

Namo tassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa

Majjhimanikāye

Majjhimapaññāsapāli

1. Gahapativaggo

1. Kandarakasuttam

1. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā campāyam viharati gaggarāya pokkharaṇiyā tīre mahatā bhikkhusaṅghena saddhiṁ. Atha kho pesso [peyo (ka.)] ca hatthārohapputto kandarako ca paribbājako yena bhagavā tenupasaṅkamimūsu; upasaṅkamitvā pesso hatthārohapputto bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisīdi. Kandarako pana paribbājako bhagavatā saddhiṁ sammodi.

Sammodanīyam katham sāraṇīyam [sāraṇīyam (sī. syā. kam pī.)] vītisāretvā ekamantam atṭhāsi. Ekamantam thito kho kandarako paribbājako tuṇhībhūtam tuṇhībhūtam bhikkhusaṅgham anuviloketvā bhagavantam etadavoca – “acchariyam, bho gotama, abbhutam, bho gotama, yāvañcidam bhotā gotamena sammā bhikkhusaṅgho paṭipādito! Yepi te, bho gotama, ahesum atītamaddhānam arahanto sammāsambuddhā tepi bhagavanto etaparamamyeva sammā bhikkhusaṅgham paṭipādesum – seyyathāpi etarahi bhotā gotamena sammā bhikkhusaṅgho paṭipādito. Yepi te, bho gotama, bhavissanti anāgatamaddhānam arahanto sammāsambuddhā tepi bhagavanto etaparamamyeva sammā bhikkhusaṅgham paṭipādesso – seyyathāpi etarahi bhotā gotamena sammā bhikkhusaṅgho paṭipādito.”

2. “Evametam, kandaraka, evametam, kandaraka. Yepi te, kandaraka, ahesum atītamaddhānam arahanto sammāsambuddhā tepi bhagavanto etaparamamyeva sammā bhikkhusaṅgham paṭipādesum – seyyathāpi etarahi mayā sammā bhikkhusaṅgho paṭipādito. Yepi te, kandaraka, bhavissanti anāgatamaddhānam arahanto sammāsambuddhā tepi bhagavanto etaparamamyeva sammā bhikkhusaṅgham paṭipādesso – seyyathāpi etarahi mayā sammā bhikkhusaṅgho paṭipādito.

“Santi hi, kandaraka, bhikkhū imasmim bhikkhusaṅghe arahanto khīṇāsavā vusitavanto katakaraṇīyā ohitabhārā anuppattasadatthā parikkhīṇabhvavasamyojanā sammadaññā vimuttā. Santi hi, kandaraka, bhikkhū imasmim bhikkhusaṅghe sekkhā santatasīlā santatavuttino nipakā nipakavuttino; te catūsu [nipakavuttino catūsu (sī.)] satipaṭṭhānesu suppatiṭṭhitacittā [supaṭṭhitacittā (sī. pī. ka.)] viharanti. Katamesu catūsu? Idha, kandaraka, bhikkhu kāye kāyānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā, vineyya loke abhijjhādomanassam; vedanāsu vedanānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā, vineyya loke abhijjhādomanassam; citte cittānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā, vineyya loke abhijjhādomanassam; dhammesu dhammānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā, vineyya loke abhijjhādomanassa”nti.

3. Evam vutte, pesso hatthārohapputto bhagavantam etadavoca – “acchariyam, bhante, abbhutam, bhante! Yāva supaññattā cime, bhante, bhagavatā cattāro satipaṭṭhānā sattānam visuddhiyā sokaparidevānam [sokapariddavānam (sī. pī.)] samatikkamāya dukkhadomanassānam atthaṅgamāya nāyassa adhigamāya nibbānassa sacchikiriyāya. Mayampi hi, bhante, gihī odātavasanā kālena kālam imesu catūsu satipaṭṭhānesu suppatiṭṭhitacittā viharāma. Idha mayaṇ, bhante, kāye kāyānupassino viharāma ātāpino sampajānā satimanto, vineyya loke abhijjhādomanassam; vedanāsu vedanānupassino viharāma ātāpino sampajānā satimanto, vineyya loke abhijjhādomanassam; citte cittānupassino viharāma ātāpino sampajānā satimanto, vineyya loke abhijjhādomanassam; dhammesu dhammānupassino viharāma ātāpino sampajānā satimanto, vineyya loke abhijjhādomanassam. Acchariyam, bhante,

abbhutaṁ, bhante! Yāvañcidam, bhante, bhagavā evam manussagahane evam manussakasaṭe evam manussasāṭheyye vattamāne sattānaṁ hitāhitam jānāti. Gahanañhetam, bhante, yadidam manussā; uttānakañhetam, bhante, yadidam pasavo. Ahañhi, bhante, pahomi hatthidammam sāretum. Yāvatakena antarena campam gatāgataṁ karissati sabbāni tāni sāṭheyyāni kūṭeyyāni vañkeyyāni jimheyyāni pātukarissati. Amhākam pana, bhante, dāsāti vā pessāti vā kammakarāti vā aññathāva kāyena samudācaranti aññathāva vācāya aññathāva nesam cittam hoti. Acchariyam, bhante, abbhutam, bhante! Yāvañcidam, bhante, bhagavā evam manussagahane evam manussakasaṭe evam manussasāṭheyye vattamāne sattānaṁ hitāhitam jānāti. Gahanañhetam, bhante, yadidam manussā; uttānakañhetam, bhante, yadidam pasavo”ti.

4. “Evametam, pessa, evametam, pessa. Gahanañhetam, pessa, yadidam manussā; uttānakañhetam, pessa, yadidam pasavo. Cattārome, pessa, puggalā santo saṃvijjamānā lokasmīm. Katame cattāro? Idha, pessa, ekacco puggalo attantapo hoti attaparitāpanānuyogamanuyutto; idha pana, pessa, ekacco puggalo parantapo hoti paraparitāpanānuyogamanuyutto; idha pana, pessa, ekacco puggalo attantapo ca hoti attaparitāpanānuyogamanuyutto, parantapo ca paraparitāpanānuyogamanuyutto; idha pana, pessa, ekacco puggalo nevattantapo hoti nāttaparitāpanānuyogamanuyutto na parantapo na paraparitāpanānuyogamanuyutto. So anattantapo aparantapo diṭṭheva dhamme nicchāto nibbuto sīṭibhūto [sīṭibhūto (sī. pī. ka.)] sukhappatisaṁvedī brahmabhūtena attanā viharati. Imesam, pessa, catunnam puggalānam katamo te puggalo cittam ārādheti”ti?

“Yvāyam, bhante, puggalo attantapo attaparitāpanānuyogamanuyutto, ayam me puggalo cittam nārādheti. Yopāyam, bhante, puggalo parantapo paraparitāpanānuyogamanuyutto, ayampi me puggalo cittam nārādheti. Yopāyam, bhante, puggalo attantapo ca attaparitāpanānuyogamanuyutto parantapo ca paraparitāpanānuyogamanuyutto, ayampi me puggalo cittam nārādheti. Yo ca kho ayam, bhante, puggalo nevattantapo nāttaparitāpanānuyogamanuyutto na parantapo na paraparitāpanānuyogamanuyutto, so anattantapo aparantapo diṭṭheva dhamme nicchāto nibbuto sīṭibhūto sukhappatisaṁvedī brahmabhūtena attanā viharati – ayameva [ayam (sī. syā. kam. pī.)] me puggalo cittam ārādheti”ti.

5. “Kasmā pana te, pessa, ime tayo puggalā cittam nārādhenti”ti? “Yvāyam, bhante, puggalo attantapo attaparitāpanānuyogamanuyutto so attānaṁ sukhakāmaṁ dukkhapaṭikkūlam ātāpeti paritāpeti – iminā me ayam puggalo cittam nārādheti. Yopāyam, bhante, puggalo parantapo paraparitāpanānuyogamanuyutto so paraṁ sukhakāmaṁ dukkhapaṭikkūlam ātāpeti paritāpeti – iminā me ayam puggalo cittam nārādheti. Yopāyam, bhante, puggalo attantapo ca attaparitāpanānuyogamanuyutto parantapo ca paraparitāpanānuyogamanuyutto so attānañca parañca sukhakāmaṁ dukkhapaṭikkūlam [sukhakāme dukkhapaṭikkūle (sī. pī.)] ātāpeti paritāpeti – iminā me ayam puggalo cittam nārādheti. Yo ca kho ayam, bhante, puggalo nevattantapo nāttaparitāpanānuyogamanuyutto na parantapo na paraparitāpanānuyogamanuyutto so anattantapo aparantapo diṭṭheva dhamme nicchāto nibbuto sīṭibhūto sukhappatisaṁvedī brahmabhūtena attanā [viharati. iminā (sī. syā. kam. pī.)] viharati; so attānañca parañca sukhakāmaṁ dukkhapaṭikkūlam neva ātāpeti na paritāpeti – iminā [viharati. iminā (sī. syā. kam. pī.)] me ayam puggalo cittam ārādheti. Handa, ca dāni mayam, bhante, gacchāma; bahukiccā mayam bahukaraṇyā”ti. “Yassadāni tvam, pessa, kālam maññasi”ti. Atha kho pesso hatthārohaputto bhagavato bhāsitam abhinanditvā anumoditvā uṭṭhāyāsanā bhagavantam abhivādetvā padakkhiṇam katvā pakkāmi.

6. Atha kho bhagavā acirapakkante pesse hatthārohaputte bhikkhū āmantesi – “pañđito, bhikkhave, pesso hatthārohaputto; mahāpañño, bhikkhave, pesso hatthārohaputto. Sace, bhikkhave, pesso hatthārohaputto muhuttam nisīdeyya yāvassāham ime cattāro puggale vitthārena vibhajissāmi [vibhajāmi (sī. pī.)], mahatā atthena samyutto abhavissa. Api ca, bhikkhave, ettāvatāpi pesso hatthārohaputto mahatā atthena samyutto”ti. “Etassa, bhagavā, kālo, etassa, sugata, kālo, yan bhagavā ime cattāro puggale vitthārena vibhajeyya. Bhagavato sutvā bhikkhū dhāressanti”ti. ‘Tena hi,

bhikkhave, suṇātha, sādhukam manasi karotha, bhāsissāmī’ti. ‘‘Evam, bhante’’ti kho te bhikkhū bhagavato paccassosum. Bhagavā etadavoca –

7. ‘‘Katamo ca, bhikkhave, puggalo attantapo attaparitāpanānuyogamanuyutto? Idha, bhikkhave, ekacco puggalo acelako hoti muttācāro hatthāpalekhano [hatthāvaledkhano (syā. kam.)] naehibhaddantiko natīṭhabhaddantiko [naehibhadantiko, natīṭhabhadantiko (sī. syā. kam. pī.)]; nābhīhaṭam na uddissakataṁ na nimantanaṁ sādiyati; so na kumbhimukhā paṭiggaṇhāti na kaṭopimukhā [khaṭopimukho (sī.)] paṭiggaṇhāti na elakamantaram na daṇḍamantaram na musalamantaram na dvinnam bhuñjamānānam na gabbhiniyā na pāyamānāya na purisantaragatāya na saṅkittīsu na yattha sā upaṭhitō hoti na yattha makkhikā saṇḍasandacārī; na macchaṭam na maṭsam na suram na merayaṁ na thusodakaṁ pivati. So ekāgāriko vā hoti ekālopiko, dvāgāriko vā hoti dvālopiko...pe... sattāgāriko vā hoti sattālopiko; ekissāpi dattiyā yāpeti, dvīhihi dattīhi yāpeti...pe... sattahipī dattīhi yāpeti; ekāhikampī āhāram āhāreti, dvīhikampī āhāram āhāreti...pe... sattāhikampī āhāram āhāreti – iti evarūpaṁ adḍhamāsikam pariyāyabhāttabhojanānuyogamanuyutto viharati. So sākabhakkho vā hoti, sāmākabhakkho vā hoti, nīvārabhakkho vā hoti, daddulabhakkho vā hoti, haṭabhattakkho vā hoti, kaṇabhattakkho vā hoti, ācāmabhakkho vā hoti, piññākabhakkho vā hoti, tiṇabhattakkho vā hoti, gomayabhakkho vā hoti; vanamūlaphalāhāro yāpeti pavattaphalabhojī. So sānānipī dhāreti, masānānipī dhāreti, chavadussānipī dhāreti, paṭsukūlānipī dhāreti, tirītānipī dhāreti, ajinampī dhāreti, ajinakkhipampī dhāreti, kusacīrampī dhāreti, vākacīrampī dhāreti, phalakacīrampī dhāreti, kesakambalampī dhāreti, vālakambalampī dhāreti, ulūkapakkhampī dhāreti; kesamassulocakopī hoti, kesamassulocanānuyogamanuyutto, ubbhaṭṭhakopī hoti āsanapaṭikkhitto, ukkuṭikopī hoti ukkuṭikappadhānanamanuyutto, kanṭakāpāssayikopī hoti kanṭakāpāssaye seyyam kappeti [passa ma. ni. 1.155 mahāsihanādasutte]; sāyatatiyakampī udakorohanānuyogamanuyutto viharati – iti evarūpaṁ anekavihitam kāyassa ātāpanaparitāpanānuyogamanuyutto viharati. Ayaṁ vuccati, bhikkhave, puggalo attantapo attaparitāpanānuyogamanuyutto.

8. ‘‘Katamo ca, bhikkhave, puggalo parantapo paraparitāpanānuyogamanuyutto? Idha, bhikkhave, ekacco puggalo orabbhiko hoti sūkariko sākuniko māgaviko luddo macchaghātako coro coraghātako goghātako bandhanāgāriko ye vā panaññepi keci kurūrakammantā. Ayaṁ vuccati, bhikkhave, puggalo parantapo paraparitāpanānuyogamanuyutto.

9. ‘‘Katamo ca, bhikkhave, puggalo attantapo ca attaparitāpanānuyogamanuyutto parantapo ca paraparitāpanānuyogamanuyutto? Idha, bhikkhave, ekacco puggalo rājā vā hoti khattiyo muddhāvasitto brāhmaṇo vā mahāsālo. So purathimena nagarassa navam santhāgāram [sandhāgāraṁ (tīkā)] kārāpetvā kesamassum ohāretvā kharājinaṁ nivāsetvā sappitelena kāyam abbhañjītvā magavisāṇena piṭṭhim kaṇduvamāno navam santhāgāram pavisati saddhiṁ mahesiya brāhmaṇena ca purohitena. So tattha anantarahitāya bhūmiyā haritupalittāya seyyam kappeti. Ekissāya gāviyā sarūpavacchāya yam ekasmiṁ thane khīram hoti tena rājā yāpeti, yam dutiyasmīm thane khīram hoti tena mahesi yāpeti, yam tatiyasmīm thane khīram hoti tena brāhmaṇo purohito yāpeti, yam catutthasmīm thane khīram hoti tena aggim juhati, avasesena vacchako yāpeti. So evamāha – ‘ettakā usabhā haññantu yaññatthāya, ettakā vacchatarā haññantu yaññatthāya, ettakā urabbhā haññantu yaññatthāya, (ettakā assā haññantu yaññatthāya) [() nathi sī. pī. potthakesu], ettakā rukkhā chijjantu yūpatthāya, ettakā dabbhā lūyantu barihisatthāyā’ti [parihiṁ satthāya (ka.)]. Yepissa te honti dāsāti vā pessāti vā kammakarāti vā tepi daṇḍatajjitā bhayatajjitā assumukhā rudamānā parikammāni karonti. Ayaṁ vuccati, bhikkhave, puggalo attantapo ca attaparitāpanānuyogamanuyutto parantapo ca paraparitāpanānuyogamanuyutto.

10. ‘‘Katamo ca, bhikkhave, puggalo nevattantapo nāttaparitāpanānuyogamanuyutto na parantapo na paraparitāpanānuyogamanuyutto, so anattantapo aparantapo diṭṭheva dhamme nicchāto nibbuto sīṭibhūto sukhappaṭisamvedī brahmabhūtena attanā viharati? Idha, bhikkhave, tathāgato loke uppajjati arahaṇ sammāsambuddho vijjācaraṇasampanno sugato lokavidū anuttaro purisadammasārathi satthā

devamanussānam buddho bhagavā. So imam lokam sadevakam samārakam sabrahmakaṁ sassamaṇabrahmaṇīm pajam sadevamanussam sayam abhiññā sacchikatvā pavedeti. So dhammam deseti ādikalyāṇam majjhēkalyāṇam pariyośānakalyāṇam sātthaṁ sabyañjanam, kevalaparipuṇṇam parisuddhaṁ brahmacariyam pakāseti. Tam dhammam suṇāti gahapati vā gahapatiputto vā aññatarasmiṁ vā kule paccājāto. So tam dhammam sutvā tathāgate saddhaṁ paṭilabhati. So tena saddhāpaṭilābhena samannāgato iti paṭisañcikkhati – ‘sambādho gharāvāso rajāpatho, abbhokāso pabbajjā. Nayidaṁ sukaram agāram ajjhāvasatā ekantaparipuṇṇam ekantaparisuddhaṁ saṅkhalikhitaṁ brahmacariyam caritum. Yaṁnūnāhaṁ kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajeyya’nti. So aparena samayena appam vā bhogakkhandhaṁ pahāya, mahantaṁ vā bhogakkhandhaṁ pahāya, appam vā nātiparivatṭam pahāya, mahantaṁ vā nātiparivatṭam pahāya, kesamassum ohāretvā, kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajati.

11. “So evam pabbajito samāno bhikkhūnam sikkhāsājīvasamāpanno pāṇātipātam pahāya pāṇātipātā paṭivirato hoti nihitadanḍo nihitasattho, lajjī dayāpanno sabbapāṇabhūtahitānukampī viharati. Adinnādānam pahāya adinnādānā paṭivirato hoti dinnādāyī dinnapāṭīkañkhī, athenena sucibhūtena attanā viharati. Abrahamacariyam pahāya brahmacārī hoti ārācārī virato methunā gāmadhammā. Musāvādaṁ pahāya musāvādā paṭivirato hoti saccavādī saccasandho theto paccayiko avisamvādako lokassa. Pisūṇam vācam pahāya pisūṇaya vācāya paṭivirato hoti, ito sutvā na amutra akkhātā imesam bhedāya, amutra vā sutvā na imesam akkhātā amūsam bhedāya – iti bhinnānam vā sandhātā sahitānam vā anuppādātā samaggārāmo samaggarato samagganandī samaggakaraṇīm vācam bhāsitā hoti. Pharusam vācam pahāya pharusāya vācāya paṭivirato hoti, yā sā vācā nelā kaṇṭasukhā pemanīyā hadayangamā porī bahujanakantā bahujanamanāpā tathārūpiṁ vācam bhāsitā hoti. Samphappalāpam pahāya samphappalāpā paṭivirato hoti kālavādī bhūtavādī atthavādī dhammavādī vinayavādī, nidhānavatīm vācam bhāsitā kālena sāpadesam pariyantavatīm atthasamhitam. So bījagāmabhūtagāmasamārambhā paṭivirato hoti, ekabhattiko hoti rattūparato virato vikālabhojanā; naccagītavāditavisūkadassanā paṭivirato hoti; mālāgandhavilepanadhāraṇamāṇḍanavibhūsanaṭṭhāna paṭivirato hoti; uccāsayanamahāsayanā paṭivirato hoti; jātarūparajatapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti; āmakadhaññapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti; āmakamamsapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti; itthikumārikapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti; dāsidāsapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti; ajeḷakapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti; kukkuṭasūkarapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti; hatthigavassavalavapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti; khettavatthupaṭiggahaṇā paṭivirato hoti; dūteyyapahiṇagamanānuyogā paṭivirato hoti; kayavikkaya paṭivirato hoti; tulākūṭakāmsakūṭamānakūṭa paṭivirato hoti; ukkoṭanavañcananikatisāciyogā [sāviyogā (syā. kam. ka.) sāci kuṭīlapariyāyo] paṭivirato hoti; chedanavadhabandhanaviparāmosaālopasahasākārā paṭivirato hoti [passa ma. ni. 1.293 cūṭahatthipadopame].

“So santuṭho hoti kāyaparihārikena cīvarena kucchiparihārikena piṇḍapātena. So yena yeneva pakkamati, samādāyeva pakkamati. Seyyathāpi nāma pakkhī sakuṇo yena yeneva ḫeti, sapattabhārova ḫeti; evameva bhikkhu santuṭho hoti kāyaparihārikena cīvarena kucchiparihārikena piṇḍapātena. So yena yeneva pakkamati, samādāyeva pakkamati. So iminā ariyena sīlakkhandhena samannāgato ajjhattam anavajjasukham paṭisamvedeti.

12. “So cakkhunā rūpaṁ disvā na nimittaggāhī hoti nānubyāñjanaggāhī. Yatvādhikaraṇamenam cakkhundriyam asamvutam viharantam abhijjhādomanassā pāpākā akusalā dhammā anvāssaveyyum tassa samvarāya paṭipajjati, rakkhati cakkhundriyam, cakkhundriye samvaram āpajjati. Sotena saddam sutvā...pe... ghānena gandham ghāyitvā...pe... jivhāya rasam sāyitvā...pe... kāyena phoṭṭhabbam phusitvā...pe... manasā dhammam viññāya na nimittaggāhī hoti nānubyāñjanaggāhī. Yatvādhikaraṇamenam manindriyam asamvutam viharantam abhijjhādomanassā pāpākā akusalā dhammā anvāssaveyyum tassa samvarāya paṭipajjati, rakkhati manindriyam, manindriye samvaram āpajjati. So iminā ariyena indriyasamvarena samannāgato ajjhattam abyāsekasukham paṭisamvedeti.

“So abhikkante paṭikkante sampajānakārī hoti, ālokite vilokite sampajānakārī hoti, samiñjite

pasārite sampajānakārī hoti, saṅghātipattacīvaraḍhāraṇe sampajānakārī hoti, asite pīte khāyite sāyite sampajānakārī hoti, uccārapassāvakamme sampajānakārī hoti, gate ṭhite nisinne sutte jāgarite bhāsite tuṇhībhāve sampajānakārī hoti.

13. “So iminā ca ariyena sīlakkhandha samannāgato, (imāya ca ariyāya santuṭṭhiyā samannāgato,) [passa ma. ni. 1.296 cūlahatthipadopame] iminā ca ariyena indriyasamvarena samannāgato, iminā ca ariyena satisampajaññena samannāgato vivittam senāsanam bhajati araññam rukkhamūlam pabbatam kandaram giriguham susānam vanapattham abbhokāsam palālapuñjam. So pacchābhuttam piṇḍapātapaṭikkanto nisīdati pallañkam ābhujitvā ujum kāyam pañidhāya parimukham satim upaṭṭhapetvā. So abhijjhām loke pahāya vigatābhijjhena cetasā viharati, abhijjhāya cittam parisodheti, byāpādapadosam pahāya abyāpannacitto viharati sabbapāṇabhūtahitānukampī, byāpādapadosā cittam parisodheti; thīnamiddham pahāya vigatathīnamiddho viharati ālokasaññī sato sampajāno, thīnamiddhā cittam parisodheti; uddhaccakukkuccam pahāya anuddhato viharati ajjhattam vūpasantacitto, uddhaccakukkuccā cittam parisodheti; vicikiccham pahāya tiṇhavicikiccho viharati akathaṁkathī kusalesu dhammesu, vicikicchāya cittam parisodheti.

“So ime pañca nīvaraṇe pahāya cetaso upakkilese paññāya dubbalīkaraṇe, vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkam savicāram vivekajam pītisukham paṭhamam jhānam upasampajja viharati; vitakkavicārānam vūpasamā ajjhattam sampaśādanam cetaso ekodibhāvam avitakkam avicāram samādhijam pītisukham dutiyam jhānam upasampajja viharati; pītiyā ca virāgā upekkhako ca viharati sato ca sampajāno sukhañca kāyena paṭisamvedeti, yam tam ariyā ācikkhanti – ‘upekkhako satimā sukhavihārī’ti tatiyam jhānam upasampajja viharati; sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbeva somanassadomanassānam atthaṅgamā adukkhamasukham upekkhāsatipārisuddhim catuttham jhānam upasampajja viharati.

14. “So evam samāhite citte parisuddhe pariyoḍāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte pubbenivāsānussatiññāya cittam abhininnāmeti. So anekavihitam pubbenivāsam anussarati, seyyathidaṁ – ekampi jātim dvepi jātiyo tissopi jātiyo catassopi jātiyo pañcapi jātiyo dasapi jātiyo vīsampi jātiyo tiṁsampi jātiyo cattalīsampi jātiyo paññāsampi jātiyo jātisatampi jātisahassampi jātisatasahassampi anekepi samvaṭṭakappe anekepi vivaṭṭakappe anekepi samvaṭṭavivaṭṭakappe – ‘amutrāsim evamnāmo evamgutto evamvaṇṇo evamāhāro evamsukhadukkhappaṭisamvedī evamāyupariyanto, so tato cuto amutra udapādiṁ; tatrāpāsim evamnāmo evamgutto evamvaṇṇo evamāhāro evamsukhadukkhappaṭisamvedī evamāyupariyanto, so tato cuto idhūpapanno’ti. Iti sākāram sauddesam anekavihitam pubbenivāsaṁ anussarati.

15. “So evam samāhite citte parisuddhe pariyoḍāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte sattānam cutūpapātaññāya cittam abhininnāmeti. So dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne hīne pañīte suvanṇe dubbaṇṇe sugate duggate yathākammūpage satte pajānāti – ‘ime vata bhonto sattā kāyaduccaritena samannāgatā vacīduccaritena samannāgatā manoduccaritena samannāgatā ariyānam upavādakā micchādiṭṭhikā micchādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā param maraṇā apāyam duggatim vinipātam nirayam upapannā; ime vā pana bhonto sattā kāyasucaritena samannāgatā vacīsucaritena samannāgatā manosucaritena samannāgatā ariyānam anupavādakā sammādiṭṭhikā sammādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā param maraṇā sugatim saggam lokam upapannā’ti. Iti dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne hīne pañīte suvanṇe dubbaṇṇe sugate duggate yathākammūpage satte pajānāti.

16. “So evam samāhite citte parisuddhe pariyoḍāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte āsavānam khayaññāya cittam abhininnāmeti. So ‘idaṁ dukkha’nti yathābhūtam pajānāti. ‘Ayam dukkhasamudayo’ti yathābhūtam pajānāti. ‘Ayam dukkhanirodho’ti yathābhūtam pajānāti. ‘Ayam dukkhanirodhagāminī paṭipadā’ti yathābhūtam pajānāti. ‘Ime āsavā’ti

yathābhūtam pajānāti. ‘Ayam āsavasamudayo’ti yathābhūtam pajānāti. ‘Ayam āsavanirodho’ti yathābhūtam pajānāti. ‘Ayam āsavanirodhagāminī paṭipadā’ti yathābhūtam pajānāti. Tassa evam jānato evam passato kāmāsavāpi cittam vimuccati, bhavāsavāpi cittam vimuccati, avijjāsavāpi cittam vimuccati. Vimuttasmiṁ vimuttamiti nāṇam hoti. ‘Khīnā jāti, vusitam brahmacariyam, kataṁ karaṇīyam, nāparam itthattāyā’ti pajānāti. Ayam vuccati, bhikkhave, puggalo nevattantapo nāttaparitāpanānuyogamanuyutto, na parantapo na paraparitāpanānuyogamanuyutto. So attantapo aparantapo diṭṭheva dhamme nicchāto nibbuto sītibhūto sukhappaṭisamvēdī brahmabhūtena attanā viharatī’ti.

Idamavoca bhagavā. Attamanā te bhikkhū bhagavato bhāsitaṁ abhinandunti.

Kandarakasuttam niṭṭhitam paṭhamam.

2. Aṭṭhakanāgarasuttam

17. Evam me sutam – ekam samayam āyasmā ānando vesāliyam viharati beluvagāmake [veļuvagāmake (syā. kam. ka.)]. Tena kho pana samayena dasamo gahapati aṭṭhakanāgaro pātaliputtam anupatto hoti kenacideva karaṇīyena. Atha kho dasamo gahapati aṭṭhakanāgaro yena kukkuṭārāmo yena aññataro bhikkhu tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā tam bhikkhum abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho dasamo gahapati aṭṭhakanāgaro tam bhikkhum etadavoca – “kahaṁ nu kho, bhante, āyasmā ānando etarahi viharati? Dassanakāmā hi mayam tam āyasmantam ānanda”’nti. “Eso, gahapati, āyasmā ānando vesāliyam viharati beluvagāmake”’ti. Atha kho dasamo gahapati aṭṭhakanāgaro pāṭaliputte tam karaṇīyam tīretvā yena vesālī yena beluvagāmako yenāyasmā ānando tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā āyasmantam ānandam abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi.

18. Ekamantaṁ nisinno kho dasamo gahapati aṭṭhakanāgaro āyasmantam ānandam etadavoca – “atthi nu kho, bhante ānanda, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena ekadhammo akkhāto yattha bhikkhuno appamattassa ātāpino pahitattassa viharato avimuttañceva cittam vimuccati, aparikkhīnā ca āsavā parikkhayam gacchanti, ananuppattañca anuttaram yogakkhemam anupāpuṇāti”’ti?

“Atthi kho, gahapati, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena ekadhammo akkhāto yattha bhikkhuno appamattassa ātāpino pahitattassa viharato avimuttañceva cittam vimuccati, aparikkhīnā ca āsavā parikkhayam gacchanti, ananuppattañca anuttaram yogakkhemam anupāpuṇāti”’ti.

“Katamo pana, bhante ānanda, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena ekadhammo akkhāto yattha bhikkhuno appamattassa ātāpino pahitattassa viharato avimuttañceva cittam vimuccati, aparikkhīnā ca āsavā parikkhayam gacchanti, ananuppattañca anuttaram yogakkhemam anupāpuṇāti”’ti?

19. “Idha, gahapati, bhikkhu vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkam̄ savicāram̄ vivekajam̄ pītisukham̄ paṭhamam̄ jhānam̄ upasampajja viharati. So iti paṭisañcikkhati – ‘idampi paṭhamam̄ jhānam̄ abhisankhatam̄ abhisāñcetayitam̄. Yam kho pana kiñci abhisankhatam̄ abhisāñcetayitam̄ tadaniccam̄ nirodhadhamma’’nti pajānāti. So tattha thito āsavānam khayam pāpuṇāti. No ce āsavānam khayam pāpuṇāti, teneva dhammarāgena tāya dhammanandiyā pañcannam̄ orambhāgiyānam samyojanānam parikkhayā opapātiko hoti tattha parinibbāyī anāvattidhammo tasmā lokā. Ayampi kho, gahapati, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena ekadhammo akkhāto yattha bhikkhuno appamattassa ātāpino pahitattassa viharato avimuttañceva cittam vimuccati, aparikkhīnā ca āsavā parikkhayam gacchanti, ananuppattañca anuttaram yogakkhemam anupāpuṇāti.

20. “Puna caparam, gahapati, bhikkhu vitakkavicārānam vūpasamā ajjhattam sampasādanaṁ... pe... dutiyam jhānam upasampajja viharati. So iti paṭisañcikkhati – ‘idampi kho dutiyam jhānam

abhisañkhataṁ abhisañcetayitam... anuttaram yogakkhemam anupāpuṇāti.

“Puna caparam, gahapati, bhikkhu pītiyā ca virāgā...pe... tatiyam jhānam upasampajja viharati. So iti paṭisañcikkhati – ‘idampi kho tatiyam jhānam abhisañkhataṁ abhisañcetayitam...pe... anuttaram yogakkhemam anupāpuṇāti.

“Puna caparam, gahapati, bhikkhu sukhassa ca pahānā ...pe... catuttham jhānam upasampajja viharati. So iti paṭisañcikkhati – ‘idampi kho catuttham jhānam abhisañkhataṁ abhisañcetayitam... anuttaram yogakkhemam anupāpuṇāti.

“Puna caparam, gahapati, bhikkhu mettāsahagatena cetasā ekam disam pharitvā viharati, tathā dutiyam, tathā tatiyam, tathā catuttham [catutthim (sī. pī.)]. Iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantam lokam mettāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyābajjhena [abyāpajjhena (sī. syā. pī.), abyāpajjena (ka.) aṅguttaratanipātaṭikā oloketabbā] pharitvā viharati. So iti paṭisañcikkhati – ‘ayampi kho mettācetovimutti abhisañkhatā abhisañcetayitā. Yam kho pana kiñci abhisañkhataṁ abhisañcetayitam tadaniccam nirodhadhamma’nti pajānāti. So tattha ṭhito... pe... anuttaram yogakkhemam anupāpuṇāti.

“Puna caparam, gahapati, bhikkhu karuṇāsahagatena cetasā...pe... muditāsahagatena cetasā...pe... upekkhāsahagatena cetasā ekam disam pharitvā viharati, tathā dutiyam, tathā tatiyam, tathā catuttham. Iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantam lokam upekkhāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyābajjhena pharitvā viharati. So iti paṭisañcikkhati – ‘ayampi kho upekkhācetovimutti abhisañkhatā abhisañcetayitā. Yam kho pana kiñci abhisañkhataṁ abhisañcetayitam tadaniccam nirodhadhamma’ntti pajānāti. So tattha ṭhito... pe... anuttaram yogakkhemam anupāpuṇāti.

“Puna caparam, gahapati, bhikkhu sabbaso rūpasaññānam samatikkamā paṭighasaññānam atthaṅgamā nānattasaññānam amanasikārā ‘ananto ākāso’ti ākāsānañcāyatanaṁ upasampajja viharati. So iti paṭisañcikkhati – ‘ayampi kho ākāsānañcāyatanaṁsamāpatti abhisañkhatā abhisañcetayitā. Yam kho pana kiñci abhisañkhataṁ abhisañcetayitam tadaniccam nirodhadhamma’nti pajānāti. So tattha ṭhito... pe... anuttaram yogakkhemam anupāpuṇāti.

“Puna caparam, gahapati, bhikkhu sabbaso ākāsānañcāyatanaṁ samatikkamma ‘anantam viññāṇa’nti viññāṇañcāyatanaṁ upasampajja viharati. So iti paṭisañcikkhati – ‘ayampi kho viññāṇañcāyatanaṁsamāpatti abhisañkhatā abhisañcetayitā. Yam kho pana kiñci abhisañkhataṁ abhisañcetayitam tadaniccam nirodhadhamma’nti pajānāti. So tattha ṭhito... pe... anuttaram yogakkhemam anupāpuṇāti.

“Puna caparam, gahapati, bhikkhu sabbaso viññāṇañcāyatanaṁ samatikkamma ‘natthi kiñci’ti ākiñcaññāyatanaṁ upasampajja viharati. So iti paṭisañcikkhati – ‘ayampi kho ākiñcaññāyatanaṁsamāpatti abhisañkhatā abhisañcetayitā. Yam kho pana kiñci abhisañkhataṁ abhisañcetayitam tadaniccam nirodhadhamma’nti pajānāti. So tattha ṭhito āsavānam khayam pāpuṇāti. No ce āsavānam khayam pāpuṇāti, teneva dhammarāgena tāya dhammanandiyā pañcannam orambhāgīyānam samyojanānam parikkhayā opapātiko hoti tattha parinibbāyī anāvattidhammo tasmā lokā. Ayampi kho, gahapati, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena ekadhammo akkhāto yattha bhikkhuno appamattassa ātāpino pahitattassa viharato avimuttañceva cittam vimuccati, aparikkhīṇā ca āsavā parikkhayam gacchanti, ananuppattañca anuttaram yogakkhemam anupāpuṇāti”ti.

21. Evam vutte, dasamo gahapati atthakanāgaro āyasmantaṁ ānandaṁ etadavoca – “seyyathāpi, bhante ānanda, puriso ekaṁva nidhimukham gavesanto sakideva ekādasa nidhimukhāni adhigaccheyya; evameva kho aham, bhante, ekam amatadvāram gavesanto sakideva [sakim deva (ka.)] ekādasa amatadvārāni alattham bhāvanāya. Seyyathāpi, bhante, purisassa agāram ekādasadvāram, so tasmiṁ

agāre āditte ekamekenapi dvārena sakkuṇeyya attānam sotthim kātum; evameva kho aham, bhante, imesam̄ ekādasannam̄ amatadvārānam̄ ekamekenapi amatadvārena sakkuṇissāmi attānam sotthim kātum. Imehi nāma, bhante, aññatithiyā ācariyassa ācariyadhanam̄ pariyesissanti, kimangam̄ [kiṁ (sī. pī.)] panāham̄ āyasmato ānandassa pūjam̄ na karissāmī’ti! Atha kho dasamo gahapati aṭṭhakanāgaro pāṭaliputtakañca vesālikañca bhikkhusaṅgham̄ sannipātētvā paññitena khādanāyena bhojanāyena sahatthā santappesi sampavāresi, ekamekañca bhikkhum̄ paccekam̄ dussayugena acchādesi, āyasmantañca ānandam̄ ticīvarena acchādesi, āyasmato ca ānandassa pañcasatavihāram̄ kārāpesīti.

Aṭṭhakanāgarasuttam̄ niṭhitam̄ dutiyam.

3. Sekhasuttam̄

22. Evañ me sutam̄ – ekañ samayam̄ bhagavā sakkesu viharati kapilavatthusmiñ nigrodhārāme. Tena kho pana samayena kāpilavatthavānam̄ [kapilavatthuvāsīnam̄ (ka.)] sakyānam̄ navam̄ santhāgāram̄ acirakāritam̄ hoti anajjhāvuttham̄ [anajjhāvuttham̄ (sī. syā. kam̄. pī.)] samañena vā brāhmañena vā kenaci vā manussabhūtena. Atha kho kāpilavatthavā sakyā yena bhagavā tenupasañkamim̄su; upasañkamitvā bhagavantam̄ abhivādetvā ekamantam̄ nisidim̄su. Ekamantam̄ nisinnā kho kāpilavatthavā sakyā bhagavantam̄ etadavocum – “idha, bhante, kāpilavatthavānam̄ sakyānam̄ navam̄ santhāgāram̄ acirakāritam̄ [acirakāritam̄ hoti (syā. kam̄. ka.)] anajjhāvuttham̄ samañena vā brāhmañena vā kenaci vā manussabhūtena. Tam, bhante, bhagavā paññam̄ paribhuñjatu. Bhagavatā paññam̄ paribhuttam̄ pacchā kāpilavatthavā sakyā paribhuñjissanti. Tadassa kāpilavatthavānam̄ sakyānam̄ dīgharattam̄ hitāya sukhāyā”ti. Adhivāsesi bhagavā tuṇhībhāvena. Atha kho kāpilavatthavā sakyā bhagavato adhivāsanam̄ viditvā uṭṭhāyāsanā bhagavantam̄ abhivādetvā padakkhiṇam̄ katvā yena navam̄ santhāgāram̄ tenupasañkamim̄su; upasañkamitvā sabbasantharim̄ santhāgāram̄ [sabbasantharim̄ santhatañ (ka.)] santharitvā āsanāni paññāpetvā udakamañikam̄ upaṭṭhāpetvā telappadīpam̄ āropetvā yena bhagavā tenupasañkamim̄su; upasañkamitvā bhagavantam̄ abhivādetvā ekamantam̄ aṭṭhañm̄su. Ekamantam̄ ṭhitā kho kāpilavatthavā sakyā bhagavantam̄ etadavocum – “sabbasantharim̄ santhatañ, bhante, santhāgāram̄, āsanāni paññattāni, udakamañiko upaṭṭhāpito, telappadīpo āropito. Yassadāni, bhante, bhagavā kālam̄ maññati”ti. Atha kho bhagavā nivāsetvā pattacīvaramādāya saddhim̄ bhikkhusaṅghena yena santhāgāram̄ tenupasañkami; upasañkamitvā pāde pakkhāletvā santhāgāram̄ pavisitvā majjhimañ thambham̄ nissāya purathābhīmukho nisidi. Bhikkhusaṅghopī kho pāde pakkhāletvā santhāgāram̄ pavisitvā pacchimam̄ bhittim̄ nissāya purathābhīmukho nisidi, bhagavantam̄yeva purakkhatvā. Kāpilavatthavāpi kho sakyā pāde pakkhāletvā santhāgāram̄ pavisitvā purathīmam̄ bhittim̄ nissāya pacchimābhīmukhā nisidim̄su, bhagavantam̄yeva purakkhatvā. Atha kho bhagavā kāpilavatthave sakyē bahudeva rattiñ dhammiyā kathāya sandassetvā samādapetvā samuttejetvā sampahañsetvā āyasmantam̄ ānandam̄ āmantesi – “paṭibhātu tam, ānanda, kāpilavatthavānam̄ sakyānam̄ sekho pātipado [pātipado (syā. kam̄. ka.)]. Piṭhi me āgilāyati; tamaham̄ āyamissāmī”ti. “Evañ, bhante”ti kho āyasmā ānando bhagavato paccassosi. Atha kho bhagavā catugguṇam̄ saṅghātīm̄ paññāpetvā dakkhiñena passena sīhaseyyam̄ kappesi, pāde pādañ accādhāya, sato sampajāno, uṭṭhānasaññam̄ manasi karitvā.

23. Atha kho āyasmā ānando mahānāmam̄ sakkam̄ āmantesi – “idha, mahānāma, ariyasāvako sīlasampanno hoti, indriyesu guttadvāro hoti, bhojane mattaññū hoti, jāgariyam̄ anuyutto hoti, sattahi saddhammehi samannāgato hoti, catunnam̄ jhānānam̄ ābhicetasikānam̄ diṭṭhadhammasukhavihārānam̄ nikāmalābhī hoti akiçchalābhī akasiralābhī.

24. “Kathañca, mahānāma, ariyasāvako sīlasampanno hoti? Idha, mahānāma, ariyasāvako sīlavā hoti, pātimokkhasañvarasamvuto viharati ācāragocarasampanno añumattesu vajjesu bhayadassāvī, samādāya sikkhati sikkhāpadesu. Evañ kho, mahānāma, ariyasāvako sīlasampanno hoti.

“Kathañca, mahānāma, ariyasāvako indriyesu guttadvāro hoti? Idha, mahānāma, ariyasāvako cakkhunā rūpam̄ disvā na nimittaggābhī hoti nānubyañjanaggābhī. Yatvādhikarañamenam̄ cakkhundriyan̄

asamvutam viharantam abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyum tassa samvarāya paṭipajjati, rakkhati cakkhundriyam, cakkhundriye samvaram āpajjati. Sotena saddam sutvā...pe... ghānena gandham ghāyitvā...pe... jivhāya rasam sāyitvā...pe... kāyena phoṭṭhabbam phusitvā...pe... manasā dhammam viññāya na nimittaggāhī hoti nānubyāñjanaggāhī.

Yatvādhikaraṇamenam manindriyam asamvutam viharantam abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyum tassa samvarāya paṭipajjati, rakkhati manindriyam, manindriye samvaram āpajjati. Evam kho, mahānāma, ariyasāvako indriyesu guttadvāro hoti.

“Kathañca, mahānāma, ariyasāvako bhojane mattaññū hoti? Idha, mahānāma, ariyasāvako paṭisaṅkhā yoniso āhāram āhāreti – ‘neva davāya na madāya na mañḍanāya na vibhūsanāya; yāvadeva imassa kāyassa ṭhitiyā yāpanāya vihiṁsūparatiyā brahmaçariyānuggahāya. Iti purāṇañca vedanam paṭihāṅkhāmi, navañca vedanam na uppādēssāmi, yātrā ca me bhavissati anavajjatā ca phāsuvihāro cā’ti. Evam kho, mahānāma, ariyasāvako bhojane mattaññū hoti.

“Kathañca, mahānāma, ariyasāvako jāgariyam anuyutto hoti? Idha, mahānāma, ariyasāvako divasam caṅkamena nisajjāya āvaraṇiyehi dhammehi cittam parisodheti, ratti�ā paṭhamam yāmam caṅkamena nisajjāya āvaraṇiyehi dhammehi cittam parisodheti, ratti�ā majjhimam yāmam dakkhiṇēna passena sīhaseyyam kappeti, pāde pādaṁ accādhāya, sato sampajāno, utṭhānasasaññam manasi karitvā, ratti�ā pacchimam yāmam paccuṭṭhāya caṅkamena nisajjāya āvaraṇiyehi dhammehi cittam parisodheti. Evam kho, mahānāma, ariyasāvako jāgariyam anuyutto hoti.

25. “Kathañca, mahānāma, ariyasāvako sattahi saddhammehi samannāgato hoti? Idha, mahānāma, ariyasāvako saddho hoti, saddahati tathāgatassa bodhiṁ – ‘iti so bhagavā arahaṁ sammāsambuddho vijjācaraṇasampanno sugato lokavidū anuttaro purisadammasārathi satthā devamanussānam buddho bhagavā’ti. Hirimā hoti, hirīyatī kāyaduccaritenā vacīduccaritenā manoduccaritenā, hirīyatī pāpakānam akusalānam dhammānam samāpatti�ā. Ottappī hoti, ottappati kāyaduccaritenā vacīduccaritenā manoduccaritenā, ottappati pāpakānam akusalānam dhammānam samāpatti�ā. Bahussuto hoti sutadharo sutasannicayo. Ye te dhammā ādikalyāñā majjhēkalyāñā pariyosānakalyāñā sātthā sabyañjanā kevalaparipuṇñam parisuddham brahmaçariyam abhivadanti tathārūpāssa dhammā bahussutā [bahū sutā (?)] honti dhātā [dhatā (sī. syā. kam. pī.)] vacasā paricitā manasānupekkhitā diṭṭhiyā suppaṭividdhā. Āraddhavīriyo viharati akusalānam dhammānam pahānāya, kusalānam dhammānam upasampadāya, thāmavā daļhaparakkamo anikkhittadhuro kusalesu dhammesu. Satimā hoti, paramena satinepakkena samannāgato, cirakatampi cirabhāsitampi saritā anussaritā. Paññavā hoti, udayatthagāminiyā paññāya samannāgato, ariyāya nibbedhikāya sammā dukkhakkhayagāminiyā. Evam kho, mahānāma, ariyasāvako sattahi saddhammehi samannāgato hoti.

26. “Kathañca, mahānāma, ariyasāvako catunnam jhānānam ābhicetasikānam diṭṭhadhammasukhavihārānam nikāmalābhī hoti akicchalābhī akasiralābhī? Idha, mahānāma, ariyasāvako vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi, savitakkam savicāram vivekajam pītisukham paṭhamam jhānam upasampaja viharati; vitakkavicārānam vūpasamā ajjhattam sampasādanam...pe... dutiyam jhānam upasampaja viharati; pītiyā ca virāgā...pe... tatiyam jhānam upasampaja viharati; sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbeva somanassadomanassānam atthaṅgamā...pe... catuttham jhānam upasampaja viharati. Evam kho, mahānāma, ariyasāvako catunnam jhānānam ābhicetasikānam diṭṭhadhammasukhavihārānam nikāmalābhī hoti akicchalābhī akasiralābhī.

27. “Yato kho, mahānāma, ariyasāvako evam sīlasampanno hoti, evam indriyesu guttadvāro hoti, evam bhojane mattaññū hoti, evam jāgariyam anuyutto hoti, evam sattahi saddhammehi samannāgato hoti, evam catunnam jhānānam ābhicetasikānam diṭṭhadhammasukhavihārānam nikāmalābhī hoti akicchalābhī akasiralābhī, ayaṁ vuccati, mahānāma, ariyasāvako sekho pāṭipado apuccaṇḍatāya samāpanno, bhabbo abhinibbhidāya, bhabbo sambodhāya, bhabbo anuttarassa yogakkhemassa

adhigamāya. Seyyathāpi, mahānāma, kukkuṭiyā aṇḍāni aṭṭha vā dasa vā dvādasā vā tānāssu kukkuṭiyā sammā adhisayitāni sammā pariseditāni sammā paribhāvitāni, kiñcāpi tassā kukkuṭiyā na evam icchā uppajjeyya – ‘aho vatime kukkuṭapotakā pādanakhasikhāya vā mukhatuṇḍakena vā aṇḍakosam padāletvā sothīnā abhinibbhijjeyyu’nti, atha kho bhabbāva te kukkuṭapotakā pādanakhasikhāya vā mukhatuṇḍakena vā aṇḍakosam padāletvā sothīnā abhinibbhijjituṁ. Evameva kho, mahānāma, yato ariyasāvako evam sīlasampanno hoti, evam indriyesu guttadvāro hoti, evam bhojane mattaññū hoti, evam jāgariyam anuyutto hoti, evam sattahi saddhammehi samannāgato hoti, evam catunnam jhānānam ābhicetasikānam diṭṭhadhammasukhavihārānam nikāmalābhī hoti akicchalābhī akasiralābhī, ayaṁ vuccati, mahānāma, ariyasāvako sekho pāṭipado apuccaṇḍatāya samāpanno, bhabbo abhinibbhidāya, bhabbo sambodhāya, bhabbo anuttarassa yogakkhemassa adhigamāya.

28. “Sa kho so, mahānāma, ariyasāvako imamyeva anuttaram upekkhāsatipārisuddhiṁ āgamma anekavihitam pubbenivāsaṁ anussarati, seyyathidam – ekampi jātiṁ dvepi jātiyo...pe... iti sākāraṁ sauddesaṁ anekavihitam pubbenivāsaṁ anussarati, ayamassa paṭhamābhinibbhidā hoti kukkuṭacchāpakasseva aṇḍakosamhā.

“Sa kho so, mahānāma, ariyasāvako imamye anuttaram upekkhāsatipārisuddhiṁ āgamma dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne hīne pañīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate...pe... yathākammūpage satte pajānāti, ayamassa dutiyābhinibbhidā hoti kukkuṭacchāpakasseva aṇḍakosamhā.

“Sa kho so, mahānāma, ariyasāvako imamyeva anuttaram upekkhāsatipārisuddhiṁ āgamma āsavānam khayā anāsavam cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati, ayamassa tatiyābhinibbhidā hoti kukkuṭacchāpakasseva aṇḍakosamhā.

29. “Yampi [yampi kho (ka.)], mahānāma, ariyasāvako sīlasampanno hoti, idampissa hoti caraṇasmīm; yampi, mahānāma, ariyasāvako indriyesu guttadvāro hoti, idampissa hoti caraṇasmīm; yampi, mahānāma, ariyasāvako bhojane mattaññū hoti, idampissa hoti caraṇasmīm; yampi, mahānāma, ariyasāvako jāgariyam anuyutto hoti, idampissa hoti caraṇasmīm; yampi, mahānāma, ariyasāvako sattahi saddhammehi samannāgato hoti, idampissa hoti caraṇasmīm; yampi, mahānāma, ariyasāvako catunnam jhānānam ābhicetasikānam diṭṭhadhammasukhavihārānam nikāmalābhī hoti akicchalābhī akasiralābhī, idampissa hoti caraṇasmīm.

“Yañca kho, mahānāma, ariyasāvako anekavihitam pubbenivāsaṁ anussarati, seyyathidam – ekampi jātiṁ dvepi jātiyo...pe... iti sākāraṁ sauddesaṁ anekavihitam pubbenivāsaṁ anussarati, idampissa hoti vijjāya; yampi, mahānāma, ariyasāvako dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne hīne pañīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate...pe... yathākammūpage satte pajānāti, idampissa hoti vijjāya. Yampi, mahānāma, ariyasāvako āsavānam khayā anāsavam cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati, idampissa hoti vijjāya.

“Ayaṁ vuccati, mahānāma, ariyasāvako vijjāsampanno itipi caraṇasampanno itipi vijjācarāṇasampanno itipi.

30. “Brahmunāpesā, mahānāma, sanañkumārena gāthā bhāsitā –

‘Khattiyo setṭho janetasmīm, ye gottapaṭisārino;
Vijjācarāṇasampanno, so setṭho devamānuse’ti.

“Sā kho panesā, mahānāma, brahmunā sanañkumārena gāthā sugītā no duggītā, subhāsitā no

dubbhāsitā, atthasamhitā no anatthasamhitā, anumatā bhagavatā”ti.

Atha kho bhagavā uṭṭhahitvā āyasmantam ānandaṁ āmantesi – “sādhu sādhu, ānanda, sādhu kho tvam, ānanda, kāpilavathavānam sakyānam sekham pātipadam abhāsi”ti.

Idamavocāyasmā ānando. Samanuñño satthā ahosi. Attamanā kāpilavathavā sakyā āyasmato ānandassa bhāsitaṁ abhinandunti.

Sekhasuttam niṭṭhitam tatiyam.

4. Potaliyasuttam

31. Evaṁ me sutam – ekam samayam bhagavā aṅguttarāpesu viharati āpaṇam nāma aṅguttarāpānam nigamo. Atha kho bhagavā pubbañhasamayam nivāsetvā pattacīvaramādāya āpaṇam piṇḍaya pāvisi. Āpane piṇḍaya caritvā pacchābhattam piṇḍapātapaṭikkanto yenaññataro vanasañdo tenupasaṅkami divāvihārāya. Tam vanasañdam ajjhogāhetvā [ajjhogahetvā (sī. syā. kam.), ajjhogāhitvā (pī. ka.)] aññatarasmiṁ rukkhamūle divāvihāram nisīdi. Potaliyopi kho gahapati sampannanivāsanapāvuraṇo [pāpuraṇo (sī. syā. kam.)] chattupāhanāhi [chattupāhano (ka.)] jaṅghāvihāram anucaṅkamamāno anuvicaramāno yena so vanasañdo tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā tam vanasañdam ajjhogāhetvā yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavatā saddhim sammodi. Sammodanīyam katham sāraṇīyam vītisāretvā ekamantaṁ aṭṭhāsi. Ekamantaṁ thitam kho potaliyam gahapatim bhagavā etadavoca – “saṃvijjanti kho, gahapati, āsanāni; sace ākaṅkhasi nisīdā”ti. Evaṁ vutte, potaliyo gahapati “gahapativādena maṁ samaṇo gotamo samudācaratī”ti kupito anattamano tuṇhī ahosi. Dutiyampi kho bhagavā...pe... tatiyampi kho bhagavā potaliyam gahapatim etadavoca – “saṃvijjanti kho, gahapati, āsanāni; sace ākaṅkhasi nisīdā”ti. “Evaṁ vutte, potaliyo gahapati gahapativādena maṁ samaṇo gotamo samudācaratī”ti kupito anattamano bhagavantam etadavoca – “tayidam, bho gotama, nacchannam, tayidam nappatirūpam, yam maṁ tvam gahapativādena samudācarasi”ti. “Te hi te, gahapati, ākārā, te liṅgā, te nimittā yathā tam gahapatissā”ti. “Tathā hi pana me, bho gotama, sabbe kammantā paṭikkhittā, sabbe voḥārā samucchinnā”ti. “Yathā katham pana te, gahapati, sabbe kammantā paṭikkhittā, sabbe voḥārā samucchinnā”ti? “Idha me, bho gotama, yam ahosi dhanam vā dhaññam vā rajatam vā jātarūpam vā sabbam tam puttānam dāyajjam niyyātam, tatthāham anovādī anupavādī ghāsacchādanaparamo viharāmi. Evaṁ kho me [evañca me (syā.), evaṁ me (ka.)], bho gotama, sabbe kammantā patikkhittā, sabbe voḥārā samucchinnā”ti. “Aññathā kho tvam, gahapati, voḥārasamucchedaṁ vadasi, aññathā ca pana ariyassa vinaye voḥārasamucchedo hotī”ti. “Yathā katham pana, bhante, ariyassa vinaye voḥārasamucchedo hotī? Sādhu me, bhante, bhagavā tathā dhammam desetu yathā ariyassa vinaye voḥārasamucchedo hotī”ti. “Tena hi, gahapati, suṇāhi, sādhukam manasi karohi, bhāsissāmī”ti. “Evaṁ, bhante”ti kho potaliyo gahapati bhagavato paccassosi.

32. Bhagavā etadavoca – “aṭṭha kho ime, gahapati, dhammā ariyassa vinaye voḥārasamucchedāya samvattanti. Katame aṭṭha? Apāṭṭipātam nissāya pāṇṭipāto pahātabbo; dimnādānam nissāya adinnādānam pahātabbam; saccavācam [saccam vācam (syā.)] nissāya musāvādo pahātabbo; apisuṇam vācam nissāya pisuṇā vācā pahātabbā; agiddhilobham nissāya giddhilobho pahātabbo; anindārosam nissāya nindāroso pahātabbo; akkodhūpāyāsam nissāya kodhūpāyāso pahātabbo; anatimānam nissāya atimāno pahātabbo. Ime kho, gahapati, aṭṭha dhammā samkhittena vuttā, vitthārena avibhattā, ariyassa vinaye voḥārasamucchedāya samvattanti”ti. “Ye me [ye me pana (syā. ka.)], bhante, bhagavatā aṭṭha dhammā samkhittena vuttā, vitthārena avibhattā, ariyassa vinaye voḥārasamucchedāya samvattanti, sādhu me, bhante, bhagavā ime aṭṭha dhamme vitthārena [vitthāretvā (ka.)] vibhajatu anukampam upādāyā”ti. “Tena hi, gahapati, suṇāhi, sādhukam manasi karohi, bhāsissāmī”ti. “Evaṁ, bhante”ti kho potaliyo gahapati bhagavato paccassosi. Bhagavā etadavoca –

33. “‘Apāṇatipātam nissāya pāṇatipāto pahātabbo’ti iti kho panetam vuttam kiñcetam paṭicca vuttam? Idha, gahapati, ariyasāvako iti paṭisañcikkhati – ‘yesam̄ kho aham̄ samyojanānam̄ hetu pāṇatipātī assam̄, tesāham̄ samyojanānam̄ pahānāya samucchedāya paṭipanno. Ahañceva [ahañce (?)] kho pana pāṇatipātī assam̄, attāpi mañ upavadeyya pāṇatipātapaccayā, anuviccāpi mañ viññū [anuvicca viññū (sī. syā. pī.)] garaheyyum pāṇatipātapaccayā, kāyassa bhedā param̄ marañā duggati pāṭikaṅkhā pāṇatipātapaccayā. Etadeva kho pana samyojanam̄ etam̄ nīvaraṇam̄ yadidam pāṇatipāto. Ye ca pāṇatipātapaccayā uppajjeyyum āsavā vighātapariļāhā, pāṇatipātā paṭiviratassa evamsa te āsavā vighātapariļāhā na honti’. ‘Apāṇatipātam nissāya pāṇatipāto pahātabbo’ti – iti yantam vuttam idametam paṭicca vuttam.

34. “‘Dinnādānam nissāya adinnādānam pahātabba’nti iti kho panetam vuttam, kiñcetam paṭicca vuttam? Idha, gahapati, ariyasāvako iti paṭisañcikkhati – ‘yesam̄ kho aham̄ samyojanānam̄ hetu adinnādāyī assam̄, tesāham̄ samyojanānam̄ pahānāya samucchedāya paṭipanno. Ahañceva kho pana adinnādāyī assam̄, attāpi mañ upavadeyya adinnādānapaccayā, anuviccāpi mañ viññū garaheyyum adinnādānapaccayā, kāyassa bhedā param̄ marañā duggati pāṭikaṅkhā adinnādānapaccayā. Etadeva kho pana samyojanam̄ etam̄ nīvaraṇam̄ yadidam adinnādānam̄. Ye ca adinnādānapaccayā uppajjeyyum āsavā vighātapariļāhā adinnādānā paṭiviratassa evamsa te āsavā vighātapariļāhā na honti’. ‘Dinnādānam nissāya adinnādānam pahātabba’nti – iti yantam vuttam idametam paṭicca vuttam.

35. “‘Saccavācam nissāya musāvādo pahātabbo’ti iti kho panetam vuttam kiñcetam paṭicca vuttam? Idha, gahapati, ariyasāvako iti paṭisañcikkhati – ‘yesam̄ kho aham̄ samyojanānam̄ hetu musāvādī assam̄, tesāham̄ samyojanānam̄ pahānāya samucchedāya paṭipanno. Ahañceva kho pana musāvādī assam̄, attāpi mañ upavadeyya musāvādapaccayā, anuviccāpi mañ viññū garaheyyum musāvādapaccayā, kāyassa bhedā param̄ marañā duggati pāṭikaṅkhā musāvādapaccayā. Etadeva kho pana samyojanam̄ etam̄ nīvaraṇam̄ yadidam musāvādo. Ye ca musāvādapaccayā uppajjeyyum āsavā vighātapariļāhā, musāvādā paṭiviratassa evamsa te āsavā vighātapariļāhā na honti’. ‘Saccavācam nissāya musāvādo pahātabbo’ti – iti yantam vuttam idametam paṭicca vuttam.

36. “‘Apisuṇam vācam nissāya pisuṇā vācā pahātabbā’ti iti kho panetam vuttam kiñcetam paṭicca vuttam? Idha, gahapati, ariyasāvako iti paṭisañcikkhati – ‘yesam̄ kho aham̄ samyojanānam̄ hetu pisuṇavāco assam̄, tesāham̄ samyojanānam̄ pahānāya samucchedāya paṭipanno. Ahañceva kho pana pisuṇavāco assam̄, attāpi mañ upavadeyya pisuṇavācāpaccayā, anuviccāpi mañ viññū garaheyyum pisuṇavācāpaccayā, kāyassa bhedā param̄ marañā duggati pāṭikaṅkhā pisuṇavācāpaccayā. Etadeva kho pana samyojanam̄ etam̄ nīvaraṇam̄ yadidam pisuṇā vācā. Ye ca pisuṇavācāpaccayā uppajjeyyum āsavā vighātapariļāhā, pisuṇāya vācāya paṭiviratassa evamsa te āsavā vighātapariļāhā na honti’. ‘Apisuṇam vācam nissāya pisuṇā vācā pahātabbā’ti – iti yantam vuttam idametam paṭicca vuttam.

37. “‘Agiddhilobham nissāya giddhilobho pahātabbo’ti iti kho panetam vuttam, kiñcetam paṭicca vuttam? Idha, gahapati, ariyasāvako iti paṭisañcikkhati – ‘yesam̄ kho aham̄ samyojanānam̄ hetu giddhilobhī assam̄, tesāham̄ samyojanānam̄ pahānāya samucchedāya paṭipanno. Ahañceva kho pana giddhilobhī assam̄, attāpi mañ upavadeyya giddhilobhapaccayā, anuviccāpi mañ viññū garaheyyum giddhilobhapaccayā, kāyassa bhedā param̄ marañā duggati pāṭikaṅkhā giddhilobhapaccayā. Etadeva kho pana samyojanam̄ etam̄ nīvaraṇam̄ yadidam giddhilobho. Ye ca giddhilobhapaccayā uppajjeyyum āsavā vighātapariļāhā, giddhilobhā paṭiviratassa evamsa te āsavā vighātapariļāhā na honti’. ‘Agiddhilobham nissāya giddhilobho pahātabbo’ti – iti yantam vuttam idametam paṭicca vuttam.

38. “‘Anindārosam nissāya nindāroso pahātabbo’ti iti kho panetam vuttam, kiñcetam paṭicca vuttam? Idha, gahapati, ariyasāvako iti paṭisañcikkhati – ‘yesam̄ kho aham̄ samyojanānam̄ hetu nindārosī assam̄, tesāham̄ samyojanānam̄ pahānāya samucchedāya paṭipanno. Ahañceva kho pana nindārosī assam̄, attāpi mañ upavadeyya nindārosapaccayā, anuviccāpi mañ viññū garaheyyum nindārosapaccayā, kāyassa bhedā param̄ marañā duggati pāṭikaṅkhā nindārosapaccayā. Etadeva kho

pana samyojanam etam nīvaraṇam yadidam nindāroso. Ye ca nindārosapaccayā uppajjeyum āsavā vighātapiṇḍahā, anindārosissa evam̄sa te āsavā vighātapiṇḍahā na honti'. ‘Anindārosam nissāya nindāroso pahātabbo’ti – iti yantam vuttam idametam paṭicca vuttam.

39. ““Akkodhūpāyāsam nissāya kodhūpāyāso pahātabbo’ti iti kho panetam vuttam, kiñcetam paṭicca vuttam? Idha, gahapati, ariyasāvako iti paṭisañcikkhati – ‘yesam kho aham samyojanānam hetu kodhūpāyāsī assam, tesāham samyojanānam pahānāya samucchchedāya paṭipanno. Ahañceva kho pana kodhūpāyāsī assam, attāpi mam upavadeyya kodhūpāyāsapaccayā, anuviccāpi mam viññū garaheyyum kodhūpāyāsapaccayā, kāyassa bhedā param maraṇā duggati pāṭikaṅkhā kodhūpāyāsapaccayā. Etadeva kho pana samyojanam etam nīvaraṇam yadidam kodhūpāyāso. Ye ca kodhūpāyāsapaccayā uppajjeyum āsavā vighātapiṇḍahā, akkodhūpāyāsissa evam̄sa te āsavā vighātapiṇḍahā na honti’. ‘Akkodhūpāyāsam nissāya kodhūpāyāso pahātabbo’ti – iti yantam vuttam idametam paṭicca vuttam.

40. ““Anatimānam nissāya atimāno pahātabbo’ti iti kho panetam vuttam, kiñcetam paṭicca vuttam? Idha, gahapati, ariyasāvako iti paṭisañcikkhati – ‘yesam kho aham samyojanānam hetu atimānī assam, tesāham samyojanānam pahānāya samucchchedāya paṭipanno. Ahañceva kho pana atimānī assam, attāpi mam upavadeyya atimānapaccayā, anuviccāpi mam viññū garaheyyum atimānapaccayā, kāyassa bhedā param maraṇā duggati pāṭikaṅkhā atimānapaccayā. Etadeva kho pana samyojanam etam nīvaraṇam yadidam atimāno. Ye ca atimānapaccayā uppajjeyum āsavā vighātapiṇḍahā, anatimānissa evam̄sa te āsavā vighātapiṇḍahā na honti’. ‘Anatimānam nissāya atimāno pahātabbo’ti – iti yantam vuttam idametam paṭicca vuttam.

41. “Ime kho, gahapati, aṭṭha dhammā saṃkhittena vuttā, vitthārena vibhattā [avibhattā (syā. ka.)], ye ariyassa vinaye voḥārasamucchchedāya saṃvattanti; na tveva tāva ariyassa vinaye sabbena sabbam sabbathā sabbam voḥārasamucchedo hotī’ti.

“Yathā kathaṁ pana, bhante, ariyassa vinaye sabbena sabbam sabbathā sabbaṁ voḥārasamucchedo hoti? Sādhu me, bhante, bhagavā tathā dhammam desetu yathā ariyassa vinaye sabbena sabbam sabbathā sabbaṁ voḥārasamucchedo hotī’ti. “Tena hi, gahapati, suṇāhi, sādhukam manasi karohi, bhāsissāmī”ti. “Evam, bhante”ti kho potaliyo gahapati bhagavato paccassosi. Bhagavā etadavoca –

Kāmādinavakathā

42. “Seyyathāpi, gahapati, kukkuro jighacchādubbalyapareto goghātakasūnam paccupaṭṭhito assa. Tamenam dakkho goghātako vā goghātakantevāsī vā aṭṭhikaṅkalam sunikkantam nikkantam nimmam̄sam lohitamakkhitam upasumbheyya [upacchubheyya (sī. pī.), upacchūbheyya (syā. kam.), upaccumbheyya (ka.)]. Tam kiñ maññasi, gahapati, api nu kho so kukkuro amuñ aṭṭhikaṅkalam sunikkantam nikkantam nimmam̄sam lohitamakkhitam palehanto jighacchādubbalyam paṭivineyyā”ti?

“No hetam, bhante”.

“Tam kissa hetu”?

“Aduñhi, bhante, aṭṭhikaṅkalam sunikkantam nikkantam nimmam̄sam lohitamakkhitam. Yāvadeva pana so kukkuro kilamathassa vighātassa bhāgī assāti. Evameva kho, gahapati, ariyasāvako iti paṭisañcikkhati – ‘aṭṭhikaṅkalūpam kāmā vuttā bhagavatā bahudukkhā bahupāyāsā [bahūpāyāsā (sī. syā. kam. pī.)], ādīnavo ettha bhiyyo’ti. Evametam yathābhūtam sammappaññāya disvā yāyam upekkhā nānattā nānattasitā tam abhinivajjetvā, yāyam upekkhā ekattā ekattasitā yattha sabbaso lokāmisūpādānā apariṣesā nirujjhanti tamevūpekkham bhāveti.

43. “Seyyathāpi, gahapati, gjijho vā kaṅko vā kulalo vā mañṣapesim ādāya uddiyeyya [uddayeyya

(syā. pī.)]. Tamenam gjjhāpi kañkāpi kulalāpi anupatitvā anupatitvā vitaccheyyum vissajjeyyum [virājeyyum (sī. syā. kam. pī.)]. Tam kiṁ maññasi, gahapati, sace so gjjho vā kañko vā kulalo vā tam māṁsapesiṁ na khippameva pañinissajjeyya, so tatonidānam maraṇam vā nigaccheyya maraṇamattam vā dukkha’nti?

“Evaṁ, bhante”.

“Evameva kho, gahapati, ariyasāvako iti pañisañcikkhati – ‘māṁsapesūpamā kāmā vuttā bhagavatā bahudukkhā bahupāyāsā, ādīnavo ettha bhiyyo’ti. Evametam yathābhūtam sammappaññāya disvā yāyam upekkhā nānattā nānattasitā tam abhinivajjetvā yāyam upekkhā ekattā ekattasitā yattha sabbaso lokāmisūpādānā aparisesā nirujjhanti tamevūpekkham bhāveti.

44. “Seyyathāpi, gahapati, puriso ādittam tiṇukkaṁ ādāya pañivātam gaccheyya. Tam kiṁ maññasi, gahapati, sace so puriso tam ādittam tiṇukkaṁ na khippameva pañinissajjeyya tassa sā ādittā tiṇukkā hattham vā daheyya bāhum vā daheyya aññataram vā aññataram vā aṅgapaccāṅgam [daheyya. aññataram vā aṅgapaccāṅga (sī. pī.)] daheyya, so tatonidānam maraṇam vā nigaccheyya maraṇamattam vā dukkha’nti?

“Evaṁ, bhante”.

“Evameva kho, gahapati, ariyasāvako iti pañisañcikkhati – ‘tiṇukkūpamā kāmā vuttā bhagavatā bahudukkhā bahupāyāsā, ādīnavo ettha bhiyyo’ti. Evametam yathābhūtam sammappaññāya disvā...pe... tamevūpekkham bhāveti.

45. “Seyyathāpi, gahapati, aṅgārakāsu sādhikaporisā, pūrā aṅgārānam vītaccikānam vītadhūmānam. Atha puriso āgaccheyya jīvitukāmo amaritukāmo sukhakāmo dukkhappaṭikkūlo. Tamenam dve balavanto purisā nānābāhāsu gahetvā aṅgārakāsum upakaḍḍheyayum. Tam kiṁ maññasi, gahapati, api nu so puriso iticiticeva kāyam sannāmeyyā’ti?

“Evaṁ, bhante”.

“Tam kissa hetu”?

“Viditañhi, bhante, tassa purisassa imañcāham aṅgārakāsum papatissāmi, tatonidānam maraṇam vā nigacchissāmi maraṇamattam vā dukkha’nti. “Evameva kho, gahapati, ariyasāvako iti pañisañcikkhati – ‘aṅgārakāsūpamā kāmā vuttā bhagavatā bahudukkhā bahupāyāsā, ādīnavo ettha bhiyyo’ti. Evametam yathābhūtam sammappaññāya disvā...pe... tamevūpekkham bhāveti.

46. “Seyyathāpi, gahapati, puriso supinakam passeyya ārāmarāmañeyyakam vanarāmañeyyakam bhūmirāmañeyyakam pokkharañirāmañeyyakam. So pañibuddho na kiñci pañipasseyya [passeyya (sī. syā. kam. pī.)]. Evameva kho, gahapati, ariyasāvako iti pañisañcikkhati – ‘supinakūpamā kāmā vuttā bhagavatā bahudukkhā bahupāyāsā, ādīnavo ettha bhiyyo’ti...pe... tamevūpekkham bhāveti.

47. “Seyyathāpi, gahapati, puriso yācitakam bhogaṁ yācitvā yānam vā [yānam (syā. kam. pī.)] poriseyyam [poroseyyam (sī. pī. ka.), oropeyya (syā. kam.)] pavaramañikuṇḍalam. So tehi yācitatehi bhoge hi purakkhato parivuto antarāpañam pañipajjeyya. Tamenam janō disvā evam vadeyya – ‘bhogī vata, bho, puriso, evam kira bhogino bhogāni bhujijantī’ti. Tamenam sāmikā yattha yattheva passeyyum tattha tattheva sāni hareyyum. Tam kiṁ maññasi, gahapati, alam nu kho tassa purisassa aññathattāyā’ti?

“Evaṁ, bhante”.

“Tam kissa hetu”?

“Sāmino hi, bhante, sāni harantī”ti. “Evameva kho, gahapati, ariyasāvako iti paṭisañcikkhati – ‘yācitakūpamā kāmā vuttā bhagavatā bahudukkhā bahupāyāsā, ādīnavo ettha bhiyyo’ti...pe... tamevūpekkham bhāveti.

48. “Seyyathāpi, gahapati, gāmassa vā nigamassa vā avidūre tibbo vanasañdo. Tatrassa rukkho sampannaphalo ca upapannaphalo [uppannaphalo (syā.)] ca, na cassu kānici phalānī bhūmiyām patitāni. Atha puriso ḁagaccheyya phalaththiko phalagavesī phalapariyesanām caramāno. So tam vanasañḍam ajjhogāhetvā tam rukkham passeyya sampannaphalañca upapannaphalañca. Tassa evamassa – ‘ayam kho rukkho sampannaphalo ca upapannaphalo ca, natthi ca kānici phalānī bhūmiyām patitāni. Jānāmi kho panāham rukkham ārohitum [āruhitum (sī.)]. Yañnūnāham imam rukkham ārohitvā yāvadatthañca khādeyyām ucchañgañca pūreyya’nti. So tam rukkham ārohitvā yāvadatthañca khādeyya ucchañgañca pūreyya. Atha dutiyo puriso ḁagaccheyya phalaththiko phalagavesī phalapariyesanām caramāno tiñham kūthārim [kudhārim (syā. kañ. ka.)] ādāya. So tam vanasañḍam ajjhogāhetvā tam rukkham passeyya sampannaphalañca upapannaphalañca. Tassa evamassa – ‘ayam kho rukkho sampannaphalo ca upapannaphalo ca, natthi ca kānici phalānī bhūmiyām patitāni. Na kho panāham jānāmi rukkham ārohitum. Yañnūnāham imam rukkham mūlato chetvā yāvadatthañca khādeyyām ucchañgañca pūreyya’nti. So tam rukkham mūlatova chindeyya. Tam kiñ maññasi, gahapati, amuko [asu (sī. pī.)] yo so puriso pañhamām rukkham ārūlho sace so na khippameva oroheyya tassa so rukkho papatanto hattham vā bhañjeyya pādañam vā bhañjeyya aññatarām vā aññatarām vā aṅgapaccañgam bhañjeyya, so tatonidānam marañam vā nigaccheyya marañamattam vā dukkha’nti?

“Evam, bhante”.

“Evameva kho, gahapati, ariyasāvako iti paṭisañcikkhati – ‘rukkhaphalūpamā kāmā vuttā bhagavatā bahudukkhā bahupāyāsā, ādīnavo ettha bhiyyo’ti. Evametam yathābhūtañ sammapaññāya disvā yāyām upekkhā nānattā nānattasitā tam abhinivajjetvā yāyām upekkhā ekattā ekattasitā yattha sabbaso lokāmisūpādānā aparisēsā nirujjhanti tamevūpekkham bhāveti.

49. “Sa kho so, gahapati, ariyasāvako imamyeva anuttaram upekkhāsatipārisuddhim ḁagamma anekavihitam pubbenivāsañ anussarati, seyyathidam – ekampi jātiñ dvepi jātiyo...pe... iti sākāram sauddesam anekavihitam pubbenivāsañ anussarati.

“Sa kho so, gahapati, ariyasāvako imamyeva anuttaram upekkhāsatipārisuddhim ḁagamma dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne hīne paññite suvaññe dubbaññe sugate duggate...pe... yathākammūpage satte pajānāti.

“Sa kho so, gahapati, ariyasāvako imamyeva anuttaram upekkhāsatipārisuddhim ḁagamma āsavānañ khayā anāsavām cetovimuttiñ paññāvimuttiñ diñtheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati. Ettāvatā kho, gahapati, ariyassa vinaye sabbena sabbam sabbathā sabbam vohārasamuccheda hoti.

50. “Tam kiñ maññasi, gahapati, yathā ariyassa vinaye sabbena sabbam sabbathā sabbam vohārasamuccheda hoti, api nu tvam evarūpam vohārasamucchedañ attani samanupassasi”ti? “Ko cāham, bhante, ko ca ariyassa vinaye sabbena sabbam sabbathā sabbam vohārasamuccheda! Ārakā aham, bhante, ariyassa vinaye sabbena sabbam sabbathā sabbam vohārasamuccheda. Mayañhi, bhante, pubbe aññatitthiye paribbājake anājāñyeva samāne ājāñyāti amaññimha, anājāñyeva samāne ājāñyabhojanam bhojimha, anājāñyeva samāne ājāñyātāmaññimha; bhikkhū pana mayam, bhante, ājāñyeva samāne anājāñyātāmaññimha, ājāñyeva samāne anājāñyabhojanam bhojimha, ājāñyeva samāne anājāñyātāmaññimha; idāni pana mayam, bhante, aññatitthiye paribbājake anājāñyeva

samāne anājānīyāti jānissāma, anājānīyeva samāne anājānīyabhojanam bhojessāma, anājānīyeva samāne anājānīyathāne thapessāma. Bhikkhū pana mayam, bhante, ājānīyeva samāne ājānīyāti jānissāma ājānīyeva samāne ājānīyabhojanam bhojessāma, ājānīyeva samāne ājānīyathāne thapessāma. Ajanesi vata me, bhante, bhagavā samañesu samañappemam, samañesu samañappasādam, samañesu samañagāravam. Abhikkantam, bhante, abhikkantam, bhante! Seyyathāpi, bhante, nikkujjitam vā ukkujjeyya, paṭicchannam vā vivareyya, mūlhassa vā maggam ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotam dhāreyya, cakkhumanto rūpāni dakkhantī; evamevam kho, bhante, bhagavatā anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esāham, bhante, bhagavantam saraṇam gacchāmi dhammañca bhikkhusaṅghañca. Upāsakam mām bhagavā dhāretu ajjatagge pāṇupetam saraṇam gata”nti.

Potaliyasuttam niṭṭhitam catuttham.

5. Jīvakasuttam

51. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā rājagahe viharati jīvakassa komārabhaccassa ambavane. Atha kho jīvako komārabhacco yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinno kho jīvako komārabhacco bhagavantam etadavoca – “sutam metam, bhante – ‘samaṇam gotamam uddissa pāṇam ārabhanti [ārambhanti (ka.)], tam samaṇo gotamo jānam uddissakataṁ [uddissakatam (sī. pī.)] mamsam paribhuñjati paṭiccakamma’nti. Ye te, bhante, evamāhamṣu – ‘samaṇam gotamam uddissa pāṇam ārabhanti, tam samaṇo gotamo jānam uddissakataṁ mamsam paribhuñjati paṭiccakamma’nti, kacci te, bhante, bhagavato vuttavādino, na ca bhagavantam abhūtena abbhācikkhanti, dhammassa cānudhammam byākaronti, na ca koci sahadhammiko vādānuvādo gārayham tānām āgacchati”ti?

52. “Ye te, jīvaka, evamāhamṣu – ‘samaṇam gotamam uddissa pāṇam ārabhanti, tam samaṇo gotamo jānam uddissakataṁ mamsam paribhuñjati paṭiccakamma’nti na me te vuttavādino, abbhācikkhanti ca mām te asatā abhūtena. Tīhi kho aham, jīvaka, tānēhi mamsam aparibhoganti vadāmi. Dīṭham, sutam, parisaṅkitam – imehi kho aham, jīvaka, tīhi tānēhi mamsam aparibhoganti vadāmi. Tīhi kho aham, jīvaka, tānēhi mamsam paribhoganti vadāmi. Adīṭham, asutam, aparisaṅkitam – imehi kho aham, jīvaka, tīhi tānēhi mamsam paribhoganti vadāmi.

53. “Idha, jīvaka, bhikkhu aññataram gāmam vā nigamam vā upanissāya viharati. So mettāsaṅhagatena cetasā ekam disam pharitvā viharati, tathā dutiyam, tathā tatiyam, tathā catuttham. Iti uddhamadho tiriyan sabbadhi sabbattatāya sabbāvantam lokam mettāsaṅhagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāñena averena abyābajjhena pharitvā viharati. Tamenam gahapati vā gahapatiputto vā upasaṅkamitvā svātanāya bhattena nimanteti. Ākaṅkhamānova [ākaṅkhamāno (syā. kam.)], jīvaka, bhikkhu adhivāseti. So tassā rattiyā accayena pubbañhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya yena tassa gahapatissa vā gahapatiputtassa vā nivesanam tenupasaṅkamati; upasaṅkamitvā paññatte āsane nisidati. Tamenam so gahapati vā gahapatiputto vā paññtena piṇḍapātena parivisati. Tassa na evam hoti – ‘sādhu vata māyam [mām + ayam = māyam] gahapati vā gahapatiputto vā paññtena piṇḍapātena pariviseyyāti! Aho vata māyam gahapati vā gahapatiputto vā āyatimpi evarūpena paññtena piṇḍapātena pariviseyyāti – evampissa na hoti. So tam piṇḍapātam agathito [agadhitō (syā. kam. ka.)] amucchito anajjhopanno [anajjhāpanno (syā. kam. ka.)] ādinavadassāvī nissaranapañño paribhuñjati. Tam kiṁ maññasi, jīvaka, api nu so bhikkhu tasmiṁ samaye attabyābādhāya vā ceteti, parabyābādhāya vā ceteti, ubhayabyābādhāya vā ceteti”ti?

“No hetam, bhante”.

“Nanu so, jīvaka, bhikkhu tasmiṁ samaye anavajjaṇyeva āhāram āhāreti”ti?

“Evam, bhante. Sutam metam, bhante – ‘brahmā mettāvihāri’ti. Tam me idam, bhante, bhagavā

sakkhidiṭṭho; bhagavā hi, bhante, mettāvihārī”ti. “Yena kho, jīvaka, rāgena yena dosena yena mohena byāpādavā assa so rāgo so doso so moho tathāgatassa pahīno ucchinnamūlo tālāvatthukato anabhāvaṃkato [anabhāvakato (sī. pī.), anabhāvaṃgato (syā. kam.)] āyatim anuppādadhammo. Sace kho te, jīvaka, idam sandhāya bhāsitam anujānāmi te eta”nti. “Etadeva kho pana me, bhante, sandhāya bhāsitam” [bhāsitanti (syā.)].

54. “Idha, jīvaka, bhikkhu aññataram gāmam vā nigamam vā upanissāya viharati. So karuṇāsaḥagatena cetasā...pe... muditāsaḥagatena cetasā...pe... upekkhāsaḥagatena cetasā ekam disaṁ pharitvā viharati, tathā dutiyam, tathā tatiyam, tathā catuttham. Iti uddhamadho tiriyam sabbadhi sabbattatāya sabbāvantam lokam upekkhāsaḥagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyābajjhena pharitvā viharati. Tamenam gahapati vā gahapatiputto vā upasaṅkamitvā svātanāya bhattena nimanteti. Ākaṅkhamānova, jīvaka, bhikkhu adhivāseti. So tassā rattiyā accayena pubbaṇhasamayam nivāsetvā pattacīvaramādāya yena gahapatissa vā gahapatiputtassa vā nivesanam tenupasaṅkamati; upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdati. Tamenam so gahapati vā gahapatiputto vā paññitena piṇḍapātena parivisati. Tassa na evam hoti – ‘sādhu vata māyam gahapati vā gahapatiputto vā paññitena piṇḍapātena pariviseyyāti! Aho vata māyam gahapati vā gahapatiputto vā āyatimpi evarūpena paññitena piṇḍapātena pariviseyyāti – evampissa na hoti. So tam piṇḍapātam agathito amucchito anajjhopanno ādīnavadassāvī nissaraṇapañño paribhuñjati. Tam kiṁ maññasi, jīvaka, api nu so bhikkhu tasmiṁ samaye attabyābādhāya vā ceteti, parabyābādhāya vā ceteti, ubhayabyābādhāya vā cetetī’ti?

“No hetam, bhante”.

“Nanu so, jīvaka, bhikkhu tasmiṁ samaye anavajjaṃyeva āhāram āhāretī”ti?

“Evam, bhante. Sutam metam, bhante – ‘brahmā upekkhāvihārī’ti. Tam me idam, bhante, bhagavā sakkhidiṭṭho; bhagavā hi, bhante, upekkhāvihārī”ti. “Yena kho, jīvaka, rāgena yena dosena yena mohena vihesavā assa arativā assa paṭighavā assa so rāgo so doso so moho tathāgatassa pahīno ucchinnamūlo tālāvatthukato anabhāvaṃkato āyatim anuppādadhammo. Sace kho te, jīvaka, idam sandhāya bhāsitam, anujānāmi te eta”nti. “Etadeva kho pana me, bhante, sandhāya bhāsitam”.

55. “Yo kho, jīvaka, tathāgatam vā tathāgatasāvakam vā uddissa pāṇam ārabhati so pañcahi ṭhānehi bahum apuññam pasavati. Yampi so, gahapati, evamāha – ‘gacchatha, amukam nāma pāṇam ānethā’ti, iminā paṭhamena ṭhānena bahum apuññam pasavati. Yampi so pāṇo galappaveṭhakena [galappavedhakena (bahūsu)] ānīyamāno dukkham domanassam paṭisaṃvedeti, iminā dutiyena ṭhānena bahum apuññam pasavati. Yampi so evamāha – ‘gacchatha imam pāṇam ārabhathā’ti, iminā tatiyena ṭhānena bahum apuññam pasavati. Yampi so pāṇo ārabhiyamāno dukkham domanassam paṭisaṃvedeti, iminā catutthena ṭhānena bahum apuññam pasavati. Yampi so tathāgatam vā tathāgatasāvakam vā akappiyena āsādeti, iminā pañcamena ṭhānena bahum apuññam pasavati. Yo kho, jīvaka, tathāgatam vā tathāgatasāvakam vā uddissa pāṇam ārabhati so imehi pañcahi ṭhānehi bahum apuññam pasavatī”ti.

Evam vutte, jīvako komārabhacco bhagavantam etadavoca – “acchariyam, bhante, abbhutam, bhante! Kappiyam vata, bhante, bhikkhū āhāram āhārenti; anavajjam vata, bhante, bhikkhū āhāram āhārenti. Abhikkantam, bhante, abhikkantam, bhante...pe... upāsakam mām bhagavā dhāretu ajjatagge pāṇupetam saraṇam gata”nti.

Jīvakasuttam niṭṭhitam pañcamam.

6. Upālisuttam

56. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā nālandāyam viharati pāvārikambavane. Tena kho pana samayena nigaṇṭho nāṭaputto [nāṭaputto (sī.), nāṭaputto (pī.)] nālandāyam paṭivasati mahatiyā

nigaṇṭhaparisāya saddhiṁ. Atha kho dīghatapassī nigaṇṭho nālādāyam piṇḍāya caritvā pacchābhattam piṇḍapātapaṭikkanto yena pāvārikambavanam yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavatā saddhiṁ sammodi. Sammodanīyam katham sāraṇīyam vītiśāretvā ekamantam atṭhāsi. Ekamantam ṛhitam kho dīghatapassim nigaṇṭham bhagavā etadavoca – “saṃvijjanti kho, tapassi [dīghatapassi (syā. kam. ka.)], āsanāni; sace ākaṅkhasi nisidā”ti. Evam vutte, dīghatapassī nigaṇṭho aññataram nīcam āsanam gahetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinnam kho dīghatapassim nigaṇṭham bhagavā etadavoca – “kati pana, tapassi, nigaṇṭho nāṭaputto kammāni paññapeti pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa pavattiyā”ti?

“Na kho, āvuso gotama, āciṇṇam nigaṇṭhassa nāṭaputtassa ‘kammam, kamma’nti paññapetu; ‘daṇḍam, daṇḍa’nti kho, āvuso gotama, āciṇṇam nigaṇṭhassa nāṭaputtassa paññapetu”ti.

“Kati pana, tapassi, nigaṇṭho nāṭaputto daṇḍāni paññapeti pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa pavattiyā”ti?

“Tīṇi kho, āvuso gotama, nigaṇṭho nāṭaputto daṇḍāni paññapeti pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa pavattiyāti, seyyathidam – kāyadaṇḍam, vacīdaṇḍam, manodaṇḍa”nti.

“Kim pana, tapassi, aññadeva kāyadaṇḍam, aññam vacīdaṇḍam, aññam manodaṇḍa”nti?

“Aññadeva, āvuso gotama, kāyadaṇḍam, aññam vacīdaṇḍam, aññam manodaṇḍa”nti.

“Imesam pana, tapassi, tiṇṇam daṇḍānam evam paṭivibhattānam evam paṭivisiṭṭhānam katamam daṇḍam nigaṇṭho nāṭaputto mahāsāvajjataram paññapeti pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa pavattiyā, yadi vā kāyadaṇḍam, yadi vā vacīdaṇḍam, yadi vā manodaṇḍa”nti?

“Imesam kho, āvuso gotama, tiṇṇam daṇḍānam evam paṭivibhattānam evam paṭivisiṭṭhānam kāyadaṇḍam nigaṇṭho nāṭaputto mahāsāvajjataram paññapeti pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa pavattiyā, no tathā vacīdaṇḍam, no tathā manodaṇḍa”nti.

“Kāyadaṇḍanti, tapassi, vadesi”?

“Kāyadaṇḍanti, āvuso gotama, vadāmi”.

“Kāyadaṇḍanti, tapassi, vadesi”?

“Kāyadaṇḍanti, āvuso gotama, vadāmi”.

“Kāyadaṇḍanti, tapassi, vadesi”?

“Kāyadaṇḍanti, āvuso gotama, vadāmi”ti.

Itiha bhagavā dīghatapassim nigaṇṭham imasmiṁ kathāvatthusmiṁ yāvatatiyakam patiṭṭhāpesi.

57. Evam vutte, dīghatapassī nigaṇṭho bhagavantam etadavoca – “tvam panāvuso gotama, kati daṇḍāni paññapesi pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa pavattiyā”ti?

“Na kho, tapassi, āciṇṇam tathāgatassa ‘daṇḍam, daṇḍa’nti paññapetu; ‘kammam, kamma’nti kho, tapassi, āciṇṇam tathāgatassa paññapetu”nti?

“Tvam panāvuso gotama, kati kammāni paññapesi pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa pavattiyā”ti?

“Tīṇi kho aham, tapassi, kammāni paññapemi pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa pavattiyā, seyyathidam – kāyakammam, vacīkammam, manokamma”nti.

“Kim panāvuso gotama, aññadeva kāyakammam, aññam vacīkammam, aññam manokamma”nti?

“Aññadeva, tapassi, kāyakammam, aññam vacīkammam, aññam manokamma”nti.

“Imesaṁ panāvuso gotama, tiṇṇam kammānam evam paṭivibhattānam evam paṭivisitthānam katamam kammam mahāsāvajjataram paññapesi pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa pavattiyā, yadi vā kāyakammam, yadi vā vacīkammam, yadi vā manokamma”nti?

“Imesaṁ kho aham, tapassi, tiṇṇam kammānam evam paṭivibhattānam evam paṭivisitthānam manokammam mahāsāvajjataram paññapemi pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa pavattiyā, no tathā kāyakammam, no tathā vacīkamma”nti.

“Manokammanti, āvuso gotama, vadesi”?

“Manokammanti, tapassi, vadāmi”.

“Manokammanti, āvuso gotama, vadesi”?

“Manokammanti, tapassi, vadāmi”.

“Manokammanti, āvuso gotama, vadesi”?

“Manokammanti, tapassi, vadāmī”ti.

Itiha dīghatapassī niganṭho bhagavantam imasmiṁ kathāvatthusmiṁ yāvatatiyakam patiṭṭhāpetvā utṭhāyāsanā yena niganṭho nāṭaputto tenupasaṅkami.

58. Tena kho pana samayena niganṭho nāṭaputto mahatiyā gihiparisāya saddhim nisinno hoti bālakiniyā parisāya upālipamukhāya. Addasā kho niganṭho nāṭaputto dīghatapassim niganṭham dūratova āgacchantam; disvāna dīghatapassim niganṭham etadavoca – “handa, kuto nu tvam, tapassi, āgacchasi divā divassā”ti? “Ito hi kho aham, bhante, āgacchāmi samaṇassa gotamassa santikā”ti. “Ahu pana te, tapassi, samaṇena gotamena saddhim kocideva kathāsallāpo”ti? “Ahu kho me, bhante, samaṇena gotamena saddhim kocideva kathāsallāpo”ti. “Yathā katham pana te, tapassi, ahu samaṇena gotamena saddhim kocideva kathāsallāpo”ti? Atha kho dīghatapassī niganṭho yāvatako ahosi bhagavatā saddhim kathāsallāpo tam sabbam niganṭhassa nāṭaputtassa ārocesi. Evam vutte, niganṭho nāṭaputto dīghatapassim niganṭham etadavoca – “sādhu sādhu, tapassi! Yathā tam sutavatā sāvakena sammadeva satthusāsanam ājānantena evameva dīghatapassinā niganṭhenā samaṇassa gotamassa byākataṁ. Kiñhi sobhati chavo manodaṇḍo imassa evam olārikassa kāyadaṇḍassa upanidhāya! Atha kho kāyadaṇḍova mahāsāvajjatara pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa pavattiyā, no tathā vacīdaṇḍo, no tathā manodaṇḍo”ti.

59. Evam vutte, upāli gahapati niganṭham nāṭaputtam etadavoca – “sādhu sādhu, bhante dīghatapassī [tapassī (sī. pī.)]! Yathā tam sutavatā sāvakena sammadeva satthusāsanam ājānantena evamevam bhadantena tapassinā samaṇassa gotamassa byākataṁ. Kiñhi sobhati chavo manodaṇḍo

imassa evam olārikassa kāyadañdassa upanidhāya! Atha kho kāyadañdova mahāsāvajjataro pāpassa kammassa kiriyyāya pāpassa kammassa pavattiyā, no tathā vacīdañdo, no tathā manodañdo. Handa cāham, bhante, gacchāmi samañassa gotamassa imasmiñ kathāvatthusmiñ vādam āropessāmi. Sace me samañō gotamo tathā patiñthahissati yathā bhadantena tapassinā patiñthāpitam; seyyathāpi nāma balavā puriso dīghalomikam elakam lomesu gahetvā ākaḍḍheyya parikaḍḍheyya sampaṛikaḍḍheyya, evamevāhañ samañam gotamam vādena vādam ākaḍḍhissāmi parikaḍḍhissāmi sampaṛikaḍḍhissāmi. Seyyathāpi nāma balavā sonḍikākammakāro mahantañ sonḍikākilañjam gambhīre udakarahade pakkhipitvā kañne gahetvā ākaḍḍheyya parikaḍḍheyya sampaṛikaḍḍheyya, evamevāhañ samañam gotamam vādena vādam ākaḍḍhissāmi parikaḍḍhissāmi sampaṛikaḍḍhissāmi. Seyyathāpi nāma balavā sonḍikādhutto vālam [thālam (ka.)] kañne gahetvā odhuneyya niddhuneyya nipphoṭeyya [nicchādeyya (sī. pī. ka.), niccoṭeyya (ka.), nippoṭeyya (syā. kam.)], evamevāhañ samañam gotamam vādena vādam odhunissāmi niddhunissāmi nipphoṭessāmi. Seyyathāpi nāma kuñjaro saṭṭhihāyano gambhīram pokkharañiñ ogāhetvā sāṇadhovikam nāma kīlitajātam kīlati, evamevāhañ samañam gotamam sāṇadhovikam maññe kīlitajātam kīliñsāmi. Handa cāham, bhante, gacchāmi samañassa gotamassa imasmiñ kathāvatthusmiñ vādam āropessāmī”ti. “Gaccha tvam, gahapati, samañassa gotamassa imasmiñ kathāvatthusmiñ vādam āropehi. Aham vā hi, gahapati, samañassa gotamassa vādam āropeyyam, dīghatapassī vā nigañtho, tvam vā”ti.

60. Evam vutte, dīghatapassī nigañtho nigañtham nāṭaputtam etadavoca – “na kho metañ, bhante, rucati yam upāli gahapati samañassa gotamassa vādam āropeyya. Samañō hi, bhante, gotamo māyāvī āvaṭṭanīm māyam jānāti yāya aññatitthiyānam sāvake āvaṭṭetī”ti. “Aṭṭhānam kho etam, tapassi, anavakāso yam upāli gahapati samañassa gotamassa sāvakattam upagaccheyya. Thānañca kho etam vijjati yam samañō gotamo upālissa gahapatissa sāvakattam upagaccheyya. Gaccha, tvam, gahapati, samañassa gotamassa imasmiñ kathāvatthusmiñ vādam āropehi. Aham vā hi, gahapati, samañassa gotamassa vādam āropeyyam, dīghatapassī vā nigañtho, tvam vā”ti. Dutiyampi kho dīghatapassī...pe... tatiyampi kho dīghatapassī nigañtho nigañtham nāṭaputtam etadavoca – “na kho metañ, bhante, rucati yam upāli gahapati samañassa gotamassa vādam āropeyya. Samañō hi, bhante, gotamo māyāvī āvaṭṭanīm māyam jānāti yāya aññatitthiyānam sāvake āvaṭṭetī”ti. “Aṭṭhānam kho etam, tapassi, anavakāso yam upāli gahapati samañassa gotamassa sāvakattam upagaccheyya. Thānañca kho etam vijjati yam samañō gotamo upālissa gahapatissa sāvakattam upagaccheyya. Gaccha tvam, gahapati, samañassa gotamassa imasmiñ kathāvatthusmiñ vādam āropehi. Aham vā hi, gahapati, samañassa gotamassa vādam āropeyyam, dīghatapassī vā nigañtho, tvam vā”ti. “Evam, bhante”ti kho upāli gahapati nigañthassa nāṭaputtassa paṭissutvā uṭṭhayāsanā nigañtham nāṭaputtam abhivādetvā padakkhiñam katvā yena pāvārikambavanam yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinno kho upāli gahapati bhagavantam etadavoca – “āgamā nu khvidha, bhante, dīghatapassī nigañtho”ti?

“Āgamā khvidha, gahapati, dīghatapassī nigañtho”ti.

“Ahu kho pana te, bhante, dīghatapassinā nigañthena saddhiñ kocideva kathāsallāpo”ti?

“Ahu kho me, gahapati, dīghatapassinā nigañthena saddhiñ kocideva kathāsallāpo”ti.

“Yathā katham pana te, bhante, ahu dīghatapassinā nigañthena saddhiñ kocideva kathāsallāpo”ti?

Atha kho bhagavā yāvatako ahosi dīghatapassinā nigañthena saddhiñ kathāsallāpo tam sabbam upālissa gahapatissa ārocesi.

61. Evam vutte, upāli gahapati bhagavantam etadavoca – “sādhu sādhu, bhante tapassi! Yathā tam sutavatā sāvakena sammadeva satthusāsanam ājānantena evamevam dīghatapassinā nigañthena bhagavato byākatañ. Kiñhi sobhati chavo manodañdo imassa evam olārikassa kāyadañdassa

upanidhāya? Atha kho kāyadañdova mahāsāvajjataro pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa pavattiyā, no tathā vacīdañdo, no tathā manodañdo”ti. “Sace kho tvam, gahapati, sacce patiṭṭhāya manteyyāsi siyā no ettha kathāsallāpo”ti. “Sacce aham, bhante, patiṭṭhāya mantessāmi; hotu no ettha kathāsallāpo”ti.

62. “Tam kiṁ maññasi, gahapati, idhassa nigaṇṭho ābādhiko dukkhito bālhagilāno sītodakapaṭikkhitto uñhodakapaṭisevī. So sītodakam alabhamāno kālaṅkareyya. Imassa pana, gahapati, nigaṇṭho nāṭaputto katthūpapattim paññapetī”ti?

“Atthi, bhante, manosattā nāma devā tattha so upapajjati”.

“Tam kissa hetu”?

“Asu hi, bhante, manopaṭibaddho kālaṅkaroti”ti.

“Manasi karohi, gahapati [gahapati gahapati manasi karohi (sī. syā. kam.), gahapati manasi karohi (ka.), gahapati gahapati (pī.)], manasi karitvā kho, gahapati, byākarohi. Na kho te sandhiyati purimena vā pacchimam, pacchimena vā purimam. Bhāsitā kho pana te, gahapati, esā vācā – ‘sacce aham, bhante, patiṭṭhāya mantessāmi, hotu no ettha kathāsallāpo’”ti. “Kiñcāpi, bhante, bhagavā evamāha, atha kho kāyadañdova mahāsāvajjataro pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa pavattiyā, no tathā vacīdañdo, no tathā manodañdo”ti.

63. “Tam kiṁ maññasi, gahapati, idhassa nigaṇṭho nāṭaputto cātuyāmasaṁvarasaṁvuto sabbavārivārito sabbavāriyutto sabbavāridhuto sabbavāriphuṭo. So abhikkamanto paṭikkamanto bahū khuddake pāne saṅghātam āpādeti. Imassa pana, gahapati, nigaṇṭho nāṭaputto kam vipākam paññapetī”ti?

“Asañcetanikam, bhante, nigaṇṭho nāṭaputto no mahāsāvajjam paññapetī”ti.

“Sace pana, gahapati, ceteti”ti?

“Mahāsāvajjam, bhante, hotī”ti.

“Cetanam pana, gahapati, nigaṇṭho nāṭaputto kismim paññapetī”ti?

“Manodañdasmiṁ, bhante”ti.

“Manasi karohi, gahapati, manasi karitvā kho, gahapati, byākarohi. Na kho te sandhiyati purimena vā pacchimam, pacchimena vā purimam. Bhāsitā kho pana te, gahapati, esā vācā – ‘sacce aham, bhante, patiṭṭhāya mantessāmi; hotu no ettha kathāsallāpo’”ti. “Kiñcāpi, bhante, bhagavā evamāha, atha kho kāyadañdova mahāsāvajjataro pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa pavattiyā, no tathā vacīdañdo, no tathā manodañdo”ti.

64. “Tam kiṁ maññasi, gahapati, ayam nālāndā iddhā ceva phītā ca bahujanā ākiññamanussā”ti?

“Evaṁ, bhante, ayam nālāndā iddhā ceva phītā ca bahujanā ākiññamanussā”ti.

“Tam kiṁ maññasi, gahapati, idha puriso āgaccheyya ukkhittāsiko. So evam vadeyya – ‘aham yāvatikā imissā nālāndāya pāñā te ekena khaṇena ekena muhuttena ekam mañṣakhalam ekam mañṣapuñjam karissāmī’ti. Tam kiṁ maññasi, gahapati, pahotि nu kho so puriso yāvatikā imissā

nālandāya pāṇā te ekena khaṇena ekena muhuttena ekam maṃsakhalam ekam maṃsapuñjam kātu”nti?

“Dasapi, bhante, purisā, vīsampi, bhante, purisā, tiṃsampi, bhante, purisā, cattārīsampi, bhante, purisā, paññāsampi, bhante, purisā nappahonti yāvatikā imissā nālandāya pāṇā te ekena khaṇena ekena muhuttena ekam maṃsakhalam ekam maṃsapuñjam kātum. Kiñhi sobhati eko chavo puriso’ti!

“Tām kiṃ maññasi, gahapati, idha āgaccheyya samaṇo vā brāhmaṇo vā iddhimā cetovasippatto. So evam vadeyya – ‘ahaṃ imam nālandam ekena manopadosena bhasmam karissāmīti. Tām kiṃ maññasi, gahapati, pahoti nu kho so samaṇo vā brāhmaṇo vā iddhimā cetovasippatto imam nālandam ekena manopadosena bhasmam kātu’nti?

“Dasapi, bhante, nālandā, vīsampi nālandā, tiṃsampi nālandā, cattārīsampi nālandā, paññāsampi nālandā pahoti so samaṇo vā brāhmaṇo vā iddhimā cetovasippatto ekena manopadosena bhasmam kātum. Kiñhi sobhati ekā chavā nālandā’ti!

“Manasi karohi, gahapati, manasi karitvā kho, gahapati, byākarohi. Na kho te sandhiyati purimena vā pacchimam, pacchimena vā purimam. Bhāsitā kho pana te, gahapati, esā vācā – ‘sacce aham, bhante, patiṭṭhāya mantessāmi; hotu no ettha kathāsallāpo’’ti.

“Kiñcāpi, bhante, bhagavā evamāha, atha kho kāyadaṇḍova mahāsāvajjataro pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa pavattiyā, no tathā vacīdaṇḍo, no tathā manodaṇḍo’ti.

65. “Tām kiṃ maññasi, gahapati, sutam te daṇḍakīraññam [[daṇḍakāraññam \(sī. pī.\)](#)] kāliṅgāraññam majjhāraññam [[mejjhāraññam \(sī. syā. kaṇ. pī.\)](#)] mātaṅgāraññam araññam araññabhūta”nti?

“Evam, bhante, sutam me daṇḍakīraññam kāliṅgāraññam majjhāraññam mātaṅgāraññam araññam araññabhūta”nti.

“Tām kiṃ maññasi, gahapati, kinti te sutam kena tam daṇḍakīraññam kāliṅgāraññam majjhāraññam mātaṅgāraññam araññam araññabhūta”nti?

“Sutam metam, bhante, isinam manopadosena tam daṇḍakīraññam kāliṅgāraññam majjhāraññam mātaṅgāraññam araññam araññabhūta”nti.

“Manasi karohi, gahapati, manasi karitvā kho, gahapati, byākarohi. Na kho te sandhiyati purimena vā pacchimam, pacchimena vā purimam. Bhāsitā kho pana te, gahapati, esā vācā – ‘sacce aham, bhante, patiṭṭhāya mantessāmi; hotu no ettha kathāsallāpo’’ti.

66. “Purimenevāham, bhante, opammena bhagavato attamano abhiraddho. Api cāham imāni bhagavato vicitrāni paññhapaṭibhānāni sotukāmo, evāham bhagavantam paccanīkam kātabbam amanīssam. Abhikkantam, bhante, abhikkantam, bhante! Seyyathāpi, bhante, nikkujjitam vā ukkujjeyya, paṭicchannam vā vivareyya, mūlhassa vā maggām ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotam dhāreyya – cakkhumanto rūpāni dakkhantīti; evamevam bhagavatā anekapariyayena dhammo pakāsito. Esāham, bhante, bhagavantam saraṇam gacchāmi dhammañca bhikkhusaṅghañca. Upāsakam mam bhagavā dhāretu ajjatagge pāṇupetam saraṇam gata”nti.

67. “Anuviccakāram kho, gahapati, karohi, anuviccakāro tumhādisānam nātamanussānam sādhu hotī”ti. “Imināpāham, bhante, bhagavato bhiyyosomattāya attamano abhiraddho yaṃ maṃ bhagavā evamāha – ‘anuviccakāram kho, gahapati, karohi, anuviccakāro tumhādisānam nātamanussānam sādhu

hotī’ti. Mañhi, bhante, aññatitthiyā sāvakam labhitvā kevalakappam nālandam paṭākam parihareyyum – ‘upāli amhākam gahapati sāvakattam upagato’ti. Atha ca pana mam bhagavā evamāha – ‘anuviccakāraṇam kho, gahapati, karohi, anuviccakāro tumhādisānaṁ ñātamanussānaṁ sādhu hotī’ti. Esāham, bhante, dutiyampi bhagavantam saraṇam gacchāmi dhammañca bhikkhusaṅghañca. Upāsakam mam bhagavā dhāretu ajjatagge pāṇupetam saraṇam gata’nti.

68. “Dīgharattam kho te, gahapati, nigaṇṭhānam opānabhūtam kulaṁ yena nesam upagatānam piṇḍakam dātabbam maññeyyāsi”ti. “Imināpāhaṁ, bhante, bhagavato bhiyyosomattāya attamano abhiraddho yaṁ mam bhagavā evamāha – ‘dīgharattam kho te, gahapati, nigaṇṭhānam opānabhūtam kulaṁ yena nesam upagatānam piṇḍakam dātabbam maññeyyāsi”ti. Sutam metam, bhante, samaṇo gotamo evamāha – ‘mayhameva dānaṁ dātabbam, nāññesam dānaṁ dātabbam; mayhameva sāvakānaṁ dānaṁ dātabbam, nāññesam sāvakānaṁ dānaṁ dātabbam; mayhameva dinnam mahapphalam, nāññesam dinnam mahapphalam; mayhameva sāvakānaṁ dinnam mahapphalam, nāññesam sāvakānaṁ dinnam mahapphalam’nti. Atha ca pana mam bhagavā nigaṇṭhesupi dāne samādapeti. Api ca, bhante, mayamettha kālam jānissāma. Esāham, bhante, tatiyampi bhagavantam saraṇam gacchāmi dhammañca bhikkhusaṅghañca. Upāsakam mam bhagavā dhāretu ajjatagge pāṇupetam saraṇam gata’nti.

69. Atha kho bhagavā upālissa gahapatissa anupubbiṁ kathaṁ [[ānupubbikatham \(sī.\)](#), [ānupubbikatham \(pī.\)](#), [ānupubbikatham \(syā. kam. ka.\)](#)] kathesi, seyyathidam – dānakatham sīlakatham saggakatham, kāmānam ādīnavam okāram samkilesam, nekkhamme ānisamsam pakāsesi. Yadā bhagavā aññāsi upālim gahapatim kallacittam muducittam vinīvaraṇacittam udaggacittam pasannacittam, atha yā buddhānam sāmukkamṣikā dhammadedesanā tam pakāsesi – dukkham, samudayam, nirodham, maggam. Seyyathāpi nāma suddham vattham apagatakālakam sammadeva rajaṇam paṭīggaṇheyya, evameva upālissa gahapatissa tasmiṃyeva āsane virajam vītamalaṁ dhammadakkhum udapādi – ‘yaṁ kiñci samudayadhammam sabbam tam nirodhadhamma’nti. Atha kho upāli gahapati diṭṭhadhammo pattadhammo vīditadhammo pariyogālhadhammo tiṇṇavicikiccho vigatakathamkatho vesārajjappatto aparappaccayo satthusāsane bhagavantam etadavoca – “handa ca dāni mayam, bhante, gacchāma, bahukiccā mayam bahukaranāyā”ti. “Yassadāni tvam, gahapati, kālam maññasi”ti.

70. Atha kho upāli gahapati bhagavato bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā uṭṭhāyāsanā bhagavantam abhivādetvā padakkhiṇam katvā yena sakam nivesanam tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā dovārikam āmantesi – “ajjatagge, samma dovārika, āvarāmi dvāram nigaṇṭhānam nigaṇṭhīnam, anāvaṭam dvāram bhagavato bhikkhūnam bhikkhunīnam upāsakānam upāsikānam. Sace koci nigaṇṭho āgacchat tamenaṁ tvam evam vadeyyāsi – ‘tiṭṭha, bhante, mā pāvisi. Ajjatagge upāli gahapati samaṇassa gotamassa sāvakattam upagato. Āvaṭam dvāram nigaṇṭhānam nigaṇṭhīnam, anāvaṭam dvāram bhagavato bhikkhūnam bhikkhunīnam upāsakānam upāsikānam. Sace te, bhante, piṇḍakena attho, ettheva tiṭṭha, ettheva te āharissantī”ti. “Evam, bhante”ti kho dovāriko upālissa gahapatissa paccassosi.

71. Assosi kho dīghatapassī nigaṇṭho – “upāli kira gahapati samaṇassa gotamassa sāvakattam upagato”ti. Atha kho dīghatapassī nigaṇṭho yena nigaṇṭho nāṭaputto tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā nigaṇṭham nāṭaputtam etadavoca – “sutam metam, bhante, upāli kira gahapati samaṇassa gotamassa sāvakattam upagato”ti. “Aṭṭhānam kho etam, tapassi, anavakāso yaṁ upāli gahapati samaṇassa gotamassa sāvakattam upagaccheyya. Thānañca kho etam vijjati yaṁ samaṇo gotamo upālissa gahapatissa sāvakattam upagaccheyyā”ti. Dutiyampi kho dīghatapassī nigaṇṭho...pe... tatiyampi kho dīghatapassī nigaṇṭho nigaṇṭham nāṭaputtam etadavoca – “sutam metam, bhante ...pe... upālissa gahapatissa sāvakattam upagaccheyyā”ti. “Handāham, bhante, gacchāmi yāva jānāmi yadi vā upāli gahapati samaṇassa gotamassa sāvakattam upagato yadi vā no”ti. “Gaccha tvam, tapassi, jānāhi yadi vā upāli gahapati samaṇassa gotamassa sāvakattam upagato yadi vā no”ti.

72. Atha kho dīghatapassī nigaṇṭho yena upālissa gahapatissa nivesanam tenupasaṅkami. Addasā

kho dovāriko dīghatapassim nigaṇṭham dūratova āgacchantaṁ. Disvāna dīghatapassim nigaṇṭham etadavoca – “tiṭṭha, bhante, mā pāvisi. Ajjatagge upāli gahapati samaṇassa gotamassa sāvakattam upagato. Āvaṭam dvāram nigaṇṭhānam nigaṇṭhīnam, anāvaṭam dvāram bhagavato bhikkhūnam bhikkhunīnam upāsakānam upāsikānam. Sace te, bhante, piṇḍakena attho, ettheva tiṭṭha, ettheva te āharissanti”ti. “Na me, āvuso, piṇḍakena attho”ti vatvā tato paṭinivattitvā yena nigaṇṭho nāṭaputto tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā nigaṇṭham nāṭaputtam etadavoca – “saccameva kho, bhante, yam upāli gahapati samaṇassa gotamassa sāvakattam upagato. Etam kho te aham, bhante, nālattham na kho me, bhante, ruccati yam upāli gahapati samaṇassa gotamassa vādām āropeyya. Samaṇo hi, bhante, gotamo māyāvī āvaṭtāniṁ māyam jānāti yāya aññatitthiyānam sāvake āvaṭtetīti. Āvaṭṭo kho te, bhante, upāli gahapati samaṇena gotamena āvaṭtāniyā māyāyā”ti. “Āṭṭhānam kho etam, tapassi, anavakāso yam upāli gahapati samaṇassa gotamassa sāvakattam upagaccheyya. Thānañca kho etam vijjati yam samaṇo gotamo upālissa gahapatissa sāvakattam upagaccheyyā”ti. Dutiyampi kho dīghatapassī nigaṇṭho nigaṇṭham nāṭaputtam etadavoca – “saccameva, bhante...pe... upālissa gahapatissa sāvakattam upagaccheyyā”ti. Tatiyampi kho dīghatapassī nigaṇṭho nigaṇṭham nāṭaputtam etadavoca – “saccameva kho, bhante...pe... upālissa gahapatissa sāvakattam upagaccheyyā”ti. “Handa cāhaṁ, tapassi, gacchāmi yāva cāhaṁ sāmaṇyeva jānāmi yadi vā upāli gahapati samaṇassa gotamassa sāvakattam upagato yadi vā no”ti.

Atha kho nigaṇṭho nāṭaputto mahatiyā nigaṇṭhaparisāya saddhiṁ yena upālissa gahapatissa nivesanaṁ tenupasaṅkami. Addasā kho dovāriko nigaṇṭham nāṭaputtam dūratova āgacchantaṁ. Disvāna nigaṇṭham nāṭaputtam etadavoca – “tiṭṭha, bhante, mā pāvisi. Ajjatagge upāli gahapati samaṇassa gotamassa sāvakattam upagato. Āvaṭam dvāram nigaṇṭhānam nigaṇṭhīnam, anāvaṭam dvāram bhagavato bhikkhūnam bhikkhunīnam upāsakānam upāsikānam. Sace te, bhante, piṇḍakena attho, ettheva tiṭṭha, ettheva te āharissanti”ti. “Tena hi, samma dovārika, yena upāli gahapati tenupasaṅkama; upasaṅkamitvā upālim gahapatim evam vadehi – ‘nigaṇṭho, bhante, nāṭaputto mahatiyā nigaṇṭhaparisāya saddhiṁ bahidvārakoṭṭhake ṭhito; so te dassanakāmo’’ti. “Evam, bhante”ti kho dovāriko nigaṇṭhassa nāṭaputtassa paṭissutvā yena upāli gahapati tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā upālim gahapatim etadavoca – “nigaṇṭho, bhante, nāṭaputto mahatiyā nigaṇṭhaparisāya saddhiṁ bahidvārakoṭṭhake ṭhito; so te dassanakāmo’’ti. “Tena hi, samma dovārika, majjhimāya dvārasālāya āsanāni paññapehī”ti. “Evam, bhante”ti kho dovāriko upālissa gahapatissa paṭissutvā majjhimāya dvārasālāya āsanāni paññapetvā yena upāli gahapati tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā upālim gahapatim etadavoca – “paññattāni kho, bhante, majjhimāya dvārasālāya āsanāni. Yassadāni kālam maññasi”’ti.

73. Atha kho upāli gahapati yena majjhimā dvārasālā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā yam tattha āsanam aggañca seṭṭhañca uttamañca pañītañca tattha sāmam nisīditvā dovārikam āmantesi – “tena hi, samma dovārika, yena nigaṇṭho nāṭaputto tenupasaṅkama; upasaṅkamitvā nigaṇṭham nāṭaputtam evam vadehi – ‘upāli, bhante, gahapati evamāha – pavisa kira, bhante, sace ākaṅkhasi’’ti. “Evam, bhante”ti kho dovāriko upālissa gahapatissa paṭissutvā yena nigaṇṭho nāṭaputto tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā nigaṇṭham nāṭaputtam etadavoca – “upāli, bhante, gahapati evamāha – ‘pavisa kira, bhante, sace ākaṅkhasi’’ti. Atha kho nigaṇṭho nāṭaputto mahatiyā nigaṇṭhaparisāya saddhiṁ yena majjhimā dvārasālā tenupasaṅkami. Atha kho upāli gahapati – yam sudam pubbe yato passati nigaṇṭham nāṭaputtam dūratova āgacchantaṁ disvāna tato paccuggantvā yam tattha āsanam aggañca seṭṭhañca uttamañca pañītañca tam uttarāsaṅgena sammajjītvā [pamajjītvā (sī. pī.)] pariggahetvā nisīdāpeti so – dāni yam tattha āsanam aggañca seṭṭhañca uttamañca pañītañca tattha sāmam nisīditvā nigaṇṭham nāṭaputtam etadavoca – “samvijjanti kho, bhante, āsanāni; sace ākaṅkhasi, nisīdā”’ti. Evam vutte, nigaṇṭho nāṭaputto upālim gahapatim etadavoca – “ummattosi tvam, gahapati, dattosi tvam, gahapati! ‘Gacchāmaham, bhante, samaṇassa gotamassa vādām āropessāmī’ti gantvā mahatāsi vādasāṅghāṭena paṭimukko āgato. Seyyathāpi, gahapati, puriso aṇḍahārako gantvā ubbhatehi aṇḍehi āgaccheyya, seyyathā vā pana gahapati puriso akkhikahārako gantvā ubbhatehi akkhīhi āgaccheyya; evameva kho tvam, gahapati, ‘gacchāmaham, bhante, samaṇassa gotamassa vādām āropessāmī’ti gantvā mahatāsi vādasāṅghāṭena paṭimukko āgato. Āvaṭṭosi kho tvam, gahapati, samaṇena gotamena āvaṭtāniyā

māyāyā”ti.

74. “Bhaddikā, bhante, āvatṭanī māyā; kalyāṇī, bhante, āvatṭanī māyā; piyā me, bhante, nātisālohitā imāya āvatṭaniyā āvatṭeyyum; piyānampi me assa nātisālohitānam dīgharattam hitāya sukhāya; sabbe cepi, bhante, khattiyyā imāya āvatṭaniyā āvatṭeyyum; sabbesānampissa khattiyanām dīgharattam hitāya sukhāya; sabbe cepi, bhante, brāhmaṇā...pe... vessā...pe... suddā imāya āvatṭaniyā āvatṭeyyum; sabbesānampissa suddānam dīgharattam hitāya sukhāya; sadevako cepi, bhante, loko samārako sabrahmako sassamaṇabrahmaṇī pajā sadevamanussā imāya āvatṭaniyā āvatṭeyyum; sadevakassapissa lokassa samārakassa sabrahmakassa sassamaṇabrahmaṇiyā pajāya sadevamanussāya dīgharattam hitāya sukhāyāti. Tena hi, bhante, upamām te karissāmi. Upamāya pidhekacce viññū purisā bhāsitassa atthaṁ ājānanti.

75. “Bhūtapubbaṁ, bhante, aññatarassa brāhmaṇassa jinṇassa vuḍḍhassa mahallakassa daharā māṇavikā pajāpatī ahosi gabbhini upavijaññā. Atha kho, bhante, sā māṇavikā tam brāhmaṇam etadavoca – ‘gaccha tvam, brāhmaṇa, āpaṇā makkaṭacchāpakaṁ kiṇitvā ānehi, yo me kumārakassa kīlāpanako bhavissati’ti. Evam vutte, so brāhmaṇo tam māṇavikam etadavoca – ‘āgamehi tāva, bhoti, yāva vijāyati. Sace tvam, bhoti, kumārakam vijāyissasi, tassā te aham āpaṇā makkaṭacchāpakaṁ kiṇitvā ānessāmi, yo te kumārakassa kīlāpanako bhavissati. Sace pana tvam, bhoti, kumārikam vijāyissasi, tassā te aham āpaṇā makkaṭacchāpikam kiṇitvā ānessāmi, yā te kumārikāya kīlāpanikā bhavissati’ti. Dutiyampi kho, bhante, sā māṇavikā...pe... tatiyampi kho, bhante, sā māṇavikā tam brāhmaṇam etadavoca – ‘gaccha tvam, brāhmaṇa, āpaṇā makkaṭacchāpakaṁ kiṇitvā ānehi, yo me kumārakassa kīlāpanako bhavissati’ti. Atha kho, bhante, so brāhmaṇo tassā māṇavikāya sāratto paṭibaddhacitto āpaṇā makkaṭacchāpakaṁ kiṇitvā ānetvā tam māṇavikam etadavoca – ‘ayaṁ te, bhoti, āpaṇā makkaṭacchāpako kiṇitvā āniṭo, yo te kumārakassa kīlāpanako bhavissati’ti. Evam vutte, bhante, sā māṇavikā tam brāhmaṇam etadavoca – ‘gaccha tvam, brāhmaṇa, imam makkaṭacchāpakaṁ ādāya yena rattapāṇi rajataputto tenupasaṅkama; upasaṅkamitvā rattapāṇim rajakaputtam evam vadehi – icchāmaham, samma rattapāṇi, imam makkaṭacchāpakaṁ pīṭavalepanam nāma raṅgajātam rajitam ākoṭitapaccākoṭitam ubhatobhāgavimaṭṭha’nti.

“Atha kho, bhante, so brāhmaṇo tassā māṇavikāya sāratto paṭibaddhacitto tam makkaṭacchāpakaṁ ādāya yena rattapāṇi rajakaputto tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā rattapāṇim rajakaputtam etadavoca – ‘icchāmaham, samma rattapāṇi, imam makkaṭacchāpakaṁ pīṭavalepanam nāma raṅgajātam rajitam ākoṭitapaccākoṭitam ubhatobhāgavimaṭṭha’nti. Evam vutte, bhante, rattapāṇi rajakaputto tam brāhmaṇam etadavoca – ‘ayaṁ kho te, makkaṭacchāpako raṅgakkhamo hi kho, no ākotanakkhamo, no vimajjanakkhamo’ti. Evameva kho, bhante, bālānam nigaṇṭhānam vādo raṅgakkhamo hi kho bālānam no paṇḍitānam, no anuyogakkhamo, no vimajjanakkhamo. Atha kho, bhante, so brāhmaṇo aparena samayena navam dussayugam ādāya yena rattapāṇi rajakaputto tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā rattapāṇim rajakaputtam etadavoca – ‘icchāmaham, samma rattapāṇi, imam navam dussayugam pīṭavalepanam nāma raṅgajātam rajitam ākoṭitapaccākoṭitam ubhatobhāgavimaṭṭha’nti. Evam vutte, bhante, rattapāṇi rajakaputto tam brāhmaṇam etadavoca – ‘idaṁ kho te, bhante, navam dussayugam raṅgakkhamāñceva ākoṭanakkhamāñca vimajjanakkhamāñcā’ti. Evameva kho, bhante, tassa bhagavato vādo arahato sammāsambuddhassa raṅgakkhamo ceva paṇḍitānam no bālānam, anuyogakkhamo ca vimajjanakkhamo cā’ti.

“Sarājikā kho, gahapati, parisā evam jānāti – ‘upāli gahapati nigaṇṭhassa nāṭaputtassa sāvako’ti. Kassa tam, gahapati, sāvakam dhāremā’ti? Evam vutte, upāli gahapati uṭṭhāyāsanā ekamsam uttarāsaṅgam karitvā yena bhagavā tenañjalim paṇāmetvā nigaṇṭham nāṭaputtam etadavoca – “tena hi, bhante, suṇohi yassāhaṁ sāvako”ti –

76. “Dhīrassa vigatamohassa, pabhinnakhīlassa vijitavijayassa;
Anīghassa susamacittassa, vuḍḍhasīlassa sādhupaññassa;

Vesamantarassa [vessantarassa (sī. pī.)] vimalassa, bhagavato tassa sāvakohamasmi.

“Akatham̄kathissa tusitassa, vantalokāmisassa muditassa;
Katasamaṇassa manujassa, antimasārīrassa narassa;
Anopamassa virajassa, bhagavato tassa sāvakohamasmi.

“Asaṁsayassa kusalassa, venayikassa sārathivarassa;
Anuttarassa ruciradhammadmassa, nikkaṅkhassa pabhāsakarassa [pabhāsakarassa (sī. syā. pī.)];
Mānacchidassa vīrassa, bhagavato tassa sāvakohamasmi.

“Nisabhassa appameyyassa, gambhīrassa monapattassa;
Khemaṅkarassa vedassa, dhammaṭṭhassa saṁvutattassa;
Saṅgātigassa muttassa, bhagavato tassa sāvakohamasmi.

“Nāgassa pantasenassa, khīṇasamyojanassa muttassa;
Paṭimantakassa [paṭimantassa (ka.)] dhonassa, pannadhajassa vītarāgassa;
Dantassa nippapañcassa, bhagavato tassa sāvakohamasmi.

“Isisattamassa akuhassa, tevijjassa brahmapattassa;
Nhātakassa [nahātakassa (sī. syā. pī.)] padakassa, passaddhassa viditavedassa;
Purindadassa sakkassa, bhagavato tassa sāvakohamasmi.

“Ariyassa bhāvitattassa, pattipattassa veyyākaraṇassa;
Satimato vipassissa, anabhinatassa no apanatassa;
Anejassa vasippattassa, bhagavato tassa sāvakohamasmi.

“Samuggetassa [sammaggatassa (sī. syā. pī.)] jhāyissa, ananugatantarassa suddhassa;
Asitassa hitassa [appahīnassa (sī. pī.), appabhītassa (syā.)], pavivittassa aggappattassa;
Tīṇassa tārayantassa, bhagavato tassa sāvakohamasmi.

“Santassa bhūripaññassa, mahāpaññassa vītalobhassa;
Tathāgatassa sugatassa, appaṭipuggalassa asamassa;
Visāradassa nipuṇassa, bhagavato tassa sāvakohamasmi.

“Taṇhacchidassa buddhassa, vītadhūmassa anupalittassa;
Āhuneyyassa yakkhassa, uttamapuggalassa atulassa;
Mahato yasaggapattassa, bhagavato tassa sāvakohamasmi”ti.

77. “Kadā saññūlhā pana te, gahapati, ime samaṇassa gotamassa vanṇā”ti? “Seyyathāpi, bhante, nānāpupphānam̄ mahāpuppharāsi, tamenam̄ dakkho mālākāro vā mālākārantevāsī vā vicittam̄ mālam̄ gantheyya; evameva kho, bhante, so bhagavā anekavanṇo anekasatavanṇo. Ko hi, bhante, vanṇārahassa vanṇam̄ na karissati”ti? Atha kho nigāthassa nāṭaputtassa bhagavato sakkāram̄ asahamānassa tattheva uṇham̄ lohitam̄ mukhato uggacchīti [uggañchi (sī. syā. pī.)].

Upālisuttam̄ niṭṭhitam̄ chaṭṭham̄.

7. Kukkuravatikasuttam̄

78. Evam̄ me sutam̄ – ekam̄ samayam̄ bhagavā kolivesu viharati haliddavasanam̄ nāma koliyānam̄ nigamo. Atha kho puṇṇo ca koliyaputto govatiko acelo ca seniyo kukkuravatiko yena bhagavā tenupasaṅkamīṣu; upasaṅkamitvā puṇṇo koliyaputto govatiko bhagavantam̄ abhivādetvā ekamantam̄

nisīdi. Acelo pana seniyo kukkuravatiko bhagavatā saddhiṃ sammodi. Sammodanīyam kathaṃ sāraṇīyam vītisāretvā kukkuva palikujjivā [palikuṇṭhitvā (syā. kam.), paliguṇṭhitvā (ka.)] ekamantaṇ nisīdi. Ekamantaṇ nisinno kho puṇṇo koliyaputto govatiko bhagavantam etadavoca – “ayam, bhante, acelo seniyo kukkuravatiko dukkarakārako chamānikkhittam bhojanam bhuñjati. Tassa tam kukkuravatam dīgharattam samattam samādinnam. Tassa kā gati, ko abhisamparāyo”ti? “Alam, puṇṇa, tiṭṭhatetam; mā mam etam pucchīti. Dutiyampi kho puṇṇo koliyaputto govatiko bhagavantam etadavoca – “ayam, bhante, acelo seniyo kukkuravatiko dukkarakārako chamānikkhittam bhojanam bhuñjati. Tassa tam kukkuravatam dīgharattam samattam samādinnam. Tassa kā gati, ko abhisamparāyo”ti?

79. “Addhā kho te aham, puṇṇa, na labhāmi. Alam, puṇṇa, tiṭṭhatetam; mā mam etam pucchīti; api ca tyāham byākarissāmi. Idha, puṇṇa, ekacco kukkuravatam bhāveti paripuṇṇam abbokiṇṇam, kukkurasīlam bhāveti paripuṇṇam abbokiṇṇam, kukkuracittam bhāveti paripuṇṇam abbokiṇṇam, kukkurākappam bhāveti paripuṇṇam abbokiṇṇam. So kukkuravatam bhāvetvā paripuṇṇam abbokiṇṇam, kukkurasīlam bhāvetvā paripuṇṇam abbokiṇṇam, kukkuracittam bhāvetvā paripuṇṇam abbokiṇṇam, kukkurākappam bhāvetvā paripuṇṇam abbokiṇṇam kāyassa bhedā param marañā kukkurānam sahabyatam upapajjati. Sace kho panassa evamdiṭṭhi hoti – ‘imināham sīlena vā vatena vā tapena vā brahmacariyena vā devo vā bhavissāmi devaññataro vā’ti, sāssa [sāyam (ka.)] hoti micchādiṭṭhi. Micchādiṭṭhissa [micchādiṭṭhikassa (si.)] kho aham, puṇṇa, dvinnam gatīnam aññataram gatim vadāmi – nirayam vā tiracchānayonim vā. Iti kho, puṇṇa, sampajjamānam kukkuravatam kukkurānam sahabyatam upaneti, vipajjamānam niraya”nti. Evam vutte, acelo seniyo kukkuravatiko parodi, assūni pavattesi.

Atha kho bhagavā puṇṇam koliyaputtam govatikam etadavoca – “etaṁ kho te aham, puṇṇa, nālattham. Alam, puṇṇa, tiṭṭhatetam; mā mam etam pucchī”ti. “Nāham, bhante, etam rodāmi yam mam bhagavā evamāha; api ca me idam, bhante, kukkuravatam dīgharattam samattam samādinnam. Ayam, bhante, puṇṇo koliyaputto govatiko. Tassa tam govatam dīgharattam samattam samādinnam. Tassa kā gati, ko abhisamparāyo”ti? “Alam, seniya, tiṭṭhatetam; mā mam etam pucchī”ti. Dutiyampi kho acelo seniyo...pe... tatiyampi kho acelo seniyo kukkuravatiko bhagavantam etadavoca – “ayam, bhante, puṇṇo koliyaputto govatiko. Tassa tam govatam dīgharattam samattam samādinnam. Tassa kā gati, ko abhisamparāyo”ti?

80. “Addhā kho te aham, seniya, na labhāmi. Alam, seniya, tiṭṭhatetam; mā mam etam pucchīti; api ca tyāham byākarissāmi. Idha, seniya, ekacco govatam bhāveti paripuṇṇam abbokiṇṇam, gosīlam bhāveti paripuṇṇam abbokiṇṇam, gocittam bhāveti paripuṇṇam abbokiṇṇam, gavākappam [gvākappam (ka.)] bhāveti paripuṇṇam abbokiṇṇam. So govatam bhāvetvā paripuṇṇam abbokiṇṇam, gosīlam bhāvetvā paripuṇṇam abbokiṇṇam, gocittam bhāvetvā paripuṇṇam abbokiṇṇam, gavākappam bhāvetvā paripuṇṇam abbokiṇṇam kāyassa bhedā param marañā gunnam sahabyatam upapajjati. Sace kho panassa evamdiṭṭhi hoti – ‘imināham sīlena vā vatena vā tapena vā brahmacariyena vā devo vā bhavissāmi devaññataro vā’ti, sāssa hoti micchādiṭṭhi. Micchādiṭṭhissa kho aham, seniya, dvinnam gatīnam aññataram gatim vadāmi – nirayam vā tiracchānayonim vā. Iti kho, seniya, sampajjamānam govatam gunnam sahabyatam upaneti, vipajjamānam niraya”nti. Evam vutte, puṇṇo koliyaputto govatiko parodi, assūni pavattesi.

Atha kho bhagavā acelam seniyam kukkuravatikam etadavoca – “etaṁ kho te aham, seniya, nālattham. Alam, seniya, tiṭṭhatetam; mā mam etam pucchī”ti. “Nāham, bhante, etam rodāmi yam mam bhagavā evamāha; api ca me idam, bhante, govatam dīgharattam samattam samādinnam. Evam pasanno aham, bhante, bhagavati; pahoti bhagavā tathā dhammam desetum yathā aham cevimam govatam pajaheyyam, ayañceva acelo seniyo kukkuravatiko tam kukkuravatam pajaheyyā”ti. “Tena hi, puṇṇa, suṇāhi, sādhukam manasi karohi, bhāsissāmī”ti. “Evam, bhante”ti kho puṇṇo koliyaputto govatiko bhagavato paccassosi. Bhagavā etadavoca –

81. “Cattārimāni, puṇṇa, kammāni mayā sayam abhiññā sacchikatvā paveditāni. Katamāni cattāri? Atthi, puṇṇa, kammañ kañhañ kañhavipākam; atthi, puṇṇa, kammañ sukkam sukkavipākam; atthi, puṇṇa, kammañ kañhasukkam kañhasukkavipākam; atthi, puṇṇa, kammañ akañhañ asukkam akañhaasukkavipākam, kammakkhayāya samvattati.

“Katamañca, puṇṇa, kammañ kañhañ kañhavipākam? Idha, puṇṇa, ekacco sabyābajjhām [sabyāpajjhām (sī. syā. kam.)] kāyasaṅkhāram abhisāṅkharoti, sabyābajjhām vacīsaṅkhāram abhisāṅkharoti, sabyābajjhām manosaṅkhāram abhisāṅkharoti. So sabyābajjhām kāyasaṅkhāram abhisāṅkharitvā, sabyābajjhām vacīsaṅkhāram abhisāṅkharitvā, sabyābajjhām manosaṅkhāram abhisāṅkharitvā, sabyābajjhām lokañ upapajjati. Tamenam sabyābajjhām lokañ upapannam samānam sabyābajjhā phassā phusanti. So sabyābajjhēhi phassehi phuṭṭho samāno sabyābajjhām vedanam vedeti ekantadukkham, seyyathāpi sattā nerayikā. Iti kho, puṇṇa, bhūtā bhūtassa upapatti hoti; yam karoti tena upapajjati, upapannamenam phassā phusanti. Evampāham, puṇṇa, ‘kammadāyādā sattā’ti vadāmi. Idam vuccati, puṇṇa, kammañ kañhañ kañhavipākam.

“Katamañca, puṇṇa, kammañ sukkam sukkavipākam? Idha, puṇṇa, ekacco abyābajjhām kāyasaṅkhāram abhisāṅkharoti, abyābajjhām vacīsaṅkhāram abhisāṅkharoti, abyābajjhām manosaṅkhāram abhisāṅkharoti. So abyābajjhām kāyasaṅkhāram abhisāṅkharitvā, abyābajjhām vacīsaṅkhāram abhisāṅkharitvā, abyābajjhām lokañ upapajjati. Tamenam abyābajjhām lokañ upapannam samānam abyābajjhā phassā phusanti. So abyābajjhēhi phassehi phuṭṭho samāno abyābajjhām vedanam vedeti ekantasukham, seyyathāpi devā subhakinhā. Iti kho, puṇṇa, bhūtā bhūtassa upapatti hoti; yam karoti tena upapajjati, upapannamenam phassā phusanti. Evampāham, puṇṇa, ‘kammadāyādā sattā’ti vadāmi. Idam vuccati, puṇṇa, kammañ sukkam sukkavipākam.

“Katamañca, puṇṇa, kammañ kañhasukkam kañhasukkavipākam? Idha, puṇṇa, ekacco sabyābajjhampi abyābajjhampi kāyasaṅkhāram abhisāṅkharoti, sabyābajjhampi abyābajjhampi vacīsaṅkhāram abhisāṅkharoti, sabyābajjhampi abyābajjhampi manosaṅkhāram abhisāṅkharoti. So sabyābajjhampi abyābajjhampi kāyasaṅkhāram abhisāṅkharitvā, sabyābajjhampi abyābajjhampi vacīsaṅkhāram abhisāṅkharitvā, sabyābajjhampi abyābajjhampi manosaṅkhāram abhisāṅkharitvā sabyābajjhampi abyābajjhampi lokañ upapajjati. Tamenam sabyābajjhampi abyābajjhampi lokañ upapannam samānam sabyābajjhāpi abyābajjhāpi phassā phusanti. So sabyābajjhēhi abyābajjhēhi phassehi phuṭṭho samāno sabyābajjhampi abyābajjhampi vedanam vedeti vokiṇṭasukhadukkham, seyyathāpi manussā ekacce ca devā ekacce ca vinipātikā. Iti kho, puṇṇa, bhūtā bhūtassa upapatti hoti; yam karoti tena upapajjati. Upapannamenam phassā phusanti. Evampāham, puṇṇa, ‘kammadāyādā sattā’ti vadāmi. Idam vuccati, puṇṇa, kammañ kañhasukkam kañhasukkavipākam.

“Katamañca, puṇṇa, kammañ akañhañ asukkam akañhaasukkavipākam, kammakkhayāya samvattati? Tatra, puṇṇa, yamidam kammañ kañhañ kañhavipākam tassa pahānāya yā cetanā, yamidam [yampidañ (sī. pī.)] kammañ sukkam sukkavipākam tassa pahānāya yā cetanā, yamidam [yampidañ (sī. pī.)] kammañ kañhasukkam kañhasukkavipākam tassa pahānāya yā cetanā – idam vuccati, puṇṇa, kammañ akañhañ asukkam akañhaasukkavipākam, kammakkhayāya samvattatīti. Imāni kho, puṇṇa, cattāri kammāni mayā sayam abhiññā sacchikatvā paveditānī”ti.

82. Evam vutte, puṇṇo koliyutto govatiko bhagavantam etadavoca – “abhippantam, bhante, abhippantam, bhante! Seyyathāpi, bhante...pe... upāsakanam mām bhagavā dhāretu ajjatagge pāṇupetam saraṇam gata”nti. Acelo pana seniyo kukkuravatiko bhagavantam etadavoca – “abhippantam, bhante, abhippantam, bhante! Seyyathāpi, bhante...pe... pakāsito. Esāham, bhante, bhagavantam saraṇam gacchāmi dhammañca bhikkhusaṅghañca. Labheyāham, bhante, bhagavato santike pabbajjam, labheyyam upasampada”nti. “Yo kho, seniya, aññatitthiyapubbo imasmin dhammadvinaye ākañkhati pabbajjam, ākañkhati upasampadam so cattāro māse parivasati. Catunnam māsānam accayena

āraddhacittā bhikkhū pabbājenti, upasampādenti bhikkhubhāvāya. Api ca mettha puggalavemattatā vidiṭā’ti.

“Sace, bhante, aññatitthiyapubbā imasmim dhammadinaye ākañkhantā pabbajjam ākañkhantā upasampadām te cattāro māse parivasanti catunnam māsānam accayena āraddhacittā bhikkhū pabbājenti upasampādenti bhikkhubhāvāya, ahañ cattāri vassāni parivasissāmi. Catunnam vassānam accayena āraddhacittā bhikkhū pabbājentu, upasampādantu bhikkhubhāvāyā”ti. Alattha kho acelo seniyo kukkuravatiko bhagavato santike pabbajjam, alattha upasampadām. Acirūpasampanno kho panāyasmā seniyo eko vūpakañṭho appamatto ātāpī pahitatto viharanto nacirasseva – yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyam pabbajanti tadanuttaram – brahmacariyapariyosānam diṭṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja vihāsi. ‘Khīñā jāti, vusitam brahmacariyam, katam karaṇīyam, nāparam itthattāyā’ti abbhaññāsi. Aññataro kho panāyasmā seniyo arahataṁ ahosīti.

Kukkuravatikasuttaṁ niṭṭhitam sattamam.

8. Abhayarājakumārasuttam

83. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā rājagahe viharati veļuvane kalandakanivāpe. Atha kho abhayo rājakumāro yena nigañṭho nāṭaputto tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā nigañṭham nāṭaputtam abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnam kho abhayam rājakumāram nigañṭho nāṭaputto etadavoca – “ehi tvam, rājakumāra, samañassa gotamassa vādaṁ āropehi. Evam te kalyāṇo kittisaddo abbhuggacchissati – ‘abhayena rājakumārena samañassa gotamassa evam mahiddhikassa evam mahānubhāvassa vādo āropito’”ti. “Yathā kathaṁ panāham, bhante, samañassa gotamassa evam mahiddhikassa evam mahānubhāvassa vādaṁ āropessāmī”ti? “Ehi tvam, rājakumāra, yena samaṇo gotamo tenupasaṅkama; upasaṅkamitvā samañam gotamam evam vadehi – ‘bhāseyya nu kho, bhante, tathāgato tam vācam yā sā vācā paresam appiyā amanāpā’”ti? Sace te samaṇo gotamo evam puṭṭho evam byākaroti – ‘bhāseyya, rājakumāra, tathāgato tam vācam yā sā vācā paresam appiyā amanāpā’ti, tamenam tvam evam vadeyyāsi – ‘atha kiñcarahi te, bhante, puthujjanena nānākaraṇam? Puthujjanopi hitam vācam bhāseyya yā sā vācā paresam appiyā amanāpā’ti. Sace pana te samaṇo gotamo evam puṭṭho evam byākaroti – ‘na, rājakumāra, tathāgato tam vācam bhāseyya yā sā vācā paresam appiyā amanāpā’ti, tamenam tvam evam vadeyyāsi – ‘atha kiñcarahi te, bhante, devadatto byākato – ‘āpāyiko devadatto, nerayiko devadatto, kappañṭho devadatto, atekiccho devadatto’”ti? Tāya ca pana te vācāya devadatto kupito ahosi anattamano’ti. Imam kho te, rājakumāra, samaṇo gotamo ubhatokoṭikam paññham puṭṭho samāno neva sakkhi uggilitum na sakkhi ogilitum. Seyyathāpi nāma purisassa ayosīghāṭakam kanṭhe vilaggam, so neva sakkuneyya uggilitum na sakkuneyya ogilitum; evameva kho te, rājakumāra, samaṇo gotamo imam ubhatokoṭikam paññham puṭṭho samāno neva sakkhi uggilitum na sakkhi ogilitu”nti. “Evam, bhante”ti kho abhayo rājakumāro nigañṭhassa nāṭaputtassa paṭissutvā utthāyāsanā nigañṭham nāṭaputtam abhivādetvā padakkhiṇam katvā yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi.

84. Ekamantaṁ nisinnassa kho abhayassa rājakumārassa sūriyam [suriyam (sī. syā. kam. pī.)] ulloketvā etadahosi – “akālo kho ajja bhagavato vādaṁ āropetum. Sve dānāham sake nivesane bhagavato vādaṁ āropessāmī”ti bhagavantam etadavoca – “adhivāsetu me, bhante, bhagavā svātanāya attacatuttho bhatta”nti. Adhvāsesi bhagavā tuṇhībhāvena. Atha kho abhayo rājakumāro bhagavato adhvāsanam vidiṭvā utthāyāsanā bhagavantam abhivādetvā padakkhiṇam katvā pakkāmi. Atha kho bhagavā tassā rattiyā accayena pubbañhasamayam nivāsetvā pattacīvaramādāya yena abhayassa rājakumārassa nivesanam tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdi. Atha kho abhayo rājakumāro bhagavantam paññtena khādanīyena bhojanīyena sahatthā santappesi sampavāresi. Atha kho abhayo rājakumāro bhagavantam bhuttāvīm onītapattapāṇīm aññataram nīcam āsanam gahetvā ekamantaṁ nisīdi.

85. Ekamantaṁ nisinno kho abhayo rājakumāro bhagavantam etadavoca – “bhāseyya nu kho, bhante, tathāgato tam vācam yā sā vācā paresam appiyā amanāpā”ti? “Na khvettha, rājakumāra, ekamṣenā”ti. “Ettha, bhante, anassum nigaṇṭhā”ti. “Kim pana tvam, rājakumāra, evam vadesi – ‘ettha, bhante, anassum nigaṇṭhā’”ti? “Idhāham, bhante, yena nigaṇṭho nāṭaputto tenupasaṅkami; upasankamitvā nigaṇṭham nāṭaputtam abhivādetvā ekamantaṁ nisidim. Ekamantaṁ nisinnam kho maṁ, bhante, nigaṇṭho nāṭaputto etadavoca – ‘ehi tvam, rājakumāra, samañassa gotamassa vādam āropēhi. Evam te kalyāṇo kittisaddo abbhuggacchissati – abhayena rājakumārena samañassa gotamassa evam mahiddhikassa evam mahānubhāvassa vādo āropito’ti. Evam vutte, aham, bhante, nigaṇṭham nāṭaputtam etadavocam – ‘yathā kathaṁ panāham, bhante, samañassa gotamassa evam mahiddhikassa evam mahānubhāvassa vādam āropessamī’ti? ‘Ehi tvam, rājakumāra, yena samaṇo gotamo tenupasaṅkama; upasankamitvā samañam gotamam evam vadehi – bhāseyya nu kho, bhante, tathāgato tam vācam yā sā vācā paresam appiyā amanāpāti? Sace te samaṇo gotamo evam puṭṭho evam byākaroti – bhāseyya, rājakumāra, tathāgato tam vācam yā sā vācā paresam appiyā amanāpāti, tamenam tvam evam vadeyyāsi – atha kiñcarahi te, bhante, puthujjanena nānākaraṇam? Puthujjanopi hi tam vācam bhāseyya yā sā vācā paresam appiyā amanāpāti. Sace pana te samaṇo gotamo evam puṭṭho evam byākaroti – na, rājakumāra, tathāgato tam vācam bhāseyya yā sā vācā paresam appiyā amanāpāti, tamenam tvam evam vadeyyāsi – atha kiñcarahi te, bhante, devadatto byākato – āpāyiko devadatto, nerayiko devadatto, kappaṭṭho devadatto, atekiccho devadattoti? Tāya ca pana te vācāya devadatto kupito ahosi anattamanoti. Imam kho te, rājakumāra, samaṇo gotamo ubhatokoṭikam pañhaṁ puṭṭho samāno neva sakkhit uggilitum na sakkhit ogilitum. Seyyathāpi nāma purisassa ayosīnghāṭakam kanṭhe vilaggam, so neva sakkuṇeyya uggilitum na sakkuṇeyya ogilitum; evameva kho te, rājakumāra, samaṇo gotamo imam ubhatokoṭikam pañhaṁ puṭṭho samāno neva sakkhit uggilitum na sakkhit ogilitu”nti.

86. Tena kho pana samayena daharo kumāro mando uttānaseyyako abhayassa rājakumārassa aṅke nisinno hoti. Atha kho bhagavā abhayam rājakumāram etadavoca – “tam kim maññasi, rājakumāra, sacāyam kumāro tuyham vā pamādamanvāya dhātiyā vā pamādamanvāya kaṭṭham vā kaṭhalam [kathalam (ka.)] vā mukhe āhareyya, kinti nam kareyyāsi”ti? “Āhareyyassāham, bhante. Sace, bhante, na sakkuṇeyyam ādikeneva āhattum [āharitum (syā. kam.)], vāmena hatthena sīsam pariggahetvā [paggahetvā (sī.)] dakkhiṇena hatthena vāṅkaṅgulim karitvā salohitampi āhareyyam. Tam kissa hetu? Atthi me, bhante, kumāre anukampā”ti. “Evameva kho, rājakumāra, yam tathāgato vācam jānāti abhūtam ataccham anatthasam̄hitam sā ca paresam appiyā amanāpā, na tam tathāgato vācam bhāsat. Yampi tathāgato vācam jānāti bhūtam taccham anatthasam̄hitam sā ca paresam appiyā amanāpā, tamenam tathāgato vācam na bhāsat. Yañca kho tathāgato vācam jānāti bhūtam taccham anatthasam̄hitam sā ca paresam appiyā amanāpā, tatra kālaññū tathāgato hoti tassā vācāya veyyākaraṇāya. Yam tathāgato vācam jānāti abhūtam ataccham anatthasam̄hitam sā ca paresam piyā manāpā, na tam tathāgato vācam bhāsat. Yampi tathāgato vācam jānāti bhūtam taccham anatthasam̄hitam sā ca paresam piyā manāpā tamenam tathāgato vācam na bhāsat. Yañca tathāgato vācam jānāti bhūtam taccham anatthasam̄hitam sā ca paresam piyā manāpā, tatra kālaññū tathāgato hoti tassā vācāya veyyākaraṇāya. Tam kissa hetu? Atthi, rājakumāra, tathāgatassa sattesu anukampā”ti.

87. “Yeme, bhante, khattiyapañḍitāpi brāhmaṇapañḍitāpi gahapatipañḍitāpi samañapañḍitāpi pañham abhisāṅkharityā tathāgataṁ upasāṅkamitvā pucchanti, pubbeva nu kho, etam, bhante, bhagavato cetaso parivitakkitaṁ hoti ‘ye mam upasāṅkamitvā evam pucchissanti tesāham evam puṭṭho evam byākarissamī’ti, udāhu ṭhānasovetaṁ tathāgataṁ paṭibhātī’ti?

“Tena hi, rājakumāra, taññevetha paṭipucchissāmi, yathā te khameyya tathā nam byākareyyāsi. Tam kim maññasi, rājakumāra, kusalo tvam rathassa aṅgapaccaṅgāna”nti?

“Evam, bhante, kusalo aham rathassa aṅgapaccaṅgāna”nti.

“Tam kim maññasi, rājakumāra, ye tam upasāṅkamitvā evam puccheyyum – ‘kim nāmidam

rathassa aṅgapaccāṅga’nti? Pubbeva nu kho te etam cetaso parivitakkitam assa ‘ye mam upasaṅkamitvā evam pucchissanti tesāham evam puṭṭho evam byākarissāmī’ti, udāhu thānasovetam paṭibhāseyyā’’ti?

“Ahañhi, bhante, rathiko saññāto kusalo rathassa aṅgapaccāṅgānam. Sabbāni me rathassa aṅgapaccāṅgāni suviditāni. Thānasovetam mam paṭibhāseyyā”’ti.

“Evameva kho, rājakumāra, ye te khattiyapanḍitāpi brāhmaṇapanaḍitāpi gahapatipanḍitāpi samaṇapanaḍitāpi pañham abhisāṅkharitvā tathāgatam upasaṅkamitvā pucchanti, thānasovetam tathāgatam paṭibhāti. Tam kissa hetu? Sā hi, rājakumāra, tathāgatassa dhammadhātu suppaṭividdhā yassā dhammadhātuyā suppaṭividdhātā thānasovetam tathāgatam paṭibhātī”’ti.

Evam vutte, abhayo rājakumāro bhagavantam etadavoca – “abhippantam, bhante, abhippantam, bhante...pe... ajjatagge pāñupetam saraṇam gata”’nti.

Abhayarājakumārasuttam niṭṭhitam aṭṭhamam.

9. Bahuvedanīyasuttam

88. Evam me sutam – ekaṁ samayam bhagavā sāvatthiyaṁ viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho pañcakaṅgo thapati yenāyasmā udāyī tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā āyasmantam udāyim abhivādetvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinno kho pañcakaṅgo thapati āyasmantam udāyim etadavoca – “kati nu kho, bhante udāyi, vedanā vuttā bhagavatā”’ti? “Tisso kho, thapati [gahapati (syā. kam. pī.)], vedanā vuttā bhagavatā. Sukhā vedanā, dukkhā vedanā, adukkhamasukhā vedanā – imā kho, thapati, tisso vedanā vuttā bhagavatā”’ti. Evam vutte, pañcakaṅgo thapati āyasmantam udāyim etadavoca – “na kho, bhante udāyi, tisso vedanā vuttā bhagavatā; dve vedanā vuttā bhagavatā – sukhā vedanā, dukkhā vedanā. Yāyam, bhante, adukkhamasukhā vedanā santasmim esā pañite sukhe vuttā bhagavatā”’ti. Dutiyampi kho āyasmā udāyī pañcakaṅgam thapati etadavoca – “na kho, gahapati, dve vedanā vuttā bhagavatā; tisso vedanā vuttā bhagavatā. Sukhā vedanā, dukkhā vedanā, adukkhamasukhā vedanā – imā kho, thapati, tisso vedanā vuttā bhagavatā”’ti. Dutiyampi kho pañcakaṅgo thapati āyasmantam udāyim etadavoca – “na kho, bhante udāyi, tisso vedanā vuttā bhagavatā; dve vedanā vuttā bhagavatā – sukhā vedanā, dukkhā vedanā. Yāyam, bhante, adukkhamasukhā vedanā santasmim esā pañite sukhe vuttā bhagavatā”’ti. Tatiyampi kho āyasmā udāyī pañcakaṅgam thapati etadavoca – “na kho, thapati, dve vedanā vuttā bhagavatā; tisso vedanā vuttā bhagavatā. Sukhā vedanā, dukkhā vedanā, adukkhamasukhā vedanā – imā kho, thapati, tisso vedanā vuttā bhagavatā”’ti. Tatiyampi kho pañcakaṅgo thapati āyasmantam udāyim etadavoca – “na kho, bhante udāyi, tisso vedanā vuttā bhagavatā, dve vedanā vuttā bhagavatā – sukhā vedanā, dukkhā vedanā. Yāyam, bhante, adukkhamasukhā vedanā santasmim esā pañite sukhe vuttā bhagavatā”’ti. Neva kho sakkhi āyasmā udāyī pañcakaṅgam thapati saññāpetum na panāsakkhi pañcakaṅgo thapati āyasmantam udāyim saññāpetum.

89. Assosi kho āyasmā ānando āyasmato udāyissa pañcakaṅgena thapatinā saddhiṁ imam kathāsallāpam. Atha kho āyasmā ānando yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinno kho āyasmā ānando yāvatako ahosi āyasmato udāyissa pañcakaṅgena thapatinā saddhiṁ kathāsallāpo tam sabbam bhagavato ārocesi. Evam vutte, bhagavā āyasmantam ānandam etadavoca – “santaññeva kho, ānanda, pariyyāyam pañcakaṅgo thapati udāyissa nābbhanumodi, santaññeva ca pana pariyyāyam udāyī pañcakaṅgassa thapatisa nābbhanumodi. Dvepañanda, vedanā vuttā mayā pariyyāyena, tissopi vedanā vuttā mayā pariyyāyena, pañcapi vedanā vuttā mayā pariyyāyena, chapi vedanā vuttā mayā pariyyāyena, aṭṭhārasapi vedanā vuttā mayā pariyyāyena, chattimsapi vedanā vuttā mayā pariyyāyena, aṭṭhasatampi vedanā vuttā mayā pariyyāyena. Evam pariyyāyadesito kho, ānanda, mayā dhammo. Evam pariyyāyadesite kho, ānanda, mayā dhamme ye

aññamaññassa subhāsitaṁ sulapitaṁ na samanujānissanti na samanumaññissanti na samanumodissanti tesametaṁ pāṭikaṅkhaṁ – bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññam mukhasattīhi vitudantā viharissanti. Evaṁ pariyāyadesito kho, ānanda, mayā dhammo. Evaṁ pariyāyadesite kho, ānanda, mayā dhamme ye aññamaññassa subhāsitaṁ sulapitaṁ samanujānissanti samanumaññissanti samanumodissanti tesametaṁ pāṭikaṅkhaṁ – samaggā sammodamānā avivadāmānā khīrodakībhūtā aññamaññam piyacakkhūhi sampassantā viharissanti”.

90. “Pañca kho ime, ānanda, kāmaguṇā. Katame pañca? Cakkhuviññeyyā rūpā iṭṭhā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasamhitā rajaṇīyā, sotaviññeyyā saddā...pe... ghānaviññeyyā gandhā...pe... jivhāviññeyyā rasā...pe... kāyaviññeyyā phoṭṭhabbā iṭṭhā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasamhitā rajaṇīyā – ime kho, ānanda, pañca kāmaguṇā. Yaṁ kho, ānanda, ime pañca kāmaguṇe paṭicca uppajjati sukhaṁ somanassam idam vuccati kāmasukhaṁ.

“Yo kho, ānanda, evaṁ vadeyya – ‘etaparamam sattā sukhaṁ somanassam paṭisamvedentī’ ti, idamassa nānujānāmi. Tam kissa hetu? Atthānanda, etamhā sukhā aññam sukhaṁ abhikkantatarañca paññitatarañca. Katamañcānanda, etamhā sukhā aññam sukhaṁ abhikkantatarañca paññitatarañca? Idhānanda, bhikkhu vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkam savicāram vivekajam pītisukhaṁ paṭhamam jhānam upasampajja viharati. Idam kho, ānanda, etamhā sukhā aññam sukhaṁ abhikkantatarañca paññitatarañca.

“Yo kho, ānanda, evaṁ vadeyya – ‘etaparamam sattā sukhaṁ somanassam paṭisamvedentī’ ti, idamassa nānujānāmi. Tam kissa hetu? Atthānanda, etamhā sukhā aññam sukhaṁ abhikkantatarañca paññitatarañca. Katamañcānanda, etamhā sukhā aññam sukhaṁ abhikkantatarañca paññitatarañca? Idhānanda, bhikkhu vitakkavicārānam vūpasamā...pe... dutiyam jhānam upasampajja viharati. Idam kho, ānanda, etamhā sukhā aññam sukhaṁ abhikkantatarañca paññitatarañca.

“Yo kho, ānanda, evaṁ vadeyya...pe.... Katamañcānanda, etamhā sukhā aññam sukhaṁ abhikkantatarañca paññitatarañca? Idhānanda, bhikkhu pītiyā ca virāgā...pe... tatiyam jhānam upasampajja viharati. Idam kho, ānanda, etamhā sukhā aññam sukhaṁ abhikkantatarañca paññitatarañca.

“Yo kho, ānanda, evaṁ vadeyya...pe.... Katamañcānanda, etamhā sukhā aññam sukhaṁ abhikkantatarañca paññitatarañca? Idhānanda, bhikkhu sukassa ca pahānā...pe... catuttham jhānam upasampajja viharati. Idam kho, ānanda, etamhā sukhā aññam sukhaṁ abhikkantatarañca paññitatarañca.

“Yo kho, ānanda, evaṁ vadeyya...pe.... Katamañcānanda, etamhā sukhā aññam sukhaṁ abhikkantatarañca paññitatarañca? Idhānanda, bhikkhu sabbaso rūpasaññānam samatikkamā, paṭighasaññānam atthaṅgamā, nānattasaññānam amanasikārā ‘ananto ākāso’ti ākāsānañcāyatanaṁ upasampajja viharati. Idam kho, ānanda, etamhā sukhā aññam sukhaṁ abhikkantatarañca paññitatarañca.

“Yo kho, ānanda, evaṁ vadeyya...pe.... Katamañcānanda, etamhā sukhā aññam sukhaṁ abhikkantatarañca paññitatarañca? Idhānanda, bhikkhu sabbaso ākāsānañcāyatanaṁ samatikkamma ‘anantaṁ viññāṇa’nti viññāṇañcāyatanaṁ upasampajja viharati. Idam kho, ānanda, etamhā sukhā aññam sukhaṁ abhikkantatarañca paññitatarañca.

“Yo kho, ānanda, evaṁ vadeyya...pe.... Katamañcānanda, etamhā sukhā aññam sukhaṁ abhikkantatarañca paññitatarañca? Idhānanda, bhikkhu sabbaso ākiñcaññāyatanaṁ samatikkamma ‘natthi kiñci’ti ākiñcaññāyatanaṁ upasampajja viharati. Idam kho, ānanda, etamhā sukhā aññam sukhaṁ abhikkantatarañca paññitatarañca.

“Yo kho, ānanda, evaṁ vadeyya...pe.... Katamañcānanda, etamhā sukhā aññam sukhaṁ abhikkantatarañca paññitatarañca? Idhānanda, bhikkhu sabbaso ākiñcaññāyatanaṁ samatikkamma

nevasaññānāsaññāyatanaṁ upasampajja viharati. Idam kho, ānanda, etamhā sukhā aññam sukham abhikkantatarañca.

“Yo kho, ānanda, evam vadeyya – ‘etaparamam sattā sukhām somanassam paṭisamvedentī’ ti, idamassa nānujānāmi. Tam kissa hetu? Atthānanda, etamhā sukhā aññam sukhām abhikkantatarañca paññatarañca. Katamañcānanda, etamhā sukhā aññam sukhām abhikkantatarañca paññatarañca? Idhānanda, bhikkhu sabbaso nevasaññānāsaññāyatanaṁ samatikkamma saññāvedayitanirodham upasampajja viharati. Idam kho, ānanda, etamhā sukhā aññam sukhām abhikkantatarañca paññatarañca.

91. “Thānam kho panetam, ānanda, vijjati yam aññatitthiyā paribbājakā evam vadeyyum – ‘saññāvedayitanirodham samaṇo gotamo āha; tañca sukhasmīm paññapeti. Tayidam kiṁsu, tayidam kathamsū’ti? Evamvādino, ānanda, aññatitthiyā paribbājakā evamassu vacanīyā – ‘na kho, āvuso, bhagavā sukhāmyeva vedanām sandhāya sukhasmīm paññapeti; api ca, āvuso, yattha yattha sukhām upalabbhati yahim yahim tam tam tathāgato sukhasmīm paññapeti’’ti.

Idamavoca bhagavā. Attamano āyasmā ānando bhagavato bhāsitam abhinandīti.

Bahuvedanīyasuttam niṭhitam navamam.

10. Apanñakasuttam

92. Evam me sutam – ekaṁ samayam bhagavā kosalesu cārikam caramāno mahatā bhikkhusaṅghena saddhiṁ yena sālā nāma kosalānam brāhmaṇagāmo tadavasari. Assosum kho sāleyyakā brāhmaṇagahapatikā – “samaṇo khalu bho gotamo sakyaputto sakyakulā pabbajito kosalesu cārikam caramāno mahatā bhikkhusaṅghena saddhiṁ sālam anuppatto. Tam kho pana bhavantam gotamam evam kalyāṇo kittisaddo abbhuggato – ‘iti so bhagavā araham sammāsambuddho vijācarāṇasampanno sugato lokavidū anuttaro purisadammasārathi satthā devamanussānam buddho bhagavā’ti. So imam lokam sadevakam samārakam sabrahmakam sassamaṇabrahmaṇim pajam sadevamanussam sayam abhiññā sacchikatvā pavedeti. So dhammaṁ deseti ādikalyāṇam majjhēkalyāṇam pariyośānakalyāṇam sāttham sabyañjanam, kevalaparipuṇṇam parisuddham brahmacariyam pakāseti. Sādu kho pana tathārūpānam arahatam dassanam hoti”ti. Atha kho sāleyyakā brāhmaṇagahapatikā yena bhagavā tenupasaṅkamīmsu; upasaṅkamitvā appekacce bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidim̄su. Appekacce bhagavatā saddhiṁ sammodim̄su; sammodanīyam kathaṁ sāraṇīyam vītisāretvā ekamantam nisidim̄su. Appekacce yena bhagavā tenañjalim paññāmetvā ekamantam nisidim̄su. Appekacce bhagavato santike nāmagottam sāvetvā ekamantam nisidim̄su. Appekacce tuṇhībhūtā ekamantam nisidim̄su.

93. Ekamantam nisinne kho sāleyyake brāhmaṇagahapatike bhagavā etadavoca – “atthi pana vo, gahapatayo, koci manāpo satthā yasmiṁ vo ākāravatī saddhā paṭiladdhā”ti? “Natthi kho no, bhante, koci manāpo satthā yasmiṁ no ākāravatī saddhā paṭiladdhā”ti. “Manāpaṁ vo, gahapatayo, satthāram alabhanthehi ayam apanñako dhammo samādāya vattitabbo. Apanñako hi, gahapatayo, dhammo samatto samādinno, so vo bhavissati dīgharattam hitāya sukhāya. Katamo ca, gahapatayo, apanñako dhammo”?

94. “Santi, gahapatayo, eke samāṇabrahmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino – ‘natthi dinnaṁ, natthi yiṭṭham, natthi hutam; natthi sukatadukkaṭānam [sukaṭadukkaṭānam (sī. syā. kam. pī.)] kammānam phalaṁ vipāko, natthi ayam loko, natthi paro loko; natthi mātā, natthi pitā; natthi sattā opapātikā; natthi loke samāṇabrahmaṇā sammaggatā [samaggatā (ka.)] sammā paṭipannā ye imañca lokam parañca lokam sayam abhiññā sacchikatvā pavedenti’ti. Tesaṁyeva kho, gahapatayo, samāṇabrahmaṇānam eke samāṇabrahmaṇā ujuvipaccanikavādā. Te evamāhamṣu – ‘atthi dinnaṁ, atthi yiṭṭham, atthi hutam; atthi sukatadukkaṭānam kammānam phalaṁ vipāko; atthi ayam loko, atthi paro loko; atthi mātā, atthi pitā; atthi sattā opapātikā; atthi loke samāṇabrahmaṇā sammaggatā sammā paṭipannā ye imañca lokam

parañca lokam̄ sayam̄ abhiññā sacchikatvā pavedentī'ti. Tam̄ kiñ maññatha, gahapatayo – ‘nanume samanabrahmañā aññamaññassa ujuvipaccanīkavādā’’ti? “Evañ, bhante”.

95. “Tatra, gahapatayo, ye te samanabrahmañā evamvādino evamdiñthino – ‘natthi dinnañ, natthi yiñtham...pe... ye imañca lokam̄ parañca lokam̄ sayam̄ abhiññā sacchikatvā pavedentī'ti tesametam̄ pātiñkham? Yamidam̄ [yadidam̄ (ka.)] kāyasucaritam̄, vacīsucaritam̄, manosucaritam̄ – ime tayo kusale dhamme abhinivajjetvā [abhinibbjetvā (syā. kam̄.), abhinibbjitvā (ka.)] yamidam̄ [yadidam̄ (ka.)] kāyaduccaritam̄, vacīduccaritam̄, manoduccaritam̄ – ime tayo akusale dhamme samādāya vattissanti. Tam̄ kissa hetu? Na hi te bhonto samanabrahmañā passanti akusalānam̄ dhammānam̄ ādīnavam̄ okāram̄ sañkilesam̄, kusalānam̄ dhammānam̄ nekkhamme ānisam̄sam̄ vodānapakkhañ. Santamyeva pana param̄ lokam̄ ‘natthi paro loko’ tissa diñthi hoti; sāssa hoti micchādiñthi. Santamyeva kho pana param̄ lokam̄ ‘natthi paro loko’ti sañkappeti; svāssa hoti micchāsañkappo. Santamyeva kho pana param̄ lokam̄ ‘natthi paro loko’ti vācam̄ bhāsatī; sāssa hoti micchāvācā. Santamyeva kho pana param̄ lokam̄ ‘natthi paro loko’ti āha; ye te arahanto paralokaviduno tesamayam̄ paccanīkam̄ karoti. Santamyeva kho pana param̄ lokam̄ ‘natthi paro loko’ti param̄ saññāpeti [paññāpeti (ka.)]; sāssa hoti asaddhammasaññatti [assaddhammapaññatti (ka.)]. Tāya ca pana asaddhammasaññattiyā attānukkam̄seti, param̄ vambheti. Iti pubbeva kho panassa susīlyam̄ pahīnam̄ hoti, dussīlyam̄ paccupañthitam̄ – ayañca micchādiñthi micchāsañkappo micchāvācā ariyānam̄ paccanīkatā asaddhammasaññatti attukkam̄sanā paravambhanā. E�amassime [evañ’si’mē’ (sī. syā. kam̄. pī.)] aneke pāpakā akusalā dhammā sambhavanti micchādiñthipaccayā.

“Tatra, gahapatayo, viññū puriso iti pañisañcikkhati – ‘sace kho natthi paro loko evamayam̄ bhavam̄ purisapuggalo kāyassa bhedā sothimattānam̄ karissati; sace kho atthi paro loko evamayam̄ bhavam̄ purisapuggalo kāyassa bhedā param̄ marañā apāyam̄ duggatim̄ vinipātam̄ nirayam̄ upapajjissati. Kāmam̄ kho pana māhu paro loko, hotu nesam̄ bhavatañ samanabrahmañānam̄ saccam̄ vacanam̄; atha ca panāyam̄ bhavam̄ purisapuggalo diñtheva dhamme viññūnam̄ gārayho – dussilo purisapuggalo micchādiñthi natthikavādo’ti. Sace kho attheva paro loko, evam̄ imassa bhotu purisapuggalassa ubhayattha kaliggaho – yañca diñtheva dhamme viññūnam̄ gārayho, yañca kāyassa bhedā param̄ marañā apāyam̄ duggatim̄ vinipātam̄ nirayam̄ upapajjissati. E�amassāyam̄ apaññako dhammo dussamatto samādinno, ekam̄sam̄ pharitvā tiñthati, riñcati kusalāñ thānam̄.

96. “Tatra, gahapatayo, ye te samanabrahmañā evamvādino evamdiñthino – ‘atthi dinnañ...pe... ye imañca lokam̄ parañca lokam̄ sayam̄ abhiññā sacchikatvā pavedentī'ti tesametam̄ pātiñkham? Yamidam̄ kāyaduccaritam̄, vacīduccaritam̄, manoduccaritam̄ – ime tayo akusale dhamme abhinivajjetvā yamidam̄ kāyasucaritam̄, vacīsucaritam̄, manosucaritam̄ – ime tayo kusale dhamme samādāya vattissanti. Tam̄ kissa hetu? Passanti hi te bhonto samanabrahmañā akusalānam̄ dhammānam̄ ādīnavam̄ okāram̄ sañkilesam̄, kusalānam̄ dhammānam̄ nekkhamme ānisam̄sam̄ vodānapakkhañ. Santamyeva kho pana param̄ lokam̄ ‘atthi paro loko’ tissa diñthi hoti; sāssa hoti sammādiñthi. Santamyeva kho pana param̄ lokam̄ ‘atthi paro loko’ti sañkappeti; svāssa hoti sammāsañkappo. Santamyeva kho pana param̄ lokam̄ ‘atthi paro loko’ti vācam̄ bhāsatī; sāssa hoti sammāvācā. Santamyeva kho pana param̄ lokam̄ ‘atthi paro loko’ti āha; ye te arahanto paralokaviduno tesamayam̄ na paccanīkam̄ karoti. Santamyeva kho pana param̄ lokam̄ ‘atthi paro loko’ti param̄ saññāpeti; sāssa hoti saddhammasaññatti. Tāya ca pana saddhammasaññattiyā nevattānukkam̄seti, na param̄ vambheti. Iti pubbeva kho panassa dussīlyam̄ pahīnam̄ hoti, susīlyam̄ paccupañthitam̄ – ayañca sammādiñthi sammāsañkappo sammāvācā ariyānam̄ apaccanīkatā saddhammasaññatti anattukkam̄sanā aparavambhanā. E�amassime aneke kusalā dhammā sambhavanti sammādiñthipaccayā.

“Tatra, gahapatayo, viññū puriso iti pañisañcikkhati – ‘sace kho atthi paro loko, evamayam̄ bhavam̄ purisapuggalo kāyassa bhedā param̄ marañā sugatim̄ saggam̄ lokam̄ upapajjissati. Kāmam̄ kho pana māhu paro loko, hotu nesam̄ bhavatañ samanabrahmañānam̄ saccam̄ vacanam̄; atha ca panāyam̄ bhavam̄ purisapuggalo diñtheva dhamme viññūnam̄ pāsam̄so – sīlavā purisapuggalo sammādiñthi

atthikavādo’ti. Sace kho attheva paro loko, evam imassa bhotu purisapuggalassa ubhayattha kaṭaggaho – yañca diṭṭheva dhamme viññūnam pāsañso, yañca kāyassa bhedā param marañā sugatim saggam lokam upapajjissati. Evamassāyam apaññako dhammo susamatto samādinno, ubhayañsam pharitvā tiṭṭhati, riñcati akusalam thānam.

97. “Santi, gahapatayo, eke samañabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino – ‘karoto kārayato, chindato chedāpayato, pacato pācāpayato, socayato socāpayato, kilamato kilamāpayato, phandato phandāpayato, pāñamatipātayato [pāñamatimāpayato (sī. pī.), pāñamatipātāpayato (syā. kam.), pāñamatipāpayato (ka.)], adinnam ādiyato, sandhim chindato, nillopam harato, ekāgārikam karoto, paripanthe tiṭṭhato, paradāram gacchato, musā bhañato; karoto na karīyati pāpam. Khurapariyantena cepi cakkrena yo imissā pathaviyā pāne ekam māmsakhalam ekam māmsapuñjam kareyya, natthi tatonidānam pāpam, natthi pāpassa āgamo. Dakkhiṇañcepi gaṅgāya tīram gaccheyya hananto ghātentō, chindanto chedāpento, pacanto pācento; natthi tatonidānam pāpam, natthi pāpassa āgamo. Uttarañcepi gaṅgāya tīram gaccheyya dadanto dāpento, yajanto yajāpento; natthi tatonidānam puññam, natthi puññassa āgamo. Dānena damena samyamena saccavajjena [saccavācena (ka.)] natthi puññam, natthi puññassa āgamo’ti. Tesamyeva kho, gahapatayo, samañabrahmañānam eke samañabrahmañā ujuvipaccanīkavādā te evamāhañsu – ‘karoto kārayato, chindato chedāpayato, pacato pācāpayato, socayato socāpayato, kilamato kilamāpayato, phandato phandāpayato, pāñamatipātayato, adinnam ādiyato, sandhim chindato, nillopam harato, ekāgārikam karoto, paripanthe tiṭṭhato, paradāram gacchato, musā bhañato; karoto karīyati pāpam. Khurapariyantena cepi cakkrena yo imissā pathaviyā pāne ekam māmsakhalam ekam māmsapuñjam kareyya, atthi tatonidānam pāpam, atthi pāpassa āgamo. Dakkhiṇañcepi gaṅgāya tīram gaccheyya hananto ghātentō, chindanto chedāpento, pacanto pācento; atthi tatonidānam pāpam, atthi pāpassa āgamo. Uttarañcepi gaṅgāya tīram gaccheyya dadanto dāpento, yajanto yajāpento; atthi tatonidānam puññam, atthi puññassa āgamo. Dānena damena samyamena saccavajjena atthi puññam, atthi puññassa āgamo’ti. Tam kim maññatha, gahapatayo, nanume samañabrahmañā aññamaññassa ujuvipaccanīkavādā’ti? “Evam, bhante”.

98. “Tatra, gahapatayo, ye te samañabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino – ‘karoto kārayato, chindato chedāpayato, pacato pācāpayato, socayato socāpayato, kilamato kilamāpayato, phandato phandāpayato, pāñamatipātayato, adinnam ādiyato, sandhim chindato, nillopam harato, ekāgārikam karoto, paripanthe tiṭṭhato, paradāram gacchato, musā bhañato; karoto na karīyati pāpam. Khurapariyantena cepi cakkrena yo imissā pathaviyā pāne ekam māmsakhalam ekam māmsapuñjam kareyya, natthi tatonidānam pāpam, natthi pāpassa āgamo. Dakkhiṇañcepi gaṅgāya tīram gaccheyya hananto ghātentō...pe... dānena damena samyamena saccavajjena natthi puññam, natthi puññassa āgamo’ti tesametam pātiñkham? Yamidañ kāyasucaritam, vacīsucaritam, manusucaritam – ime tayo kusale dhamme abhinivajjetvā yamidañ kāyaduccaritam, vacīduccaritam, manoduccaritam – ime tayo akusale dhamme samādāya vattissanti. Tam kissa hetu? Na hi te bhonto samañabrahmañā passanti akusalānam dharmānam adīnavam okāram sañkilesam, kusalānam dharmānam nekkhamme ānisamṣam vodānapakkham. Santamyeva kho pana kiriyam ‘natthi kiriyā’ tissa diṭṭhi hoti; sāssa hoti micchādiṭṭhi. Santamyeva kho pana kiriyam ‘natthi kiriyā’ti sañkappeti; svāssa hoti micchāsañkappo. Santamyeva kho pana kiriyam ‘natthi kiriyā’ti vācañ bhāsatī; sāssa hoti micchāvācā. Santamyeva kho pana kiriyam ‘natthi kiriyā’ti āha, ye te arahanto kiriyavādā tesamayam paccanīkam karoti. Santamyeva kho pana kiriyam ‘natthi kiriyā’ti param saññāpeti; sāssa hoti asaddhammasaññatti. Tāya ca pana asaddhammasaññatti attānukkamseti, param vambheti. Iti pubbeva kho panassa susīlyam pahīnam hoti, dussīlyam paccupaṭhitam – ayañca micchādiṭṭhi micchāsañkappo micchāvācā ariyānam paccanīkatā asaddhammasaññatti attukkamṣanā paravambhanā. Evamassime aneke pāpakā akusalā dharmā sambhavanti micchādiṭṭhipaccayā.

“Tatra, gahapatayo, viññū puriso iti paṭisañcikkhati – ‘sace kho natthi kiriyā, evamayañ bhavam purisapuggalo kāyassa bhedā sothimattānam karissati; sace kho atthi kiriyā evamayañ bhavam purisapuggalo kāyassa bhedā param marañā apāyam duggatim vinipātam nirayam upapajjissati. Kāmam

kho pana māhu kiriyā, hotu nesam bhavataṁ samañabrahmaṇānam saccam vacanam; atha ca panāyam bhavam purisapuggalo dīṭheva dhamme viññūnam gārayho – dussilo purisapuggalo micchādiṭhi akiriyavādo’ti. Sace kho attheva kiriyā, evam imassa bhoto purisapuggalassa ubhayattha kaliggaho – yañca dīṭheva dhamme viññūnam gārayho, yañca kāyassa bhedā param maraṇā apāyam duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjissati. Evamassāyam apanṇako dhammo dussamatto samādinno, ekamṣam pharitvā tiṭṭhati, riñcati kusalam thānam.

99. “Tatra, gahapatayo, ye te samañabrahmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino – ‘karoto kārayato, chindato chedāpayato, pacato pācāpayato, socayato socāpayato, kilamato kilamāpayato, phandato phandāpayato, pāṇamatipātayato, adinnam ādiyato, sandhim chindato, nillopam harato, ekāgārikam karoto, paripanthe tiṭṭhato, paradāram gacchato, musā bhaṇato; karoto karīyati pāpam. Khurapariyantena cepi cakkena yo imissā pathaviyā pāne ekam mamsakhalam ekam māmsapuñjam kareyya, atthi tatonidānam pāpam, atthi pāpassa āgamo. Dakkhinañcepi gaṅgāya tīram gaccheyya hananto ghātentō, chindanto chedāpentō, pacanto pācento, atthi tatonidānam pāpam, atthi pāpassa āgamo. Uttarañcepi gaṅgāya tīram gaccheyya dadanto dāpentō, yajanto yajāpentō, atthi tatonidānam puññam, atthi puññassa āgamo. Dānena damena samyamena saccavajjena atthi puññam, atthi puññassa āgamo’ti tesametam pāṭikaṅkham? Yamidam kāyaduccaritam, vacīduccaritam, manoduccaritam – ime tayo akusale dhamme abhinivajjetvā yamidam kāyasucaritam, vacīsucaritam, manosucaritam – ime tayo kusale dhamme samādāya vattissanti. Tam kissa hetu? Passanti hi te bhonto samañabrahmaṇā akusalānam dhammānam ādīnavam okāram samkilesam, kusalānam dhammānam nekkhamme ānisamṣam vodānapakkham. Santamyeva kho pana kiriym ‘atthi kiriyā’ tissa diṭṭhi hoti; sāssa hoti sammādiṭṭhi. Santamyeva kho pana kiriym ‘atthi kiriyā’ti saṅkappeti; svāssa hoti sammāsaṅkappo. Santamyeva kho pana kiriym ‘atthi kiriyā’ti vācam bhāsatī; sāssa hoti sammāvācā. Santamyeva kho pana kiriym ‘atthi kiriyā’ti āha; ye te arahanto kiriyavādā tesamayam na paccanikam karoti. Santamyeva kho pana kiriym ‘atthi kiriyā’ti param saññāpeti; sāssa hoti saddhammasaññatti. Tāya ca pana saddhammasaññatti�ā nevattānukkamseti, na param vambheti. Iti pubbeva kho panassa dussilyam pahīnam hoti, susīlyam paccupaṭṭhitam – ayañca sammādiṭṭhi sammāsaṅkappo sammāvācā ariyānam apaccanīkatā saddhammasaññatti anattukkamṣanā aparavambhanā. Evamassime aneke kusalā dhammā sambhavanti sammādiṭṭhipaccayā.

“Tatra, gahapatayo, viññū puriso iti paṭisañcikkhati – ‘sace kho atthi kiriyā, evamayaṁ bhavam purisapuggalo kāyassa bhedā param maraṇā sugatiṁ saggam lokam upapajjissati. Kāmaṁ kho pana māhu kiriyā, hotu nesam bhavataṁ samañabrahmaṇānam saccam vacanam; atha ca panāyam bhavam purisapuggalo dīṭheva dhamme viññūnam pāsamso – sīlavā purisapuggalo sammādiṭṭhi kiriyavādo’ti. Sace kho attheva kiriyā, evam imassa bhoto purisapuggalassa ubhayattha kaṭaggaho – yañca dīṭheva dhamme viññūnam pāsamso, yañca kāyassa bhedā param maraṇā sugatiṁ saggam lokam upapajjissati. Evamassāyam apanṇako dhammo susamatto samādinno, ubhayamṣam pharitvā tiṭṭhati, riñcati akusalam thānam.

100. “Santi, gahapatayo, eke samañabrahmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino – ‘natthi hetu, natthi paccayo sattānam samkilesāya; ahetū appaccayā sattā samkilissanti. Natthi hetu, natthi paccayo sattānam visuddhiyā; ahetū appaccayā sattā visujjhanti. Natthi balam, natthi vīriyam [vīriyam (sī. syā. kam. pī.)], natthi purisathāmo, natthi purisaparakkamo; sabbe sattā sabbe pāṇā sabbe bhūtā sabbe jīvā avasā abalā avīriyā niyatisamgatibhāvapariṇatā chasvevābhijātīsu sukhadukkham paṭisamvedentī’ti. Tesamyeva kho, gahapatayo, samañabrahmaṇānam eke samañabrahmaṇā ujuvipaccanīkavādā. Te evamāhamṣu – ‘atthi hetu, atthi paccayo sattānam samkilesāya; sahetū sappaccayā sattā samkilissanti. Atthi hetu, atthi paccayo sattānam visuddhiyā; sahetū sappaccayā sattā visujjhanti. Atthi balam, atthi vīriyam, atthi purisathāmo, atthi purisaparakkamo; na sabbe sattā sabbe pāṇā sabbe bhūtā sabbe jīvā avasā abalā avīriyā [atthi purisaparakkamo, sabbe sattā... savasā sabalā savīriyā (syā. kam. ka.)] niyatisamgatibhāvapariṇatā chasvevābhijātīsu sukhadukkham paṭisamvedentī’ti. Tam kiṁ maññatha, gahapatayo, nanume samañabrahmaṇā aññamaññassa ujuvipaccanīkavādā’ti? ‘Evam, bhante’.

101. “Tatra, gahapatayo, ye te samañabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino – ‘natthi hetu, natthi paccayo sattānam saṃkilesāya; ahetū appaccayā sattā saṃkilissanti. Natthi hetu, natthi paccayo sattānam visuddhiyā; ahetū appaccayā sattā visujjhanti. Natthi balañ, natthi vīriyam, natthi purisathāmo, natthi purisaparakkamo; sabbe sattā sabbe pāñā sabbe bhūtā sabbe jīvā avasā abalā avīriyā niyatīsaṅgatibhāvapariṇatā chasvevābhijātīsu sukhadukkham paṭisaṅvedentī’ti tesametam pāṭikānkhām? Yāmidam kāyasucaritam, vacīsucaritam, manosucaritam – ime tayo kusale dhamme abhinivajjetvā yāmidam kāyaduccaritam, vacīduccaritam, manoduccaritam – ime tayo akusale dhamme samādāya vattissanti. Tam kissa hetu? Na hi te bhonto samañabrahmañā passanti akusalānam dhammānam ādīnavam okāram saṃkilesam, kusalānam dhammānam nekkhamme ānisamṣam vodānapakkham. Santamyeva kho pana hetum ‘natthi hetū’ tissa diṭṭhi hoti; sāssa hoti micchādiṭṭhi. Santamyeva kho pana hetum ‘natthi hetū’ti saṅkappeti; svāssa hoti micchāsaṅkappo. Santamyeva kho pana hetum ‘natthi hetū’ti āha; ye te arahanto hetuvādā tesamayam paccanīkam karoti. Santamyeva kho pana hetum ‘natthi hetū’ti param saññāpeti; sāssa hoti asaddhammasaññatti. Tāya ca pana asaddhammasaññattiyā attānukkamseti, param vambheti. Iti pubbeva kho panassa susīlyam pahīnam hoti, dussīlyam paccupatṭhitam – ayañca micchādiṭṭhi micchāsaṅkappo micchāvācā ariyānam paccanīkatā asaddhammasaññatti attānukkamṣanā paravambhanā. E�amassime aneke pāpakā akusalā dhammā sambhavanti micchādiṭṭhipaccayā.

“Tatra, gahapatayo, viññū puriso iti paṭisañcikkhati – ‘sace kho natthi hetu, evamayam bhavam purisapuggalo kāyassa bhedā param marañā sothimattānam karissati; sace kho atthi hetu, evamayam bhavam purisapuggalo kāyassa bhedā param marañā apāyam duggatīm vinipātam nirayam upapajjissati. Kāmam kho pana māhu hetu, hotu nesam bhavatañ samañabrahmañānam saccam vacanam; atha ca panāyam bhavam purisapuggalo diṭṭheva dhamme viññūnam gārayho – dussilo purisapuggalo micchādiṭṭhi ahetukavādo’ti. Sace kho attheva hetu, evam imassa bhoto purisapuggalassa ubhayattha kaliggaho – yañca diṭṭheva dhamme viññūnam gārayho, yañca kāyassa bhedā param marañā apāyam duggatīm vinipātam nirayam upapajjissati. E�amassāyam apanñako dhammo dussamatto samādinno, ekamṣam pharitvā tiṭṭhati, riñcati kusalam thānam.

102. “Tatra, gahapatayo, ye te samañabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino – ‘atthi hetu, atthi paccayo sattānam saṃkilesāya; sahetū sappaccayā sattā saṃkilissanti. Atthi hetu, atthi paccayo sattānam visuddhiyā; sahetū sappaccayā sattā visujjhanti. Atthi balañ, atthi vīriyam, atthi purisathāmo, atthi purisaparakkamo; na sabbe sattā sabbe pāñā sabbe bhūtā sabbe jīvā avasā abalā avīriyā niyatīsaṅgatibhāvapariṇatā chasvevābhijātīsu sukhadukkham paṭisaṅvedentī’ti tesametam pāṭikānkhām? Yāmidam kāyaduccaritam, vacīduccaritam, manoduccaritam – ime tayo akusale dhamme abhinivajjetvā yāmidam kāyasucaritam, vacīsucaritam, manosucaritam – ime tayo kusale dhamme samādāya vattissanti. Tam kissa hetu? Passanti hi te bhonto samañabrahmañā akusalānam dhammānam ādīnavam okāram saṃkilesam, kusalānam dhammānam nekkhamme ānisamṣam vodānapakkham. Santamyeva kho pana hetum ‘atthi hetū’ tissa diṭṭhi hoti; sāssa hoti sammādiṭṭhi. Santamyeva kho pana hetum ‘atthi hetū’ti saṅkappeti; svāssa hoti sammāsaṅkappo. Santamyeva kho pana hetum ‘atthi hetū’ti vācam bhāsati; sāssa hoti sammāvācā. Santamyeva kho pana hetum ‘atthi hetū’ti āha, ye te arahanto hetuvādā tesamayam na paccanīkam karoti. Santamyeva kho pana hetum ‘atthi hetū’ti param saññāpeti; sāssa hoti saddhammasaññatti. Tāya ca pana saddhammasaññattiyā nevattānukkamseti, na param vambheti. Iti pubbeva kho panassa dussīlyam pahīnam hoti, susīlyam paccupatṭhitam – ayañca sammādiṭṭhi sammāsaṅkappo sammāvācā ariyānam apaccanīkatā saddhammasaññatti anattukkamṣanā aparavambhanā. E�amassime aneke kusalā dhammā sambhavanti sammādiṭṭhipaccayā.

“Tatra, gahapatayo, viññū puriso iti paṭisañcikkhati – ‘sace kho atthi hetu, evamayam bhavam purisapuggalo kāyassa bhedā param marañā sugatīm saggam lokam upapajjissati. Kāmam kho pana māhu hetu, hotu nesam bhavatañ samañabrahmañānam saccam vacanam; atha ca panāyam bhavam purisapuggalo diṭṭheva dhamme viññūnam pāsamso – sīlavā purisapuggalo sammādiṭṭhi hetuvādo’ti.

Sace kho atthi hetu, evam imassa bphoto purisapuggalassa ubhayattha kaṭaggaho – yañca diṭṭheva dhamme viññūnam pāsamso, yañca kāyassa bhedā param marañā sugatiṃ saggam lokam upapajjissati. Evamassayaṃ apaṇṇako dhammo susamatto samādinno, ubhayaṃsaṃ pharitvā tiṭṭhati, riñcati akusalam thānam.

103. “Santi, gahapatayo, eke samaṇabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino – ‘natthi sabbaso ārappā’ti. Tesameva kho, gahapatayo, samaṇabrahmañānam eke samaṇabrahmañā ujuvipaccanīkavādā. Te evamāhaṃsu – ‘atthi sabbaso ārappā’ti. Tam kiṃ maññatha, gahapatayo, nanume samaṇabrahmañā aññamaññassa ujuvipaccanīkavādā’’ti? ‘Evam, bhante’. ‘Tatra, gahapatayo, viññū puriso iti paṭisañcikkhati – ye kho te bhonto samaṇabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino – ‘natthi sabbaso ārappā’ti, idam me adiṭṭham; yepi te bhonto samaṇabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino – ‘atthi sabbaso ārappā’ti, idam me aviditam. Ahañceva [ahañce (?)] kho pana ajānanto apassanto ekamseṇa ādāya vohareyyam – idameva saccam, moghamaññanti, na metam assa patirūpam. Ye kho te bhonto samaṇabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino – ‘natthi sabbaso ārappā’ti, sace tesam bhavataṃ samaṇabrahmañānam saccam vacanam, thānametam vijjati – ye te devā rūpino manomayā, apaṇṇakam me tatrūpapatti bhavissati. Ye pana te bhonto samaṇabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino – ‘atthi sabbaso ārappā’ti, sace tesam bhavataṃ samaṇabrahmañānam saccam vacanam, thānametam vijjati – ye te devā arūpino saññāmayā, apaṇṇakam me tatrūpapatti bhavissati. Dissanti kho pana rūpādhikaraṇam [rūpakāraṇā (ka.)] dañḍādāna-satthādāna-kalaha-viggaha-vivāda-tuvamtuvaṃ-pesuñña-musāvādā. ‘Natthi kho panetam sabbaso arūpe’’ti. So iti paṭisañkhāya rūpānamyeva nibbidāya virāgāya nirodhāya paṭipanno hoti.

104. “Santi, gahapatayo, eke samaṇabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino – ‘natthi sabbaso bhavanirodho’ti. Tesameva kho, gahapatayo, samaṇabrahmañānam eke samaṇabrahmañā ujuvipaccanīkavādā. Te evamāhaṃsu – ‘atthi sabbaso bhavanirodho’ti. Tam kiṃ maññatha, gahapatayo, nanume samaṇabrahmañā aññamaññassa ujuvipaccanīkavādā’’ti? ‘Evam, bhante’. ‘Tatra, gahapatayo, viññū puriso iti paṭisañcikkhati – ye kho te bhonto samaṇabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino – ‘natthi sabbaso bhavanirodho’ti, idam me adiṭṭham; yepi te bhonto samaṇabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino – ‘atthi sabbaso bhavanirodho’ti, idam me aviditam. Ahañceva kho pana ajānanto apassanto ekamseṇa ādāya vohareyyam – idameva saccam, moghamaññanti, na metam assa patirūpam. Ye kho te bhonto samaṇabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino – ‘natthi sabbaso bhavanirodho’ti, sace tesam bhavataṃ samaṇabrahmañānam saccam vacanam, thānametam vijjati – ye te devā arūpino saññāmayā apaṇṇakam me tatrūpapatti bhavissati. Ye pana te bhonto samaṇabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino – ‘atthi sabbaso bhavanirodho’ti, sace tesam bhavataṃ samaṇabrahmañānam saccam vacanam, thānametam vijjati – yañ diṭṭheva dhamme parinibbāyissāmi. Ye kho te bhonto samaṇabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino – ‘natthi sabbaso bhavanirodho’ti, tesamayañ diṭṭhi sārāgāya [sarāgāya (syā. kam.)] santike, samyogāya santike, abhinandanāya santike, ajjhosānāya santike, upādānāya santike. Ye pana te bhonto samaṇabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino – ‘atthi sabbaso bhavanirodho’ti, tesamayañ diṭṭhi asārāgāya santike, asamyogāya santike, anabhinandanāya santike, anajjhosānāya santike, anupādānāya santike’’ti. So iti paṭisañkhāya bhavānamyeva nibbidāya virāgāya nirodhāya paṭipanno hoti.

105. “Cattārome, gahapatayo, puggalā santo samvijjamānā lokasmim. Katame cattāro? Idha, gahapatayo, ekacco puggalo attantapo hoti attaparitāpanānuyogamanuyutto. Idha, gahapatayo, ekacco puggalo parantapo hoti paraparitāpanānuyogamanuyutto. Idha, gahapatayo, ekacco puggalo attantapo ca hoti attaparitāpanānuyogamanuyutto parantapo ca paraparitāpanānuyogamanuyutto. Idha, gahapatayo, ekacco puggalo nevattantapo hoti nāttaparitāpanānuyogamanuyutto na parantapo na paraparitāpanānuyogamanuyutto; so anattantapo aparantapo diṭṭheva dhamme nicchāto nibbuto sītībhūto sukappaṭisañvedī brahmabhūtena attanā viharati.

106. “Katamo ca, gahapatayo, puggalo attantapo attaparitāpanānuyogamanuyutto? Idha, gahapatayo, ekacco puggalo acelako hoti muttācāro hatthāpalekhano...pe... [vitthāro ma. ni. 2.6-7

[kandarakasutte](#)] iti evarūpam anekavihitam kāyassa ātāpanaparitāpanānuyogamanuyutto viharati. Ayam vuccati, gahapatayo, puggalo attantapo attaparitāpanānuyogamanuyutto.

“Katamo ca, gahapatayo, puggalo parantapo paraparitāpanānuyogamanuyutto? Idha, gahapatayo, ekacco puggalo orabbhiko hoti sūkariko...pe... ye vā panaññepi keci kurūrakammantā. Ayam vuccati, gahapatayo, puggalo parantapo paraparitāpanānuyogamanuyutto.

“Katamo ca, gahapatayo, puggalo attantapo ca attaparitāpanānuyogamanuyutto parantapo ca paraparitāpanānuyogamanuyutto? Idha, gahapatayo, ekacco puggalo rājā vā hoti khattiyo muddhāvasitto...pe... tepi daññatajjitā bhayatajjitā assumukhā rudamānā parikammāni karonti. Ayam vuccati, gahapatayo, puggalo attantapo ca attaparitāpanānuyogamanuyutto parantapo ca paraparitāpanānuyogamanuyutto.

“Katamo ca, gahapatayo, puggalo nevattantapo nāttaparitāpanānuyogamanuyutto na parantapo na paraparitāpanānuyogamanuyutto; so anattantapo aparantapo diññheva dhamme nicchāto nibbuto sītibhūto sukhappañsamvedī brahmabhūtena attanā viharati? Idha, gahapatayo, tathāgato loke uppajjati araham sammāsambuddho...pe... so ime pañca nīvaraṇe pahāya cetaso upakkilese paññāya dubbalikaraṇe vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkam savicāram vivekajam pītisukham pañhamam jhānam upasampajja viharati. Vitakkavicārānam vūpasamā ajjhattam sampasādanam cetaso ekodibhāvam avitakkam avicāram samādhijam pītisukham dutiyam jhānam...pe... tatiyam jhānam... catuttham jhānam upasampajja viharati.

“So evam samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte pubbenivāsānussatiññāya cittam abhininnāmeti. So anekavihitam pubbenivāsam anussarati seyyathidañ – ekampi jātiñ dvepi jātiyo...pe... iti sākāram sauddesam anekavihitam pubbenivāsam anussarati. So evam samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte sattānam cutūpapātaññāya cittam abhininnāmeti. So dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne hīne paññe suvanṇe dubbanne, sugate duggate...pe... yathākammūpage satte pajānāti. So evam samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte āsavānam khayaññāya cittam abhininnāmeti. So ‘idam dukkha’nti yathābhūtam pajānāti...pe... ‘ayam āsavanirodhagāminī pañipadā’ti yathābhūtam pajānāti. Tassa evam jānato evam passato kāmāsavāpi cittam vimuccati, bhavāsavāpi cittam vimuccati, avijjāsavāpi cittam vimuccati. Vimuttasmiñ vimuttamiti ñānam hoti. ‘Khīñā jāti, vusitam brahmaçariyam, katañ karañyam, nāparam itthattāyā’ti pajānāti. Ayam vuccati, gahapatayo, puggalo nevattantapo nāttaparitāpanānuyogamanuyutto na parantapo na paraparitāpanānuyogamanuyutto; so anattantapo aparantapo diññheva dhamme nicchāto nibbuto sītibhūto sukhappañsamvedī brahmabhūtena attanā viharati”ti.

Evam vutte, sāleyyakā brāhmañagahapatikā bhagavantam etadavocum – “abhippantam, bho gotama, abhikkantam, bho gotama! Seyyathāpi, bho gotama, nikkuñjitam vā ukkujjeyya, pañcchannam vā vivareyya, mūlhassa vā maggam ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotam dhāreyya ‘cakkhumanto rūpāni dakkhanti’ti; evamevam bhotā gotamena anekapariyāyena dhammo pakāsito. Ete mayam bhavantam gotamam sarañam gacchāma dhammañca bhikkhusaṅghañca. Upāsake no bhavañ gotamo dhāretu ajjatagge pāñupetam sarañam gate”ti.

Apaññakasuttam niññhitam dasamam.

Gahapativaggo niññhito pañhamo.

Tassuddānam –

Kandaranāgarasekhavato ca, potaliyo puna jīvakabhacco;
Upālidamatho kukkuraabhayo, bahuvedanīyāpañṇakato dasamo.

2. Bhikkhuvaggo

1. Ambalaṭṭhikarāhulovādasuttam

107. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā rājagahe viharati veļuvane kalandakanivāpe. Tena kho pana samayena āyasmā rāhulo ambalaṭṭhikāyam viharati. Atha kho bhagavā sāyanhasamayaṁ paṭisallānā vuṭṭhito yena ambalaṭṭhikā yenāyasmā rāhulo tenupasaṅkami. Addasā kho āyasmā rāhulo bhagavantam dūratova āgacchantaṁ. Disvāna āsanam paññāpesi, udakañca pādānam. Nisīdi bhagavā paññatte āsane. Nisajja pāde pakkhālesi. Āyasmāpi kho rāhulo bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisīdi.

108. Atha kho bhagavā parittam udakāvasesam udakādhāne ṭhapetvā āyasmantam rāhulam āmantesi – “passasi no tvam, rāhula, imam parittam udakāvasesam udakādhāne ṭhāpita”nti? “Evam, bhante”. “Evam parittakam kho, rāhula, tesam sāmaññam yesam natthi sampajānamusāvāde lajjā”ti. Atha kho bhagavā parittam udakāvasesam chaḍḍetvā āyasmantam rāhulam āmantesi – “passasi no tvam, rāhula, parittam udakāvasesam chaḍḍita”nti? “Evam, bhante”. “Evam chaḍḍitam kho, rāhula, tesam sāmaññam yesam natthi sampajānamusāvāde lajjā”ti. Atha kho bhagavā tam udakādhānam nikkujjitvā āyasmantam rāhulam āmantesi – “passasi no tvam, rāhula, imam udakādhānam nikkujjita”nti? “Evam, bhante”. “Evam nikkujjitaṁ kho, rāhula, tesam sāmaññam yesam natthi sampajānamusāvāde lajjā”ti. Atha kho bhagavā tam udakādhānam ukkujjitvā āyasmantam rāhulam āmantesi – “passasi no tvam, rāhula, imam udakādhānam rittam tuccha”nti? “Evam, bhante”. “Evam rittam tuccham kho, rāhula, tesam sāmaññam yesam natthi sampajānamusāvāde lajjāti. Seyyathāpi, rāhula, rañño nāgo īsādanto urūlhavā [ubbūlhavā (sī. pī.)] abhijāto saṅgāmāvacaro saṅgāmagato purimehipi pādehi kammaṁ karoti, pacchimehipi pādehi kammaṁ karoti, purimenapi kāyena kammam karoti, pacchimenapi kāyena kammaṁ karoti, sīsenapi kammaṁ karoti, kaññehipī kammaṁ karoti, dantehipī kammaṁ karoti, nañguṭthenapi kammaṁ karoti; rakkhateva soñdam. Tattha hatthārohassa evam hoti – ‘ayam kho rañño nāgo īsādanto urūlhavā abhijāto saṅgāmāvacaro saṅgāmagato purimehipi pādehi kammaṁ karoti, pacchimehipi pādehi kammaṁ karoti...pe... nañguṭthenapi kammaṁ karoti; rakkhateva soñdam. Apariccattam kho rañño nāgassa jīvita’nti. Yato kho, rāhula, rañño nāgo īsādanto urūlhavā abhijāto saṅgāmāvacaro saṅgāmagato purimehipi pādehi kammaṁ karoti, pacchimehipi pādehi kammaṁ karoti, tattha hatthārohassa evam hoti – ‘ayam kho rañño nāgo īsādanto urūlhavā abhijāto saṅgāmāvacaro saṅgāmagato purimehipi pādehi kammaṁ karoti, pacchimehipi pādehi kammaṁ karoti, purimenapi kāyena kammaṁ karoti, pacchimenapi kāyena kammaṁ karoti, sīsenapi kammaṁ karoti, kaññehipī kammaṁ karoti, dantehipī kammaṁ karoti, nañguṭthenapi kammaṁ karoti, soñdāyapi kammaṁ karoti. Pariccattam kho rañño nāgassa jīvitam. Natthi dāni kiñci rañño nāgassa akaraṇīya’nti. Evameva kho, rāhula, yassa kassaci sampajānamusāvāde natthi lajjā, nāhaṁ tassa kiñci pāpam akaraṇīyanti vadāmi. Tasmātiha te, rāhula, ‘hassāpi na musā bhaṇissāmī’ti – evañhi te, rāhula, sikkhitabbam.

109. “Tam kim maññasi, rāhula, kimattiyo ādāso”ti? “Paccavekkhaṇattho, bhante”ti. “Evameva kho, rāhula, paccavekkhitvā paccavekkhitvā kāyena kammaṁ kattabbam, paccavekkhitvā paccavekkhitvā vācāya kammaṁ kattabbam, paccavekkhitvā paccavekkhitvā manasā kammaṁ kattabbam. Yadeva tvam, rāhula, kāyena kammaṁ kattukāmo ahosi, tadeva te kāyakammam paccavekkhitabbam – ‘yam nu kho aham idam kāyena kammaṁ kattukāmo idam me kāyakammaṁ attabyābādhāyapi samvatteyya, parabyābādhāyapi samvatteyya, ubhayabyābādhāyapi samvatteyya – akusalam idam kāyakammam dukkhudrayam [dukkhundrayam, dukkhudayam (ka.)] dukkhavipāka’nti? Sace tvam, rāhula, paccavekkhamāno evam jāneyyāsi – ‘yam kho aham idam kāyena kammaṁ kattukāmo idam me kāyakammam attabyābādhāyapi samvatteyya, parabyābādhāyapi samvatteyya,

ubhayabyābādhāyapi samvattayya – akusalam idam kāyakammam dukkhudrayam dukkhavipāka'nti, evarūpam te, rāhula, kāyena kammam sasakkam na karaṇīyam [samsakkam na ca karaṇīyam (ka.)]. Sace pana tvam, rāhula, paccavekkhamāno evam jāneyyāsi – ‘yam kho aham idam kāyena kammam kattukāmo idam me kāyakammam nevattabyābādhāyapi samvattayya, na parabyābādhāyapi samvattayya, na ubhayabyābādhāyapi samvattayya – kusalam idam kāyakammam sukhudrayam sukhavipāka'nti, evarūpam te, rāhula, kāyena kammam karaṇīyam.

“Karontenapi te, rāhula, kāyena kammam tadeva te kāyakammam paccavekkhitabbam – ‘yam nu kho aham idam kāyena kammam karomi idam me kāyakammam attabyābādhāyapi samvattati, parabyābādhāyapi samvattati, ubhayabyābādhāyapi samvattati – akusalam idam kāyakammam dukkhudrayam dukkhavipāka'nti? Sace pana tvam, rāhula, paccavekkhamāno evam jāneyyāsi – ‘yam kho aham idam kāyena kammam karomi idam me kāyakammam attabyābādhāyapi samvattati, parabyābādhāyapi samvattati, ubhayabyābādhāyapi samvattati – akusalam idam kāyakammam dukkhudrayam dukkhavipāka'nti, paṭisamhareyyāsi tvam, rāhula, evarūpam kāyakammam. Sace pana tvam, rāhula, paccavekkhamāno evam jāneyyāsi – ‘yam kho aham idam kāyena kammam karomi idam me kāyakammam nevattabyābādhāyapi samvattati, na parabyābādhāyapi samvattati, na ubhayabyābādhāyapi samvattati – kusalam idam kāyakammam sukhudrayam sukhavipāka'nti, anupadajjeyyāsi tvam, rāhula, evarūpam kāyakammam.

“Katvāpi te, rāhula, kāyena kammam tadeva te kāyakammam paccavekkhitabbam – ‘yam nu kho aham idam kāyena kammam akāsim idam me kāyakammam attabyābādhāyapi samvattati [samvatti (pī.)], parabyābādhāyapi samvattati, ubhayabyābādhāyapi samvattati – akusalam idam kāyakammam dukkhudrayam dukkhavipāka'nti? Sace kho tvam, rāhula, paccavekkhamāno evam jāneyyāsi – ‘yam kho aham idam kāyena kammam akāsim, idam me kāyakammam attabyābādhāyapi samvattati, parabyābādhāyapi samvattati, ubhayabyābādhāyapi samvattati – akusalam idam kāyakammam dukkhudrayam dukkhavipāka'nti, evarūpam te, rāhula, kāyakammam satthari vā viññūsu vā sabrahmacārīsu desetabbam, vivaritabbam, uttānīkātabbam; desetvā vivaritvā uttānīkatvā āyatim samvaram āpajitabbam. Sace pana tvam, rāhula, paccavekkhamāno evam jāneyyāsi – ‘yam kho aham idam kāyena kammam akāsim idam me kāyakammam nevattabyābādhāyapi samvattati, na parabyābādhāyapi samvattati, na ubhayabyābādhāyapi samvattati – kusalam idam kāyakammam sukhudrayam sukhavipāka'nti, teneva tvam, rāhula, pītipāmojjena vihareyyāsi ahorattānusikkhī kusalesu dhammesu.

110. “Yadeva tvam, rāhula, vācāya kammam kattukāmo ahosi, tadeva te vacīkammam paccavekkhitabbam – ‘yam nu kho aham idam vācāya kammam kattukāmo idam me vacīkammam attabyābādhāyapi samvattayya, parabyābādhāyapi samvattayya, ubhayabyābādhāyapi samvattayya – akusalam idam vacīkammam dukkhudrayam dukkhavipāka'nti? Sace tvam, rāhula, paccavekkhamāno evam jāneyyāsi – ‘yam kho aham idam vācāya kammam kattukāmo idam me vacīkammam attabyābādhāyapi samvattayya, parabyābādhāyapi samvattayya, ubhayabyābādhāyapi samvattayya – akusalam idam vacīkammam dukkhudrayam dukkhavipāka'nti, evarūpam te, rāhula, vācāya kammam sasakkam na karaṇīyam. Sace pana tvam, rāhula, paccavekkhamāno evam jāneyyāsi – ‘yam kho aham idam vācāya kammam kattukāmo idam me vacīkammam nevattabyābādhāyapi samvattayya, na parabyābādhāyapi samvattayya – kusalam idam vacīkammam sukhudrayam sukhavipāka'nti, evarūpam te, rāhula, vācāya kammam karaṇīyam.

“Karontenapi, rāhula, vācāya kammam tadeva te vacīkammam paccavekkhitabbam – ‘yam nu kho aham idam vācāya kammam karomi idam me vacīkammam attabyābādhāyapi samvattati, parabyābādhāyapi samvattati, ubhayabyābādhāyapi samvattati – akusalam idam vacīkammam dukkhudrayam dukkhavipāka'nti? Sace pana tvam, rāhula, paccavekkhamāno evam jāneyyāsi – ‘yam kho aham idam vācāya kammam karomi idam me vacīkammam attabyābādhāyapi samvattati, parabyābādhāyapi samvattati, ubhayabyābādhāyapi samvattati – akusalam idam vacīkammam

dukkhudrayam dukkhavipāka'nti, paṭisam̄hareyyāsi tvam, rāhula, evarūpam vacīkammaṇ. Sace pana tvam, rāhula, paccavekkhamāno evam jāneyyāsi – ‘yam kho aham idam vācāya kammaṇ karomi idam me vacīkammaṇ nevattabyābādhāyapi samvattati, na parabyābādhāyapi samvattati, na ubhayabyābādhāyapi samvattati – kusalam idam vacīkammaṇ sukhudrayam sukhavipāka'nti, anupadajjeyyāsi, tvam rāhula, evarūpam vacīkammaṇ.

“Katvāpi te, rāhula, vācāya kammaṇ tadeva te vacīkammaṇ paccavekkhitabbam – ‘yam nu kho aham idam vācāya kammaṇ akāsim idam me vacīkammaṇ attabyābādhāyapi samvattati [samvatti (sī. pī.)], parabyābādhāyapi samvattati, ubhayabyābādhāyapi samvattati – akusalam idam vacīkammaṇ dukkhudrayam dukkhavipāka'nti? Sace kho tvam, rāhula, paccavekkhamāno evam jāneyyāsi – ‘yam kho aham idam vācāya kammaṇ akāsim idam me vacīkammaṇ attabyābādhāyapi samvattati, parabyābādhāyapi samvattati, ubhayabyābādhāyapi samvattati – akusalam idam vacīkammaṇ dukkhudrayam dukkhavipāka'nti, evarūpam te, rāhula, vacīkammaṇ satthari vā viññūsu vā sabrahmacārīsu desetabbaṇ, vivaritabbaṇ, uttānīkattabbaṇ; desetvā vivaritvā uttānīkatvā āyatim samvaram āpajjitabbam. Sace pana tvam, rāhula, paccavekkhamāno evam jāneyyāsi – ‘yam kho aham idam vācāya kammaṇ akāsim idam me vacīkammaṇ nevattabyābādhāyapi samvattati, na parabyābādhāyapi samvattati, na ubhayabyābādhāyapi samvattati – kusalam idam vacīkammaṇ sukhudrayam sukhavipāka'nti, teneva tvam, rāhula, pītipāmojjena vihareyyāsi ahorattānusikkhī kusalesu dhammesu.

111. “Yadeva tvam, rāhula, manasā kammaṇ kattukāmo ahosi, tadeva te manokammaṇ paccavekkhitabbam – ‘yam nu kho aham idam manasā kammaṇ kattukāmo idam me manokammaṇ attabyābādhāyapi samvatteyya, parabyābādhāyapi samvatteyya, ubhayabyābādhāyapi samvatteyya – akusalam idam manokammaṇ dukkhudrayam dukkhavipāka'nti? Sace tvam, rāhula, paccavekkhamāno evam jāneyyāsi – ‘yam kho aham idam manasā kammaṇ kattukāmo idam me manokammaṇ attabyābādhāyapi samvatteyya, parabyābādhāyapi samvatteyya, ubhayabyābādhāyapi samvatteyya – akusalam idam manokammaṇ dukkhudrayam dukkhavipāka'nti, evarūpam te, rāhula, manasā kammaṇ sasakkam na karaṇīyam. Sace pana tvam, rāhula, paccavekkhamāno evam jāneyyāsi – ‘yam kho aham idam manasā kammaṇ kattukāmo idam me manokammaṇ nevattabyābādhāyapi samvatteyya, na parabyābādhāyapi samvatteyya, na ubhayabyābādhāyapi samvatteyya – kusalam idam manokammaṇ sukhudrayam sukhavipāka'nti, evarūpam te, rāhula, manasā kammaṇ karaṇīyam.

“Karontenapi te, rāhula, manasā kammaṇ tadeva te manokammaṇ paccavekkhitabbam – ‘yam nu kho aham idam manasā kammaṇ karomi idam me manokammaṇ attabyābādhāyapi samvattati, parabyābādhāyapi samvattati, ubhayabyābādhāyapi samvattati – akusalam idam manokammaṇ dukkhudrayam dukkhavipāka'nti? Sace pana tvam, rāhula, paccavekkhamāno evam jāneyyāsi – ‘yam kho aham idam manasā kammaṇ karomi idam me manokammaṇ attabyābādhāyapi samvattati, parabyābādhāyapi samvattati, ubhayabyābādhāyapi samvattati – akusalam idam manokammaṇ dukkhudrayam dukkhavipāka'nti, paṭisam̄hareyyāsi tvam, rāhula, evarūpam manokammaṇ. Sace pana tvam, rāhula, paccavekkhamāno evam jāneyyāsi – ‘yam kho aham idam manasā kammaṇ karomi idam me manokammaṇ nevattabyābādhāyapi samvattati, na parabyābādhāyapi samvattati, na ubhayabyābādhāyapi samvattati – kusalam idam manokammaṇ sukhudrayam sukhavipāka'nti, anupadajjeyyāsi tvam, rāhula, evarūpam manokammaṇ.

“Katvāpi te, rāhula, manasā kammaṇ tadeva te manokammaṇ paccavekkhitabbam – ‘yam nu kho aham idam manasā kammaṇ akāsim idam me manokammaṇ attabyābādhāyapi samvattati [samvatti (sī. pī.)], parabyābādhāyapi samvattati, ubhayabyābādhāyapi samvattati – akusalam idam manokammaṇ dukkhudrayam dukkhavipāka'nti? Sace kho tvam, rāhula, paccavekkhamāno evam jāneyyāsi – ‘yam kho aham idam manasā kammaṇ akāsim idam me manokammaṇ attabyābādhāyapi samvattati, parabyābādhāyapi samvattati, ubhayabyābādhāyapi samvattati – akusalam idam manokammaṇ dukkhudrayam dukkhavipāka'nti, evarūpam pana [evarūpe (sī. pī.), evarūpe pana (syā. kam.)] te, rāhula,

manokammaṁ [manokamme (sī. syā. kam. pī.)] aṭṭīyitabbam harāyitabbam jigucchitabbam; aṭṭīyitvā harāyitvā jigucchitvā āyatim samvaraṁ āpajjitabbam. Sace pana tvam, rāhula, paccavekkhamāno evam jāneyyāsi – ‘yam kho aham idam manasā kammaṁ akāsiṁ idam me manokammam nevattabyābādhāyapi samvattati, na parabyābādhāyapi samvattati, na ubhayabyābādhāyapi samvattati – kusalam idam manokammaṁ sukhudrayam sukhavipāka’nti, teneva tvam, rāhula, pītipāmojena vihareyyāsi ahorattānusikkhī kusalesu dhammesu.

112. “Ye hi keci, rāhula, atītamaddhānam samañā vā brāhmaṇā vā kāyakammaṁ parisodhesum, vacīkammaṁ parisodhesum, manokammaṁ parisodhesum, sabbe te evamevam paccavekkhitvā paccavekkhitvā kāyakammaṁ parisodhesum, paccavekkhitvā paccavekkhitvā vacīkammaṁ parisodhesum, paccavekkhitvā paccavekkhitvā manokammaṁ parisodhesum. Yopi hi keci, rāhula, anāgatamaddhānam samañā vā brāhmaṇā vā kāyakammaṁ parisodhessanti, vacīkammaṁ parisodhessanti, manokammaṁ parisodhessanti, sabbe te evamevam paccavekkhitvā paccavekkhitvā kāyakammaṁ parisodhessanti, paccavekkhitvā paccavekkhitvā vacīkammaṁ parisodhessanti, paccavekkhitvā paccavekkhitvā manokammaṁ parisodhessanti. Yopi hi keci, rāhula, etarahi samañā vā brāhmaṇā vā kāyakammaṁ parisodhenti, vacīkammaṁ parisodhenti, manokammaṁ parisodhenti, sabbe te evamevam paccavekkhitvā paccavekkhitvā kāyakammaṁ parisodhenti, paccavekkhitvā paccavekkhitvā vacīkammaṁ parisodhenti, paccavekkhitvā paccavekkhitvā manokammaṁ parisodhenti. Tasmātiha, rāhula, ‘paccavekkhitvā paccavekkhitvā kāyakammaṁ parisodhessāmi, paccavekkhitvā paccavekkhitvā vacīkammaṁ parisodhessāmi, paccavekkhitvā paccavekkhitvā manokammaṁ parisodhessāmī’ti – evañhi te, rāhula, sikkhitabba”nti.

Idamavoca bhagavā. Attamano āyasmā rāhulo bhagavato bhāsitam abhinandīti.

Ambalaṭṭhikarāhulovādasuttam niṭṭhitam paṭhamam.

2. Mahārāhulovādasuttam

113. Evaṁ me sutam – ekam samayaṁ bhagavā sāvathiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho bhagavā pubbañhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya sāvathim piṇḍāya pāvisi. Āyasmāpi kho rāhulo pubbañhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya bhagavantam piṭṭhito piṭṭhito anubandhi. Atha kho bhagavā apaloketvā āyasmantaṁ rāhulam āmantesi – ‘yam kiñci, rāhula, rūpam – atītānāgatapaccuppannam ajjhattam vā bahiddhā vā oḷārikam vā sukhumaṁ vā hīnaṁ vā pañītaṁ vā yam dūre santike vā – sabbam rūpam ‘netam mama, nesohamasmi, na meso attā’ti evametam yathābhūtaṁ sammappaññāya daṭṭhabba”nti. “Rūpameva nu kho, bhagavā, rūpameva nu kho, sugatā”ti? “Rūpampi, rāhula, vedanāpi, rāhula, saññāpi, rāhula, saṅkhārāpi, rāhula, viññāṇampi, rāhulā”ti. Atha kho āyasmā rāhulo “ko najja [ko nujja (syā. kam.)] bhagavatā sammukhā ovādena ovadito gāmaṁ piṇḍāya pavisissati”ti tato paṭinivattitvā aññatarasmiṁ rukkhamūle nisīdi pallāṅkam ābhujitvā ujum kāyam pañidhāya parimukham satim upaṭṭhapetvā. Addasā kho āyasmā sāriputto āyasmantaṁ rāhulam aññatarasmiṁ rukkhamūle nisinnaṁ pallāṅkam ābhujitvā ujum kāyam pañidhāya parimukham satim upaṭṭhapetvā. Disvāna āyasmantaṁ rāhulam āmantesi – “ānāpānassatiṁ, rāhula, bhāvanam bhāvehi. Ānāpānassati, rāhula, bhāvanā bhāvitā bahulīkatā mahapphalā hoti mahānisamsā”ti.

114. Atha kho āyasmā rāhulo sāyanhasamayaṁ paṭisallānā vuṭṭhito yena bhagavā tenupasankami; upasankamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho āyasmā rāhulo bhagavantam etadavoca – “katham bhāvitā nu kho, bhante, ānāpānassati, katham bahulīkatā mahapphalā hoti mahānisamsā”ti? “Yam kiñci, rāhula, ajjhattam paccattam kakkhaṭam kharigatam upādinnam, seyyathidaṁ – kesā lomā nakhā dantā taco māmsam nhāru [nahāru (sī. syā. kam. pī.)] aṭṭhi aṭṭhimiñjam vakkam hadayam yakanaṁ kilomakam pihakam papphāsaṁ antam antaguṇam udariyam karīsam, yam vā panaññampi kiñci ajjhattam paccattam kakkhaṭam kharigatam upādinnam – ayam vuccati, rāhula, ajjhattikā pathavīdhātu [paṭhavīdhātu (sī. syā. kam. pī.)]. Yā ceva kho pana ajjhattikā

pathavīdhātu yā ca bāhirā pathavīdhātu, pathavīdhāturevesā. Tam ‘netam mama, nesohamasmi, na meso attā’ti – evametaṁ yathābhūtam sammappaññāya daṭṭhabbam. Evametaṁ yathābhūtam sammappaññāya disvā pathavīdhātuyā nibbindati, pathavīdhātuyā cittam virājeti’’.

115. “Katamā ca, rāhula, āpodhātu? Āpodhātu siyā ajjhattikā, siyā bāhirā. Katamā ca, rāhula, ajjhattikā āpodhātu? Yam ajjhattam paccattam āpo āpogatam upādinnam, seyyathidam – pittam semham pubbo lohitam sedo medo assu vasā kheļo siṅghāṇikā lasikā muttam, yam vā panaññampi kiñci ajjhattam paccattam āpo āpogatam upādinnam – ayaṁ vuccati, rāhula, ajjhattikā āpodhātu. Yā ceva kho pana ajjhattikā āpodhātu yā ca bāhirā āpodhātu āpodhāturevesā. Tam ‘netam mama, nesohamasmi, na meso attā’ti – evametaṁ yathābhūtam sammappaññāya daṭṭhabbam. Evametaṁ yathābhūtam sammappaññāya disvā āpodhātuyā nibbindati, āpodhātuyā cittam virājeti.

116. “Katamā ca, rāhula, tejodhātu? Tejodhātu siyā ajjhattikā, siyā bāhirā. Katamā ca, rāhula, ajjhattikā tejodhātu? Yam ajjhattam paccattam tejo tejogatam upādinnam, seyyathidam – yena ca santappati yena ca jīrīyati yena ca pariḍayhati yena ca asitapītakhāyitasāyitam sammā pariñāmam gacchat, yam vā panaññampi kiñci ajjhattam paccattam tejo tejogatam upādinnam – ayaṁ vuccati, rāhula, ajjhattikā tejodhātu. Yā ceva kho pana ajjhattikā tejodhātu yā ca bāhirā tejodhātu tejodhāturevesā. Tam ‘netam mama, nesohamasmi, na meso attā’ti – evametaṁ yathābhūtam sammappaññāya daṭṭhabbam. Evametaṁ yathābhūtam sammappaññāya disvā tejodhātuyā nibbindati, tejodhātuyā cittam virājeti.

117. “Katamā ca, rāhula, vāyodhātu? Vāyodhātu siyā ajjhattikā, siyā bāhirā. Katamā ca, rāhula, ajjhattikā vāyodhātu? Yam ajjhattam paccattam vāyo vāyogatam upādinnam, seyyathidam – uddhangamā vātā, adhogamā vātā, kucchisayā vātā, koṭhāsayā [koṭhasayā (sī. pī.)] vātā, aṅgamaṅgānusārino vātā, assāso passāso, iti yam vā panaññampi kiñci ajjhattam paccattam vāyo vāyogatam upādinnam – ayaṁ vuccati, rāhula, ajjhattikā vāyodhātu. Yā ceva kho pana ajjhattikā vāyodhātu yā ca bāhirā vāyodhātu vāyodhāturevesā. Tam ‘netam mama, nesohamasmi, na meso attā’ti – evametaṁ yathābhūtam sammappaññāya daṭṭhabbam. Evametaṁ yathābhūtam sammappaññāya disvā vāyodhātuyā nibbindati, vāyodhātuyā cittam virājeti.

118. “Katamā ca, rāhula, ākāsadhātu? Ākāsadhātu siyā ajjhattikā, siyā bāhirā. Katamā ca, rāhula, ajjhattikā ākāsadhātu? Yam ajjhattam paccattam ākāsam ākāsagataṁ upādinnam, seyyathidam – kanṇacchiddam nāsacchiddam mukhadvāram, yena ca asitapītakhāyitasāyitam ajjhoharati, yatha ca asitapītakhāyitasāyitam santiṭhati, yena ca asitapītakhāyitasāyitam adhobhāgam [adhobhāgā (sī. syā. kam. pī.)] nikkhhamati, yam vā panaññampi kiñci ajjhattam paccattam ākāsam ākāsagataṁ, agham aghagatam, vivaram vivaragatam, asamphuṭṭham, maṃsalohitehi upādinnam [ākāsagataṁ upādinnam (sī. pī.)] – ayaṁ vuccati, rāhula, ajjhattikā ākāsadhātu. Yā ceva kho pana ajjhattikā ākāsadhātu yā ca bāhirā ākāsadhātu ākāsadhāturevesā. Tam ‘netam mama, nesohamasmi, na meso attā’ti – evametaṁ yathābhūtam sammappaññāya daṭṭhabbam. Evametaṁ yathābhūtam sammappaññāya disvā ākāsadhātuyā cittam nibbindati, ākāsadhātuyā cittam virājeti.

119. “Pathavīsamam, rāhula, bhāvanam bhāvehi. Pathavīsamañhi te, rāhula, bhāvanam bhāvayato uppannā manāpāmanāpā phassā cittam na pariyādāya ṭhassanti. Seyyathāpi, rāhula, pathaviyā sucimpi nikhipanti, asucimpi nikhipanti, gūthagatampi nikhipanti, muttagatampi nikhipanti, kheṭagatampi nikhipanti, pubbagatampi nikhipanti, lothagatampi nikhipanti, na ca tena pathavī aṭṭiyati vā harāyati vā jigucchatī vā; evameva kho tvam, rāhula, pathavīsamam bhāvanam bhāvehi. Pathavīsamañhi te, rāhula, bhāvanam bhāvayato uppannā manāpāmanāpā phassā cittam na pariyādāya ṭhassanti.

“Āposamaṁ, rāhula, bhāvanam bhāvehi. Āposamañhi te, rāhula, bhāvanam bhāvayato uppannā manāpāmanāpā phassā cittam na pariyādāya ṭhassanti. Seyyathāpi, rāhula, āpasmiṁ sucimpi dhovanti, asucimpi dhovanti, gūthagatampi dhovanti, muttagatampi dhovanti, kheṭagatampi dhovanti,

pubbagatampi dhowanti, lohitagatampi dhowanti, na ca tena āpo aṭṭiyati vā harāyati vā jigucchatī vā; evameva kho tvam, rāhula, āposamaṇī bhāvanam bhāvehi. Āposamañhi te, rāhula, bhāvanam bhāvayato uppannā manāpāmanāpā phassā cittam na pariyādāya ṭhassanti.

“Tejosamaṇī, rāhula, bhāvanam bhāvehi. Tejosamañhi te, rāhula, bhāvanam bhāvayato uppannā manāpāmanāpā phassā cittam na pariyādāya ṭhassanti. Seyyathāpi, rāhula, tejo sucimpi dahati, asucimpi dahati, gūthagatampi dahati, muttagatampi dahati, kheṭagatampi dahati, pubbagatampi dahati, lohitagatampi dahati, na ca tena tejo aṭṭiyati vā harāyati vā jigucchatī vā; evameva kho tvam, rāhula, tejosamaṇī bhāvanam bhāvehi. Tejosamañhi te, rāhula, bhāvanam bhāvayato uppannā manāpāmanāpā phassā cittam na pariyādāya ṭhassanti.

“Vāyosamaṇī, rāhula, bhāvanam bhāvehi. Vāyosamañhi te, rāhula, bhāvanam bhāvayato uppannā manāpāmanāpā phassā cittam na pariyādāya ṭhassanti. Seyyathāpi, rāhula, vāyo sucimpi upavāyati, asucimpi upavāyati, gūthagatampi upavāyati, muttagatampi upavāyati, kheṭagatampi upavāyati, pubbagatampi upavāyati, lohitagatampi upavāyati, na ca tena vāyo aṭṭiyati vā harāyati vā jigucchatī vā; evameva kho tvam, rāhula, vāyosamaṇī bhāvanam bhāvehi. Vāyosamañhi te, rāhula, bhāvanam bhāvayato uppannā manāpāmanāpā phassā cittam na pariyādāya ṭhassanti.

“Ākāsasamaṇī, rāhula, bhāvanam bhāvehi. Ākāsasamañhi te, rāhula, bhāvanam bhāvayato uppannā manāpāmanāpā phassā cittam na pariyādāya ṭhassanti. Seyyathāpi, rāhula, ākāso na katthaci patiṭṭhito; evameva kho tvam, rāhula, ākāsasamaṇī bhāvanam bhāvehi. Ākāsasamañhi te, rāhula, bhāvanam bhāvayato uppannā manāpāmanāpā phassā cittam na pariyādāya ṭhassanti.

120. “Mettaṇī, rāhula, bhāvanam bhāvehi. Mettañhi te, rāhula, bhāvanam bhāvayato yo byāpādo so pahīyissati. Karuṇam, rāhula, bhāvanam bhāvehi. Karuṇañhi te, rāhula, bhāvanam bhāvayato yā vihesā sā pahīyissati. Muditaṇī, rāhula, bhāvanam bhāvehi. Muditañhi te, rāhula, bhāvanam bhāvayato yā arati sā pahīyissati. Upekkham, rāhula, bhāvanam bhāvehi. Upekkhañhi te, rāhula, bhāvanam bhāvayato yo paṭīgho so pahīyissati. Asubham, rāhula, bhāvanam bhāvehi. Asubhañhi te, rāhula, bhāvanam bhāvayato yo rāgo so pahīyissati. Aniccasaññam, rāhula, bhāvanam bhāvehi. Aniccasaññañhi te, rāhula, bhāvanam bhāvayato yo asmimāno so pahīyissati.

121. “Ānāpānassatiṇī, rāhula, bhāvanam bhāvehi. Ānāpānassati hi te, rāhula, bhāvitā bahulīkatā mahapphalā hoti mahānisam̄sā. Katham bhāvitā ca, rāhula, ānāpānassati, kathaṇ bahulīkatā mahapphalā hoti mahānisam̄sā? Idha, rāhula, bhikkhu araññagato vā rukkhamūlagato vā suññāgāragato vā nisidati pallaṅkaṇ abhujitvā ujum kāyam pañidhaya parimukham satiṇ upaṭṭhapetvā. So satova assasati satova [sato (sī. syā. kam. pī.)] passasati.

“Dīgham vā assasanto ‘dīgham assasāmī’ti pajānāti, dīgham vā passasanto ‘dīgham passasāmī’ti pajānāti; rassam vā assasanto ‘rassam assasāmī’ti pajānāti, rassam vā passasanto ‘rassam passasāmī’ti pajānāti. ‘Sabbakāyappaṭisam̄vedī assasissāmī’ti sikkhati; ‘sabbakāyappaṭisam̄vedī passasissāmī’ti sikkhati; ‘passambhayam kāyasañkhāram assasissāmī’ti sikkhati; ‘passambhayam kāyasañkhāram passasissāmī’ti sikkhati.

“‘Pītippaṭisam̄vedī assasissāmī’ti sikkhati; ‘pītippaṭisam̄vedī passasissāmī’ti sikkhati; ‘sukhappaṭisam̄vedī assasissāmī’ti sikkhati; ‘sukhappaṭisam̄vedī passasissāmī’ti sikkhati; ‘cittasañkhārappaṭisam̄vedī assasissāmī’ti sikkhati; ‘cittasañkhārappaṭisam̄vedī passasissāmī’ti sikkhati; ‘passambhayam cittasañkhāram assasissāmī’ti sikkhati; ‘passambhayam cittasañkhāram passasissāmī’ti sikkhati.

“‘Cittappaṭisam̄vedī assasissāmī’ti sikkhati; ‘cittappaṭisam̄vedī passasissāmī’ti sikkhati; ‘abhippamodayam cittam assasissāmī’ti sikkhati; ‘abhippamodayam cittam passasissāmī’ti sikkhati;

‘samādaham cittam assasissāmī’ti sikkhati; ‘samādaham cittam passasissāmī’ti sikkhati; ‘vimocayaṁ cittam assasissāmī’ti sikkhati; ‘vimocayaṁ cittam passasissāmī’ti sikkhati.

““Aniccānupassī assasissāmī”ti sikkhati; ‘aniccānupassī passasissāmī’ti sikkhati; ‘virāgānupassī assasissāmī’ti sikkhati; ‘virāgānupassī passasissāmī’ti sikkhati; ‘nirodhānupassī assasissāmī’ti sikkhati; ‘nirodhānupassī passasissāmī’ti sikkhati; ‘paṭinissaggānupassī assasissāmī’ti sikkhati; ‘paṭinissaggānupassī passasissāmī’ti sikkhati.

“Evam bhāvitā kho, rāhula, ānāpānassati, evam bahulīkatā mahapphalā hoti mahānisamsā. Evam bhāvitāya, rāhula, ānāpānassatiyā, evam bahulīkatāya yepi te carimakā assāsā tepi vidiṭāva nirujjhanti no aviditā”ti.

Idamavoca bhagavā. Attamano āyasmā rāhulo bhagavato bhāsitaṁ abhinandīti.

Mahārāhulovādasuttam niṭhitam dutiyam.

3. Cūlamālukyasuttam

122. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā sāvathiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho āyasmato mālukyaputtassa [mālukyaputtassa (sī. syā. kam. pī.)] rahogatassa paṭisallīnassa evam cetaso parivitakko udapādi – ‘yānimāni diṭṭhigatāni bhagavatā abyākatāni ṭhapitāni paṭikkhittāni – ‘sassato loko’tipi, ‘assassato loko’tipi, ‘antavā loko’tipi, ‘anantavā loko’tipi, ‘tam jīvam tam sarīra’ntipi, ‘aññam jīvam aññam sarīra’ntipi, ‘hoti tathāgato param maraṇā’tipi, ‘na hoti tathāgato param maraṇā’tipi, ‘hoti ca na ca hoti tathāgato param maraṇā’tipi, ‘neva hoti na na hoti tathāgato param maraṇā’tipi – tāni me bhagavā na byākaroti. Yāni me bhagavā na byākaroti tam me na ruccati, tam me nakkhamati. Soham bhagavantam upasaṅkamitvā etamattham pucchissāmi. Sace me bhagavā byākarissati – ‘sassato loko’ti vā ‘assassato loko’ti vā...pe... ‘neva hoti na na hoti tathāgato param maraṇā’ti vā – evāham bhagavati brahmacariyam carissāmi; no ce me bhagavā byākarissati – ‘sassato loko’ti vā ‘assassato loko’ti vā...pe... ‘neva hoti na na hoti tathāgato param maraṇā’ti vā – evāham sikkham paccakkhāya hīnāyāvattissāmī’ti.

123. Atha kho āyasmā mālukyaputto sāyanhasamayaṁ paṭisallānā vuṭṭhito yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhvādetvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisino kho āyasmā mālukyaputto bhagavantam etadavoca –

124. “Idha mayham, bhante, rahogatassa paṭisallīnassa evam cetaso parivitakko udapādi – yānimāni diṭṭhigatāni bhagavatā abyākatāni ṭhapitāni paṭikkhittāni – ‘sassato loko’tipi, ‘assassato loko’tipi...pe... ‘neva hoti na na hoti tathāgato param maraṇā’tipi – tāni me bhagavā na byākaroti. Yāni me bhagavā na byākaroti tam me na ruccati, tam me nakkhamati. Soham bhagavantam upasaṅkamitvā etamattham pucchissāmi. Sace me bhagavā byākarissati – ‘sassato loko’ti vā, ‘assassato loko’ti vā...pe... ‘neva hoti na na hoti tathāgato param maraṇā’ti vā – evāham bhagavati, brahmacariyam carissāmi. No ce me bhagavā byākarissati – ‘sassato loko’ti vā, ‘assassato loko’ti vā...pe... ‘neva hoti na na hoti tathāgato param maraṇā’ti vā – evāham sikkham paccakkhāya hīnāyāvattissāmīti. Sace bhagavā jānāti – ‘sassato loko’ti, ‘sassato loko’ti me bhagavā byākarotu; sace bhagavā jānāti – ‘assassato loko’ti, ‘assassato loko’ti me bhagavā byākarotu. No ce bhagavā jānāti – ‘sassato loko’ti vā, ‘assassato loko’ti vā, ajānato kho pana apassato etadeva ujukam hoti yadidam – ‘na jānāmi, na passāmī’ti. Sace bhagavā jānāti – ‘antavā loko’ti, ‘anantavā loko’ti me bhagavā byākarotu; sace bhagavā jānāti – ‘anantavā loko’ti, ‘anantavā loko’ti me bhagavā byākarotu. No ce bhagavā jānāti – ‘antavā loko’ti vā, ‘anantavā loko’ti vā, ajānato kho pana apassato etadeva ujukam hoti yadidam – ‘na jānāmi, na passāmī’ti. Sace bhagavā jānāti – ‘tam jīvam tam sarīra’nti, ‘tam jīvam tam sarīra’nti me bhagavā byākarotu; sace bhagavā jānāti – ‘aññam jīvam aññam sarīra’nti, ‘aññam jīvam aññam sarīra’nti me bhagavā byākarotu. No ce bhagavā

jānāti – ‘tam jīvam tam sarīra’nti vā, ‘aññam jīvam aññam sarīra’nti vā, ajānato kho pana apassato etadeva ujukam hoti yadidam – ‘na jānāmi, na passāmī’ti. Sace bhagavā jānāti – ‘hoti tathāgato param maraṇā’ti, ‘hoti tathāgato param maraṇā’ti me bhagavā byākarotu; sace bhagavā jānāti – ‘na hoti tathāgato param maraṇā’ti, ‘na hoti tathāgato param maraṇā’ti me bhagavā byākarotu. No ce bhagavā jānāti – ‘hoti tathāgato param maraṇā’ti vā, ‘na hoti tathāgato param maraṇā’ti vā, ajānato kho pana apassato etadeva ujukam hoti yadidam – ‘na jānāmi na passāmī’ti. Sace bhagavā jānāti – ‘hoti ca na ca hoti tathāgato param maraṇā’ti, ‘hoti ca na ca hoti tathāgato param maraṇā’ti me bhagavā byākarotu; sace bhagavā jānāti – ‘neva hoti na na hoti tathāgato param maraṇā’ti, ‘neva hoti na na hoti tathāgato param maraṇā’ti me bhagavā byākarotu. No ce bhagavā jānāti – ‘hoti ca na ca hoti tathāgato param maraṇā’ti vā, ‘neva hoti na na hoti tathāgato param maraṇā’ti vā, ajānato kho pana apassato etadeva ujukam hoti yadidam – ‘na jānāmi, na passāmī’’’ti.

125. “Kīm nu [kīm nu kho (syā. kam. ka.)] tāham, mālukyaputta, evam avacām – ‘ehi tvām, mālukyaputta, mayi brahmacariyam cara, aham te byākarissāmi – ‘sassato loko’ti vā, ‘asassato loko’ti vā, ‘antavā loko’ti vā, ‘anantavā loko’ti vā, ‘tam jīvam tam sarīra’nti vā, ‘aññam jīvam aññam sarīra’nti vā, ‘hoti tathāgato param maraṇā’ti vā, ‘na hoti tathāgato param maraṇā’ti vā, ‘hoti ca na ca hoti tathāgato param maraṇā’ti vā, ‘neva hoti na na hoti tathāgato param maraṇā’ti vā’’’ti? “No hetam, bhante”. “Tvam vā pana mam evam avaca – aham, bhante, bhagavati brahmacariyam carissāmi, bhagavā me byākarissati – ‘sassato loko’ti vā, ‘asassato loko’ti vā, ‘antavā loko’ti vā, ‘anantavā loko’ti vā, ‘tam jīvam tam sarīra’nti vā, ‘aññam jīvam aññam sarīra’nti vā, ‘hoti tathāgato param maraṇā’ti vā, ‘na hoti tathāgato param maraṇā’ti vā, ‘hoti ca na ca hoti tathāgato param maraṇā’ti vā, ‘neva hoti na na hoti tathāgato param maraṇā’ti vā’’’ti? “No hetam, bhante”. “Iti kira, mālukyaputta, nevāham tam vadāmi – ehi tvām, mālukyaputta, mayi brahmacariyam cara, aham te byākarissāmi – ‘sassato loko’ti vā, ‘asassato loko’ti vā...pe... ‘neva hoti na na hoti tathāgato param maraṇā’ti vā’’’ti; napi kira mam tvām vadesi – aham, bhante, bhagavati brahmacariyam carissāmi, bhagavā me byākarissati – ‘sassato loko’ti vā ‘asassato loko’ti vā...pe... ‘neva hoti na na hoti tathāgato param maraṇā’ti vā’’’ti. Evam sante, moghapurisa, ko santo kam paccācikkhasi?

126. “Yo kho, mālukyaputta, evam vadeyya – ‘na tāvāham bhagavati brahmacariyam carissāmi yāva me bhagavā na byākarissati – ‘sassato loko’ti vā, ‘asassato loko’ti vā...pe... ‘neva hoti na na hoti tathāgato param maraṇā’’’ti, abyākatameva tam, mālukyaputta, tathāgatena assa, atha so puggalo kālam kareyya. Seyyathāpi, mālukyaputta, puriso sallena viddho assa savisena gālhapalepanena. Tassa mittāmaccaññātisālohitā bhisakkam sallakattam upaṭṭhappeyyum. So evam vadeyya – ‘na tāvāham imam sallam āharissāmi yāva na tam purisam jānāmi yenamhi viddho, khattiyo vā brāhmaṇo vā vesso vā suddo vā’’’ti; so evam vadeyya – ‘na tāvāham imam sallam āharissāmi yāva na tam purisam jānāmi yenamhi viddho, evamnāmo evamgutto iti vā’’’ti; so evam vadeyya – ‘na tāvāham imam sallam āharissāmi yāva na tam purisam jānāmi yenamhi viddho, dīgho vā rasso vā majjhimo vā’’’ti; so evam vadeyya – ‘na tāvāham imam sallam āharissāmi yāva na tam purisam jānāmi yenamhi viddho, kālo vā sāmo vā maṅguracchavī vā’’’ti; so evam vadeyya – ‘na tāvāham imam sallam āharissāmi yāva na tam purisam jānāmi yenamhi viddho, amukasmim gāme vā nigame vā nagare vā’’’ti; so evam vadeyya – ‘na tāvāham imam sallam āharissāmi yāva na tam dhanum jānāmi yenamhi viddho, yadi vā cāpo yadi vā kodanḍo’’’ti; so evam vadeyya – ‘na tāvāham imam sallam āharissāmi yāva na tam jiyam jānāmi yāyamhi viddho, yadi vā akkassa yadi vā sañhassa [sañṭhassa (sī. syā. kam. pī.)] yadi vā nhārussa yadi vā maruvāya yadi vā khīrapaññino’’’ti; so evam vadeyya – ‘na tāvāham imam sallam āharissāmi yāva na tam kaṇḍam jānāmi yenamhi viddho, yadi vā gaccham yadi vā ropima’’’ti; so evam vadeyya – ‘na tāvāham imam sallam āharissāmi yāva na tam kaṇḍam jānāmi yenamhi viddho, yassa pattehi vājitaṁ [vākhittam (ka.)] yadi vā gjijhassa yadi vā kaṅkassa yadi vā kulaṁ sallam āharissāmi yāva na tam kaṇḍam jānāmi yenamhi viddho, yassa nhārunā parikkhittam yadi vā gavassa yadi vā mahimṣassa yadi vā bheravassa [roruvassa (sī. syā. kam. pī.)] yadi vā semhārassā’’’ti; so evam vadeyya – ‘na tāvāham imam sallam āharissāmi yāva na tam sallam jānāmi yenamhi viddho, yadi vā sallam yadi vā khurappam yadi vā vekāṇḍam yadi vā nārācam

yadi vā vacchadantam yadi vā karavīrapatta'nti – aññatameva tam, mālukyaputta, tena purisena assa, atha so puriso kālam kareyya. Evameva kho, mālukyaputta, yo evam vadeyya – ‘na tāvāham bhagavati brahmacariyam carissāmi yāva me bhagavā na byākarissati – “sassato loko”ti vā “assassato loko”ti vā...pe... “neva hoti na na hoti tathāgato param marañā”ti vāti – abyākatameva tam, mālukyaputta, tathāgatena assa, atha so puggalo kālañkareyya.

127. ““Sassato loko”ti, mālukyaputta, diṭṭhiyā sati brahmacariyavāso abhavissāti, evam ‘no assassato loko’ti, mālukyaputta, diṭṭhiyā sati brahmacariyavāso abhavissāti, evampi ‘no sassato loko’ti vā, mālukyaputta, diṭṭhiyā sati, ‘assassato loko’ti vā diṭṭhiyā sati attheva jāti, atthi jarā, atthi marañam, santi sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā; yesāham diṭṭheva dhamme nighātam paññapemi. ‘Antavā loko’ti, mālukyaputta, diṭṭhiyā sati brahmacariyavāso abhavissāti, evam ‘no anantavā loko’ti, mālukyaputta, diṭṭhiyā sati brahmacariyavāso abhavissāti, evampi ‘no antavā loko’ti vā, mālukyaputta, diṭṭhiyā sati, ‘anantavā loko’ti vā diṭṭhiyā sati attheva jāti, atthi jarā, atthi marañam, santi sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā; yesāham diṭṭheva dhamme nighātam paññapemi. ‘Tam jīvam tam sarīra’nti, mālukyaputta, diṭṭhiyā sati brahmacariyavāso abhavissāti, evam ‘no aññam jīvam aññam sarīra’nti, mālukyaputta, diṭṭhiyā sati brahmacariyavāso abhavissāti, evampi ‘no tam jīvam tam sarīra’nti vā, mālukyaputta, diṭṭhiyā sati, ‘aññam jīvam aññam sarīra’nti vā diṭṭhiyā sati attheva jāti...pe... nighātam paññapemi. ‘Hoti tathāgato param marañā’ti, mālukyaputta, diṭṭhiyā sati brahmacariyavāso abhavissāti, evam ‘no na hoti tathāgato param marañā’ti, mālukyaputta, diṭṭhiyā sati brahmacariyavāso abhavissāti, evampi ‘no hoti tathāgato param marañā’ti vā, mālukyaputta, diṭṭhiyā sati, ‘na hoti tathāgato param marañā’ti vā diṭṭhiyā sati attheva jāti...pe... yesāham diṭṭheva dhamme nighātam paññapemi. ‘Hoti ca na ca hoti tathāgato param marañā’ti, mālukyaputta, diṭṭhiyā sati brahmacariyavāso abhavissāti, evam ‘no neva hoti na na hoti tathāgato param marañā’ti, mālukyaputta, diṭṭhiyā sati brahmacariyavāso abhavissāti, evampi ‘no hoti ca na ca hoti tathāgato param marañā’ti, mālukyaputta, diṭṭhiyā sati, ‘neva hoti na na hoti tathāgato param marañā’ti vā diṭṭhiyā sati attheva jāti...pe... yesāham diṭṭheva dhamme nighātam paññapemi.

128. “Tasmātiha, mālukyaputta, abyākatañca me abyākatato dhāretha; byākatañca me byākatato dhāretha. Kiñca, mālukyaputta, mayā abyākatañ? ‘Sassato loko’ti mālukyaputta, mayā abyākatañ; ‘assassato loko’ti – mayā abyākatañ; ‘antavā loko’ti – mayā abyākatañ; ‘anantavā loko’ti – mayā abyākatañ; ‘tam jīvam tam sarīra’nti – mayā abyākatañ; ‘aññam jīvam aññam sarīra’nti – mayā abyākatañ; ‘hoti tathāgato param marañā’ti – mayā abyākatañ; ‘na hoti tathāgato param marañā’ti – mayā abyākatañ; ‘hoti ca na ca hoti tathāgato param marañā’ti – mayā abyākatañ; ‘neva hoti na na hoti tathāgato param marañā’ti – mayā abyākatañ. Kasmā cetam, mālukyaputta, mayā abyākatañ? Na hetam, mālukyaputta, atthasamhitam na ādibrahmacariyakam na [netam (sī.)] nibbidāya na virāgāya na nirodhāya na upasamāya na abhiññāya na sambodhāya na nibbānāya samvattati. Tasmā tam mayā abyākatañ. Kiñca, mālukyaputta, mayā byākatañ? ‘Idam dukkha’nti, mālukyaputta, mayā byākatañ; ‘ayam dukkhasamudayo’ti – mayā byākatañ; ‘ayam dukkhanirodho’ti – mayā byākatañ; ‘ayam dukkhanirodhagāminī paṭipadā’ti – mayā byākatañ. Kasmā cetam, mālukyaputta, mayā byākatañ? Etañhi, mālukyaputta, atthasamhitam etam ādibrahmacariyakam nibbidāya virāgāya nirodhāya upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya samvattati. Tasmā tam mayā byākatañ. Tasmātiha, mālukyaputta, abyākatañca me abyākatato dhāretha; byākatañca me byākatato dhāretha”ti.

Idamavoca bhagavā. Attamano āyasmā mālukyaputto bhagavato bhāsitam abhinandīti.

Cūlamālukyasuttam niṭṭhitam tatiyam.

4. Mahāmālukyasuttam

129. Evam me sutam – ekam samayaṁ bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho bhagavā bhikkhū āmantesi – “bhikkhavo”ti. “Bhadante”ti te bhikkhū bhagavato

paccassosum. Bhagavā etadavoca – “dhāretha no tumhe, bhikkhave, mayā desitāni pañcorambhāgīyāni samyojanānī”ti?

Evam vutte, āyasmā mālukyaputto bhagavantam etadavoca – “aham kho, bhante, dhāremi bhagavatā desitāni pañcorambhāgīyāni samyojanānī”ti. “Yathā katham pana tvam, mālukyaputta, dhāresi mayā desitāni pañcorambhāgīyāni samyojanānī”ti? “Sakkāyadiṭṭhim kho aham, bhante, bhagavatā orambhāgīyam samyojanam desitam dhāremi; vicikiccham kho aham, bhante, bhagavatā orambhāgīyam samyojanam desitam dhāremi; sīlabbataparāmāsam kho aham, bhante, bhagavatā orambhāgīyam samyojanam desitam dhāremi; kāmacchandam kho aham, bhante, bhagavatā orambhāgīyam samyojanam desitam dhāremi; byāpādam kho aham, bhante, bhagavatā orambhāgīyam samyojanam desitam dhāremi. Evam kho aham, bhante, dhāremi bhagavatā desitāni pañcorambhāgīyāni samyojanānī”ti.

“Kassa kho nāma tvam, mālukyaputta, imāni evam pañcorambhāgīyāni samyojanāni desitāni dhāresi? Nanu, mālukyaputta, aññatitthiyā paribbājakā iminā taruṇūpamena upārambhena upārambhissanti? Daharessa hi, mālukyaputta, kumārassa mandassa uttānaseyyakassa sakkāyotipi na hoti, kuto panassa uppajjissati sakkāyadiṭṭhi? Anusetvevassa [anuseti tvevassa (sī. pī.)] sakkāyadiṭṭhānusayo. Daharessa hi, mālukyaputta, kumārassa mandassa uttānaseyyakassa dhammātipi na hoti, kuto panassa uppajjissati dhammesu vicikicchā? Anusetvevassa vicikicchānusayo. Daharessa hi, mālukyaputta, kumārassa mandassa uttānaseyyakassa sīlātipi na hoti, kuto panassa uppajjissati sīlesu sīlabbataparāmāso? Anusetvevassa sīlabbataparāmāsānusayo. Daharessa hi, mālukyaputta, kumārassa mandassa uttānaseyyakassa kāmātipi na hoti, kuto panassa uppajjissati kāmesu kāmacchando? Anusetvevassa kāmarāgānusayo. Daharessa hi, mālukyaputta, kumārassa mandassa uttānaseyyakassa sattātipi na hoti, kuto panassa uppajjissati sattesu byāpādo? Anusetvevassa byāpādānusayo. Nanu, mālukyaputta, aññatitthiyā paribbājakā iminā taruṇūpamena upārambhena upārambhissanti”ti? Evam vutte, āyasmā ānando bhagavantam etadavoca – “etassa, bhagavā, kālo, etassa, sugata, kālo yam bhagavā pañcorambhāgīyāni samyojanāni deseyya. Bhagavato sutvā bhikkhū dhāressantī”ti. “Tena hānanda, suṇāhi, sādhukam manasi karohi; bhāsissāmī”ti. “Evam, bhante”ti kho āyasmā ānando bhagavato paccassosi. Bhagavā etadavoca –

130. “Idhānanda, assutavā puthujjano ariyānam adassāvī ariyadhammassa akovido ariyadhamme avinīto, sappurisānam adassāvī sappurisadhammassa akovido sappurisadhamme avinīto sakkāyadiṭṭhipariyuṭṭhitena cetasā viharati sakkāyadiṭṭhiparetena; uppānāya ca sakkāyadiṭṭhiyā nissaraṇam yathābhūtam nappajānāti. Tassa sā sakkāyadiṭṭhi thāmagatā appaṭivinītā orambhāgīyam samyojanam. Vicikicchāpariyuṭṭhitena cetasā viharati vicikicchāparetena; uppānāya ca vicikicchāyā nissaraṇam yathābhūtan nappajānāti. Tassa sā vicikicchā thāmagatā appaṭivinītā orambhāgīyam samyojanam. Sīlabbataparāmāsapariyuṭṭhitena cetasā viharati sīlabbataparāmāsaretena; uppānassa ca sīlabbataparāmāsassa nissaraṇam yathābhūtam nappajānāti. Tassa so sīlabbataparāmāso thāmagato appaṭivinīto orambhāgīyam samyojanam. Kāmarāgapariyuṭṭhitena cetasā viharati kāmarāgaparetena; uppānassa ca kāmarāgassa nissaraṇam yathābhūtam nappajānāti. Tassa so kāmarāgo thāmagato appaṭivinīto orambhāgīyam samyojanam. Byāpādapariyuṭṭhitena cetasā viharati byāpādāparetena; uppānassa ca byāpādassa nissaraṇam yathābhūtam nappajānāti. Tassa so byāpādo thāmagato appaṭivinīto orambhāgīyam samyojanam.

131. “Sutavā ca kho, ānanda, ariyasāvako ariyānam dassāvī ariyadhammassa kovido ariyadhamme suvinīto, sappurisānam dassāvī sappurisadhammassa kovido sappurisadhamme suvinīto na sakkāyadiṭṭhipariyuṭṭhitena cetasā viharati na sakkāyadiṭṭhiparetena; uppānāya ca sakkāyadiṭṭhiyā nissaraṇam yathābhūtam pajānāti. Tassa sā sakkāyadiṭṭhi sānusayā pahīyati. Na vicikicchāpariyuṭṭhitena cetasā viharati na vicikicchāparetena; uppānāya ca vicikicchāyā nissaraṇam yathābhūtam pajānāti. Tassa sā vicikicchā sānusayā pahīyati. Na sīlabbataparāmāsapariyuṭṭhitena cetasā viharati na sīlabbataparāmāsaretena; uppānassa ca sīlabbataparāmāsassa nissaraṇam yathābhūtam pajānāti.

Tassa so sīlabbataparāmāso sānusayo pahīyati. Na kāmarāgapariyūṭhitena cetasā viharati na kāmarāgaparetena; uppannassa ca kāmarāgassa nissaraṇam yathābhūtaṁ pajānāti. Tassa so kāmarāgo sānusayo pahīyati. Na byāpādapariyūṭhitena cetasā viharati na byāpādaparetena; uppannassa ca byāpādassa nissaraṇam yathābhūtaṁ pajānāti. Tassa so byāpādo sānusayo pahīyati.

132. “Yo, ānanda, maggo yā paṭipadā pañcannam orambhāgiyānam samyojanānam pahānāya tam maggām tam paṭipadam anāgamma pañcorambhāgiyāni samyojanāni ñassati vā dakkhati vā pajahissati vāti – netam thānam vijjati. Seyyathāpi, ānanda, mahato rukkhassa tiṭṭhato sāravato tacam acchetvā pheggum acchetvā sāracchedo bhavissatīti – netam thānam vijjati; evameva kho, ānanda, yo maggo yā paṭipadā pañcannam orambhāgiyānam samyojanānam pahānāya tam maggām tam paṭipadam anāgamma pañcorambhāgiyāni samyojanāni ñassati vā dakkhati vā pajahissati vāti – netam thānam vijjati.

“Yo ca kho, ānanda, maggo yā paṭipadā pañcannam orambhāgiyānam samyojanānam pahānāya tam maggām tam paṭipadam āgamma pañcorambhāgiyāni samyojanāni ñassati vā dakkhati vā pajahissati vāti – thānametam vijjati. Seyyathāpi, ānanda, mahato rukkhassa tiṭṭhato sāravato tacam chetvā pheggum chetvā sāracchedo bhavissatīti – thānametam vijjati; evameva kho, ānanda, yo maggo yā paṭipadā pañcannam orambhāgiyānam samyojanānam pahānāya tam maggām tam paṭipadam āgamma pañcorambhāgiyāni samyojanāni ñassati vā dakkhati vā pajahissati vāti – thānametam vijjati. Seyyathāpi, ānanda, gaṅgā nadī pūrā udakassa samatittikā kākapeyyā. Atha dubbalako puriso āgaccheyya – ‘aham imissā gaṅgāya nadiyā tiriyaṁ bāhāya sotam chetvā sothīnā pāram gacchissāmī’ti [gacchāmīti (sī. pī.)]; so na sakkueyya gaṅgāya nadiyā tiriyaṁ bāhāya sotam chetvā sothīnā pāram gantum. Evameva kho, ānanda, yesam kesañci [yassa kassaci (sabbatha)] sakkāyanirodhāya dhamme desiyamāne cittam na pakkhandati nappasīdati na santiṭhati na vimuccati; seyyathāpi so dubbalako puriso evamete daṭṭhabbā. Seyyathāpi, ānanda, gaṅgā nadī pūrā udakassa samatittikā kākapeyyā. Atha balavā puriso āgaccheyya – ‘aham imissā gaṅgāya nadiyā tiriyaṁ bāhāya sotam chetvā sothīnā pāram gacchissāmī’ti; so sakkueyya gaṅgāya nadiyā tiriyaṁ bāhāya sotam chetvā sothīnā pāram gantum. Evameva kho, ānanda, yesam kesañci sakkāyanirodhāya dhamme desiyamāne cittam pakkhandati pasīdati santiṭhati vimuccati; seyyathāpi so balavā puriso evamete daṭṭhabbā.

133. “Katamo cānanda, maggo, katamā paṭipadā pañcannam orambhāgiyānam samyojanānam pahānāya? Idhānanda, bhikkhu upadhivivekā akusalānam dhammānam pahānā sabbaso kāyaduṭṭhullānam paṭippassaddhiyā vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṇam savicāram vivekajam pītisukham paṭhamam jhānam upasampajja viharati. So yadeva tattha hoti rūpagataṁ vedanāgataṁ saññāgataṁ saṅkhāragataṁ viññāṇagataṁ te dhamme aniccato dukkhato rogato gaṇḍato sallato aghato abādhato parato palokato suññato anattato samanupassati. So tehi dhammehi cittam paṭivāpeti [paṭipāpeti (syā.), paṭiṭṭhāpeti (ka.)]. So tehi dhammehi cittam paṭivāpetvā amatāya dhātuyā cittam upasampharati – ‘etam santam etam pañītam yadidam sabbasaṅkhārasamatho sabbūpadhipatiñissaggo taṇhākkhayo virāgo nirodho nibbāna’nti. So tattha ṭhito āsavānam khayam pāpuṇāti; no ce āsavānam khayam pāpuṇāti teneva dhammarāgena tāya dhammanandiyā pañcannam orambhāgiyānam samyojanānam parikkhayā opapātiko hoti, tattha parinibbāyī, anāvattidhammo tasmā lokā. Ayampi kho, ānanda, maggo ayam paṭipadā pañcannam orambhāgiyānam samyojanānam pahānāya.

“Puna caparam, ānanda, bhikkhu vitakkavicārānam vūpasamā...pe... dutiyam jhānam upasampajja viharati... tatiyam jhānam... catuttham jhānam upasampajja viharati. So yadeva tattha hoti rūpagataṁ vedanāgataṁ saññāgataṁ saṅkhāragataṁ viññāṇagataṁ... anāvattidhammo tasmā lokā. Ayampi kho, ānanda, maggo ayam paṭipadā pañcannam orambhāgiyānam samyojanānam pahānāya.

“Puna caparam, ānanda, bhikkhu sabbaso rūpasaññānam samatikkamā paṭighasaññānam atthaṅgamā nānattasaññānam amanasikārā ‘ananto ākāso’ti ākāsānañcāyatanaṁ upasampajja viharati. So yadeva tattha hoti vedanāgataṁ saññāgataṁ saṅkhāragataṁ viññāṇagataṁ...pe... anāvattidhammo

tasmā lokā. Ayampi kho, ānanda, maggo ayam paṭipadā pañcannam orambhāgiyānam samyojanānam pahānāya.

“Puna caparam, ānanda, bhikkhu sabbaso ākāsānañcāyatanaṁ samatikkamma ‘anantam viññāna’nti viññānañcāyatanaṁ upasampajja viharati. So yadeva tattha hoti vedanāgataṁ saññāgataṁ saṅkhāragataṁ viññānagataṁ...pe... anāvattidhammo tasmā lokā. Ayampi kho, ānanda, maggo ayam paṭipadā pañcannam orambhāgiyānam samyojanānam pahānāya.

“Puna caparam, ānanda, bhikkhu sabbaso viññānañcāyatanaṁ samatikkamma ‘natthi kiñci’ti ākiñcaññāyatanaṁ upasampajja viharati. So yadeva tattha hoti vedanāgataṁ saññāgataṁ saṅkhāragataṁ viññānagataṁ...pe... anāvattidhammo tasmā lokā. Ayampi kho, ānanda, maggo ayam paṭipadā pañcannam orambhāgiyānam samyojanānam pahānāyā”ti.

“Eso ce, bhante, maggo esā paṭipadā pañcannam orambhāgiyānam samyojanānam pahānāya, atha kiñcarahi idhekacce bhikkhū cetovimuttino ekacce bhikkhū paññāvimuttino”ti? “Ettha kho panesāham [ettha kho tesāham (sī. syā. kam. pī.)], ānanda, indriyavemattatam vadāmī”ti.

Idamavoca bhagavā. Attamano āyasmā ānando bhagavato bhāsitam abhinandīti.

Mahāmālukyasuttam niṭṭhitam catuttham.

5. Bhaddālisuttam

134. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho bhagavā bhikkhū āmantesi – “bhikkhavo”ti. “Bhadante”ti te bhikkhū bhagavato paccassosum. Bhagavā etadavoca – “aham kho, bhikkhave, ekāsanabhojanam bhuñjāmi; ekāsanabhojanam kho, aham, bhikkhave, bhuñjamāno appābādhatañca sañjānāmi appātañkatañca lahuṭṭhānañca balañca phāsuvihārañca. Etha, tumhepi, bhikkhave, ekāsanabhojanam bhuñjatha; ekāsanabhojanam kho, bhikkhave, tumhepi bhuñjamāna appābādhatañca sañjānissatha appātañkatañca lahuṭṭhānañca balañca phāsuvihārañcā”ti. Evam vutte, āyasmā bhaddāli bhagavantam etadavoca – “aham kho, bhante, na ussahāmi ekāsanabhojanam bhuñjitum; ekāsanabhojanañhi me, bhante, bhuñjato siyā kukkançam, siyā vippaṭisāro”ti. “Tena hi tvam, bhaddāli, yattha nimantito assasi tattha ekadesam bhuñjitvā ekadesam nīharitvāpi bhuñjeyyāsi. Evampi kho tvam, bhaddāli, bhuñjamāno ekāsano yāpessasī”ti [bhuñjamāno yāpessasīti (sī. syā. kam. pī.)]. “Evampi kho aham, bhante, na ussahāmi bhuñjitum; evampi hi me, bhante, bhuñjato siyā kukkançam, siyā vippaṭisāro”ti. Atha kho āyasmā bhaddāli bhagavatā sikkhāpade paññāpiyamāne bhikkhusaṅge sikkham samādiyamāne anussāham pavedesi. Atha kho āyasmā bhaddāli sabbam tam temāsam na bhagavato sammukhībhāvam adāsi, yathā tam satthusāsane sikkhāya aparipūrakārī.

135. Tena kho pana samayena sambuhulā bhikkhū bhagavato cīvarakammam karonti – niṭṭhitacīvaro bhagavā temāsaccayena cārikam pakkamissatī. Atha kho āyasmā bhaddāli yena te bhikkhū tenupasañkami; upasañkamitvā tehi bhikkhūhi saddhim sammodi. Sammodanīyam katham sāraṇīyam vītisāretvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinnam kho āyasmantam bhaddālim te bhikkhū etadavocum – “idam kho, āvuso bhaddāli, bhagavato cīvarakammam karīyatī [karaṇīyam (ka.)]. Niṭṭhitacīvaro bhagavā temāsaccayena cārikam pakkamissati. Inghāvuso bhaddāli, etam dosakam sādhukam manasi karohi, mā te pacchā dukkarataram ahosi”ti. “Evamāvuso”ti kho āyasmā bhaddāli tesam bhikkhūnam paṭissutvā yena bhagavā tenupasañkami; upasañkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinno kho āyasmā bhaddāli bhagavantam etadavoca – “accayo mam, bhante, accagamā yathābālam yathāmūlham yathāakusalam, yoham bhagavatā sikkhāpade paññāpiyamāne bhikkhusaṅge sikkham samādiyamāne anussāham pavedesim. Tassa me, bhante, bhagavā accayam accayato paṭiggañhātu āyatim samvarāyā”ti.

“Taggha tvam, bhaddali, accayo accagamā yathābālam yathāmūlham yathāakusalam, yam tvam mayā sikkhāpade paññāpiyamāne bhikkhusaṅghe sikkham samādiyamāne anussāham pavedesi. Samayopi kho te, bhaddali, appaṭividdho ahosi – ‘bhagavā kho sāvatthiyam viharati, bhagavāpi mam jānissati – bhaddali nāma bhikkhu satthusāsane sikkhāya aparipūrakāri’ti. Ayampi kho te, bhaddali, samayo appaṭividdho ahosi. Samayopi kho te, bhaddali, appaṭividdho ahosi – ‘sambahulā kho bhikkhu sāvatthiyam vassam upagatā, tepi mam jānissanti – bhaddali nāma bhikkhu satthusāsane sikkhāya aparipūrakāri’ti. Ayampi kho te, bhaddali, samayo appaṭividdho ahosi. Samayopi kho te, bhaddali, appaṭividdho ahosi – ‘sambahulā kho bhikkhuniyo sāvatthiyam vassam upagatā, tāpi mam jānissanti – bhaddali nāma bhikkhu satthusāsane sikkhāya aparipūrakāri’ti. Ayampi kho te, bhaddali, samayo appaṭividdho ahosi. Samayopi kho te, bhaddali, appaṭividdho ahosi – ‘sambahulā kho upāsakā sāvatthiyam paṭivasanti, tepi mam jānissanti – bhaddali nāma bhikkhu satthusāsane sikkhāya aparipūrakāri’ti. Ayampi kho te, bhaddali, samayo appaṭividdho ahosi. Samayopi kho te, bhaddali, appaṭividdho ahosi – ‘sambahulā kho nānātitthiyā samaṇabrahmañā sāvatthiyam vassam upagatā, tepi mam jānissanti – bhaddali nāma bhikkhu samaṇassa gotamassa sāvako theranñataro bhikkhu sāsane sikkhāya aparipūrakāri’ti. Ayampi kho te, bhaddali, samayo appaṭividdho ahosī’ti.

“Accayo mam, bhante, accagamā yathābālam yathāmūlham yathāakusalam, yoham bhagavatā sikkhāpade paññāpiyamāne bhikkhusaṅghe sikkham samādiyamāne anussāham pavedesi. Tassa me, bhante, bhagavā accayam accayato paṭiggaṇhātu āyatim samvarāyā”ti. “Taggha tvam, bhaddali, accayo accagamā yathābālam yathāmūlham yathāakusalam, yam tvam mayā sikkhāpade paññāpiyamāne bhikkhusaṅghe sikkham samādiyamāne anussāham pavedesi”.

136. “Tam kiṁ maññasi, bhaddali, idhassa bhikkhu ubhatobhāgavimutto, tamaham evam vadeyyam – ‘ehi me tvam, bhikkhu, pañke saṅkamo hohī’ti, api nu kho so saṅkameyya vā aññena vā kāyam sannāmeyya, ‘no’ti vā vadeyyā’ti?

“No hetam, bhante”.

“Tam kiṁ maññasi, bhaddali, idhassa bhikkhu paññāvimutto... kāyasakkhi... dīṭhippatto... saddhāvimutto... dhammānusārī... saddhānusārī, tamaham evam vadeyyam – ‘ehi me tvam, bhikkhu, pañke saṅkamo hohī’ti, api nu kho so saṅkameyya vā aññena vā kāyam sannāmeyya, ‘no’ti vā vadeyyā’ti?

“No hetam, bhante”.

“Tam kiṁ maññasi, bhaddali, api nu tvam, bhaddali, tasmiṁ samaye ubhatobhāgavimutto vā hosi paññāvimutto vā kāyasakkhi vā dīṭhippatto vā saddhāvimutto vā dhammānusārī vā saddhānusārī vā”ti?

“No hetam, bhante”.

“Nanu tvam, bhaddali, tasmiṁ samaye ritto tuccho aparaddho”ti?

“Evam, bhante. Accayo mam, bhante, accagamā yathābālam yathāmūlham yathāakusalam, yoham bhagavatā sikkhāpade paññāpiyamāne bhikkhusaṅghe sikkham samādiyamāne anussāham pavedesi. Tassa me, bhante, bhagavā accayam accayato paṭiggaṇhātu āyatim samvarāyā”ti. “Taggha tvam, bhaddali, accayo accagamā yathābālam yathāmūlham yathāakusalam, yam tvam mayā sikkhāpade paññāpiyamāne bhikkhusaṅghe sikkham samādiyamāne anussāham pavedesi. Yato ca kho tvam, bhaddali, accayam accayato disvā yathādhammam paṭikarosi, tam te mayam paṭiggaṇhāma. Vuddhihesā,

bhaddāli, ariyassa vinaye yo accayam accayato disvā yathādhammam paṭikaroti, āyatim samvaram āpajjati”.

137. “Idha, bhaddāli, ekacco bhikkhu satthusāsane sikkhāya aparipūrakārī hoti. Tassa evam hoti – ‘yamnūnāham vivittam senāsanam bhajeyyam araññam rukkhamūlam pabbatam kandaram giriguham susānam vanapattham abbhokāsam palālapuñjam. Appeva nāmāham uttari [uttari (sī. syā. kam. pī.)] manussadhammā alamariyaññadassananavisesam sacchikareyya’nti. So vivittam senāsanam bhajati araññam rukkhamūlam pabbatam kandaram giriguham susānam vanapattham abbhokāsam palālapuñjam. Tassa tathāvūpakaṭṭhassa viharato satthāpi upavadati, anuviccapi viññū sabrahmacārī upavadanti, devatāpi upavadanti, attāpi attānam upavadati. So satthārāpi upavadito, anuviccapi viññūhi sabrahmacārīhi upavadito, devatāhipi upavadito, attanāpi attānam upavadito na uttari manussadhammā alamariyaññadassananavisesam sacchikaroti. Tam kissa hetu? Evañhi tam, bhaddāli, hoti yathā tam satthusāsane sikkhāya aparipūrakārissa.

138. “Idha pana, bhaddāli, ekacco bhikkhu satthusāsane sikkhāya paripūrakārī hoti. Tassa evam hoti – ‘yamnūnāham vivittam senāsanam bhajeyyam araññam rukkhamūlam pabbatam kandaram giriguham susānam vanapattham abbhokāsam palālapuñjam. Appeva nāmāham uttari manussadhammā alamariyaññadassananavisesam sacchikareyya’nti. So vivittam senāsanam bhajati araññam rukkhamūlam pabbatam kandaram giriguham susānam vanapattham abbhokāsam palālapuñjam. Tassa tathāvūpakaṭṭhassa viharato satthāpi na upavadati, anuviccapi viññū sabrahmacārī na upavadanti, devatāpi na upavadanti, attāpi attānam na upavadati. So satthārāpi anupavadito, anuviccapi viññūhi sabrahmacārīhi anupavadito, devatāhipi anupavadito, attanāpi attānam anupavadito uttari manussadhammā alamariyaññadassananavisesam sacchikaroti. So vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkam savicāram vivekajam pītisukham paṭhamam jhānam upasampajja viharati. Tam kissa hetu? Evañhi tam, bhaddāli, hoti yathā tam satthusāsane sikkhāya paripūrakārissa.

139. “Puna caparam, bhaddāli, bhikkhu vitakkavicārānam vūpasamā ajjhattam sampasādanam cetaso ekodibhāvam avitakkam avicāram samādhijam pītisukham dutiyam jhānam upasampajja viharati. Tam kissa hetu? Evañhi tam, bhaddāli, hoti yathā tam satthusāsane sikkhāya paripūrakārissa.

“Puna caparam, bhaddāli, bhikkhu pītiyā ca virāgā upekkhako ca viharati, sato ca sampajāno sukhañca kāyena paṭisamvedeti, yam tam ariyā ācikkhanti – ‘upekkhako satimā sukhavihāri’ti tatiyam jhānam upasampajja viharati. Tam kissa hetu? Evañhi tam, bhaddāli, hoti yathā tam satthusāsane sikkhāya paripūrakārissa.

“Puna caparam, bhaddāli, bhikkhu sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbeva somanassadomanassānam atthaṅgamā adukkhamasukham upekkhāsatipārisuddhim catuttham jhānam upasampajja viharati. Tam kissa hetu? Evañhi tam, bhaddāli, hoti yathā tam satthusāsane sikkhāya paripūrakārissa.

“So evam samāhite citte parisuddhe pariyođāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte pubbenivāsānussatiññāya cittam abhininnāmeti. So anekavihitam pubbenivāsām anussarati, seyyathidam – ekampi jātim dvepi jātiyo...pe... iti sākāram sauddesam anekavihitam pubbenivāsam anussarati. Tam kissa hetu? Evañhi tam, bhaddāli, hoti yathā tam satthusāsane sikkhāya paripūrakārissa.

“So evam samāhite citte parisuddhe pariyođāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte sattānam cutūpapātaññāya cittam abhininnāmeti. So dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne hīne paññe suvanṇe dubbañne sugate duggate yathākammūpage satte pajānāti – ‘ime vata bhonto sattā kāyaduccaritena samannāgatā...pe... vinipātam nirayam upapannā; ime vā pana bhonto sattā kāyasucaritena samannāgatā...pe... sugatim

saggam lokam upapannā’ti iti dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena...pe... yathākammūpage satte pajānāti. Tam kissa hetu? Evañhi tam, bhaddāli, hoti yathā tam satthusāsane sikkhāya paripūrakārissa.

“So evam samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṛhite āneñjappatte āsavānam khayañāṇaya cittam abhininnāmeti. So ‘idam dukkha’nti yathābhūtam pajānāti, ‘ayam dukkhasamudayo’ti yathābhūtam pajānāti, ‘ayam dukkhanirodho’ti yathābhūtam pajānāti, ‘ayam dukkhanirodhagāminī paṭipadā’ti yathābhūtam pajānāti; ‘ime āsavā’ti yathābhūtam pajānāti, ‘ayam āsavasamudayo’ti yathābhūtam pajānāti, ‘ayam āsavanirodho’ti yathābhūtam pajānāti, ‘ayam āsavanirodhagāminī paṭipadā’ti yathābhūtam pajānāti. Tassa evam jānato evam passato kāmāsavāpi cittam vimuccati, bhavāsavāpi cittam vimuccati, avijjāsavāpi cittam vimuccati. Vimuttasmim vimuttamiti nāñam hoti. ‘Khīnā jāti, vusitam brahmacariyam, katañ karaṇīyam, nāparam itthattāyā’ti pajānāti. Tam kissa hetu? Evañhi tam, bhaddāli, hoti yathā tam satthusāsane sikkhāya paripūrakārissā”ti.

140. Evam vutte, āyasmā bhaddāli bhagavantañ etadavoca – “ko nu kho, bhante, hetu, ko paccayo yena midhekaccam bhikkhum pasayha pasayha [pavayha pavayha (sī. syā. kam. pī.)] kāraṇam karonti? Ko pana, bhante, hetu, ko paccayo yena midhekaccam bhikkhum no tathā pasayha pasayha kāraṇam karonti”ti? “Idha, bhaddāli, ekacco bhikkhu abhiñhāpattiko hoti āpattibahulo. So bhikkhūhi vuccamāno aññenaññam paṭicarati, bahiddhā kathañ apanāmeti, kopañca dosañca appaccayañca pātukaroti, na sammā vattati, na lomañ pāteti, na netthāram vattati, ‘yena sañgho attamano hoti tam karomī’ti nāha. Tatra, bhaddāli, bhikkhūnam evam hoti – ayam kho, āvuso, bhikkhu abhiñhāpattiko āpattibahulo. So bhikkhūhi vuccamāno aññenaññam paṭicarati, bahiddhā kathañ apanāmeti, kopañca dosañca appaccayañca pātukaroti, na sammā vattati, na lomañ pāteti, na netthāram vattati, ‘yena sañgho attamano hoti tam karomī’ti nāha. Sādhu vatāyasmanto imassa bhikkhuno tathā tathā upaparikkhatha yathāssidañ [yathayidañ (syā. kam. ka.)] adhikaraṇam na khippameva vūpasameyyāti. Tassa kho evam, bhaddāli, bhikkhuno bhikkhū tathā tathā upaparikkhanti yathāssidañ adhikaraṇam na khippameva vūpasammati.

141. “Idha pana, bhaddāli, ekacco bhikkhu abhiñhāpattiko hoti āpattibahulo. So bhikkhūhi vuccamāno nāññenaññam paṭicarati, bahiddhā kathañ na apanāmeti, na kopañca dosañca appaccayañca pātukaroti, sammā vattati, lomañ pāteti, netthāram vattati, ‘yena sañgho attamano hoti tam karomī’ti āha. Tatra, bhaddāli, bhikkhūnam evam hoti – ayam kho, āvuso, bhikkhu abhiñhāpattiko āpattibahulo. So bhikkhūhi vuccamāno nāññenaññam paṭicarati, bahiddhā kathañ na apanāmeti, na kopañca dosañca appaccayañca pātukaroti, sammā vattati, lomañ pāteti, netthāram vattati, ‘yena sañgho attamano hoti tam karomī’ti āha. Sādhu vatāyasmanto, imassa bhikkhuno tathā tathā upaparikkhatha yathāssidañ adhikaraṇam khippameva vūpasameyyāti. Tassa kho evam, bhaddāli, bhikkhuno bhikkhū tathā tathā upaparikkhanti yathāssidañ adhikaraṇam khippameva vūpasammati.

142. “Idha, bhaddāli, ekacco bhikkhu adhiccāpattiko hoti anāpattibahulo. So bhikkhūhi vuccamāno aññenaññam paṭicarati, bahiddhā kathañ apanāmeti, kopañca dosañca appaccayañca pātukaroti, na sammā vattati, na lomañ pāteti, na netthāram vattati, ‘yena sañgho attamano hoti tam karomī’ti nāha. Tatra, bhaddāli, bhikkhūnam evam hoti – ayam kho, āvuso, bhikkhu adhiccāpattiko anāpattibahulo. So bhikkhūhi vuccamāno aññenaññam paṭicarati, bahiddhā kathañ apanāmeti, kopañca dosañca appaccayañca pātukaroti, na sammā vattati, na lomañ pāteti, na netthāram vattati, ‘yena sañgho attamano hoti tam karomī’ti nāha. Sādhu vatāyasmanto, imassa bhikkhuno tathā tathā upaparikkhatha yathāssidañ adhikaraṇam na khippameva vūpasameyyāti. Tassa kho evam, bhaddāli, bhikkhuno bhikkhū tathā tathā upaparikkhanti yathāssidañ adhikaraṇam na khippameva vūpasammati.

143. “Idha pana, bhaddāli, ekacco bhikkhu adhiccāpattiko hoti anāpattibahulo. So bhikkhūhi vuccamāno nāññenaññam paṭicarati, na bahiddhā kathañ apanāmeti, na kopañca dosañca appaccayañca

pātukaroti, sammā vattati, lomam pāteti, netthāram vattati, ‘yena saṅgo attamano hoti tam karomī’ti āha. Tatra, bhaddāli, bhikkhūnam evam hoti – ayam kho, āvuso, bhikkhu adhiccaṭapatti ko anāpattibahulo. So bhikkhūhi vuccamāno nāññenaññam paṭicarati, na bahiddhā katham apanāmeti, na kopañca dosañca appaccayañca pātukaroti, sammā vattati, lomam pāteti, netthāram vattati, ‘yena saṅgo attamano hoti tam karomī’ti āha. Sādhu vatāyasmanto, imassa bhikkhuno tathā tathā upaparikkhatha yathāssidam adhikaraṇam khippameva vūpasameyyāti. Tassa kho evam, bhaddāli, bhikkhuno bhikkhū tathā tathā upaparikkhanti yathāssidam adhikaraṇam khippameva vūpasammati.

144. “Idha, bhaddāli, ekacco bhikkhu saddhāmattakena vahati pemamattakena. Tatra, bhaddāli, bhikkhūnam evam hoti – ‘ayaṁ kho, āvuso, bhikkhu saddhāmattakena vahati pemamattakena. Sace mayam imam bhikkhum pasayha pasayha kāraṇam karissāma – mā yampissa tam saddhāmattakam pemamattakam tamhāpi parihāyīti. Seyyathāpi, bhaddāli, purisassa ekam cakkhum, tassa mittāmaccaññatīsālohitā tam ekam cakkhum rakkheyum – ‘mā yampissa tam ekam cakkhum tamhāpi parihāyīti; evameva kho, bhaddāli, idhekacco bhikkhu saddhāmattakena vahati pemamattakena. Tatra, bhaddāli, bhikkhūnam evam hoti – ‘ayaṁ kho, āvuso, bhikkhu saddhāmattakena vahati pemamattakena. Sace mayam imam bhikkhum pasayha pasayha kāraṇam karissāma – mā yampissa tam saddhāmattakam pemamattakam tamhāpi parihāyīti. Ayam kho, bhaddāli, hetu ayam paccayo yena midhekaccam bhikkhum pasayha pasayha kāraṇam karonti. Ayam pana, bhaddāli, hetu ayam paccayo, yena midhekaccam bhikkhum no tathā pasayha pasayha kāraṇam karontī”ti.

145. ““Ko nu kho, bhante, hetu, ko paccayo yena pubbe appatarāni ceva sikkhāpadāni ahesum bahutarā ca bhikkhū aññāya sañthahimṣu? Ko pana, bhante, hetu, ko paccayo yena etarahi bahutarāni ceva sikkhāpadāni honti appatarā ca bhikkhū aññāya sañthahantīti? “Evametam, bhaddāli, hoti sattesu hāyamānesu, saddhamme antaradhāyamāne, bahutarāni ceva sikkhāpadāni honti appatarā ca bhikkhū aññāya sañthahantīti. Na tāva, bhaddāli, satthā sāvakānam sikkhāpadam paññāpeti yāva na idhekacce āsavatṭhānīyā dhammā sanghe pātubhavanti. Yato ca kho, bhaddāli, idhekacce āsavatṭhānīyā dhammā sanghe pātubhavanti, atha satthā sāvakānam sikkhāpadam paññāpeti tesameva āsavatṭhānīyānam dhammānam paṭighātāya. Na tāva, bhaddāli, idhekacce āsavatṭhānīyā dhammā sanghe pātubhavanti yāva na saṅgho mahattam patto hoti. Yato ca kho, bhaddāli, saṅgho mahattam patto hoti, atha idhekacce āsavatṭhānīyā dhammā sanghe pātubhavanti. Atha satthā sāvakānam sikkhāpadam paññāpeti tesameva āsavatṭhānīyānam dhammānam paṭighātāya. Na tāva, bhaddāli, idhekacce āsavatṭhānīyā dhammā sanghe pātubhavanti yāva na saṅgho lābhaggam patto hoti, yasaggam patto hoti, bāhusaccam patto hoti, rattaññutam patto hoti. Yato ca kho, bhaddāli, saṅgho rattaññutam patto hoti, atha idhekacce āsavatṭhānīyā dhammā sanghe pātubhavanti, atha satthā sāvakānam sikkhāpadam paññāpeti tesameva āsavatṭhānīyānam dhammānam paṭighātāya.

146. “Appakā kho tumhe, bhaddāli, tena samayena ahuvattha yadā vo aham ājānīyasusūpamaṁ dhammapariyāyam desesim. Tam sarasi [sarasi tvam (sī. pī), sarasi tam (?)] bhaddālī”ti?

“‘No hetam, bhante’”.

“Tatra, bhaddāli, kam hetum paccesī’ti?

“So hi nūnāham, bhante, dīgharattam satthusāsane sikkhāya aparipūrakāri ahosi” nti.

‘Na kho, bhaddāli, eseva hetu, esa paccayo. Api ca me tvam, bhaddāli, dīgharattam cetasā cetoparicca vidito – ‘na cāyaṁ moghapuriso mayā dhamme desiyamāne atṭhim katvā manasi katvā sabbacetaso [sabbaṁ cetaso (ka.)] samannāharitvā ohitasoto dhammam suṇāti’ti. Api ca te ahaṁ, bhaddāli, ajānīyasusūpamam dhammapariyāyam desessāmi. Tam suṇāhi, sādhukaṁ manasi karo hi; bhāsissāmi’ti. “Evam, bhante”ti kho āyasmā bhaddāli bhagavato paccassosi. Bhagavā etadavoca –

147. “Seyyathāpi, bhaddāli, dakkho assadamako bhadram assājānīyam labhitvā paṭhameneva mukhādhāne kāraṇam kāreti. Tassa mukhādhāne kāraṇam kāriyamānassa hontiyeva visūkāyitāni visevitāni vippahanditāni kānici kānici, yathā tam akāritapubbam kāraṇam kāriyamānassa. So abhiñhakāraṇā anupubbakāraṇā tasmim thāne parinibbāyati. Yato kho, bhaddāli, bhadro assājānīyo abhiñhakāraṇā anupubbakāraṇā tasmim thāne parinibbuto hoti, tamenam assadamako uttari kāraṇam kāreti yugādhāne. Tassa yugādhāne kāraṇam kāriyamānassa hontiyeva visūkāyitāni visevitāni vippahanditāni kānici kānici, yathā tam akāritapubbam kāraṇam kāriyamānassa. So abhiñhakāraṇā anupubbakāraṇā tasmim thāne parinibbāyati. Yato kho, bhaddāli, bhadro assājānīyo abhiñhakāraṇā anupubbakāraṇā tasmim thāne parinibbuto hoti, tamenam assadamako uttari kāraṇam kāreti anukkame maṇḍale khurakāse [khurakāye (sī. pī.)] dhāve davatte [ravatthe (sī. syā. kam. pī.)] rājaguṇe rājavamse uttame jave uttame haye uttame sākhalye. Tassa uttame jave uttame haye uttame sākhalye kāraṇam kāriyamānassa hontiyeva visūkāyitāni visevitāni vippahanditāni kānici kānici, yathā tam akāritapubbam kāraṇam kāriyamānassa. So abhiñhakāraṇā anupubbakāraṇā tasmim thāne parinibbāyati. Yato kho, bhaddāli, bhadro assājānīyo abhiñhakāraṇā anupubbakāraṇā tasmim thāne parinibbuto hoti, tamenam assadamako uttari vanṇiyañca pāṇiyañca [valiyañca (sī. pī.), baliyañca (syā. kam.)] anuppavecchati. Imehi kho, bhaddāli, dasahañgehi samannāgato bhadro assājānīyo rājāraho hoti rājabhoggo rañño aṅganteva saṅkhyam gacchati.

“Evameva kho, bhaddāli, dasahi dhammehi samannāgato bhikkhu āhuneyyo hoti pāhuneyyo dakkhineyyo añjalikaranīyo anuttaram puññakkhettam lokassa. Katamehi dasahi? Idha, bhaddāli, bhikkhu asekħāya sammādiṭhiyā samannāgato hoti, asekhenā sammāsaṅkappena samannāgato hoti, asekħāya sammāvācāya samannāgato hoti, asekhenā sammākammantena samannāgato hoti, asekhenā sammājīvena samannāgato hoti, asekhenā sammāvāyāmena samannāgato hoti, asekħāya sammāsatiyā samannāgato hoti, asekhenā sammāsamādhinā samannāgato hoti, asekhenā sammāññēna samannāgato hoti, asekħāya sammāvimuttiyā samannāgato hoti – imehi kho, bhaddāli, dasahi dhammehi samannāgato bhikkhu āhuneyyo hoti pāhuneyyo dakkhiṇeyyo añjalikaranīyo anuttaram puññakkhettam lokassā”ti.

Idamavoca bhagavā. Attamano āyasmā bhaddāli bhagavato bhāsitam abhinandīti.

Bhaddālisuttam niṭṭhitam pañcamam.

6. Laṭukikopamasuttam

148. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā aṅguttarāpesu viharati āpaṇam nāma aṅguttarāpānam nigamo. Atha kho bhagavā pubbañhasamayam nivāsetvā pattacīvaramādāya āpaṇam piṇḍāya pāvisi. Āpaṇe piṇḍāya caritvā pacchābhattam piṇḍapātapaṭikkanto yenaññataro vanasañdo tenupasaṅkami divāvihārāya. Tam vanasañdam ajjhogāhetvā aññatarasmiṁ rukkhamūle divāvihāram nisīdi. Āyasmāpi kho udāyī pubbañhasamayam nivāsetvā pattacīvaramādāya āpaṇam piṇḍāya pāvisi. Āpaṇe piṇḍāya caritvā pacchābhattam piṇḍapātapaṭikkanto yena so vanasañdo tenupasaṅkami divāvihārāya. Tam vanasañdam ajjhogāhetvā aññatarasmiṁ rukkhamūle divāvihāram nisīdi. Atha kho āyasmato udāyissa rahogatassa paṭisallīnassa evam cetaso parivitakko udapādi – “bahūnam [bahunnam (sī. syā. kam. pī.) evamidise aviññāṇakappakaraṇe] vata no bhagavā dukkhadhammānam apahattā, bahūnam vata no bhagavā sukhadhammānam upahattā; bahūnam vata no bhagavā akusalānam dhammānam apahattā, bahūnam vata no bhagavā kusalānam dhammānam upahattā”ti. Atha kho āyasmā udāyī sāyanhasamayam paṭisallānā vuṭṭhito yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisīdi.

149. Ekamantam nisinno kho āyasmā udāyī bhagavantam etadavoca – “idha mayham, bhante, rahogatassa paṭisallīnassa evam cetaso parivitakko udapādi – ‘bahūnam vata no bhagavā dukkhadhammānam apahattā, bahūnam vata no bhagavā sukhadhammānam upahattā; bahūnam vata no bhagavā akusalānam dhammānam apahattā, bahūnam vata no bhagavā kusalānam dhammānam

upahattā’ti. Mayañhi, bhante, pubbe sāyañceva bhuñjāma pāto ca divā ca vikāle. Ahu kho so, bhante, samayo yañ bhagavā bhikkhū āmantesi – ‘iñgha tumhe, bhikkhave, etañ divāvikālabhojanam pajahathā’ti. Tassa mayham, bhante, ahudeva aññathattam, ahudeva [ahu (sī. pī.)] domanassam – ‘yampi no saddhā gahapatikā divā vikāle pañitam khādanīyam bhojanīyam denti tassapi no bhagavā pahānamāha, tassapi no sugato pañinissaggamāhā’ti. Te mayam, bhante, bhagavati pemañca gāravañca hiriñca ottappañca sampassamānā evam tam divāvikālabhojanam pajahimhā. Te mayam, bhante, sāyañceva bhuñjāma pāto ca. Ahu kho so, bhante, samayo yañ bhagavā bhikkhū āmantesi – ‘iñgha tumhe, bhikkhave, etañ rattimvikālabhojanam pajahathā’ti. Tassa mayham, bhante, ahudeva aññathattam ahudeva domanassam – ‘yampi no imesam dvinnam bhattānam pañitasāñkhātaram tassapi no bhagavā pahānamāha, tassapi no sugato pañinissaggamāhā’ti. Bhūtapubbañ, bhante, aññataro puriso divā sūpeyyam labhitvā evamāha – ‘handa ca imam nikhipatha, sāyam sabbeva samaggā bhuñjissāmā’ti. Yā kāci, bhante, sañkhatiyo sabbā tā rattim, appā divā. Te mayam, bhante, bhagavati pemañca gāravañca hiriñca ottappañca sampassamānā evam tam rattimvikālabhojanam pajahimhā. Bhūtapubbañ, bhante, bhikkhū rattandhakāratimisāyam piñdāya carantā candanikampi pavanti, oligallepi papantanti, kañtakāvātampi [kañtakavattampi (sī. pī.), kañtakarajimpi (syā. kam.)] ārohanti, suuttampi gāvīm ārohanti, māñavehipi samāgacchanti katakammehipi akatakammehipi, mātugāmopi te [tena (ka.)] asaddhammena nimanteti. Bhūtapubbāham, bhante, rattandhakāratimisāyam piñdāya carāmi. Addasā kho mañ, bhante, aññatarā itthī vijjantarikaya bhājanam dhovantī. Disvā mañ bhītā vissaramakāsi – ‘abhumme [abbhumme (sī. pī.)] piñsāco vata ma’nti! Evam vutte, aham, bhante, tam itthī etadavocam – ‘nāhañ, bhagini, piñsāco; bhikkhu piñdāya thito’ti. ‘Bhikkhussa ātumārī, bhikkhussa mātumārī [thito’ti. bhikkhussa ātumātumārī (ka.)]! Varam te, bhikkhu, tiñhena govikantanena kucchi parikanto, na tveva varam yañ [na tveva yā (sī. pī.)] rattandhakāratimisāyam kucchihetu piñdāya carasi’ti [carasāti (sī. pī.)]. Tassa mayham, bhante, tadanussarato evam hoti – ‘bahūnam vata no bhagavā dukkhadhammānam apahattā, bahūnam vata no bhagavā sukhadhammānam upahattā; bahūnam vata no bhagavā akusalānam dhammānam apahattā, bahūnam vata no bhagavā kusalānam dhammānam upahattā’’’ti.

150. “Evameva panudāyi, idhekacce moghapurisā ‘idam pajahathā’ti mayā vuccamānā te evamāhamsu – ‘kiñ panimassa appamattakassa oramattakassa adhisallikhatevāyam samaño’ti. Te tañceva nappajahanti, mayi ca appaccayam upañthāpenti. Ye ca bhikkhū sikkhākāmā tesam tam, udāyi, hoti balavam bandhanam, dalham bandhanam, thiram bandhanam, apūtikam bandhanam, thūlo, kalingaro – seyyathāpi, udāyi, lañkikā sakunikā pūtilatāya bandhanena baddhā tattheva vadham vā bandham vā maraṇam vā āgameti. Yo nu kho, udāyi, evam vadeyya – ‘yena sā lañkikā sakunikā pūtilatāya bandhanena baddhā tattheva vadham vā bandham vā maraṇam vā āgameti, tañhi tassā abalam bandhanam, dubbalam bandhanam, pūtikam bandhanam, asārakam bandhana’nti; sammā nu kho so, udāyi, vadāmāno vadeyyā’’ti? “No hetam, bhante. Yena sā, bhante, lañkikā sakunikā pūtilatāya bandhanena baddhā tattheva vadham vā bandham vā maraṇam vā āgameti, tañhi tassā balavam bandhanam, dalham bandhanam, thiram bandhanam apūtikam bandhanam, thūlo, kalingaro”’ti. “Evameva kho, udāyi, idhekacce moghapurisā ‘idam pajahathā’ti mayā vuccamānā te evamāhamsu – ‘kiñ panimassa appamattakassa oramattakassa adhisallikhatevāyam samaño’ti? Te tañceva nappajahanti, mayi ca appaccayam upañthāpenti. Ye ca bhikkhū sikkhākāmā tesam tam, udāyi, hoti balavam bandhanam, dalham bandhanam, thiram bandhanam, apūtikam bandhanam, thūlo, kalingaro”’ti.

151. “Idha panudāyi, ekacce kulaputtā ‘idam pajahathā’ti mayā vuccamānā te evamāhamsu – ‘kiñ panimassa appamattakassa oramattakassa pahātabbassa yassa no bhagavā pahānamāha, yassa no sugato pañinissaggamāhā’ti? Te tañceva pajahanti, mayi ca na appaccayam upañthāpenti. Ye ca bhikkhū sikkhākāmā te tam pahāya apposukkā pannalomā paradattavuttā [paradavuttā (sī. syā. kam. pī.)] migabhūtena cetasā viharanti. Tesam tam, udāyi, hoti abalam bandhanam, dubbalam bandhanam, pūtikam bandhanam, asārakam bandhanam – seyyathāpi, udāyi, rañño nāgo īsādanto urūlhavā abhijāto sañgāmāvacaro dalhehi varattehi bandhanehi baddho īsakamyeva kāyam sannāmetvā tāni bandhanāni samchinditvā sampadāletvā yena kāmam pakkamati. Yo nu kho, udāyi, evam vadeyya – ‘yehi so rañño

nāgo īsādanto urūlhavā abhijāto saṅgāmāvacaro dālhehi varattehi bandhanehi baddho īsakamyeva kāyam sannāmetvā tāni bandhanāni samchinditvā sampadāletvā yena kāmam pakkamati, tañhi tassa balavam bandhanam, dālham bandhanam, thiram bandhanam, apūtikam bandhanam, thūlo, kalingaro’ti; sammā nu kho so, udāyi, vadamāno vadeyyā”ti? “No hetam, bhante. Yehi so, bhante, rañño nāgo īsādanto urūlhavā abhijāto saṅgāmāvacaro dālhehi varattehi bandhanehi baddho īsakamyeva kāyam sannāmetvā tāni bandhanāni samchinditvā sampadāletvā yena kāmam pakkamati, tañhi tassa abalam bandhanam...pe... asārakam bandhana”nti. “Evameva kho, udāyi, idhekacce kulaputtā ‘idam pajahathā’ti mayā vuccamānā te evamāhamsu – ‘kim panimassa appamattakassa oramattakassa pahātabbassa yassa no bhagavā pahānamāha, yassa no sugato pañinissaggamāhā’ti? Te tañceva pajahanti, mayi ca na appaccayam upaṭṭhpenti. Ye ca bhikkhū sikkhākāmā te tam pahāya apposukkā pannalomā paradattavuttā migabhūtena cetā viharanti. Tesam tam, udāyi, hoti abalam bandhanam, dubbalam bandhanam, pūtikam bandhanam, asārakam bandhanam”.

152. “Seyyathāpi, udāyi, puriso daliddo assako anālhiyo; tassa’ssa ekam agārakam oluggaviluggam kākātidāyim [kākātidāyim (?)] naparamarūpam, ekā khaṭopikā [kalopikā (ka.)] oluggaviluggā naparamarūpā, ekissā kumbhiyā dhaññasamavāpakam naparamarūpam, ekā jāyikā naparamarūpā. So ārāmagataṁ bhikkhum passeyya sudhotahatthapādaṁ manuññam bhojanam bhuttāvīm sītāya chāyāya nisinnam adhicitte yuttam. Tassa evamassa – ‘sukham vata, bho, sāmaññam, ārogyam vata, bho, sāmaññam! So vatassam [so vatassa (ka.)] yoham kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajeyya’nti. So na sakkuṇeyya ekam agārakam oluggaviluggam kākātidāyim naparamarūpam pahāya, ekam khaṭopikam oluggaviluggam naparamarūpam pahāya, ekissā kumbhiyā dhaññasamavāpakam naparamarūpam pahāya, ekam jāyikam naparamarūpam pahāya kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajitum. Yo nu kho, udāyi, evam vadeyya – ‘yehi so puriso bandhanehi baddho na sakkoti ekam agārakam oluggaviluggam kākātidāyim naparamarūpam pahāya, ekam khaṭopikam oluggaviluggam naparamarūpam pahāya, ekissā kumbhiyā dhaññasamavāpakam naparamarūpam pahāya, ekam jāyikam naparamarūpam pahāya kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajitum; tañhi tassa abalam bandhanam, dubbalam bandhanam, pūtikam bandhanam, asārakam bandhana’nti; sammā nu kho so, udāyi, vadamāno vadeyyā”ti? “No hetam, bhante. Yehi so, bhante, puriso bandhanehi baddho, na sakkoti ekam agārakam oluggaviluggam kākātidāyim naparamarūpam pahāya, ekam khaṭopikam oluggaviluggam naparamarūpam pahāya, ekissā kumbhiyā dhaññasamavāpakam naparamarūpam pahāya, ekam jāyikam naparamarūpam pahāya kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajitum; tañhi tassa balavam bandhanam, dālham bandhanam, thiram bandhanam, apūtikam bandhanam, thūlo, kalingaro”ti. “Evameva kho, udāyi, idhekacce moghapurisā ‘idam pajahathā’ti mayā vuccamānā te evamāhamsu – ‘kim panimassa appamattakassa oramattakassa adhisallikhatevāyam samano’ti? Te tañceva nappajahanti, mayi ca appaccayam upaṭṭhpenti. Ye ca bhikkhū sikkhākāmā tesam tam, udāyi, hoti balavam bandhanam, dālham bandhanam, thiram bandhanam, apūtikam bandhanam, thūlo, kalingaro”.

153. “Seyyathāpi, udāyi, gahapati vā gahapatiputto vā adḍho mahaddhano mahābhogo, nekānam nikkhagaṇānam cayo, nekānam dhaññaṇānam cayo, nekānam khettagaṇānam cayo, nekānam vatthugaṇānam cayo, nekānam bhariyagaṇānam cayo, nekānam dāsagaṇānam cayo, nekānam dāsigaṇānam cayo; so ārāmagataṁ bhikkhum passeyya sudhotahatthapādaṁ manuññam bhojanam bhuttāvīm sītāya chāyāya nisinnam adhicitte yuttam. Tassa evamassa – ‘sukham vata, bho, sāmaññam, ārogyam vata, bho, sāmaññam! So vatassam yoham kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajeyya’nti. So sakkuṇeyya nekāni nikkhagaṇāni pahāya, nekāni dhaññaṇāni pahāya, nekāni khettagaṇāni pahāya, nekāni vatthugaṇāni pahāya, nekāni bhariyagaṇāni pahāya, nekāni dāsagaṇāni pahāya, nekāni dāsigaṇāni pahāya kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajitum. Yo nu kho, udāyi, evam vadeyya – ‘yehi so gahapati vā gahapatiputto vā bandhanehi baddho, sakkoti nekāni nikkhagaṇāni pahāya, nekāni dhaññaṇāni pahāya, nekāni khettagaṇāni pahāya, nekāni vatthugaṇāni pahāya, nekāni bhariyagaṇāni pahāya, nekāni

dāsagaṇāni pahāya, nekāni dāsigaṇāni pahāya kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni accchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajitum, tañhi tassa balavam bandhanam, daļhaṁ bandhanam, thiram bandhanam, apūtikam bandhanam, thūlo, kalingaro’ti; sammā nu kho so, udāyi, vadamāno vadeyyā”ti? “No hetam, bhante. Yehi so, bhante, gahapati vā gahapatiputto vā bandhanehi baddho, sakkoti nekāni nikkhagaṇāni pahāya, nekāni dhaññaṇāni pahāya, nekāni khettagaṇāni pahāya, nekāni vatthugaṇāni pahāya, nekāni bhariyaganāni pahāya, nekāni dāsigaṇāni pahāya, nekāni dāsigaṇāni pahāya kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajitum; tañhi tassa abalam bandhanam, dubbalam bandhanam, pūtikam bandhanam, asārakam bandhana”nti. “Evameva kho, udāyi, idhekacce kulaputtā ‘idam pajahathā’ti mayā vuccamānā te evamāhamsu – ‘kim panimassa appamattakassa oramattakassa pahātabbassa yassa no bhagavā pahānamāha yassa, no sugato paṭinissaggamāhā’ti? Te tañceva pajahanti, mayi ca na appaccayaṁ upaṭṭhāpenti. Ye ca bhikkhū sikkhākāmā te tam pahāya apposukkā pannalomā paradattavuttā migabhūtena cetasā viharanti. Tesam tam, udāyi, hoti abalam bandhanam, dubbalam bandhanam, pūtikam bandhanam, asārakam bandhanam”.

154. “Cattārome, udāyi, puggalā santo saṃvijjamānā lokasmiṁ. Katame cattāro? Idhudāyi, ekacco puggalo upadhipahānāya paṭipanno hoti upadhipaṭinissaggāya. Tamenam upadhipahānāya paṭipannam upadhipaṭinissaggāya upadhipaṭisamyuttā sarasaṅkappā samudācaranti. So te adhivāseti, nappajahati, na vinodeti, na byantīkaroti, na anabhāvam gameti. Imam kho aham, udāyi, puggalam ‘saṃyutto’ti vadāmi no ‘visamyutto’. Tam kissa hetu? Indriyavemattatā hi me, udāyi, imasmim puggale vidiṭā.

“Idha panudāyi, ekacco puggalo upadhipahānāya paṭipanno hoti upadhipaṭinissaggāya. Tamenam upadhipahānāya paṭipannam upadhipaṭinissaggāya upadhipaṭisamyuttā sarasaṅkappā samudācaranti. So te nādhivāseti, pajahati, vinodeti, byantīkaroti, anabhāvam gameti. Imampi kho aham, udāyi, puggalam ‘saṃyutto’ti vadāmi no ‘visamyutto’. Tam kissa hetu? Indriyavemattatā hi me, udāyi, imasmim puggale vidiṭā.

“Idha panudāyi, ekacco puggalo upadhipahānāya paṭipanno hoti upadhipaṭinissaggāya. Tamenam upadhipahānāya paṭipannam upadhipaṭinissaggāya kadāci karahaci satisammosā upadhipaṭisamyuttā sarasaṅkappā samudācaranti; dandho, udāyi, satuppādo. Atha kho naṁ khippameva pajahati, vinodeti, byantīkaroti, anabhāvam gameti. Seyyathāpi, udāyi, puriso divasamṣantatte [divasasantatte (sī. syā. kam. pī.)] ayokaṭāhe dve vā tīni vā udakaphusitāni nipāteyya; dandho, udāyi, udakaphusitānam nipāto. Atha kho naṁ khippameva parikkhayam pariyādānam gaccheyya. Evameva kho, udāyi, idhekacco puggalo upadhipahānāya paṭipanno hoti upadhipaṭinissaggāya. Tamenam upadhipahānāya paṭipannam upadhipaṭinissaggāya kadāci karahaci satisammosā upadhipaṭisamyuttā sarasaṅkappā samudācaranti; dandho, udāyi, satuppādo. Atha kho naṁ khippameva pajahati, vinodeti, byantīkaroti, anabhāvam gameti. Imampi kho aham, udāyi, puggalam ‘saṃyutto’ti vadāmi no ‘visamyutto’. Tam kissa hetu? Indriyavemattatā hi me, udāyi, imasmim puggale vidiṭā.

“Idha panudāyi, ekacco puggalo ‘upadhi dukkhassa mūla’nti – iti vidiṭvā nirupadhi hoti, upadhisāṅkhaye vimutto. Imam kho aham, udāyi, puggalam ‘visamyutto’ti vadāmi no ‘saṃyutto’ti. Tam kissa hetu? Indriyavemattatā hi me, udāyi, imasmim puggale vidiṭā. Ime kho, udāyi, cattāro puggalā santo saṃvijjamānā lokasmiṁ.

155. “Pañca kho ime, udāyi, kāmaguṇā. Katame pañca? Cakkhuviññeyyā rūpā iṭṭhā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasam̄hitā rajañyā, sotaviññeyyā saddā...pe... ghānaviññeyyā gandhā... jivhāviññeyyā rasā... kāyaviññeyyā phoṭṭhabbā iṭṭhā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasam̄hitā rajañyā. Ime kho, udāyi, pañca kāmaguṇā. Yam kho, udāyi, ime pañca kāmaguṇe paṭicca uppajjati sukham somanassanam idam vuccati kāmasukham mīlhasukham [mīlhasukham (sī. pī.)] puthujjanasukham anariyasukham, na sevitabbaṁ, na bhāvetabbaṁ, na bahulikātabbam; ‘bhāyatibbaṁ etassa sukhassā’ti vadāmi.

156. “Idhudāyi, bhikkhu vivicceva kāmehi...pe... paṭhamam jhānam upasampajja viharati, vitakkavicārānam vūpasamā... dutiyam jhānam upasampajja viharati, pītiyā ca virāgā... tatiyam jhānam upasampajja viharati, sukhassa ca pahānā... catuttham jhānam upasampajja viharati. Idam vuccati nekkhammasukham pavivekasukham upasamasukham sambodhasukham, āsevitabbam, bhāvetabbam, bahulikātabbam; ‘na bhāyitabbam etassa sukhassā’ti vadāmi.

“Idhudāyi, bhikkhu vivicceva kāmehi...pe... paṭhamam jhānam upasampajja viharati; idam kho aham, udāyi, iñjitasmiṁ vadāmi. Kiñca tattha iñjitasmiṁ? Yadeva tattha vitakkavicārā aniruddhā honti idam tattha iñjitasmiṁ. Idhudāyi, bhikkhu vitakkavicārānam vūpasamā...pe... dutiyam jhānam upasampajja viharati; idampi kho aham, udāyi, iñjitasmiṁ vadāmi. Kiñca tattha iñjitasmiṁ? Yadeva tattha pītisukham aniruddham hoti idam tattha iñjitasmiṁ. Idhudāyi, bhikkhu pītiyā ca virāgā...pe... tatiyam jhānam upasampajja viharati; idampi kho aham, udāyi, iñjitasmiṁ vadāmi. Kiñca tattha iñjitasmiṁ? Yadeva tattha upekkhāsukham aniruddham hoti idam tattha iñjitasmiṁ. Idhudāyi, bhikkhu sukhassa ca pahānā...pe... catuttham jhānam upasampajja viharati; idam kho aham, udāyi, aniñjitasmiṁ vadāmi.

“Idhudāyi, bhikkhu vivicceva kāmehi...pe... paṭhamam jhānam upasampajja viharati; idam kho aham, udāyi, ‘anala’nti vadāmi, ‘pajahathā’ti vadāmi, ‘samatikkamathā’ti vadāmi. Ko ca tassa samatikkamo? Idhudāyi, bhikkhu vitakkavicārānam vūpasamā... dutiyam jhānam upasampajja viharati, ayam tassa samatikkamo; idampi kho aham, udāyi, ‘anala’nti vadāmi, ‘pajahathā’ti vadāmi, ‘samatikkamathā’ti vadāmi. Ko ca tassa samatikkamo? Idhudāyi, bhikkhu sukhassa ca pahānā... catuttham jhānam upasampajja viharati, ayam tassa samatikkamo; idampi kho aham, udāyi, ‘anala’nti vadāmi, ‘pajahathā’ti vadāmi, ‘samatikkamathā’ti vadāmi. Ko ca tassa samatikkamo? Idhudāyi, bhikkhu sabbaso rūpasaññānam samatikkamā paṭighasaññānam atthāngamā nānattasaññānam amanasikārā ‘ananto ākāso’ti ākāsānañcāyatanaṁ upasampajja viharati, ayam tassa samatikkamo; idampi kho aham, udāyi, ‘anala’nti vadāmi, ‘pajahathā’ti vadāmi, ‘samatikkamathā’ti vadāmi. Ko ca tassa samatikkamo? Idhudāyi, bhikkhu sabbaso ākāsānañcāyatanaṁ samatikkamma ‘anantaṁ viññāna’nti viññānañcāyatanaṁ upasampajja viharati, ayam tassa samatikkamo; idampi kho aham, udāyi, ‘anala’nti vadāmi, ‘pajahathā’ti vadāmi, ‘samatikkamathā’ti vadāmi. Ko ca tassa samatikkamo? Idhudāyi, bhikkhu sabbaso viññānañcāyatanaṁ samatikkamma ‘natthi kiñcī’ti ākiñcaññāyatanaṁ upasampajja viharati, ayam tassa samatikkamo; idampi kho aham, udāyi, ‘anala’nti vadāmi, ‘pajahathā’ti vadāmi, ‘samatikkamathā’ti vadāmi. Ko ca tassa samatikkamo? Idhudāyi, bhikkhu sabbaso ākiñcaññāyatanaṁ samatikkamma nevasaññānaññāyatanaṁ upasampajja viharati, ayam tassa samatikkamo; idampi kho aham, udāyi, ‘anala’nti vadāmi, ‘pajahathā’ti vadāmi, ‘samatikkamathā’ti vadāmi. Ko ca tassa samatikkamo? Idhudāyi, bhikkhu sabbaso nevasaññānaññāyatanaṁ samatikkamma saññāvedayitanirodham upasampajja viharati, ayam tassa samatikkamo; iti kho aham, udāyi, nevasaññānaññāyatanaṁ pahānam vadāmi. Passasi no tvam, udāyi, tam samyojanam aṇum vā thūlam vā yassāham no pahānam vadāmī’ti? “No hetam, bhante”ti.

Idamavoca bhagavā. Attamano āyasmā udāyī bhagavato bhāsitaṁ abhinandīti.

Latukikopamasuttaṁ niṭṭhitam chattham.

7. Cātumasuttam

157. Evaṁ me sutam – ekam samayaṁ bhagavā cātumāyaṁ viharati āmalakīvane. Tena kho pana samayena sāriputtamoggallānappamukhāni pañcamattāni bhikkhusatāni cātumaṁ anuppattāni honti bhagavantaṁ dassanāya. Te ca āgantukā bhikkhū nevāsikehi bhikkhūhi saddhim paṭisammodamānā senāsanāni paññāpayamānā pattacīvarāni paṭisāmayamānā uccāsaddā mahāsaddā ahesum. Atha kho

bhagavā āyasmantam ānandam āmantesi – “ke panete, ānanda, uccāsaddā mahāsaddā, kevaṭṭā maññe macchavilope”ti? “Etāni, bhante, sāriputtamoggallānappamukhāni pañcamattāni bhikkhusatāni cātumam ānuppattāni bhagavantam dassanāya. Te āgantukā bhikkhū nevāsikehi bhikkhūhi saddhiṁ paṭisammodamānā senāsanāni paññāpayamānā pattacīvarāni paṭisāmayamānā uccāsaddā mahāsaddā”ti. “Tenahānanda, mama vacanena te bhikkhū āmantehi – ‘satthā āyasmante āmanteti’”ti. “Evaṁ, bhante”ti kho āyasmā ānando bhagavato paṭissutvā yena te bhikkhū tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā te bhikkhū etadavoca – “satthā āyasmante āmanteti”ti. “Evamāvuso”ti kho te bhikkhū āyasmato ānandassa paṭissutvā yena bhagavā tenupasaṅkamīmsu; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidīmsu. Ekamantam nisinne kho te bhikkhū bhagavā etadavoca – “kiṁ nu tumhe, bhikkhave, uccāsaddā mahāsaddā, kevaṭṭā maññe macchavilope”ti? “Imāni, bhante, sāriputtamoggallānappamukhāni pañcamattāni bhikkhusatāni cātumam ānuppattāni bhagavantam dassanāya. Teme āgantukā bhikkhū nevāsikehi bhikkhūhi saddhiṁ paṭisammodamānā senāsanāni paññāpayamānā pattacīvarāni paṭisāmayamānā uccāsaddā mahāsaddā”ti. “Gacchatha, bhikkhave, pañāmemi vo, na vo mama santike vatthabba”nti. “Evaṁ, bhante”ti kho te bhikkhū bhagavato paṭissutvā utthāyāsanā bhagavantam abhivādetvā padakkhiṇam katvā senāsanam saṃsāmetvā pattacīvaramādāya pakkamīmsu.

158. Tena kho pana samayena cātumeyyakā sakyā santhāgāre [sandhāgāre (ka.)] sannipatitā honti kenacideva karaṇīyena. Addasaṅsu kho cātumeyyakā sakyā te bhikkhū dūratova ḡacchante; disvāna yena te bhikkhū tenupasaṅkamīmsu; upasaṅkamitvā te bhikkhū etadavocum – “handa, kaham pana tumhe āyasmanto gacchathā”ti? “Bhagavatā kho, āvuso, bhikkhusaṅgho pañāmito”ti.

“Tenahāyasmanto muhuttam nisidatha, appeva nāma mayam sakkuṇeyyāma bhagavantam pasādetu”nti. “Evamāvuso”ti kho te bhikkhū cātumeyyakānam sakyānam paccassosum. Atha kho cātumeyyakā sakyā yena bhagavā tenupasaṅkamīmsu; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidīmsu. Ekamantam nisinnā kho cātumeyyakā sakyā bhagavantam etadavocum – “abhinandatu, bhante, bhagavā bhikkhusaṅgham; abhivadatu, bhante, bhagavā bhikkhusaṅgham. Seyyathāpi, bhante, bhagavatā pubbe bhikkhusaṅgho anuggahito, evameva bhagavā etarahi anuggaṇhātu bhikkhusaṅgham. Santettha, bhante, bhikkhū navā acirapabbajitā adhunāgatā imam dhammavinayam. Tesam bhagavantam dassanāya alabhartānam siyā aññathattam, siyā vipariṇāmo. Seyyathāpi, bhante, bījānam taruṇānam udakam alabhartānam siyā aññathattam siyā vipariṇāmo; evameva kho, bhante, santettha bhikkhū navā acirapabbajitā adhunāgatā imam dhammavinayam, tesam bhagavantam dassanāya alabhartānam siyā aññathattam, siyā vipariṇāmo. Seyyathāpi, bhante, vacchassa taruṇassa mātaram apassantassa siyā aññathattam, siyā vipariṇāmo; evameva kho, bhante, santettha bhikkhū navā acirapabbajitā adhunāgatā imam dhammavinayam, tesam bhagavantam apassantānam siyā aññathattam, siyā vipariṇāmo. Abhinandatu, bhante, bhagavā bhikkhusaṅgham; abhivadatu, bhante, bhagavā bhikkhusaṅgham. Seyyathāpi, bhante, bhagavatā pubbe bhikkhusaṅgho anuggahito; evameva bhagavā etarahi anuggaṇhātu bhikkhusaṅgha”nti.

159. Atha kho brahmā sahampati bhagavato cetasā cetoparivitakkamaññaya – seyyathāpi nāma balavā puriso samiñjitam [sammīñjitam (sī. syā. kam. pī.)] vā bāhaṇ pasāreyya, pasāritam vā bāhaṇ samiñjeyya, evameva – brahma-loke antarahito bhagavato purato pātura-hosi. Atha kho brahmā sahampati ekaṁsaṁ uttarāsaṅgam karitvā yena bhagavā tenañjaliṁ pañāmetvā bhagavantam etadavoca – “abhinandatu, bhante, bhagavā bhikkhusaṅgham; abhivadatu, bhante, bhagavā bhikkhusaṅgham. Seyyathāpi, bhante, bhagavatā pubbe bhikkhusaṅgho anuggahito; evameva bhagavā etarahi anuggaṇhātu bhikkhusaṅgham. Santettha, bhante, bhikkhū navā acirapabbajitā adhunāgatā imam dhammavinayam, tesam bhagavantam dassanāya alabhartānam siyā aññathattam, siyā vipariṇāmo. Seyyathāpi, bhante, bījānam taruṇānam udakam alabhartānam siyā aññathattam, siyā vipariṇāmo; evameva kho, bhante, santettha bhikkhū navā acirapabbajitā adhunāgatā imam dhammavinayam, tesam bhagavantam dassanāya alabhartānam siyā aññathattam, siyā vipariṇāmo. Seyyathāpi bhante, vacchassa taruṇassa mātaram apassantassa siyā aññathattam, siyā vipariṇāmo; evameva kho, bhante, santettha bhikkhū navā acirapabbajitā adhunāgatā imam dhammavinayam, tesam bhagavantam apassantānam siyā aññathattam,

siyā vipariṇāmo. Abhinandatu, bhante, bhagavā bhikkhusaṅgham; abhivadatu, bhante, bhagavā bhikkhusaṅgham. Seyyathāpi, bhante, bhagavatā pubbe bhikkhusaṅgho anuggahito; evameva bhagavā etarahi anuggaṇhātu bhikkhusaṅgha”nti.

160. Asakkhiṁsu kho cātumeyyakā ca sakyā brahmā ca sahampati bhagavantam pasādetum bījūpamena ca taruṇūpamena ca. Atha kho āyasmā mahāmoggallāno bhikkhū āmantesi – “uṭṭhethāvuso, gaṇhatha pattacīvaraṁ. Pasādito bhagavā cātumeyyakehi ca sakyehi brahmunā ca sahampatinā bījūpamena ca taruṇūpamena cā”ti. “Evamāvuso”ti kho te bhikkhū āyasmato mahāmoggallānassa paṭissutvā uṭṭhāyāsanā pattacīvaramādāya yena bhagavā tenupasaṅkamim̄su; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidim̄su. Ekamantam nisinnam̄ kho āyasmantam sāriputtam̄ bhagavā etadavoca – “kinti te, sāriputta, ahosi mayā bhikkhusaṅghe pañāmite”ti? “Evam̄ kho me, bhante, ahosi – ‘bhagavatā bhikkhusaṅgho pañāmito. Apposukko dāni bhagavā diṭṭhadhammasukhavihāram̄ anuyutto viharissati, mayampi dāni apposukkā diṭṭhadhammasukhavihāramanuyuttā viharissāmā”ti. “Āgamehi tvam̄, sāriputta, āgamehi tvam̄, sāriputta, diṭṭhadhammasukhavihāra”nti. Atha kho bhagavā āyasmantam mahāmoggallānam̄ āmantesi – “kinti te, moggallāna, ahosi mayā bhikkhusaṅghe pañāmite”ti? “Evam̄ kho me, bhante, ahosi – ‘bhagavatā bhikkhusaṅgho pañāmito. Apposukko dāni bhagavā diṭṭhadhammasukhavihāram̄ anuyutto viharissati, ahañca dāni āyasmā ca sāriputto bhikkhusaṅgham̄ pariharissāmā”ti. “Sādhu sādhu, moggallāna! Aham̄ vā hi, moggallāna, bhikkhusaṅgham̄ parihareyyam̄ sāriputtamoggallānā vā”ti.

161. Atha kho bhagavā bhikkhū āmantesi – “cattārimāni, bhikkhave, bhayāni udakorohante pāṭikaṅkhitabbāni. Katamāni cattāri? Ūmibhayam [ummībhayam (syā, kam.)], kumbhīlabhayam, āvaṭṭabhayam, susukābhayam – imāni, bhikkhave, cattāri bhayāni udakorohante pāṭikaṅkhitabbāni. Evameva kho, bhikkhave, cattārimāni bhayāni idhekacce puggale imasmiṁ dhammadvinaye agārasmā anagāriyam pabbajite pāṭikaṅkhitabbāni. Katamāni cattāri? Ūmibhayam, kumbhīlabhayam, āvaṭṭabhayam, susukābhayam.

162. “Katamañca, bhikkhave, ūmibhayam? Idha, bhikkhave, ekacco kulaputto saddhā agārasmā anagāriyam pabbajito hoti – ‘otinṇomhi jātiyā jarāya marañena sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi dukkhotiṇo dukkhapareto; appeva nāma imassa kevalassa dukkhakkhandhassa antakiriyā paññāyethā’ti. Tamenam̄ tathā pabbajitam̄ samānam̄ sabrahmacārī ovadanti, anusāsanti – ‘evam̄ te abhikkamitabbam̄, evam̄ te pāṭikkamitabbam̄, evam̄ te ālokitabbam̄, evam̄ te vilokitabbam̄, evam̄ te samiñjitabbam̄, evam̄ te pasāritabbam̄, evam̄ te saṅghātipattacīvaram̄ dhāretabba’nti. Tassa evam̄ hoti – ‘mayam̄ kho pubbe agāriyabhūtā samānā aññe ovadāma, anusāsāma [ovadāmapi anusāsāmapi (sī. syā, kam., pī.)]. Ime panamhākam̄ puttamatā maññe, nattamatā maññe, amhe [evam̄ (ka.)] ovaditabbam̄ anusāsitabbam̄ maññantī’ti. So sikkham̄ paccakkhāya hīnāyāvattati. Ayaṁ vuccati, bhikkhave, ūmibhayassa bhīto sikkham̄ paccakkhāya hīnāyāvatto. ‘Ūmibhaya’nti kho, bhikkhave, kodhupāyāsassetam̄ adhivacanam̄.

163. “Katamañca, bhikkhave, kumbhīlabhayaṁ? Idha, bhikkhave, ekacco kulaputto saddhā agārasmā anagāriyam pabbajito hoti – ‘otinṇomhi jātiyā jarāya marañena sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi dukkhotiṇo dukkhapareto; appeva nāma imassa kevalassa dukkhakkhandhassa antakiriyā paññāyethā’ti. Tamenam̄ tathā pabbajitam̄ samānam̄ sabrahmacārī ovadanti anusāsanti – ‘idam̄ te khāditabbam̄, idam̄ te na khāditabbam̄; idam̄ te bhuñjitabbam̄, idam̄ te na bhuñjitabbam̄; idam̄ te sāyitabbam̄, idam̄ te na sāyitabbam̄; idam̄ te pātabbam̄, idam̄ te na pātabbam̄; kappiyam̄ te khāditabbam̄, akappiyam̄ te na khāditabbam̄; kappiyam̄ te bhuñjitabbam̄, akappiyam̄ te na bhuñjitabbam̄; kappiyam̄ te sāyitabbam̄, akappiyam̄ te na sāyitabbam̄; kappiyam̄ te pātabbam̄, akappiyam̄ te na pātabbam̄; kāle te khāditabbam̄, vikāle te na khāditabbam̄; kāle te bhuñjitabbam̄, vikāle te na bhuñjitabbam̄; kāle te sāyitabbam̄, vikāle te na sāyitabbam̄; kāle te pātabbam̄, vikāle te na pātabba’nti. Tassa evam̄ hoti – ‘mayam̄ kho pubbe agāriyabhūtā samānā yam̄ icchāma tam̄ khādāma, yam̄ na icchāma na tam̄ khādāma; yam̄ icchāma tam̄ bhuñjāma, yam̄ na icchāma na tam̄ bhuñjāma; yam̄ icchāma tam̄ sāyāma, yam̄ na

icchāma na tam sāyāma; yam icchāma tam pivāma [pipāma (sī. pī.)], yam na icchāma na tam pivāma; kappiyampi khādāma, akappiyampi khādāma; kappiyampi bhuñjāma, akappiyampi bhuñjāma; kappiyampi sāyāma, akappiyampi sāyāma; kappiyampi pivāma, akappiyampi pivāma; kālepi khādāma, vikālepi khādāma; kālepi bhuñjāma vikālepi bhuñjāma; kālepi sāyāma, vikālepi sāyāma; kālepi pivāma, vikālepi pivāma. Yampi no saddhā gahapatikā divā vikāle paññitam khādanīyam bhojanīyam denti tatthapime mukhāvaraṇam maññe karontīti. So sikkham paccakkhāya hīnāyāvattati. Ayaṁ vuccati, bhikkhave, kumbhīlabhayassa bhīto sikkham paccakkhāya hīnāyāvatto. ‘Kumbhīlabhaya’nti kho, bhikkhave, odarikattassetam adhivacanam.

164. “Katamañca, bhikkhave, āvaṭṭabhyam? Idha, bhikkhave, ekacco kulaputto saddhā agārasmā anagāriyam pabbajito hoti – ‘otīñnomhi jātiyā jarāya marañena sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi dukkhotiñño dukkhapareto; appeva nāma imassa kevalassa dukkhakkhandhassa antakiriyā paññāyethā’ti. So evam pabbajito samāno pubbañhasamayam nivāsetvā pattacīvaramādāya gāmam vā nigamam vā piñḍāya pavisati. Arakkhiteneva kāyena arakkhitāya vācāya anupaṭhitāya satiyā asamvutehi indriyehi so tattha passati gahapatim vā gahapatiputtam vā pañcahi kāmaguñehi samappitam samaṅgībhūtam paricārayamānam [paricāriyamānam (syā. kam. ka.)]. Tassa evam hoti – ‘mayam kho pubbe agāriyabhūtā samānā pañcahi kāmaguñehi samappitā samaṅgībhūtā paricārimhā. Samvijjanti kho pana me kule [samvijjanti kho kule (sī. syā. kam. pī.)] bhogā. Sakkā bhoge ca bhuñjitum puññāni ca kātu’nti. So sikkham paccakkhāya hīnāyāvattati. Ayaṁ vuccati, bhikkhave, āvaṭṭabhyassa bhīto sikkham paccakkhāya hīnāyāvatto. ‘Āvaṭṭabhyā’nti kho, bhikkhave, pañcannetaṁ kāmaguñānam adhivacanam.

165. “Katamañca, bhikkhave, susukābhayam? Idha, bhikkhave, ekacco kulaputto saddhā agārasmā anagāriyam pabbajito hoti – ‘otīñnomhi jātiyā jarāya marañena sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi dukkhotiñño dukkhapareto; appeva nāma imassa kevalassa dukkhakkhandhassa antakiriyā paññāyethā’ti. So evam pabbajito samāno pubbañhasamayam nivāsetvā pattacīvaramādāya gāmam vā nigamam vā piñḍāya pavisati. Arakkhiteneva kāyena arakkhitāya vācāya anupaṭhitāya satiyā asamvutehi indriyehi so tattha passati mātugāmam dunnivattham vā duppārutam vā. Tassa mātugāmam disvā dunnivattham vā duppārutam vā rāgo cittam anuddhamseti. So rāgānuddhamṣena [anuddhastena (sī. pī.)] cittena sikkham paccakkhāya hīnāyāvattati. Ayaṁ vuccati, bhikkhave, susukābhayassa bhīto sikkham paccakkhāya hīnāyāvatto. ‘Susukābhaya’nti kho, bhikkhave, mātugāmassetam adhivacanam. Imāni kho, bhikkhave, cattāri bhayāni, idhekacce puggale imasmiṁ dhammadvinaye agārasmā anagāriyam pabbajite pāṭikañkhitabbānī”ti.

Idamavoca bhagavā. Attamanā te bhikkhū bhagavato bhāsitaṁ abhinandunti.

Cātumasuttaṁ niṭṭhitam sattamam.

8. Naṭakapānasuttaṁ

166. Evaṁ me sutam – ekam samayam bhagavā kosalesu viharati naṭakapāne palāsavane. Tena kho pana samayena sambahulā abhiññātā abhiññātā kulaputtā bhagavantam uddissa saddhā agārasmā anagāriyam pabbajitā honti – āyasmā ca anuruddho, āyasmā ca bhaddiyo [nandiyo (sī. pī.) vinaye ca ma. ni. 1 cūlagosiñge ca], āyasmā ca kimilo [kimilo (sī. syā. kam. pī.)], āyasmā ca bhagu, āyasmā ca koñḍāñño [kuñḍadhāno (sī. pī.)], āyasmā ca revato, āyasmā ca ānando, aññe ca abhiññātā abhiññātā kulaputtā. Tena kho pana samayena bhagavā bhikkhusaṅghaparivuto abbhokāse nisinno hoti. Atha kho bhagavā te kulaputte ārabbha bhikkhū āmantesi – “ye te, bhikkhave, kulaputtā mamaṁ uddissa saddhā agārasmā anagāriyam pabbajitā, kacci te, bhikkhave, bhikkhū abhiratā brahmacariye”ti? Evaṁ vutte, te bhikkhū tuṇhī ahesum. Dutiyampi kho bhagavā te kulaputte ārabbha bhikkhū āmantesi – “ye te, bhikkhave, kulaputtā mamaṁ uddissa saddhā agārasmā anagāriyam pabbajitā, kacci te, bhikkhave, bhikkhū abhiratā brahmacariye”ti? Dutiyampi kho te bhikkhū tuṇhī ahesum. Tatiyampi kho bhagavā te

kulaputte ārabbha bhikkhū āmantesi – “ye te, bhikkhave, kulaputtā mamaṁ uddissa saddhā agārasmā anagāriyam pabbajitā, kacci te, bhikkhave, bhikkhū abhiratā brahmacariye”ti? Tatiyampi kho te bhikkhū tuṇhī ahesum.

167. Atha kho bhagavato etadahosi – “yamnūnāham te kulaputte puccheyya”nti! Atha kho bhagavā āyasmantam anuruddham āmantesi – “kacci tumhe, anuruddhā, abhiratā brahmacariye”ti? “Taggha mayam, bhante, abhiratā brahmacariye”ti. “Sādhu sādhu, anuruddhā! Etam kho, anuruddhā, tumhākaṁ patirūpaṁ kulaputtānaṁ saddhā agārasmā anagāriyam pabbajitānaṁ yam tumhe abhirameyyātha brahmacariye. Yena tumhe anuruddhā, bhadrena yobbanena samannāgatā paṭhamena vayasā susukālakesā kāme paribhuñjeyyātha tena tumhe, anuruddhā, bhadrenapi yobbanena samannāgatā paṭhamena vayasā susukālakesā agārasmā anagāriyam pabbajitā. Te ca kho pana tumhe, anuruddhā, neva rājābhinītā agārasmā anagāriyam pabbajitā, na corābhinītā agārasmā anagāriyam pabbajitā, na iṇaṭṭā agārasmā anagāriyam pabbajitā, na bhayaṭṭā agārasmā anagāriyam pabbajitā, nājīvikāpakatā agārasmā anagāriyam pabbajitā. Api ca khomhi otīṇo jātiyā jarāya maraṇena sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi, dukkhotiṇo dukkhapareto; appeva nāma imassa kevalassa dukkhakkhandhassa antakiriyā paññāyethāti – nanu tumhe, anuruddhā, evam saddhā agārasmā anagāriyam pabbajitā”ti? “Evam, bhante”. “Evam pabbajitena ca pana, anuruddhā, kulaputtena kimassa karaṇiyam? Vivekam, anuruddhā, kāmehi vivekam akusalehi dhammehi pītisukham nādhigacchati aññam vā [aññam ca (ka.)] tato santataram, tassa abhijjhāpi cittam pariyādāya tiṭṭhati, byāpādopi cittam pariyādāya tiṭṭhati, thīnamiddhampi [thīnamiddhampi (sī. syā. kam. pī.)] cittam pariyādāya tiṭṭhati uddhaccakukkuccampi cittam pariyādāya tiṭṭhati, vicikicchāpi cittam pariyādāya tiṭṭhati, aratīpi cittam pariyādāya tiṭṭhati, tandīpi cittam pariyādāya tiṭṭhati. Vivekam, anuruddhā, kāmehi vivekam akusalehi dhammehi pītisukham nādhigacchati aññam vā tato santataram”.

“Vivekam, anuruddhā, kāmehi vivekam akusalehi dhammehi pītisukham adhigacchati aññam vā tato santataram, tassa abhijjhāpi cittam na pariyādāya tiṭṭhati, byāpādopi cittam na pariyādāya tiṭṭhati, thīnamiddhampi cittam na pariyādāya tiṭṭhati, uddhaccakukkuccampi cittam na pariyādāya tiṭṭhati, vicikicchāpi cittam na pariyādāya tiṭṭhati, aratīpi cittam na pariyādāya tiṭṭhati, tandīpi cittam na pariyādāya tiṭṭhati. Vivekam, anuruddhā, kāmehi vivekam akusalehi dhammehi pītisukham adhigacchati aññam vā tato santataram.

168. “Kinti vo, anuruddhā, mayi hoti – ‘ye āsavā saṃkilesikā ponobbhavikā [ponobbhavikā (sī. pī.)] sadarā dukkhavipākā āyatim jātijarāmaraniyā, appahīnā te tathāgatassa; tasmā tathāgato saṅkhāyekam paṭisevati, saṅkhāyekam adhivāseti, saṅkhāyekam parivajjeti, saṅkhāyekam vinodetī”ti? “Na kho no, bhante, bhagavati evam hoti – ‘ye āsavā saṃkilesikā ponobbhavikā sadarā dukkhavipākā āyatim jātijarāmaraniyā, appahīnā te tathāgatassa; tasmā tathāgato saṅkhāyekam paṭisevati, saṅkhāyekam adhivāseti, saṅkhāyekam parivajjeti, saṅkhāyekam vinodetī’ti. Evam kho no, bhante, bhagavati hoti – ‘ye āsavā saṃkilesikā ponobbhavikā sadarā dukkhavipākā āyatim jātijarāmaraniyā, pahīnā te tathāgatassa; tasmā tathāgato saṅkhāyekam paṭisevati, saṅkhāyekam adhivāseti, saṅkhāyekam parivajjeti, saṅkhāyekam vinodetī”ti. “Sādhu sādhu, anuruddhā! Tathāgatassa, anuruddhā, ye āsavā saṃkilesikā ponobbhavikā sadarā dukkhavipākā āyatim jātijarāmaraniyā, pahīnā te ucchinnaṁūlā tālāvatthukatā anabhāvāmkatā āyatim anuppādadhammā. Seyyathāpi, anuruddhā, tālo matthakacchinno abhabbo punavirūlhīyā; evameva kho, anuruddhā, tathāgatassa ye āsavā saṃkilesikā ponobbhavikā sadarā dukkhavipākā āyatim jātijarāmaraniyā, pahīnā te ucchinnaṁūlā tālāvatthukatā anabhāvāmkatā āyatim anuppādadhammā; tasmā tathāgato saṅkhāyekam paṭisevati, saṅkhāyekam adhivāseti, saṅkhāyekam parivajjeti, saṅkhāyekam vinodeti”.

“Tam kiṁ maññasi, anuruddhā, kam atthavasam sampassamāno tathāgato sāvake abbhatīte kālaṅkate upapattīsu byākaroti – ‘asu amutra upapanno; asu amutra upapanno’”ti? “Bhagavāmūlakāno, bhante, dhammā bhagavaṁnettikā bhagavaṁpaṭisaraṇā. Sādhu vata, bhante, bhagavantamyeva paṭibhātu etassa bhāsitasssa attho. Bhagavato sutvā bhikkhū dhāressanti”ti. “Na kho, anuruddhā,

tathāgato janakuhanattham na janalapanattham na lābhasakkārasilokānisamsattham na ‘iti mām jano jānātū’ti sāvake abbhatīte kālaṅkate upapattīsu byākaroti – ‘asu amutra upapanno, asu amutra upapanno’ti. Santi ca kho, anuruddhā, kulaputtā saddhā uṭārapāmojā. Te tam sutvā tadaṭṭhāya cittam upasam̄haranti. Tesam tam, anuruddhā, hoti dīgharattam hitāya sukhāya’’.

169. “Idhānuruddhā, bhikkhu sunāti – ‘itthannāmo bhikkhu kālaṅkato [kālakato (sī. syā. kam. pī.)]; so bhagavatā byākato – aññāya saṇṭhahī’ti. So kho panassa āyasmā sāmaṁ diṭṭho vā hoti anussavassuto vā – ‘evam̄silo so āyasmā ahosi itipi, evam̄dhammo so āyasmā ahosi itipi, evampañño so āyasmā ahosi itipi, evam̄vihārī so āyasmā ahosi itipi, evam̄vimutto so āyasmā ahosi itipī’ti. So tassa saddhañca sīlañca sutāñca cāgañca paññañca anussaranto tadaṭṭhāya cittam upasam̄harati. Evampi kho, anuruddhā, bhikkhuno phāsuvihāro hoti.

“Idhānuruddhā, bhikkhu sunāti – ‘itthannāmo bhikkhu kālaṅkato; so bhagavatā byākato – pañcannaṁ orambhāgiyānam samyojanānam parikkhayā opapātiko tattha parinibbāyī anāvattidhammo tasmā lokā’ti. So kho panassa āyasmā sāmaṁ diṭṭho vā hoti anussavassuto vā – ‘evam̄silo so āyasmā ahosi itipi, evam̄dhammo...pe... evampañño... evam̄vihārī... evam̄vimutto so āyasmā ahosi itipī’ti. So tassa saddhañca sīlañca sutāñca cāgañca paññañca anussaranto tadaṭṭhāya cittam upasam̄harati. Evampi kho, anuruddhā, bhikkhuno phāsuvihāro hoti.

“Idhānuruddhā, bhikkhu sunāti – ‘itthannāmo bhikkhu kālaṅkato; so bhagavatā byākato – tiṇṇam samyojanānam parikkhayā rāgadosamohānam tanuttā sakadāgāmī sakideva imam lokam āgantvā dukkhassantam karissatī’ti. So kho panassa āyasmā sāmaṁ diṭṭho vā hoti anussavassuto vā – ‘evam̄silo so āyasmā ahosi itipi, evam̄dhammo...pe... evampañño... evam̄vihārī... evam̄vimutto so āyasmā ahosi itipī’ti. So tassa saddhañca sīlañca sutāñca cāgañca paññañca anussaranto tadaṭṭhāya cittam upasam̄harati. Evampi kho, anuruddhā, bhikkhuno phāsuvihāro hoti.

“Idhānuruddhā, bhikkhu sunāti – ‘itthannāmo bhikkhu kālaṅkato; so bhagavatā byākato – tiṇṇam samyojanānam parikkhayā sotāpanno avinipātadhammo niyato sambodhiparāyaṇo’ti. So kho panassa āyasmā sāmaṁ diṭṭho vā hoti anussavassuto vā – ‘evam̄silo so āyasmā ahosi itipi, evam̄dhammo...pe... evampañño... evam̄vihārī... evam̄vimutto so āyasmā ahosi itipī’ti. So tassa saddhañca sīlañca sutāñca cāgañca paññañca anussaranto tadaṭṭhāya cittam upasam̄harati. Evampi kho, anuruddhā, bhikkhuno phāsuvihāro hoti.

170. “Idhānuruddhā, bhikkhunī sunāti – ‘itthannāmā bhikkhunī kālaṅkatā; sā bhagavatā byākatā – aññāya saṇṭhahī’ti. Sā kho panassā bhaginī sāmaṁ diṭṭhā vā hoti anussavassutā vā – ‘evam̄sīlā sā bhaginī ahosi itipi, evam̄dhammā sā bhaginī ahosi itipi, evampaññā sā bhaginī ahosi itipi, evam̄vihārinī sā bhaginī ahosi itipi, evam̄vimuttā sā bhaginī ahosi itipī’ti. Sā tassā saddhañca sīlañca sutāñca cāgañca paññañca anussarantī tadaṭṭhāya cittam upasam̄harati. Evampi kho, anuruddhā, bhikkhuniyā phāsuvihāro hoti.

“Idhānuruddhā, bhikkhunī sunāti – ‘itthannāmā bhikkhunī kālaṅkatā; sā bhagavatā byākatā – pañcannaṁ orambhāgiyānam samyojanānam parikkhayā rāgadosamohānam tanuttā sakadāgāminī sakideva imam lokam āgantvā dukkhassantam karissatī’ti. Sā kho panassā bhaginī sāmaṁ diṭṭhā vā hoti anussavassutā vā – ‘evam̄sīlā sā bhaginī ahosi itipi, evam̄dhammā...pe... evampaññā... evam̄vihārinī... evam̄vimuttā sā bhaginī ahosi itipī’ti. Sā tassā saddhañca sīlañca sutāñca cāgañca paññañca anussarantī tadaṭṭhāya cittam upasam̄harati. Evampi kho, anuruddhā, bhikkhuniyā phāsuvihāro hoti.

“Idhānuruddhā, bhikkhunī sunāti – ‘itthannāmā bhikkhunī kālaṅkatā; sā bhagavatā byākatā – tiṇṇam samyojanānam parikkhayā rāgadosamohānam tanuttā sakadāgāminī sakideva imam lokam āgantvā dukkhassantam karissatī’ti. Sā kho panassā bhaginī sāmaṁ diṭṭhā vā hoti anussavassutā vā – ‘evam̄sīlā sā bhaginī ahosi itipi, evam̄dhammā...pe... evampaññā... evam̄vihārinī... evam̄vimuttā sā

bhaginī ahosi itipī' ti. Sā tassā saddhañca sīlañca sutañca cāgañca paññañca anussarantī tadañthāya cittam upasamñharati. Evampi kho, anuruddhā, bhikkhuniyā phāsuviñhāro hoti.

“Idhānuruddhā, bhikkhunī suñāti – ‘itthannāmā bhikkhunī kālañkatā; sā bhagavatā byākatā – tiññam samyojanānam parikkhayā sotāpannā avinipātadhammā niyatā sambodhiparāyañā’ ti. Sā kho panassā bhaginī sāmañ diññhā vā hoti anussavassutā vā – ‘evamsīlā sā bhaginī ahosi itipi, evamñdhammā... evampaññā... evamñvihārinī... evamñvimuttā sā bhaginī ahosi itipī’ ti. Sā tassā saddhañca sīlañca sutañca cāgañca paññañca anussarantī tadañthāya cittam upasamñharati. Evampi kho, anuruddhā, bhikkhuniyā phāsuviñhāro hoti.

171. “Idhānuruddhā, upāsako suñāti – ‘itthannāmo upāsako kālañkato; so bhagavatā byākato – pañcannam orambhāgiyānam samyojanānam parikkhayā opapātiko tattha parinibbāyī anāvattidhammo tasmā lokā’ ti. So kho panassa āyasmā sāmañ diññho vā hoti anussavassuto vā – ‘evamsīlo so āyasmā ahosi itipi, evamñdhammo so āyasmā ahosi itipi, evampañño so āyasmā ahosi itipi, evamñvihārī so āyasmā ahosi itipi, evamñvimutto so āyasmā ahosi itipī’ ti. So tassa saddhañca sutañca cāgañca paññañca anussaranto tadañthāya cittam upasamñharati. Evampi kho, anuruddhā, upāsakassa phāsuviñhāro hoti.

“Idhānuruddhā, upāsako suñāti – ‘itthannāmo upāsako kālañkato; so bhagavatā byākato – tiññam samyojanānam parikkhayā rāgadosamohānam tanuttā sakadāgāmī sakideva imam lokam āgantvā dukkhassantam karissati’ ti. So kho panassa āyasmā sāmañ diññho vā hoti anussavassuto vā – ‘evamsīlo so āyasmā ahosi itipi, evamñdhammo... evampañño... evamñvihārī... evamñvimutto so āyasmā ahosi itipī’ ti. So tassa saddhañca sīlañca sutañca cāgañca paññañca anussaranto tadañthāya cittam upasamñharati. Evampi kho, anuruddhā, upāsakassa phāsuviñhāro hoti.

“Idhānuruddhā, upāsako sunāti – ‘itthannāmo upāsako kālañkato; so bhagavatā byākato – tiññam samyojanānam parikkhayā sotāpanno avinipātadhammo niyato sambodhiparāyañā’ ti. So kho panassa āyasmā sāmañ diññho vā hoti anussavassuto vā – ‘evamsīlo so āyasmā ahosi itipi, evamñdhammo... evampañño... evamñvihārī... evamñvimutto so āyasmā ahosi itipī’ ti. So tassa saddhañca sīlañca sutañca cāgañca paññañca anussaranto tadañthāya cittam upasamñharati. Evampi kho, anuruddhā upāsakassa phāsuviñhāro hoti.

172. “Idhānuruddhā, upāsikā sunāti – ‘itthannāmā upāsikā kālañkatā; sā bhagavatā byākatā – pañcannam orambhāgiyānam samyojanānam parikkhayā opapātikā tattha parinibbāyī anāvattidhammā tasmā lokā’ ti. Sā kho panassā bhaginī sāmañ diññhā vā hoti anussavassutā vā – ‘evamsīlā sā bhaginī ahosi itipi, evamñdhammā... evampaññā... evamñvihārinī... evamñvimuttā sā bhaginī ahosi itipī’ ti. Sā tassā saddhañca sīlañca sutañca cāgañca paññañca anussarantī tadañthāya cittam upasamñharati. Evampi kho, anuruddhā, upāsikāya phāsuviñhāro hoti.

“Idhānuruddhā, upāsikā sunāti – ‘itthannāmā upāsikā kālañkatā; sā bhagavatā byākatā – tiññam samyojanānam parikkhayā rāgadosamohānam tanuttā sakadāgāminī sakideva imam lokam āgantvā dukkhassantam karissati’ ti. Sā kho panassā bhaginī sāmañ diññhā vā hoti anussavassutā vā – ‘evamsīlā sā bhaginī ahosi itipi, evamñdhammā... evampaññā... evamñvihārinī... evamñvimuttā sā bhaginī ahosi itipī’ ti. Sā tassā saddhañca sīlañca sutañca cāgañca paññañca anussarantī tadañthāya cittam upasamñharati. Evampi kho, anuruddhā, upāsikāya phāsuviñhāro hoti.

“Idhānuruddhā, upāsikā sunāti – ‘itthannāmā upāsikā kālañkatā; sā bhagavatā byākatā – tiññam samyojanānam parikkhayā sotāpannā avinipātadhammā niyata sambodhiparāyañā’ ti. Sā kho panassā bhaginī sāmañ diññhā vā hoti anussavassutā vā – ‘evamsīlā sā bhaginī ahosi itipi, evamñdhammā sā bhaginī ahosi itipi, evampaññā sā bhaginī ahosi itipi, evamñvihārinī sā bhaginī ahosi itipi, evamñvimuttā sā bhaginī ahosi itipī’ ti. Sā tassā saddhañca sīlañca sutañca cāgañca paññañca anussarantī tadañthāya cittam upasamñharati. Evampi kho, anuruddhā, upāsikāya phāsuviñhāro hoti.

“Iti kho, anuruddhā, tathāgato na janakuhanatthaṁ na janalapanatthaṁ na lābhāsakkārasilokānisamsatthaṁ na ‘iti mam jano jānātū’ti sāvake abbhatīte kālaṅkate upapattīsu byākaroti – ‘asu amutra upapanno, asu amutra upapanno’ti. Santi ca kho, anuruddhā, kulaputtā saddhā uṭāravedā uṭārapāmojjā. Te tam sutvā tadatthāya cittam upasam̄haranti. Tesam tam, anuruddhā, hoti dīgharattam hitāya sukhāyā’ti.

Idamavoca bhagavā. Attamano āyasmā anuruddho bhagavato bhāsitam abhinandīti.

Naļakapānasuttam niṭṭhitam atthamam.

9. Goliyānisuttam

173. Evaṁ me sutam – ekam samayaṁ bhagavā rājagahe viharati veļuvane kalandakanivāpe. Tena kho pana samayena goliyāni [gulissāni (sī. pī.), golissāni (syā. kam.)] nāma bhikkhu āraññiko [āraññako (sabbattha)] padasamācāro [padarasamācāro (sī. syā. kam. pī.)] saṅghamajjhē osaṭo hoti kenacideva karaṇīyena. Tatra kho āyasmā sāriputto goliyānim bhikkhūm ārabbha bhikkhū āmantesi –

“Āraññikenāvuso, bhikkhunā saṅghagatena saṅghe viharantena sabrahmacārīsu sagāravena bhavitabbam sappatisse. Sace, āvuso, āraññiko bhikkhu saṅghagato saṅghe viharanto sabrahmacārīsu agāravo hoti appatisso, tassa bhavanti vattāro. ‘Kim panimassāyasmato āraññikassa ekassāraññe serivihārena, yo ayamāyasmā sabrahmacārīsu agāravo hoti appatisso’ti – tassa [appatisotissa (sī. pī.)] bhavanti vattāro. Tasmā āraññikena bhikkhunā saṅghagatena saṅghe viharantena sabrahmacārīsu sagāravena bhavitabbam sappatisse.

“Āraññikenāvuso, bhikkhunā saṅghagatena saṅghe viharantena āsanakusalena bhavitabbam – ‘iti there ca bhikkhū nānupakhajja nisidissāmi nave ca bhikkhū na āsanena paṭibāhissāmī’ti. Sace, āvuso, āraññiko bhikkhu saṅghagato saṅghe viharanto na āsanakusalo hoti, tassa bhavanti vattāro. ‘Kim panimassāyasmato āraññikassa ekassāraññe serivihārena, yo ayamāyasmā āsanakusalo na hotī’ti [yo ayamāyasmā ābhisaṁcārikampi dhammaṁ na jānātīti (sī. syā. kam. pī.)] – tassa bhavanti vattāro. Tasmā āraññikena bhikkhunā saṅghagatena saṅghe viharantena āsanakusalena bhavitabbam.

“Āraññikenāvuso, bhikkhunā saṅghagatena saṅghe viharantena ābhisaṁcārikopi dhammo jānitabbo. Sace, āvuso, āraññiko bhikkhu saṅghagato saṅghe viharanto ābhisaṁcārikampi dhammaṁ na jānāti, tassa bhavanti vattāro. ‘Kim panimassāyasmato āraññikassa ekassāraññe serivihārena yo ayamāyasmā ābhisaṁcārikampi dhammaṁ na jānātī’ti – tassa bhavanti vattāro. Tasmā āraññikena bhikkhunā saṅghagatena saṅghe viharantena ābhisaṁcārikopi dhammo jānitabbo [ayam ābhisaṁcārikatatiyavāro sī. syā. kam. pī. potthakesu na dissati].

“Āraññikenāvuso, bhikkhunā saṅghagatena saṅghe viharantena nātikālena gāmo pavisitabbo nātidivā [na divā (syā. kam. pī. ka.)] paṭikkamitabbam. Sace, āvuso, āraññiko bhikkhu saṅghagato saṅghe viharanto atikālena gāmaṁ pavisati atidivā paṭikkamati, tassa bhavanti vattāro. ‘Kim panimassāyasmato āraññikassa ekassāraññe serivihārena yo ayamāyasmā atikālena gāmaṁ pavisati atidivā paṭikkamati’ti – tassa bhavanti vattāro. Tasmā āraññikena bhikkhunā saṅghagatena saṅghe viharantena nātikālena gāmo pavisitabbo, nātidivā paṭikkamitabbam.

“Āraññikenāvuso, bhikkhunā saṅghagatena saṅghe viharantena na purebhattam pacchābhattam kulesu cārittam āpajjitatabbam. Sace, āvuso, āraññiko bhikkhu saṅghagato saṅghe viharanto purebhattam pacchābhattam kulesu cārittam āpajjati, tassa bhavanti vattāro. ‘Ayam nūnimassāyasmato āraññikassa ekassāraññe serivihārena viharato vikālacariyā bahulīkatā, tamenam saṅghagatampi samudācaratī’ti – tassa bhavanti vattāro. Tasmā āraññikena bhikkhunā saṅghagatena saṅghe viharantena na purebhattam pacchābhattam kulesu cārittam āpajjitatabbam.

“Āraññikenāvuso, bhikkhunā saṅghagatena saṅghe viharantena anuddhatena bhavitabbam̄ acapalena. Sace, āvuso, āraññiko bhikkhu saṅghagato saṅghe viharanto uddhato hoti capalo, tassa bhavanti vattāro. ‘Idam̄ nūnimassāyasmato āraññikassa ekassāraññe serivihārena viharato uddhaccam̄ cāpalyam̄ bahulikatam, tamenam̄ saṅghagatampi samudācaratīti – tassa bhavanti vattāro. Tasmā āraññikena bhikkhunā saṅghagatena saṅghe viharantena anuddhatena bhavitabbam̄ acapalena.

“Āraññikenāvuso, bhikkhunā saṅghagatena saṅghe viharantena amukharena bhavitabbam̄ avikiṇṇavācena. Sace, āvuso, āraññiko bhikkhu saṅghagato saṅghe viharanto mukharo hoti vikiṇṇavāco, tassa bhavanti vattāro. ‘Kim̄ panimassāyasmato āraññikassa ekassāraññe serivihārena yo ayamāyasmā mukharo vikiṇṇavāco’ti – tassa bhavanti vattāro. Tasmā āraññikena bhikkhunā saṅghagatena saṅghe viharantena amukharena bhavitabbam̄ avikiṇṇavācena.

“Āraññikenāvuso, bhikkhunā saṅghagatena saṅghe viharantena suvacena [subbacena (sī. ka.)] bhavitabbam̄ kalyāṇamittena. Sace, āvuso, āraññiko bhikkhu saṅghagato saṅghe viharanto dubbaco hoti pāpamitto, tassa bhavanti vattāro. ‘Kim̄ panimassāyasmato āraññikassa ekassāraññe serivihārena yo ayamāyasmā dubbaco pāpamitto’ti – tassa bhavanti vattāro. Tasmā āraññikena bhikkhunā saṅghagatena saṅghe viharantena suvacena bhavitabbam̄ kalyāṇamittena.

“Āraññikenāvuso, bhikkhunā indriyesu guttadvārena bhavitabbam̄. Sace, āvuso, āraññiko bhikkhu indriyesu aguttadvāro hoti, tassa bhavanti vattāro. ‘Kim̄ panimassāyasmato āraññikassa ekassāraññe serivihārena yo ayamāyasmā indriyesu aguttadvāro’ti – tassa bhavanti vattāro. Tasmā āraññikena bhikkhunā indriyesu guttadvārena bhavitabbam̄.

“Āraññikenāvuso, bhikkhunā bhojane mattaññunā bhavitabbam̄. Sace, āvuso, āraññiko bhojane amattaññū hoti, tassa bhavanti vattāro. ‘Kim̄ panimassāyasmato āraññikassa ekassāraññe serivihārena yo ayamāyasmā bhojane amattaññū’ti – tassa bhavanti vattāro. Tasmā āraññikena bhikkhunā bhojane mattaññunā bhavitabbam̄.

“Āraññikenāvuso, bhikkhunā jāgariyam̄ anuyuttena bhavitabbam̄. Sace, āvuso, āraññiko bhikkhu jāgariyam̄ ananuyutto hoti, tassa bhavanti vattāro. ‘Kim̄ panimassāyasmato āraññikassa ekassāraññe serivihārena yo ayamāyasmā jāgariyam̄ ananuyutto’ti – tassa bhavanti vattāro. Tasmā āraññikena bhikkhunā jāgariyam̄ anuyuttena bhavitabbam̄.

“Āraññikenāvuso, bhikkhunā āraddhvīriyena bhavitabbam̄. Sace, āvuso, āraññiko bhikkhu kusīto hoti, tassa bhavanti vattāro. ‘Kim̄ panimassāyasmato āraññikassa ekassāraññe serivihārena yo ayamāyasmā kusīto’ti – tassa bhavanti vattāro. Tasmā āraññikena bhikkhunā āraddhvīriyena bhavitabbam̄.

“Āraññikenāvuso, bhikkhunā upaṭhitassatinā bhavitabbam̄. Sace, āvuso, āraññiko bhikkhu muṭṭhassatī hoti, tassa bhavanti vattāro. ‘Kim̄ panimassāyasmato āraññikassa ekassāraññe serivihārena yo ayamāyasmā muṭṭhassatī’ti – tassa bhavanti vattāro. Tasmā āraññikena bhikkhunā upaṭhitassatinā bhavitabbam̄.

“Āraññikenāvuso, bhikkhunā samāhitena bhavitabbam̄. Sace, āvuso, āraññiko bhikkhu asamāhito hoti, tassa bhavanti vattāro. ‘Kim̄ panimassāyasmato āraññikassa ekassāraññe serivihārena yo ayamāyasmā asamāhito’ti – tassa bhavanti vattāro. Tasmā āraññikena bhikkhunā samāhitena bhavitabbam̄.

“Āraññikenāvuso, bhikkhunā paññavatā bhavitabbam̄. Sace, āvuso, āraññiko bhikkhu duppañño hoti, tassa bhavanti vattāro. ‘Kim̄ panimassāyasmato āraññikassa ekassāraññe serivihārena yo ayamāyasmā duppañño’ti – tassa bhavanti vattāro. Tasmā āraññikena bhikkhunā paññavatā

bhavitabbam.

“Āraññikenāvuso, bhikkhunā abhidhamme abhivinaye yogo karaṇīyo. Santāvuso, āraññikam bhikkhum abhidhamme abhivinaye pañham pucchitāro. Sace, āvuso, āraññiko bhikkhu abhidhamme abhivinaye pañham puṭṭho na sampāyati, tassa bhavanti vattāro. ‘Kim panimassāyasmato āraññikassa ekassāraññe serivihārena yo ayamāyasmā abhidhamme abhivinaye pañham puṭṭho na sampāyatīti – tassa bhavanti vattāro. Tasmā āraññikena bhikkhunā abhidhamme abhivinaye yogo karaṇīyo.

“Āraññikenāvuso, bhikkhunā ye te santā vimokkhā atikkamma rūpe āruppā tattha yogo karaṇīyo. Santāvuso, āraññikam bhikkhum ye te santā vimokkhā atikkamma rūpe āruppā tattha pañham pucchitāro. Sace, āvuso, āraññiko bhikkhu ye te santā vimokkhā atikkamma rūpe āruppā tattha pañham puṭṭho na sampāyati, tassa bhavanti vattāro. ‘Kim panimassāyasmato āraññikassa ekassāraññe serivihārena yo ayamāyasmā ye te santā vimokkhā atikkamma rūpe āruppā tattha pañham puṭṭho na sampāyatīti – tassa bhavanti vattāro. Tasmā āraññikena bhikkhunā ye te santā vimokkhā atikkamma rūpe āruppā tattha yogo karaṇīyo.

“Āraññikenāvuso, bhikkhunā uttari manussadhamme yogo karaṇīyo. Santāvuso, āraññikam bhikkhum uttari manussadhamme pañham pucchitāro. Sace, āvuso, āraññiko bhikkhu uttari manussadhamme pañham puṭṭho na sampāyati, tassa bhavanti vattāro. ‘Kim panimassāyasmato āraññikassa ekassāraññe serivihārena yo ayamāyasmā yassatthāya pabbajito tamattham na jānātīti – tassa bhavanti vattāro. Tasmā āraññikena bhikkhunā uttari manussadhamme yogo karaṇīyo”ti.

Evaṁ vutte, āyasmā mahāmoggallāno [mahāmoggalāno (ka.)] āyasmantaṁ sāriputtaṁ etadavoca – “āraññikenēva nu kho, āvuso sāriputta, bhikkhunā ime dhammā samādāya vattitabbā udāhu gāmantavihārināpī”ti? “Āraññikenāpi kho, āvuso moggallāna, bhikkhunā ime dhammā samādāya vattitabbā pageva gāmantavihārinā”ti.

Goliyānisuttam niṭṭhitam navamam.

10. Kīṭagirisuttam

174. Evaṁ me sutam – ekam samayaṁ bhagavā kāsīsu cārikam carati mahatā bhikkhusaṅghena saddhiṁ. Tatra kho bhagavā bhikkhū āmantesi – “ahaṁ kho, bhikkhave, aññatreva rattibhojanā [rattibhojanā (ka.)] bhuñjāmi. Aññatra kho panāham, bhikkhave, rattibhojanā bhuñjamāno appābādhatañca sañjānāmi appātaṅkatañca lahuṭṭhānañca balañca phāsuvihārañca. Etha, tumhepi, bhikkhave, aññatreva rattibhojanā bhuñjatha. Aññatra kho pana, bhikkhave, tumhepi rattibhojanā bhuñjamānā appābādhatañca sañjānissatha appātaṅkatañca lahuṭṭhānañca balañca phāsuvihārañcā”ti. “Evaṁ, bhante”ti kho te bhikkhū bhagavato paccassosum. Atha kho bhagavā kāsīsu anupubbena cārikam caramāno yena kīṭagiri nāma kāsīnam nigamo tadavasari. Tatra sudam bhagavā kīṭagirismiṁ viharati kāsīnam nigame.

175. Tena kho pana samayena assajipunabbasukā nāma bhikkhū kīṭagirismiṁ āvāsikā honti. Atha kho sambahulā bhikkhū yena assajipunabbasukā bhikkhū tenupasaṅkamitvā assajipunabbasuke bhikkhū etadavocum – “bhagavā kho, āvuso, aññatreva rattibhojanā bhuñjati bhikkhusaṅgo ca. Aññatra kho panāvuso, rattibhojanā bhuñjamānā appābādhatañca sañjānanti appātaṅkatañca lahuṭṭhānañca balañca phāsuvihārañca. Etha, tumhepi, āvuso, aññatreva rattibhojanā bhuñjatha. Aññatra kho panāvuso, tumhepi rattibhojanā bhuñjamānā appābādhatañca sañjānissatha appātaṅkatañca lahuṭṭhānañca balañca phāsuvihārañcā”ti. Evaṁ vutte, assajipunabbasukā bhikkhū te bhikkhū etadavocum – “mayaṁ kho, āvuso, sāyañceva bhuñjāma pāto ca divā ca vikāle. Te mayaṁ sāyañceva bhuñjamānā pāto ca divā ca vikāle appābādhatañca sañjānāma appātaṅkatañca lahuṭṭhānañca balañca phāsuvihārañca. Te mayaṁ kim sandiṭṭhikam hitvā kālikam anudhāvissāma? Sāyañceva mayaṁ

bhuñjissāma pāto ca divā ca vikāle”ti.

Yato kho te bhikkhū nāsakkhim̄su assajipunabbasuke bhikkhū saññāpetum, atha yena bhagavā tenupasañkamim̄su; upasañkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantañ nisīdim̄su. Ekamantañ nisinnā kho te bhikkhū bhagavantam etadavocum – “idha mayam, bhante, yena assajipunabbasukā bhikkhū tenupasañkamimha; upasañkamitvā assajipunabbasuke bhikkhū etadavocumha – ‘bhagavā kho, āvuso, aññatreva rattibhojanā bhuñjati bhikkhusaṅgo ca; aññatra kho panāvuso, rattibhojanā bhuñjamānā appābādhatañca sañjānanti appātañkatañca lahuñthānañca balañca phāsuvihārañca. Etha, tumhepi, āvuso, aññatreva rattibhojanā bhuñjatha. Aññatra kho panāvuso, tumhepi rattibhojanā bhuñjamānā appābādhatañca sañjānissatha appātañkatañca lahuñthānañca balañca phāsuvihārañcā’ti. Evam vutte, bhante, assajipunabbasukā bhikkhū amhe etadavocum – ‘mayam kho, āvuso, sāyañceva bhuñjāma pāto ca divā ca vikāle. Te mayam sāyañceva bhuñjamānā pāto ca divā ca vikāle appābādhatañca sañjānāma appātañkatañca lahuñthānañca balañca phāsuvihārañca. Te mayam kiñ sandiñthikam hitvā kālikam anudhāvissāma? Sāyañceva mayam bhuñjissāma pāto ca divā ca vikāle’ti. Yato kho mayam, bhante, nāsakkhimha assajipunabbasuke bhikkhū saññāpetum, atha mayam etamattham bhagavato ārocemā”ti.

176. Atha kho bhagavā aññataram bhikkhuñ āmantesi – “ehi tvam, bhikkhu, mama vacanena assajipunabbasuke bhikkhū āmantehi – ‘satthā āyasmante āmantetī’”ti. “Evam, bhante”ti kho so bhikkhu bhagavato pañissutvā yena assajipunabbasukā bhikkhū tenupasañkami; upasañkamitvā assajipunabbasuke bhikkhū etadavoca – “satthā āyasmante āmantetī”ti. “Evamāvuso”ti kho assajipunabbasukā bhikkhū tassa bhikkhuno pañissutvā yena bhagavā tenupasañkamim̄su; upasañkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantañ nisīdim̄su. Ekamantañ nisinne kho assajipunabbasuke bhikkhū bhagavā etadavoca – “saccam kira, bhikkhave, sambahulā bhikkhū tumhe upasañkamitvā etadavocum – ‘bhagavā kho, āvuso, aññatreva rattibhojanā bhuñjati bhikkhusaṅgo ca. Aññatra kho panāvuso, rattibhojanā bhuñjamānā appābādhatañca sañjānanti appātañkatañca lahuñthānañca balañca phāsuvihārañca. Etha, tumhepi, āvuso, aññatreva rattibhojanā bhuñjatha. Aññatra kho panāvuso, tumhepi rattibhojanā bhuñjamānā appābādhatañca sañjānissatha appātañkatañca lahuñthānañca balañca phāsuvihārañcā’ti. Evam vutte kira [kiñ nu (ka.)], bhikkhave, tumhe te bhikkhū evam avacutta – ‘mayam kho panāvuso, sāyañceva bhuñjāma pāto ca divā ca vikāle. Te mayam sāyañceva bhuñjamānā pāto ca divā ca vikāle appābādhatañca sañjānāma appātañkatañca lahuñthānañca balañca phāsuvihārañca. Te mayam kiñ sandiñthikam hitvā kālikam anudhāvissāma? Sāyañceva mayam bhuñjissāma pāto ca divā ca vikāle’”ti. “Evam, bhante”.

177. “Kiñ nu me tumhe, bhikkhave, evam dhammam desitam ājānātha yam kiñcāyam purisapuggalo pañisañvedeti sukham vā dukkham vā adukkhamasukham vā tassa akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivāḍḍhanti”ti? “No hetam, bhante”. “Nanu me tumhe, bhikkhave, evam dhammam desitam ājānātha idhekaccassa yam evarūpañ sukham vedanam vedayato akusalā dhammā abhivāḍḍhanti kusalā dhammā parihāyanti, idha panekaccassa evarūpañ sukham vedanam vedayato akusalā dhammā parihāyanti, kusalā dhammā abhivāḍḍhanti, idhekaccassa evarūpañ dukkham vedanam vedayato akusalā dhammā abhivāḍḍhanti kusalā dhammā parihāyanti, idha panekaccassa evarūpañ dukkham vedanam vedayato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivāḍḍhanti, idha panekaccassa evarūpañ dukkham vedanam vedayato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivāḍḍhanti, idha panekaccassa evarūpañ dukkham vedanam vedayato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivāḍḍhanti”ti? “Evam, bhante”.

178. “Sādhu, bhikkhave! Mayā cetam, bhikkhave, aññatam abhavissa adiñtham aviditam asacchikatañ aphassitam paññāya – ‘idhekaccassa evarūpañ sukham vedanam vedayato akusalā dhammā abhivāḍḍhanti kusalā dhammā parihāyanti’ti, evāham ajānanto ‘evarūpañ sukham vedanam pajahathā’ti vadeyyañ; api nu me etam, bhikkhave, patirūpañ abhavissā’ti? “No hetam, bhante”. “Yasmā ca kho etam, bhikkhave, mayā ñātam diñtham viditam sacchikatañ phassitam paññāya –

‘idhekaccassa evarūpam sukham vedanam vedayato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti kusalā dhammā parihāyantīti, tasmāham ‘evarūpam sukham vedanam pajahathāti vadāmi. Mayā cetam, bhikkhave, aññatam abhavissa adiṭṭham aviditam asacchikataṁ aphassitam paññāya – ‘idhekaccassa evarūpam sukham vedanam vedayato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivaḍḍhantīti, evāham ajānanto ‘evarūpam sukham vedanam upasampajja viharathāti vadeyyam; api nu me etam, bhikkhave, patirūpam abhavissā’ti? “No hetam, bhante”. “Yasmā ca kho etam, bhikkhave, mayā ñātam diṭṭham veditam sacchikataṁ phassitam paññāya – ‘idhekaccassa evarūpam sukham vedanam vedayato akusalā dhammā parihāyanti, kusalā dhammā abhivaḍḍhantīti, tasmāham ‘evarūpam sukham vedanam upasampajja viharathāti vadāmi.

179. “Mayā cetam, bhikkhave, aññatam abhavissa adiṭṭham aviditam asacchikataṁ aphassitam paññāya – ‘idhekaccassa evarūpam dukkham vedanam vedayato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti kusalā dhammā parihāyantīti, evāham ajānanto ‘evarūpam dukkham vedanam pajahathāti vadeyyam; api nu me etam, bhikkhave, patirūpam abhavissā’ti? “No hetam, bhante”. “Yasmā ca kho etam, bhikkhave, mayā ñātam diṭṭham veditam sacchikataṁ phassitam paññāya – ‘idhekaccassa evarūpam dukkham vedanam vedayato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti kusalā dhammā parihāyantīti, tasmāham ‘evarūpam dukkham vedanam vedayato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivaḍḍhantīti, evāham ajānanto ‘evarūpam dukkham vedanam upasampajja viharathāti vadeyyam; api nu me etam, bhikkhave, patirūpam abhavissā’ti? “No hetam, bhante”. “Yasmā ca kho etam, bhikkhave, mayā ñātam diṭṭham veditam sacchikataṁ phassitam paññāya – ‘idhekaccassa evarūpam dukkham vedanam vedayato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivaḍḍhantīti, tasmāham ‘evarūpam dukkham vedanam upasampajja viharathāti vadāmi.

180. “Mayā cetam, bhikkhave, aññatam abhavissa adiṭṭham aviditam asacchikataṁ aphassitam paññāya – ‘idhekaccassa evarūpam adukkhamasukham vedanam vedayato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti kusalā dhammā parihāyantīti, evāham ajānanto ‘evarūpam adukkhamasukham vedanam pajahathāti vadeyyam; api nu me etam, bhikkhave, patirūpam abhavissā’ti? “No hetam, bhante”. “Yasmā ca kho etam, bhikkhave, mayā ñātam diṭṭham veditam sacchikataṁ phassitam paññāya – ‘idhekaccassa evarūpam adukkhamasukham vedanam vedayato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti kusalā dhammā parihāyantīti, tasmāham ‘evarūpam adukkhamasukham vedanam pajahathāti vadāmi’. Mayā cetam, bhikkhave, aññatam abhavissa adiṭṭham aviditam asacchikataṁ aphassitam paññāya – ‘idhekaccassa evarūpam adukkhamasukham vedanam vedayato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivaḍḍhantīti, evāham ajānanto ‘evarūpam adukkhamasukham vedanam upasampajja viharathāti vadeyyam; api nu me etam, bhikkhave, patirūpam abhavissā’ti? “No hetam, bhante”. “Yasmā ca kho etam, bhikkhave, mayā ñātam diṭṭham veditam sacchikataṁ phassitam paññāya – ‘idhekaccassa evarūpam adukkhamasukham vedanam vedayato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivaḍḍhantīti, tasmāham ‘evarūpam adukkhamasukham vedanam upasampajja viharathāti vadāmi.

181. “Nāham, bhikkhave, sabbesamyeva bhikkhūnam ‘appamādena karaṇīya’nti vadāmi; na panāham, bhikkhave, sabbesamyeva bhikkhūnam ‘na appamādena karaṇīya’nti vadāmi. Ye te, bhikkhave, bhikkhū arahanto khīṇāsavā vusitavanto katakaraṇīyā ohitabhārā anuppattasadatthā parikkhīṇabhadavasamyojanā sammadaññā vimuttā, tathārūpānāham, bhikkhave, bhikkhūnam ‘na appamādena karaṇīya’nti vadāmi. Tam kissa hetu? Kataṁ tesam appamādena. Abhabbā te pamajjituṁ. Ye ca kho te, bhikkhave, bhikkhū sekkhā appattamānasā anuttaram yogakkhemam patthayamānā viharanti, tathārūpānāham, bhikkhave, bhikkhūnam ‘appamādena karaṇīya’ntnti vadāmi. Tam kissa hetu? Apēva nāmīme āyasmanto anulomikāni senāsanāni paṭisevamānā kalyāṇamitte bhajamānā indriyāni samannānayamānā – yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyam pabbajanti tadanuttaram – brahmacariyapariyosānam diṭṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja vihareyyunti! Imām kho aham, bhikkhave, imesaṁ bhikkhūnam appamādaphalam sampassamāno

‘appamādena karaṇīya’ntntti vadāmi.

182. “Sattime, bhikkhave, puggalā santo samvijjamānā lokasmīm. Katame satta? Ubhatobhāgavimutto, paññāvimutto, kāyasakkhi, dīṭhippatto, saddhāvimutto, dhammānusārī, saddhānusārī.

“Katamo ca, bhikkhave, puggalo ubhatobhāgavimutto? Idha, bhikkhave, ekacco puggalo ye te santā vimokkhā atikkamma rūpe āruppā te kāyena phusitvā [phassitvā (sī. pī.)] viharati paññāya cassa disvā āsavā parikkhīṇā honti. Ayam vuccati, bhikkhave, puggalo ubhatobhāgavimutto imassa kho aham, bhikkhave, bhikkhuno ‘na appamādena karaṇīya’nti vadāmi. Tam kissa hetu? Kataṁ tassa appamādena. Abhabbo so pamajjituṁ.

“Katamo ca, bhikkhave, puggalo paññāvimutto? Idha, bhikkhave, ekacco puggalo ye te santā vimokkhā atikkamma rūpe āruppā te na kāyena phusitvā viharati, paññāya cassa disvā āsavā parikkhīṇā honti. Ayam vuccati, bhikkhave, puggalo paññāvimutto. Imassapi kho aham, bhikkhave, bhikkhuno ‘na appamādena karaṇīya’nti vadāmi. Tam kissa hetu? Kataṁ tassa appamādena. Abhabbo so pamajjituṁ.

“Katamo ca, bhikkhave, puggalo kāyasakkhi? Idha, bhikkhave, ekacco puggalo ye te santā vimokkhā atikkamma rūpe āruppā te kāyena phusitvā viharati, paññāya cassa disvā ekacce āsavā parikkhīṇā honti. Ayam vuccati, bhikkhave, puggalo kāyasakkhi. Imassa kho aham, bhikkhave, bhikkhuno ‘appamādena karaṇīya’nti vadāmi. Tam kissa hetu? Appeva nāma ayamāyasmā anulomikāni senāsanāni paṭisevamāno kalyāṇamitte bhajamāno indriyāni samannānayamāno – yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyam pabbajanti tadanuttaram – brahmacariyapariyosānam dīṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja vihareyyāti! Imam kho aham, bhikkhave, imassa bhikkhuno appamādaphalam sampassamāno ‘appamādena karaṇīya’ntntti vadāmi.

“Katamo ca, bhikkhave, puggalo dīṭhippatto? Idha, bhikkhave, ekacco puggalo ye te santā vimokkhā atikkamma rūpe āruppā te na kāyena phusitvā viharati, paññāya cassa disvā ekacce āsavā parikkhīṇā honti, tathāgate cassa saddhā nivīṭhā hoti mūlajātā patīṭhitā. Ayam vuccati, bhikkhave, puggalo dīṭhippatto. Imassapi kho aham, bhikkhave, bhikkhuno ‘appamādena karaṇīya’ntntti vadāmi. Tam kissa hetu? Appeva nāma ayamāyasmā anulomikāni senāsanāni paṭisevamāno kalyāṇamitte bhajamāno indriyāni samannānayamāno – yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyam pabbajanti tadanuttaram – brahmacariyapariyosānam dīṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja vihareyyāti! Imam kho aham, bhikkhave, imassa bhikkhuno appamādaphalam sampassamāno ‘appamādena karaṇīya’ntntti vadāmi.

“Katamo ca, bhikkhave, puggalo saddhāvimutto. Idha, bhikkhave, ekacco puggalo ye te santā vimokkhā atikkamma rūpe āruppā te na kāyena phusitvā viharati, paññāya cassa disvā ekacce āsavā parikkhīṇā honti, tathāgate cassa saddhā nivīṭhā hoti mūlajātā patīṭhitā. Ayam vuccati, bhikkhave, puggalo saddhāvimutto. Imassapi kho aham, bhikkhave, bhikkhuno ‘appamādena karaṇīya’ntntti vadāmi. Tam kissa hetu? Appeva nāma ayamāyasmā anulomikāni senāsanāni paṭisevamāno kalyāṇamitte bhajamāno indriyāni samannānayamāno – yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyam pabbajanti tadanuttaram – brahmacariyapariyosānam dīṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja vihareyyāti! Imam kho aham, bhikkhave, imassa bhikkhuno appamādaphalam sampassamāno ‘appamādena karaṇīya’ntntti vadāmi.

“Katamo ca, bhikkhave, puggalo dhammānusārī? Idha, bhikkhave, ekacco puggalo ye te santā vimokkhā atikkamma rūpe āruppā te na kāyena phusitvā viharati, paññāya cassa disvā ekacce āsavā parikkhīṇā [disvā āsavā aparikkhīṇā (sī. pī.)] honti, tathāgate cassa saddhā nivīṭhā hoti mūlajātā patīṭhitā. Ayam vuccati, bhikkhave, puggalo dhammānusārī.

Imassapi kho aham, bhikkhave, bhikkhuno ‘appamādena karaṇīya’nti vadāmi. Tam kissa hetu? Appeva nāma ayamāyasmā anulomikāni senāsanāni paṭisevamāno kalyāṇamitte bhajamāno indriyāni samannānayamāno – yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyam pabbajanti tadanuttaram – brahmacariyapariyosānam diṭṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja vihareyyāti! Imam kho aham, bhikkhave, imassa bhikkhuno appamādaphalam sampassamāno ‘appamādena karaṇīya’nti vadāmi.

“Katamo ca, bhikkhave, puggalo saddhānusārī? Idha, bhikkhave, ekacco puggalo ye te santā vimokkhā atikkamma rūpe āruppā te na kāyena phusitvā viharati, paññāya cassa disvā ekacce āsavā parikkhīnā [disvā āsavā aparikkhīnā (sī. pī.)] honti, tathāgate cassa saddhāmattam hoti pemamattam, api cassa ime dhammā honti, seyyathidaṁ – saddhindriyam, vīriyindriyam, satindriyam, samādhindriyam, paññindriyam. Ayaṁ vuccati, bhikkhave, puggalo saddhānusārī. Imassapi kho aham, bhikkhave, bhikkhuno ‘appamādena karaṇīya’nttī vadāmi. Tam kissa hetu? Appeva nāma ayamāyasmā anulomikāni senāsanāni paṭisevamāno kalyāṇamitte bhajamāno indriyāni samannānayamāno – yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyam pabbajanti tadanuttaram – brahmacariyapariyosānam diṭṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja vihareyyāti! Imam kho aham, bhikkhave, imassa bhikkhuno appamādaphalam sampassamāno ‘appamādena karaṇīya’nttī vadāmi.

183. “Nāham, bhikkhave, ādikeneva aññārādhanam vadāmi; api ca, bhikkhave, anupubbakikhā anupubbakiriyā anupubbapaṭipadā aññārādhanā hoti. Kathañca, bhikkhave, anupubbakikhā anupubbakiriyā anupubbapaṭipadā aññārādhanā hoti? Idha, bhikkhave, saddhājāto upasaṅkamati, upasaṅkamanto payirupāsati, payirupāsanto sotam odahati, ohitasoto dhammam suñāti, sutvā dhammam dhāreti, dhatānam [dhātānam (ka.)] dhammānam attham upaparikkhati, attham upaparikkhato dhammā nijjhānam khamanti, dhammanijjhānakkhantiyā sati chando jāyati, chandajāto ussahati, ussāhetvā tuleti, tulayitvā padahati, pahitatto samāno kāyena ceva paramasaccam sacchikaroti, paññāya ca nam ativijjha passati. Sāpi nāma, bhikkhave, saddhā nāhosī; tampi nāma, bhikkhave, upasaṅkamanam nāhosī; sāpi nāma, bhikkhave, payirupāsanā nāhosī; tampi nāma, bhikkhave, sotāvadhānam nāhosī; tampi nāma, bhikkhave, dhammassavanaṁ nāhosī; sāpi nāma, bhikkhave, dhammadhāraṇā nāhosī; sāpi nāma, bhikkhave, atthūpaparikkhā nāhosī; sāpi nāma, bhikkhave, dhammanijjhānakkhanti nāhosī; sopi nāma, bhikkhave, chando nāhosī; sopi nāma, bhikkhave, ussāho nāhosī; sāpi nāma, bhikkhave, tulanā nāhosī; tampi nāma, bhikkhave, padhānam nāhosī. Vippaṭipannāttha, bhikkhave, micchāpaṭipannāttha, bhikkhave. Kīva dūrevime, bhikkhave, moghapurisā apakkantā imamhā dhammadvinayā.

184. “Atthi, bhikkhave, catuppadaṁ veyyākaraṇam yassuddiṭṭhassa viññū puriso nacirasseva paññāyattham ājāneyya. Uddisissāmi vo [uddiṭṭhassāpi (ka.)], bhikkhave, ājānissatha me ta”nti? “Ke ca mayam, bhante, ke ca dhammassa aññātāro”ti? Yopi so, bhikkhave, satthā āmisagaru āmisadāyādo āmisehi saṃsaṭho viharati tassa pāyam evarūpī pañopanaṇaviyā na upeti – ‘evañca no assa atha nam kareyyāma, na ca no evamassa na nam kareyyāmā’ti, kiṁ pana, bhikkhave, yaṁ tathāgato sabbaso āmisehi visamṣaṭho viharati. Saddhassa, bhikkhave, sāvakassa satthusāsane pariyoḡāhiya [pariyogāya (sī. pī. ka.), pariyoḡayha (syā. kam.)] vattato ayamanudhammo hoti – ‘satthā bhagavā, sāvakohamasmi; jānāti bhagavā, nāhaṁ jānāmī’ti. Saddhassa, bhikkhave, sāvakassa satthusāsane pariyoḡāhiya vattato ruḷhāṇiyam [ruḷhāṇiyam (sī. pī.)] satthusāsanaṁ hoti ojavantam. Saddhassa, bhikkhave, sāvakassa satthusāsane pariyoḡāhiya vattato ayamanudhammo hoti – ‘kāmaṁ taco ca nhāru ca atṭhi ca avasissatu, sarīre upasussatu [upasussatu sarīre (sī.), sarīre avasussatu (ka.)] maṇsalohitam, yaṁ tam purisathāmena purisavīriyena purisaparakkamena pattabbaṁ na tam apāpuṇitvā vīriyassa sanṭhānam [sanṭhānam (sī. syā. pī.)] bhavissatī’ti. Saddhassa, bhikkhave, sāvakassa satthusāsane pariyoḡāhiya vattato dvinnam phalānam aññataram phalam pāṭīkaṇkham – diṭṭheva dhamme aññā, sati vā upādisese anāgāmitā”ti.

Idamavoca bhagavā. Attamanā te bhikkhū bhagavato bhāsitam abhinandunti.

Kīṭāgirisuttam niṭṭhitam dasamam.

Bhikkhuvaggo niṭṭhito dutiyo.

Tassuddānam –

Kuñjara-rāhula-sassataloko, mālukyaputto ca bhaddāli-nāmo;
Khudda-dijātha-sahampatiyācam, nālaka-raññikiṭāgirināmo.

3. Paribbājakavaggo

1. Tevijjavacchasuttam

185. Evaṁ me sutam – ekam samayaṁ bhagavā vesāliyam viharati mahāvane kūṭāgarasālāyam. Tena kho pana samayena vacchagotto paribbājako ekapuṇḍarīke paribbājakārāme paṭivasati. Atha kho bhagavā pubbañhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya vesālim piṇḍāya pāvisi. Atha kho bhagavato etadahosi – “atippago kho tāva vesāliyam piṇḍāya caritum; yaṁnūnāham yena ekapuṇḍarīko paribbājakārāmo yena vacchagotto paribbājako tenupasaṅkameyya”nti. Atha kho bhagavā yena ekapuṇḍarīko paribbājakārāmo yena vacchagotto paribbājako tenupasaṅkami. Addasā kho vacchagotto paribbājako bhagavantam dūratova āgacchantaṁ. Disvāna bhagavantam etadavoca – “etu kho, bhante, bhagavā. Svāgatam [sāgatam (sī. pī.)], bhante, bhagavato. Cirassam kho, bhante, bhagavā imam pariyāyamakāsi yadidaṁ idhāgamanāya. Nisīdatu, bhante, bhagavā idamāsanam paññatta”nti. Nisīdi bhagavā paññatte āsane. Vacchagottipi kho paribbājako aññataram nīcām āsanam gahetvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinno kho vacchagotto paribbājako bhagavantam etadavoca – “sutam metaṁ, bhante – ‘samaṇo gotamo sabbaññū sabbadassāvī, aparise+sam ñāṇadassanam paṭijānāti, carato ca me tiṭṭhato ca suttassa ca jāgarassa ca satataṁ samitam ñāṇadassanam paccupaṭṭhita’nti. Ye te, bhante, evamāhamṣu – ‘samaṇo gotamo sabbaññū sabbadassāvī, arisesam ñāṇadassanam paṭijānāti, carato ca me tiṭṭhato ca suttassa ca jāgarassa ca satataṁ samitam ñāṇadassanam paccupaṭṭhita’nti, kacci te, bhante, bhagavato vuttavādino, na ca bhagavantam abhūtena abbhācikkhanti, dhammassa cānudhammaṁ byākaronti, na ca koci sahadhammiko vādānuvādo gārayham thānam āgacchatī’ti? “Ye te, vaccha, evamāhamṣu – ‘samaṇo gotamo sabbaññū sabbadassāvī, arisesam ñāṇadassanam paṭijānāti, carato ca me tiṭṭhato ca suttassa ca jāgarassa ca satataṁ samitam ñāṇadassanam paccupaṭṭhita’nti, na me te vuttavādino, abbhācikkhanti ca pana mam asatā abhūtenā”ti.

186. “Katham byākaramānā pana mayam, bhante, vuttavādino ceva bhagavato assāma, na ca bhagavantam abhūtena abbhācikkheyāma, dhammassa cānudhammaṁ byākareyyāma, na ca koci sahadhammiko vādānuvādo gārayham thānam āgaccheyyā”ti?

““Tevijjo samaṇo gotamo’ti kho, vaccha, byākaramāno vuttavādī ceva me assa, na ca mam abhūtena abbhācikkheyā, dhammassa cānudhammaṁ byākareyyā, na ca koci sahadhammiko vādānuvādo gārayham thānam āgaccheyyyā. Ahañhi, vaccha, yāvadeva ākañkhāmi anekavihitam pubbenivāsaṁ anussarāmi, seyyathidaṁ – ekampi jātim dvepi jātiyo...pe... iti sākāraṁ sauddesam anekavihitam pubbenivāsaṁ anussarāmi. Ahañhi, vaccha, yāvadeva ākañkhāmi dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passāmi cavamāne upapajjamāne hīne paññe suvanṇe dubbañne sugate duggate...pe... yathākammūpage satte pajānāmi. Ahañhi, vaccha, āsavānam khayā anāsavam cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharāmi.

““Tevijjo samaṇo gotamo’ti kho, vaccha, byākaramāno vuttavādī ceva me assa, na ca mam abhūtena abbhācikkheyā, dhammassa cānudhammaṁ byākareyyā, na ca koci sahadhammiko vādānuvādo gārayham thānam āgaccheyyā”ti.

Evam vutte, vacchagotto paribbājako bhagavantam etadavoca – “atthi nu kho, bho gotama, koci gihī gihisamyojanam appahāya kāyassa bhedā dukkhassantakaro”ti? “Natthi kho, vaccha, koci gihī gihisamyojanam appahāya kāyassa bhedā dukkhassantakaro”ti.

“Atthi pana, bho gotama, koci gihī gihisamyojanam appahāya kāyassa bhedā saggūpago”ti? “Na kho, vaccha, ekamyeva satam na dve satāni na tīni satāni na cattāri satāni na pañca satāni, atha kho bhiyyova ye gihī gihisamyojanam appahāya kāyassa bhedā saggūpagā”ti [[“atthi kho vaccha koci gihī gihisamyojanam appahāya kāyassa bhedā saggūpagotii”. \(ka.\)](#)].

“Atthi nu kho, bho gotama, koci ājīvako [[ājīviko \(ka.\)](#)] kāyassa bhedā dukkhassantakaro”ti? “Natthi kho, vaccha, koci ājīvako kāyassa bhedā dukkhassantakaro”ti.

“Atthi pana, bho gotama, koci ājīvako kāyassa bhedā saggūpago”ti? “Ito kho so, vaccha, ekanavuto kappo [[ito ko vaccha ekanavute kappe \(ka.\)](#)] yamahañ anussarāmi, nābhijānāmi kañci ājīvakam saggūpagam aññatra ekena; sopāsi kammavādī kiriyavādī”ti. “Evam sante, bho gotama, suññam adum titthāyatanañ antamaso saggūpagenapī”ti? “Evam, vaccha, suññam adum titthāyatanañ antamaso saggūpagenapī”ti.

Idamavoca bhagavā. Attamano vacchagotto paribbājako bhagavato bhāsitam abhinandīti.

Tevijjavacchasuttam niññitam pañhamam.

2. Aggivacchasuttam

187. Evam me sutam – ekam samayañ bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiññikassa ārāme. Atha kho vacchagotto paribbājako yena bhagavā tenupasañkami; upasañkamitvā bhagavatā saddhiñ sammodi. Sammodanīyam katham sārañyam vītisāretvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinno kho vacchagotto paribbājako bhagavantam etadavoca –

“Kim nu kho, bho gotama, ‘sassato loko, idameva saccam moghamāñña’nti – evamdiñthi [[evamdiñthi \(sī. syā. kam. ka.\)](#)] bhavam gotamo”ti? “Na kho aham, vaccha, evamdiñthi – ‘sassato loko, idameva saccam moghamāñña’”nti.

“Kim pana, bho gotama, ‘asassato loko, idameva saccam moghamāñña’nti – evamdiñthi bhavam gotamo”ti? “Na kho aham, vaccha, evamdiñthi – ‘asassato loko, idameva saccam moghamāñña’”nti.

“Kim nu kho, bho gotama, ‘antavā loko, idameva saccam moghamāñña’nti – evamdiñthi bhavam gotamo”ti? “Na kho aham, vaccha, evamdiñthi – ‘antavā loko, idameva saccam moghamāñña’”nti.

“Kim pana, bho gotama, ‘anantavā loko, idameva saccam moghamāñña’nti – evamdiñthi bhavam gotamo”ti? “Na kho aham, vaccha, evamdiñthi – ‘anantavā loko, idameva saccam moghamāñña’”nti.

“Kim nu kho, bho gotama, ‘tam jīvam tam sarīram, idameva saccam moghamāñña’nti – evamdiñthi bhavam gotamo”ti? “Na kho aham, vaccha, evamdiñthi – ‘tam jīvam tam sarīram, idameva saccam moghamāñña’”nti.

“Kim pana, bho gotama, ‘aññam jīvam aññam sarīram, idameva saccam moghamāñña’nti – evamdiñthi bhavam gotamo”ti? “Na kho aham, vaccha, evamdiñthi – ‘aññam jīvam aññam sarīram, idameva saccam moghamāñña’”nti.

“‘Kīm nu kho, bho gotama, ‘hoti tathāgato param marañā, idameva saccam moghamāñña’nti – evamdiṭṭhi bhavam gotamo’’ti? “Na kho aham, vaccha, evamdiṭṭhi – ‘hoti tathāgato param marañā, idameva saccam moghamāñña’”nti.

“‘Kīm pana, bho gotama, ‘na hoti tathāgato param marañā, idameva saccam moghamāñña’nti – evamdiṭṭhi bhavam gotamo’’ti? “Na kho aham, vaccha, evamdiṭṭhi – ‘na hoti tathāgato param marañā, idameva saccam moghamāñña’”nti.

“‘Kīm nu kho, bho gotama, ‘hoti ca na ca hoti tathāgato param marañā, idameva saccam moghamāñña’nti – evamdiṭṭhi bhavam gotamo’’ti? “Na kho aham, vaccha, evamdiṭṭhi – ‘hoti ca na ca hoti tathāgato param marañā, idameva saccam moghamāñña’”nti.

“‘Kīm pana, bho gotama, ‘neva hoti na na hoti tathāgato param marañā, idameva saccam moghamāñña’nti – evamdiṭṭhi bhavam gotamo’’ti? “Na kho aham, vaccha, evamdiṭṭhi – ‘neva hoti na na hoti tathāgato param marañā, idameva saccam moghamāñña’”nti.

188. “‘Kīm nu kho, bho gotama, sassato loko, idameva saccam moghamāññanti – evamdiṭṭhi bhavam gotamo’’ti iti puṭṭho samāno ‘na kho aham, vaccha, evamdiṭṭhi – sassato loko, idameva saccam moghamāñña’nti vadesi [moghamāññantī vadesi (sī.), moghamāññanti iti vadesi (?)]. ‘Kīm pana, bho gotama, assatto loko, idameva saccam moghamāññanti – evamdiṭṭhi bhavam gotamo’’ti iti puṭṭho samāno ‘na kho aham, vaccha, evamdiṭṭhi – assatto loko, idameva saccam moghamāñña’nti vadesi. ‘Kīm nu kho, bho gotama, antavā loko, idameva saccam moghamāññanti – evamdiṭṭhi bhavam gotamo’’ti iti puṭṭho samāno ‘na kho aham, vaccha, evamdiṭṭhi – antavā loko, idameva saccam moghamāñña’nti vadesi. ‘Kīm pana, bho gotama, anantavā loko, idameva saccam moghamāññanti – evamdiṭṭhi bhavam gotamo’’ti iti puṭṭho samāno ‘na kho aham, vaccha, evamdiṭṭhi – anantavā loko, idameva saccam moghamāññanti – evamdiṭṭhi bhavam gotamo’’ti iti puṭṭho samāno ‘na kho aham, vaccha, evamdiṭṭhi – tam jīvam tam sarīram, idameva saccam moghamāññanti – evamdiṭṭhi bhavam gotamo’’ti iti puṭṭho samāno ‘na kho aham, vaccha, evamdiṭṭhi – tam jīvam tam sarīram, idameva saccam moghamāñña’nti vadesi. ‘Kīm pana, bho gotama, aññam jīvam aññam sarīram, idameva saccam moghamāññanti – evamdiṭṭhi bhavam gotamo’’ti iti puṭṭho samāno ‘na kho aham, vaccha, evamdiṭṭhi – aññam jīvam aññam sarīram, idameva saccam moghamāñña’nti vadesi. ‘Kīm nu kho, bho gotama, hoti tathāgato param marañā, idameva saccam moghamāññanti – evamdiṭṭhi bhavam gotamo’’ti iti puṭṭho samāno ‘na kho aham, vaccha, evamdiṭṭhi – hoti tathāgato param marañā, idameva saccam moghamāñña’nti vadesi.

“‘Kīm pana, bho gotama, na hoti tathāgato param marañā, idameva saccam moghamāññanti – evamdiṭṭhi bhavam gotamo’’ti iti puṭṭho samāno ‘na kho aham, vaccha, evamdiṭṭhi – na hoti tathāgato param marañā, idameva saccam moghamāñña’nti vadesi. ‘Kīm nu kho, bho gotama, hoti ca na ca hoti tathāgato param marañā, idameva saccam moghamāññanti – evamdiṭṭhi bhavam gotamo’’ti iti puṭṭho samāno ‘na kho aham, vaccha, evamdiṭṭhi – hoti ca na ca hoti tathāgato param marañā, idameva saccam moghamāñña’nti vadesi. ‘Kīm pana, bho gotama, neva hoti na na hoti tathāgato param marañā, idameva saccam moghamāññanti – evamdiṭṭhi bhavam gotamo’’ti iti puṭṭho samāno ‘na kho aham, vaccha, evamdiṭṭhi – neva hoti na na hoti tathāgato param marañā, idameva saccam moghamāñña’nti vadesi.

“‘Kīm pana bho gotamo ādīnavam sampassamāno evam imāni sabbaso dīṭṭhigatāni anupagato’’ti?

189. “‘Sassato loko’’ti kho, vaccha, dīṭṭhigatametam dīṭṭhigahanam dīṭṭhikantāro [dīṭṭhikantāram (sī. pī.)] dīṭṭhivisūkam dīṭṭhivipphanditam dīṭṭhisamyojanam sadukkham savighātam saupāyāsaṃ saparijāhaṃ, na nibbidāya na virāgāya na nirodhāya na upasamāya na abhiññāya na sambodhāya na nibbānāya saṃvattati. ‘Assatto loko’’ti kho, vaccha...pe... ‘antavā loko’’ti kho, vaccha...pe... ‘anantavā loko’’ti kho, vaccha...pe... ‘tam jīvam tam sarīra’nti kho, vaccha...pe... ‘aññam jīvam aññam sarīra’nti kho, vaccha...pe... ‘hoti tathāgato param marañā’’ti kho, vaccha ...pe... ‘na hoti tathāgato param

maraṇā’ti kho, vaccha...pe... ‘hoti ca na ca hoti tathāgato param maraṇā’ti kho, vaccha...pe... ‘neva hoti na na hoti tathāgato param maraṇā’ti kho, vaccha, diṭṭhigatametaṁ diṭṭhigahanam diṭṭhikantāro diṭṭhivisūkam diṭṭhivipphanditam diṭṭhisamyojanam sadukkham savighātam saupāyāsam saparilāham, na nibbidāya na virāgāya na nirodhāya na upasamāya na abhiññāya na sambodhāya na nibbānāya samvattati. Imam kho aham, vaccha, ādīnavam sampassamāno evam imāni sabbaso diṭṭhigatāni anupagato’ti.

“Atthi pana bhoto gotamassa kiñci diṭṭhigata”nti? “Diṭṭhigatanti kho, vaccha, apanītametaṁ tathāgatassa. Diṭṭhañhetam, vaccha, tathāgatena – ‘iti rūpam, iti rūpassa samudayo, iti rūpassa atthaṅgamo; iti vedanā, iti vedanāya samudayo, iti vedanāya atthaṅgamo; iti saññā, iti saññāya samudayo, iti saññāya atthaṅgamo; iti saṅkhārā, iti saṅkhārānam samudayo, iti saṅkhārānam atthaṅgamo; iti viññānam, iti viññānassa samudayo, iti viññānassa atthaṅgamo’ti. Tasmā tathāgato sabbamaññitānam sabbamathitānam sabbaahamkāramamamkāramānānusayānam khayā virāgā nirodhā cāgā paṭinissaggā anupādā vimuttoti vadāmī’ti.

190. “Evam vimuttacitto pana, bho gotama, bhikkhu kuhim upapajjatī’ti? “Upapajjatīti kho, vaccha, na upeti”. “Tena hi, bho gotama, na upapajjatī’ti? “Na upapajjatīti kho, vaccha, na upeti”. “Tena hi, bho gotama, upapajjati ca na ca upapajjatī’ti? “Upapajjati ca na ca upapajjatīti kho, vaccha, na upeti”. “Tena hi, bho gotama, neva upapajjati na na upapajjatī’ti? “Neva upapajjati na na upapajjatīti kho, vaccha, na upeti”.

“Evam vimuttacitto pana, bho gotama, bhikkhu kuhim upapajjatī’ti iti puṭṭho samāno ‘upapajjatīti kho, vaccha, na upeti’ti vadesi. ‘Tena hi, bho gotama, na upapajjatī’ti iti puṭṭho samāno ‘na upapajjatīti kho, vaccha, na upeti’ti vadesi. ‘Tena hi, bho gotama, upapajjati ca na ca upapajjatī’ti iti puṭṭho samāno ‘upapajjati ca na ca upapajjatīti kho, vaccha, na upeti’ti vadesi. ‘Tena hi, bho gotama, neva upapajjati na na upapajjatī’ti iti puṭṭho samāno ‘neva upapajjati na na upapajjatīti kho, vaccha, na upeti’ti vadesi. Etthāham, bho gotama, aññānamāpādiṁ, ettha sammohamāpādiṁ. Yāpi me esā bhoto gotamassa purimena kathāsallāpena ahu pasādamattā sāpi me etarahi antarahitā’ti. “Alañhi te, vaccha, aññānāya, alam sammohāya. Gambhīro hāyam, vaccha, dhammo duddaso duranubodho santo pañito atakkāvacaro nipoṇo pañditavedanīyo. So tayā dujjāno aññadiṭṭhikena aññakhantikena aññarucikena aññatrayogena [aññatrāyogena (dī. ni. 1.420)] aññatracariyakena” [aññatthācariyakena (sī. syā. kam. pī.)].

191. “Tena hi, vaccha, taññevettha paṭipucchissāmi; yathā te khameyya tathā nam byākareyyāsi. Tam kiṁ maññasi, vaccha, sace te purato aggi jaleyya, jāneyyāsi tvam – ‘ayam me purato aggi jalatī’’ti? “Sace me, bho gotama, purato aggi jaleyya, jāneyyāham – ‘ayam me purato aggi jalatī’’ti.

“Sace pana tam, vaccha, evam puccheyya – ‘yo te ayam purato aggi jalati ayam aggi kiṁ paṭicca jalatī’ti, evam puṭṭho tvam, vaccha, kinti byākareyyāsi’’ti? “Sace mañ, bho gotama, evam puccheyya – ‘yo te ayam purato aggi jalati ayam aggi kiṁ paṭicca jalatī’ti, evam puṭṭho aham, bho gotama, evam byākareyyam – ‘yo me ayam purato aggi jalati ayam aggi tiṇakaṭṭhupādānam paṭicca jalatī’’ti.

“Sace te, vaccha, purato so aggi nibbāyeyya, jāneyyāsi tvam – ‘ayam me purato aggi nibbuto’’’ti? “Sace me, bho gotama, purato so aggi nibbāyeyya, jāneyyāham – ‘ayam me purato aggi nibbuto’’’ti.

“Sace pana tam, vaccha, evam puccheyya – ‘yo te ayam purato aggi nibbuto so aggi ito katamaṁ disam gato – puratthimam vā dakkhiṇam vā pacchimam vā uttaram vā’ti, evam puṭṭho tvam, vaccha, kinti byākareyyāsi’’ti? “Na upeti, bho gotama, yañhi so, bho gotama, aggi tiṇakaṭṭhupādānam paṭicca ajali [jalati (syā. kam. ka.)] tassa ca pariyādānā aññassa ca anupahārā anāhāro nibbuto tveva saṅkhyam gacchatī’’ti.

192. “Evameva kho, vaccha, yena rūpena tathāgataṁ paññāpayamāno paññāpeyya tam rūpaṁ

tathāgatassa pahīnam ucchinnamūlam tālāvatthukataṁ anabhāvamkataṁ āyatim anuppādadhammaṁ. Rūpasāṅkhayavimutto [rūpasāṅkhāvimutto (sī. syā. kam. pī.) evam vedanāsaṅkhayādīsapi] kho, vaccha, tathāgato gambhīro appameyyo duppariyogālho – seyyathāpi mahāsamuddo. Upapajjatīti na upeti, na upapajjatīti na upeti, upapajjati ca na ca upapajjatīti na upeti, neva upapajjati na na upapajjatīti na upeti.

“Yāya vedanāya tathāgataṁ paññāpayamāno paññāpeyya sā vedanā tathāgatassa pahīnā ucchinnamūlā tālāvatthukatā anabhāvamkataṁ āyatim anuppādadhammā. Vedanāsaṅkhayavimutto kho, vaccha, tathāgato gambhīro appameyyo duppariyogālho – seyyathāpi mahāsamuddo. Upapajjatīti na upeti, na upapajjatīti na upeti, upapajjati ca na ca upapajjatīti na upeti, neva upapajjati na na upapajjatīti na upeti.

“Yāya saññāya tathāgataṁ paññāpayamāno paññāpeyya sā saññā tathāgatassa pahīnā ucchinnamūlā tālāvatthukatā anabhāvamkataṁ āyatim anuppādadhammā. Saññāsaṅkhayavimutto kho, vaccha, tathāgato gambhīro appameyyo duppariyogālho – seyyathāpi mahāsamuddo. Upapajjatīti na upeti, na upapajjatīti na upeti, upapajjati ca na ca upapajjatīti na upeti, neva upapajjati na na upapajjatīti na upeti.

“Yehi saṅkhārehi tathāgataṁ paññāpayamāno paññāpeyya te saṅkhārā tathāgatassa pahīnā ucchinnamūlā tālāvatthukatā anabhāvamkataṁ āyatim anuppādadhammā. Saṅkhārasaṅkhayavimutto kho, vaccha, tathāgato gambhīro appameyyo duppariyogālho – seyyathāpi mahāsamuddo. Upapajjatīti na upeti, na upapajjatīti na upeti, upapajjati ca na ca upapajjatīti na upeti, neva upapajjati na na upapajjatīti na upeti.

“Yena viññāṇena tathāgataṁ paññāpayamāno paññāpeyya tam viññāṇam tathāgatassa pahīnam ucchinnamūlam tālāvatthukataṁ anabhāvamkataṁ āyatim anuppādadhammā. Viññāṇasaṅkhayavimutto kho, vaccha, tathāgato gambhīro appameyyo duppariyogālho – seyyathāpi mahāsamuddo. Upapajjatīti na upeti, na upapajjatīti na upeti, upapajjati ca na ca upapajjatīti na upeti, neva upapajjati na na upapajjatīti na upeti”.

Evam vutte, vacchagotto paribbājako bhagavantam etadavoca – “seyyathāpi, bho gotama, gāmassa vā nigamassa vā avidūre mahāsālarukkho. Tassa aniccatā sākhāpalāsā palujjeyyūm [sākhāpalāsām palujjeyya], tacapapaṭikā palujjeyyūm, pheggū palujjeyyūm [pheggū palujjeyya (sī. syā. kam. pī.)]; so aparena samayena apagatasākhāpalāso apagatatacapapaṭiko apagataphegguko suddho assa, sāre patiṭṭhito; evameva bhoto gotamassa pāvacanam apagatasākhāpalāsām apagatatacapapaṭikam apagatapheggukam suddham, sāre patiṭṭhitam. Abhikkantam, bho gotama...pe... upāsakam mām bhavam gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetam saraṇam gata”nti.

Aggivacchasuttam niṭṭhitam dutiyaṁ.

3. Mahāvacchasuttam

193. Evam me sutam – ekam samayaṁ bhagavā rājagahe viharati veļuvane kalandakanivāpe. Atha kho vacchagotto paribbājako yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavatā saddhim sammodi. Sammodanīyam katham sāraṇīyam vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho vacchagotto paribbājako bhagavantam etadavoca – “dīgharattāham bhotā gotamena sahakathī. Sādu me bhavaṁ gotamo saṅkhittena kusalākusalam desetū”ti. “Saṅkhittenapi kho te aham, vaccha, kusalākusalam deseyyam, vitthārenapi kho te aham, vaccha, kusalākusalam deseyyam; api ca te aham, vaccha, saṅkhittena kusalākusalam desessāmi. Tam suṇāhi, sādhukam manasi karohi, bhāsissāmī”ti. “Evam, bho”ti kho vacchagotto paribbājako bhagavato paccassosi. Bhagavā etadavoca –

194. “Lobho kho, vaccha, akusalam, alobho kusalam; doso kho, vaccha, akusalam, adoso kusalam; moho kho, vaccha, akusalam, amoho kusalam. Iti kho, vaccha, ime tayo dhammā akusalā, tayo dhammā kusalā.

“Pāṇātipāto kho, vaccha, akusalam, pāṇātipātā veramañī kusalam; adinnādānam kho, vaccha, akusalam, adinnādānā veramañī kusalam; kāmesumicchācāro kho, vaccha, akusalam, kāmesumicchācārā veramañī kusalam; musāvādo kho, vaccha, akusalam, musāvādā veramañī kusalam; pisuñā vācā kho, vaccha, akusalam, pisuñāya vācāya veramañī kusalam; pharusā vācā kho, vaccha, akusalam, pharusāya vācāya veramañī kusalam; samphappalāpo kho, vaccha, akusalam, samphappalāpā veramañī kusalam; abhijjhā kho, vaccha, akusalam, anabhijjhā kusalam; byāpādo kho, vaccha, akusalam, abyāpādo kusalam; micchādiṭṭhi kho, vaccha, akusalam sammādiṭṭhi kusalam. Iti kho, vaccha, ime dasa dhammā akusalā, dasa dhammā kusalā.

“Yato kho, vaccha, bhikkhuno taṇhā pahīnā hoti ucchinnaṃūlā tālāvatthukatā anabhāvanākataā āyatim anuppādadhammā, so hoti bhikkhu araham khīṇāsavo yusitavā katakaraṇīyo ohitabhārō anuppattasadattho parikkhīṇabhaṭṭasamyojano sammadaññā vimutto”ti.

195. “Tiṭṭhatu bhavam gotamo. Atthi pana te bphoto gotamassa ekabhikkhupi sāvako yo āsavānam khayā [sāvako āsavānam khayā (sī. syā. kam. pī.) evamuparipi] anāsavam cetovimuttim paññāvimuttim diṭṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharatī”ti? “Na kho, vaccha, ekaṃyeva satam na dve satāni na tīni satāni na cattāri satāni na pañca satāni, atha kho bhiyyova ye bhikkhū mama sāvakā āsavānam khayā anāsavam cetovimuttim paññāvimuttim diṭṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharantī”ti.

“Tiṭṭhatu bhavam gotamo, tiṭṭhantu bhikkhū. Atthi pana bphoto gotamassa ekā bhikkhunīpi sāvikā yā āsavānam khayā anāsavam cetovimuttim paññāvimuttim diṭṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharatī”ti? “Na kho, vaccha, ekaṃyeva satam na dve satāni na tīni satāni na cattāri satāni na pañca satāni, atha kho bhiyyova yā bhikkhuniyo mama sāvikā āsavānam khayā anāsavam cetovimuttim paññāvimuttim diṭṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharantī”ti.

“Tiṭṭhatu bhavam gotamo, tiṭṭhantu bhikkhū, tiṭṭhantu bhikkhuniyo. Atthi pana bphoto gotamassa ekupāsakopi sāvako gihī odātavasano brahmacārī yo pañcannam orambhāgīyānam samyojanānam parikkhayā opapātiko tattha parinibbāyī anāvattidhammo tasmā lokā”ti? “Na kho, vaccha, ekaṃyeva satam na dve satāni na tīni satāni na cattāri satāni na pañca satāni, atha kho bhiyyova ye upāsakā mama sāvakā gihī odātavasanā brahmacārino pañcannam orambhāgīyānam samyojanānam parikkhayā opapātikā tattha parinibbāyino anāvattidhammā tasmā lokā”ti.

“Tiṭṭhatu bhavam gotamo, tiṭṭhantu bhikkhū, tiṭṭhantu bhikkhuniyo, tiṭṭhantu upāsakā gihī odātavasanā brahmacārino. Atthi pana bphoto gotamassa ekupāsakopi sāvako gihī odātavasano kāmabhogī sāsanakaro ovādappaṭikaro yo tiṇṇavicikiccho vigatakathāmīkatho vesārajjappatto aparappaccayo satthusāsane viharatī”ti? “Na kho, vaccha, ekaṃyeva satam na dve satāni na tīni satāni na cattāri satāni na pañca satāni, atha kho bhiyyova ye upāsakā mama sāvakā gihī odātavasanā kāmabhogino sāsanakarā ovādappaṭikarā tiṇṇavicikicchā vigatakathāmīkathā vesārajjappattā aparappaccayā satthusāsane viharantī”ti.

“Tiṭṭhatu bhavam gotamo, tiṭṭhantu bhikkhū, tiṭṭhantu bhikkhuniyo, tiṭṭhantu upāsakā gihī odātavasanā brahmacārino, tiṭṭhantu upāsakā gihī odātavasanā kāmabhogino. Atthi pana bphoto gotamassa ekupāsikāpi sāvikā gihīnī odātavasanā brahmacārinī yā pañcannam orambhāgīyānam samyojanānam parikkhayā opapātikā tattha parinibbāyinī anāvattidhammā tasmā lokā”ti? “Na kho, vaccha, ekaṃyeva satam na dve satāni na tīni satāni na cattāri satāni na pañca satāni, atha kho bhiyyova

yā upāsikā mama sāvikā gihiniyo odātavasanā brahmacāriniyo pañcannam̄ orambhāgīyānam̄ samyojanānam̄ parikkhayā opapātikā tattha parinibbāyiniyo anāvattidhammā tasmā lokā”ti.

“Tiṭṭhatu bhavam̄ gotamo, tiṭṭhantu bhikkhū, tiṭṭhantu bhikkhuniyo, tiṭṭhantu upāsakā gihī odātavasanā brahmacārino, tiṭṭhantu upāsakā gihī odātavasanā kāmabhogino, tiṭṭhantu upāsikā gihiniyo odātavasanā brahmacāriniyo. Atthi pana photo gotamassa ekupāsikāpi sāvikā gihinī odātavasanā kāmabhoginī sāsanakarā ovādappaṭikarā yā tiṇḍavicicicchā vigatakathām̄kathā vesārajjappattā aparappaccayā satthusāsane viharatī”ti? “Na kho, vaccha, ekaṃyeva satam na dve satāni na tīṇi satāni na cattāri satāni na pañca satāni, atha kho bhiyyova yā upāsikā mama sāvikā gihiniyo odātavasanā kāmabhoginiyo sāsanakarā ovādappaṭikarā tiṇḍavicchicchā vigatakathām̄kathā vesārajjappattā aparappaccayā satthusāsane viharantī”ti.

196. “Sace hi, bho gotama, imam̄ dhammam̄ bhavañceva gotamo ārādhako abhavissa, no ca kho bhikkhū ārādhakā abhavissam̄su; evamidaṃ brahmacariyam̄ aparipūram̄ abhavissa tenaṅgena. Yasmā ca kho, bho gotama, imam̄ dhammam̄ bhavañceva gotamo ārādhako bhikkhū ca ārādhakā; evamidaṃ brahmacariyam̄ paripūram̄ tenaṅgena.

“Sace hi, bho gotama, imam̄ dhammam̄ bhavañceva gotamo ārādhako abhavissa, bhikkhū ca ārādhakā abhavissam̄su, no ca kho bhikkhuniyo ārādhikā abhavissam̄su; evamidaṃ brahmacariyam̄ aparipūram̄ abhavissa tenaṅgena. Yasmā ca kho, bho gotama, imam̄ dhammam̄ bhavañceva gotamo ārādhako, bhikkhū ca ārādhakā; evamidaṃ brahmacariyam̄ paripūram̄ tenaṅgena.

“Sace hi, bho gotama, imam̄ dhammam̄ bhavañceva gotamo ārādhako abhavissa, bhikkhū ca ārādhakā abhavissam̄su, bhikkhuniyo ca ārādhikā abhavissam̄su, no ca kho upāsakā gihī odātavasanā brahmacārino ārādhakā abhavissam̄su; evamidaṃ brahmacariyam̄ aparipūram̄ abhavissa tenaṅgena. Yasmā ca kho, bho gotama, imam̄ dhammam̄ bhavañceva gotamo ārādhako, bhikkhū ca ārādhakā, bhikkhuniyo ca ārādhikā; evamidaṃ brahmacariyam̄ paripūram̄ tenaṅgena.

“Sace hi, bho gotama, imam̄ dhammam̄ bhavañceva gotamo ārādhako abhavissa, bhikkhū ca ārādhakā abhavissam̄su, bhikkhuniyo ca ārādhikā abhavissam̄su, upāsakā ca gihī odātavasanā brahmacārino ārādhakā abhavissam̄su, upāsakā ca gihī odātavasanā kāmabhogino ārādhakā abhavissam̄su; evamidaṃ brahmacariyam̄ aparipūram̄ abhavissa tenaṅgena. Yasmā ca kho, bho gotama, imam̄ dhammam̄ bhavañceva gotamo ārādhako, bhikkhū ca ārādhakā, bhikkhuniyo ca ārādhikā, upāsakā ca gihī odātavasanā brahmacārino ārādhakā, upāsakā ca gihī odātavasanā kāmabhogino ārādhakā; evamidaṃ brahmacariyam̄ paripūram̄ tenaṅgena.

“Sace hi, bho gotama, imam̄ dhammam̄ bhavañceva gotamo ārādhako abhavissa, bhikkhū ca ārādhakā abhavissam̄su, bhikkhuniyo ca ārādhikā abhavissam̄su, upāsakā ca gihī odātavasanā brahmacārino ārādhakā abhavissam̄su, upāsakā ca gihī odātavasanā kāmabhogino ārādhakā abhavissam̄su, no ca kho upāsikā gihiniyo odātavasanā brahmacāriniyo ārādhikā abhavissam̄su; evamidaṃ brahmacariyam̄ aparipūram̄ abhavissa tenaṅgena. Yasmā ca kho, bho gotama, imam̄ dhammam̄ bhavañceva gotamo ārādhako, bhikkhū ca ārādhakā, bhikkhuniyo ca ārādhikā, upāsakā ca gihī odātavasanā brahmacārino ārādhakā, upāsakā ca gihī odātavasanā kāmabhogino ārādhakā, upāsikā ca gihiniyo odātavasanā brahmacāriniyo ārādhikā; evamidaṃ brahmacariyam̄ paripūram̄ tenaṅgena.

“Sace hi, bho gotama, imam̄ dhammam̄ bhavañceva gotamo ārādhako abhavissa, bhikkhū ca ārādhakā abhavissam̄su, bhikkhuniyo ca ārādhikā abhavissam̄su, upāsakā ca gihī odātavasanā brahmacārino ārādhakā abhavissam̄su, upāsakā ca gihī odātavasanā kāmabhogino ārādhakā abhavissam̄su, upāsikā ca gihiniyo odātavasanā brahmacāriniyo ārādhikā abhavissam̄su, no ca kho

upāsikā gihiniyo odātavasanā kāmabhoginiyo ārādhikā abhavissam̄su; evamidam̄ brahmacariyam̄ aparipūram̄ abhavissa tenaṅgena. Yasmā ca kho, bho gotama, imam̄ dhammam̄ bhavañceva gotamo ārādhako, bhikkhū ca ārādhakā, bhikkhuniyo ca ārādhikā, upāsakā ca gihī odātavasanā brahmacārino ārādhakā, upāsakā ca gihī odātavasanā kāmabhogino ārādhakā, upāsikā ca gihiniyo odātavasanā brahmacāriniyo ārādhikā, upāsikā ca gihiniyo odātavasanā kāmabhoginiyo ārādhikā; evamidam̄ brahmacariyam̄ paripūram̄ tenaṅgena.

197. “Seyyathāpi, bho gotama, gaṅgā nadī samuddaninnā samuddapoṇā samuddapabbhārā samuddam̄ āhacca tiṭṭhati, evamevāyam̄ bphoto gotamassa parisā sagahaṭṭhapabbajitā nibbānaninnā nibbānapoṇā nibbānapabbhārā nibbānaṇam̄ āhacca tiṭṭhati. Abhikkantam̄, bho gotama...pe... esāham̄ bhavantam̄ gotamam̄ saraṇam̄ gacchāmi dhammañca bhikkhusaṅghañca. Labheyyāham̄ bphoto gotamassa santike pabbajjam̄, labheyyam̄ upasampada”nti. “Yo kho, vaccha, aññatitthiyapubbo imasmiṁ dhammadvinaye ākaṅkhati pabbajjam̄, ākaṅkhati upasampadam̄, so cattāro māse parivasati. Catunnam̄ māsānaṇam̄ accayena āraddhacittā bhikkhū pabbājenti upasampādenti bhikkhubhāvāya; api ca mettha puggalavemattatā veditā”ti. “Sace, bhante, aññatitthiyapubbā imasmiṁ dhammadvinaye ākaṅkhantā pabbajjam̄, ākaṅkhantā upasampadam̄ cattāro māse parivasanti, catunnam̄ māsānaṇam̄ accayena āraddhacittā bhikkhū pabbājenti upasampādenti bhikkhubhāvāya; aham̄ cattāri vassāni parivasissāmi. Catunnam̄ vassānaṇam̄ accayena āraddhacittā bhikkhū pabbājentu upasampādantu bhikkhubhāvāya”ti. Alattha kho vacchagotto paribbājako bhagavato santike pabbajam̄ alattha upasampadam̄.

Acirūpasampanno kho panāyasmā vacchagotto addhamāsūpasampanno yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam̄ abhvādetvā ekamantam̄ nisīdi. Ekamantam̄ nisinno kho āyasmā vacchagotto bhagavantam̄ etadavoca – “yāvatakan̄, bhante, sekhena nāṇena sekhāya vijjāya pattabbaṇam̄, anuppattam̄ tam̄ mayā; uttari ca me [uttarim̄ me (sī. syā. kam̄. pī.)] bhagavā dhammad̄ desetū”ti. “Tena hi tvam̄, vaccha, dve dhamme uttari bhāvehi – samathañca vipassanañca. Ime kho te, vaccha, dve dhammā uttari bhāvitā – samatho ca vipassanā ca – anekadhātupativedhāya samvattissanti.

198. “So tvam̄, vaccha, yāvadeva [yāvade (pī.)] ākaṅkhissasi – ‘anekavihitam̄ iddhividham̄ paccanubhaveyyam̄ – ekopi hutvā bahudhā assam̄, bahudhāpi hutvā eko assam̄; āvibhāvam̄, tirobhāvam̄; tirokuṭṭam̄ tiropākāram̄ tiropabbataṇam̄ asajjamāno gaccheyyam̄, seyyathāpi ākāse; pathavyāpi ummujjanimujjam̄ kareyyam̄, seyyathāpi udake; udakepi abhijjamāne gaccheyyam̄, seyyathāpi pathavyam̄; ākāsepi pallānkena kameyyam̄, seyyathāpi pakkhī sakuno; imepi candimasūriye evam̄mahiddhike evam̄mahānubhāve pāṇīnā parimaseyyam̄, parimajjeyyam̄; yāvabrahmalokāpi kāyena vasam̄ vatteyya’nti, tatra tatreva sakkhibhabbatam̄ pāpuṇissasi, sati satiāyatane.

“So tvam̄, vaccha, yāvadeva ākaṅkhissasi – ‘dibbāya sotadhātuyā visuddhāya atikkantamānusikāya ubho sadde suṇeyyam̄ – dibbe ca mānuse ca, ye dūre santike cā’ti, tatra tatreva sakkhibhabbatam̄ pāpuṇissasi, sati satiāyatane.

“So tvam̄, vaccha, yāvadeva ākaṅkhissasi – ‘parasattānam̄ parapuggalānam̄ cetasā ceto paricca pajāneyyam̄ – sarāgam̄ vā cittam̄ sarāgam̄ cittanti pajāneyyam̄, vītarāgam̄ vā cittam̄ vītarāgam̄ cittanti pajāneyyam̄; sadosam̄ vā cittam̄ sadosam̄ cittanti pajāneyyam̄, vītadosam̄ vā cittam̄ vītadosam̄ cittanti pajāneyyam̄; samohaṇam̄ vā cittam̄ samohaṇam̄ cittanti pajāneyyam̄, vītamohaṇam̄ vā cittam̄ vītamohaṇam̄ cittanti pajāneyyam̄; samkhittam̄ vā cittam̄ samkhittam̄ cittanti pajāneyyam̄, vikkhittam̄ vā cittam̄ vikkhittam̄ cittanti pajāneyyam̄; mahaggataṇam̄ vā cittam̄ mahaggataṇam̄ cittanti pajāneyyam̄, amahaggataṇam̄ vā cittam̄ amahaggataṇam̄ cittanti pajāneyyam̄; sauttaram̄ vā cittam̄ sauttaram̄ cittanti pajāneyyam̄, anuttaram̄ vā cittam̄ anuttaram̄ cittanti pajāneyyam̄; samāhitam̄ vā cittam̄ samāhitam̄ cittanti pajāneyyam̄, asamāhitam̄ vā cittam̄ asamāhitam̄ cittanti pajāneyyam̄; vimuttam̄ vā cittam̄ vimuttam̄ cittanti pajāneyyam̄, avimuttam̄ vā cittam̄ avimuttam̄ cittanti pajāneyyam̄’nti, tatra tatreva sakkhibhabbatam̄ pāpuṇissasi, sati satiāyatane.

“So tvam, vaccha, yāvadeva ākañkhissasi – ‘anekavihitam pubbenivāsam anussareyyam, seyyathidam – ekampi jātim dvepi jātiyo tissopi jātiyo catassopi jātiyo pañcapi jātiyo dasapi jātiyo vīsampi jātiyo tiṁsampi jātiyo cattālīsampi jātiyo paññasampi jātiyo jātisatampi jātisahassampi jātisatasahassampi; anekepi samvāṭṭakappe anekepi vivaṭṭakappe anekepi samvāṭṭavivaṭṭakappe – amutrāsim evamnāmo evamgutto evamvāṇṇo evamāhāro evam̄sukhadukkhappaṭisamvedī evamāyupariyanto, so tato cuto amutra udapādim; tatrāpāsim evamnāmo evamgutto evamvāṇṇo evamāhāro evam̄sukhadukkhappaṭisamvedī evamāyupariyanto, so tato cuto idhūpapannoti; iti sākāram sauddesam anekavihitam pubbenivāsam anussareyya’nti, tatra tatreva sakkhibhabbatam pāpuṇissasi, sati satiāyatane.

“So tvam, vaccha, yāvadeva ākañkhissasi – ‘dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passeyyam cavamāne upapajjamāne hīne pañite suvanṇe dubbanne sugate duggate yathākammūpage satte pajāneyyam – ime vata bhonto sattā kāyaduccaritena samannāgatā vacīduccaritena samannāgatā manoduccaritena samannāgatā ariyānam upavādakā micchādiṭṭhikā micchādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā param maraṇā apāyam duggatim vinipātam nirayam upapannā; ime vā pana bhonto sattā kāyasucaritena samannāgatā vacīsucaritena samannāgatā manosucaritena samannāgatā ariyānam anupavādakā sammādiṭṭhikā sammādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā param maraṇā sugatim saggam lokam upapannati; iti dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passeyyam cavamāne upapajjamāne hīne pañite suvanṇe dubbanne sugate duggate yathākammūpage satte pajāneyya’nti, tatra tatreva sakkhibhabbatam pāpuṇissasi, sati satiāyatane.

“So tvam, vaccha, yāvadeva ākañkhissasi – ‘āsavānam khayā anāsavam cetovimuttim paññāvimuttim diṭṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja vihareyya’nti, tatra tatreva sakkhibhabbatam pāpuṇissasi, sati satiāyatane’’ti.

199. Atha kho āyasmā vacchagotto bhagavato bhāsitam abhinanditvā anumoditvā utthāyāsanā bhagavantam abhivādetvā padakkhiṇam katvā pakkāmi. Atha kho āyasmā vacchagotto eko vūpakaṭṭho appamatto ātāpī pahitatto viharanto nacirasseva – yassathāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyam pabbajanti tadanuttaram – brahmacariyapariyośānam diṭṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja vihāsi. ‘Khīnā jāti, vusitam brahmacariyam, kataṁ karaṇīyam, nāparam itthattāyā’ti abbhaññāsi. Aññataro kho panāyasmā vacchagotto arahatam ahosi.

200. Tena kho pana samayena sambahulā bhikkhū bhagavantam dassanāya gacchanti. Addasā kho āyasmā vacchagotto te bhikkhū dūratova āgacchante. Disvāna yena te bhikkhū tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā te bhikkhū etadavoca – “handa! Kaham pana tumhe āyasmanto gacchathā”’ti? “Bhagavantam kho mayam, āvuso, dassanāya gacchāmā”’ti. “Tenahāyasmanto mama vacanena bhagavato pāde sirasā vandatha, evañca vadetha – ‘vacchagotto, bhante, bhikkhu bhagavato pāde sirasā vandati, evañca vadeti – paricinno me bhagavā, paricinno me sugato’’’ti. “Evamāvuso”’ti kho te bhikkhū āyasmato vacchagottassa paccassosum. Atha kho te bhikkhū yena bhagavā tenupasaṅkamim̄su; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidim̄su. Ekamantam nisinnā kho te bhikkhū bhagavantam etadavocum – “āyasmā, bhante, vacchagotto bhagavato pāde sirasā vandati, evañca vadeti – ‘paricinno me bhagavā, paricinno me sugato’’’ti. “Pubbeva me, bhikkhave, vacchagotto bhikkhu cetasā ceto paricca vidito – ‘tevijjo vacchagotto bhikkhu mahiddhiko mahānubhāvo’’’ti. Devatāpi me etamattham ārocesum – ‘tevijjo, bhante, vacchagotto bhikkhu mahiddhiko mahānubhāvo’’’ti.

Idamavoca bhagavā. Attamanā te bhikkhū bhagavato bhāsitam abhinandunti.

Mahāvacchasuttaṁ niṭṭhitam tatiyam.

4. Dīghanakhasuttam

201. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā rājagahe viharati gjjhakūte pabbate sūkarakhatayam. Atha kho dīghanakho paribbājako yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavatā saddhiṁ sammodi. Sammodanīyam kathaṁ sāraṇīyam vītisāretvā ekamantam aṭṭhāsi. Ekamantam ṭhito kho dīghanakho paribbājako bhagavantam etadavoca – “ahañhi, bho gotama, evamvādī evamdiṭṭhi – ‘sabbam me nakkhamatī’”ti. “Yāpi kho te esā, aggivessana, diṭṭhi – ‘sabbam me nakkhamatī’ti, esāpi te diṭṭhi nakkhamatī”ti? “Esā ce [esāpi (ka.)] me, bho gotama, diṭṭhi khameyya, tāmpassa tādisameva, tāmpassa tādisamevā”ti. “Ato kho te, aggivessana, bahū hi bahutarā lokasmiṁ ye evamāhaṁsu – ‘tāmpassa tādisameva, tāmpassa tādisamevā’ti. Te tañceva diṭṭhim nappajahanti aññañca diṭṭhim upādiyanti. Ato kho te, aggivessana, tanū hi tanutarā lokasmiṁ ye evamāhaṁsu – ‘tāmpassa tādisameva, tāmpassa tādisamevā’ti. Te tañceva diṭṭhim pajahanti aññañca diṭṭhim na upādiyanti. Santaggivessana, eke samaṇabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino – ‘sabbam me khamatī’ti; santaggivessana, eke samaṇabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino – ‘sabbam me nakkhamatī’ti; santaggivessana, eke samaṇabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino – ‘ekaccam me khamati, ekaccam me nakkhamatī’ti. Tatraggivessana, ye te samaṇabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino – ‘sabbam me khamatī’ti tesamayam diṭṭhi sārāgāya santike, saññogāya santike, abhinandanāya santike ajjhosānāya santike upādānāya santike; tatraggivessana ye te samaṇabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino – ‘sabbam me nakkhamatī’ti tesamayam diṭṭhi asārāgāya santike, asaññogāya santike, anabhinandanāya santike, anajjhosānāya santike, anupādānāya santike”ti.

202. Evam vutte, dīghanakho paribbājako bhagavantam etadavoca – “ukkamseti [ukkamṣati (sī. pī. ka.)] me bhavam gotamo diṭṭhigatam, samukkamseti [sampahamṣati (ka.)] me bhavam gotamo diṭṭhigata”nti. “Tatraggivessana, ye te samaṇabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino – ‘ekaccam me khamati, ekaccam me nakkhamatī’ti. Yā hi tesam khamati sāyam diṭṭhi sārāgāya santike, saññogāya santike, abhinandanāya santike, ajjhosānāya santike, upādānāya santike; yā hi tesam nakkhamati sāyam diṭṭhi asārāgāya santike, asaññogāya santike, anabhinandanāya santike, anajjhosānāya santike, anupādānāya santike. Tatraggivessana, ye te samaṇabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino – ‘sabbam me khamatī’ti tattha viññū puriso iti paṭisañcikkhati – ‘yā kho me ayam diṭṭhi – sabbam me khamatī’, imañce aham diṭṭhim thāmasā parāmāsā abhinivissa vohareyyam – idameva saccam moghamāññanti; dvīhi me assa viggaho – yo cāyam samaṇo vā brāhmaṇo vā evamvādī evamdiṭṭhi – sabbam me nakkhamatī, yo cāyam samaṇo vā brāhmaṇo vā evamvādī evamdiṭṭhi – ekaccam me khamati, ekaccam me nakkhamatī – imehi assa dvīhi viggaho. Iti viggahē sati vivādo, vivāde sati vighāto, vighāte sati vihesā’. Iti so viggahañca vivādañca vighātañca vihesañca attani sampassamāno tañceva diṭṭhim pajahati aññañca diṭṭhim na upādiyati. Evametāsam diṭṭhīnam pahānam hoti, evametāsam diṭṭhīnam paṭinissaggo hoti.

203. “Tatraggivessana, ye te samaṇabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino – ‘sabbam me nakkhamatī’ti tattha viññū puriso iti paṭisañcikkhati – ‘yā kho me ayam diṭṭhi – sabbam me nakkhamatī’ti, imañce aham diṭṭhim thāmasā parāmāsā abhinivissa vohareyyam – idameva saccam moghamāññanti; dvīhi me assa viggaho – yo cāyam samaṇo vā brāhmaṇo vā evamvādī evamdiṭṭhi – sabbam me khamatī, yo cāyam samaṇo vā brāhmaṇo vā evamvādī evamdiṭṭhi – ekaccam me khamati ekaccam me nakkhamatī – imehi assa dvīhi viggaho. Iti viggahē sati vivādo, vivāde sati vighāto, vighāte sati vihesā’. Iti so viggahañca vivādañca vighātañca vihesañca attani sampassamāno tañceva diṭṭhim pajahati aññañca diṭṭhim na upādiyati. Evametāsam diṭṭhīnam pahānam hoti, evametāsam diṭṭhīnam paṭinissaggo hoti.

204. “Tatraggivessana, ye te samaṇabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino – ‘ekaccam me khamati, ekaccam me nakkhamatī’ti tattha viññū puriso iti paṭisañcikkhati – ‘yā kho me ayam diṭṭhi – ekaccam me khamati, ekaccam me nakkhamatīti, imañce aham diṭṭhim thāmasā parāmāsā abhinivissa vohareyyam – idameva saccam moghamāññanti; dvīhi me assa viggaho – yo cāyam samaṇo vā brāhmaṇo vā evamvādī evamdiṭṭhi – sabbam me khamatīti, yo cāyam samaṇo vā brāhmaṇo vā evamvādī evamdiṭṭhi – sabbam me nakkhamatīti – imehi assa dvīhi viggaho. Iti viggahē sati vivādo, vivāde sati vighāto, vighāte sati vihesā’. Iti so viggahañca vivādañca vighātañca vihesañca attani sampassamāno tañceva diṭṭhim pajahati aññañca diṭṭhim na upādiyati. Evametāsam diṭṭhīnam pahānam hoti, evametāsam diṭṭhīnam paṭinissaggo hoti

vighāto, vighāte sati vihesā'. Iti so viggahañca vivādañca vighātañca vihesañca attani sampassamāno tañceva diññhim pajahati aññañca diññhim na upādiyati. Evametāsam diññhīnam pahānam hoti, evametāsam diññhīnam pañinissaggo hoti.

205. “Ayam kho panaggivessana, kāyo rūpī cātumahābhūtiko [cātummahābhūtiko (sī. syā.)] mātāpettikasambhavo odanakummāsupacayo aniccucchādanaparimaddanabhedanaviddhañsanadhammo, aniccato dukkhato rogato gañdato sallato aghato ābādhato parato palokato suññato anattato samanupassitabbo. Tassimāñ kāyam aniccato dukkhato rogato gañdato sallato aghato ābādhato parato palokato suññato anattato samanupassato yo kāyasmīñ kāyachando kāyasneho kāyanvayatā sā pahīyati.

“Tisso kho imā, aggivessana, vedanā – sukhā vedanā, dukkhā vedanā, adukkhamasukhā vedanā. Yasmīm, aggivessana, samaye sukham vedanam vedeti, neva tasmīm samaye dukkham vedanam vedeti, na adukkhamasukham vedanam vedeti; sukhamyeva tasmīm samaye vedanam vedeti. Yasmīm, aggivessana, samaye dukkham vedanam vedeti, neva tasmīm samaye sukham vedanam vedeti, na adukkhamasukham vedanam vedeti; dukkhamyeva tasmīm samaye vedanam vedeti. Yasmīm, aggivessana, samaye adukkhamasukham vedanam vedeti, neva tasmīm samaye sukham vedanam vedeti, na dukkham vedanam vedeti; adukkhamasukhamyeva tasmīm samaye vedanam vedeti. Sukhāpi kho, aggivessana, vedanā aniccā sañkhatā pañccasamuppannā khayadhammā vayadhammā virāgadhammā nirodhadhammā; dukkhpāpi kho, aggivessana, vedanā aniccā sañkhatā pañccasamuppannā khayadhammā vayadhammā virāgadhammā nirodhadhammā; adukkhamasukhpāpi kho, aggivessana, vedanā aniccā sañkhatā pañccasamuppannā khayadhammā vayadhammā virāgadhammā nirodhadhammā. Evam passam, aggivessana, sutavā ariyasāvako sukhāyapi vedanāya nibbindati, dukkhpāyapi vedanāya nibbindati, adukkhamasukhpāyapi vedanāya nibbindati; nibbindam virajjati, virāgā vimuccati. Vimuttasmiñ, vimuttamiti ñānam hoti. ‘Khīñā jāti, vusitam brahmacariyam, katañ karanīyam, nāparam itthattāyā’ti pajānāti. Em vimuttacitto kho, aggivessana, bhikkhu na kenaci samvadati, na kenaci vivadati, yañca loke vuttam tena voharati, aparāmasa”nti.

206. Tena kho pana samayena āyasmā sāriputto bhagavato piññhito ḥhito hoti bhagavantam bījayamāno [vījayamāno (sī. pī.)]. Atha kho āyasmato sāriputtassa etadahosi – “tesam tesam kira no bhagavā dhammānam abhiññā pahānamāha, tesam tesam kira no sugato dhammānam abhiññā pañinissaggamāhā”ti. Iti hidam āyasmato sāriputtassa pañisañcikkhato anupādāya āsavehi cittam vimucci. Dīghanakhassa pana paribbājakassa virajam vītamalam dhammadakkhum udapādi – “yam kiñci samudayadhammam sabbam tam nirodhadhamma”nti. Atha kho dīghanakho paribbājako diññhadhammo pattadhammo vitudhammo pariyogāñhadhammo tiññavicikiccho vigatakathañkatho vesārajjappatto aparappaccayo satthusāsane bhagavantam etadavoca – “abhikkantam, bho gotama, abhikkantam, bho gotama! Seyyathāpi, bho gotama, nikujjitatam vā ukkujjeyya, pañcchannam vā vivareyya, mūlhassa vā maggam ācikkheyra, andhakāre vā telapajjotam dhāreyra – cakkhumanto rūpāni dakkhantī – evameva kho bhotā gotamena anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esāham bhavantam gotamam saranam gacchāmi dhammañca bhikkhusaṅghañca. Upāsakanam mam bhavañ gotamo dhāretu ajatagge pāñupetam saranam gata”nti.

Dīghanakhasuttam niññhitam catuttham.

5. Māgañdiyasuttam

207. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā kurusu viharati kammāsadhammam nāma kurūnam nigamo, bhāradvājagottassa brāhmañassa agyāgare tiñasanthārake [tiñasanthārake (sī. syā. kam. pī.)]. Atha kho bhagavā pubbañhasamayam nivāsetvā pattacīvaramādāya kammāsadhammam piññāya pāvisi. Kammāsadhammam piññāya caritvā pacchābhattam piññāpātapañikkanto yena aññataro vanasañdo tenupasañkami divāvihārāya. Tam vanasañdam ajjhogāhetvā aññatarasmiñ rukkhamūle divāvihāram

nisīdi. Atha kho māgaṇḍiyo [māgandiyo (sī. pī.)] paribbājako jaṅghāvihāram anucaṅkamamāno anuvicaramāno yena bhāradvājagottassa brāhmaṇassa agyāgāram tenupasaṅkami. Addasā kho māgaṇḍiyo paribbājako bhāradvājagottassa brāhmaṇassa agyāgāre tiṇasanthārakam paññattam. Disvāna bhāradvājagottam brāhmaṇam etadavoca – “kassa nvayam bhoto bhāradvājassa agyāgāre tiṇasanthārako paññatto, samaṇaseyyānurūpaṁ [samaṇaseyyārūpaṁ (sī. pī.)] maññe”ti? “Atthi, bho māgaṇḍiya, samaṇo gotamo sakyaputto sakyakulā pabbajito. Tam kho pana bhavantam gotamam evam kalyāṇo kittisaddo abbhuggato – ‘itipi so bhagavā araham sammāsambuddho vijjācaraṇasampanno sugato lokavidū anuttaro purisadammasārathi satthā devamanussānam buddho bhagavā’ti. Tassesā bhoto gotamassa seyyā paññattā”ti. “Duddiṭṭham vata, bho bhāradvāja, addasāma; duddiṭṭham vata, bho bhāradvāja, addasāma! Ye mayam tassa bhoto gotamassa bhūnahuno [bhūnahanassa (syā. kam.)] seyyam addasāmā”ti. “Rakkhassetam, māgaṇḍiya, vācam; rakkhassetam, māgaṇḍiya, vācam. Bahū hi tassa bhoto gotamassa khattiyapañḍitāpi brāhmaṇapañḍitāpi gahapatipañḍitāpi samaṇapañḍitāpi abhippasannā vinītā ariye nāye dhamme kusale”ti. “Sammukhā cepi mayam, bho bhāradvāja, tam bhavantam gotamam passeyyāma, sammukhāpi nam vadeyyāma – ‘bhūnahu [bhūnahano (syā. kam.)] samaṇo gotamo’ti. Tam kissa hetu? Evañhi no sutte ocaratī”ti. “Sace tam bhoto māgaṇḍiyassa agaru āroceyyāmi tam [āroceyyametam (sī. pī.), ārocessāmī tassa (syā. kam.)] samaṇassa gotamassā”ti. “Appossukko bhavam bhāradvājo vuttova nam vadeyyā”ti.

208. Assosi kho bhagavā dibbāya sotadhātuyā visuddhāya atikkantamānusikāya bhāradvājagottassa brāhmaṇassa māgaṇḍiyena paribbājakena saddhim imam kathāsallāpaṁ. Atha kho bhagavā sāyanhasamayam paṭisallānā vuṭṭhito yena bhāradvājagottassa brāhmaṇassa agyāgāram tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā nisīdi bhagavā paññatte tiṇasanthārake. Atha kho bhāradvājagotto brāhmaṇo yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavatā saddhim sammodi. Sammodanīyam katham sāraṇīyam vītisāretvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinnam kho bhāradvājagottam brāhmaṇam bhagavā etadavoca – “ahu pana te, bhāradvāja, māgaṇḍiyena paribbājakena saddhim imamyeva tiṇasanthārakam ārabbha kocidēva kathāsallāpo”ti? Evam vutte, bhāradvājagotto brāhmaṇo samviggo lomahaṭṭhajāto bhagavantam etadavoca – “etadeva kho pana mayam bhoto gotamassa ārocetukāmā. Atha ca pana bhavam gotamo anakkhātamyeva akkhāstī”ti. Ayañca hi [ayañca hidam (sī. syā. kam. pī.)] bhagavato bhāradvājagottena brāhmaṇena saddhim antarākathā vippakatā hoti. Atha kho māgaṇḍiyo paribbājako jaṅghāvihāram anucaṅkamamāno anuvicaramāno yena bhāradvājagottassa brāhmaṇassa agyāgāram yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavatā saddhim sammodi. Sammodanīyam katham sāraṇīyam vītisāretvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinnam kho māgaṇḍiyam paribbājakam bhagavā etadavoca –

209. “Cakkhum kho, māgaṇḍiya, rūpārāmam rūparatam rūpasammuditam. Tam tathāgatassa dantam guttam rakkhitam samvutam, tassa ca samvarāya dhammam deseti. Idam nu te etam, māgaṇḍiya, sandhāya bhāsitam – ‘bhūnahu samaṇo gotamo’”ti? “Etadeva kho pana me, bho gotama, sandhāya bhāsitam – ‘bhūnahu samaṇo gotamo’ti. Tam kissa hetu? Evañhi no sutte ocaratī”ti. “Sotam kho, māgaṇḍiya, saddārāmam...pe... ghānam.20273 kho, māgaṇḍiya gandhārāmam... jivhā kho, māgaṇḍiya, rasārāmā rasaratā rasasammuditā. Sā tathāgatassa dantā guttā rakkhitā samvutā, tassā ca samvarāya dhammam deseti. Idam nu te etam, māgaṇḍiya, sandhāya bhāsitam – ‘bhūnahu samaṇo gotamo’”ti? “Etadeva kho pana me, bho gotama, sandhāya bhāsitam – ‘bhūnahu samaṇo gotamo’ti. Tam kissa hetu? Evañhi no sutte ocaratī”ti. “Kāyo kho, māgaṇḍiya, phoṭṭhabbarāmo phoṭṭhabbarato...pe... mano kho, māgaṇḍiya, dhammārāmo dhammarato dhammasammudito. So tathāgatassa danto gutto rakkhito samvuto, tassa ca samvarāya dhammam deseti. Idam nu te etam, māgaṇḍiya, sandhāya bhāsitam – ‘bhūnahu samaṇo gotamo’”ti? “Etadeva kho pana me, bho gotama, sandhāya bhāsitam – ‘bhūnahu samaṇo gotamo’ti. Tam kissa hetu? Evañhi no sutte ocaratī”ti.

210. “Tam kiṁ maññasi, māgaṇḍiya – ‘idhekacco cakkhuviññeyyehi rūpehi paricāritapubbo assa iṭṭhehi kantehi manāpehi piyarūpehi kāmūpasamhitehi rajaṇīyehi, so aparena samayena rūpānamyeva samudayañca atthaṅgamañca assādañca ādīnavañca nissaraṇañca yathābhūtam viditvā rūpatañham

pahāya rūpapariṭṭāham paṭīvinodetvā vigatapipāso ajjhattam vūpasantacitto vihareyya. Imassa pana te, māgaṇḍiya, kimassa vacanīya””nti? “Na kiñci, bho gotama”. “Tam kim maññasi, māgaṇḍiya – ‘idhekacco sotaviññeyyehi saddehi...pe... ghānaviññeyyehi gandhehi... jivhāviññeyyehi rasehi... kāyaviññeyyehi phoṭṭhabbehi paricāritapubbo assa iṭṭhehi kantehi manāpehi piyarūpehi kāmūpasam̄hitehi rajañīyehi, so aparena samayena phoṭṭabbānamyeva samudayañca atthaṅgamañca assādañca ādīnavañca nissaraṇañca yathābhūtam vīditvā phoṭṭabbatañham pahāya phoṭṭabbapariṭṭāham paṭīvinodetvā vigatapipāso ajjhattam vūpasantacitto vihareyya. Imassa pana te, māgaṇḍiya, kimassa vacanīya””nti? “Na kiñci, bho gotama”.

211. “Aham kho pana, māgaṇḍiya, pubbe agāriyabhūto samāno pañcahi kāmaguṇehi samappito samaṅgībhūto paricāresim cakkhuviññeyyehi rūpehi iṭṭhehi kantehi manāpehi piyarūpehi kāmūpasam̄hitehi rajañīyehi, sotaviññeyyehi saddehi... pe... ghānaviññeyyehi gandhehi... jivhāviññeyyehi rasehi... kāyaviññeyyehi phoṭṭhabbehi iṭṭhehi kantehi manāpehi piyarūpehi kāmūpasam̄hitehi rajañīyehi. Tassa mayham, māgaṇḍiya, tayo pāsādā ahesum – eko vassiko, eko hemantiko, eko gimhiko. So kho aham, māgaṇḍiya, vassike pāsāde vassike cattāro [vassike pāsāde cattāro (syā. kam.)] māse nippurisehi tūriyehi [tūriyehi (sī. syā. kam. pī.)] paricārayamāno [paricāriyamāno (sabbattha)] na heṭṭhāpāsādam orohāmi. So aparena samayena kāmānamyeva samudayañca atthaṅgamañca assādañca ādīnavañca nissaraṇañca yathābhūtam vīditvā kāmatañham pahāya kāmapariṭṭāham paṭīvinodetvā vigatapipāso ajjhattam vūpasantacitto viharāmi. So aññe satte passāmi kāmesu avītarāge kāmatañhāhi khajjamāne kāmapariṭṭāhena pariṭṭayhamāne kāme paṭisevante. So tesam na pihemi, na tattha abhiramāmi. Tam kissa hetu? Yāhayam, māgaṇḍiya, rati, aññatreva kāmehi aññatra akusalehi dhammehi – api dibbam sukham samadhibigayha tiṭṭhati – tāya ratiyā ramamāno hīnassa na pihemi, na tattha abhiramāmi.

212. “Seyyathāpi, māgaṇḍiya, gahapati vā gahapatiputto vā adhō mahaddhano mahābhogo pañcahi kāmaguṇehi samappito samaṅgībhūto paricāreyya cakkhuviññeyyehi rūpehi...pe... phoṭṭhabbehi iṭṭhehi kantehi manāpehi piyarūpehi kāmūpasam̄hitehi rajañīyehi. So kāyena sucaritam caritvā vācāya sucaritam caritvā manasā sucaritam caritvā kāyassa bhedā param marañ sugatim saggam lokam upapajjeyya devānam tāvatiṁsānam sahabyatam. So tattha nandane vane accharāsaṅghaparivuto dibbehi pañcahi kāmaguṇehi samappito samaṅgībhūto paricāreyya. So passeyya gahapatim vā gahapatiputtam vā pañcahi kāmaguṇehi samappitam samaṅgībhūtam paricārayamānam.

“Tam kim maññasi, māgaṇḍiya, api nu so devaputto nandane vane accharāsaṅghaparivuto dibbehi pañcahi kāmaguṇehi samappito samaṅgībhūto paricārayamāno amussa gahapatissa vā gahapatiputtassa vā piheyya, mānusakānam vā pañcannam kāmaguṇānam mānusakehi vā kāmehi āvatteyyā”ti? “No hidam, bho gotama”. Tam kissa hetu? Mānusakehi, bho gotama, kāmehi dibbakāmā abhikkantatarā ca paññatarā cā”ti. “Evameva kho aham, māgaṇḍiya, pubbe agāriyabhūto samāno pañcahi kāmaguṇehi samappito samaṅgībhūto paricāresim cakkhuviññeyyehi rūpehi iṭṭhehi kantehi manāpehi piyarūpehi kāmūpasam̄hitehi rajañīyehi, sotaviññeyyehi saddehi...pe... ghānaviññeyyehi gandhehi... jivhāviññeyyehi rasehi... kāyaviññeyyehi phoṭṭhabbehi iṭṭhehi kantehi manāpehi piyarūpehi kāmūpasam̄hitehi rajañīyehi. So aparena samayena kāmānamyeva samudayañca atthaṅgamañca assādañca ādīnavañca nissaraṇañca yathābhūtam vīditvā kāmatañham pahāya kāmapariṭṭāham paṭīvinodetvā vigatapipāso ajjhattam vūpasantacitto viharāmi. So aññe satte passāmi kāmesu avītarāge kāmatañhāhi khajjamāne kāmapariṭṭāhena pariṭṭayhamāne kāme paṭisevante, so tesam na pihemi, na tattha abhiramāmi. Tam kissa hetu? Yāhayam, māgaṇḍiya, rati aññatreva kāmehi aññatra akusalehi dhammehi – api dibbam sukham samadhibigayha tiṭṭhati – tāya ratiyā ramamāno hīnassa na pihemi, na tattha abhiramāmi.

213. “Seyyathāpi, māgaṇḍiya, kuṭṭhī puriso arugatto pakkagatto kimīhi khajjamāno nakhehi vaṇamukhāni vippatacchamāno aṅgārakāsuyā kāyam paritāpeyya. Tassa mittāmacca nātisālohitā bhisakkam sallakattam upaṭṭhāpeyyum. Tassa so bhisakko sallakatto bhesajjam kareyya. So tam

bhesajjam āgamma kuṭṭhehi parimucceyya, arogo assa sukhī serī sayamvasī yena kāmam gamo. So aññam kūṭṭhim purisam passeyya arugattam pakkagattam kimīhi khajjamānam nakhehi vaṇamukhāni vippatacchamānam aṅgārakāsuyā kāyam paritāpentam.

“Tam kiṁ maññasi, māgaṇḍiya, api nu so puriso amussa kūṭṭhissa purisassa piheyya aṅgārakāsuyā vā bhesajjam paṭisevanāya vā”ti? “No hidam, bho gotama. Tam kissa hetu? Roge hi, bho gotama, sati bhesajjena karaṇīyam hoti, roge asati na bhesajjena karaṇīyam hoti”ti. “Evameva kho aham, māgaṇḍiya, pubbe agāriyabhūto samāno pañcahi kāmaguṇehi samappito samaṅgībhūto paricāresim, cakkhuviññeyyehi rūpehi iṭṭhehi kantehi manāpehi piyarūpehi kāmūpasamphitehi rajaṇīyehi, sotaviññeyyehi saddehi...pe... ghānaviññeyyehi gandhehi... jivhāviññeyyehi rasehi... kāyaviññeyyehi phoṭṭhabbehi iṭṭhehi kantehi manāpehi piyarūpehi kāmūpasamphitehi rajaṇīyehi. So aparena samayena kāmānamyeva samudayañca atthaṅgamañca assādañca ādīnavañca nissaraṇañca yathābhūtam viditvā kāmatañham pahāya kāmapariñāham paṭivinodetvā vigatapipāso ajjhattam vūpasantacitto viharāmi. So aññe satte passāmi kāmesu avītarāge kāmatañhāhi khajjamāne kāmapariñāhena pariḍayhamāne kāme paṭisevante. So tesam na pihemi, na tattha abhiramāmi. Tam kissa hetu? Yāhayam, māgaṇḍiya, rati, aññatreva kāmehi aññatra akusalehi dhammehi – api dibbam sukham samadhigayha tiṭṭhati – tāya ratiyā ramamāno hīnassa na pihemi, na tattha abhiramāmi.

214. “Seyyathāpi, māgaṇḍiya, kūṭṭhī puriso arugatto pakkagatto kimīhi khajjamāno nakhehi vaṇamukhāni vippatacchamāno aṅgārakāsuyā kāyam paritāpeyya. Tassa mittāmacca nātisālohitā bhisakkam sallakattam upaṭṭhāpeyyum. Tassa so bhisakko sallakatto bhesajjam kareyya. So tam bhesajjam āgamma kūṭṭhehi parimucceyya, arogo assa sukhī serī sayamvasī yena kāmam gamo. Tamenam dve balavanto purisā nānābāhāsu gahetvā aṅgārakāsum upakaḍḍheyum.

“Tam kiṁ maññasi, māgaṇḍiya, api nu so puriso iti citiceva kāyam sannāmeyyā”ti? “Evam, bho gotama”. “Tam kissa hetu”? “Asu hi, bho gotama, aggi dukkhasamphasso ceva mahābhītāpo ca mahāpariñāho cā”ti. “Tam kiṁ maññasi, māgaṇḍiya, idāneva nu kho so aggi dukkhasamphasso ceva mahābhītāpo ca mahāpariñāho ca udāhu pubbepi so aggi dukkhasamphasso ceva mahābhītāpo ca mahāpariñāho cā”ti? “Idāni ceva, bho gotama, so aggi dukkhasamphasso ceva mahābhītāpo ca mahāpariñāho ca, pubbepi so aggi dukkhasamphasso ceva mahābhītāpo ca mahāpariñāho ca. Asu ca [asu hi ca (sī. pī.)], bho gotama, kūṭṭhī puriso arugatto pakkagatto kimīhi khajjamāno nakhehi vaṇamukhāni vippatacchamāno upahatindriyo dukkhasamphasseyyeva aggismim sukhamiti viparītasaññam paccalatthā”ti. “Evameva kho, māgaṇḍiya, aṭītampi addhānam kāmā dukkhasamphassā ceva mahābhītāpā ca mahāpariñāhā ca, anāgatampi addhānam kāmā dukkhasamphassā ceva mahābhītāpā ca mahāpariñāhā ca, etarahipī paccuppannam addhānam kāmā dukkhasamphassā ceva mahābhītāpā ca mahāpariñāhā ca. Ime ca, māgaṇḍiya, sattā kāmesu avītarāgā kāmatañhāhi khajjamānā kāmapariñāhena pariḍayhamānā upahatindriyā dukkhasamphassesuyeva kāmesu sukhamiti viparītasaññam paccalatthum.

215. “Seyyathāpi, māgaṇḍiya, kūṭṭhī puriso arugatto pakkagatto kimīhi khajjamāno nakhehi vaṇamukhāni vippatacchamāno aṅgārakāsuyā kāyam paritāpeti. Yathā yathā kho, māgaṇḍiya, asu kūṭṭhī puriso arugatto pakkagatto kimīhi khajjamāno nakhehi vaṇamukhāni vippatacchamāno aṅgārakāsuyā kāyam paritāpeti tathā tathāssa [tathā tathā tasseeva (syā. kam. ka.)] tāni vaṇamukhāni asucitarāni ceva honti duggandhatarāni ca pūtikatarāni ca, hoti ceva kāci sātamattā assādamattā – yadidaṁ vaṇamukhānam kaṇḍūvanahetu; evameva kho, māgaṇḍiya, sattā kāmesu avītarāgā kāmatañhāhi khajjamānā kāmapariñāhena ca pariḍayhamānā kāme paṭisevanti. Yathā yathā kho, māgaṇḍiya, sattā kāmesu avītarāgā kāmatañhāhi khajjamānā kāmapariñāhena ca pariḍayhamānā kāme paṭisevanti tathā tathā tesam tesam sattānam kāmatañhā ceva pavaḍḍhati, kāmapariñāhena ca pariḍayhanti, hoti ceva sātamattā assādamattā – yadidaṁ pañcakāmaguṇe paṭicca.

“Tam kiṁ maññasi, māgaṇḍiya, api nu te diṭṭho vā suto vā rājā vā rājamahāmatto vā pañcahi kāmaguṇehi samappito samaṅgībhūto paricārayamāno kāmatañham appahāya kāmapariñāham

appaṭivinodetvā vigatapipāso ajjhattam vūpasantacitto vihāsi vā viharati vā viharissati vā”ti? “No hidam, bho gotama”. “Sādhu, māgaṇḍiya! Mayāpi kho etam, māgaṇḍiya, neva diṭṭham na sutam rājā vā rājamahāmatto vā pañcahi kāmaguṇehi samappito samaṅgībhūto paricārayamāno kāmataṇham appahāya kāmapariṇāham appaṭivinodetvā vigatapipāso ajjhattam vūpasantacitto vihāsi vā viharati vā viharissati vā. Atha kho, māgaṇḍiya, ye hi keci samaṇā vā brāhmaṇā vā vigatapipāsā ajjhattam vūpasantacittā vihāsum vā viharanti vā viharissanti vā sabbe te kāmānamyeva samudayañca atthaṅgamañca assādañca ādīnavañca nissaraṇañca yathābhūtam viditvā kāmataṇham pahāya kāmapariṇāham paṭivinodetvā vigatapipāsā ajjhattam vūpasantacittā vihāsum vā viharanti vā viharissanti vā”ti. Atha kho bhagavā tāyam velāyam imam udānaṁ udānesi –

“Ārogyaparamā lābhā, nibbānam paramam sukham;
Aṭṭhaṅgiko ca maggānam, khemam amatagāmina”nti.

216. Evam vutte, māgaṇḍyo paribbājako bhagavantam etadavoca – “acchariyam, bho gotama, abbhutam, bho gotama! Yāva subhāsitam cidaṁ bhotā gotamena – ‘ārogyaparamā lābhā, nibbānam paramam sukha’nti. Mayāpi kho etam, bho gotama, sutam pubbakānam paribbājakānam ācariyapācariyānam bhāsamānānam – ‘ārogyaparamā lābhā, nibbānam paramam sukha’nti; tayidam, bho gotama, sametū”ti. “Yam pana te etam, māgaṇḍiya, sutam pubbakānam paribbājakānam ācariyapācariyānam bhāsamānānam – ‘ārogyaparamā lābhā, nibbānam paramam sukha’nti, katamam tam ārogyam, katamam tam nibbāna”nti? Evam vutte, māgaṇḍyo paribbājako sakāneva sudam gattāni pāṇīnā anomajjati – “idantam, bho gotama, ārogyam, idantam nibbānam. Ahañhi, bho gotama, etarahi arogo sukhī, na marī kiñci ābādhatū”ti.

217. “Seyyathāpi, māgaṇḍiya, jaccandho puriso; so na passeyya kaṇhasukkāni rūpāni, na passeyya nīlakāni rūpāni, na passeyya pītakāni rūpāni, na passeyya lohitakāni rūpāni, na passeyya mañjīṭhakāni [mañjetṭhikāni (sī. syā. kam. pī.), mañjetṭhakāni (ka.)] rūpāni, na passeyya samavisamam, na passeyya tārakarūpāni, na passeyya candimasūriye. So suṇeyya cakkhumato bhāsamānassa – ‘cheṭam vata, bho, odātam vattham abhirūpam nimmalam sucī”ti! So odātāpariyesanam careyya. Tamenam aññataro puriso telamalikatena sāhuļicīrena [telamasikatena sāhuļacīvarena (sī. syā. kam. pī.)] vañceyya – ‘idam te, ambho purisa, odātam vattham abhirūpam nimmalam sucī”ti. So tam paṭiggaṇheyya, paṭiggaheṭvā pārupeyya, pārupetvā attamano attamanavācam nicchāreyya – ‘cheṭam vata, bho, odātam vattham abhirūpam nimmalam sucī”ti!

“Tam kim maññasi, māgaṇḍiya, api nu so jaccandho puriso jānanto passanto amum telamalikataṁ sāhuļicīram paṭiggaṇheyya, paṭiggaheṭvā pārupeyya, pārupetvā attamano attamanavācam nicchāreyya – ‘cheṭam vata, bho, odātam vattham abhirūpam nimmalam sucī”ti udāhu cakkhumato saddhāyā”ti? “Ajānanto hi, bho gotama, apassanto so jaccandho puriso amum telamalikataṁ sāhuļicīram paṭiggaṇheyya, paṭiggaheṭvā pārupeyya, pārupetvā attamano attamanavācam nicchāreyya – ‘cheṭam vata, bho, odātam vattham abhirūpam nimmalam sucī”ti, cakkhumato saddhāyā”ti. “Evameva kho, māgaṇḍiya, aññatitthiyā paribbājaka andhā acakkhukā ajānātā ārogyam, apassantā nibbānam, atha ca panimam gātham bhāsanti – ‘ārogyaparamā lābhā, nibbānam paramam sukha’nti. Pubbakehesā, māgaṇḍiya, arahantehi sammāsambuddhehi gāthā bhāsītā –

‘Ārogyaparamā lābhā, nibbānam paramam sukham;
Aṭṭhaṅgiko ca maggānam, khemam amatagāmina’nti.

218. “Sā etarahi anupubbena puthujjanagāthā [puthujjanagatā (sī. pī.)]. Ayaṁ kho pana, māgaṇḍiya, kāyo rogabhūto gaṇḍabhūto sallabhūto aghabhūto ābādhabhūto, so tvam imam kāyam rogabhūtam gaṇḍabhūtam sallabhūtam aghabhūtam ābādhabhūtam – ‘idantam, bho gotama, ārogyam, idantam nibbāna’nti vadesi. Tañhi te, māgaṇḍiya, ariyam cakkhum natthi yena tvam ariyena cakkhunā ārogyam jāneyyāsi, nibbānam passeyyāsi”ti. “Evam pasanno aham bhoto gotamassa! Pahoti me

bhavam gotamo tathā dhammam desetum yathāham ārogyam jāneyyam, nibbānam passeyya”nti.

219. “Seyyathāpi, māgaṇḍiya, jaccandho puriso; so na passeyya kaṇhasukkāni rūpāni, na passeyya nīlakāni rūpāni, na passeyya pītakāni rūpāni, na passeyya lohitakāni rūpāni, na passeyya mañjīṭhakāni rūpāni, na passeyya samavisamam, na passeyya tārakarūpāni, na passeyya candimasūriye. Tassa mittāmaccaññātisālohitā bhisakkam sallakattam upaṭṭhāpeyyum. Tassa so bhisakko sallakatto bhesajjam kareyya. So tam bhesajjam āgammā na cakkhūni uppādeyya, na cakkhūni visodheyya. Tam kim maññasi, māgaṇḍiya, nanu so vejjo yāvadeva kilamathassa vighātassa bhāgī assā”ti? “Evam, bho gotama”. “Evameva kho, māgaṇḍiya, ahañce te dhammam deseyyam – ‘idantam ārogyam, idantam nibbāna’nti, so tvam ārogyam na jāneyyāsi, nibbānam na passeyyāsi. So mamassa kilamatho, sā mamassa vihesā”ti. “Evam pasanno aham bhotō gotamassa. Pahoti me bhavam gotamo tathā dhammam desetum yathāham ārogyam jāneyyam, nibbānam passeyya”nti.

220. “Seyyathāpi, māgaṇḍiya, jaccandho puriso; so na passeyya kaṇhasukkāni rūpāni, na passeyya nīlakāni rūpāni, na passeyya pītakāni rūpāni, na passeyya lohitakāni rūpāni, na passeyya mañjīṭhakāni rūpāni, na passeyya samavisamam, na passeyya tārakarūpāni, na passeyya candimasūriye. So suṇeyya cakkhumato bhāsamānassa – ‘chekam vata, bho, odātam vattham abhirūpam nimmalam sucī’ti! So odātapaṇyesanam careyya. Tamenam aññataro puriso telamalikatena sāhuṭicīrena vañceyya – ‘idam te, ambho purisa, odātam vattham abhirūpam nimmalam sucī’ti. So tam paṭiggaṇheyya, paṭiggahetvā pārupeyya. Tassa mittāmaccaññātisālohitā bhisakkam sallakattam upaṭṭhāpeyyum. Tassa so bhisakko sallakatto bhesajjam kareyya – uddhamvirecanam adhovirecanam añjanam paccañjanam natthukammam. So tam bhesajjam āgammā cakkhūni uppādeyya, cakkhūni visodheyya. Tassa saha cakkhuppādā yo amusmiṁ telamalikate sāhuṭicīre chandarāgo so pahīyetha. Tañca nam purisam amittatopi daheyya, paccatthikatopi daheyya, api ca jīvitā voropetabbam maññeyya – ‘dīgharattam vata, bho, aham iminā purisena telamalikatena sāhuṭicīrena nikato vañcito paluddho – idam te, ambho purisa, odātam vattham abhirūpam nimmalam sucī’ti. Evameva kho, māgaṇḍiya, ahañce te dhammam deseyyam – ‘idantam ārogyam, idantam nibbāna’nti. So tvam ārogyam jāneyyāsi, nibbānam passeyyāsi. Tassa te saha cakkhuppādā yo pañcasupādānakkhandhesu chandarāgo so pahīyetha; api ca te evamassa – ‘dīgharattam vata, bho, aham iminā cittena nikato vañcito paluddho [paladdho (sī. pī.)]. Ahañhi rūpamyeva upādiyamāno upādiyim, vedanamyeva upādiyamāno upādiyim, saññamyeva upādiyamāno upādiyim, saṅkhāreyeva upādiyamāno upādiyim, viññāṇamyeva upādiyamāno upādiyim. Tassa me upādānapaccayā bhavo, bhavapaccayā jāti, jātipaccayā jarāmaraṇam sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā sambhavanti; evametassa kevalassa dukkhakkhandhassa samudayo hotī”ti. “Evam pasanno aham bhotō gotamassa! Pahoti me bhavam gotamo tathā dhammam desetum yathāham imamhā āsanā anandho vuṭṭhaheyya”nti.

221. “Tena hi tvam, māgaṇḍiya, sappurise bhajeyyāsi. Yato kho tvam, māgaṇḍiya, sappurise bhajissasi tato tvam, māgaṇḍiya, saddhammam sossasi; yato kho tvam, māgaṇḍiya, saddhammam sossasi tato tvam, māgaṇḍiya, dharmānudhammam paṭipajjiissasi; yato kho tvam, māgaṇḍiya, dharmānudhammam paṭipajjiissasi tato tvam, māgaṇḍiya, sāmaṇyeva niassasi, sāmam dakkhissasi – ime rogā gaṇḍā sallā; idha rogā gaṇḍā sallā arisesā nirujjhanti. Tassa me upādānanirodhā bhavanirodho, bhavanirodhā jātinirodho, jātinirodhā jarāmaraṇam sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā nirujjhanti; evametassa kevalassa dukkhakkhandhassa nirodho hotī”ti.

222. Evam vutte, māgaṇḍyo paribbājako bhagavantam etadavoca – “abhikkantam, bho gotama, abhikkantam, bho gotama! Seyyathāpi, bho gotama, nikkujjitam vā ukkujjeyya, paṭicchannam vā vivareyya, mūlhassa vā maggam ācikkheyā, andhakāre vā telapajjotam dhāreyya – cakkhumanto rūpāni dakkhantī; evamevaṁ bhotā gotamena anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esāham bhavantam gotamam saraṇam gacchāmi dhammañca bhikkhusaṅghañca. Labheyyāham bhotō gotamassa santike pabbajjam, labheyyam upasampada”nti. “Yo kho, māgaṇḍiya, aññatitthiyapubbo imasmiṁ dhammadvinaye ākañkhati pabbajjam, ākañkhati upasampadam, so cattāro māse parivasati; catunnam

māsānam accayena āraddhacittā bhikkhū pabbājenti, upasampādenti bhikkhubhāvāya. Api ca mettha puggalavemattatā viditā’’ti. “Sace, bhante, aññatitthiyapubbā imasmīm dhammadvinaye ākaṅkhantā pabbajam, ākaṅkhantā upasampadaṁ cattāro māse parivasanti, catunnaṁ māsānam accayena āraddhacittā bhikkhū pabbājenti upasampādenti bhikkhubhāvāya; aham cattāri vassāni parivasissāmi, catunnaṁ vassānam accayena āraddhacittā bhikkhū pabbājentu, upasampādentu bhikkhubhāvāyā’’ti. Alattha kho māgaṇḍiyo paribbājako bhagavato santike pabbajam, alattha upasampadaṁ. Acirūpasampanno kho panāyasmā māgaṇḍiyo eko vūpakaṭṭho appamatto ātāpī pahitatto viharanto nacirasseva – yassathāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyam pabbajanti tadanuttaram – brahmaçariyapariyosānam diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja vihāsi. ‘Khīñā jāti, vusitam brahmaçariyam, kataṁ karaṇīyam, nāparam itthattāyā’’ti abbhaññāsi. Aññataro kho panāyasmā māgaṇḍiyo arahataṁ ahosīti.

Māgaṇḍiyasuttam niṭṭhitam pañcamam.

6. Sandakasuttam

223. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā kosambiyam viharati ghositārāme. Tena kho pana samayena sandako paribbājako pilakkhaguḥāyam paṭivasati mahatiyā paribbājakaparisāya saddhim pañcamattehi paribbājakasatehi. Atha kho āyasmā ānando sāyanhasamayam paṭisallānā vuṭṭhito bhikkhū āmantesi – “āyāmāvuso, yena devakatasobbho tenupasaṅkamissāma guhādassanāyā”’ti.

“Evamāvuso”’ti kho te bhikkhū āyasmato ānandassa paccassosum. Atha kho āyasmā ānando sambahulehi bhikkhūhi saddhim yena devakatasobbho tenupasaṅkami. Tena kho pana samayena sandako paribbājako mahatiyā paribbājakaparisāya saddhim nisinno hoti unnādiniyā uccāsaddamahāsaddāya anekavihitam tiracchānakatham kathentiyā, seyyathidam – rājakatham corakatham mahāmattakatham senākatham bhayakatham yuddhakatham annakatham pānakatham vatthakatham sayanakatham mālākatham gandhakatham nātikatham yānakatham gāmakatham nigamakatham nagarakatham janapadakatham itthikatham sūrakatham visikhākatham kumbhatṭhānakatham pubbapetakatham nānattakatham lokakkhāyikam samuddakkhāyikam itibhavābhavakatham iti vā. Addasā kho sandako paribbājako āyasmantaṁ ānandaṁ dūratova āgacchantam. Disvāna sakam parisam sañthāpesi – “appasaddā bhonto hontu, mā bhonto saddamakattha; ayam samaṇassa gotamassa sāvako āgacchatī samaṇo ānando. Yāvatā kho pana samaṇassa gotamassa sāvakā kosambiyam paṭivasanti, ayam tesam aññataro samaṇo ānando. Appasaddakāmā kho pana te āyasmanto appasaddavinītā appasaddassa vaṇṇavādino; appeva nāma appasaddam parisam viditvā upasaṅkamitabbam maññeyyā”’ti. Atha kho te paribbājakā tuṇhī ahesum.

224. Atha kho āyasmā ānando yena sandako paribbājako tenupasaṅkami. Atha kho sandako paribbājako āyasmantaṁ ānandaṁ etadavoca – “etu kho bhavam ānando, svāgataṁ bhoto ānandassa. Cirassām kho bhavam ānando imam pariyyāyamakāsi yadidaṁ idhāgamanāya. Nisīdatu bhavam ānando, idamāsanam paññatta”’nti. Nisīdi kho āyasmā ānando paññatte āsane. Sandakopi kho paribbājako aññatarām nīcām āsanam gahetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnam kho sandakam paribbājakam āyasmā ānando etadavoca – “kāyanuttha, sandaka, etarahi kathāya sannisinnā, kā ca pana vo antarākathā vippakatā”’ti? “Tiṭṭhatesā, bho ānanda, kathā yāya mayam etarahi kathāya sannisinnā. Nesā bhoto ānandassa kathā dullabhā bhavissati pacchāpi savanāya. Sādhu vata bhavantamyeva ānandaṁ paṭibhātu sake ācariyake dharmikathā”’ti. “Tena hi, sandaka, suṇāhi, sādhukaṁ manasi karohi, bhāsissāmī”’ti. “Evam bho”’ti kho sandako paribbājako āyasmato ānandassa paccassosi. Āyasmā ānando etadavoca – “cattārome, sandaka, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena abrahmacariyavāsā akkhātā cattāri ca anassāsikāni brahmācariyāni akkhātāni, yattha viññū puriso sasakkam brahmācariyam na vaseyya, vasanto ca [vasanto vā (sī. pī.) evamuparipi anārādhanapakkhe] nārādheyya nāyam dhammam kusala”’nti. “Katame pana te, bho ānanda, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena cattāro abrahmacariyavāsā akkhātā, yattha viññū puriso sasakkam brahmācariyam na vaseyya, vasanto ca nārādheyya nāyam dhammam kusala”’nti?

225. “Idha, sandaka, ekacco satthā evamvādī hoti evamdiṭṭhi – ‘natthi dinnam, natthi yiṭṭham, natthi hutam, natthi sukatadukkaṭānam kammānam phalam vipāko, natthi ayam loko, natthi paroloko, natthi mātā, natthi pitā, natthi sattā opapātikā, natthi loke samaṇabrahmaṇā sammaggatā sammāpaṭipannā ye imañca lokam parañca lokam sayam abhiññā sacchikatvā pavedenti. Cātumahābhūtiko ayam puriso yadā kālāñkaroti, pathavī pathavīkāyam anupeti anupagacchatī, āpo āpokāyam anupeti anupagacchatī, tejo tejokāyam anupeti anupagacchatī, vāyo vāyokāyam anupeti anupagacchatī, ākāsam indriyāni saṅkamanti. Āsandipañcamā purisā matam ādāya gacchanti, yāvālāhanā padāni paññāyanti. Kāpotakāni aṭṭhīni bhavanti. Bhassantā āhutiyō; dattupaññattam yadidam dānam. Tesam tucchā musā vilāpo ye keci atthikavādaṁ vadanti. Bāle ca pañḍite ca kāyassa bhedā ucchijjanti vinassanti na honti param maraṇā’ti.

“Tatra, sandaka, viññū puriso iti paṭisañcikkhati – ‘ayam kho bhavaṁ satthā evamvādī evamdiṭṭhi – natthi dinnam, natthi yiṭṭham, natthi hutam, natthi sukatadukkaṭānam kammānam phalam vipāko, natthi ayam loko, natthi paroloko, natthi mātā, natthi pitā, natthi sattā opapātikā, natthi loke samaṇabrahmaṇā sammaggatā sammāpaṭipannā ye imañca lokam parañca lokam sayam abhiññā sacchikatvā pavedenti. Cātumahābhūtiko ayam puriso yadā kālāñkaroti, pathavī pathavīkāyam anupeti anupagacchatī, āpo āpokāyam anupeti anupagacchatī, tejo tejokāyam anupeti anupagacchatī, vāyo vāyokāyam anupeti anupagacchatī, ākāsam indriyāni saṅkamanti. Āsandipañcamā purisā matam ādāya gacchanti, yāvālāhanā padāni paññāyanti. Kāpotakāni aṭṭhīni bhavanti. Bhassantā āhutiyō; dattupaññattam yadidam dānam. Tesam tucchā musā vilāpo ye keci atthikavādaṁ vadanti. Bāle ca pañḍite ca kāyassa bhedā ucchijjanti vinassanti na honti param maraṇā’ti. Sace imassa bhotu satthuno saccam vacanam, akatena me ettha katam, avusitena me ettha vusitam. Ubhopi mayam ettha samasamā sāmaññam pattā, yo cāham na vadāmi ‘ubho kāyassa bhedā ucchijjissāma, vinassissāma, na bhavissāma param maraṇā’ti. Atirekam kho panimassa bhotu satthuno naggiyam muṇḍiyam ukkuṭikappadhānam kesamassulocanam yoham puttasantādhavasanam [[puttasambādhavasanam \(sī.\)](#)] ajjhāvasanto kāsikacandanam paccanubhonto mālāgandhavilepanam dhārente jātarūparajataṁ sādiyanto iminā bhotā satthārā samasamagatiko bhavissāmi. Abhisamparāyam soham kiṁ jānanto kiṁ passanto imasmim satthari brahmaçariyam carissāmi? ‘So abrahmacariyavāso aya’nti – iti viditvā tasmā brahmaçariyā nibbija pakkamati [[nibbijjāpakkamati \(sī.\)](#)]. Ayaṁ kho, sandaka, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena paṭhamo abrahmacariyavāso akkhāto yattha viññū puriso sasakkam brahmaçariyam na vaseyya, vasanto ca nārādheyya niyāyam dhammaṁ kusalam.

226. “Puna caparam, sandaka, idhekacco satthā evamvādī hoti evamdiṭṭhi – ‘karoto kārayato chindato chedāpayato pacato pācāpayato socayato socāpayato kilamato kilamāpayato phandato phandāpayato pāṇamatipātayato adinnam ādiyato sandhim chindato nillopam harato ekāgārikam karoto paripanthe tiṭṭhato paradāram gacchato musā bhañato karoto na karīyati pāpam. Khurapariyantena cepi cakkena yo imissā pathaviyā pāne ekam mañṣakhalam ekam mañṣapuñjam kareyya, natthi tatonidānam pāpam, natthi pāpassa āgamo. Dakkhiṇaçcepi gaṅgāya tīram gaccheyya hananto ghātentō chindanto chedāpento pacanto pacāpento, natthi tatonidānam pāpam, natthi pāpassa āgamo. Uttarañcepi gaṅgāya tīram gaccheyya dadanto dāpento yajāpento, natthi tatonidānam puññam, natthi puññassa āgamo. Dānena damena samyamena saccavajjena natthi puññam, natthi puññassa āgamo’ti.

“Tatra, sandaka, viññū puriso iti paṭisañcikkhati – ‘ayam kho bhavaṁ satthā evamvādī evamdiṭṭhi – karoto kārayato chindato chedāpayato pacato pācāpayato socayato socāpayato kilamato kilamāpayato phandato phandāpayato pāṇamatipātayato adinnam ādiyato sandhim chindato nillopam harato ekāgārikam karoto paripanthe tiṭṭhato paradāram gacchato musā bhañato karoto na karīyati pāpam khurapariyantena cepi cakkena yo imissā pathaviyā pāne ekam mañṣakhalam ekam mañṣapuñjam kareyya, natthi tatonidānam pāpam, natthi pāpassa āgamo. Dakkhiṇaçcepi gaṅgāya tīram gaccheyya hananto ghātentō chindanto chedāpento pacanto pacāpento, natthi tatonidānam pāpam, natthi pāpassa āgamo. Uttarañcepi gaṅgāya tīram gaccheyya dadanto dāpento yajāpento, natthi tatonidānam puññam, natthi puññassa āgamo. Dānena damena samyamena saccavajjena natthi puññam, natthi

puññassa āgamo'ti. Sace imassa bhoto satthuno saccam vacanam, akatena me ettha katom, avusitena me ettha vusitam. Ubhopi mayam ettha samasamā sāmaññam pattā, yo cāham na vadāmi 'ubhinnam kurutam na karīyatī pāpa'nti. Atirekam kho panimassa bhoto satthuno naggiyam muñdiyam ukkuṭikappadhānam kesamassulocanam yoham puttasambādhasayanaṁ ajjhāvasanto kāsikacandanam paccanubhonto mālāgandhavilepanam dhārento jātarūparajataṁ sādiyanto iminā bhotā satthārā samasamagatiko bhavissāmi. Abhisamparāyam soham kiṁ jānanto kiṁ passanto imasmim satthari brahmacariyam carissāmi? 'So abrahmacariyavāso aya'nti iti viditvā tasmā brahmacariyā nibbjija pakkamati. Ayaṁ kho, sandaka, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena dutiyo abrahmacariyavāso akkhāto yattha viññū puriso sasakkam brahmacariyam na vaseyya, vasanto ca nāradheyā nāyam dhammam kusalam.

227. "Puna caparam, sandaka, idhekacco satthā evamvādī hoti evamdiṭṭhi – 'natthi hetu, natthi paccayo sattānam saṅkilesāya; ahetū appaccayā sattā saṅkilissanti; natthi hetu, natthi paccayo sattānam visuddhiyā; ahetū appaccayā sattā visujjhanti; natthi balam, natthi vīriyam, natthi purisathāmo, natthi purisaparakkamo; sabbe sattā sabbe pāñā sabbe bhūtā sabbe jīvā avasā abalā avīriyā niyatisaṅgaṭibhāvapariṇatā chasvevābhijātīsu sukhadukkham paṭisamvedentī'ti.

"Tatra, sandaka, viññū puriso iti paṭisañcikkhati – 'ayaṁ kho bhavaṁ satthā evamvādī evamdiṭṭhi – natthi hetu, natthi paccayo sattānam saṅkilesāya, ahetū appaccayā sattā saṅkilissanti. Natthi hetu natthi paccayo sattānam visuddhiyā, ahetū appaccayā sattā visujjhanti. Natthi balam, natthi vīriyam, natthi purisathāmo, natthi purisaparakkamo, sabbe sattā sabbe pāñā sabbe bhūtā sabbe jīvā avasā abalā avīriyā niyatisaṅgaṭibhāvapariṇatā chasvevābhijātīsu sukhadukkham paṭisamvedentī'ti. Sace imassa bhoto satthuno saccam vacanam, akatena me ettha katom, avusitena me ettha vusitam. Ubhopi mayam ettha samasamā sāmaññam pattā, yo cāham na vadāmi 'ubho ahetū appaccayā visujjhissāmā'ti. Atirekam kho panimassa bhoto satthuno naggiyam muñdiyam ukkuṭikappadhānam kesamassulocanam yoham puttasambādhasayanaṁ ajjhāvasanto kāsikacandanam dhārento jātarūparajataṁ sādiyanto iminā bhotā satthārā samasamagatiko bhavissāmi. Abhisamparāyam soham kiṁ jānanto kiṁ passanto imasmim satthari brahmacariyam carissāmi? 'So abrahmacariyavāso aya'nti – iti viditvā tasmā brahmacariyā nibbjija pakkamati. Ayaṁ kho, sandaka, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena tatiyo abrahmacariyavāso akkhāto yattha viññū puriso sasakkam brahmacariyam na vaseyya, vasanto ca nāradheyā nāyam dhammam kusalam.

228. "Puna caparam, sandaka, idhekacco satthā evamvādī hoti evamdiṭṭhi – 'sattime kāyā akaṭā akaṭavidhā animmitā animmātā vañjhā kūṭaṭṭhā esikaṭṭhāyitthitā, te na iñjanti na vipariṇamanti na aññamaññam byābādhenti nālam aññamaññassa sukhāya vā dukkhāya vā sukhadukkāya vā. Katame satta? Pathavīkāyo āpokāyo tejokāyo vāyokāyo sukhe dukkhe jīve sattame – ime sattakāyā akaṭā akaṭavidhā animmitā animmātā vañjhā kūṭaṭṭhā esikaṭṭhāyitthitā. Te na iñjanti na vipariṇamanti na aññamaññam byābādhenti. Nālam aññamaññassa sukhāya vā dukkhāya vā sukhadukkāya vā. Tattha natthi hantā vā ghātētā vā sotā vā sāvetā vā viññātā vā viññāpetā vā. Yopi tiñhena satthena sīsam chindati, na koci kañci [**kiñci (ka.)**] jīvitā voropeti. Sattannamteva kāyānamantarena sattham vivaramanupatati. Cuddasa kho panimāni yonipamukhasatasahassāni saṭṭhi ca satāni cha ca satāni pañca ca kammuno satāni pañca ca kammāni tūṇi ca kammāni, kamme ca adḍhakamme ca, dvaṭṭhipatipadā, dvaṭṭhantararakappā, chaṭṭabhiṭṭatiyo, aṭṭha purisabhūmiyo, ekūnapaññāsa ājīvakasate, ekūnapaññāsa paribbājakasate, ekūnapaññāsa nāgāvāsasate, vīse indriyasate, tiñse nirayasate, chattimsa rajodhātuyo, satta saññīgabbhā, satta asaññīgabbhā, satta niganṭhigabbhā, satta devā, satta mānusā, satta pesācā, satta sarā, satta pavuṭā, satta papātā, satta papātasatāni, satta supinā, satta supinasatāni, cullāsīti [**cūlāsīti (sī. syā. kam. pī.)**] mahākappino [**mahākappuno (sī. pī.)**] satasahassāni, yāni bāle ca pañđite ca sandhāvītvā samsarītvā dukkhassantam karissanti. Tattha natthi imināham sīlena vā vatena vā tapena vā brahmacariyena vā aparipakkam vā kammaṁ paripācessāmi, paripakkam vā kammaṁ phussa phussa byantim karissāmīti. Hevam natthi doñamite sukhadukkhe pariyanakate saṃsāre, natthi hāyanavaḍḍhane, natthi ukkamṣāvakanse. Seyyathāpi nāma suttaguļe khitte nibbeṭhiyamānameva

paleti, evameva bāle ca pañdite ca sandhāvitvā saṃsaritvā dukkhassantam karissanti’ti.

“Tatra, sandaka, viññū puriso iti paṭisañcikkhati – ‘ayam kho bhavam satthā evamvādī evamdiṭṭhi – sattime kāyā akaṭā akaṭavidhā animmitā animmātā vañjhā kūṭatthā esikaṭṭhāyitthitā. Te na iñjanti na viparinamanti na aññamaññam byābādhenti. Nālam aññamaññassa sukhāya vā dukkhāya vā sukhadukkhāya vā. Katame satta? Pathavikāyo āpokāyo tejokāyo vāyokāyo sukhe dukkhe jīve sattame – ime satta kāyā akaṭā akaṭavidhā animmitā animmātā vañjhā kūṭatthā esikaṭṭhāyitthitā. Te na iñjanti na viparinamanti na aññamaññam byābādhenti. Nālam aññamaññassa sukhāya vā dukkhāya vā sukhadukkhāya vā. Tattha natthi hantā vā ghātetā vā sotā vā sāvetā vā viññātā vā viññāpetā vā. Yopi tiñhena satthena sīsam chindati, na koci kañci jīvitā voropeti. Sattannamtveva kāyānamantarena sattham vivaramanupatati. Cuddasa kho panimāni yonipamukhasatasahassāni saṭhi ca satāni cha ca satāni pañca ca kammuno satāni pañca ca kammāni tīṇi ca kammāni, kamme ca adḍhakamme ca, dvaṭṭhipatipadā, dvaṭṭhantararakappā, chaṭṭabhiṭātiyo, aṭṭha purisabhūmiyo, ekūnapaññāsa ājīvakasate, ekūnapaññāsa paribbājakasate, ekūnapaññāsa nāgāvāsasate, vīse indriyasate, tiñse nirayasate, chattimsa rajodhātuyo, satta saññīgabbhā, satta asaññīgabbhā, satta nigañṭhigabbhā, satta devā, satta mānusā, satta pesācā, satta sarā, satta pavuṭā, satta papātā, satta papātasatāni, satta supinā, satta supinasatāni, cullāsīti mahākappino satasahassāni, yāni bāle ca pañdite ca sandhāvitvā saṃsaritvā dukkhassantam karissanti. Tattha natthi imināham sīlena vā vatena vā tapena vā brahmaçariyena vā aparipakkam vā kammañ paripācessāmi, paripakkam vā kammañ phussa phussa byantim karissāmīti, hevam natthi doñamite sukhadukkhe pariyantakate saṃsāre, natthi hāyanavaḍḍhane, natthi ukkamṣāvakamse. Seyyathāpi nāma suttagule khitte nibbeṭhiyamānameva paleti, evameva bāle ca pañdite ca sandhāvitvā saṃsaritvā dukkhassantam karissanti’ti. Sace pana imassa bhoto satthuno saccam vacanam, akatena me ettha katañ, avusitena me ettha vusitam. Ubhopi mayam etha samasamā sāmaññam pattā, yo cāhañ na vadāmi. ‘Ubho sandhāvitvā saṃsaritvā dukkhassantam karissāmā’ti. Atirekam kho panimassa bhoto satthuno naggiyam muñdiyam ukkuṭikappadhānam kesamassulocanam yoham puttasambādhasayanam ajjhāvasanto kāsikacandanam pacchanubhonto mālāgandhavilepanam dhārento jātarūparajatañ sādiyanto iminā bhotā satthārā samasamagatiko bhavissāmi. Abhisamparāyam soham kiñ jānanto kiñ passanto imasmim satthari brahmaçariyam carissāmi? ‘So abrahmaçariyavāso aya’nti – iti viditvā tasmā brahmaçariyā nibbjija pakkamati. Ayam kho, sandaka, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena catuttho abrahmaçariyavāso akkhāto yattha viññū puriso sasakkam brahmaçariyam na vaseyya, vasanto ca nārādheyya ñāyam dhammañ kusalam.

“Ime kho te, sandaka, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena cattāro abrahmaçariyavāsā akkhātā yattha viññū puriso sasakkam brahmaçariyam na vaseyya, vasanto ca nārādheyya ñāyam dhammañ kusala”nti.

“Acchariyam, bho ānanda, abbhutam, bho ānanda! Yāvañcidam tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena cattāro abrahmaçariyavāsāva samānā ‘abrahmaçariyavāsā’ti akkhātā yattha viññū puriso sasakkam brahmaçariyam na vaseyya, vasanto ca nārādheyya ñāyam dhammañ kusalanti. Katamāni pana tāni, bho ānanda, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena cattāri anassāsikāni brahmaçariyāni akkhātāni yattha viññū puriso sasakkam brahmaçariyam na vaseyya, vasanto ca nārādheyya ñāyam dhammañ kusala”nti?

229. “Idha, sandaka, ekacco satthā sabbaññū sabbadassāvī aparisesam ñāṇadassanam paṭijānāti – ‘carato ca me tiñhato ca suttassa ca jāgarassa ca satatañ samitam ñāṇadassanam paccupaṭṭhita’nti. So suññampi agāram pavisati, piñḍampi na labhati, kukkuropi ḍamṣati, cañḍenapi hatthinā samāgacchatī, cañḍenapi assena samāgacchatī, cañḍenapi goñena samāgacchatī, itthiyāpi purisassapi nāmampi gottampi pucchatī, gāmassapi nigamassapi nāmampi maggampi pucchatī. So ‘kimida’nti puṭṭho samāno ‘suññam me agāram pavisitabbam ahosi’, tena pāvisim; ‘piñḍampi aladdhabbam ahosi’, tena nālattham; ‘kukkurena ḍamṣitabbam ahosi’, tenamhi [tena (ka.), tenāsim (?)] dattho; ‘cañḍena hatthinā samāgantabbam ahosi’, tena samāgamim; ‘cañḍena assena samāgantabbam ahosi’, tena samāgamim;

‘cañdena goñena samāgantabbam ahosi’, tena samāgamim; ‘itthiyāpi purisassapi nāmampi gottampi pucchitabbam ahosi’, tena pucchim; ‘gāmassapi nigamassapi nāmampi maggampi pucchitabbam ahosi’, tena pucchinti. Tatra, sandaka, viññū puriso iti pañisañcikkhati – ‘ayañ kho bhavam satthā sabbaññū sabbadassāvī aparisesañ ñāñadassanam pañijānāti... pe... ‘gāmassapi nigamassapi nāmampi maggampi pucchitabbam ahosi, tena pucchi’nti. So ‘anassāsikam idam brahmacariya’nti – iti viditvā tasmā brahmacariyā nibbija pakkamati. Idam kho, sandaka, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena pañhamam anassāsikam brahmacariyam akkhātam yattha viññū puriso sasakkam brahmacariyam na vaseyya, vasanto ca nārādheyya ñāyam dhammam kusalam.

230. “Puna caparam, sandaka, idhekacco satthā anussaviko hoti anussavasacco. So anussavena itihitihaparamparāya piñakasampadāya dhammam deseti. Anussavikassa kho pana, sandaka, satthuno anussavasaccassa sussutampi hoti dussutampi hoti tathāpi hoti aññathāpi hoti. Tatra, sandaka, viññū puriso iti pañisañcikkhati – ‘ayañ kho bhavam satthā anussaviko anussavasacco so anussavena itihitihaparamparāya piñakasampadāya dhammam deseti. Anussavikassa kho pana satthuno anussavasaccassa sussutampi hoti dussutampi hoti tathāpi hoti aññathāpi hoti’. So ‘anassāsikam idam brahmacariya’nti – iti viditvā tasmā brahmacariyā nibbija pakkamati. Idam kho, sandaka, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena dutiyam anassāsikam brahmacariyam akkhātam yattha viññū puriso sasakkam brahmacariyam na vaseyya, vasanto ca nārādheyya ñāyam dhammam kusalam.

231. “Puna caparam, sandaka, idhekacco satthā takkī hoti vīmañsi. So takkapariyāhatam vīmañsānucaritam sayampañibhānam dhammam deseti. Takkissa kho pana, sandaka, satthuno vīmañsissa sutakkitampi hoti duttakkitampi hoti tathāpi hoti aññathāpi hoti. Tatra, sandaka, viññū puriso iti pañisañcikkhati – ‘ayañ kho bhavam satthā takkī vīmañsi. So takkapariyāhatam vīmañsānucaritam sayampañibhānam dhammam deseti. Takkissa kho pana satthuno vīmañsissa sutakkitampi hoti duttakkitampi hoti tathāpi hoti aññathāpi hoti’. So ‘anassāsikam idam brahmacariya’nti – iti viditvā tasmā brahmacariyā nibbija pakkamati. Idam kho, sandaka, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena tatiyam anassāsikam brahmacariyam akkhātam yattha viññū puriso sasakkam brahmacariyam na vaseyya, vasanto ca nārādheyya ñāyam dhammam kusalam.

232. “Puna caparam, sandaka, idhekacco satthā mando hoti momūho. So mandattā momūhattā tattha tattha [tathā tathā (sī. syā. kañ. pī.)] pañham pūttho samāno vācāvikkhepam āpajjati amarāvikkhepam – ‘evantipi [evampi (sī. pī.)] me no, tathātipi [tathāpi (sī. pī.)] me no, aññathātipi [aññathāpi (sī. pī.) () sabbattha natthi] me no, notipi me no, no notipi me no’ti. Tatra, sandaka, viññū puriso iti pañisañcikkhati – ‘ayañ kho bhavam satthā mando momūho. So mandattā momūhattā tattha tattha pañham pūttho samāno vācāvikkhepam āpajjati amarāvikkhepam – evantipi me no, tathātipi me no, aññathātipi me no, notipi me no, no notipi me no’ti. So ‘anassāsikam idam brahmacariya’nti – iti viditvā tasmā brahmacariyā nibbija pakkamati. Idam kho, sandaka, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena catuttham anassāsikam brahmacariyam akkhātam yattha viññū puriso sasakkam brahmacariyam na vaseyya, vasanto ca nārādheyya ñāyam dhammam kusalam.

“Imāni kho, (tāni sandaka, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena cattāri anassāsikāni brahmacariyāni akkhātāni yattha viññū puriso sasakkam brahmacariyam na vaseyya, vasanto ca nārādheyya ñāyam dhammam kusala”nti.

“Acchariyam, bho ānanda, abbhutam, bho ānanda! Yāvañcidam tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena cattāri anassāsikāneva brahmacariyāni anassāsikāni brahmacariyānīti akkhātāni yattha viññū puriso sasakkam brahmacariyam na vaseyya, vasanto ca nārādheyya ñāyam dhammam kusalam. So pana, bho ānanda, satthā kiñ vādī kiñ akkhāyī yattha viññū puriso sasakkam

brahmacariyam vaseyya, vasanto ca ārādheyya nāyam dhammam kusala”nti.

233. “Idha, sandaka, tathāgato loke uppajjati arahaṁ sammāsambuddho vijjācaranāsampanno sugato lokavidū anuttaro purisadammasārathi satthā devamanussānam buddho bhagavā...pe... [vitthāro ma. ni. 2.9-10 kandarakasutte] so ime pañca nīvaraṇe pahāya cetaso upakkilese paññaya dubbalikaraṇe vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāram vivekajam pītisukham paṭhamam jhānam upasampajja viharati. Yasmīm kho [yasmīm kho pana (syā. kaṁ. ka.)], sandaka, satthari sāvako evarūpam ulāravisesam adhigacchati tattha viññū puriso sasakkam brahmacariyam vaseyya, vasanto ca ārādheyya nāyam dhammam kusalam.

“Puna caparam, sandaka, bhikkhu vitakkavicārānam vūpasamā...pe... dutiyam jhānam upasampajja viharati. Yasmīm kho, sandaka, satthari sāvako evarūpam ulāravisesam adhigacchati tattha viññū puriso sasakkam brahmacariyam vaseyya, vasanto ca ārādheyya nāyam dhammam kusalam.

“Puna caparam, sandaka, bhikkhu pītiyā ca virāgā upekkhako ca viharati...pe... tatiyam jhānam upasampajja viharati. Yasmīm kho, sandaka, satthari sāvako evarūpam ulāravisesam adhigacchati tattha viññū puriso sasakkam brahmacariyam vaseyya, vasanto ca ārādheyya nāyam dhammam kusalam.

“Puna caparam, sandaka, bhikkhu sukhassa ca pahānā...pe... catutthanam jhānam upasampajja viharati. Yasmīm kho, sandaka, satthari sāvako evarūpam ulāravisesam adhigacchati tattha viññū puriso sasakkam brahmacariyam vaseyya, vasanto ca ārādheyya nāyam dhammam kusalam.

“So evam samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte pubbenivāsanussatiññāya cittam abhininnāmeti. So anekavihitam pubbenivāsam anussarati, seyyathidam – ekampi jātim dvepi jātiyo...pe... iti sākāram sauddesam anekavihitam pubbenivāsam anussarati. Yasmīm kho, sandaka, satthari sāvako evarūpam ulāravisesam adhigacchati tattha viññū puriso sasakkam brahmacariyam vaseyya, vasanto ca ārādheyya nāyam dhammam kusalam.

“So evam samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte sattānam cutūpapātaññāya cittam abhininnāmeti. So dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne hīne panīte suvanṇe dubbaṇne sugate duggate...pe... yathākammūpage satte pajānāti. Yasmīm kho, sandaka, satthari sāvako evarūpam ulāravisesam adhigacchati tattha viññū puriso sasakkam brahmacariyam vaseyya, vasanto ca ārādheyya nāyam dhammam kusalam.

“So evam samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte āsavānam khayaññāya cittam abhininnāmeti. So ‘idaṁ dukkha’nti yathābhūtam pajānāti, ‘ayam dukkhasamudayo’ti yathābhūtam pajānāti, ‘ayam dukkhanirodho’ti yathābhūtam pajānāti, ‘ayam dukkhanirodhagāminī paṭipadā’ti yathābhūtam pajānāti; ‘ime āsavā’ti yathābhūtam pajānāti, ‘ayam āsavasamudayo’ti yathābhūtam pajānāti, ‘ayam āsavanirodho’ti yathābhūtam pajānāti, ‘ayam āsavanirodhagāminī paṭipadā’ti yathābhūtam pajānāti. Tassa evam jānato evam passato kāmāsavāpi cittam vimuccati, bhavāsavāpi cittam vimuccati, avijjāsavāpi cittam vimuccati. Vimuttasmiṁ vimuttamiti nāyam hoti. ‘Khīñā jāti, vusitam brahmacariyam, kataṁ karaṇīyam, nāparam itthattāyā’ti pajānāti. Yasmīm kho, sandaka, satthari sāvako evarūpam ulāravisesam adhigacchati tattha viññū puriso sasakkam brahmacariyam vaseyya, vasanto ca ārādheyya nāyam dhammam kusala”nti.

234. “Yo pana so, bho ānanda, bhikkhu arahaṁ khīñāsavo vusitavā katakaraṇīyo ohitabhāro anuppattasadattho parikkhīñabhabavasamyojano sammadaññā vimutto paribhūñjeyya so kāme”ti? “Yo so, sandaka, bhikkhu arahaṁ khīñāsavo vusitavā katakaraṇīyo ohitabhāro anuppattasadattho parikkhīñabhabavasamyojano sammadaññā vimutto abhabbo so pañcaṭṭhānāni ajjhācaritum. Abhabbo khīñāsavo bhikkhu sañcicca pāyam jīvitā voropetum, abhabbo khīñāsavo bhikkhu adinnam

theyyasaṅkhātam ādātum, abhabbo khīṇāsavo bhikkhu methunam dhammam paṭisevetum, abhabbo khīṇāsavo bhikkhu sampajānamusā bhāsitum, abhabbo khīṇāsavo bhikkhu sannidhikārakam kāme paribhuñjituṁ, seyyathāpi pubbe agāriyabhūto. Yo so, sandaka, bhikkhu araham khīṇāsavo vusitavā katakaraṇīyo ohitabhāro anuppattasadattho parikkhīṇabhvavasamyojano sammadaññā vimutto abhabbo so imāni pañcaṭṭhānāni ajjhācaritu”nti.

235. “Yo pana so, bho ānanda, bhikkhu araham khīṇāsavo vusitavā katakaraṇīyo ohitabhāro anuppattasadattho parikkhīṇabhvavasamyojano sammadaññā vimutto tassa carato ceva tiṭṭhato ca suttassa ca jāgarassa ca satataṁ samitam nīṇadassanam paccupaṭṭhitam – ‘khīṇā me āsavā’”ti? “Tena hi, sandaka, upamaṁ te karissāmi; upamāyapidhekacce viññū purisā bhāsitassa attham ajānanti. Seyyathāpi, sandaka, purisassa hatthapādā chinnā; tassa carato ceva tiṭṭhato ca suttassa ca jāgarassa ca satataṁ samitam (jānāti – ‘chinnā me hatthapādā’ti, udāhu paccavekkhamāno jānāti – ‘chinnā me hatthapādā’”ti? “Na kho, bho ānanda, so puriso satataṁ samitam jānāti – ‘chinnā me hatthapādā’ ti.) [(chinnāva hatthapādā,) (sī. syā. kam. pī.)] Api ca kho pana nam paccavekkhamāno jānāti – ‘chinnā me hatthapādā’”ti. “Evameva kho, sandaka, yo so bhikkhu araham khīṇāsavo vusitavā katakaraṇīyo ohitabhāro anuppattasadattho parikkhīṇabhvavasamyojano sammadaññā vimutto tassa carato ceva tiṭṭhato ca suttassa ca jāgarassa ca satataṁ samitam (nīṇadassanam na paccupaṭṭhitam – ‘khīṇā me āsavā’ti;) [(khīṇāva āsavā,) (sī. syā. kam. pī.)] api ca kho pana nam paccavekkhamāno jānāti – ‘khīṇā me āsavā’”ti.

236. “Kīvabahukā pana, bho ānanda, imasmim dhammadvinaye niyyātāro”ti? “Na kho, sandaka, ekamyeva satam na dve satāni na tīṇi satāni na cattāri satāni na pañca satāni, atha kho bhiyyova ye imasmim dhammadvinaye niyyātāro”ti. “Acchariyam, bho ānanda, abbhutam, bho ānanda! Na ca nāma sadhammokkamsanā bhavissati, na paradhammadvambhanā, āyatane ca dhammadedesanā tāva bahukā ca niyyātāro paññāyissanti. Ime panājīvakā puttamatāya puttā attānañceva ukkamsenti, pare ca vambhenti tayo ceva niyyātāro paññapenti, seyyathidam – nandaṁ vaccham, kisam samākiccam, makkhalim gosāla”nti. Atha kho sandako paribbājako sakam parisam āmantesi – “carantu bhonto samaṇe gotame brahmacariyavāso. Na dāni sukaram amhehi lābhassakkārasiloke pariccajitu”nti. Iti hidam sandako paribbājako sakam parisam uyyojesi bhagavati brahmacariyeti.

Sandakasuttam niṭṭhitam chaṭṭham.

7. Mahāsakuludāyisuttam

237. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā rājagahe viharati veluvane kalandakanivāpe. Tena kho pana samayena sambahulā abhiññatā abhiññatā paribbājakā moranivāpe paribbājakārāme paṭivasanti, seyyathidam – annabhāro varadharo sakuludāyī ca paribbājako aññe ca abhiññatā abhiññatā paribbājakā. Atha kho bhagavā pubbañhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya rājagahaṁ piṇḍāya pāvisi. Atha kho bhagavato etadahosi – “atippago kho tāva rājagahe piṇḍāya caritum. Yaṁnūnāhaṁ yena moranivāpo paribbājakārāmo yena sakuludāyī paribbājako tenupasaṅkameyya”nti. Atha kho bhagavā yena moranivāpo paribbājakārāmo tenupasaṅkami. Tena kho pana samayena sakuludāyī paribbājako mahatiyā paribbājakaparisaya saddhiṁ nisinno hoti unnādiniyā uccāsaddamahāsaddāya anekavihitam tiracchānakatham kathentiyā, seyyathidam – rājakatham corakatham mahāmattakatham senākatham bhayakatham yuddhakatham annakatham pānakatham vatthakatham sayanakatham mālākatham gandhakatham nātikatham yānakatham gāmakatham nigamakatham nagarakatham janapadakatham itthikatham sūrakatham visikhākatham kumbhaṭṭhānakatham pubbatetakatham nānattakatham lokakkhāyikam samuddakkhāyikam itibhavābhavakatham iti vā. Addasā kho sakuludāyī paribbājako bhagavantam dūratova āgacchantaṁ. Disvāna sakam parisam sañṭhāpeti – “appasaddā bhonto hontu; mā bhonto saddamakatha. Ayaṁ samaṇo gotamo āgacchati; appasaddakāmo kho pana so āyasmā appasaddassa vaṇṇavādī. Appeva nāma appasaddam parisam viditvā upasaṅkamitabbam maññeyyā”ti. Atha kho te paribbājakā tunhī ahesum. Atha kho bhagavā yena sakuludāyī paribbājako

tenupasañkami. Atha kho sakuludāyī paribbājako bhagavantam etadavoca – “etū kho, bhante, bhagavā. Svāgatam, bhante, bhagavato. Cirassam̄ kho, bhante, bhagavā imam̄ pariyāyamakāsi yadidam̄ idhāgamanāya. Nisīdatu, bhante, bhagavā; idamāsanam̄ paññatta”ti. Nisīdi bhagavā paññatte āsane. Sakuludāyīpi kho paribbājako aññataram̄ nīcam̄ āsanam̄ gahetvā ekamantam̄ nisīdi. Ekamantam̄ nisinnam̄ kho sakuludāyīm̄ paribbājakam̄ bhagavā etadavoca –

238. “Kāyanuttha, udāyi, etarahi kathāya sannisinnā, kā ca pana vo antarākathā vippakatā”ti? “Tīṭhatesā, bhante, kathā yāya mayam̄ etarahi kathāya sannisinnā. Nesā, bhante, kathā bhagavato dullabhā bhavissati pacchāpi savanāya. Purimāni, bhante, divasāni purimatarāni nānātitthiyānam̄ samañabrahmañānam̄ kutūhalasālāyam̄ sannisinnānam̄ sannipatitānam̄ ayamantarākathā udapādi – ‘lābhā vata, bho, aṅgamagadhānam̄, suladdhalābhā vata, bho, aṅgamagadhānam̄! Tatrime [yathime (sī.)] samañabrahmañā saṅghino gaṇino gaṇācariyā nātā yasassino titthakarā sādhusammata bahujanassa rājagahañ vassāvāsam̄ osaṭā. Ayampi kho pūraṇo kassapo saṅghī ceva gaṇī ca gaṇācariyo ca nātā yasassī titthakaro sādhusammato bahujanassa; sopi rājagahañ vassāvāsam̄ osaṭo. Ayampi kho makkhali gosālo...pe... ajito kesakambalo... pakudho kaccāyano... sañjayo belaṭṭhaputto... nigaṇṭho nāṭaputto saṅghī ceva gaṇī ca gaṇācariyo ca nātā yasassī titthakaro sādhusammato bahujanassa; sopi rājagahañ vassāvāsam̄ osaṭo. Ko nu kho imesañ bhavatam̄ samañabrahmañānam̄ saṅghinānam̄ gaṇīnam̄ gaṇācariyānam̄ nātānam̄ yasassīnam̄ titthakarānam̄ sādhusammatañam̄ bahujanassa sāvakānam̄ sakkato garukato mānito pūjito, kañca pana sāvakā sakkatvā garum̄ katvā [garukatvā (sī. syā. kam̄. pī.)] upanissāya viharanti”ti?

239. “Tatrekacce evamāhamṣu – ‘ayam̄ kho pūraṇo kassapo saṅghī ceva gaṇī ca gaṇācariyo ca nātā yasassī titthakaro sādhusammato bahujanassa; so ca kho sāvakānam̄ na sakkato na garukato na mānito na pūjito, na ca pana pūraṇam̄ kassapam̄ sāvakā sakkatvā garum̄ katvā upanissāya viharanti. Bhūtapubbam̄ pūraṇo kassapo anekasatāya parisāya dhammañ deseti. Tatraññataro pūraṇassa kassapassa sāvako saddamakāsi – ‘mā bhonto pūraṇam̄ kassapam̄ etamattham̄ pucchitha; neso etam̄ jānāti; mayametañ jānāma, amhe etamattham̄ pucchatha; mayametañ bhavantānam̄ byākarissāmā’ti. Bhūtapubbam̄ pūraṇo kassapo bāhā paggayha kandanto na labhati – ‘appasaddā bhonto hontu, mā bhonto saddamakattha. Nete, bhavante, pucchanti, amhe ete pucchanti; mayametesam̄ byākarissāmā’ti. Bahū kho pana pūraṇassa kassapassa sāvakā vādañ āropetvā apakkantā – ‘na tvam̄ imam̄ dhammavinayam̄ ājānāsi, aham̄ imam̄ dhammavinayam̄ ājānāmi, kiṁ tvam̄ imam̄ dhammavinayam̄ ājānissasi? Micchāpaṭipanno tvam̄, ahamasmi sammāpaṭipanno, sahitam̄ me, asahitam̄ te, purevacanīyam̄ pacchā avaca, pacchāvacanīyam̄ pure avaca, adhiciṇñam̄ te viparāvattam̄, āropito te vādo, niggahitosi, cara vādappamokkhāya, nibbeṭhehi vā sacce pahosi’ti. Iti pūraṇo kassapo sāvakānam̄ na sakkato na garukato na mānito na pūjito, na ca pana pūraṇam̄ kassapam̄ sāvakā sakkatvā garum̄ katvā upanissāya viharanti. Akkuṭho ca pana pūraṇo kassapo dhammakkosenā’ti.

“Ekacce evamāhamṣu – ‘ayampi kho makkhali gosālo...pe... ajito kesakambalo... pakudho kaccāyano... sañjayo belaṭṭhaputto... nigaṇṭho nāṭaputto saṅghī ceva gaṇī ca gaṇācariyo ca nātā yasassī titthakaro sādhusammato bahujanassa; so ca kho sāvakānam̄ na sakkato na garukato na mānito na pūjito, na ca pana nigaṇṭham̄ nāṭaputtam̄ sāvakā sakkatvā garum̄ katvā upanissāya viharanti. Bhūtapubbam̄ nigaṇṭho nāṭaputto anekasatāya parisāya dhammañ deseti. Tatraññataro nigaṇṭhassa nāṭaputtassa sāvako saddamakāsi – mā bhonto nigaṇṭham̄ nāṭaputtam̄ etamattham̄ pucchitha; neso etam̄ jānāti; mayametañ jānāma, amhe etamattham̄ pucchatha; mayametañ bhavantānam̄ byākarissāmāti. Bhūtapubbam̄ nigaṇṭho nāṭaputto bāhā paggayha kandanto na labhati – ‘appasaddā bhonto hontu, mā bhonto saddamakattha. Nete bhavante pucchanti, amhe ete pucchanti; mayametesam̄ byākarissāmā’ti. Bahū kho pana nigaṇṭhassa nāṭaputtassa sāvakā vādañ āropetvā apakkantā – ‘na tvam̄ imam̄ dhammavinayam̄ ājānāsi, aham̄ imam̄ dhammavinayam̄ ājānāmi. Kiṁ tvam̄ imam̄ dhammavinayam̄ ājānissasi? Micchāpaṭipanno tvam̄, ahamasmi sammāpaṭipanno. Sahitam̄ me asahitam̄ te, purevacanīyam̄ pacchā avaca, pacchāvacanīyam̄ pure avaca, adhiciṇñam̄ te viparāvattam̄, āropito te vādo, niggahitosi, cara

vādappamokkhāya, nibbeṭhehi vā sace pahosī”ti. Iti nigaṇṭho nāṭaputto sāvakānam na sakkato na garukato na mānito na pūjito, na ca pana nigaṇṭham nāṭaputtam sāvakā sakkatvā garum katvā upanissāya viharanti. Akkuṭho ca pana nigaṇṭho nāṭaputto dhammadakkosenā””ti.

240. “Ekacce evamāhaṃsu – ‘ayampi kho samaṇo gotamo saṅghī ceva gaṇī ca gaṇācariyo ca nāto yasassī titthakaro sādhusammato bahujanassa; so ca kho sāvakānam sakkato garukato mānito pūjito, samaṇañca pana gotamam sāvakā sakkatvā garum katvā upanissāya viharanti. Bhūtapubbam samaṇo gotamo anekasatāya parisāya dhammam desesi. Tatraññataro samaṇassa gotamassa sāvako ukkāsi. Tamenāññataro sabrahmacārī jaṇḍukena [jaṇḍuke (sī.)] ghaṭtesi – ‘appasaddo āyasmā hotu, māyasmā saddamakāsi, satthā no bhagavā dhammam desesi’’ti. Yasmiṃ samaye samaṇo gotamo anekasatāya parisāya dhammam deseti, neva tasmiṃ samaye samaṇassa gotamassa sāvakānam khipitasaddo vā hoti ukkāsitasaddo vā. Tamenam mahājanakāyo paccāsīsamānarūpo [paccāsī samānarūpo (sī. syā. kam. pī.)] paccupaṭhitō hoti – ‘yam no bhagavā dhammam bhāsissati tam no sossāmā’’ti. Seyyathāpi nāma puriso cātummahāpathe khuddamadhum [khuddam madhum (sī. syā. kam. pī.)] anelakam pīleyya [uppīleyya (sī.)]. Tamenam mahājanakāyo paccāsīsamānarūpo paccupaṭhitō assa. Evameva yasmiṃ samaye samaṇo gotamo anekasatāya parisāya dhammam deseti, neva tasmiṃ samaye samaṇassa gotamassa sāvakānam khipitasaddo vā hoti ukkāsitasaddo vā. Tamenam mahājanakāyo paccāsīsamānarūpo paccupaṭhitō hoti – ‘yam no bhagavā dhammam bhāsissati tam no sossāmā’’ti. Yepi samaṇassa gotamassa sāvakā sabrahmacārīhi sampayojetvā sikkham paccakkhāya hīnāyāvattanti tepi satthu ceva vaṇṇavādino honti, dhammassa ca vaṇṇavādino honti, saṅghassa ca vaṇṇavādino honti, attagarahinoyeva honti anaññagarahino, “mayamevamhā alakkhikā mayam appapuññā te mayam evam svākkhāte dhammadvinaye pabbajitvā nāsakkhimhā yāvajīvam paripuññam parisuddham brahmacariyam caritu”’nti. Te ārāmikabhūtā vā upāsakabhūtā vā pañcasikkhāpade samādāya vattanti. Iti samaṇo gotamo sāvakānam sakkato garukato mānito pūjito, samaṇañca pana gotamam sāvakā sakkatvā garum katvā upanissāya viharanti”’ti.

241. “Kati pana tvam, udāyi, mayi dhamme samanupassasi, yehi mamaṃ [mama (sabbattha)] sāvakā sakkaronti garum karonti [garukaronti (sī. syā. kam. pī.)] mānenti pūjenti, sakkatvā garum katvā upanissāya viharantī”’ti? “Pañca kho aham, bhante, bhagavati dhamme samanupassāmi yehi bhagavantam sāvakā sakkaronti garum karonti mānenti pūjenti, sakkatvā garum katvā upanissāya viharanti. Katame pañca? Bhagavā hi, bhante, appāhāro, appāhāratāya ca vaṇṇavādī. Yampi, bhante, bhagavā appāhāro, appāhāratāya ca vaṇṇavādī imam kho aham, bhante, bhagavati paṭhamam dhammam samanupassāmi yena bhagavantam sāvakā sakkaronti garum karonti mānenti pūjenti, sakkatvā garum katvā upanissāya viharanti.

“Puna caparam, bhante, bhagavā santuṭṭho itarītarena cīvarena, itarītaracīvarasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī. Yampi, bhante, bhagavā santuṭṭho itarītarena cīvarena, itarītaracīvarasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī, imam kho aham, bhante, bhagavati dutiyam dhammam samanupassāmi yena bhagavantam sāvakā sakkaronti garum karonti mānenti pūjenti, sakkatvā garum katvā upanissāya viharanti.

“Puna caparam, bhante, bhagavā santuṭṭho itarītarena piṇḍapātena, itarītarapiṇḍapātasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī. Yampi, bhante, bhagavā santuṭṭho itarītarena piṇḍapātena, itarītarapiṇḍapātasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī, imam kho aham, bhante, bhagavati tatiyam dhammam samanupassāmi yena bhagavantam sāvakā sakkaronti garum karonti mānenti pūjenti, sakkatvā garum katvā upanissāya viharanti.

“Puna caparam, bhante, bhagavā santuṭṭho itarītarena senāsanena, itarītarasenāsanasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī. Yampi, bhante, bhagavā santuṭṭho itarītarena senāsanena, itarītarasenāsanasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī, imam kho aham, bhante, bhagavati catuttham dhammam samanupassāmi yena bhagavantam sāvakā sakkaronti garum karonti mānenti pūjenti, sakkatvā garum katvā upanissāya viharanti.

“Puna caparam, bhante, bhagavā pavivitto, pavivekassa ca vaṇṇavādī. Yampi, bhante, bhagavā

pavivitto, pavivekassa ca vaṇṇavādī, imam̄ kho aham̄, bhante, bhagavati pañcamam̄ dhammam̄ samanupassāmi yena bhagavantam̄ sāvakā sakkaronti garum̄ karonti mānenti pūjenti, sakkatvā garum̄ katvā upanissāya viharanti.

“Ime kho aham̄, bhante, bhagavati pañca dhamme samanupassāmi yehi bhagavantam̄ sāvakā sakkaronti garum̄ karonti mānenti pūjenti, sakkatvā garum̄ katvā upanissāya viharantī”ti.

242. “Appāhāro samaṇo gotamo, appāhāratāya ca vaṇṇavādī’ti, iti ce mam̄, udāyi, sāvakā sakkareyyum̄ garum̄ kareyyum̄ māneyyum̄ pūjeyyum̄, sakkatvā garum̄ katvā upanissāya vihareyyum̄, santi kho pana me, udāyi, sāvakā kosakāhārāpi ad̄dhakosakāhārāpi beluvāhārāpi ad̄dhabeluvāhārāpi. Aham̄ kho pana, udāyi, appekadā iminā pattena samatittikampi bhuñjāmi bhiyyopi bhuñjāmi. ‘Appāhāro samaṇo gotamo, appāhāratāya ca vaṇṇavādī’ti, iti ce mam̄, udāyi, sāvakā sakkareyyum̄ garum̄ kareyyum̄ māneyyum̄ pūjeyyum̄, sakkatvā garum̄ katvā upanissāya vihareyyum̄, ye te, udāyi, mama sāvakā kosakāhārāpi ad̄dhakosakāhārāpi beluvāhārāpi ad̄dhabeluvāhārāpi na mam̄ te iminā dhammena sakkareyyum̄ garum̄ kareyyum̄ māneyyum̄ pūjeyyum̄, sakkatvā garum̄ katvā upanissāya vihareyyum̄.

“Santuṭṭho samaṇo gotamo itarītarena cīvarena, itarītaracīvarasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī’ti, iti ce mam̄, udāyi, sāvakā sakkareyyum̄ garum̄ kareyyum̄ māneyyum̄ pūjeyyum̄, sakkatvā garum̄ katvā upanissāya vihareyyum̄, santi kho pana me, udāyi, sāvakā paṃsukūlikā lūkhacīvaradharā te susānā vā saṅkārakūṭā vā pāpanikā vā nantakāni [pāpanikāni vā nantakāni vā (sī.)] uccinitvā [ucchinditvā (ka.)] saṅghāṭim karitvā dhārenti. Aham̄ kho panudāyi, appekadā gahapaticīvarāni dhāremi daļhāni satthalūkhāni alābulomasāni. ‘Santuṭṭho samaṇo gotamo itarītarena cīvarena, itarītaracīvarasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī’ti, iti ce mam̄, udāyi, sāvakā sakkareyyum̄ garum̄ kareyyum̄ māneyyum̄ pūjeyyum̄, sakkatvā garum̄ katvā upanissāya vihareyyum̄, ye te, udāyi, mama sāvakā paṃsukūlikā lūkhacīvaradharā te susānā vā saṅkārakūṭā vā pāpanikā vā nantakāni uccinitvā saṅghāṭim karitvā dhārenti, na mam̄ te iminā dhammena sakkareyyum̄ garum̄ kareyyum̄ māneyyum̄ pūjeyyum̄, sakkatvā garum̄ katvā upanissāya vihareyyum̄.

“Santuṭṭho samaṇo gotamo itarītarena piṇḍapātena, itarītarapiṇḍapātasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī’ti, iti ce mam̄, udāyi, sāvakā sakkareyyum̄ garum̄ kareyyum̄ māneyyum̄ pūjeyyum̄, sakkatvā garum̄ katvā upanissāya vihareyyum̄, santi kho pana me, udāyi, sāvakā piṇḍapātikā sapadānacārino uñchāsake vate ratā, te antaragharam paviṭṭhā samānā āsanenapi nimantiyamānā na sādiyanti. Aham̄ kho panudāyi, appekadā nimantanepi [nimantanassāpi (ka.)] bhuñjāmi sālinām̄ odanām̄ vicitakālakam̄ anekasūpaṁ anekabyañjanam̄. ‘Santuṭṭho samaṇo gotamo itarītarena piṇḍapātena, itarītarapiṇḍapātasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī’ti, iti ce mam̄, udāyi, sāvakā sakkareyyum̄ garum̄ kareyyum̄ māneyyum̄ pūjeyyum̄, sakkatvā garum̄ katvā upanissāya vihareyyum̄, ye te, udāyi, mama sāvakā piṇḍapātikā sapadānacārino uñchāsake vate ratā te antaragharam paviṭṭhā samānā āsanenapi nimantiyamānā na sādiyanti, na mam̄ te iminā dhammena sakkareyyum̄ garum̄ kareyyum̄ māneyyum̄ pūjeyyum̄, sakkatvā garum̄ katvā upanissāya vihareyyum̄.

“Santuṭṭho samaṇo gotamo itarītarena senāsanena, itarītarasenāsanasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī’ti, iti ce mam̄, udāyi, sāvakā sakkareyyum̄ garum̄ kareyyum̄ māneyyum̄ pūjeyyum̄, sakkatvā garum̄ katvā upanissāya vihareyyum̄, santi kho pana me, udāyi, sāvakā rukkhamūlikā abbhokāsikā, te aṭṭhamāse channam̄ na upenti. Aham̄ kho panudāyi, appekadā kūṭāgāresupi viharāmi ullittāvalittesu nivātesu phusitaggalesu [phussitaggalesu (sī. pī.)] pihitavātāpānesu. ‘Santuṭṭho samaṇo gotamo itarītarena senāsanena, itarītarasenāsanasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī’ti, iti ce mam̄, udāyi, sāvakā sakkareyyum̄ garum̄ kareyyum̄ māneyyum̄ pūjeyyum̄, sakkatvā garum̄ katvā upanissāya vihareyyum̄, ye te, udāyi, mama sāvakā rukkhamūlikā abbhokāsikā te aṭṭhamāse channam̄ na upenti, na mam̄ te iminā dhammena sakkareyyum̄ garum̄ kareyyum̄ māneyyum̄ pūjeyyum̄, sakkatvā garum̄ katvā upanissāya vihareyyum̄.

“Pavivitto samaṇo gotamo, pavivekassa ca vaṇṇavādī’ti, iti ce mam̄, udāyi, sāvakā sakkareyyum̄

garum kareyyum māneyyum pūjeyyum, sakkatvā garum katvā upanissāya vihareyyum, santi kho pana me, udāyi, sāvakā āraññikā pantasenāsanā araññavanapatthāni pantāni senāsanāni ajjhogāhetvā viharanti, te anvaddhamāsam sañghamajjhē osaranti pātimokkhuddesāya. Ahañ kho panudāyi, appekadañ ākiñño viharāmi bhikkhūhi bhikkhunīhi upāsakehi upāsikāhi raññā rājamahāmattehi titthiyehi titthiyasāvakehi. ‘Pavivitto samañ gotamo, pavivekassa ca vanñavādī’ti, iti ce mañ, udāyi, sāvakā sakkareyyum garum kareyyum māneyyum pūjeyyum, sakkatvā garum katvā upanissāya vihareyyum, ye te, udāyi, mama sāvakā āraññakā pantasenāsanā araññavanapatthāni pantāni senāsanāni ajjhogāhetvā viharanti te anvaddhamāsam sañghamajjhē osaranti pātimokkhuddesāya, na mañ te iminā dhammena sakkareyyum garum kareyyum māneyyum pūjeyyum, sakkatvā garum katvā upanissāya vihareyyum.

“Iti kho, udāyi, na mamañ sāvakā imehi pañcahi dhammehi sakkaronti garum karonti mānenti pūjenti, sakkatvā garum katvā upanissāya viharanti.

243. “Atthi kho, udāyi, aññe ca pañca dhammā yehi pañcahi dhammehi mamañ sāvakā sakkaronti garum karonti mānenti pūjenti, sakkatvā garum katvā upanissāya viharanti. Katame pañca? Idhudāyi, mamañ sāvakā adhisile sambhāventi – ‘sīlavā samañ gotamo paramena sīlakkhandhena samannāgato’ti. Yampudāyi [yamudāyi (syā. ka.)], mamañ sāvakā adhisile sambhāventi – ‘sīlavā samañ gotamo paramena sīlakkhandhena samannāgato’ti, ayañ kho, udāyi, pañthamo dhammo yena mamañ sāvakā sakkaronti garum karonti mānenti pūjenti, sakkatvā garum katvā upanissāya viharanti.

244. “Puna caparam, udāyi, mamañ sāvakā abhikkante ñāñadassane sambhāventi – ‘jānamyevāha samañ gotamo – jānāmīti, passamyevāha samañ gotamo – passāmīti; abhiññāya samañ gotamo dhammañ deseti no anabhiññāya; sanidānam samañ gotamo dhammañ deseti no anidānam; sappāñihāriyam samañ gotamo dhammañ deseti no appāñihāriya’nti. Yampudāyi, mamañ sāvakā abhikkante ñāñadassane sambhāventi – ‘jānamyevāha samañ gotamo – jānāmīti, passamyevāha samañ gotamo – passāmīti; abhiññāya samañ gotamo dhammañ deseti no anabhiññāya; sanidānam samañ gotamo dhammañ deseti no anidānam; sappāñihāriyam samañ gotamo dhammañ deseti no appāñihāriya’nti, ayañ kho, udāyi, dutiyo dhammo yena mamañ sāvakā sakkaronti garum karonti mānenti pūjenti, sakkatvā garum katvā upanissāya viharanti.

245. “Puna caparam, udāyi, mamañ sāvakā adhipaññāya sambhāventi – ‘paññavā samañ gotamo paramena paññākkhandhena samannāgato; tam vata anāgatam vādapathañ na dakkhati, uppannañ vā parappavādañ na sahadhammena suniggahitañ nigganhissatī – netam thānam vijjati’. Tam kiñ maññasi, udāyi, api nu me sāvakā evam jānantā evam passantā antarantarā kathañ opāteyyu”nti?

“No hetam, bhante”.

“Na kho panāhañ, udāyi, sāvakesu anusāsanim paccāsīsāmi [paccāsīsāmi (sī. syā. kam. pī.)]; aññadatthu mamayeva sāvakā anusāsanim paccāsīsanti.

“Yampudāyi, mamañ sāvakā adhipaññāya sambhāventi – ‘paññavā samañ gotamo paramena paññākkhandhena samannāgato; tam vata anāgatam vādapathañ na dakkhati, uppannañ vā parappavādañ na sahadhammena niggahitañ nigganhissatī – netam thānam vijjati’. Ayañ kho, udāyi, tatiyo dhammo yena mamañ sāvakā sakkaronti garum karonti mānenti pūjenti, sakkatvā garum katvā upanissāya viharanti.

246. “Puna caparam, udāyi, mama sāvakā yena dukkhena dukkhotiññā dukkhaparetā te mañ upasañkamitvā dukkham ariyasaccam pucchanti, tesāham dukkham ariyasaccam puñtho byākaromi, tesāham cittam ārādhemi pañhassa veyyākarañena; te mañ dukkhasamudayam... dukkhanirodhañ... dukkhanirodhagāminim patipadam ariyasaccam pucchanti, tesāham dukkhanirodhagāminim pañpadam ariyasaccam puñtho byākaromi, tesāham cittam ārādhemi pañhassa veyyākarañena. Yampudāyi, mama

sāvakā yena dukkhena dukkhotiṇṇā dukkhaparetā te mañ upasaṅkamitvā dukkham ariyasaccam pucchanti, tesāham dukkham ariyasaccam puṭho byākaromi, tesāham cittam ārādhemi pañhassa veyyākaraṇena. Te mañ dukkhasamudayam ... dukkhanirodham... dukkhanirodhagāminim paṭipadam ariyasaccam pucchanti. Tesāham dukkhanirodhagāminim paṭipadam ariyasaccam puṭho byākaromi. Tesāham cittam ārādhemi pañhassa veyyākaraṇena. Ayañ kho, udāyi, catuttho dhammo yena mamañ sāvakā sakkaronti garum karonti mānenti pūjenti, sakkatvā garum katvā upanissāya viharanti.

247. “Puna caparam, udāyi, akkhātā mayā sāvakānam paṭipadā, yathāpaṭipannā me sāvakā cattāro satipaṭṭhāne bhāventi. Idhudāyi, bhikkhu kāye kāyānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassam; vedanāsu vedanānupassī viharati... citte cittānupassī viharati... dhammesu dhammānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassam. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

“Puna caparam, udāyi, akkhātā mayā sāvakānam paṭipadā, yathāpaṭipannā me sāvakā cattāro sammappadhāne bhāventi. Idhudāyi, bhikkhu anuppannānam pāpakānam akusalānam dhammānam anuppādāya chandañ janeti, vāyamati, vīriyam ārabhati, cittam paggañhāti, padahati; uppannānam pāpakānam akusalānam dhammānam pahānāya chandañ janeti, vāyamati, vīriyam ārabhati, cittam paggañhāti, padahati; anuppannānam kusalānam dhammānam uppādāya chandañ janeti, vāyamati, vīriyam ārabhati, cittam paggañhāti, padahati; uppannānam kusalānam dhammānam ṭhitiyā asammosāya bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā chandañ janeti, vāyamati, vīriyam ārabhati, cittam paggañhāti, padahati. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

“Puna caparam, udāyi, akkhātā mayā sāvakānam paṭipadā, yathāpaṭipannā me sāvakā cattāro iddhipāde bhāventi. Idhudāyi, bhikkhu chandasamādhipadhbānasāñkhārasamannāgatañ iddhipādañ bhāveti, vīriyasamādhipadhbānasāñkhārasamannāgatañ iddhipādañ bhāveti, cittasamādhipadhbānasāñkhārasamannāgatañ iddhipādañ bhāveti, vīmañsasamādhipadhbānasāñkhārasamannāgatañ iddhipādañ bhāveti. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

“Puna caparam, udāyi, akkhātā mayā sāvakānam paṭipadā, yathāpaṭipannā me sāvakā pañcindriyāni bhāventi. Idhudāyi, bhikkhu saddhindriyam bhāveti upasamagāmiñ sambodhgāmiñ; vīriyindriyam bhāveti...pe... satindriyam bhāveti... samādhindriyam bhāveti... paññindriyam bhāveti upasamagāmiñ sambodhgāmiñ. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

“Puna caparam, udāyi, akkhātā mayā sāvakānam paṭipadā, yathāpaṭipannā me sāvakā pañca balāni bhāventi. Idhudāyi, bhikkhu saddhābalam bhāveti upasamagāmiñ sambodhgāmiñ; vīriyabalam bhāveti...pe... satibalam bhāveti... samādhibalam bhāveti... paññabalam bhāveti upasamagāmiñ sambodhgāmiñ. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

“Puna caparam, udāyi, akkhātā mayā sāvakānam paṭipadā, yathāpaṭipannā me sāvakā sattabojjhāṅge bhāventi. Idhudāyi, bhikkhu satisambojjhaṅgam bhāveti vivekanissitam virāganissitam nirodhanissitam vossaggapariṇāmiñ; dhammadvacayasambojjhaṅgam bhāveti...pe... vīriyasambojjhaṅgam bhāveti... pītisambojjhaṅgam bhāveti... passaddhisambojjhaṅgam bhāveti... samādhisambojjhaṅgam bhāveti... upekkhāsambojjhaṅgam bhāveti vivekanissitam virāganissitam nirodhanissitam vossaggapariṇāmiñ. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

“Puna caparam, udāyi, akkhātā mayā sāvakānam paṭipadā, yathāpaṭipannā me sāvakā ariyam atṭhaṅgikam maggam bhāventi. Idhudāyi, bhikkhu sammādiṭṭhim bhāveti, sammāsaṅkappañ bhāveti, sammāvācam bhāveti, sammākammantañ bhāveti, sammājīvam bhāveti, sammāvāyāmañ bhāveti, sammāsatiñ bhāveti, sammāsamādhiñ bhāveti. Tatra ca pana me sāvakā bahū

abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

248. “Puna caparam, udāyi, akkhātā mayā sāvakānam paṭipadā, yathāpaṭipannā me sāvakā aṭṭha vimokkhe bhāventi. Rūpī rūpāni passati, ayam paṭhamo vimokkho; ajjhattam arūpasaññī bahiddhā rūpāni passati, ayam dutiyo vimokkho; subhanteva adhimutto hoti, ayam tatiyo vimokkho; sabbaso rūpasaññānam samatikkamā paṭighasaññānam atthaṅgamā nānattasaññānam amanasikārā ‘ananto ākāso’ti ākāsānañcāyatanaṁ upasampajja viharati, ayam catuttho vimokkho; sabbaso ākāsānañcāyatanaṁ samatikkamma ‘anantam viññāna’nti viññāṇañcāyatanaṁ upasampajja viharati, ayam pañcamo vimokkho; sabbaso viññāṇañcāyatanaṁ samatikkamma ‘natthi kiñci’ti ākiñcaññāyatanaṁ upasampajja viharati, ayam chaṭṭho vimokkho; sabbaso ākiñcaññāyatanaṁ samatikkamma nevasaññānaññāyatanaṁ upasampajja viharati, ayam sattamo vimokkho; sabbaso nevasaññānaññāyatanaṁ samatikkamma saññāvedayitanirodhaṁ upasampajja viharati, ayam aṭṭhamo vimokkho. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

249. “Puna caparam, udāyi, akkhātā mayā sāvakānam paṭipadā, yathāpaṭipannā me sāvakā aṭṭha abhibhāyatanāni bhāventi. Ajjhattam rūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati parittāni suvaṇṇadubbaṇṇāni. ‘Tāni abhibhuyya jānāmi, passāmī’ti evam saññī hoti. Idam paṭhamam abhibhāyatanam.

“Ajjhattam rūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati appamāṇāni suvaṇṇadubbaṇṇāni. ‘Tāni abhibhuyya jānāmi, passāmī’ti evam saññī hoti. Idam dutiyam abhibhāyatanam.

“Ajjhattam arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati parittāni suvaṇṇadubbaṇṇāni. ‘Tāni abhibhuyya jānāmi, passāmī’ti evam saññī hoti. Idam tatiyam abhibhāyatanam.

“Ajjhattam arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati appamāṇāni suvaṇṇadubbaṇṇāni. ‘Tāni abhibhuyya jānāmi, passāmī’ti evam saññī hoti. Idam catuttham abhibhāyatanam.

“Ajjhattam arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati nīlāni nīlavāṇṇāni nīlanidassanāni nīlanibhāsāni. Seyyathāpi nāma umāpuppham nīlam nīlavāṇṇam nīlanidassanam nīlanibhāsam, seyyathāpi vā pana tam vattham bārāṇaseyyakam ubhatobhāgavimāṭṭham nīlam nīlavāṇṇam nīlanidassanam nīlanibhāsam; evameva ajjhattam arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati nīlāni nīlavāṇṇāni nīlanidassanāni nīlanibhāsāni. ‘Tāni abhibhuyya jānāmi, passāmī’ti evam saññī hoti. Idam pañcamam abhibhāyatanam.

“Ajjhattam arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati pītāni pītavaṇṇāni pītanidassanāni pītanibhāsāni. Seyyathāpi nāma kaṇikārapuppham pītam pītavaṇṇam pītanidassanam pītanibhāsam, seyyathāpi vā pana tam vattham bārāṇaseyyakam ubhatobhāgavimāṭṭham pītam pītavaṇṇam pītanidassanam pītanibhāsam; evameva ajjhattam arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati pītāni pītavaṇṇāni pītanidassanāni pītanibhāsāni. ‘Tāni abhibhuyya jānāmi, passāmī’ti evam saññī hoti. Idam chaṭṭham abhibhāyatanam.

“Ajjhattam arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati lohitakāni lohitakavaṇṇāni lohitakanidassanāni lohitakanibhāsāni. Seyyathāpi nāma bandhujīvakapuppham lohitakam lohitakavaṇṇam lohitakanidassanam lohitakanibhāsam, seyyathāpi vā pana tam vattham bārāṇaseyyakam ubhatobhāgavimāṭṭham lohitakam lohitakavaṇṇam lohitakanidassanam lohitakanibhāsam; evameva ajjhattam arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati lohitakāni lohitakavaṇṇāni lohitakanidassanāni lohitakanibhāsāni. ‘Tāni abhibhuyya jānāmi, passāmī’ti evam saññī hoti. Idam sattamam abhibhāyatanam.

“Ajjhattam arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati odātāni odātavaṇṇāni odātanidassanāni

odātanibhāsāni. Seyyathāpi nāma osadhitārakā odātā odātavaṇñā odātanidassanā odātanibhāsā, seyyathāpi vā pana tam vattham bārāṇaseyyakam ubhatobhāgavimatiṭham odātam odātavaṇñam odātanidassanam odātanibhāsam; evameva aijhattam arūpasāññī eko bahiddhā rūpāni passati odātāni odātavaṇñāni odātanidassanāni odātanibhāsāni. ‘Tāni abhibhuyya jānāmi, passāmī’ti evaṁsaññī hoti. Idam aṭṭhamam abhibhāyatanaṁ. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

250. “Puna caparam, udāyi, akkhātā mayā sāvakānam paṭipadā, yathāpaṭipannā me sāvakā dasa kasiṇāyatanāni bhāventi. Pathavikasiṇameko sañjānāti uddhamadho tiriyaṁ advayaṁ appamāṇam; āpokasiṇameko sañjānāti...pe... tejokasiṇameko sañjānāti... vāyokasiṇameko sañjānāti... nīlakasiṇameko sañjānāti... pītakasiṇameko sañjānāti... lohitakasiṇameko sañjānāti... odātakasiṇameko sañjānāti... ākāsakasiṇameko sañjānāti ... viññānakasiṇameko sañjānāti uddhamadho tiriyaṁ advayaṁ appamāṇam. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

251. “Puna caparam, udāyi, akkhātā mayā sāvakānam paṭipadā, yathāpaṭipannā me sāvakā cattāri jhānāni bhāventi. Idhudāyi, bhikkhu vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkam savicāram vivekajam pītisukham paṭhamam jhānam upasampajja viharati. So imameva kāyam vivekajena pītisukhena abhisandeti parisandeti paripūreti parippharati, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa vivekajena pītisukhena apphuṭam hoti. Seyyathāpi, udāyi, dakkho nhāpako [nahāpako (sī. pī.)] vā nhāpaktevāśi vā kāmsthāle nhānīyacūṇṇāni [nahānīyacūṇṇāni (sī. pī.)] ākirityvā udakena paripphosakam paripphosakaṁ sanneyya, sāyaṁ nhānīyapiṇḍi [sāssa nahānīyapiṇḍī (sī. syā. kam.)] snehānugatā snehapareto santarabāhirā phuṭā snehena na ca pagghariṇī; evameva kho, udāyi, bhikkhu imameva kāyam vivekajena pītisukhena abhisandeti parisandeti paripūreti parippharati, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa vivekajena pītisukhena apphuṭam hoti.

“Puna caparam, udāyi, bhikkhu vitakkavicārānam vūpasamā aijhattam sampasādanaṁ...pe... dutiyam jhānam upasampajja viharati. So imameva kāyam samādhijena pītisukhena abhisandeti parisandeti paripūreti parippharati, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa samādhijena pītisukhena apphuṭam hoti. Seyyathāpi, udāyi, udakarahado gambhīro ubbhidodako [ubbhitodako (syā. kam. ka.)]. Tassa nevassa puratthimāya disāya udakassa āyamukham, na pacchimāya disāya udakassa āyamukham, na uttarāya disāya udakassa āyamukham, na dakkhiṇāya disāya udakassa āyamukham, devo ca na kālena kālam sammā dhāram anuppaveccheyya; atha kho tamhāva udakarahadā sītā vāridhārā ubbhijjivā tameva udakarahadaṁ sītena vārinā abhisandeyya parisandeyya paripūreyya paripphareyya, nāssa [na nesam (sī.)] kiñci sabbāvato udakarahadassā sītena vārinā apphuṭam assa. Evameva kho, udāyi, bhikkhu imameva kāyam samādhijena pītisukhena abhisandeti parisandeti paripūreti parippharati, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa samādhijena pītisukhena apphuṭam hoti.

“Puna caparam, udāyi, bhikkhu pītiyā ca virāgā...pe... tatiyam jhānam upasampajja viharati. So imameva kāyam nippītikena sukhena abhisandeti parisandeti paripūreti parippharati, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa nippītikena sukhena apphuṭam hoti. Seyyathāpi, udāyi, uppaliṇiyam vā paduminiyam vā puṇḍarīkiniyam vā appekaccāni uppālāni vā padumāni vā puṇḍarīkāni vā udake jātāni udake samvadādhāni udakānuggetāni anto nimuggaposīni, tāni yāva caggā yāva ca mūlā sītena vārinā abhisannāni parisannāni paripūrāni paripphuṭāni, nāssa kiñci sabbāvataṁ, uppālānam vā padumānam vā puṇḍarīkānam vā sītena vārinā apphuṭam assa; evameva kho, udāyi, bhikkhu imameva kāyam nippītikena sukhena abhisandeti parisandeti paripūreti parippharati, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa nippītikena sukhena apphuṭam hoti.

“Puna caparam, udāyi, bhikkhu sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbeva somanassadomanassānam atthaṅgamā adukkhamasukham upekkhāsatipārisuddhiṁ catuttham jhānam upasampajja viharati. So imameva kāyam parisuddhena cetā pariyoḍātena pharitvā nisinno hoti, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa parisuddhena cetā pariyoḍātena apphuṭam hoti. Seyyathāpi, udāyi, puriso odātena vatthena sasīsam pārupitvā nisinno assa, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa odātena vatthena

apphuṭam assa; evameva kho, udāyi, bhikkhu imameva kāyam parisuddhena cetasā pariyoḍatena pharitvā nisinno hoti, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa parisuddhena cetasā pariyoḍatena apphuṭam hoti. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

252. “Puna caparam, udāyi, akkhātā mayā sāvakānam paṭipadā, yathāpaṭipannā me sāvakā evam pajānanti – ‘ayam kho me kāyo rūpī cātumahābhūtiko mātāpettikasambhavo odanakummāsūpacayo aniccucchādanaparimaddanabhedanaviddhaṁsanadhammo; idañca pana me viññāṇam ettha sitam ettha paṭibaddhaṁ’. Seyyathāpi, udāyi, maṇi veļuriyo subho jātimā aṭṭhamso suparikammakato accho vippasanno sabbākārasampanno; tatrīdam suttam āvutam nīlam vā pītam vā lohitam vā odātam vā pañḍusuttam vā. Tamenam cakkhumā puriso hatthe karitvā paccavekkheyā – ‘ayam kho maṇi veļuriyo subho jātimā aṭṭhamso suparikammakato accho vippasanno sabbākārasampanno; tatrīdam suttam āvutam nīlam vā pītam vā lohitam vā odātam vā pañḍusuttam vā’ti. Evameva kho, udāyi, akkhātā mayā sāvakānam paṭipadā, yathāpaṭipannā me sāvakā evam pajānanti – ‘ayam kho me kāyo rūpī cātumahābhūtiko mātāpettikasambhavo odanakummāsūpacayo aniccucchādanaparimaddanabhedanaviddhaṁsanadhammo; idañca pana me viññāṇam ettha sitam ettha paṭibaddha’nti. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

253. “Puna caparam, udāyi, akkhātā mayā sāvakānam paṭipadā, yathāpaṭipannā me sāvakā imamhā kāyā aññam kāyam abhinimminanti rūpiṁ manomayaṁ sabbaṅgapaccaṅgiṁ ahīnindriyam. Seyyathāpi, udāyi, puriso muñjamhā īsikam pabbāheyya; tassa evamassa – ‘ayam muñjo, ayam īsikā; añño muñjo, aññā īsikā; muñjamhātveva īsikā pabbālhā’ti. Seyyathā vā panudāyi, puriso asiṁ kosiyā pabbāheyya; tassa evamassa – ‘ayam asi, ayam kosi; añño asi aññā kosi; kosiyātveva asi pabbālho’ti. Seyyathā vā, panudāyi, puriso ahiṁ karaṇḍā uddhareyya; tassa evamassa – ‘ayam ahi, ayam karaṇḍo; añño ahi, añño karaṇḍo; karaṇḍātveva ahi ubbhato’ti. Evameva kho, udāyi, akkhātā mayā sāvakānam paṭipadā, yathāpaṭipannā me sāvakā imamhā kāyā aññam kāyam abhinimminanti rūpiṁ manomayaṁ sabbaṅgapaccāṅgiṁ ahīnindriyam. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

254. “Puna caparam, udāyi, akkhātā mayā sāvakānam paṭipadā, yathāpaṭipannā me sāvakā anekavihitam iddhividham paccanubhonti – ekopi hutvā bahudhā honti, bahudhāpi hutvā eko hoti; āvibhāvam, tirobhāvam; tirokuṭṭam tiropākāram tiropabbataṁ asajjamānā gacchanti, seyyathāpi ākāse; pathaviyāpi ummujjanimujjam karonti, seyyathāpi udake; udakepi abhijjamāne [abhijjamānā (ka.)] gacchanti, seyyathāpi pathaviyam; ākāsepi pallañkena kamanti, seyyathāpi pakkhī sakuno; imepi candimasūriye evam̄mahiddhike evam̄mahānubhāve pāṇīnā parimasanti parimajjanti, yāva brahmalokāpi kāyena vasam vattenti. Seyyathāpi, udāyi, dakkho kumbhakāro vā kumbhakārantevāsī vā suparikammakatāya mattikāya yam yadeva bhājanavikatiṁ ākaṅkheyā tam tadeva kareyya abhinipphādeyya; seyyathā vā panudāyi, dakkho dantakāro vā dantakārantevāsī vā suparikammakatasmiṁ dantasmim yam yadeva dantavikatiṁ ākaṅkheyā tam tadeva kareyya abhinipphādeyya; seyyathā vā panudāyi, dakkho suvaṇṇakāro vā suvaṇṇakārantevāsī vā suparikammakatasmiṁ suvaṇṇasmiṁ yam yadeva suvaṇṇavikatiṁ ākaṅkheyā tam tadeva kareyya abhinipphādeyya. Evameva kho, udāyi, akkhātā mayā sāvakānam paṭipadā, yathāpaṭipannā me sāvakā anekavihitam iddhividham paccanubhonti – ekopi hutvā bahudhā honti, bahudhāpi hutvā eko hoti; āvibhāvam, tirobhāvam; tirokuṭṭam tiropākāram tiropabbataṁ asajjamānā gacchanti, seyyathāpi ākāse; pathaviyāpi ummujjanimujjam karonti, seyyathāpi udake; udakepi abhijjamāne gacchanti, seyyathāpi pathaviyam; ākāsepi pallañkena kamanti, seyyathāpi pakkhī sakuno; imepi candimasūriye evam̄mahiddhike evam̄mahānubhāve pāṇīnā parimasanti parimajjanti, yāva brahmalokāpi kāyena vasam vattenti. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

255. “Puna caparam, udāyi, akkhātā mayā sāvakānam paṭipadā, yathāpaṭipannā me sāvakā dibbāya sotadhātuyā visuddhāya atikkantamānusikāya ubho sadde suṇanti – dibbe ca mānuse ca, ye dūre santike ca. Seyyathāpi, udāyi, balavā saṅkhadhamo appakasireneva cātuddisā viññāpeyya; evameva kho, udāyi, akkhātā mayā sāvakānam paṭipadā, yathāpaṭipannā me sāvakā dibbāya sotadhātuyā visuddhāya

atikkantamānusikāya ubho sadde suṇanti – dibbe ca mānuse ca, ye dūre santike ca. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

256. “Puna caparam, udāyi, akkhātā mayā sāvakānam paṭipadā, yathāpaṭipannā me sāvakā parasattānam parapuggalānam cetasā ceto paricca pajānanti – sarāgam vā cittam ‘sarāgam citta’nti pajānanti, vītarāgam vā cittam ‘vītarāgam citta’nti pajānanti; sadosam vā cittam ‘sadosam citta’nti pajānanti, vītadosam vā cittam ‘vītadosam citta’nti pajānanti; samoham vā cittam ‘samoham citta’nti pajānanti, vītamoham vā cittam ‘vītamoham citta’nti pajānanti; saṅkhittam vā cittam ‘saṅkhittam citta’nti pajānanti, vikkhittam vā cittam ‘vikkhittam citta’nti pajānanti; mahaggataṁ vā cittam ‘mahaggataṁ citta’nti pajānanti, amahaggataṁ vā cittam ‘amahaggatam citta’nti pajānanti; sauttaram vā cittam ‘saunderaram citta’nti pajānanti, anuttaram vā cittam ‘anuttaram citta’nti pajānanti; samāhitam vā cittam ‘samāhitam citta’nti pajānanti, asamāhitam vā cittam ‘asamāhitam citta’nti pajānanti; vimuttam vā cittam ‘vimuttam citta’nti pajānanti, avimuttam vā cittam ‘avimuttam citta’nti pajānanti. Seyyathāpi, udāyi, itthi vā puriso vā daharo yuvā mañḍanakajātiko ādāse vā parisuddhe pariyoḍāte acche vā udakapatte sakam mukhanimittam paccavekkhamāno sakānikam vā ‘sakaṇika’nti [sakaṇikaṅgam vā sakaṇikaṅganti (sī.)] jāneyya, akaṇikam vā ‘akaṇika’nti [akaṇikaṅgam vā akaṇikaṅganti (sī.)] jāneyya; evameva kho, udāyi, akkhātā mayā sāvakānam paṭipadā, yathāpaṭipannā me sāvakā parasattānam parapuggalānam cetasā ceto paricca pajānanti – sarāgam vā cittam ‘sarāgam citta’nti pajānanti, vītarāgam vā cittam... pe... sadosam vā cittam... vītadosam vā cittam... samoham vā cittam... vītamoham vā cittam... saṅkhittam vā cittam... vikkhittam vā cittam... mahaggataṁ vā cittam... amahaggataṁ vā cittam... sauttaram vā cittam... anuttaram vā cittam... samāhitam vā cittam... asamāhitam vā cittam... vimuttam vā cittam... avimuttam vā cittam ‘avimuttam citta’nti pajānanti. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

257. “Puna caparam, udāyi, akkhātā mayā sāvakānam paṭipadā, yathāpaṭipannā me sāvakā anekavihitam pubbenivāsam anussaranti, seyyathidam – ekampi jātim dvepi jātiyo tissopi jātiyo catassopi jātiyo pañcapi jātiyo dasapi jātiyo vīsampi jātiyo tiṁsampi jātiyo cattālīsampi jātiyo paññāsampi jātiyo jātisatampi jātisahassampi jātisatasahassampi, anekepi samvatṭakappe anekepi vivaṭṭakappe anekepi samvatṭavivaṭṭakappe – ‘amutrāsim evamnāmo evamgutto evamvanṇo evamāhāro evamṣukhadukkhappaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto amutra udapādiṁ; tatrāpāsim evamnāmo evamgutto evamvanṇo evamāhāro evamṣukhadukkhappaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto idhūpapanno’ti. Iti sākāram sauddesam anekavihitam pubbenivāsam anussarati. Seyyathāpi, udāyi, puriso sakamhā gāmā aññam gāmam gaccheyya, tamhāpi gāmā aññam gāmam gaccheyya; so tamhā gāmā sakāmyeva gāmam paccāgaccheyya; tassa evamassa – ‘ahaṁ kho sakamhā gāmā aññam gāmam agacchim, tatra evam atṭhāsim evam nisīdīm evam abhāsim evam tuṇhī ahosim; tamhāpi gāmā amūm gāmam agacchim, tatrāpi evam atṭhāsim evam nisīdīm evam abhāsim evam tuṇhī ahosim, somhi tamhā gāmā sakāmyeva gāmam paccāgato’ti. Evameva kho, udāyi, akkhātā mayā sāvakānam paṭipadā, yathāpaṭipannā me sāvakā anekavihitam pubbenivāsam anussaranti, seyyathidam – ekampi jātim... pe... iti sākāram sauddesam anekavihitam pubbenivāsam anussaranti. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

258. “Puna caparam, udāyi, akkhātā mayā sāvakānam paṭipadā, yathāpaṭipannā me sāvakā dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passanti cavamāne upapajjamāne hīne pañite suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate yathākammūpage satte pajānanti – ‘ime vata bhonto sattā kāyaduccaritena samannāgatā vacīduccaritena samannāgatā manoduccaritena samannāgatā ariyānam upavādakā micchādiṭṭhikā micchādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā param maraṇā apāyanam duggatim vinipātam nirayam upapannā; ime vā pana bhonto sattā kāyasucaritena samannāgatā vacīsucaritena samannāgatā manosucaritena samannāgatā ariyānam anupavādakā sammādiṭṭhikā sammādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā param maraṇā sugatim saggam lokam upapannā’ti. Iti dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passanti cavamāne upapajjamāne hīne pañite suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate yathākammūpage satte pajānanti. Seyyathāpi, udāyi, dve agārā

sadvārā [sannadvārā (ka.)]. Tatra cakkhumā puriso majhe ṭhito passeyya manusse geham pavisantepi nikkhmantepi anucañkamantepi anuvicarantepi; evameva kho, udāyi, akkhātā mayā sāvakānam paṭipadā, yathāpaṭipannā me sāvakā dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passanti cavamāne upapajjamāne hīne pañṭe suvanṇe dubbaṇe sugate duggate yathākammūpage satte pajānanti...pe... tatra ca pa me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

259. “Puna caparam, udāyi, akkhātā mayā sāvakānam paṭipadā, yathāpaṭipannā me sāvakā āsavānam khayā anāsavam cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharanti. Seyyathāpi, udāyi, pabbatasāṅkhepe udakarahado accho vippasanno anāvilo, tattha cakkhumā puriso tīre ṭhito passeyya sippisambukampi [sippikasambukampi (syā. kam. ka.)] sakkharakaṭhalampi macchagumbampi carantampi tiṭṭhantampi. Tassa evamassa – ‘ayam kho udakarahado accho vippasanno anāvilo, tatrime sippisambukāpi sakkharakaṭhalāpi macchagumbāpi carantipi tiṭṭhantipī’ti. Evameva kho, udāyi, akkhātā mayā sāvakānam paṭipadā, yathāpaṭipannā me sāvakā āsavānam khayā anāsavam cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharanti. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti. Ayam kho, udāyi, pañcamo dhammo yena mama sāvakā sakkaronti garum karonti mānenti pūjenti, sakkatvā garum katvā upanissāya viharanti.

“Ime kho, udāyi, pañca dhammā yehi mamam sāvakā sakkaronti garum karonti mānenti pūjenti, sakkatvā garum katvā upanissāya viharanti”ti.

Idamavoca bhagavā. Attamano sakuludāyī paribbājako bhagavato bhāsitam abhinandīti.

Mahāsakuludāyisuttam niṭṭhitam sattamam.

8. Samāṇamuṇḍikasuttam

260. Evaṁ me sutam – ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena uggāhamāno paribbājako samāṇamuṇḍikāputto [samāṇamaṇḍikāputto (sī. pī.)] samayappavādake tindukācīre ekasālakē mallikāya ārāme paṭivasati mahatiyā paribbājakaparisāya saddhiṁ pañcamattehi paribbājakasatehi. Atha kho pañcakaṅgo thapati sāvatthiyā nikkhami divā divassa bhagavantam dassanāya. Atha kho pañcakaṅgassa thapatissa etadahosi – “akālo kho tāva bhagavantam dassanāya; paṭisallīno bhagavā. Manobhāvaniyānampi bhikkhūnaṁ asamayo dassanāya; paṭisallīnā manobhāvaniyā bhikkhū. Yaṁnūnāham yena samayappavādako tindukācīro ekasālako mallikāya ārāmo yena uggāhamāno paribbājako samāṇamuṇḍikāputto tenupasaṅkameyya”nti. Atha kho pañcakaṅgo thapati yena samayappavādako tindukācīro ekasālako mallikāya ārāmo yena uggāhamāno paribbājako samāṇamuṇḍikāputto tenupasaṅkami.

Tena kho pana samayena uggāhamāno paribbājako samāṇamuṇḍikāputto mahatiyā paribbājakaparisāya saddhiṁ nisinno hoti unnādiniyā uccāsaddamahāsaddāya anekavihitam tiracchānakatham kathentiyā, seyyathidaṁ – rājakatham corakatham mahāmattakatham senākatham bhayakatham yuddhakatham annakatham pānakatham vatthakatham sayanakatham mālākatham gandhakatham nātikatham yānakatham gāmakatham nigamakatham nagarakatham janapadakatham itthikatham sūrakatham visikhākatham kumbhaṭṭhānakatham pubbapetakatham nānattakatham lokakkhāyikam samuddakkhāyikam itibhāvabhavakatham iti vā.

Addasā kho uggāhamāno paribbājako samāṇamuṇḍikāputto pañcakaṅgam thapatiṁ dūratova āgacchantam. Disvāna sakam parisam sañṭhāpesi – “appasaddā bhonto hontu, mā bhonto saddamakattha; ayam samāṇassa gotamassa sāvakā āgacchatī pañcakaṅgo thapati. Yāvatā kho pana samāṇassa gotamassa sāvakā gihī odātavasanā sāvatthiyam pativasanti ayam tesam aññataro pañcakaṅgo thapati. Appasaddakāmā kho pana te āyasmanto appasaddavinītā appasaddassa vaṇṇavādino; appeva

nāma appasaddam parisaṁ viditvā upasaṅkamitabbam maññeyyā''ti. Atha kho te paribbājakā tuṇhi ahesum.

261. Atha kho pañcakaṅgo thapati yena uggāhamāno paribbājako samanamuṇḍikāputto tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā uggāhamānena paribbājakena samaṇamuṇḍikāputtena saddhiṁ sammodi. Sammodanīyam katham sāraṇīyam vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnam kho pañcakaṅgam thapatim uggāhamāno paribbājako samaṇamuṇḍikāputto etadavoca – “catūhi kho ahaṁ, gahapati, dhammehi samannāgataṁ purisapuggalaṁ paññapemi sampannakusalam paramakusalam uttamapattipattam samaṇam ayojjham. Katamehi catūhi? Idha, gahapati, na kāyena pāpakammaṁ karoti, na pāpakam vācam bhāsatī, na pāpakam saṅkappam saṅkappeti, na pāpakam ājīvam ājīvati – imehi kho ahaṁ, gahapati, catūhi dhammehi samannāgataṁ purisapuggalaṁ paññapemi sampannakusalam paramakusalam uttamapattipattam samaṇam ayojjha”nti.

Atha kho pañcakaṅgo thapati uggāhamānassa paribbājakassa samaṇamuṇḍikāputtassa bhāsitam neva abhinandi nappaṭikkosi. Anabhinanditvā appaṭikkositvā uṭṭhāyāsanā pakkāmi – “bhagavato santike etassa bhāsitassa attham ājānissāmī”ti. Atha kho pañcakaṅgo thapati yena bhagavā tenupasarkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisino kho pañcakaṅgo thapati yāvatako ahosi uggāhamānena paribbājakena samaṇamuṇḍikāputtena saddhiṁ kathāsallāpo tam sabbam bhagavato ārocesi.

262. Evaṁ vutte, bhagavā pañcakaṅgam thapatim etadavoca – “evaṁ sante kho, thapati, daharo kumāro mando uttānaseyyako sampannakusalo bhavissati paramakusalo uttamapattipatto samaṇo ayojjho, yathā uggāhamānassa paribbājakassa samaṇamuṇḍikāputtassa vacanam. Dharassa hi, thapati, kumārassa mandassa uttānaseyyakassa kāyotipi na hoti, kuto pana kāyena pāpakammaṁ karissati, aññatra phanditamattā! Dharassa hi, thapati, kumārassa mandassa uttānaseyyakassa vācātipi na hoti, kuto pana pāpakam vācam bhāsissati, aññatra roditamattā! Dharassa hi, thapati, kumārassa mandassa uttānaseyyakassa saṅkappotipi na hoti, kuto pana pāpakam saṅkappam saṅkappissati, aññatra vikūjitamattā [vikujitamattā (sī. syā. kam. pī.)]! Dharassa hi, thapati, kumārassa mandassa uttānaseyyakassa ājīvotipi na hoti, kuto pana pāpakam ājīvam ājīvissati, aññatra mātuthaññā! Evaṁ sante kho, thapati, daharo kumāro mando uttānaseyyako sampannakusalo bhavissati paramakusalo uttamapattipatto samaṇo ayojjho, yathā uggāhamānassa paribbājakassa samaṇamuṇḍikāputtassa vacanam.

263. “Catūhi kho ahaṁ, thapati, dhammehi samannāgataṁ purisapuggalaṁ paññapemi na ceva sampannakusalam na paramakusalam na uttamapattipattam samaṇam ayojjham, api cimaṁ daharam kumāram mandam uttānaseyyakam samadhigayha tiṭṭhati. Katamehi catūhi? Idha, thapati, na kāyena pāpakammaṁ karoti, na pāpakam vācam bhāsatī, na pāpakam saṅkappam saṅkappeti, na pāpakam ājīvam ājīvati – imehi kho ahaṁ, thapati, catūhi dhammehi samannāgataṁ purisapuggalaṁ paññapemi na ceva sampannakusalam na paramakusalam na uttamapattipattam samaṇam ayojjham, api cimam daharam kumāram mandam uttānaseyyakam samadhigayha tiṭṭhati.

“Dasahi kho ahaṁ, thapati, dhammehi samannāgataṁ purisapuggalaṁ paññapemi sampannakusalam paramakusalam uttamapattipattam samaṇam ayojjham. Ime akusalā sīlā; tamahaṁ [kaham (sī.), taham (pī.)], thapati, veditabbanti vadāmi. Itosamuṭṭhānā akusalā sīlā; tamahaṁ, thapati, veditabbanti vadāmi. Idha akusalā sīlā aparisēsā nirujjhanti; tamahaṁ, thapati, veditabbanti vadāmi. Evaṁ paṭipanno akusalānam sīlānam nirodhāya paṭipanno hoti; tamahaṁ, thapati, veditabbanti vadāmi.

“Ime kusalā sīlā; tamahaṁ, thapati, veditabbanti vadāmi. Itosamuṭṭhānā kusalā sīlā; tamahaṁ, thapati, veditabbanti vadāmi. Idha kusalā sīlā aparisēsā nirujjhanti; tamahaṁ, thapati, veditabbanti vadāmi. Evaṁ paṭipanno kusalānam sīlānam nirodhāya paṭipanno hoti; tamahaṁ, thapati, veditabbanti vadāmi.

“Ime akusalā saṅkappā; tamahaṁ, thapati, veditabbanti vadāmi. Itosamuṭṭhānā akusalā saṅkappā; tamahaṁ, thapati, veditabbanti vadāmi. Idha akusalā saṅkappā apariſesā nirujjhanti; tamahaṁ, thapati, veditabbanti vadāmi. Evam paṭipanno akusalānaṁ saṅkappānaṁ nirodhāya paṭipanno hoti; tamahaṁ, thapati, veditabbanti vadāmi.

“Ime kusalā saṅkappā; tamahaṁ, thapati, veditabbanti vadāmi. Itosamuṭṭhānā kusalā saṅkappā; tamahaṁ, thapati, veditabbanti vadāmi. Idha kusalā saṅkappā apariſesā nirujjhanti; tamahaṁ, thapati, veditabbanti vadāmi. Evam paṭipanno kusalānaṁ saṅkappānaṁ nirodhāya paṭipanno hoti; tamahaṁ, thapati, veditabbanti vadāmi.

264. “Katame ca, thapati, akusalā sīlā? Akusalānaṁ kāyakammā, akusalānaṁ vacīkammā, pāpako ājīvo – ime vuccanti, thapati, akusalā sīlā.

“Ime ca, thapati, akusalā sīlā kiṁsamuṭṭhānā? Samuṭṭhānampi nesam vuttam. ‘Cittasamuṭṭhānā’tissa vacanīyam. Katamā cittaṁ? Cittampi hi bahum anekavidham nānappakārakam. Yam cittaṁ sarāgam sadosam samohaṁ, itosamuṭṭhānā akusalā sīlā.

“Ime ca, thapati, akusalā sīlā kuhiṁ apariſesā nirujjhanti? Nirodhopi nesam vutto. Idha, thapati, bhikkhu kāyaduccaritaṁ pahāya kāyasucaritaṁ bhāveti, vacīduccaritaṁ pahāya vacīsucaritaṁ bhāveti, manoduccaritaṁ pahāya manusucaritaṁ bhāveti, micchājīvam pahāya sammajīvena jīvitam kappeti – etthete akusalā sīlā apariſesā nirujjhanti.

“Kathaṁ paṭipanno, thapati, akusalānaṁ sīlānaṁ nirodhāya paṭipanno hoti? Idha, thapati, bhikkhu anuppannānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ anuppādāya chandaṁ janeti vāyamati vīriyam ārabhati cittaṁ paggaṇhāti padahati; uppannānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ pahānāya chandaṁ janeti vāyamati vīriyam ārabhati cittaṁ paggaṇhāti padahati; anuppannānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ uppādāya chandaṁ janeti vāyamati vīriyam ārabhati cittaṁ paggaṇhāti padahati; uppannānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ thitiyā asammosāya bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā chandaṁ janeti vāyamati vīriyam ārabhati cittaṁ paggaṇhāti padahati. Evam paṭipanno kho, thapati, akusalānaṁ sīlānaṁ nirodhāya paṭipanno hoti.

265. “Katame ca, thapati, kusalā sīlā? Kusalānaṁ kāyakammā, kusalānaṁ vacīkammā, ājīvaparisuddhampi kho ahaṁ, thapati, sīlasmim vadāmi. Ime vuccanti, thapati, kusalā sīlā.

“Ime ca, thapati, kusalā sīlā kiṁsamuṭṭhānā? Samuṭṭhānampi nesam vuttam. ‘Cittasamuṭṭhānā’tissa vacanīyam. Katamā cittaṁ? Cittampi hi bahum anekavidham nānappakārakam. Yam cittaṁ vītarāgam vītadosam vītamoham, itosamuṭṭhānā kusalā sīlā.

“Ime ca, thapati, kusalā sīlā kuhiṁ apariſesā nirujjhanti? Nirodhopi nesam vutto. Idha, thapati, bhikkhu sīlavā hoti no ca sīlamayo, tañca cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ yathābhūtam pajānāti; yatthassa te kusalā sīlā apariſesā nirujjhanti.

“Kathaṁ paṭipanno ca, thapati, kusalānaṁ sīlānaṁ nirodhāya paṭipanno hoti? Idha, thapati, bhikkhu anuppannānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ anuppādāya chandaṁ janeti vāyamati vīriyam ārabhati cittaṁ paggaṇhāti padahati; uppannānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ pahānāya...pe... anuppannānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ uppādāya...pe... uppannānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ thitiyā asammosāya bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā chandaṁ janeti vāyamati vīriyam ārabhati cittaṁ paggaṇhāti padahati. Evam paṭipanno kho, thapati, kusalānaṁ sīlānaṁ nirodhāya paṭipanno hoti.

266. “Katame ca, thapati, akusalā saṅkappā? Kāmasaṅkappo, byāpādasaṅkappo, vihiṁsāsaṅkappo

– ime vuccanti, thapati, akusalā saṅkappā.

“Ime ca, thapati, akusalā saṅkappā kiṁsamuṭṭhānā? Samuṭṭhānampi nesam vuttam. ‘Saññāsamuṭṭhānā’tissa vacanīyam. Katamā saññā? Saññāpi hi bahū anekavidhā nānappakārakā. Kāmasaññā, byāpādasaññā, vihiṁsāsaññā – itosamuṭṭhānā akusalā saṅkappā.

“Ime ca, thapati, akusalā saṅkappā kuhiṁ aparisesā nirujjhanti? Nirodhopi nesam vutto. Idha, thapati, bhikkhu vivicceva kāmehi...pe... paṭhamam jhānam upasampajja viharati; ethete akusalā saṅkappā aparisesā nirujjhanti.

“Kathaṁ paṭipanno ca, thapati, akusalānaṁ saṅkappānaṁ nirodhāya paṭipanno hoti? Idha, thapati, bhikkhu anuppannānaṁ pāpākānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ anuppādāya chandaṁ janeti vāyamati vīriyam ārabhati cittam paggaṇhāti padahati; uppannānaṁ pāpākānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ pahānāya...pe... anuppannānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ uppādāya...pe... uppannānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ ṛthityā asammosāya bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā chandaṁ janeti vāyamati vīriyam ārabhati cittam paggaṇhāti padahati. Evam paṭipanno kho, thapati, akusalānaṁ saṅkappānaṁ nirodhāya paṭipanno hoti.

267. “Katame ca, thapati, kusalā saṅkappā? Nekhammasaṅkappo, abyāpādasaṅkappo, avihimṣāsaṅkappo – ime vuccanti, thapati, kusalā saṅkappā.

“Ime ca, thapati, kusalā saṅkappā kiṁsamuṭṭhānā? Samuṭṭhānampi nesam vuttam. ‘Saññāsamuṭṭhānā’tissa vacanīyam. Katamā saññā? Saññāpi hi bahū anekavidhā nānappakārakā. Nekhammasaññā, abyāpādasaññā, avihimṣāsaññā – itosamuṭṭhānā kusalā saṅkappā.

“Ime ca, thapati, kusalā saṅkappā kuhiṁ aparisesā nirujjhanti? Nirodhopi nesam vutto. Idha, thapati, bhikkhu vitakkavicāraṇam vūpasamā...pe... dutiyam jhānam upasampajja viharati; ethete kusalā saṅkappā aparisesā nirujjhanti.

“Kathaṁ paṭipanno ca, thapati, kusalānaṁ saṅkappānaṁ nirodhāya paṭipanno hoti? Idha, thapati, bhikkhu anuppannānaṁ pāpākānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ anuppādāya chandaṁ janeti vāyamati vīriyam ārabhati cittam paggaṇhāti padahati; uppannānaṁ pāpākānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ pahānāya...pe... anuppannānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ uppādāya...pe... uppannānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ ṛthityā asammosāya bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā chandaṁ janeti vāyamati vīriyam ārabhati cittam paggaṇhāti padahati. Evam paṭipanno kho, thapati, kusalānaṁ saṅkappānaṁ nirodhāya paṭipanno hoti.

268. “Katamehi cāhaṁ, thapati, dasahi dhammehi samannāgataṁ purisapuggalā paññapemi sampannakusalānaṁ paramakusalānaṁ uttamapattipattam samaṇam ayojjhaṁ? Idha, thapati, bhikkhu asekhāya sammādiṭṭhiyā samannāgato hoti, asekhenā sammāsaṅkappena samannāgato hoti, asekhāya sammāvācāya samannāgato hoti, asekhenā sammākammantena samannāgato hoti, asekhenā sammājīvena samannāgato hoti, asekhenā sammāvāyāmena samannāgato hoti, asekhāya sammāsatiyā samannāgato hoti, asekhenā sammāsamādhinā samannāgato hoti, asekhenā sammāñāṇena samannāgato hoti, asekhāya sammāvimuttiyā samannāgato hoti – imehi kho ahaṁ, thapati, dasahi dhammehi samannāgataṁ purisapuggalā paññapemi sampannakusalānaṁ paramakusalānaṁ uttamapattipattam samaṇam ayojjha”nti.

Idamavoca bhagavā. Attamano pañcakaṅgo thapati bhagavato bhāsitam abhinandīti.

Samaṇamunḍikasuttam niṭhitam aṭṭhamam.

9. Cūlasakuludāyisuttam

269. Evaṁ me sutam – ekam samayam bhagavā rājagahe viharati veļuvane kalandakanivāpe. Tena kho pana samayena sakuludāyī paribbājako moranivāpe paribbājakārāme paṭivasati mahatiyā paribbājakaparisāya saddhiṁ. Atha kho bhagavā pubbañhasamayam nivāsetvā pattacīvaramādāya rājagahaṁ piṇḍāya pāvisi. Atha kho bhagavato etadahosi – “atippago kho tāva rājagahe piṇḍāya caritum. Yaṁnūnāham yena moranivāpo paribbājakārāmo yena sakuludāyī paribbājako tenupasaṅkameyya”nti. Atha kho bhagavā yena moranivāpo paribbājakārāmo tenupasaṅkami.

Tena kho pana samayena sakuludāyī paribbājako mahatiyā paribbājakaparisāya saddhiṁ nisinno hoti unnādiniyā uccāsaddamahāsaddāya anekavihitam tiracchānakatham kathentiyā, seyyathidam – rājakatham corakatham mahāmattakkatham senākatham bhayakatham yuddhakatham annakatham pānakatham vatthakatham sayanakatham mālākatham gandhakatham nātikatham yānakatham gāmakatham nigamakatham nagarakatham janapadakatham itthikatham sūrakatham visikhākatham kumbhaṭṭhānakatham pubbapetakatham nānattakatham lokakkhāyikam samuddakkhāyikam itibhavābhavakatham iti vā. Addasā kho sakuludāyī paribbājako bhagavantam dūratova āgacchantam. Disvāna sakam parisam sañthāpesi – “appasaddā bhonto hontu, mā bhonto saddamakattha. Ayam samaṇo gotamo āgacchat; appasaddakāmo kho pana so āyasmā appasaddassa vaṇṇavādī. Appeva nāma appasaddam parisam viditvā upasaṅkamitabbaṁ maññeyyā”ti. Atha kho te paribbājakā tuṇhī ahesum.

270. Atha kho bhagavā yena sakuludāyī paribbājako tenupasaṅkami. Atha kho sakuludāyī paribbājako bhagavantam etadavoca – “etu kho, bhante, bhagavā. Svāgataṁ, bhante, bhagavato. Cirassam kho, bhante, bhagavā imam pariyyamakāsi yadidam idhāgamanāya. Nisīdatu, bhante, bhagavā; idamāsanam paññatta”nti. Nisīdi bhagavā paññatte āsane. Sakuludāyīpi kho paribbājako aññataram nīcam āsanam gahetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnam kho sakuludāyim paribbājakam bhagavā etadavoca – “kāya nuttha, udāyi, etarahi kathāya sannisinnā, kā ca pana vo antarākathā vippakatā”ti? “Tiṭṭhesā, bhante, kathā yāya mayam etarahi kathāya sannisinnā. Nesā, bhante, kathā bhagavato dullabhā bhavissati pacchāpi savanāya. Yadāhaṁ, bhante, imam parisam anupasaṅkanto homi athāyam parisā anekavihitam tiracchānakatham kathentī nisinnā hoti; yadā ca kho aham, bhante, imam parisam upasaṅkanto homi athāyam parisā mamaññeva mukham ullokentī nisinnā hoti – ‘yam no samaṇo udāyī dhammaṁ bhāsissati tam [tam no (sī. syā. kam. pī.)] sossāmā’ti; yadā pana, bhante, bhagavā imam parisam upasaṅkanto hoti athāhañceva ayañca parisā bhagavato mukham ullokentā [olokentī (syā. kam. ka.)] nisinnā homa – ‘yam no bhagavā dhammaṁ bhāsissati tam sossāmā’”ti.

271. “Tenahudāyi, tamyevettha paṭibhātu yathā maṁ paṭibhāseyyā”si. “Purimāni, bhante, divasāni purimatarāni sabbaññū sabbadassāvī aparisesam ñāṇadassanam paṭijānamāno ‘carato ca me tiṭṭhato ca suttassa ca jāgarassa ca satataṁ samitaṁ ñāṇadassanam paccupaṭṭhita’nti. So mayā [paccupaṭṭhita’nti mayā (?)] pubbantaṁ ārabba pañham puṭho samāno aññenaññam paṭicari, bahiddhā katham apanāmesi, kopañca dosañca appaccayañca pātvākāsi. Tassa mayham, bhante, bhagavantamyeva ārabba sati udapādi – ‘aho nūna bhagavā, aho nūna sugato! Yo imesam dhammānam sukusalō’”ti. “Ko pana so, udāyi, sabbaññū sabbadassāvī aparisesam ñāṇadassanam paṭijānamāno ‘carato ca me tiṭṭhato ca suttassa ca jāgarassa ca satataṁ samitaṁ ñāṇadassanam paccupaṭṭhita’nti, yo tayā pubbantaṁ ārabba pañham puṭho samāno aññenaññam paṭicari, bahiddhā katham apanāmesi kopañca dosañca appaccayañca pātvākāsi”ti? ‘Nigaṇṭho, bhante, nāṭaputto’ti.

“Yo kho, udāyi, anekavihitam pubbenivāsam anussareyya, seyyathidam – ekampi jātim dvepi jātiyo... pe... iti sākāraṇ sauddesam anekavihitam pubbenivāsam anussareyya, so vā maṁ pubbantaṁ ārabba pañham puccheyya, tam vāham pubbantaṁ ārabba pañham puccheyyam; so vā me pubbantaṁ ārabba pañhassa veyyākaraṇena cittam ārādheyya, tassa vāham pubbantaṁ ārabba pañhassa veyyākaraṇena cittam ārādheyym.

“Yo [so (sī. pī.)] kho, udāyi, dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passeyya cavamāne upapajjamāne hīne pañīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate yathākammūpage satte pajāneyya, so vā mañ apparantam ārabbha pañham puccheyya, tam vāham apparantam ārabbha pañham puccheyyam; so vā me apparantam ārabbha pañhassa veyyākaraṇena cittam ārādheyya, tassa vāham apparantam ārabbha pañhassa veyyākaraṇena cittam ārādheyyam.

“Api ca, udāyi, tiṭṭhatu pubbanto, tiṭṭhatu aparanto. Dhammam te desessāmi – imasmiñ sati idam hoti, imassuppādā idam uppajjati; imasmiñ asati idam na hoti, imassa nirodhā idam nirujjhati”ti.

“Ahañhi, bhante, yāvatakampi me iminā attabhāvena paccanubhūtamampi nappahomi sākāram sauddesam anussaritum, kuto panāham anekavihitam pubbenivāsam anussarissāmi, seyyathidam – ekampi jātim dvepi jātiyo...pe... iti sākāram sauddesam anekavihitam pubbenivāsam anussarissāmi, seyyathāpi bhagavā? Ahañhi, bhante, etarahi pañsupisācakampi na passāmi, kuto panāham dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passissāmi cavamāne upapajjamāne hīne pañīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate yathākammūpage satte pajānissāmi, seyyathāpi bhagavā? Yam pana mañ, bhante, bhagavā evamāha – ‘api ca, udāyi, tiṭṭhatu pubbanto, tiṭṭhatu aparanto; dhammam te desessāmi – imasmiñ sati idam hoti, imassuppādā idam uppajjati; imasmiñ asati idam na hoti, imassa nirodhā idam nirujjhati’ti tañca pana me bhiyyosomattāya na pakkhayati. Appeva nāmāham, bhante, sake ācariyake bhagavato cittam ārādheyyam pañhassa veyyākaraṇenā”ti.

272. “Kinti pana te, udāyi, sake ācariyake hotī”ti? “Amhākam, bhante, sake ācariyake evam hoti – ‘ayam paramo vanṇo, ayam paramo vanṇo’”ti.

“Yam pana te etañ, udāyi, sake ācariyake evam hoti – ‘ayam paramo vanṇo, ayam paramo vanṇo’ti, katamo so paramo vanṇo’ti? “Yasmā, bhante, vanṇā añño vanṇo uttaritaro vā pañītataro vā natthi so paramo vanṇo”ti.

“Katamo pana so paramo vanṇo yasmā vanṇā añño vanṇo uttaritaro vā pañītataro vā natthī”ti? “Yasmā, bhante, vanṇā añño vanṇo uttaritaro vā natthi so paramo vanṇo”ti.

“Dīghāpi kho te esā, udāyi, phareyya – ‘yasmā, bhante, vanṇā añño vanṇo uttaritaro vā pañītataro vā natthi so paramo vanṇo’ti vadesi, tañca vanṇam na paññapesi. Seyyathāpi, udāyi, puriso evam vadeyya – ‘aham yā imasmiñ janapade janapadakalyāñī tam icchāmi, tam kāmemī’ti. Tamenam evam vadeyyum – ‘ambho purisa, yam tvam janapadakalyāñīm icchasi kāmesi, jānāsi tam janapadakalyāñīm – khattiyyī vā brāhmaṇī vā vessī vā suddī vā’ti? Iti puṭṭho ‘no’ti vadeyya. Tamenam evam vadeyyum – ‘ambho purisa, yam tvam janapadakalyāñīm icchasi kāmesi, jānāsi tam janapadakalyāñīm – evamnāmā evamgottāti vāti...pe... dīghā vā rassā vā majjhimā vā kālī vā sāmā vā maṅguracchavī vāti... amukasmiñ gāme vā nigame vā nagare vā’ti? Iti puṭṭho ‘no’ti vadeyya. Tamenam evam vadeyyum – ‘ambho purisa, yam tvam na jānāsi na passasi, tam tvam icchasi kāmesī’ti? Iti puṭṭho ‘āmā’ti vadeyya.

“Tam kiñ maññasi, udāyi – nanu evam sante, tassa purisassa appāṭihīrakatañ bhāsitam sampajjatī”ti? “Addhā kho, bhante, evam sante tassa purisassa appāṭihīrakatañ bhāsitam sampajjatī”ti.

“Evameva kho tvam, udāyi, ‘yasmā, bhante, vanṇā añño vanṇo uttaritaro vā pañītataro vā natthi so paramo vanṇo’ti vadesi, tañca vanṇam na paññapesi”ti.

“Seyyathāpi, bhante, mañ veluriyo subho jātimā aṭṭhamso suparikammakato pañḍukambale nikkhitto bhāsatē ca tapate ca virocati ca, evam vanṇo attā hoti arogo param marañā”ti.

273. “Tam kiñ maññasi, udāyi, yo vā mañ veluriyo subho jātimā aṭṭhamso suparikammakato pañḍukambale nikkhitto bhāsatē ca tapate ca virocati ca, yo vā rattandhakāratimisāya kimi khajjopanako

— imesam ubhinnam vaṇṇānam katamo vaṇṇo abhikkantataro ca pañītataro cā”ti? “Yvāyam, bhante, rattandhakāratimisāya kimi khajjopanako — ayam imesam ubhinnam vaṇṇānam abhikkantataro ca pañītataro cā”ti.

“Tam kiṁ maññasi, udāyi, yo vā rattandhakāratimisāya kimi khajjopanako, yo vā rattandhakāratimisāya telappadīpo — imesam ubhinnam vaṇṇānam katamo vaṇṇo abhikkantataro ca pañītataro cā”ti? “Yvāyam, bhante, rattandhakāratimisāya telappadīpo — ayam imesam ubhinnam vaṇṇānam abhikkantataro ca pañītataro cā”ti.

“Tam kiṁ maññasi, udāyi, yo vā rattandhakāratimisāya telappadīpo, yo vā rattandhakāratimisāya mahāaggikkhandho — imesam ubhinnam vaṇṇānam katamo vaṇṇo abhikkantataro ca pañītataro cā”ti? “Yvāyam, bhante, rattandhakāratimisāya mahāaggikkhandho — ayam imesam ubhinnam vaṇṇānam abhikkantataro ca pañītataro cā”ti.

“Tam kiṁ maññasi, udāyi, yo vā rattandhakāratimisāya mahāaggikkhandho, yā vā rattiya paccūsasamayaṁ viddhe vigatavalāhake deve osadhitārakā — imesam ubhinnam vaṇṇānam katamo vaṇṇo abhikkantataro ca pañītataro cā”ti? “Yvāyam, bhante, rattiya paccūsasamayaṁ viddhe vigatavalāhake deve osadhitārakā — ayam imesam ubhinnam vaṇṇānam abhikkantataro ca pañītataro cā”ti.

“Tam kiṁ maññasi, udāyi, yā vā rattiya paccūsasamayaṁ viddhe vigatavalāhake deve osadhitārakā, yo vā tadauposathe pannarase viddhe vigatavalāhake deve abhido [abhido (ka. sī.), abhidosam (ka.) abhidoti abhisaddena samānatthanipātapadam (chakkaṅguttaraṭīkā mahāvagga atṭhamasuttavaṇṇanā)] adṛharattasamayaṁ cando — imesam ubhinnam vaṇṇānam katamo vaṇṇo abhikkantataro ca pañītataro cā”ti? “Yvāyam, bhante, tadauposathe pannarase viddhe vigatavalāhake deve abhido adṛharattasamayaṁ cando — ayam imesam ubhinnam vaṇṇānam abhikkantataro ca pañītataro cā”ti.

“Tam kiṁ maññasi, udāyi, yo vā tadauposathe pannarase viddhe vigatavalāhake deve abhido adṛharattasamayaṁ cando, yo vā vassānam pacchime māse saradasamaye viddhe vigatavalāhake deve abhido majjhankasamayaṁ sūriyo — imesam ubhinnam vaṇṇānam katamo vaṇṇo abhikkantataro ca pañītataro cā”ti? “Yvāyam, bhante, vassānam pacchime māse saradasamaye viddhe vigatavalāhake deve abhido majjhankasamayaṁ sūriyo — ayam imesam ubhinnam vaṇṇānam abhikkantataro ca pañītataro cā”ti.

“Ato kho te, udāyi, bahū hi bahutarā devā ye imesam candimasūriyānam ābhā nānubhonti, tyāham pajānāmi. Atha ca panāham na vadāmi — ‘yasmā vaṇṇā añño vaṇṇo uttaritaro vā pañītataro vā natthī’ti. Atha ca pana tvam, udāyi, ‘yvāyam vaṇṇo kiminā khajjopanakena nihinataro [hīnataro (sī. pī.)] ca patikiṭṭhataro ca so paramo vaṇṇo’ti vadesi, tañca vaṇṇam na paññapesi”ti. “Acchidam [acchira (ka.), acchida (?)] bhagavā katham, acchidam sugato katha”nti!

“Kim pana tvam, udāyi, evam vadesi — ‘acchidam bhagavā katham, acchidam sugato katha’”ti? “Amhākam, bhante, sake ācariyake evam hoti — ‘ayam paramo vaṇṇo, ayam paramo vaṇṇo’ti. Te mayam, bhante, bhagavatā sake ācariyake samanuyuñjiyamānā samanuggāhiyamānā samanubhāsiyamānā rittā tucchā aparaddhā”ti.

274. “Kim panudāyi, atthi ekantasukho loko, atthi ākāravatī paṭipadā ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāyā”ti? “Amhākam, bhante, sake ācariyake evam hoti — ‘atthi ekantasukho loko, atthi ākāravatī paṭipadā ekantasukhassa sacchikiriyāyā’”ti.

“Katamā pana sā, udāyi, ākāravatī paṭipadā ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāyā”ti? “Idha,

bhante, ekacco pāṇātipātam pahāya pāṇātipātā paṭivirato hoti, adinnādānam pahāya adinnādānā paṭivirato hoti, kāmesumicchācāram pahāya kāmesumicchācārā paṭivirato hoti, musāvādam pahāya musāvādā paṭivirato hoti, aññataram vā pana tapoguṇam samādāya vattati. Ayaṁ kho sā, bhante, ākāravatī paṭipadā ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāyā’ti.

“Tam kiṁ maññasi, udāyi, yasmiṁ samaye pāṇātipātam pahāya pāṇātipātā paṭivirato hoti, ekantasukhī vā tasmiṁ samaye attā hoti sukhadukkhī vā”ti? “Sukhadukkhī, bhante”.

“Tam kiṁ maññasi, udāyi, yasmiṁ samaye adinnādānam pahāya adinnādānā paṭivirato hoti, ekantasukhī vā tasmiṁ samaye attā hoti sukhadukkhī vā”ti? “Sukhadukkhī, bhante”.

“Tam kiṁ maññasi, udāyi, yasmiṁ samaye kāmesumicchācāram pahāya kāmesumicchācārā paṭivirato hoti, ekantasukhī vā tasmiṁ samaye attā hoti sukhadukkhī vā”ti? “Sukhadukkhī, bhante”.

“Tam kiṁ maññasi, udāyi, yasmiṁ samaye musāvādam pahāya musāvādā paṭivirato hoti, ekantasukhī vā tasmiṁ samaye attā hoti sukhadukkhī vā”ti? “Sukhadukkhī, bhante”.

“Tam kiṁ maññasi, udāyi, yasmiṁ samaye aññataram tapoguṇam samādāya vattati, ekantasukhī vā tasmiṁ samaye attā hoti sukhadukkhī vā”ti? “Sukhadukkhī, bhante”.

“Tam kiṁ maññasi, udāyi, api nu kho vokiṇṭasukhadukkham paṭipadām āgamma ekantasukhassa lokassa sacchikiriyā hotī”ti [sacchikiriyāyāti (ka.)]? “Acchidām bhagavā kathām, acchidām sugato katha’nti!

“Kim pana tvām, udāyi, vadesi – ‘acchidām bhagavā kathām, acchidām sugato kathām’”ti?
“Amhākām, bhante, sake ācariyake evam hoti – ‘atthi ekantasukho loko, atthi ākāravatī paṭipadā ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāyā’ti. Te mayam, bhante, bhagavatā sake ācariyake samanuyuñjiyamānā samanuggāhiyamānā samanubhāsiyamānā rittā tucchā aparaddhā”ti [aparaddhā (sī.), aparaddhāpi (syā. kam. pī.)].

275. “Kim pana, bhante, atthi ekantasukho loko, atthi ākāravatī paṭipadā ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāyā”ti? “Atthi kho, udāyi, ekantasukho loko, atthi ākāravatī paṭipadā ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāyā”ti.

“Katamā pana sā, bhante, ākāravatī paṭipadā ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāyā”ti? “Idhudāyi, bhikkhu vivicceva kāmehi...pe... paṭhamam jhānam upasampajja viharati; vitakkavicārānam vūpasamā... dutiyam jhānam upasampajja viharati; pītiyā ca virāgā... tatiyam jhānam upasampajja viharati – ayam kho sā, udāyi, ākāravatī paṭipadā ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāyā”ti.

“Na [kim nu (syā. kam. ka.)] kho sā, bhante, ākāravatī paṭipadā ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāya, sacchikato hissa, bhante, ettāvatā ekantasukho loko hotī”ti. “Na khvāssa, udāyi, ettāvatā ekantasukho loko sacchikato hoti; ākāravatītveva sā paṭipadā ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāyā”ti.

Evaṁ vutte, sakuludāyissa paribbājakassa parisā unnādinī uccāsaddamahāsaddā ahosi – “etha mayam anassāma sācariyakā, ettha mayam anassāma [panassāma (sī.)] sācariyakā! Na mayam ito bhiyyo uttaritaram pajānāmā”ti.

Atha kho sakuludāyī paribbājako te paribbājake appasadde katvā bhagavantam etadavoca – “kittāvatā panāssa, bhante, ekantasukho loko sacchikato hotī”ti? “Idhudāyi, bhikkhu sukhassa ca pahānā...pe... catuttham jhānam... upasampajja viharati. Yā tā devatā ekantasukham lokam upapannā tāhi devatāhi saddhim santiṭhati sallapati sākaccham samāpajjati. Ettāvatā khvāssa, udāyi, ekantasukho

loko sacchikato hotī”ti.

276. “Etassa nūna, bhante, ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāhetu bhikkhū bhagavati brahmacariyam̄ carantī”ti? “Na kho, udāyi, ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāhetu bhikkhū mayi brahmacariyam̄ caranti. Atthi kho, udāyi, aññeva dhammā uttaritarā ca pañītatarā ca yesam̄ sacchikiriyāhetu bhikkhū mayi brahmacariyam̄ carantī”ti.

“Katame pana te, bhante, dhammā uttaritarā ca pañītatarā ca yesam̄ sacchikiriyāhetu bhikkhū bhagavati brahmacariyam̄ carantī”ti? “Idhudāyi, tathāgato loke uppajjati araham̄ sammāsambuddho vijjācaraṇasampanno sugato lokavidū anuttaro purisadammasārathi satthā devamanussānam̄ buddho bhagavā...pe... so ime pañca nīvaraṇe pahāya cetaso upakkilese paññāya dubbalīkarane vivicceva kāmehi...pe... paṭhamam̄ jhānam upasampajja viharati. Ayampi kho, udāyi, dhammo uttaritato ca pañītataro ca yassa sacchikiriyāhetu bhikkhū mayi brahmacariyam̄ caranti”.

“Puna caparam̄, udāyi, bhikkhu vitakkavicārānam vūpasamā...pe... dutiyam̄ jhānam... tatiyam̄ jhānam... catutthaṃ jhānam upasampajja viharati. Ayampi kho, udāyi, dhammo uttaritato ca pañītataro ca yassa sacchikiriyāhetu bhikkhū mayi brahmacariyam̄ caranti.

“So evam̄ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte pubbenivāsānussatiññāya cittam̄ abhininnāmeti. So anekavihitam̄ pubbenivāsam̄ anussarati, seyyathidam̄ – ekampi jātim̄ dvepi jātiyo...pe... iti sākāram̄ sauddesam̄ anekavihitam̄ pubbenivāsam̄ anussarati. Ayampi kho, udāyi, dhammo uttaritato ca pañītataro ca yassa sacchikiriyāhetu bhikkhū mayi brahmacariyam̄ caranti.

“So evam̄ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte sattānam̄ cutūpapātaññāya cittam̄ abhininnāmeti. So dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne hīne pañīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate...pe... yathākammūpage satte pajānāti. Ayampi kho, udāyi, dhammo uttaritato ca pañītataro ca yassa sacchikiriyāhetu bhikkhū mayi brahmacariyam̄ caranti.

“So evam̄ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte āsavānam̄ khayaññāya cittam̄ abhininnāmeti. So ‘idam̄ dukkha’nti yathābhūtam̄ pajānāti, ‘ayam dukkhasamudayo’ti...pe... ‘ayam dukkhanirodho’ti... ‘ayam dukkhanirodhagāminī paṭipadā’ti... ‘ime āsavā’ti yathābhūtam̄ pajānāti, ‘ayam āsavasamudayo’ti... ‘ayam āsavanirodho’ti... ‘ayam āsavanirodhagāminī paṭipadā’ti yathābhūtam̄ pajānāti. Tassa evam̄ jānato evam̄ passato kāmāsavāpi cittam̄ vimuccati, bhavāsavāpi cittam̄ vimuccati, avijjāsavāpi cittam̄ vimuccati. Vimuttasmiṃ vimuttamiti nīnaṃ hoti. ‘Khīñā jāti, vusitam̄ brahmacariyam̄, kataṃ karaṇīyam̄, nāparam̄ itthattāyā’ti pajānāti. Ayampi kho, udāyi, dhammo uttaritato ca yassa sacchikiriyāhetu bhikkhū mayi brahmacariyam̄ caranti. Ime kho, udāyi, dhammā uttaritarā ca pañītatarā ca yesam̄ sacchikiriyāhetu bhikkhū mayi brahmacariyam̄ carantī”ti.

277. Evam̄ vutte, sakuludāyī paribbājako bhagavantam̄ etadavoca – “abhippantam̄, bhante, abhippantam̄, bhante! Seyyathāpi, bhante, nikkujjitam̄ vā ukkujjeyya, paṭicchannam̄ vā vivareyya, mūlhassa vā maggam̄ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotam̄ dhāreyya – ‘cakkhumanto rūpāni dakkhantī’ti; evamevam̄ bhagavatā anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esāham̄, bhante, bhagavantam̄ saraṇam̄ gacchāmi dhammañca bhikkhusaṅghañca. Labheyyāham̄, bhante, bhagavato santike pabbajjam̄, labheyyam̄ upasampada”nti.

Evam̄ vutte, sakuludāyissa paribbājakassa parisā sakuludāyim̄ paribbājakam̄ etadavocum – “mā bhavam̄, udāyi, samaṇe gotame brahmacariyam̄ cari; mā bhavam̄, udāyi, ācariyo hutvā antevāśīvāsam̄ vasi. Seyyathāpi nāma udakamaṇiko [maniko (sī. pī. ka.)] hutvā udañcaniko [uddekaniko (sī. syā. kam̄).

pī.)] assa, evam sampadamidam [evam sampadametam (sī. pī.)] bhotu udāyissa bhavissati. Mā bhavam, udāyi, samaṇe gotame brahmacariyam cari; mā bhavam, udāyi, ācariyo hutvā antevāśivāsaṁ vasi”ti. Iti hidam sakuludāyissa paribbājakassa parisā sakuludāyim paribbājakam antarāyamakāsi bhagavati brahmacariyeti.

Cūlasakuludāyisuttam niṭṭhitam navamam.

10. Vekhanasasuttam

278. Evam me sutam – ekam samayaṁ bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho vekhanaso [vekhanasso (sī. pī.)] paribbājako yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavatā saddhim sammodi. Sammodanīyam katham sāraṇīyam vītisāretvā ekamantam atthāsi. Ekamantam tħito kho vekhanaso paribbājako bhagavato santike udānam udānesi – “ayam paramo vanño, ayam paramo vanño”ti.

“Kim pana tvam, kaccāna, evam vadesi – ‘ayam paramo vanño, ayam paramo vanño’ti? Katamo, kaccāna, so paramo vanño”ti?

“Yasmā, bho gotama, vanṇā añño vanño uttaritaro vā paññitataro vā natthi so paramo vanño”ti.

“Katamo pana so, kaccāna, vanño yasmā vanṇā añño vanño uttaritaro vā paññitataro vā natthi”ti?

“Yasmā, bho gotama, vanṇā añño vanño uttaritaro vā paññitataro vā natthi so paramo vanño”ti.

“Dīghāpi kho te esā, kaccāna, phareyya – ‘yasmā, bho gotama, vanṇā añño vanño uttaritaro vā paññitataro vā natthi so paramo vanño’ti vadesi, tañca vanṇam na paññapesi. Seyyathāpi, kaccāna, puriso evam vadeyya – ‘aham yā imasmīm janapade janapadakalyāñī, tam icchāmi tam kāmem’ti. Tamenam evam vadeyyum – ‘ambho purisa, yam tvam janapadakalyāñīm icchasi kāmesi, jānāsi tam janapadakalyāñīm – khattiyī vā brāhmaṇī vā vessī vā suddī vā’ti? Iti puṭṭho ‘no’ti vadeyya. Tamenam evam vadeyyum – ‘ambho purisa, yam tvam janapadakalyāñīm icchasi kāmesi, jānāsi tam janapadakalyāñīm ‘evamnāmā evamgottāti vāti...pe... dīghā vā rassā vā majjhimā vā kālī vā sāmā vā maṅguracchavī vāti... amukasmīm gāme vā nigame vā nagare vā’ti? Iti puṭṭho ‘no’ti vadeyya. Tamenam evam vadeyyum – ‘ambho purisa, yam tvam na jānāsi na passasi, tam tvam icchasi kāmesī’ti? Iti puṭṭho ‘āmā’ti vadeyya.

“Tam kiṁ maññasi, kaccāna, nanu evam sante tassa purisassa appāṭihīrakataṁ bhāsitam sampajjati”ti? “Addhā kho, bho gotama, evam sante tassa purisassa appāṭihīrakataṁ bhāsitam sampajjati”ti. “Evameva kho tvam, kaccāna, ‘yasmā, bho gotama, vanṇā añño vanño uttaritaro vā paññitataro vā natthi so paramo vanño’ti vadesi; tañca vanṇam na paññapesi”ti. “Seyyathāpi, bho gotama, maṇi veṭuriyo subho jātimā atthamso suparikammakato pañḍukambale nikkhitto bhāsate ca tapate ca virocati ca, evam vanño attā hoti arogo param marañā”ti.

279. “Tam kiṁ maññasi, kaccāna, yo vā maṇi veṭuriyo subho jātimā atthamso suparikammakato pañḍukambale nikkhitto bhāsate ca tapate ca virocati ca, yo vā rattandhakāratimisāya kimi khajjopanako imesam ubhinnam vanṇānam katamo vanño abhikkantataro ca paññitataro cā”ti? “Yvāyam, bho gotama, rattandhakāratimisāya kimi khajjopanako, ayam imesam ubhinnam vanṇānam abhikkantataro ca paññitataro cā”ti.

“Tam kiṁ maññasi, kaccāna, yo vā rattandhakāratimisāya kimi khajjopanako, yo vā rattandhakāratimisāya telappadīpo, imesam ubhinnam vanṇānam katamo vanño abhikkantataro ca paññitataro cā”ti? “Yvāyam, bho gotama, rattandhakāratimisāya telappadīpo, ayam imesam ubhinnam

vaṇṇānam abhikkantataro ca pañītataro cā”ti.

“Tam kiṁ maññasi, kaccāna, yo vā rattandhakāratimisāya telappadīpo, yo vā rattandhakāratimisāya mahāaggikkhandho, imesam ubhinnam vaṇṇānam katamo vanṇo abhikkantataro ca pañītataro cā”ti? “Yvāyam, bho gotama, rattandhakāratimisāya mahāaggikkhandho, ayam imesam ubhinnam vaṇṇānam abhikkantataro ca pañītataro cā”ti.

“Tam kiṁ maññasi, kaccāna, yo vā rattandhakāratimisāya mahāaggikkhandho, yā vā rattiya paccūsasamayam viddhe vigatavalāhake deve osadhitārakā, imesam ubhinnam vaṇṇānam katamo vanṇo abhikkantataro ca pañītataro cā”ti? “Yvāyam, bho gotama, rattiya paccūsasamayam viddhe vigatavalāhake deve osadhitārakā, ayaṁ imesam ubhinnam vaṇṇānam abhikkantataro ca pañītataro cā”ti. “Tam kiṁ maññasi, kaccāna, yā vā rattiya paccūsasamayam viddhe vigatavalāhake deve osadhitārakā, yo vā tadahuposathe pannarase viddhe vigatavalāhake deve abhido adḍharattasamayam cando, imesam ubhinnam vaṇṇānam katamo vanṇo abhikkantataro ca pañītataro cā”ti? “Yvāyam, bho gotama, tadahuposathe pannarase viddhe vigatavalāhake deve abhido adḍharattasamayam cando, ayaṁ imesam ubhinnam vaṇṇānam abhikkantataro ca pañītataro cā”ti. “Tam kiṁ maññasi, kaccāna, yo vā tadahuposathe pannarase viddhe vigatavalāhake deve abhido adḍharattasamayam cando, yo vā vassānam pacchime māse saradasamaye viddhe vigatavalāhake deve abhido majjhānhikasamayam sūriyo, imesam ubhinnam vaṇṇānam katamo vanṇo abhikkantataro ca pañītataro cā”ti? “Yvāyam, bho gotama, vassānam pacchime māse saradasamaye viddhe vigatavalāhake deve abhido majjhānhikasamayam sūriyo – ayaṁ imesam ubhinnam vaṇṇānam abhikkantataro ca pañītataro cā”ti. “Ato kho te, kaccāna, bahū hi bahutarā devā ye imesam candimasūriyānam ābhā nānubhonti, tyāham pajānāmi. Atha ca panāham na vadāmi – ‘yasmā vaṇṇā añño vanṇo uttaritaro ca pañītataro ca natthī’ti. Atha ca pana tvam, kaccāna, ‘yvāyam vanṇo kiminā khajjopanakena nihinataro ca patikiṭṭhataro ca so paramo vanṇo’ti vadesi; tañca vaṇṇam na paññapesi”.

280. “Pañca kho ime, kaccāna, kāmaguṇā. Katame pañca? Cakkhuviññeyyā rūpā iṭṭhā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasamhitā rajaṇīyā, sotaviññeyyā saddā... pe... ghānaviññeyyā gandhā... jivhāviññeyyā rasā... kāyaviññeyyā phoṭṭhabbā iṭṭhā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasamhitā rajaṇīyā – ime kho, kaccāna, pañca kāmaguṇā. Yam kho, kaccāna, ime pañca kāmaguṇe paṭicca uppajjati sukham somanassam idam vuccati kāmasukham. Iti kāmehi kāmasukham, kāmasukhā kāmaggasukham tattha aggamakkhāyatī’ti.

Evam vutte, vekhanaso paribbājako bhagavantam etadavoca – “acchariyam, bho gotama, abbhutaṁ, bho gotama! Yāva subhāsitam cidaṁ bhotā gotamena – ‘kāmehi kāmasukham, kāmasukhā kāmaggasukham tattha aggamakkhāyatī’ti. (‘Kāmehi, bho gotama, kāmasukham, kāmasukhā kāmaggasukham, tattha aggamakkhāyatī’ti) [() sī. syā. kam. pī. potthakesu natthi] – ‘dujjānam kho etaṁ, kaccāna, tayā aññadīṭṭhikena aññakhantikena aññarucikena aññatrayogena aññatrācariyakena – kāmā [kāmaṁ (sī. syā. kam. pī.)] vā kāmasukham vā kāmaggasukham vā. Ye kho te, kaccāna, bhikkhū arahanto khīṇāsavā vusitavanto katakaraṇīyā ohitabhārā anuppattasadatthā parikkhīṇabhasamyojanā sammadaññā vimuttā te kho etaṁ jāneyyum – kāmā vā kāmasukham vā kāmaggasukham vā’’ti.

281. Evam vutte, vekhanaso paribbājako kupito anattamano bhagavantamyeva khūmsento bhagavantamyeva vambhento bhagavantamyeva vadāmāno “samaṇo [samaṇo ca (sī. pī.)] gotamo pāpito bhavissati”ti bhagavantam etadavoca – “evameva panidhekacce [panidheke (sī. pī.), panimeke (uparisubhasutte)] samaṇabrahmaṇā ajānantā pubbantam, apassantā aparantam atha ca pana ‘khīṇā jāti, vusitam brahmacariyam, kataṁ karaṇīyam, nāparam itthattāyāti – pajānāmā’ti – paṭijānanti [itthattāyāti paṭijānanti (pī.)]. Tesamidaṁ bhāsitam hassakamyeva sampajjati, nāmakamyeva sampajjati, rittakamyeva sampajjati, tucchakamyeva sampajjati”ti. “Ye kho te, kaccāna, samaṇabrahmaṇā ajānantā pubbantam, apassantā aparantam, ‘khīṇā jāti, vusitam brahmacariyam, kataṁ karaṇīyam, nāparam itthattāyāti – pajānāmā’ti – paṭijānanti; tesam soyeva [tesam tesāyam (sī.), tesamyeva so (?)]

sahadhammiko niggaho hoti. Api ca, kaccāna, tiṭṭhatu pubbanto, tiṭṭhatu aparanto. Etu viññū puriso asaṭho amāyāvī ujujātiko, ahamanusāsāmi ahaṭ dhammaṭ desemi. Yathānusiṭṭham tathā paṭipajjamāno [yathānusiṭṭham paṭipajjamāno (?)] nacirasseva sāmaññeva ñassati sāmañ dakkhitī – evam kira sammā [evam kirāyasmā (syā. ka.)] bandhanā vippamokkho hoti, yadidam avijjā bandhanā. Seyyathāpi, kaccāna, daharo kumāro mando uttānaseyyako kanṭhapañcamehi bandhanehi baddho assa suttabandhanehi; tassa vuddhimanvāya indriyānam paripākamanvāya tāni bandhanāni mucceyyum; so mokkhomhīti kho jāneyya no ca bandhanām. Evameva kho, kaccāna, etu viññū puriso asaṭho amāyāvī ujujātiko, ahamanusāsāmi, ahaṭ dhammaṭ desemi; yathānusiṭṭham tathā paṭipajjamāno nacirasseva sāmaññeva ñassati, sāmañ dakkhitī – ‘evam kira sammā bandhanā vippamokkho hoti, yadidam avijjā bandhanā’’’ti.

Evam vutte, vekhanaso paribbājako bhagavantam etadavoca – “abikkantam, bho gotama...pe... upāsakam mām bhavam gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetam saraṇam gata”’nti.

Vekhanasasuttam niṭṭhitam dasamam.

Paribbājakavaggo niṭṭhito tatiyo.

Tassuddānam –

Puṇḍarī-aggisaha-kathināmo, dīghanakho puna bhāradvājagotto;
Sandakaudayimunḍikaputto, maṇiko tathākaccāno varavaggo.

4. Rājavaggo

1. Ghaṭikārasuttam

282. Evam me sutam – ekam samayaṭ bhagavā kosalesu cārikam carati mahatā bhikkhusaṅghena saddhiṃ. Atha kho bhagavā maggā okkamma aññatarasmīm padese sitam pātvākāsi. Atha kho āyasmato ānandassa etadahosi – “ko nu kho hetu, ko paccayo bhagavato sitassa pātukammāya? Na akāraṇena [na akāraṇe (sī.)] tathāgatā sitam pātukaronti”’ti. Atha kho āyasmā ānando ekaṁsam cīvaraṁ [uttarāsaṅga (syā. kam.)] katvā yena bhagavā tenañjalim pañāmetvā bhagavantam etadavoca – “ko nu kho, bhante, hetu, ko paccayo bhagavato sitassa pātukammāya? Na akāraṇena tathāgatā sitam pātukaronti”’ti.
“Bhūtapubbaṁ, ānanda, imasmīm padese vegaṭingam [vehalīngam (sī.), vebhalīgam (syā. kam.), vebhalīngam (pī.)] nāma gāmanigamo ahosi iddho ceva phīto ca bahujano ākiṇṇamanusso. Vegaṭingam kho, ānanda, gāmanigamam kassapo bhagavā araham sammāsambuddho upanissāya vihāsi. Idha sudam, ānanda, kassapassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa ārāmo ahosi. Idha sudam, ānanda, kassapo bhagavā araham sammāsambuddho nisinnako bhikkhusaṅgham ovadati”’ti. Atha kho āyasmā ānando catugguṇam saṅghāṭim paññapetvā bhagavantam etadavoca – “tena hi, bhante, bhagavā nisīdatu ettha. Ayam bhūmipadeso dvīhi arahantehi sammāsambuddhehi paribhutto bhavissati”’ti. Nisīdi bhagavā paññatte āsane. Nisajja kho bhagavā āyasmantaṁ ānandaṁ āmantesi –

“Bhūtapubbaṁ, ānanda, imasmīm padese vegaṭingam nāma gāmanigamo ahosi iddho ceva phīto ca bahujano ākiṇṇamanusso. Vegaṭingam kho, ānanda, gāmanigamam kassapo bhagavā araham sammāsambuddho upanissāya vihāsi. Idha sudam, ānanda, kassapassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa ārāmo ahosi. Idha sudam, ānanda, kassapo bhagavā araham sammāsambuddho nisinnako bhikkhusaṅgham ovadati.

283. “Vegaṭinge kho, ānanda, gāmanigame ghaṭikāro [ghaṭikāro (sī. pī.)] nāma kumbhakāro kassapassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa upaṭṭhāko ahosi aggupaṭṭhāko. Ghaṭikārassa kho,

ānanda, kumbhakārassa jotipālo nāma māṇavo sahāyo ahosi piyasahāyo. Atha kho, ānanda, ghaṭikāro kumbhakāro jotipālam māṇavam āmantesi – ‘āyāma, samma jotipāla, kassapam bhagavantam arahantam sammāsambuddham dassanāya upasaṅkamissāma. Sādhusammatañhi me tassa bhagavato dassanam arahato sammāsambuddhassā’ti. Evam vutte, ānanda, jotipālo māṇavo ghaṭikāram kumbhakāram etadavoca – ‘alam, samma ghaṭikāra. Kim pana tena muṇḍakena samaṇakena diṭṭhenā’ti? Dutiyampi kho, ānanda...pe... tatiyampi kho, ānanda, ghaṭikāro kumbhakāro jotipālam māṇavam etadavoca – ‘āyāma, samma jotipāla, kassapam bhagavantam arahantam sammāsambuddham dassanāya upasaṅkamissāma. Sādhusammatañhi me tassa bhagavato dassanam arahato sammāsambuddhassā’ti. Tatiyampi kho, ānanda, jotipālo māṇavo ghaṭikāram kumbhakāram etadavoca – ‘alam, samma ghaṭikāra. Kim pana tena muṇḍakena samaṇakena diṭṭhenā’ti? ‘Tena hi, samma jotipāla, sottisinānim [sottim sinānim (sī. pī.), sottisinānam (syā. kam. ka.)] ādāya [āhara (ka.)] nadim gamissāma sināyitu’nti. ‘Evam sammā’ti kho, ānanda, jotipālo māṇavo ghaṭikārassa kumbhakārassa paccassosi. Atha kho, ānanda, ghaṭikāro ca kumbhakāro jotipālo ca māṇavo sottisinānim ādāya nadim agamamsu sināyitum’.

284. “Atha kho, ānanda, ghaṭikāro kumbhakāro jotipālam māṇavam āmantesi – ‘ayam, samma jotipāla, kassapassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa avidūre ārāmo. Āyāma, samma jotipāla, kassapam bhagavantam arahantam sammāsambuddham dassanāya upasaṅkamissāma. Sādhusammatañhi me tassa bhagavato dassanam arahato sammāsambuddhassā’ti. Evam vutte, ānanda, jotipālo māṇavo ghaṭikāram kumbhakāram etadavoca – ‘alam, samma ghaṭikāra. Kim pana tena muṇḍakena samaṇakena diṭṭhenā’ti? Dutiyampi kho, ānanda...pe... tatiyampi kho, ānanda, ghaṭikāro kumbhakāro jotipālam māṇavam etadavoca – ‘ayam, samma jotipāla, kassapassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa avidūre ārāmo. Āyāma, samma jotipāla, kassapam bhagavantam arahantam sammāsambuddham dassanāya upasaṅkamissāma. Sādhusammatañhi me tassa bhagavato dassanam arahato sammāsambuddhassā’ti. Tatiyampi kho, ānanda, jotipālo māṇavo ghaṭikāram kumbhakāram etadavoca – ‘alam, samma ghaṭikāra. Kim pana tena muṇḍakena samaṇakena diṭṭhenā’ti? Atha kho, ānanda, ghaṭikāro kumbhakāro jotipālam māṇavam ovaṭṭikāyam parāmasitvā etadavoca – ‘ayam, samma jotipāla, kassapassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa avidūre ārāmo. Āyāma, samma jotipāla, kassapam bhagavantam arahantam sammāsambuddham dassanāya upasaṅkamissāma. Sādhusammatañhi me tassa bhagavato dassanam arahato sammāsambuddhassā’ti. Atha kho, ānanda, jotipālo māṇavo ovaṭṭikam vinivatṭetvā [vinivatṭetvā (sī. syā. kam. pī.)] ghaṭikāram kumbhakāram etadavoca – ‘alam, samma ghaṭikāra. Kim pana tena muṇḍakena samaṇakena diṭṭhenā’ti? Atha kho, ānanda, ghaṭikāro kumbhakāro jotipālam māṇavam sīsaṁnhātām [sasīsam nahātām (sī.), sīsaṁnhātām (syā. kam.)] kesesu parāmasitvā etadavoca – ‘ayam, samma jotipāla, kassapassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa avidūre ārāmo. Āyāma, samma jotipāla, kassapam bhagavantam arahantam sammāsambuddham dassanāya upasaṅkamissāma. Sādhusammatañhi me tassa bhagavato dassanam arahato sammāsambuddhassā’ti. Atha kho, ānanda, jotipālassa māṇavassa etadahosi – ‘acchariyam vata, bho, abbhutam vata, bho! Yatra hi nāmāyam ghaṭikāro kumbhakāro ittarajacco samāno amhākam sīsaṁnhātānam kesesu parāmasitabbaṁ maññissati; na vatidam kira orakam maññe bhavissati’ti; ghaṭikāram kumbhakāram etadavoca – ‘yāvatādohipi [yāvetādohipi (sī. syā. kam. pī.)], samma ghaṭikārā’ti? ‘Yāvatādohipi, samma jotipāla. Tathā hi pana me sādhusammatañ tassa bhagavato dassanam arahato sammāsambuddhassā’ti. ‘Tena hi, samma ghaṭikāra, muñca; gamissāmā’ti.

285. “Atha kho, ānanda, ghaṭikāro ca kumbhakāro jotipālo ca māṇavo yena kassapo bhagavā arahañ sammāsambuddho tenupasaṅkamim̄su; upasaṅkamitvā ghaṭikāro kumbhakāro kassapam bhagavantam arahantam sammāsambuddham abhvādetvā ekamantam nisīdi. Jotipālo pana māṇavo kassapena bhagavatā arahatā sammāsambuddhena saddhim̄ sammodi. Sammodanīyam katham sāraṇīyam vītisāretvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinno kho, ānanda, ghaṭikāro kumbhakāro kassapam bhagavantam arahantam sammāsambuddham etadavoca – ‘ayam me, bhante, jotipālo māṇavo sahāyo piyasahāyo. Imassa bhagavā dhammadam desetū’ti. Atha kho, ānanda, kassapo bhagavā arahañ sammāsambuddho ghaṭikārañca kumbhakāram jotipālañca māṇavam dhammiyā kathāya sandassesi samādapesi samuttejesi sampaham̄sesi. Atha kho, ānanda, ghaṭikāro ca kumbhakāro jotipālo ca māṇavo

kassapena bhagavatā arahatā sammāsambuddhena dhammiyā kathāya sandassitā samādapitā samuttejītā sampaham̄sitā kassapassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa bhāsitam abhinanditvā anumoditvā uṭṭhāyāsanā kassapam bhagavantam arahantam sammāsambuddham abhivādetvā padakkhiṇam katvā pakkamīsu.

286. “Atha kho, ānanda, jotipālo māṇavo ghaṭikāram kumbhakāram etadavoca – ‘imam nu tvam, samma ghaṭikāra, dhammadam suñanto atha ca pana agārasmā anagāriyam na pabbajissati’ti? ‘Nanu mañ, samma jotipāla, jānāsi, andhe jiññe mātāpitaro posemī’ti? ‘Tena hi, samma ghaṭikāra, ahañ agārasmā anagāriyam pabbajissamī’ti. Atha kho, ānanda, ghaṭikāro ca kumbhakāro jotipālo ca māṇavo yena kassapo bhagavā arahañ sammāsambuddho tenupasaṅkamīsu; upasaṅkamitvā kassapam bhagavantam arahantam sammāsambuddham abhivādetvā ekamantam nisīdiṁsu. Ekamantam nisinno kho, ānanda, ghaṭikāro kumbhakāro kassapam bhagavantam arahantam sammāsambuddham etadavoca – ‘ayam me, bhante, jotipālo māṇavo sahāyo piyasahāyo. Imam bhagavā pabbājetū’ti. Alattha kho, ānanda, jotipālo māṇavo kassapassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa santike pabbajjam, alattha upasampadam.

287. “Atha kho, ānanda, kassapo bhagavā arahañ sammāsambuddho acirūpasampanne jotipāle māṇave adḍhamāsupasampanne vegaļinge yathābhīrantam viharitvā yena bārāṇasī tena cārikam pakkāmi. Anupubbena cārikañ caramāno yena bārāṇasī tadavasari. Tatra sudam, ānanda, kassapo bhagavā arahañ sammāsambuddho bārāṇasiyam viharati isipatane migadāye. Assosi kho, ānanda, kikī kāsirājā – ‘kassapo kira bhagavā arahañ sammāsambuddho bārāṇasiñ anuppatto bārāṇasiyam viharati isipatane migadāye’ti. Atha kho, ānanda, kikī kāsirājā bhadrāni bhadrāni yānāni yojāpetvā bhadram [bhadram bhadram (ka.)] yānañ abhiruhitvā bhadrehi bhadrehi yānehi bārāṇasiyā niyyāsi mahaccarājānubhāvena [mahaccā rājānubhāvena (sī.), mahatā rājānubhāvena (pī.)] kassapam bhagavantam arahantam sammāsambuddham dassanāya. Yāvatikā yānassa bhūmi yānena gantvā yānā paccorohitvā pattikova yena kassapo bhagavā arahañ sammāsambuddho tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā kassapam bhagavantam arahantam sammāsambuddham abhivādetvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinnam kho, ānanda, kikī kāsirājāñam kassapo bhagavā arahañ sammāsambuddho dhammiyā kathāya sandassesi samādapesi samuttejesi sampaham̄sesi. Atha kho, ānanda, kikī kāsirājā kassapena bhagavatā arahatā sammāsambuddhena dhammiyā kathāya sandassito samādapito samuttejito sampaham̄sito kassapam bhagavantam arahantam sammāsambuddham etadavoca – ‘adhivāsetu me, bhante, bhagavā svātanāya bhattam saddhiñ bhikkhusaṅghenā’ti. Adhivāsesi kho, ānanda, kassapo bhagavā arahañ sammāsambuddho tuṇhībhāvena. Atha kho, ānanda, kikī kāsirājā kassapassa bhagavato sammāsambuddhassa adhivāsanam viditvā uṭṭhāyāsanā kassapam bhagavantam arahantam sammāsambuddham abhivādetvā padakkhiṇam katvā pakkāmi. Atha kho, ānanda, kikī kāsirājā tassā rattiyā accayena sake nivesanē paññitam khādanīyam bhojanīyam paṭiyādāpetvā pañḍupuṭakassa [pañḍumuṭīkassa (sī. pī.), pañḍumudikassa (syā. kamī.)] sālino vigatakālakam anekasūpam anekabyañjanam, kassapassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa kālam ārocāpesi – ‘kālo, bhante, niṭṭhitam bhatta’nti.

288. “Atha kho, ānanda, kassapo bhagavā arahañ sammāsambuddho pubbañhasamayam nivāsetvā pattacīvaramādāya yena kikissa kāsirañño nivesanam tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdi saddhiñ bhikkhusaṅghena. Atha kho, ānanda, kikī kāsirājā buddhappamukham bhikkhusaṅgham paññitena khādanīyena bhojanīyena sahatthā santappesi sampavāresi. Atha kho, ānanda, kikī kāsirājā kassapam bhagavantam arahantam sammāsambuddham bhuttavim onītapattapāniñ aññataram nīcam āsanam gahetvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinno kho, ānanda, kikī kāsirājā kassapam bhagavantam arahantam sammāsambuddham etadavoca – ‘adhivāsetu me, bhante, bhagavā bārāṇasiyam vassāvāsam; evarūpam saṅghassa upaṭṭhānam bhavissatī’ti. ‘Alam, mahārāja. Adhivuttho me vassāvāso’ti. Dutiyampi kho, ānanda... tatiyampi kho, ānanda, kikī kāsirājā kassapam bhagavantam arahantam sammāsambuddham etadavoca – ‘adhivāsetu me, bhante, bhagavā bārāṇasiyam vassāvāsam; evarūpam saṅghassa upaṭṭhānam bhavissatī’ti. ‘Alam, mahārāja. Adhivuttho me vassāvāso’ti. Atha kho, ānanda, kikissa kāsirañño ‘na me kassapo bhagavā arahañ sammāsambuddho adhivāseti bārāṇasiyam

vassāvāsa’nti ahudeva aññathattam, ahu domanassam. Atha kho, ānanda, kikī kāsirājā kassapam bhagavantam arahantam sammāsambuddham etadavoca – ‘atthi nu kho, bhante, añño koci mayā upaṭṭhākataro ’ti?

““Atthi, mahārāja, vegaļingam nāma gāmanigamo. Tattha ghaṭikāro nāma kumbhakāro; so me upaṭṭhāko aggupaṭṭhāko. Tuyham kho pana, mahārāja, na me kassapo bhagavā arahaṁ sammāsambuddho adhivāseti bārāhasiyam vassāvāsanti attheva [atthi (sī. pī.)] aññathattam, atthi domanassam. Tayidam ghaṭikārassa kumbhakārassa [ghaṭikāre kumbhakāre (sī. syā. kam. pī.)] natthi ca na ca bhavissati. Ghaṭikāro kho, mahārāja, kumbhakāro buddham saraṇam gato, dhammam saraṇam gato, saṅgham saraṇam gato. Ghaṭikāro kho, mahārāja, kumbhakāro pāññatipatā paṭivirato, adinnādānā paṭivirato, kāmesumicchācārā paṭivirato, musāvādā paṭivirato, surāmerayamajjapamādaṭṭhānā paṭivirato. Ghaṭikāro kho, mahārāja, kumbhakāro buddhe aveccappasādena samannāgato, dhamme aveccappasādena samannāgato, saṅge aveccappasādena samannāgato, ariyakantehi silehi samannāgato. Ghaṭikāro kho, mahārāja, kumbhakāro dukkhe nikkaṅkho, dukkhasamudaye nikkaṅkho, dukkhanirodhe nikkaṅkho, dukkhanirodhagāminiyā paṭipadāya nikkaṅkho. Ghaṭikāro kho, mahārāja, kumbhakāro ekabhattiko brahmačārī sīlavā kalyāṇadhammo. Ghaṭikāro kho, mahārāja, kumbhakāro nikkhittamaṇisuvanṇo apetajātarūparajato. Ghaṭikāro kho, mahārāja, kumbhakāro pannamusalo na sahatthā pathavim khaṇati [kumbhakāro na musalena na sahatthā paṭhavim khaṇati (syā. kam. pī.), kumbhakāro na musalena sahatthā pathaviñca khaṇati (ka.)]. Yam hoti kūlapaluggam vā mūsikukkaro [mūsikukkuro (sī. syā. kam. pī.)] vā tam kājena āharitvā bhājanam karitvā evamāha – “ettha yo icchatī taṇḍulapaṭibhastāni [taṇḍula pabhivattāni (sī. pī.)] vā muggapaṭibhastāni vā kaṭāyapaṭibhastāni vā nikkipitvā yam icchatī tam haratū”ti. Ghaṭikāro kho, mahārāja, kumbhakāro andhe jīṇe mātāpitaro poseti. Ghaṭikāro kho, mahārāja, kumbhakāro pañcannam orambhāgiyānam samyojanānam parikkhayā opapātiko tattha parinibbāyī anāvattidhammo tasmā lokā.

289. ““Ekamidāham, mahārāja, samayaṁ vegaļinge nāma gāmanigame viharāmi. Atha khvāham, mahārāja, pubbañhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya yena ghaṭikārassa kumbhakārassa mātāpitaro tenupasaṅkamim; upasaṅkamitvā ghaṭikārassa kumbhakārassa mātāpitaro etadavocam – “handā, ko nu kho ayaṁ bhaggavo gato”ti? “Nikkhanto kho te, bhante, upaṭṭhāko antokumbhiyā odanam gahetvā pariyoगā sūpaṁ gahetvā paribhuñjā”ti. Atha khvāham, mahārāja, kumbhiyā odanam gahetvā pariyoगā sūpaṁ gahetvā paribhuñjitvā uṭṭhāyāsanā pakkamim [pakkamim (syā. kam. pī.)]. Atha kho, mahārāja, ghaṭikāro kumbhakāro yena mātāpitaro tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā mātāpitaro etadavoca – “ko kumbhiyā odanam gahetvā pariyoगā sūpaṁ gahetvā paribhuñjitvā uṭṭhāyāsanā pakkanto”ti? “Kassapo, tāta, bhagavā arahaṁ sammāsambuddho kumbhiyā odanam gahetvā pariyoगā sūpaṁ gahetvā paribhuñjitvā uṭṭhāyāsanā pakkanto”ti? Atha kho, mahārāja, ghaṭikārassa kumbhakārassa etadahosi – “lābhā vata me, suladdhami vata me, yassa me kassapo bhagavā arahaṁ sammāsambuddho evam abhivissattho”ti. Atha kho, mahārāja, ghaṭikāram kumbhakāram aḍḍhamāsam pītisukham na vijahati [na vijahi (sī. syā. kam. pī.)], sattāham mātāpitūnam.

290. ““Ekamidāham, mahārāja, samayaṁ tattheva vegaļinge nāma gāmanigame viharāmi. Atha khvāham, mahārāja, pubbañhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya yena ghaṭikārassa kumbhakārassa mātāpitaro tenupasaṅkamim; upasaṅkamitvā ghaṭikārassa kumbhakārassa mātāpitaro etadavocam – “handā, ko nu kho ayaṁ bhaggavo gato”ti? “Nikkhanto kho te, bhante, upaṭṭhāko anto kalopiyā kummāsam gahetvā pariyoगā sūpaṁ gahetvā paribhuñjā”ti. Atha khvāham, mahārāja, kalopiyā kummāsam gahetvā pariyoगā sūpaṁ gahetvā paribhuñjitvā uṭṭhāyāsanā pakkamim. Atha kho, mahārāja, ghaṭikāro kumbhakāro yena mātāpitaro tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā mātāpitaro etadavoca – “ko kalopiyā kummāsam gahetvā pariyoगā sūpaṁ gahetvā paribhuñjitvā uṭṭhāyāsanā pakkanto”ti? “Kassapo, tāta, bhagavā arahaṁ sammāsambuddho kalopiyā kummāsam gahetvā pariyoगā sūpaṁ gahetvā paribhuñjitvā uṭṭhāyāsanā pakkanto”ti. Atha kho, mahārāja, ghaṭikārassa kumbhakārassa etadahosi – “lābhā vata me, suladdhami vata me, yassa me kassapo bhagavā arahaṁ sammāsambuddho evam abhivissattho”ti. Atha kho, mahārāja, ghaṭikāram kumbhakāram aḍḍhamāsam pītisukham na

vijahati, sattāham mātāpitūnam.

291. “Ekamidāham, mahārāja, samayaṁ tattheva vegaļiṅge nāma gāmanigame viharāmi. Tena kho pana samayena kuṭi [gandhakuṭi (sī.)] ovassati. Atha khvāham, mahārāja, bhikkhū āmantesiṁ – “gacchatha, bhikkhave, ghaṭikārassa kumbhakārassa nivesane tiṇam jānāthā”ti. Evam vutte, mahārāja, te bhikkhū mam̄ etadavocum – “natthi kho, bhante, ghaṭikārassa kumbhakārassa nivesane tiṇam, atti ca khvāssa āvesane [āvesanam (sī. syā. kam. pī.)] tiṇacchadana” [navacchadanam (sī.)] nti. “Gacchatha, bhikkhave, ghaṭikārassa kumbhakārassa āvesanam uttiṇam karothā”ti. Atha kho te, mahārāja, bhikkhū ghaṭikārassa kumbhakārassa āvesanam uttiṇamakam̄su. Atha kho, mahārāja, ghaṭikārassa kumbhakārassa mātāpitaro te bhikkhū etadavocum – “ke āvesanam uttiṇam karonti”ti? “Bhikkhū, bhagini, kassapassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa kuṭi ovassatī”ti. “Haratha, bhante, haratha, bhadramukhā”ti. Atha kho, mahārāja, ghaṭikārō kumbhakārō yena mātāpitaro tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā mātāpitaro etadavoca – “ke āvesanam uttiṇamakam̄sū”ti? “Bhikkhū, tāta, kassapassa kira bhagavato arahato sammāsambuddhassa kuṭi ovassatī”ti. Atha kho, mahārāja, ghaṭikārassa kumbhakārassa etadahosi – “lābhā vata me, suladdham vata me, yassa me kassapo bhagavā araham sammāsambuddho evam abhivissattho”ti. Atha kho, mahārāja ghaṭikāram kumbhakāram aḍḍhamāsam pītisukham na vijahati, sattāham mātāpitūnam. Atha kho, mahārāja, āvesanam sabbantam temāsam ākāsacchadanam atthāsi, na devotivassi [na cātivassi (sī. syā. kam. pī.)]. Evarūpo ca, mahārāja, ghaṭikārō kumbhakārō’ti. ‘Lābhā, bhante, ghaṭikārassa kumbhakārassa, suladdhā, bhante, ghaṭikārassa kumbhakārassa yassa bhagavā evam abhivissattho’’ti.

292. “Atha kho, ānanda, kikī kāsirājā ghaṭikārassa kumbhakārassa pañcamattāni taṇḍulavāhasatāni pāhesi pañḍupuṭakassa sālino tadupiyañca sūpeyyam. Atha kho te, ānanda, rājapurisā ghaṭikāram kumbhakāram upasaṅkamitvā etadavocum – ‘imāni kho, bhante, pañcamattāni taṇḍulavāhasatāni kikinā kāsirājena pahitāni pañḍupuṭakassa sālino tadupiyañca sūpeyyam. Tāni, bhante, paṭiggaṇhathā’ti [patiggaṇhātūti (sī. pī.), paṭiggaṇhātūti (syā. kam.)]. ‘Rājā kho bahukicco bahukaraṇīyo. Alam me! Raññova hotū’ti. Siyā kho pana te, ānanda, evamassa – ‘añño nūna tena samayena jotipālo māṇavo ahosi’ti. Na kho panetam, ānanda, evam datthabbam. Aham tena samayena jotipālo māṇavo ahosi’’nti.

Idamavoca bhagavā. Attamano āyasmā ānando bhagavato bhāsitam abhinandīti.

Ghaṭikārasuttam niṭhitam paṭhamam.

2. Raṭṭhapālasuttam

293. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā kurūsu cārikam caramāno mahatā bhikkhusaṅghena saddhiṁ yena thullakoṭṭhikam [thūlakoṭṭhikam (sī. syā. kam. pī.)] nāma kurūnam nigamo tadavasari. Assosum kho thullakoṭṭhikā [thūlakoṭṭhitakā (sī. syā. kam. pī.)] brāhmaṇagahapatikā – “samaṇo khalu, bho, gotamo sakyaputto sakyakulā pabbajito kurūsu cārikam caramāno mahatā bhikkhusaṅghena saddhiṁ thullakoṭṭhikam anuppatto. Tam kho pana bhavantam gotamam evam kalyāṇo kittisaddo abbhuggato – ‘iti so bhagavā araham sammāsambuddho vijjācaranāsampaṇno sugato lokavidū anuttaro purisadammasārathi satthā devamanussānam buddho bhagavā’ti. So imam lokam sadevakam samārakam sabrahmakaṁ sassamaṇabrahmaṇīm pajam sadevamanussam sayam abhiññā sacchikatvā pavedeti. So dhammam deseti ādikalyāṇam majjhekalyāṇam pariyośānakalyāṇam sāttham sabyañjanam, kevalaparipuṇṇam parisuddham brahmacariyam pakāseti. Sādhu kho pana tathārūpānam arahataṁ dassanam hotī”ti. Atha kho thullakoṭṭhikā brāhmaṇagahapatikā yena bhagavā tenupasaṅkamim̄su; upasaṅkamitvā appekacce bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisīdim̄su; appekacce bhagavatā saddhiṁ sammodim̄su, sammodanīyam katham sāraṇīyam vītisāretvā ekamantam nisīdim̄su; appekacce yena bhagavā tenañjalim pañāmetvā ekamantam nisīdim̄su; appekacce bhagavato santike nāmagottam sāvetvā ekamantam nisīdim̄su; appekacce tuṇhībhūtā ekamantam nisīdim̄su. Ekamantam nisinne kho thullakoṭṭhike brāhmaṇagahapatike bhagavā dhammiyā kathāya sandassesi

samādapesi samuttejesi sampaham̄sesi.

294. Tena kho pana samayena rāṭhapālo nāma kulaputto tasmīmyeva thullakoṭṭhike aggakulassa [aggakulikassa (sī. syā. kam. pī.)] putto tissam̄ parisāyam̄ nisinno hoti. Atha kho rāṭhapālassa kulaputtassa etadahosi – “yathā yathā khvāhaṁ bhagavatā dhammaṁ desitam̄ ājānāmi [yathā yathā kho bhagavā dhammaṁ deseti (sī.)], nayidam̄ sukaram̄ agāram̄ ajjhāvasatā ekantaparipuṇṇam̄ ekantaparisuddhaṁ saṅkhalikhitaṁ brahmačariyam̄ caritum̄. Yaṁnūnāhaṁ kesamassum̄ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam̄ pabbajeyya”nti. Atha kho thullakoṭṭhikā brāhmaṇagahapatikā bhagavatā dhammiyā kathāya sandassitā samādapitā samuttejitā sampaham̄sitā bhagavato bhāsitam̄ abhinanditvā anumoditvā uṭṭhāyāsanā bhagavantam̄ abhivādetvā padakkhiṇam̄ katvā pakkamīmsu. Atha kho rāṭhapālo kulaputto acirapakkantesu thullakoṭṭhikesu brāhmaṇagahapatikesu yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam̄ abhivādetvā ekamantaṁ nisinno kho rāṭhapālo kulaputto bhagavantam̄ etadavoca – “yathā yathāhaṁ, bhante, bhagavatā dhammaṁ desitam̄ ājānāmi, nayidam̄ sukaram̄ agāram̄ ajjhāvasatā ekantaparipuṇṇam̄ ekantaparisuddhaṁ saṅkhalikhitaṁ brahmačariyam̄ caritum̄. Icchāmahāhaṁ, bhante, kesamassum̄ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam̄ pabbajitum̄. Labheyyāhaṁ, bhante, bhagavato santike pabbajjam̄, labheyyam̄ upasampadaṁ. Pabbājetu maṁ bhagavā”ti [ettha “labheyyāhaṁ...pe... upasampadaṁ”ti vākyadvayam̄ sabbesupi mūlapotthakesu dissati, pārājikapāliyam̄ pana sudinnabhāṇavāre etaṁ natthi. “pabbājetu maṁ bhagavā”ti idam̄ pana vākyam̄ marammapotthake yeva dissati, pārājikapāliyañca tadeva atthi]. “Anuññātosi pana tvam̄, rāṭhapāla, mātāpitūhi agārasmā anagāriyam̄ pabbajjāyā”ti? “Na khohāhaṁ, bhante, anuññāto mātāpitūhi agārasmā anagāriyam̄ pabbajjāyā”ti. “Na kho, rāṭhapāla, tathāgatā ananuññātaṁ mātāpitūhi puttām̄ pabbajenti”ti. “Svāhaṁ, bhante, tathā karissāmi yathā maṁ mātāpitaro anujānissanti agārasmā anagāriyam̄ pabbajjāyā”ti.

295. Atha kho rāṭhapālo kulaputto uṭṭhāyāsanā bhagavantam̄ abhivādetvā padakkhiṇam̄ katvā yena mātāpitaro tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā mātāpitaro etadavoca – “ammatātā, yathā yathāhaṁ bhagavatā dhammaṁ desitam̄ ājānāmi, nayidam̄ sukaram̄ agāram̄ ajjhāvasatā ekantaparipuṇṇam̄ ekantaparisuddhaṁ saṅkhalikhitaṁ brahmačariyam̄ caritum̄. Icchāmahāhaṁ kesamassum̄ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam̄ pabbajitum̄. Anujānātha maṁ agārasmā anagāriyam̄ pabbajjāyā”ti. Evam̄ vutte, rāṭhapālassa kulaputtassa mātāpitaro rāṭhapālam̄ kulaputtam̄ etadavocum̄ – “tvam̄ khosi, tātā rāṭhapāla, amhākaṁ ekaputtako piyo manāpo sukhedhito sukhaparibhato [sukhaparihato (syā. kam. ka.) (ehi tvam̄ tātā rāṭhapāla bhuñja ca piva ca paricāre hi ca, bhuñjanto pivanto paricāre kāme paribhuñjanto puññāni karonto abhiramassu, na tam̄ mayam̄ anujānāma agārasmā anagāriyam̄ pabbajjāyā,) sabbattha dissati, sudinnakaṇḍe pana natthi, aṭṭhakathāsupi na dassitam̄]. Na tvam̄, tātā rāṭhapāla, cassaci dukkhassa jānāsi. Marañenapi te mayam̄ akāmakā vinā bhavissāma. Kim̄ pana mayam̄ tam̄ jīvantam̄ anujānissāma agārasmā anagāriyam̄ pabbajjāyā”ti? Dutiyampi kho rāṭhapālo kulaputto...pe... tatiyampi kho rāṭhapālo kulaputto mātāpitaro etadavoca – “ammatātā, yathā yathāhaṁ bhagavatā dhammaṁ desitam̄ ājānāmi, nayidam̄ sukaram̄ agāram̄ ajjhāvasatā ekantaparipuṇṇam̄ ekantaparisuddhaṁ saṅkhalikhitaṁ brahmačariyam̄ caritum̄. Icchāmahāhaṁ kesamassum̄ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam̄ pabbajitum̄. Anujānātha maṁ agārasmā anagāriyam̄ pabbajjāyā”ti. Tatiyampi kho rāṭhapālassa kulaputtassa mātāpitaro rāṭhapālam̄ kulaputtam̄ etadavocum̄ – “tvam̄ khosi, tātā rāṭhapāla, amhākaṁ ekaputtako piyo manāpo sukhedhito sukhaparibhato. Na tvam̄, tātā rāṭhapāla, cassaci dukkhassa jānāsi. Marañenapi te mayam̄ akāmakā vinā bhavissāma. Kim̄ pana mayam̄ tam̄ jīvantam̄ anujānissāma agārasmā anagāriyam̄ pabbajjāyā”ti?

296. Atha kho rāṭhapālo kulaputto – “na maṁ mātāpitaro anujānanti agārasmā anagāriyam̄ pabbajjāyā”ti tattheva anantarahitāya bhūmiyā nipaggi – “idheva me marañam̄ bhavissati pabbajjā vā”ti. Atha kho rāṭhapālo kulaputto ekampi bhattām̄ na bhuñji, dvepi bhattāni na bhuñji, tīnipi bhattāni na bhuñji, cattāripi bhattāni na bhuñji, pañcapi bhattāni na bhuñji, chapi bhattāni na bhuñji, sattapi bhattāni na bhuñji. Atha kho rāṭhapālassa kulaputtassa mātāpitaro rāṭhapālam̄ kulaputtam̄ etadavocum̄ – “tvam̄

khosi, tāta rāṭṭhapāla, amhākam̄ ekaputtako piyo manāpo sukhedhito sukharibhato. Na tvam̄, tāta rāṭṭhapāla, kassaci, dukkhassa jānāsi [“marañenapi te...pe... pabbajjāyā”ti vākyadvayam̄ sī. syā. kam̄. pī. potthakesu dutiyaṭṭhāne yeva dissati, pārājikapāliyam̄ pana paṭhamāṭṭhāne yeva dissati. tasmā idha dutiyaṭṭhāne punāgatam̄ adhikam̄ viya dissati]. Marañenapi te mayam̄ akāmakā vinā bhavissāma. Kim̄ pana mayam̄ tam̄ jīvantam̄ anujānissāma agārasmā anagāriyam̄ pabbajjāya. Uṭṭhehi, tāta rāṭṭhapāla, bhuñja ca piva ca paricārehi ca; bhuñjanto pivanto paricārento kāme paribhuñjanto puññāni karonto abhiramassu. Na tam̄ mayam̄ anujānāma agārasmā anagāriyam̄ pabbajjāya [“marañenapi te...pe... pabbajjāyā”ti vākyadvayam̄ sī. syā. kam̄. pī. potthakesu dutiyaṭṭhāne yeva dissati, pārājikapāliyam̄ pana paṭhamāṭṭhāne yeva dissati. tasmā idha dutiyaṭṭhāne punāgatam̄ adhikam̄ viya dissati]. Marañenapi te mayam̄ akāmakā vinā bhavissāma. Kim̄ pana mayam̄ tam̄ jīvantam̄ anujānissāma agārasmā anagāriyam̄ pabbajjāyā”ti? Evaṁ vutte, rāṭṭhapālo kulaputto tuṇhī ahosi. Dutiyampi kho rāṭṭhapālassa kulaputtassa mātāpitaro rāṭṭhapālam̄ kulaputtam̄ etadavocum̄...pe... dutiyampi kho rāṭṭhapālo kulaputto tuṇhī ahosi. Tatiyampi kho rāṭṭhapālassa kulaputtassa mātāpitaro rāṭṭhapālam̄ kulaputtam̄ etadavocum̄ – “tvam̄ khosi, tāta rāṭṭhapāla, amhākam̄ ekaputtako piyo manāpo sukhedhito sukharibhato. Na tvam̄, tāta rāṭṭhapāla, kassaci dukkhassa jānāsi. Marañenapi te mayam̄ akāmakā vinā bhavissāma, kim̄ pana mayam̄ tam̄ jīvantam̄ anujānissāma agārasmā anagāriyam̄ pabbajjāya. Uṭṭhehi, tāta rāṭṭhapāla, bhuñja ca piva ca paricārehi ca; bhuñjanto pivanto paricārento kāme paribhuñjanto puññāni karonto abhiramassu. Na tam̄ mayam̄ anujānāma agārasmā anagāriyam̄ pabbajjāya. Marañenapi te mayam̄ akāmakā vinā bhavissāma. Kim̄ pana mayam̄ tam̄ jīvantam̄ anujānissāma agārasmā anagāriyam̄ pabbajjāyā”ti? Tatiyampi kho rāṭṭhapālo kulaputto tuṇhī ahosi.

297. Atha kho rāṭṭhapālassa kulaputtassa sahāyakā yena rāṭṭhapālo kulaputto tenupasaṅkamim̄su; upasaṅkamitvā rāṭṭhapālam̄ kulaputtam̄ etadavocum̄ – “tvam̄ khosi [tvam̄ kho (sī. pī.)], samma rāṭṭhapāla, mātāpitūnam̄ ekaputtako piyo manāpo sukhedhito sukharibhato. Na tvam̄, samma rāṭṭhapāla, kassaci dukkhassa jānāsi. Marañenapi te mātāpitaro akāmakā vinā bhavissanti. Kim̄ pana te tam̄ jīvantam̄ anujānissanti agārasmā anagāriyam̄ pabbajjāya. Uṭṭhehi, samma rāṭṭhapāla, bhuñja ca piva ca paricārehi ca; bhuñjanto pivanto paricārento kāme paribhuñjanto puññāni karonto abhiramassu. Na tam̄ mātāpitaro anujānissanti [anujānanti (sī. syā. kam̄. pī.)] agārasmā anagāriyam̄ pabbajjāya. Marañenapi te mātāpitaro akāmakā vinā bhavissanti. Kim̄ pana te tam̄ jīvantam̄ anujānissanti agārasmā anagāriyam̄ pabbajjāyā”ti? Evaṁ vutte, rāṭṭhapālo kulaputto tuṇhī ahosi. Dutiyampi kho... tatiyampi kho rāṭṭhapālassa kulaputtassa sahāyakā rāṭṭhapālam̄ kulaputtam̄ etadavocum̄ – “tvam̄ khosi, samma rāṭṭhapāla, mātāpitūnam̄ ekaputtako piyo manāpo sukhedhito sukharibhato, na tvam̄, samma rāṭṭhapāla, kassaci dukkhassa jānāsi, marañenapi te mātāpitaro akāmakā vinā bhavissanti. Kim̄ pana te tam̄ jīvantam̄ anujānissanti agārasmā anagāriyam̄ pabbajjāya? Uṭṭhehi, samma rāṭṭhapāla, bhuñja ca piva ca paricārehi ca, bhuñjanto pivanto paricārento kāme paribhuñjanto puññāni karonto abhiramassu. Na tam̄ mātāpitaro anujānissanti agārasmā anagāriyam̄ pabbajjāya, marañenapi te mātāpitaro akāmakā vinā bhavissanti. Kim̄ pana te tam̄ jīvantam̄ anujānissanti agārasmā anagāriyam̄ pabbajjāyā”ti? Tatiyampi kho rāṭṭhapālo kulaputto tuṇhī ahosi.

298. Atha kho rāṭṭhapālassa kulaputtassa sahāyakā yena rāṭṭhapālassa kulaputtassa mātāpitaro tenupasaṅkamim̄su; upasaṅkamitvā rāṭṭhapālassa kulaputtassa mātāpitaro etadavocum̄ – “ammatātā, eso rāṭṭhapālo kulaputto tattheva anantarahitāya bhūmiyā nipanno – ‘idheva me marañam̄ bhavissati pabbajjā vā’ti. Sace tumhe rāṭṭhapālam̄ kulaputtam̄ nānujānissatha agārasmā anagāriyam̄ pabbajjāya, tattheva [tatthevassa (sī.)] marañam̄ āgamissati. Sace pana tumhe rāṭṭhapālam̄ kulaputtam̄ anujānissatha agārasmā anagāriyam̄ pabbajjāya, pabbajitampi nam̄ dakkhissatha. Sace rāṭṭhapālo kulaputto nābhiramissati agārasmā anagāriyam̄ pabbajjāya, kā tassa [kā cassa (sī.)] aññā gati bhavissati? Idheva paccāgamissati. Anujānātha rāṭṭhapālam̄ kulaputtam̄ agārasmā anagāriyam̄ pabbajjāyā”ti. “Anujānāma, tātā, rāṭṭhapālam̄ kulaputtam̄ agārasmā anagāriyam̄ pabbajjāya. Pabbajitena ca pana [pana te (syā. kam̄. ka.)] mātāpitaro uddassetabbā”ti. Atha kho rāṭṭhapālassa kulaputtassa sahāyakā yena rāṭṭhapālo kulaputto tenupasaṅkamim̄su; upasaṅkamitvā rāṭṭhapālam̄ kulaputtam̄ etadavocum̄ – “uṭṭhehi, samma rāṭṭhapāla [“tvam̄ khosi samma rāṭṭhapāla mātāpitūnam̄ ekaputtako piyo manāpo sukhedhito

sukhaparihato, na tvam̄ samma rāṭṭhapāla kassaci dukkhassa jānāsi, uṭṭhehi samma rāṭṭhapāla bhuñja ca piva ca paricārehi ca, bhuñjanto pivanto paricārento kāme paribhuñjanto puññāni karonto abhiramassu, (sī. pī. ka.)], anuññātosi mātāpitūhi agārasmā anagāriyam pabbajjāya. Pabbajitena ca pana te mātāpitaro uddassetabbā”ti.

299. Atha kho rāṭṭhapālo kulaputto uṭṭhahitvā balam gāhetvā yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhvādetvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinno kho rāṭṭhapālo kulaputto bhagavantam etadavoca – “anuññāto aham, bhante, mātāpitūhi agārasmā anagāriyam pabbajjāya. Pabbajetu maṃ bhagavā”ti. Alattha kho rāṭṭhapālo kulaputto bhagavato santike pabbajjam, alattha upasampadam. Atha kho bhagavā acirūpasampanne āyasmante rāṭṭhapāle adhhamāsūpasampanne thullakoṭṭhike yathābhīrantam viharitvā yena sāvatthi tena cārikam pakkāmi. Anupubbena cārikam caramāno yena sāvatthi tadavasari. Tatra sudam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāṭhaṇḍikassa ārāme. Atha kho āyasmā rāṭṭhapālo eko vūpakaṭṭho appamatto ātāpī pahitatto viharanto nacirasseva – yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyam pabbajanti tadanuttaram – brahmacariyapariyosānam dīṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja vihāsi. ‘Khīṇā jāti, vusitam brahmacariyam, kataṃ karaṇyam, nāparam itthattāyā’ti abbhaññāsi. Aññataro kho panāyasmā rāṭṭhapālo arahataṃ ahosi.

Atha kho āyasmā rāṭṭhapālo yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhvādetvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinno kho āyasmā rāṭṭhapālo bhagavantam etadavoca – “icchāmaham, bhante, mātāpitaro uddassetum, sace maṃ bhagavā anujānātī”ti. Atha kho bhagavā āyasmato rāṭṭhapālassa cetasā ceto paricca [cetoparivitakkam (sī. pī.)] manasākāsi. Yathā [yadā (sī. pī.)] bhagavā aññāsi – “abhabbo kho rāṭṭhapālo kulaputto sikkham paccakkhāya hīnāyāvattitu”nti, atha kho bhagavā āyasmantam rāṭṭhapālam etadavoca – “yassadāni tvam̄, rāṭṭhapāla, kālam maññasi”ti. Atha kho āyasmā rāṭṭhapālo uṭṭhāyāsanā bhagavantam abhvādetvā padakkhiṇam katvā senāsanam samsāmetvā pattacīvaramādāya yena thullakoṭṭhikam tena cārikam pakkāmi. Anupubbena cārikam caramāno yena thullakoṭṭhiko tadavasari. Tatra sudam āyasmā rāṭṭhapālo thullakoṭṭhike viharati rañño korabyassa migacire. Atha kho āyasmā rāṭṭhapālo pubbañhasamayam nivāsetvā pattacīvaramādāya thullakoṭṭhikam piṇḍāya pāvisi. Thullakoṭṭhike sapadānam piṇḍāya caramāno yena sakapitu nivesanam tenupasaṅkami. Tena kho pana samayena āyasmato rāṭṭhapālassa pitā majjhimāya dvārasālāya ullikhāpeti. Addasā kho āyasmato rāṭṭhapālassa pitā āyasmantam rāṭṭhapālam dūratova āgacchantam. Disvāna etadavoca – “imehi muṇḍakehi samaṇakehi amhākam̄ ekaputtako piyo manāpo pabbajito”ti. Atha kho āyasmā rāṭṭhapālo sakapitu nivesane neva dānam alattha na paccakkhānam; aññadatthu akkosameva alattha. Tena kho pana samayena āyasmato rāṭṭhapālassa nātidaśī ābhidosikam kummāsam chaḍdetukāmā hoti. Atha kho āyasmā rāṭṭhapālo tam nātidaśim etadavoca – “sacetam, bhagini, chaḍḍanīyadhammam, idha me patte ākirā”ti. Atha kho āyasmato rāṭṭhapālassa nātidaśī tam ābhidosikam kummāsam āyasmato rāṭṭhapālassa patte ākirantī hatthānañca pādānañca sarassa ca nimittam aggahesi.

300. Atha kho āyasmato rāṭṭhapālassa nātidaśī yenāyasmato rāṭṭhapālassa mātā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā āyasmato rāṭṭhapālassa mātarām etadavoca – “yaggheyye, jāneyyāsi – ‘ayyaputto rāṭṭhapālo anuppatto”ti. “Sace, je, saccam bhaṇasi, adāsim tam karomī”ti [saccam vadasi, adāsi bhavañti (sī. pī.), saccam vadasi, adāsi bhavissasi (ka.)]. Atha kho āyasmato rāṭṭhapālassa mātā yenāyasmato rāṭṭhapālassa pitā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā āyasmato rāṭṭhapālassa pitaram etadavoca – “yagghe, gahapati, jāneyyāsi – ‘rāṭṭhapālo kira kulaputto anuppatto”ti? Tena kho pana samayena āyasmā rāṭṭhapālo tam ābhidosikam kummāsam aññataram kuṭṭamūlam [kuḍḍam (sī. syā. kam. pī.)] nissāya paribhuñjati. Atha kho āyasmato rāṭṭhapālassa pitā yenāyasmā rāṭṭhapālo tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā āyasmantam rāṭṭhapālam etadavoca – “atthi nāma, tāta rāṭṭhapāla, ābhidosikam kummāsam paribhuñjissasi? Nanu, tāta rāṭṭhapāla, sakam geham gantabba”nti? “Kuto no, gahapati, amhākam geham agārasmā anagāriyam pabbajitānam? Anagārā mayam, gahapati. Agamamha kho te, gahapati, geham, tattha neva dānam alatthamha na paccakkhānam; aññadatthu akkosameva alatthamhā”ti. “Ehi, tāta rāṭṭhapāla, gharam gamissāmā”ti. “Alam, gahapati, kataṃ me ajja

bhattachiccam”. “Tena hi, tāta rāṭṭhapāla, adhivāsehi svātanāya bhatta”nti. Adhivāsesi kho āyasmā rāṭṭhapālo tuṇhībhāvena. Atha kho āyasmato rāṭṭhapālassa pitā āyasmato rāṭṭhapālassa adhivāsanam viditvā yena sakam nivesanam tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā mahantaṁ hiraññasuvaṇṇassa puñjam kārāpetvā kilañjehi paṭicchādetvā āyasmato rāṭṭhapālassa purāṇadutiyikā āmantesi – “etha tumhe, vadhuyo, yena alaṅkārena alaṅkatā pubbe rāṭṭhapālassa kulaputtassa piyā hotha manāpā tena alaṅkārena alaṅkarothā”ti.

301. Atha kho āyasmato rāṭṭhapālassa pitā tassā rattiyyā accayena sake nivesane pañītam khādanīyam bhojanīyam paṭiyādāpetvā āyasmato rāṭṭhapālassa kālam ārocesi – “kālo, tāta rāṭṭhapāla, niṭhitam bhatta”nti. Atha kho āyasmā rāṭṭhapālo pubbañhasamayam nivāsetvā pattacīvaramādāya yena sakapitu nivesanam tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdi. Atha kho āyasmato rāṭṭhapālassa pitā tam hiraññasuvaṇṇassa puñjam vivarāpetvā āyasmantam rāṭṭhapālam etadavoca – “idam te, tāta rāṭṭhapāla, mātu mattikam dhanam, aññam pettikam, aññam pitāmahaṁ. Sakkā, tāta rāṭṭhapāla, bhoge ca bhuñjitum puññāni ca kātum. Ehi tvam, tāta rāṭṭhapāla [rāṭṭhapāla sikkham paccakkhāya (sabbattha)], hīnāyāvattitvā bhoge ca bhuñjassu puññāni ca karohī”ti. “Sace me tvam, gahapati, vacanam kareyyāsi, imam hiraññasuvaṇṇassa puñjam sakate āropetvā nibbāhāpetvā majjhengaṅgāya nadiyā sote opilāpeyyāsi. Tam kissa hetu? Ye uppajjissanti hi te, gahapati, tatonidānam sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā”ti. Atha kho āyasmato rāṭṭhapālassa purāṇadutiyikā paccekam pādesu gahetvā āyasmantam rāṭṭhapālam etadavocum – “kīdisā nāma tā, ayyaputta, accharāyo yāsam tvam hetu brahmacariyam carasi”ti? “Na kho mayam, bhaginī, accharānam hetu brahmacariyam carāmā”ti. “Bhaginivādena no ayyaputto rāṭṭhapālo samudācarati”ti tā tattheva mucchitā papatiṁsu. Atha kho āyasmā rāṭṭhapālo pitaram etadavoca – “sace, gahapati, bhojanam dātabbam, detha; mā no viheṭhethā”ti. “Bhuñja, tāta rāṭṭhapāla, niṭhitam bhatta”nti. Atha kho āyasmato rāṭṭhapālassa pitā āyasmantam rāṭṭhapālam pañītena khādanīyena bhojanīyena sahatthā santappesi sampavāresi.

302. Atha kho āyasmā rāṭṭhapālo bhuttāvī onītapattapāṇī ṭhitakova imā gāthā abhāsi –

“Passa cittikatam bimbaṁ, arukāyaṁ samussitam;
Āturaṁ bahusaṅkappam, yassa natthi dhuvam ṭhiti.

“Passa cittikatam rūpam, maṇinā kuṇḍalena ca;
Aṭṭhi tacena onaddham, saha vatthebhi sobhati.

“Alattakakatā pādā, mukham cuṇṇakamakkhitam;
Alam bālassa mohāya, no ca pāragavesino.

“Aṭṭhpadakatā kesā, nettā añjanamakkhitā;
Alam bālassa mohāya, no ca pāragavesino.

“Añjanīva navā [añjanīvaṇṇavā (ka.)] cittā, pūtikāyo alaṅkato;
Alam bālassa mohāya, no ca pāragavesino.

“Odahi migavo pāsam, nāsadā vākaram migo;
Bhutvā nivāpam gacchāma [gacchāmi (syā. ka.)], kandante migabandhake”ti.

Atha kho āyasmā rāṭṭhapālo ṭhitakova imā gāthā bhāsitvā yena rañño korabyassa migacīram tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā aññatarasmiṁ rukkhamūle divāvihāram nisīdi.

303. Atha kho rājā korabyo migavaṁ āmantesi – “sodhehi, samma migava, migacīram uyyānabhūmim; gacchāma subhūmim dassanāyā”ti. “Evam, devā”ti kho migavo rañño korabyassa paṭissutvā migacīram sodhento addasa āyasmantam rāṭṭhapālam aññatarasmiṁ rukkhamūle divāvihāram

nisinnam. Disvāna yena rājā korabyo tenupasañkami; upasañkamitvā rājānam korabyam etadavoca – “suddham kho te, deva, migacīram. Atthi cettha raṭṭhapālo nāma kulaputto imasmiṃyeva thullakoṭṭhike aggakulassa putto yassa tvam abhiñham kittayamāno ahosi, so aññatarasmiṃ rukkhamūle divāvihāraṇam nisinno”ti. “Tena hi, samma migava, alam dānajja uyyānabhūmiyā. Tameva dāni mayam bhavantam raṭṭhapālam payirupāsissāmā”ti. Atha kho rājā korabyo “yam tattha khādanīyam bhojanīyam paṭiyattam tam sabbam vissajjhethā”ti vatvā bhadrāni bhadrāni yānāni yojāpetvā bhadram yānam abhiruhitvā bhadrehi bhadrehi yānehi thullakoṭṭhikamhā niyyāsi mahaccarājānubhāvena [mahaccā rājānubhāvena (sī.)] āyasmantam raṭṭhapālam dassanāya. Yāvatikā yānassa bhūmi yānena gantvā yānā paccorohitvā pattikova ussaṭāya ussaṭāya parisāya yenāyasmā raṭṭhapālo tenupasañkami; upasañkamitvā āyasmatā raṭṭhapālena saddhiṃ sammodi. Sammodanīyam kathaṃ sāraṇīyam vītisāretvā ekamantam atīhāsi. Ekamantam tīto kho rājā korabyo āyasmantam raṭṭhapālam etadavoca – “idha bhavam raṭṭhapāla hatthatthare [kaṭṭhatthare (syā. kam.)] nisīdatū”ti. “Alam, mahārāja, nisīda tvam; nisinno aham sake āsane”ti. Nisīdi rājā korabyo paññatte āsane. Nisajja kho rājā korabyo āyasmantam raṭṭhapālam etadavoca –

304. “Cattārimāni, bho raṭṭhapāla, pārijuññāni yehi pārijuññehi samannāgatā idhekacce kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajanti. Katamāni cattāri? Jarāpārijuññam, byādhipārijuññam, bhogapārijuññam, nātipārijuññam. Katamañca, bho raṭṭhapāla, jarāpārijuññam? Idha, bho raṭṭhapāla, ekacco jiṇo hoti vuḍḍho mahallako addhagato vayoanuppatto. So iti paṭisañcikkhati – ‘aham khomhi etarahi jiṇo vuḍḍho mahallako addhagato vayoanuppatto. Na kho pana mayā sukaram anadhigataṃ vā bhogam adhigantum adhigataṃ vā bhogam phātim kātum [phāti kattum (sī.)]. Yamnūnāham kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajeyya’nti. So tena jarāpārijuññena samannāgato kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajati. Idam vuccati, bho raṭṭhapāla, jarāpārijuññam. Bhavam kho pana raṭṭhapālo etarahi daharo yuvā susukālakeso bhadrena yobbanena samannāgato pathamena vayasā. Tam bhoto raṭṭhapālassa jarāpārijuññam natthi. Kim bhavam raṭṭhapālo nātvā vā disvā vā sutvā vā agārasmā anagāriyam pabbajito?

“Katamañca, bho raṭṭhapāla, byādhipārijuññam? Idha, bho raṭṭhapāla, ekacco ābādhiko hoti dukkhitō bālhagilāno. So iti paṭisañcikkhati – ‘aham khomhi etarahi ābādhiko dukkhitō bālhagilāno. Na kho pana mayā sukaram anadhigataṃ vā bhogam adhigantum adhigataṃ vā bhogam phātim kātum. Yamnūnāham kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajeyya’nti. So tena byādhipārijuññena samannāgato kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajati. Idam vuccati, bho raṭṭhapāla, byādhipārijuññam. Bhavam kho pana raṭṭhapālo etarahi appābādho appātaiko samavepākiniyā gahaṇiyā samannāgato nātisitāya nāccuṇhāya. Tam bhoto raṭṭhapālassa byādhipārijuññam natthi. Kim bhavam raṭṭhapālo nātvā vā disvā vā sutvā vā agārasmā anagāriyam pabbajito?

“Katamañca, bho raṭṭhapāla, bhogapārijuññam? Idha, bho raṭṭhapāla, ekacco aḍḍho hoti mahaddhano mahābhogo. Tassa te bhogā anupubbena parikkhayam gacchanti. So iti paṭisañcikkhati – ‘aham kho pubbe aḍḍho ahosim mahaddhano mahābhogo. Tassa me te bhogā anupubbena parikkhayam gatā. Na kho pana mayā sukaram anadhigataṃ vā bhogam adhigantum adhigataṃ vā bhogam phātim kātum. Yamnūnāham kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajeyya’nti. So tena bhogapārijuññena samannāgato kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajati. Idam vuccati, bho raṭṭhapāla, bhogapārijuññam. Bhavam kho pana raṭṭhapālo imasmiṃyeva thullakoṭṭhike aggakulassa putto. Tam bhoto raṭṭhapālassa bhogapārijuññam natthi. Kim bhavam raṭṭhapālo nātvā vā disvā vā sutvā vā agārasmā anagāriyam pabbajito?

“Katamañca, bho raṭṭhapāla, nātipārijuññam? Idha, bho raṭṭhapāla, ekaccassa bahū honti mittāmaccā nātisalohitā. Tassa te nātakā anupubbena parikkhayam gacchanti. So iti paṭisañcikkhati –

‘mamam̄ kho pubbe bahū ahesum̄ mittāmaccā ñātisālohitā. Tassa me te anupubbena parikkhayam̄ gatā. Na kho pana mayā sukaram̄ anadhigataṁ vā bhogam̄ adhigantum̄ adhigataṁ vā bhogam̄ phātim̄ kātum̄. Yamnūnāhaṁ kesamassum̄ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam̄ pabbajeyya’nti. So tena ñātipārijuññena samannāgato kesamassum̄ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam̄ pabbajati. Idam̄ vuccati, bho raṭṭhapāla, ñātipārijuññam̄. Bhoto kho pana raṭṭhapālassa imasmiṃyeva thullakoṭhike bahū mittāmaccā ñātisālohitā. Tam̄ bhoto raṭṭhapālassa ñātipārijuññam̄ natthi. Kim̄ bhavaṃ raṭṭhapālo ñatvā vā disvā vā sutvā vā agārasmā anagāriyam̄ pabbajito?

“Imāni kho, bho raṭṭhapāla, cattāri pārijuññāni, yehi pārijuññehi samannāgatā idhekacce kesamassum̄ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam̄ pabbajanti. Tāni bhoto raṭṭhapālassa natthi. Kim̄ bhavaṃ raṭṭhapālo ñatvā vā disvā vā sutvā vā agārasmā anagāriyam̄ pabbajito”ti?

305. “Atthi kho, mahārāja, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena cattāro dhammaduddesā uddiṭṭhā, ye aham̄ [yamaham̄ (syā. kam̄. ka.)] ñatvā ca disvā ca sutvā ca agārasmā anagāriyam̄ pabbajito. Katame cattāro? ‘Upaniyyati loko addhuvo’ti kho, mahārāja, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena paṭhamo dhammaduddeso uddiṭṭho, yamaham̄ ñatvā ca disvā sutvā ca agārasmā anagāriyam̄ pabbajito. ‘Atāṇo loko anabhissaro’ti kho, mahārāja, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena dutiyo dhammaduddeso uddiṭṭho, yamaham̄ ñatvā ca disvā sutvā ca agārasmā anagāriyam̄ pabbajito. ‘Assako loko, sabbam̄ pahāya gamanīya’nti kho, mahārāja, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena tatiyo dhammaduddeso uddiṭṭho, yamaham̄ ñatvā ca disvā sutvā ca agārasmā anagāriyam̄ pabbajito. ‘Ūno loko atitto taṇhādāso’ti kho, mahārāja, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena catuttho dhammaduddeso uddiṭṭho, yamaham̄ ñatvā ca disvā sutvā ca agārasmā anagāriyam̄ pabbajito. Ime kho, mahārāja, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena cattāro dhammaduddesā uddiṭṭhā, ye aham̄ ñatvā ca disvā sutvā ca agārasmā anagāriyam̄ pabbajito”ti.

306. ““Upaniyyati loko addhuvo’ti – bhavaṃ raṭṭhapālo āha. Imassa, bho raṭṭhapāla, bhāsitassa katham̄ attho daṭṭhabbo”ti? “Tam̄ kiṃ maññasi, mahārāja, tvam̄ vīsativassuddesikopi paññavīsativassuddesikopi hatthismimpi katāvī assasmimpi katāvī rathasmimpi katāvī tharusmimpi katāvī ūrubalī bāhubalī alamatto saṅgāmāvacaro”ti? “Ahosiṃ aham̄, bho raṭṭhapāla, vīsativassuddesikopi paññavīsativassuddesikopi hatthismimpi katāvī assasmimpi katāvī rathasmimpi katāvī dhanusmimpi katāvī tharusmimpi katāvī ūrubalī bāhubalī alamatto saṅgāmāvacaro. Apkekadāham̄, bho raṭṭhapāla, iddhimāva maññe na [iddhimā maññe na (syā. kam̄.), iddhimā ca maññe (sī.), na viya maññe (ka.)] attano balena samasamam̄ samanupassāmī”ti. “Tam̄ kiṃ maññasi, mahārāja, evameva tvam̄ etarahi ūrubalī bāhubalī alamatto saṅgāmāvacaro”ti? “No hidam̄, bho raṭṭhapāla. Etarahi jinno vuḍḍho mahallako addhagato vayoanuppatto āsītiko me vayo vattati. Apkekadāham̄, bho raṭṭhapāla, ‘idha pādaṃ karissāmī’ti aññeneva pādaṃ karomī”ti. “Idam̄ kho tam̄, mahārāja, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena sandhāya bhāsitam – ‘upaniyyati loko addhuvo’ti, yamaham̄ ñatvā ca disvā sutvā ca agārasmā anagāriyam̄ pabbajito”ti. “Acchariyam̄, bho raṭṭhapāla, abbhutam̄, bho raṭṭhapāla! Yāva subhāsitam̄ cidaṃ tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena – ‘upaniyyati loko addhuvo’ti. Upaniyyati hi, bho raṭṭhapāla, loko addhuvo.

“Samvijjante kho, bho raṭṭhapāla, imasmiṃ rājakule hatthikāyāpi assakāyāpi rathakāyāpi pattikāyāpi, amhākam̄ āpadāsu pariyodhāya vattissanti. ‘Atāṇo loko anabhissaro’ti – bhavaṃ raṭṭhapālo āha. Imassa pana, bho raṭṭhapāla, bhāsitassa katham̄ attho daṭṭhabbo”ti? “Tam̄ kiṃ maññasi, mahārāja, atthi te koci anusāyiko ābādho”ti? “Atthi me, bho raṭṭhapāla, anusāyiko ābādho. Apkekā mam, bho raṭṭhapāla, mittāmaccā ñātisālohitā parivāretvā ṭhitā honti – ‘idāni rājā korabyo kālam̄ karissati, idāni rājā korabyo kālam̄ karissatī’”ti. “Tam̄ kiṃ maññasi, mahārāja, labhasi tvam̄ te mittāmacce ñātisālohitē – ‘āyantu me bhonto mittāmaccā ñātisālohitā, sabbeva santā imam̄ vedanam̄ samvibhajatha, yathāham̄

lahukatarikam̄ vedanam̄ vediyya'nti – udāhu tvam̄yeva tam̄ vedanam̄ vediyyasī”ti? “Nāham̄, bho raṭṭhapāla, labhāmi te mittāmacce nātisālohitā, sabbeva santā imam̄ vedanam̄ saṃvibhajatha, yathāham̄ lahukatarikam̄ vedanam̄ vediyya'nti. Atha kho ahameva tam̄ vedanam̄ vediyyam̄”ti. “Idam̄ kho tam̄, mahārāja, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena sandhāya bhāsitam̄ – ‘atāno loko anabhissaro’ti, yamaham̄ nātvā ca disvā sutvā ca agārasmā anagāriyam̄ pabbajito”ti. “Acchariyam̄, bho raṭṭhapāla, abbhutam̄, bho raṭṭhapāla! Yāva subhāsitam̄ cidam̄ tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena – ‘atāno loko anabhissaro’ti. Atāno hi, bho raṭṭhapāla, loko anabhissaro.

“Samvijjati kho, bho raṭṭhapāla, imasmim̄ rājakule pahūtaṃ hiraññasuvaṇṇam̄ bhūmigatañca veħasagatañca. ‘Assako loko, sabbam̄ pahāya gamanīya'nti – bhavam̄ raṭṭhapālo āha. Imassa pana, bho raṭṭhapāla, bhāsitassa katham̄ attho daṭṭhabbo”ti? “Tam̄ kiṃ maññasi, mahārāja, yathā tvam̄ etarahi pañcahi kāmaguṇehi samappito samaṅgībhūto paricāresi, lacchasi tvam̄ parathṭāpi – ‘evamevāham̄ imeheva pañcahi kāmaguṇehi samappito samaṅgībhūto paricāremī’ti, udāhu aññe imam̄ bhogam̄ paṭipajjissanti, tvam̄ pana yathākammaṃ gamissasī”ti? “Yathāham̄, bho raṭṭhapāla, etarahi pañcahi kāmaguṇehi samappito samaṅgībhūto paricāremī, nāham̄ lacchāmi parathṭāpi – ‘evameva imeheva pañcahi kāmaguṇehi samappito samaṅgībhūto paricāremī’ti. Atha kho aññe imam̄ bhogam̄ paṭipajjissanti; aham̄ pana yathākammaṃ gamissāmī”ti. “Idam̄ kho tam̄, mahārāja, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena sandhāya bhāsitam̄ – ‘assako loko, sabbam̄ pahāya gamanīya'nti, yamaham̄ nātvā ca disvā ca sutvā ca agārasmā anagāriyam̄ pabbajito”ti. “Acchariyam̄, bho raṭṭhapāla, abbhutam̄, bho raṭṭhapāla! Yāva subhāsitam̄ cidam̄ tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena – ‘assako loko, sabbam̄ pahāya gamanīya'nti. Assako hi, bho raṭṭhapāla, loko sabbam̄ pahāya gamanīyam̄.

““Ūno loko atitto taṇhādāso’ti – bhavam̄ raṭṭhapālo āha. Imassa, bho raṭṭhapāla, bhāsitassa katham̄ attho daṭṭhabbo”ti? “Tam̄ kiṃ maññasi, mahārāja, phītam̄ kurum̄ ajjhāvasasī”ti? “Evam̄, bho raṭṭhapāla, phītam̄ kurum̄ ajjhāvasāmī”ti. “Tam̄ kiṃ maññasi, mahārāja, idha puriso āgaccheyya puratthimāya disāya saddhāyiko paccayiko. So tam̄ upasāñkamitvā evam̄ vadeyya – ‘yagghe, mahārāja, jāneyyāsi, aham̄ āgacchāmi puratthimāya disāya? Tatthaddasam̄ mahantam̄ janapadaṃ iddhañceva phītañca bahujanam̄ ākiṇñamanussam̄. Bahū tattha hatthikāyā assakāyā rathakāyā pattikāyā; bahu tattha dhanadhañnam̄ [dantājinam̄ (sī. syā. kam̄. pī.)]; bahu tattha hiraññasuvaṇṇam̄ akatañceva katañca; bahu tattha itthipariggaho. Sakkā ca tāvatakenaeva balamattena [balatthena (sī. syā. kam̄. pī.), bahalatthena (ka.)] abhivijinitum̄. Abhivijina, mahārājā’ti, kinti nam̄ kareyyāsi”ti? “Tampi mayam̄, bho raṭṭhapāla, abhivijiya ajjhāvaseyyāmā”ti. “Tam̄ kiṃ maññasi, mahārāja, idha puriso āgaccheyya pacchimāya disāya... uttarāya disāya... dakkhiṇāya disāya... parasamuddato saddhāyiko paccayiko. So tam̄ upasāñkamitvā evam̄ vadeyya – ‘yagghe, mahārāja, jāneyyāsi, aham̄ āgacchāmi parasamuddato? Tatthaddasam̄ mahantam̄ janapadaṃ iddhañceva phītañca bahujanam̄ ākiṇñamanussam̄. Bahū tattha hatthikāyā assakāyā rathakāyā pattikāyā; bahu tattha dhanadhañnam̄; bahu tattha hiraññasuvaṇṇam̄ akatañceva katañca; bahu tattha itthipariggaho. Sakkā ca tāvatakenaeva balamattena abhivijinitum̄. Abhivijina, mahārājā’ti, kinti nam̄ kareyyāsi”ti? “Tampi mayam̄, bho raṭṭhapāla, abhivijiya ajjhāvaseyyāmā”ti. “Idam̄ kho tam̄, mahārāja, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena sandhāya bhāsitam̄ – ‘ūno loko atitto taṇhādāso’ti, yamaham̄ nātvā ca disvā sutvā ca agārasmā anagāriyam̄ pabbajito”ti. “Acchariyam̄, bho raṭṭhapāla, abbhutam̄, bho raṭṭhapāla! Yāva subhāsitam̄ cidam̄ tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena – ‘ūno loko atitto taṇhādāso’ti. Ūno hi, bho raṭṭhapāla, loko atitto taṇhādāso”ti.

Idamavoca āyasmā raṭṭhapālo. Idam̄ vatvā athāparam̄ etadavoca –

307. “Passāmi loke sadhane manusse,

Laddhāna vittam̄ na dadanti mohā;

Luddhā dhanam [laddhā dhanam (ka.)] sannicayam karonti,
Bhiyyova kāme abhipathayanti.

“Rājā pasayhā pathavim vijitvā,
Sasāgarantam mahimāvasanto [mahiyyā vasanto (sī. ka.)];
Oram samuddassa atittarūpo,
Pāram samuddassapi patthayetha.

“Rājā ca aññe ca bahū manussā,
Avītatañhā [atittatañhā (ka.)] maraṇam upenti;
Ūnāva hutvāna jahanti deham,
Kāmehi lokamhi na hatthi titti.

“Kandanti nam ñatī pakiriya kese,
Ahovatā no amarāti cāhu;
Vatthena nam pārutam nīharitvā,
Citaṇam samādāya [samādhāya (sī.)] tatoḍahanti.

“So ḍayhati sūlehi tujjamāno,
Ekena vatthena pahāya bhoge;
Na mīyamānassa bhavanti tāṇā,
Ñatīdha mittā atha vā sahāyā.

“Dāyādakā tassa dhanaṇ haranti,
Satto pana gacchati yena kammam;
Na mīyamānam dhanamanveti kiñci,
Puttā ca dārā ca dhanañca ratṭham.

“Na dīghamāyum labhate dhanena, na cāpi vittena jaram vihanti;
Appam hidam jīvitamāhu dhīrā, assassatam vippariṇāmadhammam.

“Aḍḍhā daliddā ca phusanti phassam,
Bālo ca dhīro ca tatheva phuṭṭho;
Bālo ca bālyā vadhitova seti,
Dhīro ca [dhīrova (ka.)] na vedhati phassaphuṭṭho.

“Tasmā hi paññāva dhanena seyyo,
Yāya vosānamidhādhigacchati;
Abyositattā [asositattā (sī. pī.)] hi bhavābhavesu,
Pāpāni kammāni karonti mohā.

“Upeti gabbhañca parañca lokam,
Saṁsāramāpajja paramparāya;
Tassappapañño abhisaddahanto,
Upeti gabbhañca parañca lokam.

“Coro yathā sandhimukhe gahito,
Sakammunā haññati pāpadhammo;
Evaṇam pajā pecca paramhi loke,
Sakammunā haññati pāpadhammo.

“Kāmāhi citrā madhurā manoramā,
Virūparūpena mathenti cittam;
Ādīnavam kāmaguṇesu disvā,
Tasmā aham pabbajitomhi rāja.

“Dumapphalāneva patanti māṇavā,
Daharā ca vuḍḍhā ca sarīrabhedā;
Etampi disvā [evampi disvā (sī.), etam viditvā (syā. kaṇ.)] pabbajitomhi rāja,
Apaṇṇakam sāmaññameva seyyo”ti.

Raṭṭhapālasuttam niṭṭhitam dutiyam.

3. Maghadevasuttam

308. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā mithilāyam viharati maghadevaambavane [makhādevaambavane (sī. pī.), magghadevaambavane (ka.)]. Atha kho bhagavā aññatarasmiṇ padese sitam pātvākāsi. Atha kho āyasmato ānandassa etadahosi – “ko nu kho hetu, ko paccayo bhagavato sitassa pātukammāya? Na akāraṇena tathāgatā sitam pātukarontī”ti. Atha kho āyasmā ānando ekamṣam cīvaraṇam katvā yena bhagavā tenañjaliṁ pañāmetvā bhagavantam etadavoca – “ko nu kho, bhante, hetu, ko paccayo bhagavato sitassa pātukammāya? Na akāraṇena tathāgatā sitam pātukarontī”ti.

“Bhūtapubbaṇ, ānanda, imissāyeva mithilāyam rājā ahosi maghadevo nāma dhammiko dhammarājā dhamme ṭhito mahārājā; dhammam carati brāhmaṇagahapatisu negamesu ceva jānapadesu ca; uposathañca upavasati cātuddasim pañcadasiṁ atṭhamiñca pakkhassa. Atha kho, ānanda, rājā maghadevo bahūnaṁ vassānaṁ bahūnaṁ vassasatānaṁ bahūnaṁ vassasahassānaṁ accayena kappakam āmantesi – ‘yadā me, samma kappaka, passeyyāsi sirasmiṇ palitāni jātāni, atha me āroceyyāsi’ti. ‘Evam, devā’ti kho, ānanda, kappako rāñño maghadevassa paccassosi. Addasā kho, ānanda, kappako bahūnaṁ vassānaṁ bahūnaṁ vassasatānaṁ bahūnaṁ vassasahassānaṁ accayena rāñño maghadevassa sirasmiṇ palitāni jātāni. Disvāna rājānaṁ maghadevam etadavoca – ‘pātubhūtā kho devassa devadūtā, dissanti sirasmiṇ palitāni jātāni’ti. ‘Tena hi, samma kappaka, tāni palitāni sādhukam sanḍāsenā uddharitvā mama añjalismiṇ patiṭṭhāpehi’ti. ‘Evam, devā’ti kho, ānanda, kappako rāñño maghadevassa paṭissutvā tāni palitāni sādhukam sanḍāsenā uddharitvā rāñño maghadevassa añjalismiṇ patiṭṭhāpesi.

309. “Atha kho, ānanda, rājā maghadevo kappakassa gāmavaram datvā jeṭṭhaputtaṁ kumāram āmantāpetvā etadavoca – ‘pātubhūtā kho me, tāta kumāra, devadūtā; dissanti sirasmiṇ palitāni jātāni; bhuttā kho pana me mānusakā kāmā; samayo dibbe kāme pariyesitum. Ehi tvam, tāta kumāra, imam rajjam paṭipajja. Aham pana kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajissāmi. Tena hi, tāta kumāra, yadā tvampi passeyyāsi sirasmiṇ palitāni jātāni, atha kappakassa gāmavaram datvā jeṭṭhaputtaṁ kumāram sādhukam rajje samanusāsitvā kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajeyyāsi. Yena me idam kalyāṇam vattam nihitam anuppavatteyyāsi, mā kho me tvam antimapuriso ahosi. Yasmiṇ kho, tāta kumāra, purisayuge vattamāne evarūpassa kalyāṇassa vattassa samucchedo hoti so tesam antimapuriso hoti. Tam tāham, tāta kumāra, evam vadāmi – yena me idam kalyāṇam vattam nihitam anuppavatteyyāsi, mā kho me tvam antimapuriso ahosi’ti. Atha kho, ānanda, rājā maghadevo kappakassa gāmavaram datvā jeṭṭhaputtaṁ kumāram sādhukam rajje samanusāsitvā imasmiṇeva maghadevaambavane kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbaji. So mettāsaṅghatena cetasā ekam disam pharitvā vihāsi, tathā dutiyam, tathā tatiyam, tathā catuttham; iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantam lokam upekkhāsaṅghatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyābajjhena [abyāpajjhena (sī. syā. kaṇ. pī.), abyāpajjena (ka.)] pharitvā vihāsi. Karuṇāsaṅghatena cetasā... muditāsaṅghatena cetasā... upekkhāsaṅghatena cetasā ekam disam pharitvā vihāsi, tathā dutiyam, tathā tatiyam, tathā catuttham; iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantam lokam upekkhāsaṅghatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyābajjhena pharitvā

vihāsi.

“Rājā kho panānanda, maghadevo caturāśītivassasahassāni kumārakīlitam kīli,
caturāśītivassasahassāni oparajjam kāresi, caturāśītivassasahassāni rajjam kāresi,
caturāśītivassasahassāni imasmīmyeva maghadevaambavane agārasmā anagāriyam pabbajito
brahmacariyamacari. So cattāro brahmavihāre bhāvetvā kāyassa bhedā param marañā brahmalokūpago
ahosi.

310. “Atha kho rañño, ānanda, maghadevassa putto bahūnam vassānam bahūnam vassasatānam
bahūnam vassasahassānam accayena kappakam āmantesi – ‘yadā me, samma kappaka, passeyyāsi
sirasmīm palitāni jātāni, atha kho āroceyyāsī’ti. ‘Evam, devā’ti kho, ānanda, kappako rañño
maghadevassa puttassa paccassosi. Addasā kho, ānanda, kappako bahūnam vassānam bahūnam
vassasatānam bahūnam vassasahassānam accayena rañño maghadevassa puttassa sirasmīm palitāni
jātāni. Disvāna rañño maghadevassa puttam etadavoca – ‘pātubhūtā kho devassa devadūtā; dissanti
sirasmīm palitāni jātāni’ti. ‘Tena hi, samma kappaka, tāni palitāni sādhukam sañdāsenā uddharitvā
mama añjalismīm patiṭṭhāpehī’ti. ‘Evam, devā’ti kho, ānanda, kappako rañño maghadevassa puttassa
pañissutvā tāni palitāni sādhukam sañdāsenā uddharitvā rañño maghadevassa puttassa añjalismīm
patiṭṭhāpesi.

“Atha kho, ānanda, rañño maghadevassa putto kappakassa gāmavaram datvā jetṭhaputtam
kumāram āmantāpetvā etadavoca – ‘pātubhūtā kho, me, tāta kumāra, devadūtā; dissanti sirasmīm
palitāni jātāni; bhuttā kho pana me mānusakā kāmā; samayo dibbe kāme pariyesitum. Ehi tvam, tāta
kumāra, imam rajjam paṭipajja. Aham pana kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā
agārasmā anagāriyam pabbajissāmi. Tena hi, tāta kumāra, yadā tvampi passeyyāsi sirasmīm palitāni
jātāni, atha kappakassa gāmavaram datvā jetṭhaputtam kumāram sādhukam rajje samanusāsitvā
kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajeyyāsi. Yena me idam
kalyāṇam vattam nihitam anuppavatteyyāsi, mā kho me tvam antimapuriso ahosi. Yasmiṃ kho, tāta
kumāra, purisayuge vattamāne evarūpassa kalyāṇassa vattassa samucchedo hoti so tesam antimapuriso
hoti. Tam tāham, tāta kumāra, evam vadāmi – yena me idam kalyāṇam vattam nihitam
anuppavatteyyāsi, mā kho me tvam antimapuriso ahosī’ti. Atha kho, ānanda, rañño maghadevassa putto
kappakassa gāmavaram datvā jetṭhaputtam kumāram sādhukam rajje samanusāsitvā imasmīmyeva
maghadevaambavane kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbaji.
So mettāsaṅghatena cetasā ekam disam pharitvā vihāsi, tathā dutiyam, tathā tatiyam, tathā catuttham; iti
uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantam lokam mettāsaṅghatena cetasā vipulena
mahaggatena appamāṇena averena abyābajjhena pharitvā vihāsi. Karuṇāsaṅghatena cetasā...
muditāsaṅghatena cetasā... upekkhāsaṅghatena cetasā ekam disam pharitvā vihāsi, tathā dutiyam, tathā
tatiyam, tathā catuttham; iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantam lokam
upekkhāsaṅghatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyābajjhena pharitvā vihāsi.
Rañño kho panānanda, maghadevassa putto caturāśītivassasahassāni kumārakīlitam kīli,
caturāśītivassasahassāni oparajjam kāresi, caturāśītivassasahassāni rajjam kāresi,
caturāśītivassasahassāni imasmīmyeva maghadevaambavane agārasmā anagāriyam pabbajito
brahmacariyamacari. So cattāro brahmavihāre bhāvetvā kāyassa bhedā param marañā brahmalokūpago
ahosi.

311. “Rañño kho panānanda, maghadevassa puttapaputtakā tassa paramparā caturāśītirājasahassāni
[caturāśītikhattiyasahassāni (sī. pī.), caturāśītisahassāni (syā. kam.)] imasmīmyeva maghadevaambavane
kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajimṣu. Te
mettāsaṅghatena cetasā ekam disam pharitvā vihariṣu, tathā dutiyam, tathā tatiyam, tathā catuttham; iti
uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantam lokam mettāsaṅghatena cetasā vipulena
mahaggatena appamāṇena averena abyābajjhena pharitvā vihariṣu. Karuṇāsaṅghatena cetasā...
muditāsaṅghatena cetasā... upekkhāsaṅghatena cetasā ekam disam pharitvā vihariṣu, tathā dutiyam,

tathā tatiyam, tathā catuttham; iti uddhamadho tiriyan sabbadhi sabbattatāya sabbāvantam lokam upekkhāsahagatena cetā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyābajjhena pharitvā vihariṁsu. Caturāśītivassasahassāni kumārakīlitam kīliṁsu, caturāśītivassasahassāni oparajjam kāresum, caturāśītivassasahassāni rajjam kāresum, caturāśītivassasahassāni imasmiṁyeva maghadevaambavane agārasmā anagāriyam pabbajitā brahmacariyamacariṁsu. Te cattāro brahmavihāre bhāvetvā kāyassa bhedā param maraṇā brahmalokūpagā ahesum. Nimi tesam rājā [rājānam (sī. pī.)] pacchimako ahosi dhammadiko dhammarājā dhamme ṭhito mahārājā; dhammaṁ carati brāhmaṇagahapatikesu negamesu ceva jānapadesu ca; uposathañca upavasati cātuddasim pañcadasim atṭhamiñca pakkhassa.

312. “Bhūtapubbaṁ, ānanda, devānaṁ tāvatiṁsānaṁ sudhammāyaṁ sabhāyaṁ sannisinnānaṁ sannipatitānaṁ ayamantarākathā udapādi – ‘lābhā vata, bho, videhānaṁ, suladdhaṁ vata, bho, videhānaṁ, yesam nimi rājā dhammadiko dhammarājā dhamme ṭhito mahārājā; dhammaṁ carati brāhmaṇagahapatikesu negamesu ceva jānapadesu ca; uposathañca upavasati cātuddasim pañcadasim atṭhamiñca pakkhassā’ti. Atha kho, ānanda, sakko devānamindo deve tāvatiṁse āmantesi – ‘iccheyyātha no tumhe, mārisā, nimim rājānaṁ daṭṭhu’nti? ‘Icchāma mayam, mārisa, nimim rājānaṁ daṭṭhu’nti. Tena kho pana, ānanda, samayena nimi rājā tadauposathe pannarase sīsaṁnhāto [sasīsam nahāto (sī.), sīsaṁnhāto (syā. kam.)] uposathiko uparipāsādavaragato nisinno hoti. Atha kho, ānanda, sakko devānamindo – seyyathāpi nāma balavā puriso samiñjitaṁ vā bāham pasāreyya, pasāritam vā bāham samiñjeyya, evameva – devesu tāvatiṁsesu antarahito nimissa rañño pamukhe pāturahosi. Atha kho, ānanda, sakko devānamindo nimim rājānaṁ etadavoca – ‘lābhā te, mahārāja, suladdhaṁ te, mahārāja. Devā, mahārāja, tāvatiṁsā sudhammāyaṁ sabhāyaṁ kittayamānarūpā sannisinnā – ‘lābhā vata, bho, videhānaṁ, suladdhaṁ vata, bho, videhānaṁ, yesam nimi rājā dhammadiko dhammarājā dhamme ṭhito mahārājā; dhammaṁ carati brāhmaṇagahapatikesu negamesu ceva jānapadesu ca; uposathañca upavasati cātuddasim pañcadasim atṭhamiñca pakkhassā’ti. Devā te, mahārāja, tāvatiṁsā dassanakāmā. Tassa te aham, mahārāja, sahassayuttam ājaññaratham pahiñissāmi; abhiruheyাsi, mahārāja, dibbaṁ yānaṁ avikampamāno’ti. Adhivāsesi kho, ānanda, nimi rājā tuṇhībhāvena.

313. “Atha kho, ānanda, sakko devānamindo nimissa rañño adhivāsanam viditvā – seyyathāpi nāma balavā puriso samiñjitaṁ vā bāham pasāreyya, pasāritam vā bāham samiñjeyya, evameva – nimissa rañño pamukhe antarahito devesu tāvatiṁsesu pāturahosi. Atha kho, ānanda, sakko devānamindo mātaliṁ saṅgāhakam āmantesi – ‘ehi tvam, samma mātali, sahassayuttam ājaññaratham yojetvā nimim rājānaṁ upasaṅkamitvā evam vadehi – ayam te, mahārāja, sahassayutto ājaññaratho sakkena devānamindena pesito; abhiruheyাsi, mahārāja, dibbaṁ yānaṁ avikampamāno’ti. ‘Evam, bhaddantavā’ti kho, ānanda, mātali saṅgāhako sakassa devānamindassa paṭissutvā sahassayuttam ājaññaratham yojetvā nimim rājānaṁ upasaṅkamitvā etadavoca – ‘ayam te, mahārāja, sahassayutto ājaññaratho sakkena devānamindena pesito; abhiruha, mahārāja, dibbaṁ yānaṁ avikampamāno. Api ca, mahārāja, katamena tam nemi, yena vā pāpakammā pāpakānaṁ kammānaṁ vipākaṁ paṭisamvedenti, yena vā kalyāṇakammā kalyāṇakammānaṁ vipākaṁ paṭisamvedent’ti? ‘Ubhayeneva mam, mātali, nehī’ti. Sampavesesi [sampāpesi (sī. pī.)] kho, ānanda, mātali, saṅgāhako nimim rājānaṁ sudhammam sabham. Addasā kho, ānanda, sakko devānamindo nimim rājānaṁ dūratova āgacchantam. Disvāna nimim rājānaṁ etadavoca – ‘ehi kho, mahārāja. Svāgatam, mahārāja. Devā te dassanakāmā, mahārāja, tāvatiṁsā sudhammāyaṁ sabhāyaṁ kittayamānarūpā sannisinnā – ‘lābhā vata, bho, videhānaṁ, suladdhaṁ vata, bho, videhānaṁ, yesam nimi rājā dhammadiko dhammarājā dhamme ṭhito mahārājā; dhammaṁ carati brāhmaṇagahapatikesu negamesu ceva jānapadesu ca; uposathañca upavasati cātuddasim pañcadasim atṭhamiñca pakkhassā’ti. Devā te, mahārāja, tāvatiṁsā dassanakāmā. Abhirama, mahārāja, devesu devānubhāvenā’ti. ‘Alam, mārisa, tattheva mam mithilam paṭinetu. Tathāham dhammaṁ carissāmi brāhmaṇagahapatikesu negamesu ceva jānapadesu ca; uposathañca upavasāmi cātuddasim pañcadasim atṭhamiñca pakkhassā’ti.

314. “Atha kho, ānanda, sakko devānamindo mātaliṁ saṅgāhakam āmantesi – ‘ehi tvam, samma mātali, sahassayuttam ājaññaratham yojetvā nimim rājānaṁ tattheva mithilam paṭinehī’ti. ‘Evam,

bhaddantavā’ti kho, ānanda, mātali saṅgāhako sakkassa devānamindassa paṭissutvā sahassayuttam ājaññaratham yojetvā nimiñ rājānam tattheva mithilañ paṭinesi. Tatra sudañ, ānanda, nimi rājā dhammam carati brāhmaṇagahapatikesu negamesu ceva jānapadesu ca, uposathañca upavasati cātuddasim pañcadasim atṭhamiñca pakkhassāti. Atha kho, ānanda, nimi rājā bahūnañ vassānam bahūnañ vassasatānam bahūnañ vassasahassānam accayena kappakam āmantesi – ‘yadā me, samma kappaka, passeyyāsi sirasmiñ palitāni jātāni, atha me āroceyyāsi’ti. ‘Evañ, devā’ti kho, ānanda, kappako nimissa rañño paccassosi. Addasā kho, ānanda, kappako bahūnañ vassānam bahūnañ vassasatānam bahūnañ vassasahassānam accayena nimissa rañño sirasmiñ palitāni jātāni. Disvāna nimiñ rājānam etadavoca – ‘pātubhūtā kho devassa devadūtā; dissanti sirasmiñ palitāni jātāni’ti. ‘Tena hi, samma kappaka, tāni palitāni sādhukam sanḍāsenā uddharitvā mama añjalismiñ patiṭṭhāpehi’ti. ‘Evañ, devā’ti kho, ānanda, kappako nimissa rañño paṭissutvā tāni palitāni sādhukam sanḍāsenā uddharitvā nimissa rañño añjalismiñ patiṭṭhāpesi. Atha kho, ānanda, nimi rājā kappakassa gāmavaram datvā jeṭṭhaputtam kumāram āmantāpetvā etadavoca – ‘pātubhūtā kho me, tāta kumāra, devadūtā; dissanti sirasmiñ palitāni jātāni; bhuttā kho pana me mānusakā kāmā; samayo dibbe kāme pariyesitum. Ehi tvam, tāta kumāra, imañ rajjam paṭipajja. Aham pana kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajissāmi. Tena hi, tāta kumāra, yadā tvampi passeyyāsi sirasmiñ palitāni jātāni, atha kappakassa gāmavaram datvā jeṭṭhaputtam kumāram sādhukam rajje samanusāsitvā kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajeyyāsi. Yena me idam kalyānam vattam nihitam anuppavatteyyāsi, mā kho me tvam antimapuriso ahosi. Yasmiñ kho, tāta kumāra, purisayuge vattamāne evarūpassa kalyānassa vattassa samucchedo hoti so tesam antimapuriso hoti. Tam tāham, tāta kumāra, evam vadāmi – ‘yena me idam kalyānam vattam nihitam anuppavatteyyāsi, mā kho me tvam antimapuriso ahosi’ti.

315. “Atha kho, ānanda, nimi rājā kappakassa gāmavaram datvā jeṭṭhaputtam kumāram sādhukam rajje samanusāsitvā imasmimyeva maghadevaambavane kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbaji. So mettāsaḥagatena cetasā ekam disam pharitvā vihāsi, tathā dutiyam, tathā tatiyam, tathā catuttham; iti uddhamadho tiriyañ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantam lokam mettāsaḥagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāñena averena abyābajjhena pharitvā vihāsi. Karuñāsaḥagatena cetasā... muditāsaḥagatena cetasā... upekkhāsaḥagatena cetasā ekam disam pharitvā vihāsi, tathā dutiyam, tathā tatiyam, tathā catuttham; iti uddhamadho tiriyañ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantam lokam upekkhāsaḥagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāñena averena abyābajjhena pharitvā vihāsi. Nimi kho, panānanda, rājā caturāśītivassasahassāni kumārakīlitam kīli, caturāśītivassasahassāni oparajjam kāresi, caturāśītivassasahassāni rajjam kāresi, caturāśītivassasahassāni imasmimyeva maghadevaambavane agārasmā anagāriyam pabbajito brahmacariyamacari. So cattāro brahmavihāre bhāvetvā kāyassa bhedā param marañ brahmalokūpago ahosi. Nimissa kho panānananda, rañño kalārajanako nāma putto ahosi. Na so agārasmā anagāriyam pabbaji. So tam kalyānam vattam samucchindi. So tesam antimapuriso ahosi.

316. “Siyā kho pana te, ānanda, evamassa – ‘añño nūna tena samayena rājā maghadevo ahosi, yena tam kalyānam vattam nihita’nti [yo tam kalyānam vattam nihinīti (sī.)]. Na kho panetam, ānanda, evam daṭṭhabbam. Aham tena samayena rājā maghadevo ahosim. (Aham tam kalyānam vattam nihinim,) [() natthi (ka.)] mayā tam kalyānam vattam nihitam; pacchimā janatā anuppavattesi. Tam kho panānanda, kalyānam vattam na nibbidāya na virāgāya na nirodhāya na upasamāya na abhiññāya na sambodhāya na nibbānāya samvattati, yāvadeva brahmalokūpapattiyā. Idañ kho panānanda, etarahi mayā kalyānam vattam nihitam ekantanibbidāya virāgāya nirodhāya upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya samvattati. Katamañcānanda, etarahi mayā kalyānam vattam nihitam ekantanibbidāya virāgāya nirodhāya upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya samvattati? Ayameva ariyo atṭhaṅgiko maggo, seyyathidañ – sammādiṭṭhi, sammāsaṅkappa, sammāvācā, sammākammanto, sammājīvo, sammāvāyāmo, sammāsati, sammāsamādhi. Idañ kho, ānanda, etarahi mayā kalyānam vattam nihitam ekantanibbidāya virāgāya nirodhāya upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya samvattati. Tam vo aham, ānanda, evam vadāmi – ‘yena me idam kalyānam vattam nihitam anuppavatteyyātha, mā kho me

tumhe antimapurisā ahuvattha'. Yasmīm kho, ānanda, purisayuge vattamāne evarūpassa kalyāṇassa vattassa samucchedo hoti so tesam̄ antimapuriso hoti. Tam̄ vo aham̄, ānanda, evam̄ vadāmi – ‘yena me idam̄ kalyāṇam̄ vattam̄ nihitam̄ anuppavatteyyātha, mā kho me tumhe antimapurisā ahuvatthā’’ti.

Idamavoca bhagavā. Attamano āyasmā ānando bhagavato bhāsitam̄ abhinandīti.

Maghadevasuttam̄ niṭṭhitam̄ tatiyam̄.

4. Madhurasuttam̄

317. Evam̄ me sutam̄ – ekam̄ samayam̄ āyasmā mahākaccāno madhurāyam̄ viharati gundāvane. Assosi kho rājā mādhuro avantiputto – “samaṇo khalu, bho, kaccāno madhurāyam̄ [mathurāyam̄ (fīkā)] viharati gundāvane. Tam̄ kho pana bhavantam̄ kaccānam̄ evam̄ kalyāṇo kittisaddo abbhuggato – ‘paññito viyatto medhāvī bahussuto cittakathī kalyāṇapaṭībhāno vuddho ceva arahā ca’. Sādhu kho pana tathārūpānam̄ arahataṁ dassanam̄ hoti’’ti. Atha kho rājā mādhuro avantiputto bhadrāni bhadrāni yānāni yojāpetvā bhadram̄ yānam̄ abhiruhitvā bhadrehi bhadrehi yānehi madhurāya niyyāsi mahaccarājānubhāvena āyasmantam̄ mahākaccānam̄ dassanāya. Yāvatikā yānassa bhūmi yānena gantvā yānā paccorohitvā pattikova yenāyasmā mahākaccāno tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā āyasmatā mahākaccānena saddhiṇi sammodi. Sammodanīyam̄ kathaṁ sāraṇīyam̄ vītisāretvā ekamantam̄ nisīdi. Ekamantam̄ nisinno kho rājā mādhuro avantiputto āyasmantam̄ mahākaccānam̄ etadavoca – ‘brāhmaṇā, bho kaccāna, evamāhaṁsu – ‘brāhmaṇova setṭho vanṇo, hīno añño vanṇo; brāhmaṇova sukko vanṇo, kaṇho añño vanṇo; brāhmaṇāva sujjhanti, no abrāhmaṇā; brāhmaṇāva brahmuno puttā orasā mukhato jātā brahmajā brahmanimmitā brahmadāyādā’’ti. Idha bhavam̄ kaccāno kimakkhāyī’’ti? “Ghosoyeva kho eso, mahārāja, lokasmiṁ – ‘brāhmaṇova setṭho vanṇo, hīno añño vanṇo; brāhmaṇova sukko vanṇo, kaṇho añño vanṇo; brāhmaṇāva sujjhanti, no abrāhmaṇā; brāhmaṇāva brahmuno puttā orasā mukhato jātā brahmajā brahmanimmitā brahmadāyādā’’ti. Tadamināpetam̄, mahārāja, pariyāyena veditabbam̄ yathā ghosoyeveso lokasmiṁ – ‘brāhmaṇova setṭho vanṇo, hīno añño vanṇo...pe... brahmadāyādā’’ti.

318. “Tam̄ kiṁ maññasi, mahārāja, khattiyyassa cepi ijjhēyya dhanena vā dhaññena vā rajatena vā jātarūpena vā khattiyo piissāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī... brāhmaṇopissāssa... vessopissāssa... suddopissāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī’’ti? “Khattiyassa cepi, bho kaccāna, ijjhēyya dhanena vā dhaññena vā rajatena vā jātarūpena vā khattiyo piissāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī... brāhmaṇopissāssa... vessopissāssa... suddopissāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī’’ti.

“Tam̄ kiṁ maññasi, mahārāja, brāhmaṇassa cepi ijjhēyya dhanena vā dhaññena vā rajatena vā jātarūpena vā brāhmaṇopissāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī... vessopissāssa... suddopissāssa... khattiyo piissāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī’’ti? “Brāhmaṇassa cepi, bho kaccāna, ijjhēyya dhanena vā dhaññena vā rajatena vā jātarūpena vā brāhmaṇopissāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī... vessopissāssa... suddopissāssa... khattiyo piissāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī’’ti.

“Tam̄ kiṁ maññasi, mahārāja, vessassa cepi ijjhēyya dhanena vā dhaññena vā rajatena vā jātarūpena vā vessopissāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī... suddopissāssa... khattiyo piissāssa... brāhmaṇopissāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī’’ti? “Vessassa cepi, bho kaccāna, ijjhēyya dhanena vā dhaññena vā rajatena vā jātarūpena vā vessopissāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī... suddopissāssa... khattiyo piissāssa... brāhmaṇopissāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī’’ti.

“Tam kiṁ maññasi, mahārāja, suddassa cepi ijjhеyya dhanena vā dhaññena vā rajatena vā jātarūpena vā suddopissāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī... khattiyopissāssa... brāhmaṇopissāssa... vessopissāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī”ti? “Suddassa cepi, bho kaccāna, ijjhеyya dhanena vā dhaññena vā rajatena vā jātarūpena vā suddopissāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādīti... khattiyopissāssa... brāhmaṇopissāssa... vessopissāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī”ti.

“Tam kiṁ maññasi, mahārāja, yadi evam sante, ime cattāro vanṇā samasamā honti no vā? Katham vā te ettha hotī”ti? “Addhā kho, bho kaccāna, evam sante, ime cattāro vanṇā samasamā honti. Nesam [nāsam (sī), nāham (syā, kam.)] ettha kiñci nānākaraṇam samanupassāmī”ti. “Imināpi kho etam, mahārāja, pariyyena veditabbam yathā ghoso yeveso lokasmiṁ – ‘brāhmaṇova setṭho vanṇo, hīno añño vanṇo...pe... brahmadāyādā’”ti.

319. “Tam kiṁ maññasi, mahārāja, idhassa khattiyo pāṇātipātī adinnādāyī kāmesumicchācārī musāvādī pisuṇavāco pharusavāco samphappalāpī abhijjhālu byāpannacitto micchādiṭṭhi [micchādiṭṭhi (sabbattha)] kāyassa bhedā param maraṇā apāyam duggatiṁ vinipātam nirayam upapajjeyya no vā? Katham vā te ettha hotī”ti? “Khattiyopi hi, bho kaccāna, pāṇātipātī adinnādāyī kāmesumicchācārī musāvādī pisuṇavāco pharusavāco samphappalāpī abhijjhālu byāpannacitto micchādiṭṭhi kāyassa bhedā param maraṇā apāyam duggatiṁ vinipātam nirayam upapajjeyya. Evam me ettha hoti, evañca pana me etam arahataṁ sutā”nti.

“Sādhu sādhu, mahārāja! Sādhu kho te etam, mahārāja, evam hoti, sādhu ca pana te etam arahataṁ sutām. Tam kiṁ maññasi, mahārāja, idhassa brāhmaṇo...pe... idhassa vesso...pe... idhassa suddo pāṇātipātī adinnādāyī...pe... micchādiṭṭhi kāyassa bhedā param maraṇā apāyam duggatiṁ vinipātam nirayam upapajjeyya no vā? Katham vā te ettha hotī”ti? “Suddopi hi, bho kaccāna, pāṇātipātī adinnādāyī...pe... micchādiṭṭhi kāyassa bhedā param maraṇā apāyam duggatiṁ vinipātam nirayam upapajjeyya. Evam me ettha hoti, evañca pana me etam arahataṁ sutā”nti.

“Sādhu sādhu, mahārāja! Sādhu kho te etam, mahārāja, evam hoti, sādhu ca pana te etam arahataṁ sutām. Tam kiṁ maññasi, mahārāja, yadi evam sante, ime cattāro vanṇā samasamā honti no vā? Katham vā te ettha hotī”ti? “Addhā kho, bho kaccāna, evam sante, ime cattāro vanṇā samasamā honti. Nesam ettha kiñci nānākaraṇam samanupassāmī”ti. “Imināpi kho etam, mahārāja, pariyyena veditabbam yathā ghoso yeveso lokasmiṁ – ‘brāhmaṇova setṭho vanṇo, hīno añño vanṇo...pe... brahmadāyādā’”ti.

320. “Tam kiṁ maññasi, mahārāja, idhassa khattiyo pāṇātipātā paṭivirato, adinnādānā paṭivirato, kāmesumicchācārā paṭivirato, musāvādā paṭivirato, pisuṇāya vācāya paṭivirato, pharusāya vācāya paṭivirato, samphappalāpā paṭivirato, anabhijjhālu abyāpannacitto sammādiṭṭhi [sammādiṭṭhi (syā, kam. pī, ka.)] kāyassa bhedā param maraṇā sugatiṁ saggam lokam upapajjeyya no vā? Katham vā te ettha hotī”ti? “Khattiyopi hi, bho kaccāna, pāṇātipātā paṭivirato, adinnādānā paṭivirato, kāmesumicchācārā paṭivirato, musāvādā paṭivirato, pisuṇāya vācāya paṭivirato, pharusāya vācāya paṭivirato, samphappalāpā paṭivirato, anabhijjhālu abyāpannacitto sammādiṭṭhi kāyassa bhedā param maraṇā sugatiṁ saggam lokam upapajjeyya. Evam me ettha hoti, evañca pana me etam arahataṁ sutā”nti.

“Sādhu sādhu, mahārāja! Sādhu kho te etam, mahārāja, evam hoti, sādhu ca pana te etam arahataṁ sutām. Tam kiṁ maññasi, mahārāja, idhassa brāhmaṇo, idhassa vesso, idhassa suddo pāṇātipātā paṭivirato adinnādānā paṭivirato...pe... sammādiṭṭhi kāyassa bhedā param maraṇā sugatiṁ saggam lokam upapajjeyya no vā? Katham vā te ettha hotī”ti? “Suddopi hi, bho kaccāna, pāṇātipātā paṭivirato, adinnādānā paṭivirato...pe... sammādiṭṭhi kāyassa bhedā param maraṇā sugatiṁ saggam lokam upapajjeyya. Evam me ettha hoti, evañca pana me etam arahataṁ sutā”nti.

“Sādhu sādhu, mahārāja! Sādhu kho te etam, mahārāja, evam hoti, sādhu ca pana te etam arahatam sutam. Tam kim maññasi, mahārāja, yadi evam sante, ime cattāro vaṇṇā samasamā honti no vā? Katham vā te ettha hotī”ti? “Addhā kho, bho kaccāna, evam sante, ime cattāro vaṇṇā samasamā honti. Nesam ettha kiñci nānākaraṇam samanupassāmī”ti. “Imināpi kho etam, mahārāja, pariyāyena veditabbam yathā ghoso yeveso lokasmiṁ – ‘brāhmaṇova sethō vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo...pe... brahmadāyādā’”ti.

321. “Tam kim maññasi, mahārāja, idha khattiyo sandhim vā chindeyya, nillopam vā hareyya, ekāgārikam vā kareyya, paripanthe vā tiṭṭheyya, paradāram vā gaccheyya, tañce te purisā gahetvā dasseyyum – ‘ayam te, deva, coro āgucārī. Imassa yam icchasi tam dañḍam pañehī’ti. Kinti nam kareyyāsī’ti? “Ghāteyyāma vā, bho kaccāna, jāpeyyāma vā pabbājeyyāma vā yathāpaccayam vā kareyyāma. Tam kissa hetu? Yā hissa, bho kaccāna, pubbe ‘khattiyo’ti samaññā sāssa antarahitā; corotveva sañkhyam [sañkham (sī. syā. kam. pī.)] gacchatī”ti.

“Tam kim maññasi, mahārāja, idha brāhmaṇo, idha vesso, idha suddo sandhim vā chindeyya, nillopam vā hareyya, ekāgārikam vā kareyya, paripanthe vā tiṭṭheyya, paradāram vā gaccheyya, tañce te purisā gahetvā dasseyyum – ‘ayam te, deva, coro āgucārī. Imassa yam icchasi tam dañḍam pañehī’ti. Kinti nam kareyyāsī’ti? “Ghāteyyāma vā, bho kaccāna, jāpeyyāma vā pabbājeyyāma vā yathāpaccayam vā kareyyāma. Tam kissa hetu? Yā hissa, bho kaccāna, pubbe ‘suddo’ti samaññā sāssa antarahitā; corotveva sañkhyam gacchatī”ti.

“Tam kim maññasi, mahārāja, yadi evam sante, ime cattāro vaṇṇā samasamā honti no vā? Katham vā te ettha hotī”ti? “Addhā kho, bho kaccāna, evam sante, ime cattāro vaṇṇā samasamā honti. Nesam ettha kiñci nānākaraṇam samanupassāmī”ti. “Imināpi kho etam, mahārāja, pariyāyena veditabbam yathā ghoso yeveso lokasmiṁ – ‘brāhmaṇova sethō vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo...pe... brahmadāyādā’”ti.

322. “Tam kim maññasi, mahārāja, idha khattiyo kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajito assa virato pāñātipātā, virato adinnādānā, virato musāvādā, rattūparato, ekabhāttiko, brahmacārī, sīlavā, kalyāṇadhammo? Kinti nam kareyyāsī’ti? “Abhivādeyyāma vā [pi (dī. ni. 1.184, 187 sāmaññaphale)], bho kaccāna, paccuṭṭheyāma vā āsanena vā nimanteyyāma abhinimanteyyāma vā nam cīvarapinḍapātasenāsanagilānappaccayabhesajjaparikkhārehi dhammikam vā assa rakkhāvaraṇaguttīm samvidaheyyāma. Tam kissa hetu? Yā hissa, bho kaccāna, pubbe ‘khattiyo’ti samaññā sāssa antarahitā; samañotveva sañkhyam gacchatī”ti.

“Tam kim maññasi, mahārāja, idha brāhmaṇo, idha vesso, idha suddo kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajito assa virato pāñātipātā, virato adinnādānā virato musāvādā, rattūparato, ekabhāttiko, brahmacārī, sīlavā, kalyāṇadhammo? Kinti nam kareyyāsī’ti? “Abhivādeyyāma vā, bho kaccāna, paccuṭṭheyāma vā āsanena vā nimanteyyāma abhinimanteyyāma vā nam cīvarapinḍapātasenāsanagilānappaccayabhesajjaparikkhārehi dhammikam vā assa rakkhāvaraṇaguttīm samvidaheyyāma. Tam kissa hetu? Yā hissa, bho kaccāna, pubbe ‘suddo’ti samaññā sāssa antarahitā; samañotveva sañkhyam gacchatī”ti.

“Tam kim maññasi, mahārāja, yadi evam sante, ime cattāro vaṇṇā samasamā honti no vā? Katham vā te ettha hotī”ti? “Addhā kho, bho kaccāna, evam sante, ime cattāro vaṇṇā samasamā honti. Nesam ettha kiñci nānākaraṇam samanupassāmī”ti. “Imināpi kho etam, mahārāja, pariyāyena veditabbam yathā ghoso yeveso lokasmiṁ – ‘brāhmaṇova sethō vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo; brāhmaṇova sukko vaṇṇo, kañho añño vaṇṇo; brāhmaṇāva sujjhanti, no abrāhmaṇā; brāhmaṇāva brahmuno puttā orasā mukhato jātā brahmajā brahmanimmitā brahmadāyādā’”ti.

323. Evam vutte, rājā mādhuro avantiputto āyasmantam mahākaccānam etadavoca – “abhikkantam, bho kaccāna, abhikkantam, bho kaccāna! Seyyathāpi, bho kaccāna, nikkujjitaṁ vā

ukkujeyya, paṭicchannam vā vivareyya, mūlhassa vā maggam ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotam dhāreyya – ‘cakkhumanto rūpāni dakkhanti’ti; evamevaṁ bhotā kaccānena anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esāhaṁ bhavantam kaccānam saraṇam gacchāmi dhammañca bhikkhusaṅghañca. Upāsakanam mām bhavam kaccāno dhāretu ajjatagge pāṇupetam saraṇam gata”nti. “Mā kho mām tvam, mahārāja, saraṇam agamāsi. Tameva tvam [tametam tvam (syā. kam.), tametam (ka.)] bhagavantam saraṇam gaccha yamahaṁ saraṇam gato”ti. “Kaham pana, bho kaccāna, etarahi so bhagavā viharati arahaṁ sammāsambuddho”ti? “Parinibbuto kho, mahārāja, etarahi so bhagavā arahaṁ sammāsambuddho”ti. “Sacepi mayam, bho kaccāna, suṇeyyāma tam bhagavantam dasasu yojanesu, dasapi mayam yojanāni gaccheyyāma tam bhagavantam dassanāya arahantam sammāsambuddham. Sacepi mayam, bho kaccāna, suṇeyyāma tam bhagavantam vīsatiyā yojanesu, tiṁsāya yojanesu, cattārīsāya yojanesu, paññāsāya yojanesu, paññāsampi mayam yojanāni gaccheyyāma tam bhagavantam dassanāya arahantam sammāsambuddham. Yojanasate cepi mayam bho kaccāna, suṇeyyāma tam bhagavantam, yojanasatampi mayam gaccheyyāma tam bhagavantam dassanāya arahantam sammāsambuddham. Yato ca, bho kaccāna, parinibbuto so bhagavā, parinibbutampi mayam bhagavantam saraṇam gacchāma dhammañca bhikkhusaṅghañca. Upāsakanam mām bhavam kaccāno dhāretu ajjatagge pāṇupetam saraṇam gata”nti.

Madhurasuttam niṭṭhitam catuttham.

5. Bodhirājakumārasuttam

324. Evaṁ me sutam – ekam samayam bhagavā bhaggesu viharati susumāragire bhesakaṭāvane migadāye. Tena kho pana samayena bodhissa rājakumārassa kukanado [kokanudo (syā. kam. ka.)] nāma pāśādo acirakārito hoti anajjhāvuṭho samañena vā brāhmañena vā kenaci vā manussabhūtena. Atha kho bodhi rājakumāro sañjikāputtam māṇavam āmantesi – “ehi tvam, samma sañjikāputta, yena bhagavā tenupasaṅkama; upasaṅkamitvā mama vacanena bhagavato pāde sirasā vanda, appābādham appātaṅkam lahuṭṭhānam balam phāsuvihāram puccha – ‘bodhi, bhante, rājakumāro bhagavato pāde sirasā vandati, appābādham appātaṅkam lahuṭṭhānam balam phāsuvihāram pucchatū’ti. Evañca vadehi – ‘adhibāsetu kira, bhante, bhagavā bodhissa rājakumārassa svātanāya bhattam saddhiṁ bhikkhusaṅghenā’”ti.

“Evaṁ, bho”ti kho sañjikāutto māṇavo bodhissa rājakumārassa paṭissutvā yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavatā saddhiṁ sammodi. Sammodanīyam kathaṁ sāraṇīyam vītisāretvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinno kho sañjikāutto māṇavo bhagavantam etadavoca – “bodhi kho [bodhi bho gotama (sī. syā. kam. pī.)] rājakumāro bhoto gotamassa pāde sirasā vandati, appābādham appātaṅkam lahuṭṭhānam balam phāsuvihāram pucchat. Evañca vadeti – ‘adhibāsetu kira bhavam gotamo bodhissa rājakumārassa svātanāya bhattam saddhiṁ bhikkhusaṅghenā’”ti. Adhibāsesi bhagavā tuṇhībhāvena. Atha kho sañjikāutto māṇavo bhagavato adhibāsanam vīditvā uṭṭhāyāsanā yena bodhi rājakumāro tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bodhiṁ rājakumāram etadavoca – “avocumha bhoto vacanena tam bhavantam gotamam – ‘bodhi kho rājakumāro bhoto gotamassa pāde sirasā vandati, appābādham appātaṅkam lahuṭṭhānam balam phāsuvihāram pucchat. Evañca vadeti – adhibāsetu kira bhavam gotamo bodhissa rājakumārassa svātanāya bhattam saddhiṁ bhikkhusaṅghenā’ti. Adhibuṭṭhañca pana samañena gotamenā”ti.

325. Atha kho bodhi rājakumāro tassā rattiyā accayena sake nivesane paṇītam khādanīyam bhojanīyam patiyādāpetvā, kokanadañca pāśādaṁ odātehi dussehi santharāpetvā yāva pacchimasopānakalevarā [kalebarā (sī.)], sañjikāputtam māṇavam āmantesi – “ehi tvam, samma sañjikāputta, yena bhagavā tenupasaṅkama; upasaṅkamitvā bhagavato kālam ārocehi – ‘kālo, bhante, niṭṭhitam bhatta’”nti. “Evaṁ, bho”ti kho sañjikāutto māṇavo bodhissa rājakumārassa paṭissutvā yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavato kālam ārocesi – “kālo, bho gotama, niṭṭhitam bhatta””nti. Atha kho bhagavā pubbañhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya yena bodhissa rājakumārassa nivesanam tenupasaṅkami. Tena kho pana samayena bodhi rājakumāro bahidvārakoṭṭhake ṭhito hoti bhagavantam āgamayamāno. Addasā kho bodhi rājakumāro bhagavantam

dūratova āgacchantam. Disvāna paccuggantvā bhagavantam abhivādetvā purakkhatvā yena kokanado pāsādo tenupasaṅkami. Atha kho bhagavā pacchimam sopānakaṇevaraṁ nissāya atṭhāsi. Atha kho bodhi rājakumāro bhagavantam etadavoca – “abhiruhatu [abhiruhatu (syā. kam. pī.) akkamatu (cūlava. 268)], bhante, bhagavā dussāni, abhiruhatu sugato dussāni; yam mama assa dīgharattam hitāya sukhāyā”ti. Evam vutte, bhagavā tuṇhī ahosi. Dutiyampi kho...pe... tatiyampi kho bodhi rājakumāro bhagavantam etadavoca – “abhiruhatu, bhante, bhagavā. Dussāni, abhiruhatu sugato dussāni; yam mama assa dīgharattam hitāya sukhāyā”ti.

326. Atha kho bhagavā āyasmantam ānandaṁ apalokesi. Atha kho āyasmā ānando bodhim rājakumāram etadavoca – “saṁharatu, rājakumāra, dussāni; na bhagavā celapaṭikam [celapattikam (sī. pī.)] akkamissati. Pacchimam janataṁ tathāgato anukampat”ti [apalo ketitī (sabbattha)]. Atha kho bodhi rājakumāro dussāni saṁharāpetvā uparikokanadapāsāde [uparikokanade pāsāde (sī. pī. vinayeca), uparikokanade (syā. kam.)] āsanāni paññapesi. Atha kho bhagavā kokaṇadām pāsādaṁ abhiruhitvā paññatte āsane nisīdi saddhiṁ bhikkhusaṅghena. Atha kho bodhi rājakumāro buddhappamukhaṁ bhikkhusaṅgham paññtena khādanīyena bhojanīyena sahatthā santappesi sampavāresi. Atha kho bodhi rājakumāro bhagavantam bhuttāvīm onītapattapāṇīm aññatarām nīcam āsanam gahetvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinno kho bodhi rājakumāro bhagavantam etadavoca – “mayham kho, bhante, evam hoti – ‘na kho sukheṇa sukhām adhigantabbam, dukkheṇa kho sukhām adhigantabba’”nti.

327. “Mayhampi kho, rājakumāra, pubbeva sambodhā anabhisambuddhassa bodhisattasseva sato etadahosi – ‘na kho sukheṇa sukhām adhigantabbam, dukkheṇa kho sukhām adhigantabba’nti. So kho aham, rājakumāra, aparena samayena daharova samāno susukālakeso bhadrena yobbanena samannāgato paṭhamena vayasā akāmakānam mātāpitūnam assumukhānam rudantānam kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajim. So evam pabbajito samāno kiṁkuṣala gavesī [kiṁkuṣala gavesī (ka.)] anuttaram santivarapadam pariyesamāno yena ālāro kālāmo tenupasaṅkamim; upasaṅkamitvā ālāram kālāmam etadavocam – ‘icchāmaham, āvuso kālāma, imasmin dhammadvinaye brahma cariyam caritu’nti. Evam vutte, rājakumāra, ālāro kālāmo maṇi etadavoca – ‘viharatāyasmā, tādiso ayam dhammo yattha viññū puriso nacirasseva sakam ācariyakam sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja vihareyyā’ti. So kho aham, rājakumāra, nacirasseva khippameva tam dhammam pariyāpuṇim. So kho aham, rājakumāra, tāvatakenaeva otthapahatamattena lapitalāpanamattena nāṇavādañca vadāmi, theravādañca jānāmi passāmīti ca paṭijānāmi, ahañceva aññe ca. Tassa mayham, rājakumāra, etadahosi – ‘na kho ālāro kālāmo imam dhammam kevalam saddhāmattakena sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharāmīti pavedeti; addhā ālāro kālāmo imam dhammam jānam passam viharati’ti.

“Atha khvāham, rājakumāra, yena ālāro kālāmo tenupasaṅkamim; upasaṅkamitvā ālāram kālāmam etadavocam – ‘kittāvatā no, āvuso kālāma, imam dhammam sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharāmīti pavedesī’ti [upasampajja pavedesī (sī. syā. kam. pī.)]? Evam vutte, rājakumāra, ālāro kālāmo ākiñcaññāyatanaṁ pavedesi. Tassa mayham, rājakumāra, etadahosi – ‘na kho ālārasseva kālāmassa atthi saddhā, mayham patthi saddhā; na kho ālārasseva kālāmassa atthi vīriyam...pe... sati... samādhi... paññā, mayham patthi paññā. Yamnūnāham yam dhammam ālāro kālāmo sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharāmīti pavedeti tassa dhammassa sacchikiriyāya padaheyya’nti. So kho aham, rājakumāra, nacirasseva khippameva tam dhammam sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja vihāsim. Atha khvāham, rājakumāra, yena ālāro kālāmo tenupasaṅkamim; upasaṅkamitvā ālāram kālāmam etadavocam – ‘ettāvatā no, āvuso kālāma, imam dhammam sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja pavedesī’ti? ‘Ettāvatā kho aham, āvuso, imam dhammam sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja pavedemī’ti. ‘Ahampi kho, āvuso, ettāvatā imam dhammam sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharāmī’ti. ‘Lābhā no, āvuso, suladdham no, āvuso, ye mayam āyasmantam tādisam sabrahmacāriṁ passāma. Iti yāham dhammam sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja pavedemī, tam tvam dhammam sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharasi. Yam tvam dhammam sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharasi, tamaham dhammam sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja

pavedemi. Iti yāham dhammam jānāmi tam tvam dhammam jānāsi; yam tvam dhammam jānāsi tamahaṁ dhammaṁ jānāmi. Iti yādiso ahaṁ, tādiso tuvam; yādiso tuvam tādiso ahaṁ. Ehi dāni, āvuso, ubhova santā imam gaṇam pariharāmā’ti. Iti kho, rājakumāra, ālāro kālāmo ācariyo me samāno (attano) [() natthi (sī. syā. kam. pī.)] antevāsim mam samānaṁ attanā [attano (sī. pī.)] samasamam thapesi, ulārāya ca mam pūjāya pūjesi. Tassa mayham, rājakumāra, etadahosi – ‘nāyam dhammo nibbidāya na virāgāya na nirodhāya na upasamāya na abhiññāya na sambodhāya na nibbānāya samvattati, yāvadeva ākiñcaññāyatāpapattiyyā’ti. So kho ahaṁ, rājakumāra, tam dhammam analaṅkaritvā tasmā dhammā nibbijja apakkamim.

328. “So kho ahaṁ, rājakumāra, kiṇkusalagavesī anuttaram santivarapadam pariyesamāno yena udako [uddako (sī. syā. kam. pī.)] rāmaputto tenupasaṅkamim; upasaṅkamitvā udakam rāmaputtam etadavocam – ‘icchāmaham, āvuso [āvuso rāma (sī. syā. kam. ka.) passa ma. ni. 1.278 pāsarāsisutte], imasmim dhammadvinaye brahmacariyam caritu’nti. Evam vutte, rājakumāra, udako rāmaputto mam etadavoca – ‘viharatāyasmā, tādiso ayaṁ dhammo yattha viññū puriso nacirasseva sakam ācariyakam sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja vihareyyā’ti. So kho ahaṁ, rājakumāra, nacirasseva khippameva tam dhammam pariyāpuṇim. So kho ahaṁ, rājakumāra, tāvatakeneva otṭhapahatamattena lapitalāpanamattena nāṇavādañca vadāmi, theravādañca jānāmi passāmīti ca paṭijānāmi, ahañceva aññe ca. Tassa mayham, rājakumāra, etadahosi – ‘na kho rāmo imam dhammam kevalam saddhāmattakena sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharāmīti pavedesi; addhā rāmo imam dhammam jānam passam vihāsī’ti. Atha khvāham, rājakumāra, yena udako rāmaputto tenupasaṅkamim; upasaṅkamitvā udakam rāmaputtam etadavocam – ‘kittāvatā no, āvuso, rāmo imam dhammam sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharāmīti pavedesi?’ Evam vutte, rājakumāra, udako rāmaputto nevasaññāsaññāyatanaṁ pavedesi. Tassa mayham, rājakumāra, etadahosi – ‘na kho rāmasseva ahosi saddhā, mayhampatthi saddhā; na kho rāmasseva ahosi vīriyam...pe... sati... samādhi... paññā, mayhampatthi paññā. Yañnūnāham yam dhammam rāmo sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharāmīti pavedeti tassa dhammassa sacchikiriyāya padaheyya’nti. So kho ahaṁ, rājakumāra, nacirasseva khippameva tam dhammam sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja vihāsim.

“Atha khvāham, rājakumāra, yena udako rāmaputto tenupasaṅkamim; upasaṅkamitvā udakam rāmaputtam etadavocam – ‘ettāvatā no, āvuso, rāmo imam dhammam sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja pavedesi?’ ‘Ettāvatā kho, āvuso, rāmo imam dhammam sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja pavedesi.’ ‘Ahampi kho, āvuso, ettāvatā imam dhammam sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharāmī’ti. ‘Lābhā no, āvuso, suladdham no, āvuso, ye mayam āyasmantam tādisam sabrahmacārim passāma. Iti yam dhammam rāmo sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja pavedesi tam tvam dhammam sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharasi. Yam tvam dhammam sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharasi tam dhammam rāmo sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja pavedesi. Iti yam dhammam rāmo abhiññāsi tam tvam dhammam jānāsi; yam tvam dhammam jānāsi tam dhammam rāmo abhiññāsi. Iti yādiso rāmo ahosi tādiso tuvam, yādiso tuvam tādiso rāmo ahosi. Ehi dāni, āvuso, tuvam imam gaṇam pariharā’ti. Iti kho, rājakumāra, udako rāmaputto sabrahmacārī me samāno ācariyatāhane mam thapesi, ulārāya ca mam pūjāya pūjesi. Tassa mayham, rājakumāra, etadahosi – ‘nāyam dhammo nibbidāya na virāgāya na nirodhāya na upasamāya na abhiññāya na sambodhāya na nibbānāya samvattati, yāvadeva nevasaññāsaññāyatāpapattiyyā’ti. So kho ahaṁ, rājakumāra, tam dhammam analaṅkaritvā tasmā dhammā nibbijja apakkamim.

329. “So kho ahaṁ, rājakumāra, kiṇkusalagavesī anuttaram santivarapadam pariyesamāno, magadhesu anupubbena cārikam caramāno, yena uruvelā senānigamo tadavasarim. Tatthaddasam ramaṇīyam bhūmibhāgam, pāśādikañca vanasaṇḍam, nadīñca sandantiṁ setakam supatittham, ramaṇīyam samantā ca gocaragāmam. Tassa mayham, rājakumāra, etadahosi – ‘ramaṇīyo vata, bho, bhūmibhāgo, pāśādiko ca vanasaṇḍo, nadīñca sandantiṁ setakā supatitthā, ramaṇīyā samantā [sāmantā (?) purimapitthepi] ca gocaragāmo. Alam vatidam kulaputtassa padhānatthikassa padhānāyā’ti. So kho ahaṁ, rājakumāra, tattheva nisidim – ‘alamidam padhānāyā’ti. Apissu mam, rājakumāra, tisso upamā

paṭibhaṁsu anacchariyā pubbe assutapubbā.

“Seyyathāpi, rājakumāra, allam kaṭṭham sasneham udae nikkhittam. Atha puriso āgaccheyya uttarāraṇīm ādāya – ‘aggim abhinibbattessāmi, tejo pātukarissāmī’ti. Tam kiṁ maññasi, rājakumāra, api nu so puriso amum allam kaṭṭham sasneham udae nikkhittam uttarāraṇīm ādāya abhimanthento [abhimatthanto (syā. kam. ka.)] aggim abhinibbatteyya, tejo pātukareyyā’’ti? “No hidam, bhante. Tam kissa hetu? Aduñhi, bhante, allam kaṭṭham sasneham tañca pana udae nikkhittam, yāvadeva ca pana so puriso kilamathassa vighātassa bhāgī assā”ti. “Evameva kho, rājakumāra, ye hi keci samañā vā brāhmaṇā vā kāyena ceva cittena ca kāmehi avūpakaṭṭhā viharanti, yo ca nesam kāmesu kāmacchando kāmasneho kāmamucchā kāmapipāsā kāmapariļāho so ca ajjhattam na suppahīno hoti, na suppaṭippassaddho. Opakkamikā cepi te bhonto samañabrahmaṇā dukkhā tibbā kharā kaṭukā vedanā vedayanti, abhabbāva teñāya dassanāya anuttarāya sambodhāya. No cepi te bhonto samañabrahmaṇā opakkamikā dukkhā tibbā kharā kaṭukā vedanā vedayanti, abhabbāva teñāya dassanāya anuttarāya sambodhāya. Ayaṁ kho mam, rājakumāra, paṭhamā upamā paṭibhāsi anacchariyā pubbe assutapubbā.

330. “Aparāpi kho mam, rājakumāra, dutiyā upamā paṭibhāsi anacchariyā pubbe assutapubbā. Seyyathāpi, rājakumāra, allam kaṭṭham sasneham ārakā udakā thale nikkhittam. Atha puriso āgaccheyya uttarāraṇīm ādāya – ‘aggim abhinibbattessāmi, tejo pātukarissāmī’ti. Tam kiṁ maññasi, rājakumāra, api nu so puriso amum allam kaṭṭham sasneham ārakā udakā thale nikkhittam uttarāraṇīm ādāya abhimanthento aggim abhinibbatteyya, tejo pātukareyyā’’ti? “No hidam, bhante. Tam kissa hetu? Aduñhi, bhante, allam kaṭṭham sasneham kiñcāpi ārakā udakā thale nikkhittam, yāvadeva ca pana so puriso kilamathassa vighātassa bhāgī assā”ti. “Evameva kho, rājakumāra, ye hi keci samañā vā brāhmaṇā vā kāyena ceva cittena ca kāmehi vūpakaṭṭhā viharanti, yo ca nesam kāmesu kāmacchando kāmasneho kāmamucchā kāmapipāsā kāmapariļāho so ca ajjhattam na suppahīno hoti, na suppaṭippassaddho. Opakkamikā cepi te bhonto samañabrahmaṇā dukkhā tibbā kharā kaṭukā vedanā vedayanti, abhabbāva teñāya dassanāya anuttarāya sambodhāya. No cepi te bhonto samañabrahmaṇā opakkamikā dukkhā tibbā kharā kaṭukā vedanā vedayanti, abhabbāva teñāya dassanāya anuttarāya sambodhāya. Ayaṁ kho mam, rājakumāra, dutiyā upamā paṭibhāsi anacchariyā pubbe assutapubbā.

331. “Aparāpi kho mam, rājakumāra, tatiyā upamā paṭibhāsi anacchariyā pubbe assutapubbā. Seyyathāpi, rājakumāra, sukkham kaṭṭham koṭāpam ārakā udakā thale nikkhittam. Atha puriso āgaccheyya uttarāraṇīm ādāya – ‘aggim abhinibbattessāmi, tejo pātukarissāmī’ti. Tam kiṁ maññasi, rājakumāra, api nu so puriso amum sukkham kaṭṭham koṭāpam ārakā udakā thale nikkhittam uttarāraṇīm ādāya abhimanthento aggim abhinibbatteyya, tejo pātukareyyā’’ti? “Evam, bhante”. Tam kissa hetu? Aduñhi, bhante, sukkham kaṭṭham koṭāpam, tañca pana ārakā udakā thale nikkhitta”nti. “Evameva kho, rājakumāra, ye hi keci samañā vā brāhmaṇā vā kāyena ceva cittena ca kāmehi vūpakaṭṭhā viharanti, yo ca nesam kāmesu kāmacchando kāmasneho kāmamucchā kāmapipāsā kāmapariļāho so ca ajjhattam suppahīno hoti suppaṭippassaddho. Opakkamikā cepi te bhonto samañabrahmaṇā dukkhā tibbā kharā kaṭukā vedanā vedayanti, bhabbāva teñāya dassanāya anuttarāya sambodhāya. No cepi te bhonto samañabrahmaṇā opakkamikā dukkhā tibbā kharā kaṭukā vedanā vedayanti, bhabbāva teñāya dassanāya anuttarāya sambodhāya. Ayaṁ kho mam, rājakumāra, tatiyā upamā paṭibhāsi anacchariyā pubbe assutapubbā. Imā kho mam, rājakumāra, tisso upamā paṭibhāsi anacchariyā pubbe assutapubbā.

332. “Tassa mayham, rājakumāra, etadahosi – ‘yamnūnāham dantebhidantamādhāya [passa ma. ni. 1.220 vitakkasanṭhānasutte], jivhāya tālum āhacca, cetasā cittam abhiniggaṇheyyam abhinippileyyam abhisantāpeyya”nti. So kho aham, rājakumāra, dantebhidantamādhāya, jivhāya tālum āhacca, cetasā cittam abhiniggaṇhāmi abhinippilemi abhisantāpemi. Tassa mayham, rājakumāra, dantebhidantamādhāya, jivhāya tālum āhacca, cetasā cittam abhiniggaṇhato abhinippileyato abhisantāpayato kacchehi sedā muccanti. Seyyathāpi, rājakumāra, balavā puriso dubbalatarām purisaṁ sīse vā gahetvā khandhe vā gahetvā abhiniggaṇheyya abhinippileyya abhisantāpeyya; evameva kho me, rājakumāra, dantebhidantamādhāya, jivhāya tālum āhacca, cetasā cittam abhiniggaṇhato abhinippileyato

abhisantāpayato kacchehi sedā muccanti. Āraddhaṁ kho pana me, rājakumāra, vīriyam hoti asallīnam, upaṭhitā sati asammuṭṭhā, sāraddho ca pana me kāyo hoti appaṭippassaddho, teneva dukkhappadhānena padhānābhītunnassa sato.

333. “Tassa mayham, rājakumāra, etadahosi – ‘yamnūnāham appāṇakamyeva jhānam jhāyeyya’nti. So kho aham, rājakumāra, mukhato ca nāsato ca assāsapassāse uparundhiṁ. Tassa mayham, rājakumāra, mukhato ca nāsato ca assāsapassāsesu uparuddhesu kaṇṭasotehi vātānam nikhamantānam adhimatto saddo hoti. Seyyathāpi nāma kammāragaggariyā dhamamānāya adhimatto saddo hoti, evameva kho me, rājakumāra, mukhato ca nāsato ca assāsapassāsesu uparuddhesu kaṇṭasotehi vātānam nikhamantānam adhimatto saddo hoti. Āraddhaṁ kho pana me, rājakumāra, vīriyam hoti asallīnam, upaṭhitā sati asammuṭṭhā, sāraddho ca pana me kāyo hoti appaṭippassaddho, teneva dukkhappadhānena padhānābhītunnassa sato.

“Tassa mayham, rājakumāra, etadahosi – ‘yamnūnāham appāṇakamyeva jhānam jhāyeyya’nti. So kho aham, rājakumāra, mukhato ca nāsato ca kaṇṭato ca assāsapassāse uparundhiṁ. Tassa mayham, rājakumāra, mukhato ca nāsato ca kaṇṭato ca assāsapassāsesu uparuddhesu adhimattā vātā muddhani ūhananti [ūhanti (sī.), ohananti (syā. kam.), uhananti (ka.)]. Seyyathāpi, rājakumāra, balavā puriso tinhena sikharena muddhani abhimattheyya [muddhānam abhimantheyya (sī. pī.), muddhānam abhimattheyya (syā. kam.)], evameva kho me, rājakumāra, mukhato ca nāsato ca kaṇṭato ca assāsapassāsesu uparuddhesu adhimattā vātā muddhani ūhananti. Āraddhaṁ kho pana me, rājakumāra, vīriyam hoti asallīnam, upaṭhitā sati asammuṭṭhā, sāraddho ca pana me kāyo hoti appaṭippassaddho, teneva dukkhappadhānena padhānābhītunnassa sato.

“Tassa mayham, rājakumāra, etadahosi – ‘yamnūnāham appāṇakamyeva jhānam jhāyeyya’nti. So kho aham, rājakumāra, mukhato ca nāsato ca kaṇṭato ca assāsapassāse uparundhiṁ. Tassa mayham, rājakumāra, mukhato ca nāsato ca kaṇṭato ca assāsapassāsesu uparuddhesu adhimattā sīse sīsvedanā honti. Seyyathāpi, rājakumāra, balavā puriso daļhena varattakkhaṇḍena [varattakabandhanena (sī.)] sīse sīsavetham dadeyya; evameva kho me, rājakumāra, mukhato ca nāsato ca kaṇṭato ca assāsapassāsesu uparuddhesu adhimattā sīse sīsvedanā honti. Āraddhaṁ kho pana me, rājakumāra, vīriyam hoti asallīnam, upaṭhitā sati asammuṭṭhā, sāraddho ca pana me kāyo hoti appaṭippassaddho, teneva dukkhappadhānena padhānābhītunnassa sato.

“Tassa mayham, rājakumāra, etadahosi – ‘yamnūnāham appāṇakamyeva jhānam jhāyeyya’nti. So kho aham, rājakumāra, mukhato ca nāsato ca kaṇṭato ca assāsapassāse uparundhiṁ. Tassa mayham, rājakumāra, mukhato ca nāsato ca kaṇṭato ca assāsapassāsesu uparuddhesu adhimattā vātā kucchim parikantanti. Seyyathāpi, rājakumāra, dakkho goghātako vā goghātakantevāsi vā tinhena govikantanena kucchim parikanteyya, evameva kho me, rājakumāra, mukhato ca nāsato ca kaṇṭato ca assāsapassāsesu uparuddhesu adhimattā, vātā kucchim parikantanti. Āraddhaṁ kho pana me, rājakumāra, vīriyam hoti asallīnam, upaṭhitā sati asammuṭṭhā, sāraddho ca pana me kāyo hoti appaṭippassaddho, teneva dukkhappadhānena padhānābhītunnassa sato.

“Tassa mayham, rājakumāra, etadahosi – ‘yamnūnāham appāṇakamyeva jhānam jhāyeyya’nti. So kho aham, rājakumāra, mukhato ca nāsato ca kaṇṭato ca assāsapassāse uparundhiṁ. Tassa mayham, rājakumāra, mukhato ca nāsato ca kaṇṭato ca assāsapassāsesu uparuddhesu adhimatto kāyasmim dāho hoti. Seyyathāpi, rājakumāra, dve balavanto purisā dubbalataram purisaṁ nānābāhāsu gahetvā aṅgārakāsuyā santāpeyyum samparitāpeyyum, evameva kho me, rājakumāra, mukhato ca nāsato ca kaṇṭato ca assāsapassāsesu uparuddhesu adhimatto kāyasmim dāho hoti. Āraddhaṁ kho pana me, rājakumāra, vīriyam hoti asallīnam, upaṭhitā sati asammuṭṭhā, sāraddho ca pana me kāyo hoti appaṭippassaddho, teneva dukkhappadhānena padhānābhītunnassa sato.

“Apissu maṁ, rājakumāra, devatā disvā evamāhaṁsu – ‘kālaṅkato samaṇo gotamo’ti. Ekaccā

devatā evamāhaṁsu – ‘na kālaṅkato samaṇo gotamo, api ca kālaṅkaroti’ti. Ekaccā devatā evamāhaṁsu – ‘na kālaṅkato samaṇo gotamo, nāpi kālaṅkaroti. Araham samaṇo gotamo. Vihārotveva so [vihārotveveso (sī.)] arahato evarūpo hoti’ti [vihārotveveso arahato’ti (?)].

334. “Tassa mayhaṁ, rājakumāra, etadahosi – ‘yamnūnāhaṁ sabbaso āhārupacchedāya paṭipajjeyya’nti. Atha kho mam, rājakumāra, devatā upasaṅkamitvā etadavocum – ‘mā kho tvam, mārisa, sabbaso āhārupacchedāya paṭipajji. Sace kho tvam, mārisa, sabbaso āhārupacchedāya paṭipajjissasi, tassa te mayam dibbam ojam lomakūpehi ajjhohāressāma [ajjhoharissāma (syā. kam. pī. ka.)], tāya tvam yāpessasī’ti. Tassa mayhaṁ, rājakumāra, etadahosi – ‘ahañceva kho pana sabbaso ajajjitam [ajaddhukam (sī. pī.), jaddhukam (syā. kam.)] paṭijāneyyam. Imā ca me devatā dibbam ojam lomakūpehi ajjhohāreyyum [ajjhohareyyum (syā. kam. pī. ka.)], tāya cāhaṁ yāpeyyam, tam mamassa musā’ti. So kho aham, rājakumāra, tā devatā paccācikkhāmi. ‘Hala’nti vadāmi.

“Tassa mayhaṁ, rājakumāra, etadahosi – ‘yamnūnāhaṁ thokam thokam āhāram āhāreyyam pasataṁ pasataṁ, yadi vā muggayūsaṁ yadi vā kulatthayūsaṁ yadi vā kalāyayūsaṁ yadi vā hareñukayūsa’nti. So kho aham, rājakumāra, thokam thokam āhāraṁ āhāresim pasataṁ pasataṁ, yadi vā muggayūsaṁ yadi vā kulatthayūsaṁ yadi vā kalāyayūsaṁ yadi vā hareñukayūsaṁ. Tassa mayhaṁ, rājakumāra, thokam thokam āhāraṁ āhārayato pasataṁ pasataṁ, yadi vā muggayūsaṁ yadi vā kulatthayūsaṁ yadi vā kalāyayūsaṁ yadi vā hareñukayūsaṁ, adhimattakasimānam patto kāyo hoti. Seyyathāpi nāma āsītikapabbāni vā kālapabbāni vā, evamevassu me āngapaccangāni bhavanti tāyevappāhāratāya. Seyyathāpi nāma oṭṭhapadam, evamevassu me ānisadaṁ hoti tāyevappāhāratāya. Seyyathāpi nāma vatṭanāvalī, evamevassu me piṭṭhikanṭako uṇnatāvanato hoti tāyevappāhāratāya. Seyyathāpi nāma jarasālāya gopānasiyo oluggaviloggā bhavanti, evamevassu me phāsuļiyo oluggaviloggā bhavanti tāyevappāhāratāya. Seyyathāpi nāma gambhīre udapāne udakatārakā gambhīragatā okkhāyikā dissanti, evamevassu me akkhikūpesu akkhitārakā gambhīragatā okkhāyikā dissanti tāyevappāhāratāya. Seyyathāpi nāma tittakālābu āmakacchinno vātātapena samphuṭito [samphusito (syā. kam.), sampuṭito (ka.) samphuṭitoti ettha saṅkucitoti attho] hoti sammilāto, evamevassu me sīsacchavi samphuṭitā hoti sammilātā tāyevappāhāratāya. So kho aham, rājakumāra, ‘udaracchavim parimasissāmī’ti piṭṭhikanṭakamyeva pariggāṇhāmi, ‘piṭṭhikanṭakam parimasissāmī’ti udaracchavimyeva pariggāṇhāmi. Yāvassu me, rājakumāra, udaracchavi piṭṭhikanṭakam allīnā hoti tāyevappāhāratāya. So kho aham, rājakumāra, ‘vaccam vā muttam vā karissāmī’ti tattheva avakujjo papatāmi tāyevappāhāratāya. So kho aham, rājakumāra, imameva kāyam assāsento pāṇinā gattāni anumajjāmi. Tassa mayhaṁ, rājakumāra, pāṇinā gattāni anumajjato pūtimūlāni lomāni kāyasmā papatanti tāyevappāhāratāya. Apissu mam, rājakumāra, manussā disvā evamāhaṁsu – ‘kālo samaṇo gotamo’ti, ekacce manussā evamāhaṁsu – ‘na kālo samaṇo gotamo, sāmo samaṇo gotamo’ti. Ekacce manussā evamāhaṁsu – ‘na kālo samaṇo gotamo, napi sāmo, mañguracchavi samaṇo gotamo’ti. Yāvassu me, rājakumāra, tāva parisuddho chavivāṇo pariyoḍāto upahato hoti tāyevappāhāratāya.

335. “Tassa mayhaṁ, rājakumāra, etadahosi – ‘ye kho keci atītamaddhānam samaṇā vā brāhmaṇā vā opakkamikā dukkhā tibbā [tippā (sī. pī.)] kharā kaṭukā vedanā vedayiṁsu, etāvaparamam nayito bhiyyo. Yeki hi keci anāgatamaddhānam samaṇā vā brāhmaṇā vā opakkamikā dukkhā tibbā kharā kaṭukā vedanā vedayissanti, etāvaparamam nayito bhiyyo. Yeki hi keci etarahi samaṇā vā brāhmaṇā vā opakkamikā dukkhā tibbā kharā kaṭukā vedanā vedayanti, etāvaparamam nayito bhiyyo. Na kho panāhaṁ imāya kaṭukāya dukkarākārikāya adhigacchāmi uttarimanussadhammā alamariyaññādassananavisesam; siyā nu kho añño maggo bodhāyā’ti. Tassa mayhaṁ, rājakumāra, etadahosi – ‘abhijānāmi kho panāhaṁ pitu sakkassa kammante sītāya jambucchāyā nisinno vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkam savicāram vivekajam pītisukham paṭhamam jhānam upasampajja viharitā; siyā nu kho eso maggo bodhāyā’ti. Tassa mayhaṁ, rājakumāra, satānusāri viññānam ahosi – ‘eseva maggo bodhāyā’ti. Tassa mayhaṁ, rājakumāra, etadahosi – ‘kim nu kho aham tassa sukhassa bhāyāmi yam tam sukhām aññatreva kāmehi aññatra akusalehi dhammehī’ti? Tassa mayhaṁ, rājakumāra, etadahosi – ‘na kho aham tassa sukhassa bhāyāmi yam tam sukhām aññatreva

kāmehi aññatra akusalehi dhammehī'ti.

“Tassa mayham, rājakumāra, etadahosi – ‘na kho tam sukaram sukham adhigantum evam adhimattakasimānam pattakāyena. Yaṁnūnāham oḷārikam āhāram āhāreyyam odanakummāsa’nti. So kho aham, rājakumāra, oḷārikam āhāram āhāresim odanakummāsam. Tena kho pana maṁ, rājakumāra, samayena pañcavaggiyā bhikkhū paccupatthitā honti – ‘yam kho samaṇo gotamo dhammarūpa adhigamissati tam no ārocessatī’ti. Yato kho aham, rājakumāra, oḷārikam āhāram āhāresim odanakummāsam, atha me te pañcavaggiyā bhikkhū nibbija pakkamīsu – ‘bāhulliko [bāhuliko (sī. pī.) sāratthaṭīkāya samghabhedasikkhāpadavañnanāya sameti] samaṇo gotamo padhānavibbhanto, āvatto bāhullāyā’ti.

336. “So kho ahaṁ, rājakumāra, oḷārikam āhāram āhāretvā balam gahetvā vivicceva kāmehi... pe... paṭhamam jhānam upasampajja vihāsim. Vitakkavicārānam vūpasamā... dutiyam jhānam... tatiyam jhānam... catuttham jhānam upasampajja vihāsim. So evam samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappat pubbenivāsānussatiññāya cittam abhininnāmesim. So anekavihitam pubbenivāsam anussarāmi, seyyathidaṁ – ekampi jātiṁ dvepi jātiyo...pe... iti sākāram sauddesam anekavihitam pubbenivāsam anussarāmi. Ayaṁ kho me, rājakumāra, rattiyā paṭhame yāme paṭhamā vijjā adhigatā, avijjā vihatā, vijjā uppānā; tamo vihato, āloko uppānno – yathā tam appamattassa ātāpino pahitattassa viharato.

“So evam samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappat sattānam cutūpapātaññāya cittam abhininnāmesim. So dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passāmi cavamāne upapajjamāne hīne pañṭite suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate yathākammūpage satte pajānāmi ...pe... ayaṁ kho me, rājakumāra, rattiyā majjhime yāme dutiyā vijjā adhigatā, avijjā vihatā, vijjā uppānā; tamo vihato, āloko uppānno – yathā tam appamattassa ātāpino pahitattassa viharato.

“So evam samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappat āsavānam khayaññāya cittam abhininnāmesim. So ‘idam dukkha’nti yathābhūtam abbhaññāsim...pe... ‘ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā’ti yathābhūtam abbhaññāsim; ‘ime āsavā’ti yathābhūtam abbhaññāsim...pe... ‘ayaṁ āsavanirodhagāminī paṭipadā’ti yathābhūtam abbhaññāsim. Tassa me evam jānato evam passato kāmāsavāpi cittam vimuccittha, bhavāsavāpi cittam vimuccittha, avijjāsavāpi cittam vimuccittha. Vimuttasimim vimuttamiti nānāmañ ahosi. ‘Khīñā jāti, vusitaṁ brahmacariyam, kataṁ karaṇīyam, nāparam itthattāyā’ti abbhaññāsim. Ayaṁ kho me, rājakumāra, rattiyā pacchime yāme tatiyā vijjā adhigatā, avijjā vihatā, vijjā uppānā; tamo vihato, āloko uppānno – yathā tam appamattassa ātāpino pahitattassa viharato.

337. “Tassa mayham, rājakumāra, etadahosi – ‘adhigato kho myāyam dhammo gambhīro duddaso duranubodho santo paññito atakkāvacaro nipiṇo paññitavedanīyo. Ālayarāmā kho panāyam pajā ālayaratā ālayasammuditā. Ālayarāmāya kho pana pajāya ālayaratāya ālayasammuditāya duddasam idam ṭhānam yadiḍam – idappaccayaṭāpaṭīccasamuppādo. Idampi kho ṭhānam duddasam – yadiḍam sabbasaṅkhārasamatho sabbūpādhipaṭinissaggo tañhākkhayo virāgo nirodho nibbānam. Ahañceva kho pana dhammarūpa deseyyam, pare ca me na ājāneyyam, so mamassa kilamatho, sā mamassa vihesā’ti. Apissu maṁ, rājakumāra, imā anacchariyā gāthāyo paṭibhāṣu pubbe assutapubbā –

‘Kicchena me adhigatam, halam dāni pakāsitum;
Rāgadosaparetehi, nāyam dhammo susambudho.

‘Paṭisotagāmīm nipiṇam, gambhīram duddasam aṇum;
Rāgarattā na dakkhanti, tamokhandhena āvuṭā’ [āvaṭā (sī.), āvutā (syā. kam.)] ti.

“Itiha me, rājakumāra, paṭisañcikkhato appossukkatāya cittam namati no dhammadesanāya.

338. “Atha kho, rājakumāra, brahmuno sahampatissa mama cetasā cetoparivitakkamaññāya etadahosi – ‘nassati vata, bho, loko; vinassati vata, bho, loko. Yatra hi nāma tathāgatassa arahato sammāsambuddhassa appossukkatāya cittam namati [namissati (?)] no dhammadesanāyā’ti. Atha kho, rājakumāra, brahmā sahampati – seyyathāpi nāma balavā puriso samiñjitam vā bāhami pasāreyya pasāritam vā bāhami samiñjeyya, evameva – brahma-loke antarahito mama purato pātura-hosi. Atha kho, rājakumāra, brahmā sahampati ekaṁsaṁ uttarāsaṅgam karitvā yenāham tenañjaliṁ pañāmetvā mam etadavoca – ‘desetu, bhante, bhagavā dhammam, desetu sugato dhammam. Santi sattā apparajakkhajātikā assavanatāya dhammassa parihāyanti; bhavissanti dhammassa aññātāro’ti. Idamavoca, rājakumāra, brahmā sahampati; idam vativā athāparam etadavoca –

‘Pātura-hosi magadhesu pubbe,
Dhammo asuddho samalehi cintito;
Apāpuretam [avāpuretam (sī.)] amatassa dvāram,
Suṇantu dhammam vimalenānubuddham.

‘Sele yathā pabbatamuddhaniṭṭhito,
Yathāpi passe janataṁ samantato;
Tathūpamaṁ dhammamayaṁ sumedha,
Pāsādamāruyha samantacakkhu.

‘Sokāvatiṇṇam [sokāvakinṇam (syā.)] janatamapetasoko,
Avekkhassu jātijarābhībhūtam;
Uṭṭhehi vīra, vijitasaṅgāma,
Satthavāha aṇaṇa [anaṇa (sī. syā. kam. pī. ka.)], vicara loke;
Desassu [desetu (syā. kam. ka.)] bhagavā dhammam,
Aññātāro bhavissanti’ti.

339. “Atha khvāham, rājakumāra, brahmuno ca ajjhesanam viditvā sattesu ca kāruññataṁ paṭicca buddhacakkhunā lokam volokesim. Addasaṁ kho aham, rājakumāra, buddhacakkhunā lokam volokento satte apparajakkhe mahārajakkhe tikkhindriye mudindriye svākāre dvākāre suviññāpaye duviññāpaye appekacce paralokavajjabhayadassāvine [dassāvino (syā. kam. ka.)] viharante, appekacce na paralokavajjabhayadassāvine viharante. Seyyathāpi nāma uppaliṇiyam vā paduminiyam vā puṇḍarīkiniyam vā appekaccāni uppālāni vā padumāni vā puṇḍarīkāni vā udake jātāni udake samvāḍḍhāni udakānuggatāni antonimuggaposīni, appekaccāni uppālāni vā padumāni vā puṇḍarīkāni vā udake jātāni udake samvāḍḍhāni udakānuggatāni samodakam ṛhitāni, appekaccāni uppālāni vā padumāni vā puṇḍarīkāni vā udake jātāni udake samvāḍḍhāni udakā accuggamma ṛhitāni [tiṭṭhanti (sī. syā. kam. pī.)] anupalittāni udakena, evameva kho aham, rājakumāra, buddhacakkhunā lokam volokento addasaṁ satte apparajakkhe mahārajakkhe tikkhindriye mudindriye svākāre dvākāre suviññāpaye duviññāpaye, appekacce paralokavajjabhayadassāvine viharante, appekacce na paralokavajjabhayadassāvine viharante. Atha khvāham, rājakumāra, brahmānaṁ sahampatiṁ gāthāya paccabhbāsim –

‘Apārutā tesam amatassa dvārā,
Ye sotavanto pamuñcantu saddham;
Vihimsasaññī paguṇam na bhāsim,
Dhammam pañītam manujesu brahme’ti.

340. “Atha kho, rājakumāra, brahmā sahampati ‘katāvakāso khomhi bhagavatā dhammadesanāyā’ti mam abhivādetvā padakkhiṇam katvā tatthevantaradhāyi.

“Tassa mayham, rājakumāra, etadahosi – ‘kassa nu kho aham paṭhamam dhammam deseyyam? Ko imam dhammam khippameva ājānissatī’ti? Tassa mayham, rājakumāra, etadahosi – ‘ayam kho ālāro kālāmo paññito viyatto medhāvī dīgharattam apparajakkhajātiko. Yaṁnūnāham ālārassa kālāmassa paṭhamam dhammam deseyyam; so imam dhammam khippameva ājānissatī’ti. Atha kho mam, rājakumāra, devatā upasankamitvā etadavoca – ‘sattāhakālaṅkato, bhante, ālāro kālāmo’ti. Nāṇañca pana me dassanam udapādi – ‘sattāhakālaṅkato ālāro kālāmo’ti. Tassa mayham, rājakumāra, etadahosi – ‘mahājāniyo kho ālāro kālāmo. Sace hi so imam dhammam suṇeyya, khippameva ājāneyyā’ti. Tassa mayham, rājakumāra, etadahosi – ‘kassa nu kho aham paṭhamam dhammam deseyyam? Ko imam dhammam khippameva ājānissatī’ti? Tassa mayham, rājakumāra, etadahosi – ‘ayam kho udako rāmaputto paññito viyatto medhāvī dīgharattam apparajakkhajātiko. Yaṁnūnāham udakassa rāmaputtassa paṭhamam dhammam deseyyam; so imam dhammam khippameva ājānissatī’ti. Atha kho mam, rājakumāra, devatā upasankamitvā etadavoca – ‘abhidosakālaṅkato, bhante, udako rāmaputto’ti. Nāṇañca pana me dassanam udapādi – ‘abhidosakālaṅkato udako rāmaputto’ti. Tassa mayham, rājakumāra, etadahosi – ‘mahājāniyo kho udako rāmaputto. Sace hi so imam dhammam suṇeyya, khippameva ājāneyyā’ti.

341. “Tassa mayham, rājakumāra, etadahosi – ‘kassa nu kho aham paṭhamam dhammam deseyyam? Ko imam dhammam khippameva ājānissatī’ti? Tassa mayham, rājakumāra, etadahosi – ‘bahukārā kho me pañcavaggiyā bhikkhū ye maṁ padhānapahitattam upaṭṭihimṣu. Yaṁnūnāham pañcavaggiyānaṁ bhikkhūnaṁ paṭhamam dhammam deseyya’nti. Tassa mayham, rājakumāra, etadahosi – ‘kaham nu kho etarahi pañcavaggiyā bhikkhū viharantī’ti. Addasam khvāham, rājakumāra, dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena pañcavaggiye bhikkhū bārāṇasiyam viharante isipatane migadāye. Atha khvāham, rājakumāra, uruvelāyan yathābhīrantam viharitvā yena bārāṇasī tena cārikam pakkamiṁ.

“Addasā kho mam, rājakumāra, upako ājīvako antarā ca gayam antarā ca bodhim addhānamaggappaṭipannam. Disvāna mam etadavoca – ‘vippasannāni kho te, āvuso, indriyāni, parisuddho chavivaṇṇo pariyodāto. Kamsi tvam, āvuso, uddissa pabbajito? Ko vā te satthā? Kassa vā tvam dhammam rocesī’ti? Evam vutte, aham, rājakumāra, upakam ājīvakam gāthāhi ajjhabhāsim –

‘Sabbābhībhū sabbavidūhamasmi,
Sabbesu dhammesu anūpalitto;
Sabbañjaho taṇhākkhaye vimutto,
Sayam abhiññāya kamuddiseyyam.

‘Na me ācariyo atthi, sadiso me na vijjati;
Sadevakasmīm lokasmīm, natthi me paṭipuggalo.

‘Ahañhi arahā loke, aham satthā anuttaro;
Ekomhi sammāsambuddho, sītibhūtosmi nibbuto.

‘Dhammadakkam pavattetum, gacchāmi kāsinam puram;
Andhībhūtasmiṁ [andhabhūtasmiṁ (sī. syā. pī.)] lokasmīm, āhañcham [āhaññīm (syā. kam. ka.)] amatadundubhi’nti.

‘Yathā kho tvam, āvuso, paṭijānāsi arahasi anantajino’ti.

‘Mādisā ve jinā honti, ye pattā āsavakkhayam;
Jitā me pāpākā dhammā, tasmāhamupaka [tasmāham upakā (sī. syā. kam. pī.)] jino’ti.

“Evam vutte, rājakumāra, upako ājīvako ‘hupeyyapāvuso’ti [huveyyapāvuso (sī. pī.), huveyyāvuso

(syā. kam.)] vatvā sīsam̄ okampetvā ummaggam̄ gahetvā pakkāmi.

342. “Atha khvāham̄, rājakumāra, anupubbena cārikam̄ caramāno yena bārānasī isipatanam̄ migadāyo yena pañcavaggiyā bhikkhū tenupasaṅkamim̄. Addasam̄su kho mam̄, rājakumāra, pañcavaggiyā bhikkhū dūratova āgacchantaṁ. Disvāna aññamaññam̄ sañthapesum̄ – ‘ayam̄ kho, āvuso, samaṇo gotamo āgacchatī bāhulliko padhānavibbhanto āvatto bāhullāya. So neva abhivādetabbo, na paccuṭṭhātabbo, nāssa pattacīvaraṁ paṭiggahetabbam̄; api ca kho āsanam̄ ṭhapetabbaṁ – sace so ākaṅkhissati nisidissatīti. Yathā yathā kho aham̄, rājakumāra, pañcavaggiye bhikkhū upasaṅkamim̄ [upasaṅkamāmi (sī. pī.)], tathā tathā pañcavaggiyā bhikkhū nāsakkhiṁsu sakāya katikāya sañthātum̄. Appekacce mam̄ paccuggantvā pattacīvaraṁ patiggahesum̄. Appekacce āsanam̄ paññapesum̄. Appekacce pādodakam̄ upaṭṭhapesum̄. Api ca kho mam̄ nāmena ca āvusovādena ca samudācaranti. Evam̄ vutte, aham̄, rājakumāra, pañcavaggiye bhikkhū etadavocam̄ – ‘mā, bhikkhave, tathāgataṁ nāmena ca āvusovādena ca samudācaratha [samudācarittha (sī. syā. kam. pī.)]; arahaṁ, bhikkhave, tathāgato sammāsambuddho. Odahatha, bhikkhave, sotam̄. Amatamadhigataṁ. Ahamanusāsāmi, aham̄ dhammaṁ desemi. Yathānusiṭṭham̄ tathā paṭipajjamānā nacirasseva – yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyam̄ pabbajanti tadanuttaram̄ – brahmacariyapariyosānam̄ diṭṭheva dhamme sayam̄ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissathāti. Evam̄ vutte, rājakumāra, pañcavaggiyā bhikkhū mam̄ etadavocum̄ – ‘tāyapi kho tvam̄, āvuso gotama, iriyāya [cariyāya (syā. kam.)] tāya paṭipadāya tāya dukkarakārikāya nājjhagamā uttarimanussadhammā alamariyaññādassanavisesam̄; kiṁ pana tvam̄ etarahi bāhulliko padhānavibbhanto āvatto bāhullāya adhigamissasi uttarimanussadhammā alamariyaññādassanavisesa’nti? Evam̄ vutte, aham̄, rājakumāra, pañcavaggiye bhikkhū etadavocam̄ – ‘na, bhikkhave, tathāgato bāhulliko na padhānavibbhanto na āvatto bāhullāya. Arahaṁ, bhikkhave, tathāgato sammāsambuddho. Odahatha, bhikkhave, sotam̄. Amatamadhigataṁ. Ahamanusāsāmi, aham̄ dhammaṁ desemi. Yathānusiṭṭham̄ tathā paṭipajjamānā nacirasseva – yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyam̄ pabbajanti tadanuttaram̄ – brahmacariyapariyosānam̄ diṭṭheva dhamme sayam̄ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissathāti. Dutiyampi kho, rājakumāra, pañcavaggiyā bhikkhū mam̄ etadavocum̄ – ‘tāyapi kho tvam̄, āvuso gotama, iriyāya tāya paṭipadāya tāya dukkarakārikāya nājjhagamā uttarimanussadhammā alamariyaññādassanavisesam̄; kiṁ pana tvam̄ etarahi bāhulliko padhānavibbhanto āvatto bāhullāya adhigamissasi uttarimanussadhammā alamariyaññādassanavisesa’nti? Dutiyampi kho aham̄, rājakumāra, pañcavaggiye bhikkhū etadavocam̄ – ‘na, bhikkhave, tathāgato bāhulliko na padhānavibbhanto na āvatto bāhullāya. Arahaṁ, bhikkhave, tathāgato sammāsambuddho. Odahatha, bhikkhave, sotam̄. Amatamadhigataṁ. Ahamanusāsāmi, aham̄ dhammaṁ desemi. Yathānusiṭṭham̄ tathā paṭipajjamānā nacirasseva – yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyam̄ pabbajanti tadanuttaram̄ – brahmacariyapariyosānam̄ diṭṭheva dhamme sayam̄ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissathāti. Tatiyampi kho, rājakumāra, pañcavaggiyā bhikkhū mam̄ etadavocum̄ – ‘tāyapi kho tvam̄, āvuso gotama, iriyāya tāya paṭipadāya tāya dukkarakārikāya nājjhagamā uttarimanussadhammā alamariyaññādassanavisesam̄; kiṁ pana tvam̄ etarahi bāhulliko padhānavibbhanto āvatto bāhullāya adhigamissasi uttarimanussadhammā alamariyaññādassanavisesa’nti? Evam̄ vutte, aham̄, rājakumāra, pañcavaggiye bhikkhū etadavocam̄ – ‘abhijānātha me no tumhe, bhikkhave, ito pubbe evarūpaṁ pabhāvitameta’nti [bhāsitametanti (sī. syā. vinayepi)]? ‘No hetam̄, bhante’. ‘Arahaṁ, bhikkhave, tathāgato sammāsambuddho. Odahatha, bhikkhave, sotam̄. Amatamadhigataṁ. Ahamanusāsāmi, aham̄ dhammaṁ desemi. Yathānusiṭṭham̄ tathā paṭipajjamānā nacirasseva – yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyam̄ pabbajanti tadanuttaram̄ – brahmacariyapariyosānam̄ diṭṭheva dhamme sayam̄ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissathāti.

“Asakkhiṁ kho aham̄, rājakumāra, pañcavaggiye bhikkhū saññāpetum̄. Dvepi sudam̄, rājakumāra, bhikkhū ovadāmi. Tayo bhikkhū piṇḍāya caranti. Yam̄ tayo bhikkhū piṇḍāya caritvā āharanti, tena chabbaggiyā [chabbaggā (sī. syā. kam.), chabbaggo (pī.)] yāpema. Tayopi sudam̄, rājakumāra, bhikkhū ovadāmi, dve bhikkhū piṇḍāya caranti. Yam̄ dve bhikkhū piṇḍāya caritvā āharanti tena chabbaggiyā yāpema.

343. “Atha kho, rājakumāra, pañcavaggaṇyā bhikkhū mayā evam ovadiyamānā evam anusāsiyamānā nacirasseva – yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyam pabbajanti tadanuttaram – brahmacariyapariyosānam dīṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharimṣu”ti. Evam vutte, bodhi rājakumāro bhagavantaṁ etadavoca – “kīva cirena nu kho, bhante, bhikkhu tathāgataṁ vināyakaṁ [nāyakaṁ (?)] labhamāno – yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyam pabbajanti tadanuttaram – brahmacariyapariyosānam dīṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja vihareyyā”ti? “Tena hi, rājakumāra, tamyevettha paṭipucchissāmi. Yathā te khameyya, tathā naṁ byākareyyāsi. Tam kiṁ maññasi, rājakumāra, kusalo tvam̄ hatthārūlhe [hatthārūyhe (sī. pī.)] aṅkusagayhe [aṅkusagaṇhe (syā. kam.)] sippe”ti? “Evam, bhante, kusalo ahaṁ hatthārūlhe aṅkusagayhe sippe”ti. “Tam kiṁ maññasi, rājakumāra, idha puriso āgaccheyya – ‘bodhi rājakumāro hatthārūlham̄ aṅkusagayhaṁ sippam jānāti; tassāhaṁ santike hatthārūlham̄ aṅkusagayhaṁ sippam sikkhissāmī’ti. So cassa assaddho; yāvatakaṁ saddhena pattaṭbam̄ tam na sampāpuṇeyya. So cassa bahvādho; yāvatakaṁ appābādhena pattaṭbam̄ tam na sampāpuṇeyya. So cassa saṭho māyāvī; yāvatakaṁ asaṭhena amāyāvinā pattaṭbam̄ tam na sampāpuṇeyya. So cassa kusīto; yāvatakaṁ āraddhavīriyena pattaṭbam̄ tam na sampāpuṇeyya. So cassa dappañño; yāvatakaṁ paññavatā pattaṭbam̄ tam na sampāpuṇeyya. Tam kiṁ maññasi, rājakumāra, api nu so puriso tava santike hatthārūlham̄ aṅkusagayhaṁ sippam sikkheyā”ti? “Ekamekenāpi, bhante, aṅgena samannāgato so puriso na mama santike hatthārūlham̄ aṅkusagayhaṁ sippam sikkheyā”ti! “Evameva kho, rājakumāra, pañcimāni padhāniyaṅgāni. Katamāni pañca? Idha, rājakumāra, bhikkhu saddho hoti; saddahati tathāgatassa bodhim – ‘iti so bhagavā arahaṁ sammāsambuddho vijjācaraṇasampanno sugato lokavidū anuttaro purisadammasārathi satthā devamanussānam buddho bhagavā’ti; appābādho hoti appātaṅko samavepākiniyā gahaṇiyā samannāgato nātisītāya nāccuṇhāya majjhimāya padhānakkhamāya; asaṭho hoti amāyāvī yathābhūtam̄ attānam̄ āvikattā satthari vā viññūsu vā sabrahmacārīsu; āraddhavīriyo viharati akusalānam̄ dhammānam̄ pahānāya kusalānam̄ dhammānam̄ upasampadāya, thāmavā daļhaparakkamo anikkhittadhuro kusalesu dhammesu; paññavā hoti udayatthagāminiyā paññāya samannāgato ariyāya nibbedhikāya sammādukkhakkhayagāminiyā. Imāni kho, rājakumāra, pañca padhāniyaṅgāni.

344. “Tam kiṁ maññasi, rājakumāra, idha puriso āgaccheyya – ‘bodhi rājakumāro hatthārūlham̄ aṅkusagayhaṁ sippam jānāti; tassāhaṁ santike hatthārūlham̄ aṅkusagayhaṁ sippam sikkhissāmī’ti. So cassa saddho; yāvatakaṁ saddhena pattaṭbam̄ tam sampāpuṇeyya. So cassa appābādho; yāvatakaṁ appābādhena pattaṭbam̄ tam sampāpuṇeyya. So cassa asaṭho amāyāvī; yāvatakaṁ asaṭhena amāyāvinā pattaṭbam̄ tam sampāpuṇeyya. So cassa āraddhavīriyo; yāvatakaṁ āraddhavīriyena pattaṭbam̄ tam sampāpuṇeyya. So cassa paññavā; yāvatakaṁ paññavatā pattaṭbam̄ tam sampāpuṇeyya. Tam kiṁ maññasi, rājakumāra, api nu so puriso tava santike hatthārūlham̄ aṅkusagayhaṁ sippam sikkheyā”ti? “Ekamekenāpi, bhante, aṅgena samannāgato so puriso mama santike hatthārūlham̄ aṅkusagayhaṁ sippam sikkheyā, ko pana vādo pañcahaṅgehī”ti! “Evameva kho, rājakumāra, pañcimāni padhāniyaṅgāni. Tiṭṭhantu, rājakumāra, satta vassāni. Imehi pañcahi padhāniyaṅgehi samannāgato bhikkhu tathāgataṁ vināyakaṁ labhamāno – yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyam pabbajanti tadanuttaram – brahmacariyapariyosānam dīṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja vihareyya chabbassāni... pañca vassāni... cattāri vassāni... tīṇi vassāni... dve vassāni... ekam vassam. Tiṭṭhatu, rājakumāra, ekaṁ vassam. Imehi pañcahi padhāniyaṅgehi samannāgato bhikkhu tathāgataṁ vināyakaṁ labhamāno – yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyam pabbajanti tadanuttaram – brahmacariyapariyosānam dīṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja vihareyya satta māsāni. Tiṭṭhantu, rājakumāra, satta māsāni. Imehi pañcahi padhāniyaṅgehi samannāgato bhikkhu tathāgataṁ vināyakaṁ labhamāno – yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyam pabbajanti tadanuttaram – brahmacariyapariyosānam dīṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā

upasampajja vihareyya cha māsāni... pañca māsāni... cattāri māsāni... tīni māsāni... dve māsāni... ekam māsam... adḍhamāsam. Tiṭṭhatu, rājakumāra, adḍhamāso. Imehi pañcahi padhāniyaṅgehi samannāgato bhikkhu tathāgataṁ vināyakam labhamāno – yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyam pabbajanti tadanuttaram – brahmacariyapariyosānam diṭṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja vihareyya satta rattindivāni. Tiṭṭhantu, rājakumāra, satta rattindivāni. Imehi pañcahi padhāniyaṅgehi samannāgato bhikkhu tathāgataṁ vināyakam labhamāno – yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyam pabbajanti tadanuttaram – brahmacariyapariyosānam diṭṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja vihareyya cha rattindivāni... pañca rattindivāni... cattāri rattindivāni... tīni rattindivāni... dve rattindivāni... ekam rattindivam. Tiṭṭhatu, rājakumāra, eko rattindivo. Imehi pañcahi padhāniyaṅgehi samannāgato bhikkhu tathāgataṁ vināyakam labhamāno sāyamanusiṭṭho pāto visesam adhigamissati, pātamanusiṭṭho sāyam visesam adhigamissati”ti. Evam vutte, bodhi rājakumāro bhagavantam etadavoca – “aho buddho, aho dhammo, aho dhammassa svākkhātatā! Yatra hi nāma sāyamanusiṭṭho pāto visesam adhigamissati, pātamanusiṭṭho sāyam visesam adhigamissati”ti!

346. Evam vutte, sañjikāputto mānavo bodhim rājakumāram etadavoca – “evameva panāyam bhavam bodhi – ‘aho buddho, aho dhammo, aho dhammassa svākkhātatā’ti ca vadeti [vadesi (sī.), pavedeti (syā. kam.)]; atha ca pana na tam bhavantam gotamam saraṇam gacchatī dhammañca bhikkhusaṅghañcā”ti. “Mā hevam, samma sañjikāputta, avaca; mā hevam, samma sañjikāputta, avaca. Sammukhā metam, samma sañjikāputta, ayyāya sutam, sammukhā patiggahitam”. “Ekamidam, samma sañjikāputta, samayam bhagavā kosambiyam viharati ghositārāme. Atha kho me ayyā kucchimatī yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinnā kho me ayyā bhagavantam etadavoca – ‘yo me ayam, bhante, kucchigato kumārako vā kumārikā vā so bhagavantam saraṇam gacchatī dhammañca bhikkhusaṅghañcā. Upāsakam tam bhagavā dhāretu ajjatagge pāṇupetam saraṇam gata’nti. Ekamidam, samma sañjikāputta, samayam bhagavā idheva bhaggesu viharati susumāragire bhesakaṭavane migadāye. Atha kho mañ dhāti añkena haritvā yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam atthāsi. Ekamantam ṭhitā kho mañ dhāti bhagavantam etadavoca – ‘ayam, bhante, bodhi rājakumāro bhagavantam saraṇam gacchatī dhammañca bhikkhusaṅghañcā. Upāsakam tam bhagavā dhāretu ajjatagge pāṇupetam saraṇam gata’nti. Esāham, samma sañjikāputta, tatiyakampi bhagavantam saraṇam gacchāmi dhammañca bhikkhusaṅghañcā. Upāsakam mañ bhagavā dhāretu ajjatagge pāṇupetam saraṇam gata’nti.

Bodhirājakumārasuttam niṭṭhitam pañcamam.

6. Aṅgulimālasuttam

347. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena rañño pasenadissa kosalassa vijite coro aṅgulimālo nāma hoti luddo lohitapāṇi hatapahate niviṭṭho adayāpanno pāṇabhūtesu. Tena gāmāpi agāmā katā, nigamāpi anigamā katā, janapadāpi ajanapadā katā. So manusse vadhitvā vadhitvā aṅgulīnam mālam dhāreti. Atha kho bhagavā pubbaphasamayam nivāsetvā pattacīvaramādāya sāvatthim piṇḍāya pāvisi. Sāvatthiyam piṇḍāya caritvā pacchābhuttam piṇḍapātāpatikkanto senāsanam samsāmetvā pattacīvaramādāya yena coro aṅgulimālo tenaddhānamaggam paṭipajji. Addasāsum kho gopālakā pasupālakā kassakā pathāvino bhagavantam yena coro aṅgulimālo tenaddhānamaggapatiṇnam. Disvāna bhagavantam etadavocum – “mā, samaṇa, etam maggam paṭipajji. Etasmim, samaṇa, magge coro aṅgulimālo nāma luddo lohitapāṇi hatapahate niviṭṭho adayāpanno pāṇabhūtesu. Tena gāmāpi agāmā katā, nigamāpi anigamā katā, janapadāpi ajanapadā katā. So manusse vadhitvā vadhitvā aṅgulīnam mālam dhāreti. Etañhi, samaṇa, maggam dasapi purisā vīsampi purisā tiṁsampi purisā cattārisampi purisā paññāsampi purisā saṅkaritvā saṅkaritvā [saṁharitvā saṁharitvā (sī. pī.), saṅgaritvā (syā. kam.)] paṭipajjanti. Tepi corassa aṅgulimālassa hatthattham gacchantī”ti. Evam vutte, bhagavā tuṇhībhūto agamāsi. Dutiyampi kho gopālakā...pe... tatiyampi kho gopālakā pasupālakā kassakā pathāvino bhagavantam etadavocum –

“mā, samaṇa, etam maggam paṭipajji, etasmim samaṇa magge coro aṅgulimālo nāma luddo lohitapāni hatapahate nivittho adayāpanno pāṇabhūtesu, tena gāmāpi agāmā katā, nigamāpi anigamā katā, janapadāpi ajanapadā katā. So manusse vadhitvā vadhitvā aṅgulīnam mālam dhāreti. Etañhi samaṇa maggam dasapi purisā vīsampi purisā tiṁsampi purisā cattārīsampi purisā paññāsampi purisā saṅkaritvā saṅkaritvā paṭipajjanti. Tepi corassa aṅgulimālassa hatthattham gacchanti”ti.

348. Atha kho bhagavā tuṇhībhūto agamāsi. Addasā kho coro aṅgulimālo bhagavantam dūratova āgacchantam. Disvānassa etadahosi – “acchariyam vata, bho, abbhutam vata, bho! Imañhi maggam dasapi purisā vīsampi purisā tiṁsampi purisā cattārīsampi purisā paññāsampi purisā saṅkaritvā saṅkaritvā paṭipajjanti. Tepi mama hatthattham gacchanti. Atha ca panāyam samaṇo eko adutyo pasayha maññe āgacchat. Yaṁnūnāham imam samaṇam jīvitā voropeyya”nti. Atha kho coro aṅgulimālo asicammam gahetvā dhanukalāpam sannayhitvā bhagavantam piṭṭhito piṭṭhito anubandhi. Atha kho bhagavā tathārūpam iddhābhisaṅkhāram abhisāṅkhāsi [abhisāṅkhāresi (syā. kam. ka.)] yathā coro aṅgulimālo bhagavantam pakatiyā gacchantam sabbathāmena gacchanto na sakkoti sampāpuṇitum. Atha kho corassa aṅgulimālassa etadahosi – “acchariyam vata, bho, abbhutam vata, bho! Ahañhi pubbe hatthimpi dhāvantam anupatitvā gaṇhāmi, assampi dhāvantam anupatitvā gaṇhāmi, rathampi dhāvantam anupatitvā gaṇhāmi, migampi dhāvantam anupatitvā gaṇhāmi; atha ca panāham imam samaṇam pakatiyā gacchantam sabbathāmena gacchanto na sakkomi sampāpuṇitu”nti! Thitova bhagavantam etadavoca – “tiṭṭha, tiṭṭha, samaṇa”ti. “Thito aham, aṅgulimāla, tvañca tiṭṭhā”ti. Atha kho corassa aṅgulimālassa etadahosi – “ime kho samaṇā sakyaputtiyā saccavādino saccapaṭiññā. Atha panāyam samaṇo gaccham yevāha – ‘thito aham, aṅgulimāla, tvañca tiṭṭhā’ti. Yaṁnūnāham imam samaṇam puccheyya”nti.

349. Atha kho coro aṅgulimālo bhagavantam gāthāya ajjhabhāsi –

“Gaccham vadesi samaṇa ṭhitomhi,
Mamañca brūsi ṭhitamaṭṭhitoti;
Pucchāmi tam samaṇa etamattham,
Katham ṭhito tvam ahamaṭṭhitomhī”ti.

“Thito aham aṅgulimāla sabbadā,
Sabbesu bhūtesu nidhāya daṇḍam;
Tuvañca pāñesu asaññatosi,
Tasmā ṭhitoham tuvamaṭṭhitosi”ti.

“Cirassam vata me mahito mahesi,
Mahāvanam pāpuṇi saccavādī [mahāvanam samaṇoyam paccupādi (sī.), mahāvanam samaṇa paccupādi (syā. kam.)];
Soham carissāmi pahāya pāpam [soham cirassāpi pahāssam pāpam (sī.), soham carissāmi pajahissam pāpam (syā. kam.)],
Sutvāna gātham tava dhammadayuttam”.

Itveva coro asimāvudhañca,
Sobbhe papāte narake akiri;
Avandi coro sugatassa pāde,
Tattheva nam pabbajjam ayāci.

Buddho ca kho kāruṇiko mahesi,
Yo satthā lokassa sadevakassa;
‘Tamehi bhikkhū’ti tadā avoca,
Eseva tassa ahu bhikkhubhāvoti.

350. Atha kho bhagavā āyasmatā aṅgulimālena pacchāsamaṇena yena sāvatthi tena cārikam pakkāmi. Anupubbena cārikam caramāno yena sāvatthi tadavasari. Tatra sudam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena rañño pasenadissa kosalassa antepuradvāre mahājanakāyo sannipatitvā uccāsaddo mahāsaddo hoti – “coro te, deva, vijite aṅgulimālo nāma luddo lohitapāṇi hatapahate niviṭṭho adayāpanno pāṇabhūtesu. Tena gāmāpi agāmā katā, nigamāpi anigamā katā, janapadāpi ajanapadā katā. So manusse vadhitvā vadhitvā aṅgulīnam mālam dhāreti. Tam devo paṭisedhetu”ti.

Atha kho rājā pasenadi kosalo pañcamattehi assasatehi sāvatthiyā nikkhami divā divassa. Yena ārāmo tena pāvisi. Yāvatikā yānassa bhūmi yānena gantvā yānā paccorohitvā pattikova yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinnam kho rājānam pasenadim kosalam bhagavā etadavoca – “kim nu te, mahārāja, rājā vā māgadho seniyo bimbisāro kupito vesālikā vā licchavī aññe vā paṭirājāno”ti? “Na kho me, bhante, rājā māgadho seniyo bimbisāro kupito, nāpi vesālikā licchavī, nāpi aññe paṭirājāno. Coro me, bhante, vijite aṅgulimālo nāma luddo lohitapāṇi hatapahate niviṭṭho adayāpanno pāṇabhūtesu. Tena gāmāpi agāmā katā, nigamāpi anigamā katā, janapadāpi ajanapadā katā. So manusse vadhitvā vadhitvā aṅgulīnam mālam dhāreti. Tahañ, bhante, paṭisedhissāmī”ti. “Sace pana tvam, mahārāja, aṅgulimālam passeyyāsi kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajitam, virataṁ pāṇātipātā, virataṁ adinnañdānā, virataṁ musāvādā, ekabhattikam, brahmaçārim, sīlavantam, kalyāṇadhammaṁ, kinti nam kareyyāsī”ti? “Abhivādeyyāma vā, bhante, paccuṭheyyāma vā āsanena vā nimanteyyāma, abhinimanteyyāma vā nañ cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānappaccayabhesajjaparikkhārehi, dhammikam vā assa rakkhāvaraṇaguttīm samvidhaheyyāma. Kuto panassa, bhante, dussilassa pāpadhammadmassa evarūpo sīlasamyamo bhavissati”ti?

Tena kho pana samayena āyasmā aṅgulimālo bhagavato avidūre nisinno hoti. Atha kho bhagavā dakkhiṇam bāhum paggahetvā rājānam pasenadim kosalam etadavoca – “eso, mahārāja, aṅgulimālo”ti. Atha kho rañño pasenadissa kosalassa ahudeva bhayañ, ahu chambhitattam, ahu lomahañso. Atha kho bhagavā rājānam pasenadim kosalam bhītam samviggam lomahañṭhājātam viditvā rājānam pasenadim kosalam etadavoca – “mā bhāyi, mahārāja, natthi te ito bhaya”nti. Atha kho rañño pasenadissa kosalassa yañ ahosi bhayañ vā chambhitattam vā lomahañso vā so paṭippassambhi. Atha kho rājā pasenadi kosalo yenāyasmā aṅgulimālo tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā āyasmantam aṅgulimālam etadavoca – “ayyo no, bhante, aṅgulimālo”ti? “Evam, mahārāja”ti. “Kathamgutto ayyassa pitā, kathamgottā mātā”ti? “Gaggo kho, mahārāja, pitā, mantāñī mātā”ti. “Abhiramatu, bhante, ayyo gaggo mantāñiputto. Ahamayyassa gaggassa mantāñiputtassa ussukkam karissāmi cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānappaccayabhesajjaparikkhārāna”nti.

351. Tena kho pana samayena āyasmā aṅgulimālo āraññiko hoti piṇḍapātiko pañsukūliko tecīvariko. Atha kho āyasmā aṅgulimālo rājānam pasenadim kosalam etadavoca – “alam, mahārāja, paripuṇñam me cīvara”nti. Atha kho rājā pasenadi kosalo yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinno kho rājā pasenadi kosalo bhagavantam etadavoca – “acchariyam, bhante, abbhutam, bhante! Yāvañcidam, bhante, bhagavā adantānam dametā, asantānam sametā, aparinibbutānam parinibbāpetā. Yañhi mayam, bhante, nāsakkhimhā daññenapi satthenapi dametuñ so bhagavatā adaññena asattheneva [asatthena (syā. kam.)] danto. Handa ca dāni [handā dāni (syā. kam. pī.)] mayam, bhante, gacchāma; bahukiccā mayam bahukaranīyā”ti. “Yassadāni, mahārāja, kālam maññasi”ti. Atha kho rājā pasenadi kosalo uṭṭhayāsanā bhagavantam abhivādetvā padakkhiṇam katvā pakkāmi.

Atha kho āyasmā aṅgulimālo pubbañhasamayañ nivāsetvā pattacīvaramādāya sāvatthiyam piṇḍāya pāvisi. Addasā kho āyasmā aṅgulimālo sāvatthiyam sapadānam piṇḍāya caramāno aññataram itthim mūlhagabbham vighātagabbham [visātagabbham (syā. kam. pī. ka.)]. Disvānassa etadahosi – ‘kilissanti vata, bho, sattā; kilissanti vata, bho, sattā’ti! Atha kho āyasmā aṅgulimālo sāvatthiyam piṇḍāya caritvā

pacchābhuttam piṇḍapātapaṭikkanto yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinno kho āyasmā aṅgulimālo bhagavantam etadavoca – “idhāham, bhante, pubbañhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya sāvatthim piṇḍāya pāvisim. Addasam kho aham, bhante, sāvatthiyam sapadānam piṇḍāya caramāno aññataram itthim mūlhagabbham vighātagabbham”. Disvāna mayham etadahosi – “kilissanti vata, bho, sattā; kilissanti vata, bho, sattā”ti!

“Tena hi tvam, aṅgulimāla, yena sā itthī tenupasaṅkama; upasaṅkamitvā tam itthim evam vadehi – ‘yatoham, bhagini, jāto [bhagini jātiyā jāto (sī.)] nābhijānāmi sañcicca pāṇam jīvitā voropetā, tena saccena sotthi te hotu, sotthi gabbhassā’’ti.

“So hi nūna me, bhante, sampajānamusāvādo bhavissati. Mayā hi, bhante, bahū sañcicca pāṇā jīvitā voropitā”ti. “Tena hi tvam, aṅgulimāla, yena sā itthī tenupasaṅkama; upasaṅkamitvā tam itthim evam vadehi – ‘yatoham, bhagini, ariyāya jātiyā jāto, nābhijānāmi sañcicca pāṇam jīvitā voropetā, tena saccena sotthi te hotu, sotthi gabbhassā’’ti.

“Evam, bhante”ti kho āyasmā aṅgulimālo bhagavato paṭissutvā yena sā itthī tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā tam itthim etadavoca – “yatoham, bhagini, ariyāya jātiyā jāto, nābhijānāmi sañcicca pāṇam jīvitā voropetā, tena saccena sotthi te hotu, sotthi gabbhassā”ti. Atha khvāssā itthiyā sotthi ahosi, sotthi gabbhassa.

Atha kho āyasmā aṅgulimālo eko vūpakaṭho appamatto ātāpī pahitatto viharanto nacirasseva – yassathāya kulaṭuttā sammadeva agārasmā anagāriyam pabbajanti tadanuttaram – brahmaçariyapariyosānam diṭṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja vihāsi. ‘Khīṇā jāti vusitam brahmaçariyam, kataṁ karaṇiyam, nāparam itthattāyā’ti abbhaññāsi. Aññataro kho panāyasmā aṅgulimālo arahataṁ ahosi.

352. Atha kho āyasmā aṅgulimālo pubbañhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya sāvatthim piṇḍāya pāvisi. Tena kho pana samayena aññenapi leḍdu khitto āyasmato aṅgulimālassa kāye nipatati, aññenapi daṇḍo khitto āyasmato aṅgulimālassa kāye nipatati, aññenapi sakkharā khittā āyasmato aṅgulimālassa kāye nipatati. Atha kho āyasmā aṅgulimālo bhinnena sīsena, lohitena galantena, bhinnena pattena, vippahālitāya saṅghātiyā yena bhagavā tenupasaṅkami. Addasā kho bhagavā āyasmantaṁ aṅgulimālam dūratova āgacchantam. Disvāna āyasmantaṁ aṅgulimālam etadavoca – “adhibhāsehi tvam, brāhmaṇa, adhibhāsehi tvam, brāhmaṇa. Yassa kho tvam, brāhmaṇa, kammassa vipākena bahūni vassāni bahūni vassasatāni bahūni vassasahassāni niraye pacceyyāsi tassa tvam, brāhmaṇa, kammassa vipākam diṭṭheva dhamme paṭisamvedesi”ti. Atha kho āyasmā aṅgulimālo rahogato paṭisallīno vimuttisukham paṭisamvedi; tāyam velāyam imam udānam udānesi –

“Yo pubbeva [yo ca pubbe (sī. syā. kam. pī.)] pamajjivtā, pacchā so nappamajjati; Somam [so imam (sī.)] lokam pabhāseti, abbhā muttova candimā.

“Yassa pāpaṁ kataṁ kammaṁ, kusalena pidhīyati [pithīyati (sī. syā. kam. pī.)]; Somam lokam pabhāseti, abbhā muttova candimā.

“Yo have daharo bhikkhu, yuñjati buddhasāsane; Somam lokam pabhāseti, abbhā muttova candimā.

“Disā hi me dhammadakatham suṇantu,
Disā hi me yuñjantu buddhasāsane;
Disā hi me te manujā bhajantu,
Ye dhammadamevādapayanti santo.

“Disā hi me khantivādānam, avirodhappasam̄sīnam;
Suṇantu dhammām kālena, tañca anuvidhīyantu.

“Na hi jātu so mamam hiṁse, aññām vā pana kiñci naṁ [kañci naṁ (sī. syā. kam. pī.), kañcanam (?)];
Pappuya paramam̄ santim̄, rakkheyya tasathāvare.

“Udakañhi nayanti nettikā, usukārā namayanti [damayanti (ka.)] tejanam̄;
Dārum̄ namayanti tacchakā, attānam̄ damayanti pañḍitā.

“Danḍeneke damayanti, aṅkusehi kasāhi ca;
Adanḍena asatthena, aham̄ dantomhi tādinā.

“Ahimsakoti me nāmam̄, hiṁsakassa pure sato;
Ajjāham̄ saccanāmōmhi, na naṁ hiṁsāmi kiñci nam̄ [kañci naṁ (sī. syā. kam. pī.), kañcanam (?)].

“Coro aham̄ pure āsim̄, aṅgulimāloti vissuto;
Vuyhamāno mahogheṇa, buddham̄ saraṇamāgamam̄.

“Lohitapāṇi pure āsim̄, aṅgulimāloti vissuto;
Saraṇagamanam̄ passa, bhavanetti samūhatā.

“Tādisam̄ kammaṁ katvāna, bahuṁ duggatigāminam̄;
Phuṭṭho kammavipākena, aṇaṇo bhuñjāmi bhojanam̄.

“Pamādamanuyuñjanti, bālā dummedhino janā;
Appamādañca medhāvī, dhanam̄ setṭhañva rakkhati.

“Mā pamādamanuyuñjetha, mā kāmarati santhavam̄;
Appamatto hi jhāyanto, pappoti vipulam̄ [paramam̄ (ka.)] sukham̄.

“Svāgatam̄ [sāgataṁ (sī. pī.)] nāpagatam̄ [nāma sagatam̄ (ka.)], nayidam̄ dummantitam̄ mama;
Sañvibhlettesu [suvibhlettesu (syā. kam.)], savibhlettesu (sī. ka.), pañibhlettesu (pī.)] dhampusu,
yam̄ setṭham̄ tadupāgamam̄.

“Svāgatam̄ nāpagatam̄, nayidam̄ dummantitam̄ mama;
Tisso vijjā anuppattā, kataṁ buddhassa sāsana”ntntti.

Aṅgulimālasuttam̄ niṭṭhitam̄ chaṭṭham̄.

7. Piyajātikasuttam̄

353. Evaṁ me sutam̄ – ekam̄ samayam̄ bhagavā sāvattihiyam̄ viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena aññatarassa gahapatissa ekaputtako piyo manāpo kālaṅkato hoti. Tassa kālaṅkiriyyā neva kammantā pañibhanti na bhattam̄ pañibhāti. So ālāhanaṁ gantvā kandati – “kaham̄, ekaputtaka, kaham̄, ekaputtakā”ti! Atha kho so gahapati yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam̄ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnaṁ kho tam̄ gahapatiṁ bhagavā etadavoca – “na kho te, gahapati, sake citte ṛhitassa indriyāni, atthi te indriyānam̄ aññathatta”nti. “Kiñhi me, bhante, indriyānam̄ nāññathattam̄ bhavissati; mayhañhi, bhante, ekaputto piyo manāpo

kālaṅkato. Tassa kālaṅkiryāya neva kammantā paṭibhanti, na bhattam paṭibhāti. Soham ālāhanam gantvā kandāmi – ‘kaham, ekaputtaka, kaham, ekaputtakā’’ti! “Evametam, gahapati, evametam, gahapati [evametam gahapati (pi. sakideva), evameva (si. sakideva)]! Piyajātikā hi, gahapati, sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā’’ti. “Kassa kho [kissa nu kho (si.)] nāmetam, bhante, evam bhavissati – ‘piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā’’ti? Piyajātikā hi kho, bhante, ānandasomanassā piyappabhavikā’’ti. Atha kho so gahapati bhagavato bhāsitam anabhinanditvā paṭikkositvā uṭṭhāyāsanā pakkāmi.

354. Tena kho pana samayena sambahulā akkhadhuttā bhagavato avidūre akkhehi dibbanti. Atha kho so gahapati yena te akkhadhuttā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā akkhadhutte etadavoca – “idhāham, bhonto, yena samaṇo gotamo tenupasaṅkamim; upasaṅkamitvā samaṇam gotamam abhivādetvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinnam kho mama, bhonto, samaṇo gotamo etadavoca – ‘na kho te, gahapati, sake citte thitassa indriyāni, atthi te indriyānam aññathatta’nti. Evam vutte, aham, bhonto, samaṇam gotamam etadavocam – ‘kiñhi me, bhante, indriyānam nāññathattam bhavissati; mayhañhi, bhante, ekaputtako piyo manāpo kālaṅkato. Tassa kālaṅkiryāya neva kammantā paṭibhanti, na bhattam paṭibhāti. Soham ālāhanam gantvā kandāmi – kaham, ekaputtaka, kaham, ekaputtakā’’ti! ‘Evametam, gahapati, evametam, gahapati! Piyajātikā hi, gahapati, sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā’’ti. ‘Kassa kho nāmetam, bhante, evam bhavissati – piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā? Piyajātikā hi kho, bhante, ānandasomanassā piyappabhavikā’’ti. Atha khvāham, bhonto, samaṇassa gotamassa bhāsitam anabhinanditvā paṭikkositvā uṭṭhāyāsanā pakkami’’nti. “Evametam, gahapati, evametam, gahapati! Piyajātikā hi, gahapati, ānandasomanassā piyappabhavikā’’ti. Atha kho so gahapati “sameti me akkhadhuttehi”’ti pakkāmi. Atha kho idam kathāvatthu anupubbena rājantepuram pāvisi.

355. Atha kho rājā pasenadi kosalo mallikam devim āmantesi – “idam te, mallike, samaṇena gotamena bhāsitam – ‘piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā’’ti. “Sacetam, mahārāja, bhagavatā bhāsitam, evameta”’nti. “Evameva panāyam mallikā yaññadeva samaṇo gotamo bhāsatī tam tadevassa abbhanumodati”. “Sacetam, mahārāja, bhagavatā bhāsitam evametanti. Seyyathāpi nāma, yaññadeva ācariyo antevāsissa bhāsatī tam tadevassa antevāsī abbhanumodati – ‘evametam, ācariya, evametam, ācariyā’’ti. “Evameva kho tvam, mallike, yaññadeva samaṇo gotamo bhāsatī tam tadevassa abbhanumodasi”. “Sacetam, mahārāja, bhagavatā bhāsitam evameta”’nti. “Carapi, re mallike, vinassā”’ti. Atha kho mallikā devī nālijāṅgham brāhmaṇam āmantesi – “ehi tvam, brāhmaṇa, yena bhagavā tenupasaṅkama; upasaṅkamitvā mama vacanena bhagavato pāde sirasā vandāhi, appābādham appātaṅkam lahuṭṭhānam balam phāsuvihāram puccha – ‘mallikā, bhante, devī bhagavato pāde sirasā vandati, appābādham appātaṅkam lahuṭṭhānam balam phāsuvihāram pucchatī’’ti. Evañca vadehi – ‘bhāsitā nu kho, bhante, bhagavatā esā vācā – piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā’’ti. Yathā te bhagavā byākaroti tam sādhukam uggahetvā mama āroceyyāsi. Na hi tathāgatā vitatham bhaṇantī’’ti. “Evam, bhotī”’ti kho nālijāṅgo brāhmaṇo mallikāya deviyā paṭissutvā yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavatā saddhim sammodi. Sammodanīyam katham sāraṇīyam vītisāretvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisino kho nālijāṅgo brāhmaṇo bhagavantam etadavoca – ‘mallikā, bho gotama, devī bhotō gotamassa pāde sirasā vandati; appābādham appātaṅkam lahuṭṭhānam balam phāsuvihāram pucchatī; evañca vadeti – ‘bhāsitā nu kho, bhante, bhagavatā esā vācā – piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā’’ti.

356. “Evametam, brāhmaṇa, evametam, brāhmaṇa! Piyajātikā hi, brāhmaṇa, sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikāti. Tadamināpetam, brāhmaṇa, pariyyayena veditabbam yathā piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā. Bhūtapubbam, brāhmaṇa, imissāyeva sāvatthiyā aññatarissā itthiyā mātā kālamakāsi. Sā tassā kālakiriyāya ummattikā khittacittā rathikāya rathikam [rathiyāya rathiyaṁ (si. syā. kam. pi.)] siṅghātakena siṅghātakam upasaṅkamitvā evamāha – ‘api me mātaram addassatha [addasatha (si. pi.)], api me mātaram

addassathā’ti? Imināpi kho etam, brāhmaṇa, pariyāyena veditabbam yathā piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikāti.

“Bhūtapubbam, brāhmaṇa, imissāyeva sāvatthiyā aññatarissā itthiyā pitā kālamakāsi... bhātā kālamakāsi... bhaginī kālamakāsi... putto kālamakāsi... dhītā kālamakāsi... sāmiko kālamakāsi. Sā tassa kālakiriyāya ummattikā khittacittā rathikāya rathikam siṅghātakena siṅghātakam upasaṅkamitvā evamāha – ‘api me sāmikam addassatha, api me sāmikam addassathā’ti? Imināpi kho etam, brāhmaṇa, pariyāyena veditabbam yathā piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikāti.

“Bhūtapubbam, brāhmaṇa, imissāyeva sāvatthiyā aññatarassa purisassa mātā kālamakāsi. So tassā kālakiriyāya ummattako khittacitto rathikāya rathikam siṅghātakena siṅghātakam upasaṅkamitvā evamāha – ‘api me mātaram addassatha, api me mātaram addassathā’ti? Imināpi kho etam, brāhmaṇa, pariyāyena veditabbam yathā piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikāti.

“Bhūtapubbam, brāhmaṇa, imissāyeva sāvatthiyā aññatarassa purisassa pitā kālamakāsi... bhātā kālamakāsi... bhaginī kālamakāsi... putto kālamakāsi... dhītā kālamakāsi... pajāpati kālamakāsi. So tassā kālakiriyāya ummattako khittacitto rathikāya rathikam siṅghātakena siṅghātakam upasaṅkamitvā evamāha – ‘api me pajāpatim addassatha, api me pajāpatim addassathā’ti? Imināpi kho etam, brāhmaṇa, pariyāyena veditabbam yathā piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikāti.

“Bhūtapubbam, brāhmaṇa, imissāyeva sāvatthiyā aññatarā itthī nātikulam agamāsi. Tassā te nātakā sāmikam [sāmikā (sī.)] acchinditvā aññassa dātukāmā. Sā ca tam na icchatī. Atha kho sā itthī sāmikam etadavoca – ‘ime, mama [mama (syā. kam. pī.)], ayyaputta, nātakā tvam [tayā (sī.), tam (syā. kam. pī.)] acchinditvā aññassa dātukāmā. Ahañca tam na icchāmī’ti. Atha kho so puriso tam itthīm dvidhā chetvā attānam upphālesi [uppātesi (sī. pī.), ophāresi (ka.)] – ‘ubho pecca bhavissāmā’ti. Imināpi kho etam, brāhmaṇa, pariyāyena veditabbam yathā piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā’ti.

357. Atha kho nālijāngho brāhmaṇo bhagavato bhāsitam abhinanditvā anumoditvā utthāyāsanā yena mallikā devī tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā yāvatako ahosi bhagavatā saddhiṃ kathāsallāpo tam sabbam mallikāya deviyā ārocesi. Atha kho mallikā devī yena rājā pasenadi kosalo tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā rājānam pasenadim kosalam etadavoca – “tam kiṃ maññasi, mahārāja, piyā te vajirī kumārī’ti? “Evam, mallike, piyā me vajirī kumārī’ti. “Tam kiṃ maññasi, mahārāja, vajiriyā te kumāriyā vipariñāmaññathābhāvā uppajjeyyum sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā’ti? “Vajiriyā me, mallike, kumāriyā vipariñāmaññathābhāvā jīvitassapi siyā aññathattam, kiṃ pana me na uppajjissanti sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā’ti? “Idam kho tam, mahārāja, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena sandhāya bhāsitam – ‘piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā’ti.

“Tam kiṃ maññasi, mahārāja, piyā te vāsabhā khattiyā’ti? “Evam, mallike, piyā me vāsabhā khattiyā’ti. “Tam kiṃ maññasi, mahārāja, vāsabhāya te khattiyāya vipariñāmaññathābhāvā uppajjeyyum sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā’ti? “Vāsabhāya me, mallike, khattiyāya vipariñāmaññathābhāvā jīvitassapi siyā aññathattam, kiṃ pana me na uppajjissanti sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā’ti? “Idam kho tam, mahārāja, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena sandhāya bhāsitam – ‘piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā’ti.

“Tam kiṃ maññasi, mahārāja, piyo te viṭaṭūbho [viṭūḍabho (sī. syā. kam. pī.)] senāpatī’ti? “Evam, mallike, piyo me viṭaṭūbho senāpatī’ti. “Tam kiṃ maññasi, mahārāja, viṭaṭūbhassa te senāpatissa vipariñāmaññathābhāvā uppajjeyyum sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā’ti? “Viṭaṭūbhassa me, mallike, senāpatissa vipariñāmaññathābhāvā jīvitassapi siyā aññathattam, kiṃ pana

me na uppajjissanti sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā”ti? “Idam kho tam, mahārāja, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena sandhāya bhāsitam – ‘piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā’ti.

“Tam kiṁ maññasi, mahārāja, piyā te aha”nti? “Evam, mallike, piyā mesi tva”nti. “Tam kiṁ maññasi, mahārāja, mayham te vipariṇāmaññathābhāvā uppajjeyyum sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā”ti? “Tuyhañhi me, mallike, vipariṇāmaññathābhāvā jīvitassapi siyā aññathattam, kiṁ pana me na uppajjissanti sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā”ti? “Idam kho tam, mahārāja, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena sandhāya bhāsitam – ‘piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā’ti.

“Tam kiṁ maññasi, mahārāja, piyā te kāsikosalā”ti? “Evam, mallike, piyā me kāsikosalā. Kāsikosalānam, mallike, ānubhāvena kāsikacandanam paccanubhoma, mālāgandhavilepanam dhāremā”ti. “Tam kiṁ maññasi, mahārāja, kāsikosalānam te vipariṇāmaññathābhāvā uppajjeyyum sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā”ti? “Kāsikosalānañhi, mallike, vipariṇāmaññathābhāvā jīvitassapi siyā aññathattam, kiṁ pana me na uppajjissanti sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā”ti? “Idam kho tam, mahārāja, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena sandhāya bhāsitam – ‘piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā’”ti.

“Acchariyam, mallike, abbhutam, mallike! Yāvañca so bhagavā paññāya ativijjha maññe [paṭivijjha paññāya (ka.)] passati. Ehi, mallike, ācamehī”ti [ācāmehīti (sī. pī.)]. Atha kho rājā pasenadi kosalo uṭṭhayāsanā ekamsam uttarāsaṅgam karitvā yena bhagavā tenañjaliṁ pañāmetvā tikkhattum udānam udānesi – “namo tassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa, namo tassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa, namo tassa bhagavato arahato sammāsambuddhassā”ti.

Piyajātikasuttam niṭhitam sattamam.

8. Bāhitikasuttam

358. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho āyasmā ānando pubbañhasamayam nivāsetvā pattacīvaramādāya sāvatthiyam piṇḍaya pāvisi. Sāvatthiyam piṇḍaya caritvā pacchābhattam piṇḍapātaṭikkanto yena pubbārāmo migāramātupāsādo tenupasaṅkami divāvihārāya. Tena kho pana samayena rājā pasenadi kosalo ekapuṇḍarīkam nāgam abhiruhitvā sāvatthiyā niyyati divā divassa. Addasā kho rājā pasenadi kosalo āyasmantaṁ ānandam dūratova āgacchantam. Disvāna sirivadḍhaṁ mahāmattam āmantesi – “āyasmā no eso, samma sirivadḍha, ānando”ti. “Evam, mahārāja, āyasmā eso ānando”ti. Atha kho rājā pasenadi kosalo aññataram purisam āmantesi – “ehi tvam, ambho purisa, yenāyasmā ānando tenupasaṅkama; upasaṅkamitvā mama vacanena āyasmato ānandassa pāde sirasā vandāhi – ‘rājā, bhante, pasenadi kosalo āyasmato ānandassa pāde sirasā vandati’ti. Evañca vadehi – ‘sace kira, bhante, āyasmato ānandassa na kiñci accāyikam karaṇīyam, āgamedu kira, bhante, āyasmā ānando muhuttam anukampam upādāyā’”ti. “Evam, devā”ti kho so puriso rāñño pasenadissa kosalassa paṭissutvā yenāyasmā ānando tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā āyasmantam ānandam abhvādetvā ekamantam aṭṭhāsi. Ekamantam ṭhito kho so puriso āyasmantam ānandam etadavoca – “rājā, bhante, pasenadi kosalo āyasmato ānandassa pāde sirasā vandati; evañca vadeti – ‘sace kira, bhante, āyasmato ānandassa na kiñci accāyikam karaṇīyam, āgamedu kira, bhante, āyasmā ānando muhuttam anukampam upādāyā’”ti. Adhivāsesi kho āyasmā ānando tuṇhībhāvena. Atha kho rājā pasenadi kosalo yāvatikā nāgassa bhūmi nāgena gantvā nāgā paccorohitvā pattikova yenāyasmā ānando tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā āyasmantam ānandam abhvādetvā ekamantam aṭṭhāsi. Ekamantam ṭhito kho rājā pasenadi kosalo āyasmantam ānandam etadavoca – “sace, bhante, āyasmato ānandassa na kiñci accāyikam karaṇīyam, sādhū, bhante, āyasmā ānando yena aciravatiyā nadiyā tīram tenupasaṅkamatu anukampam upādāyā”ti. Adhivāsesi kho āyasmā ānando tuṇhībhāvena.

359. Atha kho āyasmā ānando yena aciravatiyā nadiyā tīraṁ tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā aññatarasmim rukkhamūle paññatte āsane nisīdi. Atha kho rājā pasenadi kosalo yāvatikā nāgassa bhūmi nāgena gantvā nāgā paccorohitvā pattikova yenāyasmā ānando tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā āyasmantaṁ ānandaṁ abhvivādetvā ekamantaṁ atthāsi. Ekamantaṁ thito kho rājā pasenadi kosalo āyasmantaṁ ānandaṁ etadavoca – “idha, bhante, āyasmā ānando hatthatthare nisīdatū”ti. “Alam, mahārāja. Nisīda tvam; nisinno aham sake āsane”ti. Nisīdi kho rājā pasenadi kosalo paññatte āsane. Nisajja kho rājā pasenadi kosalo āyasmantaṁ ānandaṁ etadavoca – “kim nu kho, bhante ānanda, so bhagavā tathārūpaṁ kāyasamācāraṁ samācareyya, yvāssa kāyasamācāro opārambho samañehi brāhmañehi”ti [brāhmañehi viññūhīti (sabbattha) aṭṭhakathā tīkā oloketabbā]? ‘Na kho, mahārāja, so bhagavā tathārūpaṁ kāyasamācāraṁ samācareyya, yvāssa kāyasamācāro opārambho samañehi brāhmañehi viññūhī’ti.

“Kīm pana, bhante ānanda, so bhagavā tathārūpaṁ vacīsamācāraṁ...pe... manosamācāraṁ samācareyya, yvāssa manosamācāro opārambho samañehi brāhmañehi”ti [brāhmañehi viññūhīti (sabbattha) aṭṭhakathā tīkā oloketabbā]? ‘Na kho, mahārāja, so bhagavā tathārūpaṁ manosamācāraṁ samācareyya, yvāssa manosamācāro samañehi brāhmañehi viññūhī’ti.

“Acchariyam, bhante, abbhutaṁ, bhante! Yañhi mayam, bhante, nāsakkhimhā pañhena paripūretum tam, bhante, āyasmataṁ ānandena pañhassa veyyākaraṇena paripūritam. Ye te, bhante, bālā abyattā ananuvicca apariyogāhetvā paresam vanṇam vā avaṇṇam vā bhāsanti, na mayam tam sārato paccāgacchāma; ye pana [ye ca kho (sī. syā. kam. pī.)] te, bhante, pañditā viyattā [byattā (sī. syā. kam. pī.)] medhāvino anuvicca pariyogāhetvā paresam vanṇam vā avaṇṇam vā bhāsanti, mayam tam sārato paccāgacchāma”.

360. “Katamo pana, bhante ānanda, kāyasamācāro opārambho samañehi brāhmañehi viññūhī”ti? “Yo kho, mahārāja, kāyasamācāro akusalo”.

“Katamo pana, bhante, kāyasamācāro akusalo”? “Yo kho, mahārāja, kāyasamācāro sāvajjo”.

“Katamo pana, bhante, kāyasamācāro sāvajjo”? “Yo kho, mahārāja, kāyasamācāro sabyābajjhō” [sabyāpajjhō (sī. syā. kam. pī.), sabyāpajjhō (ka.)].

“Katamo pana, bhante, kāyasamācāro sabyābajjhō”? “Yo kho, mahārāja, kāyasamācāro dukkhavipāko”.

“Katamo pana, bhante, kāyasamācāro dukkhavipāko”? “Yo kho, mahārāja, kāyasamācāro attabyābādhāyapi samvattati, parabyābādhāyapi samvattati, ubhayabyābādhāyapi samvattati tassa akusalā dhammā abhivāḍḍhanti, kusalā dhammā parihāyanti; evarūpo kho, mahārāja, kāyasamācāro opārambho samañehi brāhmañehi viññūhī”ti.

“Katamo pana, bhante ānanda, vacīsamācāro...pe... manosamācāro opārambho samañehi brāhmañehi viññūhī”ti? “Yo kho, mahārāja, manosamācāro akusalo”.

“Katamo pana, bhante, manosamācāro akusalo”? “Yo kho, mahārāja, manosamācāro sāvajjo”.

“Katamo pana, bhante, manosamācāro sāvajjo”? “Yo kho, mahārāja, manosamācāro sabyābajjhō”.

“Katamo pana, bhante, manosamācāro sabyābajjhō”? “Yo kho, mahārāja, manosamācāro dukkhavipāko”.

“Katamo pana, bhante, manosamācāro dukkhavipāko”? “Yo kho, mahārāja, manosamācāro attabyābādhāyapi samvattati, parabyābādhāyapi samvattati, ubhayabyābādhāyapi samvattati tassa akusalā dhammā abhivadḍhanti, kusalā dhammā parihāyanti; evarūpo kho, mahārāja, manosamācāro opārambho samañehi brāhmañehi viññūhī”ti.

“Kim nu kho, bhante ānanda, so bhagavā sabbesamyeva akusalānam dhammānam pahānam vanṇetī”ti? “Sabbākusaladhammapahīno kho, mahārāja, tathāgato kusaladhammasamannāgato”ti.

361. “Katamo pana, bhante ānanda, kāyasamācāro anopārambho samañehi brāhmañehi viññūhī”ti? “Yo kho, mahārāja, kāyasamācāro kusalo”.

“Katamo pana, bhante, kāyasamācāro kusalo”? “Yo kho, mahārāja, kāyasamācāro anavajjo”.

“Katamo pana, bhante, kāyasamācāro anavajjo”? “Yo kho, mahārāja, kāyasamācāro abyābajjho”.

“Katamo pana, bhante, kāyasamācāro abyābajjho”? “Yo kho, mahārāja, kāyasamācāro sukhavipāko”.

“Katamo pana, bhante, kāyasamācāro sukhavipāko”?

“Yo kho, mahārāja, kāyasamācāro nevattabyābādhāyapi samvattati, na parabyābādhāyapi samvattati, na ubhayabyābādhāyapi samvattati tassa akusalā dhammā parihāyanti, kusalā dhammā abhivadḍhanti; evarūpo kho, mahārāja, kāyasamācāro anopārambho samañehi brāhmañehi viññūhī”ti.

“Katamo pana, bhante ānanda, vacīsamācāro...pe... manosamācāro anopārambho samañehi brāhmañehi viññūhī”ti? “Yo kho, mahārāja, manosamācāro kusalo”.

“Katamo pana, bhante, manosamācāro kusalo”? “Yo kho, mahārāja, manosamācāro anavajjo”.

“Katamo pana, bhante, manosamācāro anavajjo”? “Yo kho, mahārāja, manosamācāro abyābajjho”.

“Katamo pana, bhante, manosamācāro abyābajjho”? “Yo kho, mahārāja, manosamācāro sukhavipāko”.

“Katamo pana, bhante, manosamācāro sukhavipāko”? “Yo kho, mahārāja, manosamācāro nevattabyābādhāyapi samvattati, na parabyābādhāyapi samvattati, na ubhayabyābādhāyapi samvattati. Tassa akusalā dhammā parihāyanti, kusalā dhammā abhivadḍhanti. Evarūpo kho, mahārāja, manosamācāro anopārambho samañehi brāhmañehi viññūhī”ti.

“Kim pana, bhante ānanda, so bhagavā sabbesamyeva kusalānam dhammānam upasampadam vanṇetī”ti? “Sabbākusaladhammapahīno kho, mahārāja, tathāgato kusaladhammasamannāgato”ti.

362. “Acchariyam, bhante, abbhutam, bhante! Yāva subhāsitam cidañ [subhāsitamidañ (sī.)], bhante, āyasmatā ānandena. Iminā ca mayam, bhante, āyasmato ānandassa subhāsitena attamanābhīraddhā. Evam attamanābhīraddhā ca mayam, bhante, āyasmato ānandassa subhāsitena. Sace, bhante, āyasmato ānandassa hatthiratanam kappeyya, hatthiratanampi mayam āyasmato ānandassa dadeyyāma. Sace, bhante, āyasmato ānandassa assaratanam kappeyya, assaratanampi mayam āyasmato ānandassa dadeyyāma. Sace, bhante, āyasmato ānandassa gāmavaram kappeyya, gāmavarampi mayam āyasmato ānandassa dadeyyāma. Api ca, bhante, mayampetam [mayameva tam (sī.), mayampanetam

(syā. kam.)] jānāma – ‘netam āyasmato ānandassa kappatī’ti. Ayaṁ me, bhante, bāhitikā raññā māgadhenā ajātasattunā vedehiputtena vatthanāliyā [chattanāliyā (syā. kam. pī.)] pakkhipitvā pahitā sośasamā āyāmena, aṭṭhasamā viṭṭhārena. Taṁ, bhante, āyasmā ānando paṭiggaṇhātu anukampam upādāyā’’ti. “Alaṁ, mahārāja, paripuṇṇam me ticīvara”nti.

“Ayaṁ, bhante, aciravatī nadī diṭṭhā āyasmatā ceva ānandena amhehi ca. Yadā uparipabbate mahāmegho abhippavuṭṭho hoti, athāyaṁ aciravatī nadī ubhato kūlāni saṃvissandantī gacchatī; evameva kho, bhante, āyasmā ānando imāya bāhitikāya attano ticīvaram karissati. Yam panāyasmato ānandassa purāṇam ticīvaram taṁ sabrahmacārihi saṃvibhajissati. Evāyaṁ amhākaṁ dakkhiṇā saṃvissandantī maññe gamissati. Paṭiggaṇhātu, bhante, āyasmā ānando bāhitika”nti. Paṭiggahesi kho āyasmā ānando bāhitikam.

Atha kho rājā pasenadi kosalo āyasmantam ānandam etadavoca – “‘handa ca dāni mayam, bhante ānanda, gacchāma; bahukiccā mayam bahukaraṇīyā’’ti. “Yassadāni tvam, mahārāja, kālam maññasī”ti. Atha kho rājā pasenadi kosalo āyasmato ānandassa bhāsitam abhinanditvā anumoditvā uṭṭhāyāsanā āyasmantam ānandam abhivādetvā padakkhiṇam katvā pakkāmi.

363. Atha kho āyasmā ānando acirapakkantassa rañño pasenadissa kosalassa yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinno kho āyasmā ānando yāvatako ahosi raññā pasenadinā kosalena saddhiṁ kathāsallāpo taṁ sabbam bhagavato ārocesi. Tañca bāhitikam bhagavato pādāsi. Atha kho bhagavā bhikkhū āmantesi – “lābhā, bhikkhave, rañño pasenadissa kosalassa, suladdhalābhā, bhikkhave, rāñño pasenadissa kosalassa; yam rājā pasenadi kosalo labhati ānandam dassanāya, labhati payirupāsanāyā”ti.

Idamavoca bhagavā. Attamanā te bhikkhū bhagavato bhāsitam abhinandunti.

Bāhitikasuttam niṭṭhitam aṭṭhamam.

9. Dhammacetiyasuttam

364. Evaṁ me sutam – ekam samayam bhagavā sakkesu viharati medālupam [metaṭūpam (sī.), medalūpam (pī.)] nāma sakyānam nigamo. Tena kho pana samayena rājā pasenadi kosalo nagarakam anuppatto hoti kenacideva karaṇīyena. Atha kho rājā pasenadi kosalo dīgham kārāyanam āmantesi – “yojehi, samma kārāyanā, bhadrāni bhadrāni yānāni, uyyānabhūmim gacchāma subhūmim dassanāyā”ti [subhūmidassanāyāti (dī. ni. 2.43)]. “Evaṁ, devā”ti kho dīgho kārāyano rañño pasenadissa kosalassa paṭissutvā bhadrāni bhadrāni yānāni yojāpetvā rañño pasenadissa kosalassa paṭivedesi – “yuttāni kho te, deva, bhadrāni bhadrāni yānāni. Yassadāni kālam maññasī”ti. Atha kho rājā pasenadi kosalo bhadram yānam abhiruhitvā bhadrehi bhadrehi yānehi nagarakamhā niyyāsi mahaccā rājānubhāvena. Yena ārāmo tena pāyāsi. Yāvatkā yānassa bhūmi yānena gantvā yānā paccorohitvā pattikova ārāmaṁ pāvisi. Addasā kho rājā pasenadi kosalo ārāme jaṅghāvihāram anucaṅkamamāno anuvicaramāno rukkhamūlāni pāsādikāni pasādanīyāni appasaddāni appanigghosāni vijanavātāni manussarāḥasseyakāni [manussarāḥasseyakāni (sī. pī.)] paṭisallānasāruppāni. Disvāna bhagavantamyeva ārabbha sati udapādi – “imāni kho tāni rukkhamūlāni pāsādikāni pasādanīyāni appasaddāni appanigghosāni vijanavātāni manussarāḥasseyakāni paṭisallānasāruppāni, yattha sudam mayam taṁ bhagavantam payirupāsāma arahantam sammāsambuddham. Kaham nu kho, samma kārāyanā, etarahi so bhagavā viharati araham sammāsambuddho”ti? “Atthi, mahārāja, medālupam nāma sakyānam nigamo. Tattha so bhagavā

365. Atha kho rājā pasenadi kosalo dīgham kārāyanam āmantesi – “imāni kho, samma kārāyanā, tāni rukkhamūlāni pāsādikāni pasādanīyāni appasaddāni appanigghosāni vijanavātāni manussarāḥasseyakāni paṭisallānasāruppāni, yattha sudam mayam taṁ bhagavantam payirupāsāma arahantam sammāsambuddham. Kaham nu kho, samma kārāyanā, etarahi so bhagavā viharati araham sammāsambuddho”ti? “Atthi, mahārāja, medālupam nāma sakyānam nigamo. Tattha so bhagavā

etarahi viharati araham̄ sammāsambuddho”ti. “Kīvadūre [kīvadūro (sī. syā. kam̄. pī.)] pana, samma kārāyana, nagarakamhā medālupam̄ nāma sakyānam̄ nigamo hoti”ti? “Na dūre, mahārāja; tīṇi yojanāni; sakkā divasāvasesena gantu”nti. “Tena hi, samma kārāyana, yojehi bhadrāni bhadrāni yānāni, gamissāma mayam̄ tam bhagavantam̄ dassanāya arahantam̄ sammāsambuddha”nti. “Evaṁ, devā”ti kho dīgho kārāyano rañño pasenadissa kosalassa paṭissutvā bhadrāni bhadrāni yānāni yojāpetvā rañño pasenadissa kosalassa paṭivedesi – “yuttāni kho te, deva, bhadrāni bhadrāni yānāni. Yassadāni kālam̄ maññasī”ti. Atha kho rājā pasenadi kosalo bhadram̄ yānam̄ abhiruhitvā bhadrehi bhadrehi yānehi nagarakamhā yena medālupam̄ nāma sakyānam̄ nigamo tena pāyāsi. Teneva divasāvasesena medālupam̄ nāma sakyānam̄ nigamam̄ sampāpuṇi. Yena ārāmo tena pāyāsi. Yāvatikā yānassa bhūmi yānena gantvā yānā paccorohitvā pattikova ārāmam̄ pāvisi.

366. Tena kho pana samayena sambahulā bhikkhū abbhokāse caṅkamanti. Atha kho rājā pasenadi kosalo yena te bhikkhū tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā te bhikkhū etadavoca – “kaham̄ nu kho, bhante, etarahi so bhagavā viharati araham̄ sammāsambuddho? Dassanakāmā hi mayam̄ tam bhagavantam̄ arahantam̄ sammāsambuddha”nti. “Eso, mahārāja, vihāro saṃvutadvāro. Tena appasaddo upasaṅkamitvā ataramāno ălindam̄ pavisitvā ukkāsitvā aggalaṁ ăkoṭehi. Vivarissati bhagavā te dvāra”nti. Atha kho rājā pasenadi kosalo tattheva khaggañca uṇhīsañca dīghassa kārāyanassa pādāsi. Atha kho dīghassa kārāyanassa etadahosi – “rahāyati kho dāni rājā [mahārājā (sī. syā. kam̄. pī.)], idheva [tenidheva (sī.)] dāni mayā ăṭātabba”nti. Atha kho rājā pasenadi kosalo yena so vihāro saṃvutadvāro tena appasaddo upasaṅkamitvā ataramāno ălindam̄ pavisitvā ukkāsitvā aggalaṁ ăkoṭesi. Vivari bhagavā dvāram̄. Atha kho rājā pasenadi kosalo vihāram̄ pavisitvā bhagavato pādesu sirasā nipatitvā bhagavato pādāni mukhena ca paricumbati, pāñhi ca parisambāhati, nāmañca sāveti – “rājāham̄, bhante, pasenadi kosalo; rājāham̄, bhante, pasenadi kosalo”ti.

367. “Kim̄ pana tvam̄, mahārāja, atthavasaṁ sampassamāno imasmiṁ sarīre evarūpam̄ paramanipaccakāraṁ karosi, mittūpahāraṁ [cittūpahāraṁ (sī.)] upadam̄sesi”ti? “Atthi kho me, bhante, bhagavati dhammanvayo – ‘hoti sammāsambuddho bhagavā, svākkhāto bhagavatā dhammo, suppatipanno bhagavato sāvakasaṅgho’ti. Idhāham̄, bhante, passāmi eke samaṇabrahmaṇe pariyantakataṁ brahmaṇacariyam̄ carante dasapi vassāni, vīsampi vassāni, tiṁsampi vassāni, cattārīsampi vassāni. Te aparena samayena sunhātā suvilittā kappitakesamassū pañcahi kāmaguṇehi samappitā samaṅgībhūtā paricārenti. Idha panāham̄, bhante, bhikkhū passāmi yāvajīvaṁ ăpāṇakoṭikam̄ paripuṇṇam̄ parisuddhaṁ brahmaṇacariyam̄ carante. Na kho panāham̄, bhante, ito bahiddhā aññam̄ evam̄ paripuṇṇam̄ parisuddhaṁ brahmaṇacariyam̄ samanupassāmi. Ayampi kho me, bhante, bhagavati dhammanvayo hoti – ‘sammāsambuddho bhagavā, svākkhāto bhagavatā dhammo, suppaṭipanno bhagavato sāvakasaṅgho’ti.

368. “Puna caparam̄, bhante, rājānopi rājūhi vivadanti, khattiyaṁ khattiyehi vivadanti, brāhmaṇāpi brāhmaṇehi vivadanti, gahapatayopi gahapatīhi vivadanti, mātāpi puttena vivadati, puttopi mātarā vivadati, pitāpi puttena vivadati, puttopi pitarā vivadati, bhātāpi bhaginiyā vivadati, bhaginīpi bhātarā vivadati, sahāyopi sahāyena vivadati. Idha panāham̄, bhante, bhikkhū passāmi samagge sammodamāne avivadamāne khīrodakībhūte aññamaññam̄ piyacakkhūhi sampassante viharante. Na kho panāham̄, bhante, ito bahiddhā aññam̄ evam̄ samaggam̄ parisam̄ samanupassāmi. Ayampi kho me, bhante, bhagavati dhammanvayo hoti – ‘sammāsambuddho bhagavā, svākkhāto bhagavatā dhammo, suppaṭipanno bhagavato sāvakasaṅgho’ti.

369. “Puna caparāham̄, bhante, ārāmena ārāmam̄, uyyānena uyyānam̄ anucaṅkamāmi anuvicarāmi. Soham̄ tattha passāmi eke samaṇabrahmaṇe kise lūkhe dubbaṇṇe uppāṇḍuppaṇḍukajāte dhamanisanthatagatte, na viya maññe cakkhum̄ bandhante janassa dassanāya. Tassa mayham̄, bhante, etadahosi – ‘addhā ime āyasmanto anabhiratā vā brahmaṇacariyam̄ caranti, atthi vā tesam̄ kiñci pāpam̄ kammaṁ kataṁ paṭicchannam̄; tathā hi ime āyasmanto kisā lūkhā dubbaṇṇā uppāṇḍuppaṇḍukajātā dhamanisanthatagattā, na viya maññe cakkhum̄ bandhanti janassa dassanāyā’ti. Tyāham̄ upasaṅkamitvā evam̄ vadāmi – ‘kim̄ nu kho tumhe āyasmanto kisā lūkhā dubbaṇṇā uppāṇḍuppaṇḍukajātā

dhamanisanthatagattā, na viya maññe cakkhum bandhatha janassa dassanāyā'ti? Te evamāhaṁsu – 'bandhukarogo no [pañdukarogino (ka.)], mahārājā'ti. Idha panāham, bhante, bhikkhū passāmi haṭṭhapahaṭṭhe udaggudagge abhiratarūpe pīṇindriye [pīṇitindriye (sī. pī.)] apposukke pannalome paradattavutte migabhūtena cetasā viharante. Tassa mayham, bhante, etadahosi – 'addhā ime āyasmanto tassa bhagavato sāsane uṭāram pubbenāparam visesam jānanti; tathā hi ime āyasmanto haṭṭhapahaṭṭhā udaggudaggā abhiratarūpā pīṇindriyā appossukkā pannalomā paradattavuttā migabhūtena cetasā viharantī'ti. Ayampi kho me, bhante, bhagavati dhammanvayo hoti – 'sammāsambuddho bhagavā, svākkhāto bhagavatā dhammo, suppaṭipanno bhagavato sāvakasaṅgho'ti.

370. "Puna caparāham, bhante, rājā khattiyo muddhāvasitto; pahomi ghātētāyam vā ghātētum, jāpetāyam vā jāpetum, pabbājetāyam vā pabbājetum. Tassa mayham, bhante, addakaraṇe nisinnassa antarantarā kathaṁ opātentī. Soham na labhāmi – 'mā me bhonto addakaraṇe nisinnassa antarantarā kathaṁ opātentī [opātentu (sī.) upariselasutte pana "opātethā" tiyeva dissati], kathāpariyosānam me bhonto āgamentū'ti. Tassa mayham, bhante, antarantarā kathaṁ opātentī. Idha panāham, bhante, bhikkhū passāmi; yasmim samaye bhagavā anekasatāya parisāya dhammaṁ deseti, neva tasmin samaye bhagavato sāvakānam khipitasaddo vā hoti ukkāsitasaddo vā. Bhūtapubbaṁ, bhante, bhagavā anekasatāya parisāya dhammaṁ deseti. Tatraññataro bhagavato sāvako ukkāsi. Tamenam aññataro sabrahmacārī janñukena ghaṭṭesi – 'appasaddo āyasmā hotu, māyasmā saddamakāsi; satthā no bhagavā dhammaṁ desetī'ti. Tassa mayham, bhante, etadahosi – 'acchariyam vata, bho, abbhutam vata, bho! Adañdena vata kira, bho, asatthena evam suvinītā parisā bhavissatī'ti! Na kho panāham, bhante, ito bahiddhā aññam evam suvinītam parisam samanupassāmi. Ayampi kho me, bhante, bhagavati dhammanvayo hoti – 'sammāsambuddho bhagavā, svākkhāto bhagavatā dhammo, suppaṭipanno bhagavato sāvakasaṅgho'ti.

371. "Puna caparāham, bhante, passāmi idhekacce khattiyanapaṇḍite nipiṇe kataparappavāde vālavedhirūpe. Te bhindantā [vobhindantā (sī.)] maññe caranti paññāgatena diṭṭhigatāni. Te suṇanti – 'samaṇo khalu, bho, gotamo amukam nāma gāmam vā nigamam vā osarissatī'ti. Te pañham abhisāñkharontī – 'imam mayam pañham samaṇam gotamam upasañkamitvā pucchissāma. Evam ce no puṭṭho evam byākarissati, evamassa mayam vādaṁ āropessāma; evam cepi no puṭṭho evam byākarissati, evampissa mayam vādaṁ āropessāmā'ti. Te suṇanti – 'samaṇo khalu, bho, gotamo amukam nāma gāmam vā nigamam vā osaṭo'ti. Te yena bhagavā tenupasañkamanti. Te bhagavā dhammiyā kathāya sandasseti samādapeti samuttejeti sampahamseti. Te bhagavatā dhammiyā kathāya sandassitā samādapitā samuttejītā sampahamṣitā na ceva bhagavantam pañham pucchanti, kuto vādaṁ āropessanti? Aññadatthu bhagavato sāvakā sampajjanti. Ayampi kho me, bhante, bhagavati dhammanvayo hoti – 'sammāsambuddho bhagavā, svākkhāto bhagavatā dhammo, suppaṭipanno bhagavato sāvakasaṅgho'ti.

372. "Puna caparāham, bhante, passāmi idhekacce brāhmaṇapaṇḍite...pe... gahapatipāṇḍite...pe... samaṇapaṇḍite nipiṇe kataparappavāde vālavedhirūpe. Te bhindantā maññe caranti paññāgatena diṭṭhigatāni. Te suṇanti – 'samaṇo khalu, bho, gotamo amukam nāma gāmam vā nigamam vā osarissatī'ti. Te pañham abhisāñkharontī – 'imam mayam pañham samaṇam gotamam upasañkamitvā pucchissāma. Evam ce no puṭṭho evam byākarissati, evamassa mayam vādaṁ āropessāma; evam cepi no puṭṭho evam byākarissati, evampissa mayam vādaṁ āropessāmā'ti. Te suṇanti – 'samaṇo khalu, bho, gotamo amukam nāma gāmam vā nigamam vā osaṭo'ti. Te yena bhagavā tenupasañkamanti. Te bhagavā dhammiyā kathāya sandasseti samādapeti samuttejeti sampahamseti. Te bhagavatā dhammiyā kathāya sandassitā samādapitā samuttejītā sampahamṣitā na ceva bhagavantam pañham pucchanti, kuto vādaṁ āropessanti? Aññadatthu bhagavantamyeva okāsam yācanti agārasmā anagāriyam pabbajjāya. Te bhagavā pabbajeti. Te tathāpabbajitā samānā ekā vūpakaṭṭhā appamattā āṭapino pahittattā viharantā nacirasseva – yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyam pabbajanti tadanuttaram – brahmacariyapariyosānam diṭṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharanti. Te evamāhaṁsu – 'manam vata, bho, anassāma; manam vata, bho, panassāma'. Mayañhi pubbe assamaṇāva samānā samaṇāmhāti paṭijānimhā, abrahmaṇāva samānā brāhmaṇāmhāti paṭijānimhā,

anarahantova samānā arahantāmhāti paṭijānimhā. ‘Idāni khomha samañā, idāni khomha brāhmañā, idāni khomha arahanto’ti. Ayampi kho me, bhante, bhagavati dhammanvayo hoti – ‘sammāsambuddho bhagavā, svākkhāto bhagavatā dhammo, suppaṭipanno bhagavato sāvakasaṅgho’ti.

373. “Puna caparāham, bhante, ime isidattapurāṇā thapatayo mamabhattā mamayānā, aham nesam jīvikāya [jīvitassa (sī.), jīvikam (sī. attha.), jīvitam (syā. kam. pī. ka.)] dātā, yasassa āhattā; atha ca pana no tathā mayi nipaccakāram karonti yathā bhagavati. Bhūtapubbāham, bhante, senam abbhuyyāto samāno ime ca isidattapurāṇā thapatayo vīmaṇsamāno aññatarasmiṁ sambādhe āvasathe vāsam upagacchiṁ. Atha kho, bhante, ime isidattapurāṇā thapatayo bahudeva rattiṁ dhammiyā kathāya vītināmetvā, yato ahosi bhagavā [assosum kho bhagavantam (sī. syā. kam. pī.)] tato sīsam katvā mañ pādato karitvā nipajjimṣu. Tassa mayham, bhante, etadahosi – ‘acchariyam vata, bho, abbhutam vata, bho! Ime isidattapurāṇā thapatayo mamabhattā mamayānā, aham nesam jīvikāya dātā, yasassa āhattā; atha ca pana no tathā mayi nipaccakāram karonti yathā bhagavati. Addhā ime āyasmanto tassa bhagavato sāsane uṭāram pubbenāparam visesam jānanti’ti. Ayampi kho me, bhante, bhagavati dhammanvayo hoti – ‘sammāsambuddho bhagavā, svākkhāto bhagavatā dhammo, suppaṭipanno bhagavato sāvakasaṅgho’ti.

374. “Puna caparam, bhante, bhagavāpi khattiyo, ahampi khattiyo; bhagavāpi kosalo, ahampi kosalo; bhagavāpi āsītiko, ahampi āsītiko. Yampi, bhante, bhagavāpi khattiyo ahampi khattiyo, bhagavāpi kosalo ahampi kosalo, bhagavāpi āsītiko ahampi āsītiko; imināvārahāmevāham [imināpāham (ka.)], bhante, bhagavati paramanipaccakāram kātum, mittūpahāram upadāmsetum. Handa, ca dāni mayam, bhante, gacchāma; bahukiccā mayam bahukaraṇīyā”ti. “Yassadāni tvam, mahārāja, kālam maññasī”ti. Atha kho rājā pasenadi kosalo uṭṭhāyāsanā bhagavantam abhivādetvā padakkhiṇam katvā pakkāmi. Atha kho bhagavā acirapakkantassa rañño pasenadissa kosalassa bhikkhū āmantesi – “eso, bhikkhave, rājā pasenadi kosalo dhammadetiyāni bhāsītvā uṭṭhāyāsanā pakkanto. Ugganhatha, bhikkhave, dhammadetiyāni; pariyāpuṇātha, bhikkhave, dhammadetiyāni; dhāretha, bhikkhave, dhammadetiyāni. Atthasamhitāni, bhikkhave, dhammadetiyāni ādibrahmacariyakānī”ti.

Idamavoca bhagavā. Attamanā te bhikkhū bhagavato bhāsitaṁ abhinandunti.

Dhammadetiyasuttam niṭṭhitam navamam.

10. Kaṇṇakatthalasuttam

375. Evaṁ me sutam – ekam samayam bhagavā uruññāyam [ujuññāyam (sī. pī.), udaññāyam (syā. kam.)] viharati kaṇṇakatthale migadāye. Tena kho pana samayena rājā pasenadi kosalo uruññam anuppatto hoti kenacideva karaṇīyena. Atha kho rājā pasenadi kosalo aññataram purisam āmantesi – “ehi tvam, ambho purisa, yena bhagavā tenupasaṅkama; upasaṅkamitvā mama vacanena bhagavato pāde sirasā vandāhi, appābādham appātaṅkam lahuṭṭhānam balam phāsuvihāram puccha – ‘rājā, bhante, pasenadi kosalo bhagavato pāde sirasā vandati, appābādham appātaṅkam lahuṭṭhānam balam phāsuvihāram pucchatī’ti. Evañca vadehi – ‘ajja kira, bhante, rājā pasenadi kosalo pacchābhattam bhuttapātarāso bhagavantam dassanāya upasaṅkamissatī’’ti. “Evaṁ, devā”ti kho so puriso rañño pasenadissa kosalassa paṭissutvā yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinno kho so puriso bhagavantam etadavoca – “rājā, bhante, pasenadi kosalo bhagavato pāde sirasā vandati, appābādham appātaṅkam lahuṭṭhānam balam phāsuvihāram pucchatī; evañca vadeti – ‘ajja kira bhante, rājā pasenadi kosalo pacchābhattam bhuttapātarāso bhagavantam dassanāya upasaṅkamissatī’’ti. Assosum kho somā ca bhaginī sakulā ca bhaginī – “ajja kira rājā pasenadi kosalo pacchābhattam bhuttapātarāso bhagavantam dassanāya upasaṅkamissatī”ti. Atha kho somā ca bhaginī sakulā ca bhaginī rājānam pasenadim kosalam bhattābhīhāre upasaṅkamitvā etadavocum – “tena hi, mahārāja, amhākampi vacanena bhagavato pāde sirasā vandāhi, appābādham appātaṅkam lahuṭṭhānam balam phāsuvihāram puccha – ‘somā ca, bhante,

bhaginī sakulā ca bhaginī bhagavato pāde sirasā vandati, appābādham appātañkam lahuṭṭhānam balañ phāsuvihāram pucchatī”’ti.

376. Atha kho rājā pasenadi kosalo pacchābhuttam bhuttapātarāso yena bhagavā tenupasañkami; upasañkamitvā bhagavantam abhvādetvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinno kho rājā pasenadi kosalo bhagavantam etadavoca – “somā ca, bhante, bhaginī sakulā ca bhaginī bhagavato pāde sirasā vandati [vandanti (sī. syā. kam. pī.)], appābādham appātañkam lahuṭṭhānam balañ phāsuvihāram pucchatī”’ti [pucchantī (sī. syā. kam. pī.)]. “Kiñ pana, mahārāja, somā ca bhaginī sakulā ca bhaginī aññam dūtam nālatthu”’nti? “Assosum kho, bhante, somā ca bhaginī sakulā ca bhaginī – ‘ajja kira rājā pasenadi kosalo pacchābhuttam bhuttapātarāso bhagavantam dassanāya upasañkamissatī’ti. Atha kho, bhante, somā ca bhaginī sakulā ca bhaginī mañ bhattābhihāre upasañkamitvā etadavocum – ‘tena hi, mahārāja, amhākampi vacanena bhagavato pāde sirasā vandāhi, appābādham appātañkam lahuṭṭhānam balañ phāsuvihāram puccha – somā ca bhaginī sakulā ca bhaginī bhagavato pāde sirasā vandati, appābādham appātañkam lahuṭṭhānam balañ phāsuvihāram pucchatī”’ti. “Sukhiniyo hontu tā, mahārāja, somā ca bhaginī sakulā ca bhaginī”’ti.

377. Atha kho rājā pasenadi kosalo bhagavantam etadavoca – “sutam̄ metam̄, bhante, samañ gotamo evamāha – natthi so samañ vā brāhmaṇo vā yo sabbaññū sabbadassāvī aparisesam̄ nāñadassanam̄ pañijānissati, netam̄ thānam̄ vijjati”’ti. Ye te, bhante, evamāhaṁsu – ‘samañ gotamo evamāha – natthi so samañ vā brāhmaṇo vā yo sabbaññū sabbadassāvī aparisesam̄ nāñadassanam̄ pañijānissati, netam̄ thānam̄ vijjati’’ti; kacci te, bhante, bhagavato vuttavādino, na ca bhagavantam abhūtena abbhācikkhanti, dhammassa cānudhammarūpam byākaronti, na ca koci sahadhammiko vādānuvādo gārayham̄ thānam̄ āgacchatī”’ti? “Ye te, mahārāja, evamāhaṁsu – ‘samañ gotamo evamāha – natthi so samañ vā brāhmaṇo vā yo sabbaññū sabbadassāvī aparisesam̄ nāñadassanam̄ pañijānissati, netam̄ thānam̄ vijjati’’ti; na me te vuttavādino, abbhācikkhanti ca pana mañ te asatā abhūtenā”’ti.

378. Atha kho rājā pasenadi kosalo viñatūbham̄ senāpatim̄ āmantesi – “ko nu kho, senāpati, imam̄ kathāvatthum̄ rājantepure abbhudāhāsi”’ti? “Sañjayo, mahārāja, brāhmaṇo ākāsagotto”’ti. Atha kho rājā pasenadi kosalo aññataram̄ purisam̄ āmantesi – “ehi tvam̄, ambho purisa, mama vacanena sañjayam brāhmaṇam̄ ākāsagottam̄ āmantehi – ‘rājā tam̄, bhante, pasenadi kosalo āmantetī”’ti. “Evam̄, devā”’ti kho so puriso rañño pasenadissa kosalassa pañissutvā yena sañjayo brāhmaṇo ākāsagotto tenupasañkami; upasañkamitvā sañjayam brāhmaṇam̄ ākāsagottam̄ etadavoca – “rājā tam̄, bhante, pasenadi kosalo āmantetī”’ti. Atha kho rājā pasenadi kosalo bhagavantam̄ etadavoca – “siyā nu kho, bhante, bhagavatā aññadeva kiñci sandhāya bhāsitam̄, tañca jano aññathāpi paccāgaccheyya [paccāgaccheyyāti, abhijānāmi mahārāja vācam̄ bhāsitāti (sī.)]. Yathā kathaṁ pana, bhante, bhagavā abhijānāti vācam̄ bhāsitā”’ti? “Evam̄ kho aham̄, mahārāja, abhijānāmi vācam̄ bhāsitā – ‘natthi so samañ vā brāhmaṇo vā yo sakideva sabbam̄ nāssati, sabbam̄ dakkhiti, netam̄ thānam̄ vijjati”’ti. “Heturūpam̄, bhante, bhagavā āha; saheturūpam̄, bhante, bhagavā āha – ‘natthi so samañ vā brāhmaṇo vā yo sakideva sabbam̄ nāssati, sabbam̄ dakkhiti, netam̄ thānam̄ vijjati”’ti. “Cattārome, bhante, vaññā – khattiyyā, brāhmaṇā, vessā, suddā. Imesam̄ nu kho, bhante, catunnam̄ vaññānam̄ siyā viseso siyā nānākaraṇa”’nti? “Cattārome, mahārāja, vaññā – khattiyyā, brāhmaṇā, vessā, suddā. Imesam̄ kho, mahārāja, catunnam̄ vaññānam̄ dve vaññā aggamakkhāyanti – khattiyyā ca brāhmaṇā ca – yadidañ abhvādanapaccuṭṭhānaañjalikammasāmīcikammāni”’ti [sāmicikammānanti (sī.)]. “Nāham̄, bhante, bhagavantam̄ diñthadhammikam̄ pucchāmi; samparāyikāham̄, bhante, bhagavantam̄ pucchāmi. Cattārome, bhante, vaññā – khattiyyā, brāhmaṇā, vessā, suddā. Imesam̄ nu kho, bhante, catunnam̄ vaññānam̄ siyā viseso siyā nānākaraṇa”’nti?

379. “Pañcimāni, mahārāja, padhāniyaṅgāni. Katamāni pañca? Idha, mahārāja, bhikkhu saddho hoti, saddahati tathāgatassa bodhim̄ – ‘itipi so bhagavā arahañ sammāsambuddho vijjācaraṇasampanno sugato lokavidū anuttaro purisadammasārathi satthā devamanussānam̄ buddho bhagava’’ti; appābādho hoti appātañko samavepākiniyā gahaṇiyā samannāgato nātisītāya nāccuṇhāya majjhimāya

padhānakkhamāya; asaṭho hoti amāyāvī yathābhūtaṁ attānaṁ āvikattā satthari vā viññūsu vā sabrahmacārīsu; āraddhavīriyo viharati akusalānam dhammānam pahānāya, kusalānam dhammānam upasampadāya, thāmavā dalhapparakkamo anikkhittadhuro kusalesu dhammesu; paññavā hoti udayatthagāminiyā paññāya samannāgato ariyāya nibbedhikāya sammādukkhakkhayagāminiyā – imāni kho, mahārāja, pañca padhāniyaṅgāni. Cattārome, mahārāja, vanṇā – khattiya, brāhmaṇā, vessā, suddā. Te cassu imehi pañcahi padhāniyaṅgehi samannāgatā; ettha pana nesam assa dīgharattam hitāya sukhāyā”ti. “Cattārome, bhante, vanṇā – khattiya, brāhmaṇā, vessā, suddā. Te cassu imehi pañcahi padhāniyaṅgehi samannāgatā; ettha pana nesam, bhante, siyā viseso siyā nānākaraṇa”nti? “Ettha kho nesāham, mahārāja, padhānavemattataṁ vadāmi. Seyyathāpissu, mahārāja, dve hatthidammā vā assadammā vā godammā vā sudantā suvinītā, dve hatthidammā vā assadammā vā godammā vā adantā avinītā. Tam kiṁ maññasi, mahārāja, ye te dve hatthidammā vā assadammā vā godammā vā sudantā suvinītā, api nu te dantāva dantakāraṇam gaccheyyum, dantāva dantabhūmiṁ sampāpuṇeyyu”nti? “Evam, bhante”. “Ye pana te dve hatthidammā vā assadammā vā godammā vā adantā avinītā, api nu te adantāva dantakāraṇam gaccheyyum, adantāva dantabhūmiṁ sampāpuṇeyyu, seyyathāpi te dve hatthidammā vā assadammā vā godammā vā sudantā suvinītā”ti? “No hetam, bhante”. “Evameva kho, mahārāja, yan tam saddhena pattabbam appābādhena asaṭhena amāyāvinā āraddhavīriyena paññavatā tam vata [tam tathā so (ka.)] assaddho bahvābādho saṭho māyāvī kusīto duppañño pāpuṇissatīti – netam thānaṁ vijjatī”ti.

380. “Heturūpam, bhante, bhagavā āha; saheturūpam, bhante, bhagavā āha. Cattārome, bhante, vanṇā – khattiya, brāhmaṇā, vessā, suddā. Te cassu imehi pañcahi padhāniyaṅgehi samannāgatā te cassu sammappadhānā; ettha pana nesam, bhante, siyā viseso siyā nānākaraṇa”nti? “Ettha kho [ettha kho pana (sī.)] nesāham, mahārāja, na kiñci nānākaraṇam vadāmi – yadidaṁ vimuttiyā vimuttiṁ. Seyyathāpi, mahārāja, puriso sukkham sākakaṭṭham ādāya aggim abhinibbatteyya, tejo pātukareyya; athāparo puriso sukkham sālakaṭṭham ādāya aggim abhinibbatteyya, tejo pātukareyya; athāparo puriso sukkham ambakaṭṭham ādāya aggim abhinibbatteyya, tejo pātukareyya; athāparo puriso sukkham udumbarakaṭṭham ādāya aggim abhinibbatteyya, tejo pātukareyya. Tam kiṁ maññasi, mahārāja, siyā nu kho tesam aggīnam nānādāruto abhinibbattānam kiñci nānākaraṇam acciyā vā accim, vanṇena vā vanṇam, ābhāya vā ābha”nti? “No hetam, bhante”. “Evameva kho, mahārāja, yan tam tejam vīriyā nimmathitam padhānābhinibbattam [viriyam nippharati, tam pacchābhinibbattam (sī.)], nāham tattha kiñci nānākaranam vadāmi – yadidaṁ vimuttiyā vimutti”nti. “Heturūpam, bhante, bhagavā āha; saheturūpam, bhante, bhagavā āha. Kiṁ pana, bhante, atthi devā”ti? “Kiṁ pana tvam, mahārāja, evam vadesi – ‘kiṁ pana, bhante, atthi devā’”ti? “Yadi vā te, bhante, devā āgantāro itthattam yadi vā anāgantāro itthattam”? “Ye te, mahārāja, devā sabyābajjhā te devā āgantāro itthattam, ye te devā abyābajjhā te devā anāgantāro itthatta”nti.

381. Evam vutte, viṭṭubho senāpati bhagavantam etadavoca – “ye te, bhante, devā sabyābajjhā āgantāro itthattam te devā, ye te devā abyābajjhā anāgantāro itthattam te deve tamhā ṭhānā cāvessanti vā pabbājessanti vā”ti?

Atha kho āyasmato ānandassa etadahosi – “ayam kho viṭṭubho senāpati rañño pasenadissa kosalassautto; aham bhagavatoutto. Ayaṁ kho kālo yanutto puttena manteyyā”ti. Atha kho āyasmā ānando viṭṭubham senāpatim āmantesi – “tena hi, senāpati, tam yevetha paṭipucchissāmi; yathā te khameyya tathā nam byākareyyāsi. Tam kiṁ maññasi, senāpati, yāvatā rañño pasenadissa kosalassa vijitam yattha ca rājā pasenadi kosalo issariyādhipaccam rajjam kāreti, pahoti tattha rājā pasenadi kosalo samaṇam vā brāhmaṇam vā puññavantam vā apuññavantam vā brahmacariyavantam vā abrahmacariyavantam vā tamhā ṭhānā cāvetum vā pabbājetum vā”ti? “Yāvatā, bho, rañño pasenadissa kosalassa vijitam yattha ca rājā pasenadi kosalo issariyādhipaccam rajjam kāreti, pahoti tattha rājā pasenadi kosalo samaṇam vā brāhmaṇam vā puññavantam vā apuññavantam vā brahmacariyavantam vā abrahmacariyavantam vā tamhā ṭhānā cāvetum vā pabbājetum vā”ti.

“Tam kiṁ maññasi, senāpati, yāvatā rañño pasenadissa kosalassa avijitam yattha ca rājā pasenadi kosalo na issariyādhipaccam rajjam kāreti, tattha pahoti rājā pasenadi kosalo samaṇam vā brāhmaṇam vā puññavantam vā apuññavantam vā brahmacariyavantam vā abrahmacariyavantam vā tamhā ṭhānā cāvetum vā pabbājetum vā”ti? “Yāvatā, bho, rañño pasenadissa kosalassa avijitam yattha ca rājā pasenadi kosalo na issariyādhipaccam rajjam kāreti, na tattha pahoti rājā pasenadi kosalo samaṇam vā brāhmaṇam vā puññavantam vā apuññavantam vā brahmacariyavantam vā abrahmacariyavantam vā tamhā ṭhānā cāvetum vā pabbājetum vā”ti.

“Tam kiṁ maññasi, senāpati, sutā te devā tāvatiṁsā”ti? “Evam, bho. Sutā me devā tāvatiṁsā. Idhāpi bhotā raññā pasenadinā kosalena sutā devā tāvatiṁsā”ti. “Tam kiṁ maññasi, senāpati, pahoti rājā pasenadi kosalo deve tāvatiṁse tamhā ṭhānā cāvetum vā pabbājetum vā”ti? “Dassanampi, bho, rājā pasenadi kosalo deve tāvatiṁse nappahotī, kuto pana tamhā ṭhānā cāvessati vā pabbājessati vā”ti? “Evameva kho, senāpati, ye te devā sabyābajjhā āgantāro itthattam te devā, ye te devā abyābajjhā anāgantāro itthattam te deve dassanāyapi nappahonti; kuto pana tamhā ṭhānā cāvessanti vā pabbājessanti vā”ti?

382. Atha kho rājā pasenadi kosalo bhagavantam etadavoca – “konāmo ayaṁ, bhante, bhikkhū”ti? “Ānando nāma, mahārājā”ti. “Ānando vata, bho, ānandarūpo vata, bho! Heturūpaṁ, bhante, āyasmā ānando āha; saheturūpaṁ, bhante, āyasmā ānando āha. Kiṁ pana, bhante, atthi brahmā”ti? “Kiṁ pana tvam, mahārāja, evam vadesi – ‘kiṁ pana, bhante, atthi brahmā’”ti? “Yadi vā so, bhante, brahmā āgantā itthattam, yadi vā anāgantā itthatta”nti? “Yo so, mahārāja, brahmā sabyābajjhō so brahmā āgantā itthattam, yo so brahmā abyābajjhō so brahmā anāgantā itthatta”nti. Atha kho aññataro puriso rājānam pasenadiṁ kosalam etadavoca – “sañjayo, mahārāja, brāhmaṇo ākāsagotto āgato”ti. Atha kho rājā pasenadi kosalo sañjayam brāhmaṇam ākāsagottam etadavoca – “ko nu kho, brāhmaṇa, imam kathāvatthum rājantepure abbhudāhāsi”ti? “Viṭaṭubho, mahārāja, senāpati”ti. Viṭaṭubho senāpati evamāha – “sañjayo, mahārāja, brāhmaṇo ākāsagotto”ti. Atha kho aññataro puriso rājānam pasenadim kosalam etadavoca – “yānakālo, mahārājā”ti.

Atha kho rājā pasenadi kosalo bhagavantam etadavoca – “sabbaññutam mayam, bhante, bhagavantam apucchimhā, sabbaññutam bhagavā byākāsi; tañca panamhākam ruccati ceva khamati ca, tena camhā attamanā. Cātuvaṇṇisuddhim mayam, bhante, bhagavantam apucchimhā, cātuvaṇṇisuddhim bhagavā byākāsi; tañca panamhākam ruccati ceva khamati ca, tena camhā attamanā. Adhideve mayam, bhante, bhagavantam apucchimhā, adhideve bhagavā byākāsi; tañca panamhākam ruccati ceva khamati ca, tena camhā attamanā. Adhibrahmānam mayam, bhante, bhagavantam apucchimhā, adhibrahmānam bhagavā byākāsi; tañca panamhākam ruccati ceva khamati ca, tena camhā attamanā. Yam yadeva ca mayam bhagavantam apucchimhā tam tadeva bhagavā byākāsi; tañca panamhākam ruccati ceva khamati ca, tena camhā attamanā. Handa, ca dāni mayam, bhante, gacchāma; bahukiccā mayam bahukaranīyā”ti. “Yassadāni tvam, mahārāja, kālam maññasi”ti. Atha kho rājā pasenadi kosalo bhagavato bhāsitam abhinanditvā anumoditvā uṭṭhāyāsanā bhagavantam abhivādetvā padakkhiṇam katvā pakkāmīti.

Kaṇṇakaththalasuttam niṭṭhitam dasamam.

Rājavaggo niṭṭhito catuttho.

Tassuddānam –

Ghatikāro ratthapālo, maghadevo madhuriyaṁ;
Bodhi aṅgulimālo ca, piyajātam bāhitikam;
Dhammadetiyasuttañca, dasamam kaṇṇakatthalam.

5. Brāhmaṇavaggo

1. Brahmāyusuttam

383. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā videhesu cārikam carati mahatā bhikkhusaṅghena saddhim pañcamattehi bhikkhusatehi. Tena kho pana samayena brahmāyu brāhmaṇo mithilāyam paṭivasati jiṇo vuḍho mahallako addhagato vayoanuppatto, vīsavassasatiko jātiyā, tiṇṇam vedānam [bedānam (ka.)] pāragū sanighaṇḍukeṭubhānam sākkharappabhedānam itihāsapañcamānam, padako, veyyākaraṇo, lokāyatamahāpurisalakkhaṇesu anavayo. Assosi kho brahmāyu brāhmaṇo – “samaṇo khalu bho, gotamo sakyaputto sakyakulā pabbajito videhesu cārikam carati mahatā bhikkhusaṅghena saddhim pañcamattehi bhikkhusatehi. Tam kho pana bhavantam gotamam evam kalyāṇo kittisaddo abbhuggato – ‘itipi so bhagavā arahaṇ sammāsambuddho vijjācaranāsampanno sugato lokavidū anuttaro purisadammasārathi satthā devamanussānam buddho bhagavāti. So imam lokam sadevakam samārakam sabrahmakam sassamaṇabrahmaṇim pajam sadevamanussam sayam abhiññā sacchikatvā pavedeti. So dhammaṇ deseti ādikalyāṇam majjhēkalyāṇam pariyoṣānakalyāṇam sāttham sabyañjanam, kevalaparipuṇṇam parisuddham brahmacariyam pakāseti. Sādu kho pana tathārūpānam arahatam dassanam hotī”’ti.

384. Tena kho pana samayena brahmāyussa brāhmaṇassa uttaro nāma māṇavo antevāsī hoti tiṇṇam vedānam pāragū sanighaṇḍukeṭubhānam sākkharappabhedānam itihāsapañcamānam, padako, veyyākaraṇo, lokāyatamahāpurisalakkhaṇesu anavayo. Atha kho brahmāyu brāhmaṇo uttaram māṇavam āmantesi – “ayam, tāta uttara, samaṇo gotamo sakyaputto sakyakulā pabbajito videhesu cārikam carati mahatā bhikkhusaṅghena saddhim pañcamattehi bhikkhusatehi. Tam kho pana bhavantam gotamam evam kalyāṇo kittisaddo abbhuggato – ‘itipi so bhagavā arahaṇ sammāsambuddho...pe... sādu kho pana tathārūpānam arahatam dassanam hotī’ti. Ehi tvam, tāta uttara, yena samaṇo gotamo tenupasaṅkama; upasaṅkamitvā samaṇam gotamam jānāhi yadi vā tam bhavantam gotamam tathā santamyeva saddo abbhuggato, yadi vā no tathā; yadi vā so bhavam gotamo tādiso, yadi vā na tādiso. Tathā mayam tam bhavantam gotamam vedissāmā”’ti. “Yathā katham panāham, bho, tam bhavantam gotamam jānissāmi yadi vā tam bhavantam gotamam tathā santamyeva saddo abbhuggato, yadi vā no tathā; yadi vā so bhavam gotamo tādiso, yadi vā na tādiso”’ti. “Āgatāni kho, tāta uttara, amhākam mantesu dvattimśamahāpurisalakkhaṇāni, yehi samannāgatassa mahāpurisassa dveyeva gatiyo bhavanti anaññā. Sace agāram ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī dhammiko dhammarājā caturanto vijitāvī janapadatthāvariyappatto sattaratanasamannāgato. Tassimāni satta ratanāni bhavanti, seyyathidam – cakkaratanaṁ, hatthiratanaṁ, assaratanaṁ, maṇiratanaṁ, itthiratanaṁ, gahapatiratanaṁ, pariṇāyakaratanaṁeva sattamam. Parosahassam kho panassa puttā bhavanti sūrā vīraṅgarūpā parasenappamaddanā. So imam pathavim sāgarapariyantaṁ adaṇḍena asatthena dhammena [dhammena samena (ka.)] abhivijjya ajjhāvasati. Sace kho pana agārasmā anagāriyam pabbajati, arahaṇ hoti sammāsambuddho loke vivaṭṭacchado. Aham kho pana, tāta uttara, mantānam dātā; tvam mantānam paṭiggahetā”’ti.

385. “Evam, bho”’ti kho uttaro māṇavo brahmāyussa brāhmaṇassa paṭissutvā uṭṭhāyāsanā brahmāyum brāhmaṇam abhivādetvā padakkhiṇam katvā videhesu yena bhagavā tena cārikam pakkāmi. Anupubbena cārikam caramāno yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavatā saddhim sammodi. Sammodanīyam katham sāraṇīyam vīṭisāretvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinno kho uttaro māṇavo bhagavato kāye dvattimśamahāpurisalakkhaṇāni samannesi. Addasā kho uttaro māṇavo bhagavato kāye dvattimśamahāpurisalakkhaṇāni, yebhuyyena thapetvā dve. Dvīsu mahāpurisalakkhaṇesu kaṅkhati vicikicchatī nādhimuccati na sampasīdati – kosohite ca vatthaguyhe, pahūṭajivhatāya ca. Atha kho bhagavato etadahosi – “passati kho me ayam uttaro māṇavo dvattimśamahāpurisalakkhaṇāni, yebhuyyena thapetvā dve. Dvīsu mahāpurisalakkhaṇesu kaṅkhati vicikicchatī nādhimuccati na sampasīdati – kosohite ca vatthaguyhe, pahūṭajivhatāya cā”’ti. Atha kho bhagavā tathārūpam iddhābhisaṅkhāram abhisāṅkhāsi yathā addasa uttaro māṇavo bhagavato kosohitam

vatthaguyham. Atha kho bhagavā jivham ninnāmetvā ubhopi kaṇṭasotāni anumasi paṭimasi [parimasi (sī. ka.)]; ubhopi nāsikasotāni [nāsikāsotāni (sī.)] anumasi paṭimasi; kevalampi nalāṭamaṇḍalam jivhāya chādesi. Atha kho uttarassa māṇavassa etadahosi – “samannāgato kho samano gotamo dvattim̄samahāpurisalakkhaṇehi. Yaṁnūnāham samaṇam gotamam anubandheyyam, iriyāpathamassa passeyya”nti. Atha kho uttaro māṇavo sattamāsāni bhagavantam anubandhi chāyāva anapāyinī [anupāyinī (syā. kam. ka.)].

386. Atha kho uttaro māṇavo sattannam māsānam accayena videhesu yena mithilā tena cārikam pakkāmi. Anupubbena cārikam caramāno yena mithilā yena brahmāyu brāhmaṇo tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā brahmāyum brāhmaṇam abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnam kho uttaraṁ māṇavam brahmāyu brāhmaṇo etadavoca – “kacci, tāta uttara, taṁ bhavantam gotamam tathā santamyeva saddo abbhuggato, no aññathā? Kacci pana so bhavam gotamo tādiso, no aññādiso”ti? “Tathā santamyeva, bho, taṁ bhavantam gotamam saddo abbhuggato, no aññathā; tādisova [tādisova bho (sī. pī.), tādiso ca kho (syā. kam. ka.)] so bhavam gotamo, no aññādiso. Samannāgato ca [samannāgato ca bho (sabbattha)] so bhavam gotamo dvattim̄samahāpurisalakkhaṇehi.

“Suppatiṭhitapādo kho pana bhavam gotamo; idampi tassa bhotu gotamassa mahāpurisassa mahāpurisalakkhaṇam bhavati.

“Heṭṭhā kho pana tassa bhotu gotamassa pādatalesu cakkāni jātāni sahassārāni sanemikāni sanābhikāni sabbākāraparipūrāni...

“Āyatapañhi kho pana so bhavam gotamo...

“Dīghaṅguli kho pana so bhavam gotamo...

“Mudutalunahatthapādo kho pana so bhavam gotamo...

“Jālahatthapādo kho pana so bhavam gotamo...

“Ussaṅkhapādo kho pana so bhavam gotamo...

“Enijaṅgho kho pana so bhavam gotamo...

“Thitako kho pana so bhavam gotamo anonamanto ubhohi pāṇitalehi jaṇṇukāni parimasati parimajjati...

“Kosohitavatthaguyho kho pana so bhavam gotamo...

“Suvaṇṇavaṇṇo kho pana so bhavam gotamo kañcanasannibhattaco...

“Sukhumacchavi kho pana so bhavam gotamo. Sukhumattā chavyā rajojallam kāye na upalimpati...

“Ekekalo mo kho pana so bhavam gotamo; ekekāni lomāni lomakūpesu jātāni...

“Uddhaggalomo kho pana so bhavam gotamo; uddhaggāni lomāni jātāni nīlāni añjanavaṇṇāni kuṇḍalāvatṭāni dakkhiṇāvatṭakajātāni...

“Brahmujugatto kho pana so bhavam gotamo...

“Sattussado kho pana so bhavam gotamo...

“Sīhapubbaddhakāyo kho pana so bhavam gotamo...

“Citantaraṁso kho pana so bhavam gotamo...

“Nigrodhapharimañḍalo kho pana so bhavam gotamo; yāvatakvassa kāyo tāvatakvassa byāmo, yāvatakvassa byāmo tāvatakvassa kāyo...

“Samavaṭṭakkhandho kho pana so bhavam gotamo...

“Rasaggasaggī kho pana so bhavam gotamo...

“Sīhahanu kho pana so bhavam gotamo...

“Cattālīsadanto kho pana so bhavam gotamo...

“Samadanto kho pana so bhavam gotamo...

“Avirāḍadanto kho pana so bhavam gotamo...

“Susukkadāṭho kho pana so bhavam gotamo...

“Pahūtajivho kho pana so bhavam gotamo...

“Brahmassaro kho pana so bhavam gotamo karavikabhāṇī...

“Abhinīlanetto kho pana so bhavam gotamo...

“Gopakhumo kho pana so bhavam gotamo...

“Uṇṇā kho panassa bphoto gotamassa bhamukantare jātā odātā mudutūlasannibhā...

“Uṇhīsaśīso kho pana so bhavam gotamo; idampi tassa bphoto gotamassa mahāpurisassa mahāpurisalakkhaṇam bhavati.

“Imehi kho, bho, so bhavam gotamo dvattim̄samahāpurisalakkhaṇehi samannāgato.

387. “Gacchanto kho pana so bhavam gotamo dakkhiṇeneva pādena paṭhamam pakkamat. So nātidūre pādaṁ uddharati, nāccāsanne pādaṁ nikkipati; so nātisīgham gacchati, nātisanikam gacchati; na ca adduvena adduvam saṅghaṭento gacchati, na ca goppakena goppakam saṅghaṭento gacchati. So gacchanto na satthim unnāmeti, na satthim onāmeti; na satthim sannāmeti, na satthim vināmeti.

Gacchato kho pana tassa bphoto gotamassa adharakāyova [[addhakāyova \(ka.\)](#), [āraddhakāyova \(syā. kam.\)](#)] ifjati, na ca kāyabala gacchati. Apalokento kho pana so bhavam gotamo sabbakāyeneva apaloketi; so na uddham ulloketi, na adho oloketi; na ca vipekkhmāno gacchati, yugamattañca pekkhati; tato cassa uttari anāvataṁ nānādassanam bhavati. So antaragharam pavisanto na kāyam unnāmeti, na kāyam onāmeti; na kāyam sannāmeti, na kāyam vināmeti. So nātidūre nāccāsanne āsanassa parivattati, na ca pāṇinā ālambitvā āsane nisīdati, na ca āsanasmīm kāyam pakkipati. So antaraghare nisino samāno na hathakukkuccam āpajjati, na pādakukkuccam āpajjati; na adduvena adduvam āropetvā nisīdati; na ca goppakena goppakam āropetvā nisīdati; na ca pāṇinā hanukam upadahitvā

[upādiyitvā (sī. pī.)] nisīdati. So antaraghare nisinno samāno na chambhati na kampati na vedhati na paritassati. So achambhī akampī avedhī aparitassī vigatalomahaṁso. Vivekavatto ca so bhavam̄ gotamo antaraghare nisinno hoti. So pattodakam̄ paṭiggaṇhanto na pattam̄ unnāmeti, na pattam̄ onāmeti; na pattam̄ sannāmeti, na pattam̄ vināmeti. So pattodakam̄ paṭiggaṇhāti nātithokam̄ nātibahuṁ. So na khulukhulukārakam̄ **[bulubulukārakam̄ (sī.)]** pattam̄ dhovati, na samparivattakam̄ pattam̄ dhovati, na pattam̄ bhūmiyam̄ nikhipitvā hatthe dhovati; hatthesu dhotesu patto dhotō hoti, patte dhote hathā dhotā honti. So pattodakam̄ chaḍdeti nātidūre nāccāsanne, na ca vicchaḍdayamāno. So odanam̄ paṭiggaṇhanto na pattam̄ unnāmeti, na pattam̄ onāmeti; na pattam̄ sannāmeti, na pattam̄ vināmeti. So odanam̄ paṭiggaṇhāti nātithokam̄ nātibahuṁ. Byañjanam̄ kho pana bhavam̄ gotamo byañjanamattāya āhāreti, na ca byañjanena ālopam̄ atināmeti. Dvattikkhattum̄ kho bhavam̄ gotamo mukhe ālopam̄ samparivattetvā ajjhoharati; na cassa kāci odanamiñjā asambhinnā kāyam̄ pavisati, na cassa kāci odanamiñjā mukhe avasiṭhā hoti; athāparam̄ ālopam̄ upanāmeti. Rasapaṭisamvedī kho pana so bhavam̄ gotamo āhāram̄ āhāreti, no ca rasarāgapāṭisaṁvedī.

“Aṭṭhaṅgasamannāgatam̄ **[aṭṭhaṅgasamannāgato (ka.)]** kho pana so bhavam̄ gotamo āhāram̄ āhāreti – neva davāya, na madāya na maṇḍanāya na vibhūsanāya, yāvadeva imassa kāyassa ṭhitiyā yāpanāya, vihiṁsūparatiyā brahmaçariyānuggahāya – ‘iti purāṇa ca vedanam̄ paṭihankhāmi navaṇca vedanam̄ na uppādēssāmi, yātrā ca me bhavissati anavajjatā ca phāsuvihāro cā’ti. So bhuttāvī pattodakam̄ paṭiggaṇhanto na pattam̄ unnāmeti, na pattam̄ onāmeti; na pattam̄ sannāmeti, na pattam̄ vināmeti. So pattodakam̄ paṭiggaṇhāti nātithokam̄ nātibahuṁ. So na khulukhulukārakam̄ pattam̄ dhovati, na samparivattakam̄ pattam̄ dhovati, na pattam̄ bhūmiyam̄ nikhipitvā hatthe dhovati; hatthesu dhotesu patto dhotō hoti, patte dhote hathā dhotā honti. So pattodakam̄ chaḍdeti nātidūre nāccāsanne, na ca vicchaḍdayamāno. So bhuttāvī na pattam̄ bhūmiyam̄ nikhipati nātidūre nāccāsanne, na ca anathiko pattena hoti, na ca ativelānurakkhī pattasmīm̄. So bhuttāvī muhuttam̄ tuṇhī nisīdati, na ca anumodanassa kālamatināmeti. So bhuttāvī anumodati, na tam̄ bhattam̄ garahati, na aññam̄ bhattam̄ paṭikaṅkhati; aññadatthu dhammiyā kathāya tam̄ parisam̄ sandasseti samādapeti samuttejeti sampaham̄seti. So tam̄ parisam̄ dhammiyā kathāya sandassetvā samādapetvā samuttejetvā sampaham̄setvā uṭṭhāyāsanā pakkamati. So nātisīgham̄ gacchatī, nātisanikam̄ gacchatī, na ca mucchitukāmo gacchatī; na ca tassa bhotō gotamassa kāye cīvaraṁ accukkaṭṭham̄ hoti na ca accokkaṭṭham̄, na ca kāyasmīm̄ allīnam̄ na ca kāyasmā apakaṭṭham̄; na ca tassa bhotō gotamassa kāyamhā vāto cīvaraṁ apavahati; na ca tassa bhotō gotamassa kāye rajojallam̄ upalimpati. So ārāmagato nisīdati paññatte āsane. Nisajja pāde pakkhāleti; na ca so bhavam̄ gotamo pādamaṇḍanānuyogamanuyutto viharati. So pāde pakkhāletvā nisīdati pallaṅkam̄ ābhujitvā ujuṁ kāyam̄ pañidhāya parimukham̄ satim̄ upaṭṭhapetvā. So neva attabyābādhāya ceteti, na parabyābādhāya ceteti, na ubhayabyābādhāya ceteti; attahitaparahitaubhayahitasabbalokahitameva so bhavam̄ gotamo cintento nisinno hoti. So ārāmagato parisati dhammam̄ deseti, na tam̄ parisam̄ ussādeti, na tam̄ parisam̄ apasādeti; aññadatthu dhammiyā kathāya tam̄ parisam̄ sandasseti samādapeti samuttejeti sampaham̄seti.

“Aṭṭhaṅgasamannāgato kho panassa bhotō gotamassa mukhato ghoso niccharati – vissattho ca, viññeyyo ca, mañju ca, savanīyo ca, bindu ca, avisārī ca, gambhīro ca, ninnādī ca. Yathāparisam̄ kho pana so bhavam̄ gotamo sarena viññāpeti, na cassa bahiddhā parisāya ghoso niccharati. Te tena bhotā gotamena dhammiyā kathāya sandassitā samādapitā samuttejītā sampaham̄sitā uṭṭhāyāsanā pakkamanti avalokayamānāyeva **[apalokayamānāyeva (sī. ka.)]** avijahitattā **[avijahantābhāvena (sī. syā. kam̄. pī.)]**. Addasāma kho mayam̄, bho, tam̄ bhavantam̄ gotamam̄ gacchantam̄, addasāma ṭhitam̄, addasāma antaragharam̄ pavasantam̄, addasāma antaraghare nisinnam̄ tuṇhībhūtam̄, addasāma antaraghare bhuñjantam̄, addasāma bhuttāvīm̄ nisinnam̄ tuṇhībhūtam̄, addasāma bhuttāvīm̄ anumodantam̄, addasāma ārāmam̄ gacchantam̄, addasāma ārāmagataṁ nisinnam̄ tuṇhībhūtam̄, addasāma ārāmagataṁ parisati dhammam̄ desentam̄. Ediso ca ediso ca so bhavam̄ gotamo, tato ca bhiyyo”ti.

388. Evam̄ vutte, brahmāyu brāhmaṇo uṭṭhāyāsanā ekamsam̄ uttarāsaṅgam̄ karitvā yena bhagavā tenañjalim̄ pañāmetvā tikkhattum̄ udānam̄ udāneti –

“Namo tassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa.

“Namo tassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa.

“Namo tassa bhagavato arahato sammāsambuddhassā”ti.

“Appeva nāma mayam̄ kadāci karahaci tena bhotā gotamena samāgaccheyyāma? Appeva nāma siyā kocideva kathāsallāpo”ti!

389. Atha kho bhagavā videhesu anupubbena cārikam̄ caramāno yena mithilā tadavasari. Tatra sudam̄ bhagavā mithilāyam̄ viharati maghadevambavane. Assosum̄ kho mithileyyakā [methileyyakā (sī. pī.)] brāhmaṇagahapatikā – “samaṇo khalu, bho, gotamo sakyaputto sakyakulā pabbajito videhesu cārikam̄ caramāno mahatā bhikkhusaṅghena saddhiṁ pañcamattehi bhikkhusatehi mithilaṁ anuppatto, mithilāyam̄ viharati maghadevambavane. Tam̄ kho pana bhavantam̄ gotamam̄ evam̄ kalyāṇo kittisaddo abbhuggato – ‘itipi so bhagavā araham̄ sammāsambuddho vijjācaranasampanno sugato lokavidū anuttaro purisadamasārathi satthā devamanussānam̄ buddho bhagavāti. So imam̄ lokam̄ sadevakam̄ samārakam̄ sabrahmakam̄ sassamaṇabrahmaṇim̄ pajam̄ sadevamanussam̄ sayam̄ abhiññā sacchikatvā pavedeti. So dhammam̄ deseti ādikalyāṇam̄ majjhēkalyāṇam̄ pariyosānakalyāṇam̄ sāththam̄ sabyāñjanam̄, kevalaparipuṇṇam̄ parisuddham̄ brahmacariyam̄ pakāseti. Sādu kho pana tathārūpānaṁ arahataṁ dassanam̄ hotī””ti.

Atha kho mithileyyakā brāhmaṇagahapatikā yena bhagavā tenupasaṅkamīmsu; upasaṅkamitvā appekacce bhagavantam̄ abhvādetvā ekamantam̄ nisīdiṁsu; appekacce bhagavatā saddhiṁ sammodiṁsu, sammodanīyam̄ kathaṁ sāraṇīyam̄ vītisāretvā ekamantam̄ nisīdiṁsu; appekacce yena bhagavā tenañjaliṁ paññāmetvā ekamantam̄ nisīdiṁsu; appekacce bhagavato santike nāmagottam̄ sāvetvā ekamantam̄ nisīdiṁsu; appekacce tuṇhībhūtā ekamantam̄ nisīdiṁsu.

390. Assosi kho brahmāyu brāhmaṇo – “samaṇo khalu, bho, gotamo sakyaputto sakyakulā pabbajito mithilaṁ anuppatto, mithilāyam̄ viharati maghadevambavane”ti. Atha kho brahmāyu brāhmaṇo sambahulehi sāvakehi saddhiṁ yena maghadevambavānam̄ tenupasaṅkami. Atha kho brahmāyuno brāhmaṇassa avidūre ambavanassa etadahosi – “na kho metam̄ patirūpam̄ yoham̄ pubbe appaṭisañvidito samaṇam̄ gotamam̄ dassanāya upasaṅkameyya”nti. Atha kho brahmāyu brāhmaṇo aññataram̄ māṇavakam̄ āmantesi – “ehi tvam̄, māṇavaka, yena samaṇo gotamo tenupasaṅkama; upasaṅkamitvā mama vacanena samaṇam̄ gotamam̄ appābādham̄ appātañkam̄ lahuṭṭhānam̄ balam̄ phāsuvihāram̄ puccha – ‘brahmāyu, bho gotama, brāhmaṇo bhavantam̄ gotamam̄ appābādham̄ appātañkam̄ lahuṭṭhānam̄ balam̄ phāsuvihāram̄ pucchatī’ti. Evañca vadēhi – ‘brahmāyu, bho gotama, brāhmaṇo jiṇṇo vuḍḍho mahallako addhagato vayoanuppatto, vīsavassasatiko jātiyā, tiṇṇam̄ vedānam̄ pāragū sanighaṇḍukeṭubhānam̄ sākkharappabhedānam̄ itihāsapañcamānam̄, padako, veyyākaraṇo, lokāyatamatamahāpurisalakkhaṇesu anavayo. Yāvatā, bho, brāhmaṇagahapatikā mithilāyam̄ paṭivasanti, brahmāyu tesam̄ brāhmaṇo aggamakkhāyati – yadidam̄ bhogehi; brahmāyu tesam̄ brāhmaṇo aggamakkhāyati – yadidam̄ mantehi; brahmāyu tesam̄ brāhmaṇo aggamakkhāyati – yadidam̄ āyunā ceva yasasā ca. So bhoto gotamassa dassanakāmo””ti.

“Evam̄, bho”ti kho so māṇavako brahmāyussa brāhmaṇassa paṭissutvā yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavatā saddhiṁ sammodi. Sammodanīyam̄ kathaṁ sāraṇīyam̄ vītisāretvā ekamantam̄ atṭhāsi. Ekamantam̄ thito kho so māṇavako bhagavantam̄ etadavoca – “brahmāyu, bho gotama, brāhmaṇo bhavantam̄ gotamam̄ appābādham̄ appātañkam̄ lahuṭṭhānam̄ balam̄ phāsuvihāram̄ pucchatī; evañca vadeti – ‘brahmāyu, bho gotama, brāhmaṇo jiṇṇo vuḍḍho mahallako addhagato vayoanuppatto, vīsavassasatiko jātiyā, tiṇṇam̄ vedānam̄ pāragū sanighaṇḍukeṭubhānam̄ sākkharappabhedānam̄ itihāsapañcamānam̄, padako, veyyākaraṇo, lokāyatamatamahāpurisalakkhaṇesu anavayo. Yāvatā, bho, brāhmaṇagahapatikā mithilāyam̄ paṭivasanti, brahmāyu tesam̄ brāhmaṇo

aggamakkhāyati – yadidam bhogehi; brahmāyu tesam brāhmaṇo aggamakkhāyati – yadidam mantehi; brahmāyu tesam brāhmaṇo aggamakkhāyati – yadidam āyunā ceva yasasā ca. So bhotō gotamassa dassanakāmo”’ti. “Yassadāni, māṇava, brahmāyu brāhmaṇo kālam maññatī”’ti. Atha kho so māṇavako yena brahmāyu brāhmaṇo tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā brahmāyūm brāhmaṇam etadavoca – “katāvakāso khomhi bhavatā samanena gotamena. Yassadāni bhavam kālam maññatī”’ti.

391. Atha kho brahmāyu brāhmaṇo yena bhagavā tenupasaṅkami. Addasā kho sā parisā brahmāyūm brāhmaṇam dūratova āgacchantam. Disvāna oramiya [oramatta (syā. kam. pī.), oramatha, oramatī (ka.), atha naṁ (sī.), oramiyāti pana tvāpaccayantatathasamvaṇṇanānurūpam visodhitapadam] okāsamakāsi yathā tam ñātassa yasassino. Atha kho brahmāyu brāhmaṇo tam parisam etadavoca – “alam, bho! Nisīdatha tumhe sake āsane. Idhāham samanassa gotamassa santike nisīdissāmī”’ti.

Atha kho brahmāyu brāhmaṇo yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavatā saddhiṁ sammodi. Sammodanīyam katham sāraṇīyam vītisāretvā ekamantañ nisīdi. Ekamantañ nisinno kho brahmāyu brāhmaṇo bhagavato kāye dvattimśamahāpurisalakkhaṇāni samannesi. Addasā kho brahmāyu brāhmaṇo bhagavato kāye dvattimśamahāpurisalakkhaṇāni, yebhuyyena ṭhapetvā dve. Dvīsu mahāpurisalakkhaṇesu kañkhati vicikicchatī nādhimuccati na sampasīdati – kosohite ca vatthaguyhe, pahūtajivhatāya ca. Atha kho brahmāyu brāhmaṇo bhagavantañ gāthāhi ajjhabhāsi –

“Ye me dvattimśāti sutā, mahāpurisalakkhaṇā;
Duve tesam na passāmi, bhotō kāyasmīm gotama.

“Kacci kosohitañ bhotō, vatthaguyham naruttama;
Nārīsamānasavhayā, kacci jivhā na dassakā [nārīsahanāma savhayā, kacci jivhā narassikā; (sī. syā. kam. pī.)].

“Kacci pahūtajivhosī, yathā tam jāniyāmase;
Ninnāmayetam pahūtam, kañkham vinaya no ise.

“Diṭṭhadhammahitatthāya, samparāyasukhāya ca;
Katāvakāsa pucchāma, yañ kiñci abhipatthita”’nti.

392. Atha kho bhagavato etadahosi – “passati kho me ayam brahmāyu brāhmaṇo dvattimśamahāpurisalakkhaṇāni, yebhuyyena ṭhapetvā dve. Dvīsu mahāpurisalakkhaṇesu kañkhati vicikicchatī nādhimuccati na sampasīdati – kosohite ca vatthaguyhe, pahūtajivhatāya cā”’ti. Atha kho bhagavā tathārūpam iddhābhisaṅkhāram abhisāṅkhāsi yathā addasa brahmāyu brāhmaṇo bhagavato kosohitañ vatthaguyham. Atha kho bhagavā jivham ninnāmetvā ubhopi kañcasotāni anumasi paṭimasi; ubhopi nāsikasotāni anumasi paṭimasi; kevalampi nalāṭamanḍalam jivhāya chādesi. Atha kho bhagavā brahmāyūm brāhmaṇam gāthāhi paccabhbāsi –

“Ye te dvattimśāti sutā, mahāpurisalakkhaṇā;
Sabbe te mama kāyasmīm, mā te [mā vo (ka.)] kañkhāhu brāhmaṇa.

“Abhiññeyyam abhiññātam, bhāvetabbañca bhāvitam;
Pahātabbam pahīnam me, tasmā buddhosmi brāhmaṇa.

“Diṭṭhadhammahitatthāya, samparāyasukhāya ca;
Katāvakāso pucchassu, yañ kiñci abhipatthita”’nti.

393. Atha kho brahmāyussa brāhmaṇassa etadahosi – “katāvakāso khomhi samanena gotamena. Kim nu kho aham samanam gotamam puccheyyam – ‘diṭṭhadhammikam vā attham samparāyikam

vā”’ti. Atha kho brahmāyussa brāhmaṇassa etadahosi – “kusalo kho aham diṭṭhadhammikānam atthānam. Aññepi mam diṭṭhadhammikānam atthām pucchanti. Yaṁnūnāhaṁ samaṇam gotamam samparāyikāmyeva atthām puccheyya”’ti. Atha kho brahmāyu brāhmaṇo bhagavantam gāthāhi ajjhabhāsi –

“Katham kho brāhmaṇo hoti, kathaṁ bhavati vedagū;
Tevijjo bho kathaṁ hoti, sotthiyo kinti vuccati.

“Arahām bho kathaṁ hoti, kathaṁ bhavati kevalī;
Muni ca bho kathaṁ hoti, buddho kinti pavuccatī”’ti.

394. Atha kho bhagavā brahmāyum brāhmaṇam gāthāhi paccabhbāsi –

“Pubbenivāsam yo wedi, saggāpāyañca passati;
Atho jātikkhayam patto, abhiññā vosito muni.

“Cittam visuddhaṁ jānāti, muttam rāgehi sabbaso;
Pahīnajātimaraṇo, brahmacariyassa kevalī;
Pāragū sabbadhammānam, buddho tādī pavuccatī”’ti.

Evam vutte, brahmāyu brāhmaṇo uṭṭhāyāsanā ekamṣam uttarāsaṅgam karitvā bhagavato pādesu sirasā nipativā bhagavato pādāni mukhena ca paricumbati, pāñīhi ca parisambāhati, nāmañca sāveti – “brahmāyu aham, bho gotama, brāhmaṇo; brahmāyu aham, bho gotama, brāhmaṇo”’ti. Atha kho sā parisā acchariyabbhutacittajātā ahosi – “acchariyam vata, bho, abbhutaṁ vata, bho! Yatra hi nāmāyam brahmāyu brāhmaṇo niñāto yasassi evarūpam paramanipaccakāram karissatī”’ti. Atha kho bhagavā brahmāyum brāhmaṇam etadavoca – “alam, brāhmaṇa, uṭṭhaha nisīda tvam sake āsane yato te mayi cittam pasanna”’ti. Atha kho brahmāyu brāhmaṇo uṭṭhahitvā sake āsane nisīdi.

395. Atha kho bhagavā brahmāyussa brāhmaṇassa anupubbim kathaṁ kathesi, seyyathidam – dānakatham, sīlakatham, saggakatham; kāmānam ādīnavam okāram samkilesam nekkhamme ānisamṣam pakāsesi. Yadā bhagavā aññāsi brahmāyum brāhmaṇam kallacittam muducittam vinīvaraṇacittam udaggacittam pasannacittam, atha yā buddhānam sāmukkamṣikā dhammadesanā tam pakāsesi – dukkham, samudayaṁ, nirodham, maggam. Seyyathāpi nāma suddham vattham apagatakālakam sammadeva rajaṇam patiggaṇheyya, evameva brahmāyussa brāhmaṇassa tasmiṁyeva āsane virajam vītamalam dhammadakkhum udapādi – “yam kiñci samudayadhammam sabbam tam nirodhadhamma”’ti. Atha kho brahmāyu brāhmaṇo diṭṭhadhammo pattadhammo vidiṭadhammo pariyoḡālhadhammo tiṇṇavicikiccho vigatakathāmkatho vesārajjappatto aparappaccayo satthusāsane bhagavantam etadavoca – “abhiikkantam, bho gotama, abhiikkantam, bho gotama! Seyyathāpi, bho gotama, nikkujjitam vā ukkujjeyya, paṭicchannam vā vivareyya, mūlhassa vā maggam ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotam dhāreyya – cakkhumanto rūpāni dakkhantīti – evamevaṁ bhotā gotamena anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esāham bhavantam gotamam saraṇam gacchāmi dhammañca bhikkhusaṅghañca. Upāsakam maṁ bhavam gotamo dhāretu ajjatagge pāñupetam saraṇam gataṁ. Adhivāsetu ca me bhavam gotamo svātanāya bhattam saddhim bhikkhusaṅghenā”’ti. Adhivāsesi bhagavā tuṇhībhāvena. Atha kho brahmāyu brāhmaṇo bhagavato adhivāsanam viditvā uṭṭhāyāsanā bhagavantam abhivādetvā padakkhiṇam katvā pakkāmi. Atha kho brahmāyu brāhmaṇo tassā rattiyā accayena sake nivesane pañītam khādanīyam bhojanīyam paṭiyādāpetvā bhagavato kālam ārocāpesi – “kālo, bho gotama, niṭṭhitam bhatta”’ti.

Atha kho bhagavā pubbañhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya yena brahmāyussa brāhmaṇassa nivesanam tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdi saddhim bhikkhusaṅghena. Atha kho brahmāyu brāhmaṇo sattāham buddhappamukham bhikkhusaṅgham pañītena khādanīyena bhojanīyena

sahatthā santappesi sampavāresi. Atha kho bhagavā tassa sattāhassa accayena videhesu cārikam pakkāmi. Atha kho brahmāyu brāhmaṇo acirapakkantassa bhagavato kālamakāsi. Atha kho sambahulā bhikkhū yena bhagavā tenupasaṅkamīsu; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisīdimsu. Ekamantam nisinnā kho te bhikkhū bhagavantam etadavocum – “brahmāyu, bhante, brāhmaṇo kālaṅkato. Tassa kā gati, ko abhisamparāyo”ti? “Paññito, bhikkhave, brahmāyu brāhmaṇo paccapādi dhammassānudhammaṇi, na ca maṇi dhammādhikaraṇam vihesesi. Brahmāyu, bhikkhave, brāhmaṇo pañcannam orambhāgiyānam samyojanānam parikkhayā opapātiko hoti, tattha parinibbāyī, anāvattidhammo tasmā lokā”ti.

Idamavoca bhagavā. Attamanā te bhikkhū bhagavato bhāsitam abhinandunti.

Brahmāyusuttam niṭhitam pathamam.

2. Selasuttam

396. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā aṅguttarāpesu cārikam caramāno mahatā bhikkhusaṅghena saddhim adḍhate�asehi bhikkhusatehi yena āpaṇam nāma aṅguttarāpānaṁ nigamo tadavasari. Assosi kho keñiyo jaṭilo – “samaṇo khalu, bho, gotamo sakyaputto sakyakulā pabbajito aṅguttarāpesu cārikam caramāno mahatā bhikkhusaṅghena saddhim adḍhate�asehi bhikkhusatehi āpaṇam anuppatto. Tam kho pana bhavantam gotamam evam kalyāṇo kittisaddo abbhuggato – ‘iti pi so bhagavā araham sammāsambuddho vijjācaraṇasampanno sugato lokavidū anuttaro purisadammasārathi satthā devamanussānam buddho bhagavāti. So imam lokam sadevakam samārakam sabrahmakam sassamaṇabrahmaṇim pajam sadevamanussam sayam abhiññā sacchikatvā pavedeti. So dhammam deseti ādikalyāṇam majjhēkalyāṇam pariyoṣānakalyāṇam sāttham sabyañjanam, kevalaparipuṇṇam parisuddham brahmacariyam pakāseti. Sādhu kho pana tathārūpānam arahataṁ dassanam hotī”ti.

Atha kho keñiyo jaṭilo yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavatā saddhim sammodi. Sammodanīyam katham sāraṇīyam vītisāretvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinnam kho keñiyam jaṭilam bhagavā dhammiyā kathāya sandassesi samādapesi samuttejesi sampahaṇsesi. Atha kho keñiyo jaṭilo bhagavatā dhammiyā kathāya sandassito samādapito samuttejito sampahaṇsito bhagavantam etadavoca – “adhibāsetu me bhavam gotamo svātanāya bhattam saddhim bhikkhusaṅghenā”ti. Evam vutte, bhagavā keñiyam jaṭilam etadavoca – “mahā kho, keñiya, bhikkhusaṅgho adḍhate�asāni bhikkhusatāni, tvañca brāhmaṇesu abhippasanno”ti. Dutiyampi kho keñiyo jaṭilo bhagavantam etadavoca – “kiñcāpi kho, bho gotama, mahā bhikkhusaṅgho adḍhate�asāni bhikkhusatāni, ahañca brāhmaṇesu abhippasanno; adhibāsetu me bhavam gotamo svātanāya bhattam saddhim bhikkhusaṅghenā”ti. Dutiyampi kho bhagavā keñiyam jaṭilam etadavoca – “mahā kho, keñiya, bhikkhusaṅgho adḍhate�asāni bhikkhusatāni, tvañca brāhmaṇesu abhippasanno”ti. Tatiyampi kho keñiyo jaṭilo bhagavantam etadavoca – “kiñcāpi kho, bho gotama, mahā bhikkhusaṅgho adḍhate�asāni bhikkhusatāni, ahañca brāhmaṇesu abhippasanno; adhibāsetu me bhavam gotamo svātanāya bhattam saddhim bhikkhusaṅghenā”ti. Adhibāsesi bhagavā tuṇhībhāvena. Atha kho keñiyo jaṭilo bhagavato adhibāsanam viditvā utthāyāsanā yena sako assamo tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā mittāmacce nātisālohitā āmantesi – “suṇantu me bhonto, mittāmacce nātisālohitā; samaṇo me gotamo nimantito svātanāya bhattam saddhim bhikkhusaṅghena. Yena me kāyaveyyāvatikam [[kāyaveyyāvatikam \(sī. syā. kam.\)](#), [kāyaveyyāvatikam \(ka.\)](#)] kareyyāthā”ti. “Evam, bho”ti kho keñiyassa jaṭilassa mittāmacce nātisālohitā keñiyassa jaṭilassa paṭissutvā appekacce uddhanāni khananti, appekacce kaṭhāni phālenti, appekacce bhājanāni dhovanti, appekacce udakamaṇikam patiṭṭhāpenti, appekacce āsanāni paññapenti. Keñiyo pana jaṭilo sāmamyeva maṇḍalamālam paṭiyādeti.

397. Tena kho pana samayena selo brāhmaṇo āpaṇe paṭivasati tiṇṇam vedānam pāragū sanighaṇḍukeṭubhānam sākkharappabhedānam itihāsapañcamānam, padako, veyyākaraṇo, lokāyatamahāpurisalakkhaṇesu anavayo, tīṇi ca māṇavakasatāni mante vāceti. Tena kho pana samayena

keñiyo jañilo sele brāhmaṇe abhippasanno hoti. Atha kho selo brāhmaṇo tīhi māṇavakasatehi parivuto jañghāvihāram anucañkamamāno anuvicaramāno yena keñiyassa jañilassa assamo tenupasañkami. Addasā kho selo brāhmaṇo keñiyassa jañilassa assame appekacce uddhanāni khañante, appekacce kañthāni phalente, appekacce bhājanāni dhovante, appekacce udakamañikam patiññhpente, appekacce āsanāni paññapente, keñiyam pana jañilam sāmamyeva mañḍalamālam pañiyādentam. Disvāna keñiyam jañilam etadavoca – “kim nu bhotu keñiyassa āvāho vā bhavissati vivāho vā bhavissati mahāyañño vā paccupaññito, rājā vā māgadho seniyo bimbisāro nimantito svātanāya saddhiñ balakāyenā”ti? “Na me, bho sela, āvāho bhavissati napi vivāho bhavissati napi rājā māgadho seniyo bimbisāro nimantito svātanāya saddhiñ balakāyena; api ca kho me mahāyañño paccupaññito. Atthi, bho, samañgo gotamo sakyaputto sakyakulā pabbajito aṅguttarāpesu cārikam caramāno mahatā bhikkhusaṅghena saddhiñ adññhateñasehi bhikkhusatehi āpañam anuppatto. Tam kho pana bhavantam gotamam evam kalyāṇo kittisaddo abbhuggato – ‘itipi so bhagavā araham sammāsambuddho vijācaraṇasampanno sugato lokavidū anuttaro purisadammasārathi satthā devamanussānam buddho bhagavā’ti. So me nimantito svātanāya bhattam saddhiñ bhikkhusaṅghenā”ti.

“Buddhoti – bho keñiya, vadesi”?

“Buddhoti – bho sela, vadāmi”.

“Buddhoti – bho keñiya, vadesi”?

“Buddhoti – bho sela, vadāmi”ti.

398. Atha kho selassa brāhmaṇassa etadahosi – “ghosopi kho eso dullabho lokasmiñ – yadidam ‘buddho’ti [yadidam buddho buddhoti (ka.)]. Āgatāni kho panamhākam mantesu dvattiñsamahāpurisalakkhañāni, yehi samannāgatassa mahāpurisassa dveyeva gatiyo bhavanti anaññā. Sace agāram ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī dhammiko dhammarājā caturanto vijitāvī janapadatthāvariyyappatto sattaratanasamannāgato. Tassimāni satta ratanāni bhavanti, seyyathidam – cakkaratanam, hatthiratanam, assaratanam, mañiratanam, itthiratanam, gahapatiratanam, pariññayakaratanameva sattamam. Parosahassam kho panassa puttā bhavanti sūrā vīrañgarūpā parasenappamaddanā. So imam pathavim sāgarapariyantam adandena asatthena dhammena abhivijiya ajjhāvasati. Sace pana agārasmā anagāriyam pabbajati, araham hoti sammāsambuddho loke vivaññacchado”.

“Kaham pana, bho keñiya, etarahi so bhavam gotamo viharati araham sammāsambuddho”ti? Evam vutte, keñiyo jañilo dakkhiñam bāhum paggahetvā selam brāhmaṇam etadavoca – “yenesā, bho sela, nīlavanarājī”ti. Atha kho selo brāhmaṇo tīhi māṇavakasatehi saddhiñ yena bhagavā tenupasañkami. Atha kho selo brāhmaṇo te māṇavake āmantesi – “appasaddā bhonto āgacchantu pade padam [pāde pādañ (sī.)] nikhipantā; durāsadā [dūrasaddā (ka.)] hi te bhagavanto sīhāva ekacarā. Yadā cāham, bho, samañena gotamena saddhiñ manteyyam, mā me bhonto antarantarā katham opātetha. Kathāpariyosānam me bhavanto āgamentū”ti. Atha kho selo brāhmaṇo yena bhagavā tenupasañkami; upasañkamitvā bhagavatā saddhiñ sammodi. Sammodanīyam katham sārañyam vītisāretvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinno kho selo brāhmaṇo bhagavato kāye dvattiñsamahāpurisalakkhañāni samannesi.

Addasā kho selo brāhmaṇo bhagavato kāye dvattiñsamahāpurisalakkhañāni, yebhuyyena ṭhapetvā dve. Dvīsu mahāpurisalakkhañesu kañkhati vicikicchatī nādhimuccati na sampasīdati – kosohite ca vatthaguyhe, pahūtajivhatāya ca. Atha kho bhagavato etadahosi – “passati kho me ayam selo brāhmaṇo dvattiñsamahāpurisalakkhañāni, yebhuyyena ṭhapetvā dve. Dvīsu mahāpurisalakkhañesu kañkhati vicikicchatī nādhimuccati na sampasīdati – kosohite ca vatthaguyhe, pahūtajivhatāya cā”ti. Atha kho bhagavā tathārūpam iddhābhisañkhāram abhisankhāsi, yathā addasa selo brāhmaṇo bhagavato

kosohitam̄ vatthaguyham̄. Atha kho bhagavā jivham̄ ninnāmetvā ubhopi kaṇṭasotāni anumasi paṭimasi; ubhopi nāsikasotāni anumasi paṭimasi; kevalampi nalāṭamaṇḍalam̄ jivhāya chādesi. Atha kho selassa brāhmaṇassa etadahosi – “samannāgato kho samaṇo gotamo dvattiṁsamahāpurisalakkhaṇehi paripuṇṇehi, no aparipuṇṇehi; no ca kho naṁ jānāmi buddho vā no vā. Sutanū kho pana metaṁ brāhmaṇānam̄ vuddhānam̄ mahallakānam̄ ācariyapācariyānam̄ bhāsamānānam̄ – ‘ye te bhavanti arahanto sammāsambuddhā te sake vanṇe bhaññamāne attānam̄ pātukarontī’ti. Yamnūnāham̄ samaṇam̄ gotamam̄ sammukhā sāruppāhi gāthāhi abhitthaveyya”nti.

399. Atha kho selo brāhmaṇo bhagavantam̄ sammukhā sāruppāhi gāthāhi abhitthavi –

“Paripuṇṇakāyo suruci, sujāto cārudassano;
Suvaṇṇavaṇṇosi bhagavā, susukkadāṭhosi vīriyavā [vīriyavā (sī. syā. kam. pī.)].

“Narassa hi sujātassa, ye bhavanti viyañjanā;
Sabbe te tava kāyasmīm̄, mahāpurisalakkhaṇā.

“Pasannanetto sumukho, brahā [brahmā (syā. kam. ka.)] uju patāpavā;
Majjhe samaṇasaṅghassa, ādiccova virocasi.

“Kalyāṇadassano bhikkhu, kañcanasannibhattaco;
Kim̄ te samaṇabhāvena, evam̄ uttamavaṇṇino.

“Rājā arahasi bhavitum̄, cakkavattī rathesabho;
Cāturanto vijitāvī, jambusaṇḍassa [jambumaṇḍassa (ka.)] issaro.

“Khattiyā bhogirājāno, anuyantā [anuyuttā (sī. syā. kam. pī.)] bhavantu te;
Rājabhirājā manujindo, rajjaṁ kārehi gotama”.

“Rājāhamasmi selāti, dhammarājā anuttaro;
Dhammena cakkam̄ vattemi, cakkam̄ appaṭivattiyam̄”.

“Sambuddho paṭijānāsi, dhammarājā anuttaro;
‘Dhammena cakkam̄ vattemi’, iti bhāsasi gotama.

“Ko nu senāpati bhotu, sāvako satthuranvayo;
Ko te tamanuvatteti, dhammadakkam̄ pavattitam̄”.

“Mayā pavattitam̄ cakkam̄, (selāti bhagavā dhammacakkam̄ anuttaram̄;
Sāriputto anuvatteti, anujāto tathāgatam̄.

“Abhiññeyyam̄ abhiññātam̄, bhāvetabbañca bhāvitam̄;
Pahātabbam̄ pahīnam̄ me, tasmā buddhosmi brāhmaṇa.

“Vinayassu mayi kañkham̄, adhimuccassu brāhmaṇa;
Dullabham̄ dassanam̄ hoti, sambuddhānam̄ abhiñhaso.

“Yesam̄ ve dullabho loke, pātubhāvo abhiñhaso;
Soham̄ brāhmaṇa sambuddho, sallakatto anuttaro.

“Brahmabhūto atitulo, mārasenappamaddano;

Sabbāmitte vasī katvā, modāmi akutobhayo”.

“Imam bhonto nisāmetha, yathā bhāsatī cakkhumā;
Sallakatto mahāvīro, sīhova nadatī vane.

“Brahmabhūtam atitulam, mārasenappamaddanam;
Ko disvā nappasīdeyya, api kañhābhijātiko.

“Yo mam icchati anvetu, yo vā nicchati gacchatu;
Idhāham pabbajissāmi, varapaññassa santike”.

“Etañce [evañce (syā. kam.)] ruccati bphoto, sammāsambuddhasāsanam
[sammāsambuddhasāsane (katthaci suttanipāte)];
Mayampi pabbajissāma, varapaññassa santike”.

“Brāhmaṇā tisatā ime, yācanti pañjalikatā;
Brahmacariyam carissāma, bhagavā tava santike”.

“Svākkhātam brahmacariyam, (selāti bhagavā sandīṭhikamakālikam;
Yattha amoghā pabbajjā, appamattassa sikkhato”ti.

Alattha kho selo brāhmaṇo sapariso bhagavato santike pabbajjam, alattha upasampadam.

400. Atha kho keñyo jañilo tassā rattiyā accayena sake assame pañtam khādanīyam bhojanīyam pañiyādāpetvā bhagavato kālam ārocāpesi – “kālo, bho gotama, niñhitam bhatta”nti. Atha kho bhagavā pubbañhasamayañ nivāsetvā pattacīvaramādāya yena keñiyassa jañilassa assamo tenupasañkami; upasañkamitvā paññatte āsane nisīdi saddhiñ bhikkhusaṅghena. Atha kho keñyo jañilo buddhappamukham bhikkhusaṅgham paññena khādanīyena bhojanīyena sahatthā santappesi, sampavāresi. Atha kho keñyo jañilo bhagavantam bhuttāvīm onītappattapāñim aññataram nīcañ āsanam gahetvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinnam kho keñiyam jañilam bhagavā imāhi gāthāhi anumodi –

“Aggihuttamukhā yaññā, sāvittī chandaso mukham;
Rājā mukham manussānam, nadīnam sāgaro mukham.

“Nakkhattānam mukham cando, ādicco tapatañ mukham;
Puññam ākankhāmānānam, saṅgo ve yajatañ mukha”nti.

Atha kho bhagavā keñiyam jañilam imāhi gāthāhi anumoditvā uṭṭhayāsanā pakkāmi.

Atha kho āyasmā selo sapariso eko vūpakañtho appamatto ātāpī pahitatto viharanto nacirasseva – yassathāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyam pabbajanti tadanuttaram – brahmacariyapariyosānam diñtheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja vihāsi. ‘Khīñā jāti, vusitam brahmacariyam, katañ karañyam, nāparam itthattāyā’ti abbhaññāsi. Aññataro kho panāyasmā selo sapariso arahatañ ahosi. Atha kho āyasmā selo sapariso yena bhagavā tenupasañkami; upasañkamitvā ekamsam cīvaram katvā yena bhagavā tenañjaliñ pañāmetvā bhagavantam gāthāhi ajjhabhāsi –

“Yam tam sarañamāgamma, ito aṭṭhami cakkhumā;
Sattarattena [anuttarena (ka.)] bhagavā, dantamha tava sāsane.

“Tuvam buddho tuvam satthā, tuvam mārābhībhū muni;

Tuvam anusaye chetvā, tiṇo tāresimam pajam.

“Upadhī te samatikkantā, āsavā te padālitā;
Sīhova anupādāno, pahīnabhayabheravo.

“Bhikkhavo tisatā ime, tiṭṭhanti pañjalikatā;
Pāde vīra pasārehi, nāgā vandantu satthuno”ti.

Selasuttam niṭṭhitam dutiyam.

3. Assalāyanasuttam

401. Evam me sutam – ekam samayaṁ bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena nānāverajjakānam brāhmaṇānam pañcamattāni brāhmaṇasatāni sāvatthiyam paṭivasanti kenacideva karaṇīyena. Atha kho tesam brāhmaṇānam etadahosi – “ayam kho samaṇo gotamo cātuvaṇṇīm saddhim paññapeti. Ko nu kho pahoti samaṇena gotamena saddhim asmiṁ vacane paṭimantetu”nti? Tena kho pana samayena assalāyano nāma māṇavo sāvatthiyam paṭivasati daharo, vuttasiro, soḷasavassuddesiko jātiyā, tiṇam vedānam pāragū sanighaṇukeṭubhānam sākkharappabhedānam itihāsapañcamānam, padako, veyyākaraṇo, lokāyatamahāpurisalakkhaṇesu anavayo. Atha kho tesam brāhmaṇānam etadahosi – “ayam kho assalāyano māṇavo sāvatthiyam paṭivasati daharo, vuttasiro, soḷasavassuddesiko jātiyā, tiṇam vedānam pāragū...pe... anavayo. So kho pahoti samaṇena gotamena saddhim asmiṁ vacane paṭimantetu”nti.

Atha kho te brāhmaṇā yena assalāyano māṇavo tenupaṅkamīsu; upasaṅkamitvā assalāyanam māṇavam etadavocum – “ayam, bho assalāyana, samaṇo gotamo cātuvaṇṇīm saddhim paññapeti. Etu bhavam assalāyano samaṇena gotamena saddhim asmiṁ vacane paṭimantetū”ti [paṭimantetunti (pī. ka.)].

Evam vutte, assalāyano māṇavo te brāhmaṇe etadavoca – “samaṇo khalu, bho, gotamo dhammavādī; dhammavādino ca pana duppaṭimantiyā bhavanti. Nāhaṁ sakkomi samaṇena gotamena saddhim asmiṁ vacane paṭimantetu”nti. Dutiyampi kho te brāhmaṇā assalāyanam māṇavam etadavocum – “ayam, bho assalāyana, samaṇo gotamo cātuvaṇṇīm saddhim paññapeti. Etu bhavam assalāyano samaṇena gotamena saddhim asmiṁ vacane paṭimantetu [paṭimantetum (sī. pī. ka.)]. Caritam kho pana bhotā assalāyanena paribbājaka”nti. Dutiyampi kho assalāyano māṇavo te brāhmaṇe etadavoca – “samaṇo khalu, bho, gotamo dhammavādī; dhammavādino ca pana duppaṭimantiyā bhavanti. Nāhaṁ sakkomi samaṇena gotamena saddhim asmiṁ vacane paṭimantetu”nti. Tatiyampi kho te brāhmaṇā assalāyanam māṇavam etadavocum – “ayam, bho assalāyana, samaṇo gotamo cātuvaṇṇīm saddhim paññapeti. Etu bhavam assalāyano samaṇena gotamena saddhim asmiṁ vacane paṭimantetu [paṭimantetum (sī. pī. ka.)]. Caritam kho pana bhotā assalāyanena paribbājakam. Mā bhavam assalāyano ayuddhaporājitam parājayī”ti.

Evam vutte, assalāyano māṇavo te brāhmaṇe etadavoca – “addhā kho aham bhavanto na labhāmi. Samaṇo khalu, bho, gotamo dhammavādī; dhammavādino ca pana duppaṭimantiyā bhavanti. Nāhaṁ sakkomi samaṇena gotamena saddhim asmiṁ vacane paṭimantetunti. Api cāham bhavantānam vacanena gamissāmī”ti.

402. Atha kho assalāyano māṇavo mahatā brāhmaṇagaṇena saddhim yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavatā saddhim sammodi. Sammodanīyam katham sāraṇīyam vītisāretvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinno kho assalāyano māṇavo bhagavantam etadavoca – ‘brāhmaṇā, bho gotama, evamāhamsu – ‘brāhmaṇova setṭho vanṇo, hīno añño vanṇo; brāhmaṇova sukko vanṇo, kaṇho añño vanṇo; brāhmaṇova sujjhanti, no abrāhmaṇā; brāhmaṇāva brahmuno puttā orasā mukhato jātā brahmajā

brahmanimmitā brahmadāyādā’ti. Idha bhavam gotamo kimāhā”ti? “Dissanti [dissante (sī. syā. kam. pī.)] kho pana, assalāyana, brāhmaṇānam brāhmaṇiyō utuniyopi gabbhiniyopi vijāyamānāpi pāyamānāpi. Te ca brāhmaṇiyonijāva samānā evamāhaṁsu – ‘brāhmaṇova sethō vanṇo, hīno añño vanṇo; brāhmaṇova sukkō vanṇo, kañho añño vanṇo; brāhmaṇāva sujjhanti, no abrahmaṇā; brāhmaṇāva brahmuno puttā orasā mukhato jātā brahmajā brahmanimmitā brahmadāyādā”ti. “Kiñcāpi bhavam gotamo evamāha, atha khvettha brāhmaṇā evametam maññanti – ‘brāhmaṇova sethō vanṇo, hīno añño vanṇo...pe... brahmadāyādā”ti.

403. “Tam kiṁ maññasi, assalāyana, sutam te – ‘yonakambojesu aññesu ca paccantimesu janapadesu dveva vanṇā – ayyo ceva dāso ca; ayyo hutvā dāso hoti, dāso hutvā ayyo hotī”ti? “Evam, bho, sutam tam me – ‘yonakambojesu aññesu ca paccantimesu janapadesu dveva vanṇā – ayyo ceva dāso ca; ayyo hutvā dāso hoti, dāso hutvā ayyo hotī”ti. “Ettha, assalāyana, brāhmaṇānam kiṁ balam, ko assāso yadeththa brāhmaṇā evamāhaṁsu – ‘brāhmaṇova sethō vanṇo, hīno añño vanṇo...pe... brahmadāyādā”ti? “Kiñcāpi bhavam gotamo evamāha, atha khvettha brāhmaṇā evametam maññanti – ‘brāhmaṇova sethō vanṇo, hīno añño vanṇo...pe... brahmadāyādā”ti.

404. “Tam kiṁ maññasi, assalāyana, khattiyova nu kho pāṇātipātī adinnādāyī kāmesumicchācārī musāvādī pisuṇavāco pharusavāco samphappalāpī abhijjhālu byāpannacitto micchādiṭṭhi kāyassa bhedā param maraṇā apāyam duggatim vinipātam nirayam upapajjeyya, no brāhmaṇo? Vessova nu kho...pe... suddova nu kho pāṇātipātī adinnādāyī kāmesumicchācārī musāvādī pisuṇavāco pharusavāco samphappalāpī abhijjhālu byāpannacitto micchādiṭṭhi kāyassa bhedā param maraṇā apāyam duggatim vinipātam nirayam upapajjeyya, no brāhmaṇo”ti? “No hidam, bho gotama. Khattiyopi hi, bho gotama, pāṇātipātī adinnādāyī kāmesumicchācārī musāvādī pisuṇavāco pharusavāco samphappalāpī abhijjhālu byāpannacitto micchādiṭṭhi kāyassa bhedā param maraṇā apāyam duggatim vinipātam nirayam upapajjeyya. Brāhmaṇopī hi, bho gotama...pe... vessopi hi, bho gotama...pe... suddopi hi, bho gotama...pe... sabbepi hi, bho gotama, cattāro vanṇā pāṇātipātino adinnādāyino kāmesumicchācārino musāvādino pisuṇavācā pharusavācā samphappalāpino abhijjhālū byāpannacittā micchādiṭṭhi kāyassa bhedā param maraṇā apāyam duggatim vinipātam nirayam upapajjeyyu”nti. “Ettha, assalāyana, brāhmaṇānam kiṁ balam, ko assāso yadeththa brāhmaṇā evamāhaṁsu – ‘brāhmaṇova sethō vanṇo, hīno añño vanṇo...pe... brahmadāyādā”ti? “Kiñcāpi bhavam gotamo evamāha, atha khvettha brāhmaṇā evametam maññanti – ‘brāhmaṇova sethō vanṇo, hīno añño vanṇo...pe... brahmadāyādā”ti.

405. “Tam kiṁ maññasi, assalāyana, brāhmaṇova nu kho pāṇātipātā paṭivirato adinnādānā paṭivirato kāmesumicchācārā paṭivirato musāvādā paṭivirato pisuṇāya vācāya paṭivirato pharusāya vācāya paṭivirato samphappalāpā paṭivirato anabhijjhālu abyāpannacitto sammādiṭṭhi kāyassa bhedā param maraṇā sugatim saggam lokam upapajjeyya, no [no ca (ka.)] khattiyo no vesso, no suddo”ti? “No hidam, bho gotama! Khattiyopi hi, bho gotama, pāṇātipātā paṭivirato adinnādānā paṭivirato kāmesumicchācārā paṭivirato musāvādā paṭivirato pisuṇāya vācāya paṭivirato pharusāya vācāya paṭivirato samphappalāpā paṭivirato anabhijjhālu abyāpannacitto sammādiṭṭhi kāyassa bhedā param maraṇā sugatim saggam lokam upapajjeyya. Brāhmaṇopī hi, bho gotama...pe... vessopi hi, bho gotama...pe... suddopi hi, bho gotama...pe... sabbepi hi, bho gotama, cattāro vanṇā pāṇātipātā paṭiviratā adinnādānā paṭiviratā kāmesumicchācārā paṭiviratā musāvādā paṭiviratā pisuṇāya vācāya paṭiviratā pharusāya vācāya paṭiviratā samphappalāpā paṭiviratā anabhijjhālū abyāpannacittā sammādiṭṭhi kāyassa bhedā param maraṇā sugatim saggam lokam upapajjeyyu”nti. “Ettha, assalāyana, brāhmaṇānam kiṁ balam, ko assāso yadeththa brāhmaṇā evamāhaṁsu – ‘brāhmaṇova sethō vanṇo, hīno añño vanṇo...pe... brahmadāyādā”ti? “Kiñcāpi bhavam gotamo evamāha, atha khvettha brāhmaṇā evametam maññanti – ‘brāhmaṇova sethō vanṇo, hīno añño vanṇo...pe... brahmadāyādā”ti.

406. “Tam kiṁ maññasi, assalāyana, brāhmaṇova nu kho pahoti asmiṁ padese averam abyābajjhām mettacittam bhāvetum, no khattiyo, no vesso no suddo”ti? “No hidam, bho gotama! Khattiyopi hi, bho gotama, pahoti asmiṁ padese averam abyābajjhām mettacittam bhāvetum;

brāhmaṇopi hi, bho gotama... vessopi hi, bho gotama... suddopi hi, bho gotama... sabbepi hi, bho gotama, cattāro vaṇṇā pahonti asmiṁ padese averam̄ abyābajjhāṁ mettacittam bhāvetu”nti. “Ettha, assalāyana, brāhmaṇānam kiṁ balam̄, ko assāso yadeththa brāhmaṇā evamāhaṁsu – ‘brāhmaṇova setṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo...pe... brahmadāyādā’’ti? “Kiñcāpi bhavam̄ gotamo evamāha, atha khvettha brāhmaṇā evametam maññanti – ‘brāhmaṇova setṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo...pe... brahmadāyādā’’ti.

407. “Tam kiṁ maññasi, assalāyana, brāhmaṇova nu kho pahoti sottisināniṁ ādāya nadim̄ gantvā rajojallam̄ pavāhetum, no khattiyo, no vesso, no suddo”ti? “No hidam̄, bho gotama! Khattiyo hi, bho gotama, pahoti sottisināniṁ ādāya nadim̄ gantvā rajojallam̄ pavāhetum, brāhmaṇopi hi, bho gotama... vessopi hi, bho gotama... suddopi hi, bho gotama... sabbepi hi, bho gotama, cattāro vaṇṇā pahonti sottisināniṁ ādāya nadim̄ gantvā rajojallam̄ pavāhetu”nti. “Ettha, assalāyana, brāhmaṇānam kiṁ balam̄, ko assāso yadeththa brāhmaṇā evamāhaṁsu – ‘brāhmaṇova setṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo...pe... brahmadāyādā’’ti? “Kiñcāpi bhavam̄ gotamo evamāha, atha khvettha brāhmaṇā evametam maññanti – ‘brāhmaṇova setṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo...pe... brahmadāyādā’’ti.

408. “Tam kiṁ maññasi, assalāyana, idha rājā khattiyo muddhāvasitto nānājaccānaṁ purisānaṁ purisasataṁ sannipāteyya – ‘āyantu bhonto ye tattha khattiyalakulā brāhmaṇakulā rājaññakulā uppannā, sākassa vā sālassa vā [uppannā sālassa vā (sī. pī.)] salaṭassa vā candanassa vā padumakassa vā uttarāraṇiṁ ādāya, aggim abhinibbattentu, tejo pātukarontu. Āyantu pana bhonto ye tattha caṇḍālakulā nesādakulā venakulā [veṇakulā (sī. pī.), veṇukulā (syā. kam.)] rathakārakulā pukkusakulā uppannā, sāpānadoṇiyā vā sūkaradoṇiyā vā rajakadoṇiyā vā eraṇḍakaṭṭhassa vā uttarāraṇiṁ ādāya, aggim abhinibbattentu, tejo pātukarontu’ti.

“Tam kiṁ maññasi, assalāyana, yo evam̄ nu kho so [yo ca nu kho (syā. kam. ka.)] khattiyalakulā brāhmaṇakulā rājaññakulā uppannehi sākassa vā sālassa vā salaṭassa vā candanassa vā padumakassa vā uttarāraṇiṁ ādāya aggi abhinibbatto, tejo pātukato, so eva nu khvāssa aggi accimā ceva [ca (sī. pī.)] vaṇṇavā [vaṇṇimā (syā. kam. pī. ka.)] ca pabhassaro ca, tena ca sakkā agginā aggikaraṇīyam kātum; yo pana so caṇḍālakulā nesādakulā venakulā rathakārakulā pukkusakulā uppannehi sāpānadoṇiyā vā sūkaradoṇiyā vā rajakadoṇiyā vā eraṇḍakaṭṭhassa vā uttarāraṇiṁ ādāya aggi abhinibbatto, tejo pātukato svāssa aggi na ceva accimā na ca vaṇṇavā na ca pabhassaro, na ca tena sakkā agginā aggikaraṇīyam kātu”nti? “No hidam̄, bho gotama! Yopi hi so [yo so (sī. pī.)], bho gotama, khattiyalakulā brāhmaṇakulā rājaññakulā uppannehi sākassa vā sālassa vā salaṭassa vā candanassa vā padumakassa vā uttarāraṇiṁ ādāya aggi abhinibbatto, tejo pātukato svāssa [so cassa (sī. pī.), sopissa (syā. kam.)] aggi accimā ceva vaṇṇavā ca pabhassaro ca, tena ca sakkā agginā aggikaraṇīyam kātum; yopi so caṇḍālakulā nesādakulā venakulā rathakārakulā pukkusakulā uppannehi sāpānadoṇiyā vā sūkaradoṇiyā vā rajakadoṇiyā vā eraṇḍakaṭṭhassa vā uttarāraṇiṁ ādāya aggi abhinibbatto, tejo pātukato, svāssa aggi accimā ceva vaṇṇavā ca pabhassaro ca, tena ca sakkā agginā aggikaraṇīyam kātum. Sabbopi hi, bho gotama, aggi accimā ceva vaṇṇavā ca pabhassaro ca, sabbenapi sakkā agginā aggikaraṇīyam kātu”nti. “Ettha, assalāyana, brāhmaṇānam kiṁ balam̄, ko assāso yadeththa brāhmaṇā evamāhaṁsu – ‘brāhmaṇova setṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo; brāhmaṇova sukko vaṇṇo, kaṇho añño vaṇṇo; brāhmaṇāva sujjhanti, no abrāhmaṇā; brāhmaṇāva brahmuno puttā orasā mukhato jātā brahmajā brahmanimmitā brahmadāyādā’’ti? “Kiñcāpi bhavam̄ gotamo evamāha, atha khvettha brāhmaṇā evametam maññanti – ‘brāhmaṇova setṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo...pe... brahmadāyādā’’ti.

409. “Tam kiṁ maññasi, assalāyana, idha khattiyalakumāro brāhmaṇakaññāya saddhiṁ samvāsam̄ kappeyya, tesam̄ samvāsamānāvā putto jāyetha; yo so khattiyalakumārena brāhmaṇakaññāya putto uppanno, siyā so mātupi sadiso pitupi sadiso, ‘khattiyo’tipi vattabbo ‘brāhmaṇo’tipi vattabbo”ti? “Yo so, bho gotama, khattiyalakumārena brāhmaṇakaññāya putto uppanno, siyā so mātupi sadiso pitupi sadiso, ‘khattiyo’tipi vattabbo ‘brāhmaṇo’tipi vattabbo”ti.

“Tam kiṁ maññasi, assalāyana, idha brāhmaṇakumāro khattiyalakumārena saddhiṁ samvāsam̄

kappeyya, tesam samvāsamavāya putto jāyetha; yo so brāhmaṇakumārena khattiyakaññāya putto uppanno, siyā so mātupi sadiso pitupi sadiso, ‘khattiyo’tipi vattabbo ‘brāhmaṇo’tipi vattabbo’’ti? “Yo so, bho gotama, brāhmaṇakumārena khattiyakaññāya putto uppanno, siyā so mātupi sadiso pitupi sadiso, ‘khattiyo’tipi vattabbo ‘brāhmaṇo’tipi vattabbo’’ti.

“Tam kiṁ maññasi, assalāyana idha vaṭavam gadrabhena sampayojeeyum [samyojeyya (ka.)], tesam sampayogamanvāya kisoro jāyetha; yo so vaṭavāya gadrabhena kisoro uppanno, siyā so mātupi sadiso pitupi sadiso, ‘asso’tipi vattabbo ‘gadrabho’tipi vattabbo’’ti? “Kuṇḍañhi so [vekurañjāya hi so (sī. pī.), so kumārañdupi so (syā. kam.)], vekulajo hi so (?)], bho gotama, assatara hoti. Idam hissa, bho gotama, nānākaraṇam passāmi; amutra ca panesānam na kiñci nānākaraṇam passāmī”’ti.

“Tam kiṁ maññasi, assalāyana, idhāssu dve māṇavakā bhātaro saudariyā, eko ajjhāyako upanīto eko anajjhāyako anupanīto. Kamettha brāhmaṇā paṭhamam bhojeyyum saddhe vā thālipāke vā yaññe vā pāhune vā”’ti? “Yo so, bho gotama, māṇavako ajjhāyako upanīto tamettha brāhmaṇā paṭhamam bhojeyyum saddhe vā thālipāke vā yaññe vā pāhune vā. Kiñhi, bho gotama, anajjhāyake anupanīte dinnam mahapphalam bhavissati”’ti?

“Tam kiṁ maññasi, assalāyana, idhāssu dve māṇavakā bhātaro saudariyā, eko ajjhāyako upanīto dussilo pāpadhammo, eko anajjhāyako anupanīto sīlavā kalyāṇadhammo. Kamettha brāhmaṇā paṭhamam bhojeyyum saddhe vā thālipāke vā yaññe vā pāhune vā”’ti? “Yo so, bho gotama, māṇavako anajjhāyako anupanīto sīlavā kalyāṇadhammo tamettha brāhmaṇā paṭhamam bhojeyyum saddhe vā thālipāke vā yaññe vā pāhune vā. Kiñhi, bho gotama, dussile pāpadhamme dinnam mahapphalam bhavissati”’ti?

“Pubbe kho tvam, assalāyana, jātim agamāsi; jātim gantvā mante agamāsi; mante gantvā tape agamāsi; tape gantvā [mante gantvā tametam tvam (sī. pī.), mante gantvā tameva ṭhapetvā (syā. kam.)] cātuvañṇim suddhim paccāgato, yamahaṇ paññapemī”’ti. Evam vutte, assalāyano māṇavo tuṇhībhūto maṇkubhūto pattakkhandho adhomukho pajjhāyanto appaṭibhāno nisidi.

410. Atha kho bhagavā assalāyanam māṇavam tuṇhībhūtam maṇkubhūtam pattakkhandham adhomukham pajjhāyantam appaṭibhānam viditvā assalāyanam māṇavam etadavoca – ‘bhūtapubbam, assalāyana, sattannam brāhmaṇisīnam araññāyatane paññakuṭīsu sammantānam [vasantānam (sī.)] evarūpam pāpakam diṭṭhigataṁ uppānam hoti – ‘brāhmaṇova setṭho vanṇo, hīno añño vanṇo...pe... brahmādāyādā’’ti. Assosi kho, assalāyana, asito devalo isi – ‘sattannam kira brāhmaṇisīnam araññāyatane paññakuṭīsu sammantānam evarūpam pāpakam diṭṭhigataṁ uppānam – brāhmaṇova setṭho vanṇo...pe... brahmādāyādā’’ti. Atha kho, assalāyana, asito devalo isi kesamassum kappetvā mañjīṭhavaṇṇāni dussāni nivāsetvā paṭaliyo [ataliyo (sī. pī.), agaliyo (syā. kam.)] upāhanā āruhitvā jātarūpamayañ dañḍam gahetvā sattannam brāhmaṇisīnam patthañḍile pāturahosī. Atha kho, assalāyana, asito devalo isi sattannam brāhmaṇisīnam patthañḍile cañkamamāno evamāha – ‘handa, ko nu kho ime bhavanto brāhmaṇisayo gatā [gantā (syā. kam. ka.)]; handa, ko nu kho ime bhavanto brāhmaṇisayo gatā’’ti? Atha kho, assalāyana, sattannam brāhmaṇisīnam etadahosi – ‘ko nāyam gāmaṇḍalarūpo viya sattannam brāhmaṇisīnam patthañḍile cañkamamāno evamāha – ‘handa, ko nu kho ime bhavanto brāhmaṇisayo gatā; handa, ko nu kho ime bhavanto brāhmaṇisayo gatātī? Handa, nam abhisapāmā’’ti. Atha kho, assalāyana, satta brāhmaṇisayo asitam devalam isim abhisapiṁsu – ‘bhasmā, vasala [vasalī (pī.), vasali (ka.), capalī (syā. kam.)], hohi; bhasmā, vasala, hohī’’ti [bhasmā vasala hohīti abhisapavacanam sī. pī. potthakesu sakideva āgatam]. Yathā yathā kho, assalāyana, satta brāhmaṇisayo asitam devalam isim abhisapiṁsu tathā tathā asito devalo isi abhirūpataro ceva hoti dassanīyatato ca pāsādikatato ca. Atha kho, assalāyana, sattannam brāhmaṇisīnam etadahosi – ‘mogham vata no tapo, aphalam brahmacariyam. Mayañhi pubbe yam abhisapāma – bhasmā, vasala, hohi; bhasmā, vasala, hohīti bhasmāva bhavati ekacco. Imam pana mayam yathā abhisapāma tathā tathā abhirūpataro ceva hoti dassanīyatato ca pāsādikatato cā’’ti. ‘Na bhavantānam mogham tapo, nāphalam

brahmaçariyam. Ingha bhavanto, yo mayi manopadoso tam pajahathā'ti. 'Yo bhavati manopadoso tam pajahāma. Ko nu bhavaṁ hotī'ti? 'Suto nu bhavataṁ – asito devalo isī'ti? 'Evam, bho'. 'So khvāham, bho, homī'ti. Atha kho, assalāyana, satta brāhmaṇisayo asitam devalam isim abhivādetum upakkamīsu.

411. "Atha kho, assalāyana, asito devalo isi satta brāhmaṇisayo etadavoca – 'sutam̄ metam, bho, sattannam̄ kira brāhmaṇisnām̄ araññāyatane paññakuṭīsu sammantānam̄ evarūpam̄ pāpakaṁ diṭṭhigatam̄ uppannaṁ – brāhmaṇova settho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo; brāhmaṇova sukko vaṇṇo, kaṇho añño vaṇṇo; brāhmaṇāva sujjhanti, no abrāhmaṇā; brāhmaṇāva brahmuno puttā orasā mukhato jātā brahmajā brahmanimmitā brahmadāyādā'ti. 'Evam, bho'.

""Jānanti pana bhonto – yā janikā mātā [janimātā (sī. syā. kam. pī.)] brāhmaṇam̄yeva agamāsi, no abrāhmaṇa'nti? 'No hidam̄, bho'.

""Jānanti pana bhonto – yā janikāmātū [janimātu (sī. syā. kam. pī.)] mātā yāva sattamā mātumātāmahayugā brāhmaṇam̄yeva agamāsi, no abrāhmaṇa'nti? 'No hidam̄, bho'.

""Jānanti pana bhonto – yo janako pitā [janipitā (sī. syā. kam. pī.)] brāhmaṇim̄yeva agamāsi, no abrāhmaṇi'nti? 'No hidam̄, bho'.

""Jānanti pana bhonto – yo janakapitu [janipitu (sī. syā. kam. pī.)] pitā yāva sattamā pitupitāmahayugā brāhmaṇim̄yeva agamāsi, no abrāhmaṇi'nti? 'No hidam̄, bho'.

""Jānanti pana bhonto – yathā gabbhassa avakkanti hotī'ti [na mayam̄ jānāma bho yathā gabbhassa avakkanti hotīti. yathā kathaṁ pana bho gabbhassa avakkanti hotīti. (ka.)]? 'Jānāma mayam̄, bho – yathā gabbhassa avakkanti hoti [na mayam̄ jānāma bho yathā gabbhassa avakkanti hotīti. yathā kathaṁ pana bho gabbhassa avakkanti hotīti. (ka.)]. Idha mātāpitaro ca sannipatitā honti, mātā ca utunī hoti, gandhabbo ca paccupatthito hoti; evam̄ tiṇṇam̄ sannipātā gabbhassa avakkanti hotī'ti.

""Jānanti pana bhonto – taggha [yagghe (sī. syā. kam. pī.)], so gandhabbo khattiyo vā brāhmaṇo vā vesso vā suddo vā'ti? 'Na mayam̄, bho, jānāma – taggha so gandhabbo khattiyo vā brāhmaṇo vā vesso vā suddo vā'ti. 'Evam̄ sante, bho, jānātha – ke tumhe hothā'ti? 'Evam̄ sante, bho, na mayam̄ jānāma – ke mayam̄ homā'ti. Te hi nāma, assalāyana, satta brāhmaṇisayo asitena devalena isinā sake jātivāde samanuyuñjīyamānā samanuggāhīyamānā samanubhāsīyamānā na sampāyissanti; kiṁ pana tvam̄ etarahi mayā sakasmiṁ jātivāde samanuyuñjīyamāno samanuggāhīyamāno samanubhāsīyamāno sampāyissasi, yesam̄ tvam̄ sācariyako na puṇṇo dabbigāho'ti.

Evam̄ vutte, assalāyano mānavo bhagavantaṁ etadavoca – "abhikkantam, bho gotama...pe... upāsakam̄ mam̄ bhavaṁ gotamo dhāretu ajjatagge pāñupetam̄ saraṇam̄ gata'nti.

Assalāyanasuttam̄ niṭṭhitam̄ tatiyam̄.

4. Ghoṭamukhasuttam̄

412. Evam̄ me sutam̄ – ekam̄ samayam̄ āyasmā udeno bārāṇasiyam̄ viharati khemiyambavane. Tena kho pana samayena ghoṭamukho brāhmaṇo bārāṇasiṁ anuppatto hoti kenacideva karāṇīyena. Atha kho ghoṭamukho brāhmaṇo jaṅghāvihāram̄ anucaṅkamamāno anuvicaramāno yena khemiyambavanam̄ tenupasaṅkami. Tena kho pana samayena āyasmā udeno abbhokāse caṅkamati. Atha kho ghoṭamukho brāhmaṇo yenāyasmā udeno tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā āyasmantam̄ udenam̄ caṅkamantam̄ anucaṅkamamāno evamāha – "ambho samaṇa, 'natthi dhammadiko paribbajo' [paribbājo (sī. pī.)] – evam̄ me ettha hoti.

Tañca kho bhavantarūpānam vā adassanā, yo vā panettha dhammo”ti.

Evañ vutte, āyasmā udono cañkamā orohitvā vihāram pavisitvā paññatte āsane nisīdi. Ghoṭamukhopi kho brāhmaṇo cañkamā orohitvā vihāram pavisitvā ekamantam atṭhāsi. Ekamantañ ṭhitam kho ghoṭamukham brāhmaṇam āyasmā udono etadavoca – “sañvijjanti [sañvijjante (bahūsu)] kho, brāhmaṇa, āsanāni. Sace ākañkhasi, nisīdā”ti. “Etadeva kho pana mayam bhoto udenassa āgamayamānā (na) nisīdāma. Kathañhi nāma mādiso pubbe animantito āsane nisīditabbam maññeyyā”ti? Atha kho ghoṭamukho brāhmaṇo aññataram nīcam āsanam gahetvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinno kho ghoṭamukho brāhmaṇo āyasmantam udenam etadavoca – “ambho samaṇa, ‘natthi dhammiko paribbajo’ – evañ me etha hoti. Tañca kho bhavantarūpānam vā adassanā, yo vā panettha dhammo”ti. “Sace kho pana me tvam, brāhmaṇa, anuññeyyam anujāneyyāsi, pañikkositabbañca pañikkoseyyāsi; yassa ca pana me bhāsitassa attham na jāneyyāsi, mamañyeva tattha uttari pañipuccheyyāsi – ‘idam, bho udona, katham, imassa kvattho’ti? Evañ katvā siyā no etha kathāsallāpo”ti. “Anuññeyyam khvāham bhoto udenassa anujānissāmi, pañikkositabbañca pañikkosissāmi; yassa ca panāham bhoto udenassa bhāsitassa attham na jānissāmi, bhavantamyeva tattha udenam uttari pañipucchissāmi – ‘idam, bho udona, katham, imassa kvattho’ti? Evañ katvā hotu no etha kathāsallāpo”ti.

413. “Cattārome, brāhmaṇa, puggalā santo sañvijjamānā lokasmiñ. Katame cattāro? Idha, brāhmaṇa, ekacco puggalo attantapo hoti attaparitāpanānuyogamanuyutto. Idha pana, brāhmaṇa, ekacco puggalo parantapo hoti paraparitāpanānuyogamanuyutto. Idha pana, brāhmaṇa, ekacco puggalo attantapo ca hoti attaparitāpanānuyogamanuyutto parantapo ca paraparitāpanānuyogamanuyutto. Idha pana, brāhmaṇa, ekacco puggalo nevattantapo hoti nāttaparitāpanānuyogamanuyutto, na parantapo na paraparitāpanānuyogamanuyutto. So anattantapo aparantapo diṭṭheva dhamme nicchāto nibbuto sītībhūto sukhappañsamvedī brahmabhūtena attanā viharati. Imesañ, brāhmaṇa, catunnam puggalānam katamo te puggalo cittam ārādheti”ti?

“Yvāyam, bho udona, puggalo attantapo attaparitāpanānuyogamanuyutto ayam me puggalo cittam nārādhethi; yopāyam, bho udona, puggalo parantapo paraparitāpanānuyogamanuyutto ayampi me puggalo cittam nārādhethi; yopāyam, bho udona, puggalo attantapo ca attaparitāpanānuyogamanuyutto parantapo ca paraparitāpanānuyogamanuyutto ayampi me puggalo cittam nārādhethi; yo ca kho ayam, bho udona, puggalo nevattantapo nāttaparitāpanānuyogamanuyutto na parantapo na paraparitāpanānuyogamanuyutto so anattantapo aparantapo diṭṭheva dhamme nicchāto nibbuto sītībhūto sukhappañsamvedī brahmabhūtena attanā viharati. Ayameva me puggalo cittam ārādhethi”ti.

“Kasmā pana te, brāhmaṇa, ime tayo puggalā cittam nārādhentī”ti? “Yvāyam, bho udona, puggalo attantapo attaparitāpanānuyogamanuyutto so attānam sukhakāmam dukkhapañkkūlam ātāpeti paritāpeti; iminā me ayam puggalo cittam nārādhethi. Yopāyam, bho udona, puggalo parantapo paraparitāpanānuyogamanuyutto so param sukhakāmam dukkhapañkkūlam ātāpeti paritāpeti; iminā me ayam puggalo cittam nārādhethi. Yopāyam, bho udona, puggalo attantapo ca attaparitāpanānuyogamanuyutto parantapo ca paraparitāpanānuyogamanuyutto so attānañca parañca sukhakāmam dukkhapañkkūlam ātāpeti paritāpeti; iminā me ayam puggalo cittam nārādhethi. Yo ca kho ayam, bho udona, puggalo nevattantapo nāttaparitāpanānuyogamanuyutto na parantapo na paraparitāpanānuyogamanuyutto so anattantapo aparantapo diṭṭheva dhamme nicchāto nibbuto sītībhūto sukhappañsamvedī brahmabhūtena attanā viharati, so attānañca parañca sukhakāmam dukkhapañkkūlam neva ātāpeti na paritāpeti; iminā me ayam puggalo cittam ārādhethi”ti.

414. “Dvemā, brāhmaṇa, parisā. Katamā dve? Idha, brāhmaṇa, ekaccā parisā sārattarattā mañikuñḍalesu puttabhariyam pariyesati, dāsidāsam pariyesati, khettavatthum pariyesati, jātarūparajatañ pariyesati.

“Idha pana, brāhmaṇa, ekaccā parisā asārattarattā maṇikuṇḍalesu puttabhariyam pahāya, dāsidāsam pahāya, khettavatthum pahāya, jātarūparajataṁ pahāya, agārasmā anagāriyam pabbajitā. Svāyam, brāhmaṇa, puggalo nevattantapo nāttaparitāpanānuyogamanuyutto na parantapo na paraparitāpanānuyogamanuyutto. So anattantapo aparantapo diṭṭheva dhamme nicchāto nibbuto sītībhūto sukhappaṭisamvedī brahmabhūtena attanā viharati. Idha katamāṁ tvam, brāhmaṇa, puggalam kātamāya parisāya bahulam samanupassasi – yā cāyam parisā sārattarattā maṇikuṇḍalesu puttabhariyam pariyesati dāsidāsam pariyesati khettavatthum pariyesati jātarūparajataṁ pariyesati, yā cāyam parisā asārattarattā maṇikuṇḍalesu puttabhariyam pahāya dāsidāsam pahāya khettavatthum pahāya jātarūparajataṁ pahāya agārasmā anagāriyam pabbajita”ti?

“Yvāyam, bho udēna, puggalo nevattantapo nāttaparitāpanānuyogamanuyutto na parantapo na paraparitāpanānuyogamanuyutto so anattantapo aparantapo diṭṭheva dhamme nicchāto nibbuto sītībhūto sukhappaṭisamvedī brahmabhūtena attanā viharati; imāhaṁ puggalam yāyam parisā asārattarattā maṇikuṇḍalesu puttabhariyam pahāya dāsidāsam pahāya khettavatthum pahāya jātarūparajataṁ pahāya agārasmā anagāriyam pabbajitā imissam parisāyam bahulam samanupassāmī”ti.

“Idāneva kho pana te, brāhmaṇa, bhāsitaṁ – ‘mayam evam ājānāma – ambho samaṇa, natthi dhammiko paribbajo, evam me ettha hoti. Tañca kho bhavantarūpānam vā adassanā, yo vā panettha dhammo’”ti. “Addhā mesā, bho udēna, sānuggahā vācā bhāsītā. ‘Atthi dhammiko paribbajo’ – evam me ettha hoti. Evañca pana mām bhavaṁ udēno dhāretu. Ye ca me bhotā udēnena cattāro puggalā saṃkhittena vuttā vitthārena avibhattā, sādhu me bhavaṁ, udēno ime cattāro puggale vitthārena vibhajatu anukampam upādāyā”ti. “Tena hi, brāhmaṇa, suṇāhi, sādhukam manasi karohi, bhāsissāmī”ti. “Evam, bho”ti kho ghoṭamukho brāhmaṇo āyasmato udēnassa paccassosi. Āyasmā udēno etadavoca –

415. “Katamo ca, brāhmaṇa, puggalo attantapo attaparitāpanānuyogamanuyutto? Idha, brāhmaṇa, ekacco puggalo acelako hoti muttācāro hatthāpalekhano naehibhaddantiko natīṭhabhaddantiko, nābhīhaṭam na uddissakataṁ na nimantanam sādiyati. So na kumbhimukhā paṭiggaṇhāti, na kalopimukhā paṭiggaṇhāti, na eļakamantaram, na daṇḍamantaram, na musalamantaram, na dvinnam bhuñjamānānam, na gabbhiniyā, na pāyamānāya, na purisantaragatāya, na saṅkittisu, na yattha sā upaṭṭhitō hoti, na yattha makkhikā saṇḍasaṇḍacārinī, na macchaṁ na māmsam, na suram na merayaṁ na thusodakaṁ pivati. So ekāgāriko vā hoti ekālopiko, dvāgāriko vā hoti dvālopiko...pe... sattāgāriko vā hoti sattālopiko; ekissāpi dattiyā yāpeti, dvīhipi dattīhi yāpeti...pe... sattahipī dattīhi yāpeti; ekāhikampī āhāraṇī āhāreti, dvīhikampī āhāram āhāreti...pe... sattāhikampī āhāram āhāreti – iti evarūpaṁ addhamāsikam pariyāyabhāttabhōjanānuyogamanuyutto viharati. So sākabhakkho vā hoti, sāmākabhakkho vā hoti, nīvārabhakkho vā hoti, daddulabhakkho vā hoti, haṭabhattakkho vā hoti, kaṇabhattakkho vā hoti, ācāmabhakkho vā hoti, piññākabhakkho vā hoti, tiṇabhattakkho vā hoti, gomayabhakkho vā hoti, vanamūlaphalāhāro yāpeti pavattaphalabhojī. So sānānipi dhāreti, masānānipi dhāreti, chavadussānipi dhāreti, paṇḍukūlānipi dhāreti, tirīṭānipi dhāreti, ajinampi dhāreti, ajinakkhipampi dhāreti, kusacīrampi dhāreti, vākacīrampi dhāreti, phalakacīrampi dhāreti, kesakambalampi dhāreti, vālakambalampi dhāreti, ulūkapakkhampi dhāreti; kesamassulocakopi hoti kesamassulocanānuyogamanuyutto, ubbhaṭṭhakopi hoti āsanapaṭikkhitto, ukkuṭikopi hoti ukkuṭikappadhānanamanuyutto, kaṇṭakāpāssayikopi hoti kaṇṭakāpāssaye seyyam kappeti; sāyatatiyakampi udakorohanānuyogamanuyutto viharati – iti evarūpaṁ anekavihitam kāyassa ātāpanaparitāpanānuyogamanuyutto viharati. Ayam vuccati, brāhmaṇa, puggalo attantapo attaparitāpanānuyogamanuyutto.

416. “Katamo ca, brāhmaṇa, puggalo parantapo paraparitāpanānuyogamanuyutto? Idha, brāhmaṇa, ekacco puggalo orabbhiko hoti sūkariko sākuṇiko māgaviko luddo macchaghātako coro coraghātako goghātako bandhanāgāriko – ye vā panaññepi keci kurūrakammantā. Ayam vuccati, brāhmaṇa, puggalo parantapo paraparitāpanānuyogamanuyutto.

417. “Katamo ca, brāhmaṇa, puggalo attantapo ca attaparitāpanānuyogamanuyutto, parantapo ca paraparitāpanānuyogamanuyutto? Idha, brāhmaṇa, ekacco puggalo rājā vā hoti khattiyo muddhāvasitto, brāhmaṇo vā mahāsālo. So purathimena nagarassa navam santhāgāram kārāpetvā kesamassum ohāretvā kharajinam nivāsetvā sappitelena kāyam abbhañjitvā magavisānena piṭṭhim kaṇḍuvamāno navam santhāgāram pavisati saddhiṁ mahesiya brāhmaṇena ca purohitena. So tattha anantarahitāya bhūmiyā haritupalittāya seyyam kappeti. Ekissāya gāviyā sarūpavacchāya yam ekasmim thane khīram hoti tena rājā yāpeti, yan dutiyasmiṁ thane khīram hoti tena mahesi yāpeti, yan tatiyasmiṁ thane khīram hoti tena brāhmaṇo purohito yāpeti, yan catutthasmiṁ thane khīram hoti tena aggim juhati, avasesena vacchako yāpeti. So evamāha – ‘ettakā usabhā haññantu yaññatthāya, ettakā vacchatarā haññantu yaññatthāya, ettakā vacchatariyo haññantu yaññatthāya, ettakā ajā haññantu yaññatthāya’, ettakā urabbhā haññantu yaññatthāya, ettakā assā haññantu yaññatthāya, ettakā rukkhā chijjantu yūpatthāya, ettakā dabbhā lūyantu barihisatthāyā’ti. Yepissa te honti ‘dāsā’ti vā ‘pessā’ti vā ‘kammakarā’ti vā tepi daṇḍatajjitā bhayatajjitā assumukhā rudamānā parikammāni karonti. Ayaṁ vuccati, brāhmaṇa, puggalo attantapo ca attaparitāpanānuyogamanuyutto, parantapo ca paraparitāpanānuyogamanuyutto.

418. “Katamo ca, brāhmaṇa, puggalo nevattantapo nāttaparitāpanānuyogamanuyutto, na parantapo na paraparitāpanānuyogamanuyutto; so anattantapo aparantapo diṭṭheva dhamme nicchāto nibbuto sītībhūto sukhappaṭisamvedī brahmabhūtena attanā viharati? Idha, brāhmaṇa, tathāgato loke uppajjati arahaṇ sammāsambuddho vijjācaraṇasampanno sugato lokavidū anuttaro purisadammasārathi satthā devamanussānam buddho bhagavā. So imam lokam sadevakaṇ samārakaṇ sabrahmakam sassamaṇabrahmaṇim pajam sadevamanussam sayam abhiññā sacchikatv pavedeti. So dhammam deseti ādikalyāṇam majjhēkalyāṇam pariyoṣānakalyāṇam sāttham sabyañjanam, kevalaparipunṇam parisuddham brahmacariyam pakāseti. Tam dhammam suṇāti gahapati vā gahapatiputto vā aññatarasmiṁ vā kule paccājāto. So tam dhammam sutvā tathāgate saddham paṭilabhati. So tena saddhāpaṭilābhena samannāgato iti paṭisañcikkhati – ‘sambādho gharāvāso rajopatho abbhokāso pabbajjā. Nayidaṁ sukaram agāram ajjhāvasatā ekantaparipuṇṇam ekantaparisuddham saṅkhalikhitaṁ brahmacariyam caritum. Yamnūnāham kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajeyya’nti. So aparena samayena appam vā bhogakkhandham pahāya mahantam vā bhogakkhandham pahāya, appam vā nātiparivaṭṭam pahāya mahantam vā nātiparivaṭṭam pahāya, kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajati. So evam pabbajito samāno bhikkhūnam sikkhāsajīvasamāpanno pāṇātipāṭam pahāya pāṇātipāṭā paṭivirato hoti, nihitadaṇḍo nihitasattho lajjī dayāpanno sabbapāṇabhuṭahitānukampī viharati.

“Adinnādānam pahāya adinnādānā paṭivirato hoti dinnādāyī dinnapāṭīkaṅkhī. Athenena sucibhūtena attanā viharati.

“Abrahmacariyam pahāya brahmācārī hoti ārācārī virato methunā gāmadhammā.

“Musāvādām pahāya musāvādā paṭivirato hoti saccavādī saccasandho theto paccayiko avisamvādako lokassa.

“Pisuṇam vācaṇam pahāya pisuṇāya vācāya paṭivirato hoti; ito sutvā na amutra akkhātā imesam bhedāya, amutra vā sutvā na imesam akkhātā amūsam bhedāya. Iti bhinnānam vā sandhātā sahitānam vā anuppadātā, samaggārāmo samaggarato samagganandī samaggakaraniṁ vācaṇam bhāsitā hoti.

“Pharusam vācaṇam pahāya pharusāya vācāya paṭivirato hoti. Yā sā vācā nelā kaṇṭasukhā pemanīyā hadayaṅgamā porī bahujanakantā bahujanamanāpā tathārūpiṁ vācaṇam bhāsitā hoti.

“Samphappalāpam pahāya samphappalāpā paṭivirato hoti, kālavādī bhūtavādī athavādī dhammadvādī vinayavādī, nidhānavatim vācaṇam bhāsitā kālena sāpadesam pariyanavatim atthasamhitam.

“So bījagāmabhūtagāmasamārambhā paṭivirato hoti. Ekabhattiko hoti rattūparato virato vikālabhojanā. Naccagītavāditavisūkadassanā paṭivirato hoti.
Mālāgandhavilepanadhāraṇamaṇḍanavibhūsanatthāna paṭivirato hoti. Uccāsayanamahāsayanā paṭivirato hoti. Jātarūparajatapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Āmakadhaññapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti.
Āmakamāmsapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Itthikumārikapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti.
Dāsidāsapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Ajelakapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Kukkuṭasūkarapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Hatthigavassavalavapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Khettavatthupaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Dūteyyapahiṇagamanānuyogā paṭivirato hoti. Kayavikkayā paṭivirato hoti. Tulākūṭakamāsakūṭamānakūṭā paṭivirato hoti. Ukkoṭanavañcananikatisāciyogā paṭivirato hoti.
Chedanavadhabandhanaviparāmosaālopasahasākārā paṭivirato hoti.

“So santuṭṭho hoti kāyaparihārikena cīvarena, kucchiparihārikena piṇḍapātena. So yena yeneva pakkamati samādāyeva pakkamati. Seyyathāpi nāma pakkhī sakuṇo yena yeneva ḥeti sapattabhārova ḥeti, evameva bhikkhu santuṭṭho hoti kāyaparihārikena cīvarena, kucchiparihārikena piṇḍapātena. So yena yeneva pakkamati samādāyeva pakkamati. So iminā ariyena sīlakkhandhena samannāgato ajjhattam anavajjasukham paṭisamvedeti.

419. “So cakkhunā rūpam disvā na nimittaggāhī hoti nānubyāñjanaggāhī. Yatvādhikaraṇamenam cakkhundriyam asamvutam viharantam abhijjhādomanassā pāpākā akusalā dhammā anvāssaveyyum tassa samvarāya paṭipajjati, rakkhati cakkhundriyam, cakkhundriye samvaram āpajjati. Sotena saddam sutvā...pe... ghānena gandham ghāyitvā... jivhāya rasam sāyitvā... kāyena phoṭṭhabbam phusitvā... manasā dhammam viññāyana na nimittaggāhī hoti nānubyāñjanaggāhī. Yatvādhikaraṇamenam manindriyam asamvutam viharantam abhijjhādomanassā pāpākā akusalā dhammā anvāssaveyyum tassa samvarāya paṭipajjati, rakkhati manindriyam, manindriye samvaram āpajjati. So iminā ariyena indriyasamvarena samannāgato ajjhattam abyāsekasukham paṭisamvedeti.

“So abhikkante paṭikkante sampajānakārī hoti, ālokite vilokite sampajānakārī hoti, samiñjite pasārite sampajānakārī hoti, saṅghātipattacīvaradhāraṇe sampajānakārī hoti, asite pīte khāyite sāyite sampajānakārī hoti, uccārapassāvakamme sampajānakārī hoti, gate ṭhite nisinne sutte jāgarite bhāsite tuṇhībhāve sampajānakārī hoti.

“So iminā ca ariyena sīlakkhandhena samannāgato, (imāya ca ariyāya santuṭṭhiyā samannāgato,) [passa ma. ni. 1.296] iminā ca ariyena indriyasamvarena samannāgato, iminā ca ariyena satisampajaññena samannāgato vivittam senāsanam bhajati araññam rukkhamūlam pabbatam kandaram giriguham susānam vanapattham abbhokāsam palālapuñjam. So pacchābhuttam piṇḍapātaṭikkanto nisīdati pallaṅkam ābhujitvā, ujum kāyam pañidhāya, parimukham satim upaṭṭhapetvā. So abhijjhām loke pahāya vigatābhijjhena cetasā viharati, abhijjhāya cittam parisodheti; byāpādapadosam pahāya abyāpannacitto viharati sabbapāñabhūtahitānukampī, byāpādapadosā cittam parisodheti; thinamiddham pahāya vigatathīnamiddho viharati ālokasaññī sato sampajāno, thīnamiddhā cittam parisodheti; uddhaccakukkuccam pahāya anuddhato viharati ajjhattam vūpasantacitto, uddhaccakukkuccā cittam parisodheti; vicikiccham pahāya tiṇṇavicikiccho viharati akathamkathī kusalesu dhammesu, vicikicchāya cittam parisodheti.

“So ime pañca nīvaraṇe pahāya cetaso upakkilese paññāya dubbalikaraṇe vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāram vivekajam pītisukham paṭhamam jhānam upasampajja viharati. Vitakkavīcārānam vūpasamā ajjhattam sampaśādanam cetaso ekodibhāvam avitakkam avicāram samādhijam pītisukham dutiyam jhānam upasampajja viharati. Pītiyā ca virāgā upekkhako ca viharati sato ca sampajāno, sukhañca kāyena paṭisamvedeti, yam tam ariyā ācikkhanti – ‘upekkhako satimā sukhavīhārī’ti tatiyam jhānam upasampajja viharati. Sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā, pubbeva somanassadomanassānam atthaṅgamā, adukkhamasukham upekkhāsatipārisuddhim catuttham jhānam upasampajja viharati.

420. “So evam̄ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte pubbenivāsānussatiñāṇaya cittam̄ abhininnāmeti. So anekavihitam̄ pubbenivāsam̄ anussarati, seyyathidaṁ – ekampi jātiṁ dvepi jātiyo tissopi jātiyo catassopi jātiyo pañcapi jātiyo dasapi jātiyo vīsampi jātiyo tiṁsampi jātiyo cattālīsampi jātiyo paññāsampi jātiyo jātisatampi jātisahassampi jātisatasahassampi, aneketi samvāṭṭakappe aneketi vivaṭṭakappe aneketi samvāṭṭavivaṭṭakappe – ‘amutrāsim̄ evam̄nāmo evam̄gutto evam̄vanṇo evam̄hāro evam̄sukhadukkhappatisam̄vedī evam̄yupariyanto; so tato cuto amutra udapādiṁ; tatrāpāsim̄ evam̄nāmo evam̄gutto evam̄vanṇo evam̄hāro evam̄sukhadukkhappatisam̄vedī evam̄yupariyanto; so tato cuto idhūpapanno’ti. Iti sākāraṁ sauddesam̄ anekavihitam̄ pubbenivāsam̄ anussarati.

“So evam̄ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte sattānam̄ cutūpapātañāṇaya cittam̄ abhininnāmeti. So dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne hīne pañīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate yathākammūpage satte pajānāti – ‘ime vata bhonto sattā kāyaduccaritena samannāgatā...pe... ariyānam̄ upavādakā micchādiṭṭhikā micchādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā param̄ maraṇā apāyam̄ duggatim̄ vinipātam̄ nirayam̄ upapannā. Ime vā pana bhonto sattā kāyasucaritena samannāgatā...pe... ariyānam̄ anupavādakā sammādiṭṭhikā sammādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā param̄ maraṇā sugatiṁ saggam̄ lokam̄ upapannā’ti. Iti dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne hīne pañīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate yathākammūpage satte pajānāti.

“So evam̄ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte āsavānam̄ khayañāṇaya cittam̄ abhininnāmeti. So ‘idam̄ dukkha’nti yathābhūtam̄ pajānāti, ‘ayam̄ dukkhasamudayo’ti yathābhūtam̄ pajānāti, ‘ayam̄ dukkhanirodho’ti yathābhūtam̄ pajānāti, ‘ayam̄ dukkhanirodhagāminī paṭipadā’ti yathābhūtam̄ pajānāti; ‘ime āsavā’ti yathābhūtam̄ pajānāti, ‘ayam̄ āsavasamudayo’ti yathābhūtam̄ pajānāti, ‘ayam̄ āsavanirodho’ti yathābhūtam̄ pajānāti, ‘ayam̄ āsavanirodhagāminī paṭipadā’ti yathābhūtam̄ pajānāti. Tassa evam̄ jānato evam̄ passato kāmāsavāpi cittam̄ vimuccati, bhavāsavāpi cittam̄ vimuccati, avijjāsavāpi cittam̄ vimuccati. Vimuttasmiṁ vimuttamiti nāṇam̄ hoti. ‘Khīṇā jāti, vusitam̄ brahmacariyam̄, kataṁ karaṇīyam̄, nāparam̄ itthattāyā’ti pajānāti.

“Ayam vuccati, brāhmaṇa, puggalo nevattantapo nāttaparitāpanānuyogamanuyutto, na parantapo na paraparitāpanānuyogamanuyutto. So anattantapo aparantapo diṭṭheva dhamme nicchāto nibbuto sīṭibhūto sukhappaṭisam̄vedī brahmabhūtena attanā viharatī”ti.

421. Evaṁ vutte, ghoṭamukho brāhmaṇo āyasmantam̄ udenaṁ etadavoca – “abhippantam̄, bho udena, abhippantam̄, bho udena! Seyyathāpi, bho udena, nikkujjitam̄ vā ukkujjeyya, paṭicchannam̄ vā vivareyya, mūlhassa vā maggam̄ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotam̄ dhāreyya – cakkhumanto rūpāni dakkhantī – evamevaṁ bhotā udenena anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esāham̄ bhavantam̄ udenam̄ saraṇam̄ gacchāmi dhammañca bhikkhusaṅghañca. Upāsakam̄ mam̄ bhavaṁ udeno dhāretu ajjatagge pāṇupetam̄ saraṇam̄ gata”nti. “Mā kho mam̄ tvam̄, brāhmaṇa, saraṇam̄ agamāsi. Tameva bhagavantam̄ saraṇam̄ gacchāhi yamahaṁ saraṇam̄ gato”ti. “Kahaṁ pana, bho udena, etarahi so bhavaṁ gotamo viharati araham̄ sammāsambuddho”ti? “Parinibbuto kho, brāhmaṇa, etarahi so bhagavā araham̄ sammāsambuddho”ti.

“Sacepi [sace hi (sī. syā. kam. pī.)] mayam̄, bho udena, suṇeyyāma tam̄ bhavantam̄ gotamaṁ dasasu yojanesi, dasapi mayam̄ yojanāni gaccheyyāma tam̄ bhavantam̄ gotamaṁ dassanāya arahantam̄ sammāsambuddham̄. Sacepi [sace (sī. pī.), sace hi (syā. kam.)] mayam̄, bho udena, suṇeyyāma tam̄ bhavantam̄ gotamaṁ vīsatiyā yojanesi... tiṁsāya yojanesi... cattārīsāya yojanesi... paññāsāya yojanesi, paññāsampi mayam̄ yojanāni gaccheyyāma tam̄ bhavantam̄ gotamaṁ dassanāya arahantam̄ sammāsambuddham̄. Yojanasate cepi [yojanasatepi (sī. syā. kam. pī.)] mayam̄, bho udena, suṇeyyāma

tam bhavantam gotamam, yojanasatampi mayam gaccheyyama tam bhavantam gotamam dassanaya arahanta sammāsambuddham.

“Yato ca kho, bho udena, parinibbuto so bhavam gotamo, parinibbutampi mayam tam bhavantam gotamam saraṇam gacchāma dhammañca bhikkhusaṅghañca. Upāsakam mam bhavam udeno dhāretu ajjatagge pāṇupetam saraṇam gatam. Atthi ca me, bho udena, aṅgarājā devasikam niccabhikkham dadāti, tato aham bhoto udenassa ekam niccabhikkham dadāmī”ti. “Kim pana te, brāhmaṇa, aṅgarājā devasikam niccabhikkham dadātī”ti? “Pañca, bho udena, kahāpaṇasatānī”ti. “Na kho no, brāhmaṇa, kappati jātarūparajataṁ paṭiggahetu”nti. “Sace tam bhoto udenassa na kappati vihāram bhoto udenassa kārāpessāmī”ti. “Sace kho me tvam, brāhmaṇa, vihāram, kārāpetukāmo, pāṭaliputte saṅghassa upaṭṭhānasālam kārāpehī”ti. “Imināpāham bhoto udenassa bhiyyosomattāya attamano abhiraddho yam mam bhavam udeno saṅge dāne samādapeti. Esāham, bho udena, etissā ca niccabhikkhāya aparāya ca niccabhikkhāya pāṭaliputte saṅghassa upaṭṭhānasālam kārāpessāmī”ti. Atha kho ghoṭamukho brāhmaṇo etissā ca niccabhikkhāya aparāya ca niccabhikkhāya pāṭaliputte saṅghassa upaṭṭhānasālam kārāpesi. Sā etarahi ‘goṭamukhī’ti vuccatī.

Ghoṭamukhasuttam niṭṭhitam catuttham.

5. Caṅkisuttam

422. Evaṁ me sutam – ekam samayam bhagavā kosalesu cārikam caramāno mahatā bhikkhusaṅghena saddhim yena opāsādaṁ nāma kosalānam brāhmaṇagāmo tadavasari. Tatra sudam bhagavā opāsāde viharati uttarena opāsādaṁ devavane sālavane. Tena kho pana samayena caṅkī brāhmaṇo opāsādaṁ ajjhāvasati sattussadaṁ satiṇakaṭṭhodakam sadhaññam rājabhoggam raññā pasenadinā kosalena dinnam rājadāyam brahmadeyyam. Assosum kho opāsādakā brāhmaṇagahapatikā – “samaṇo khalu, bho, gotamo sakyaputto sakyakulā pabbajito kosalesu cārikam caramāno mahatā bhikkhusaṅghena saddhim opāsādaṁ anuppatto, opāsāde viharati uttarena opāsādaṁ devavane sālavane. Tam kho pana bhavantam gotamam evam kalyāṇo kittisaddo abbhuggato – ‘iti so bhagavā arahaṁ sammāsambuddho vijjācaraṇasampanno sugato lokavidū anuttaro purisadammasārathi satthā devamanussānam buddho bhagavā’ti. So imam lokam sadevakam samārakam sabrahmakam sassamaṇabrahmaṇim pajam sadevamanussam sayam abhiññā sacchikatvā pavedeti. So dhammam deseti ādikalyāṇam majjhēkalyāṇam pariyoṣānakalyāṇam sātttham sabyañjanam, kevalaparipuṇṇam parisuddham brahmacariyam pakāseti. Sādhū kho pana tathārūpānam arahataṁ dassanam hotī”ti.

423. Atha kho opāsādakā brāhmaṇagahapatikā opāsādā nikkhmitvā saṅghasaṅghī gaṇībhūtā uttarenamukhā gacchanti yena devavanam sālavananam. Tena kho pana samayena caṅkī brāhmaṇo uparipāsāde divāseyyam upagato. Addasā kho caṅkī brāhmaṇo opāsādake brāhmaṇagahapatike opāsādā nikkhmitvā saṅghasaṅghī gaṇībhūtē uttarena mukham yena devavanam sālavanaṁ tenupasaṅkamante. Disvā khattam āmantesi – “kim nu kho, bho khatte, opāsādakā brāhmaṇagahapatikā opāsādā nikkhmitvā saṅghasaṅghī gaṇībhūtā uttarenamukhā gacchanti yena devavanam sālavana”nti? “Atthi, bho caṅkī, samaṇo gotamo sakyaputto sakyakulā pabbajito kosalesu cārikam caramāno mahatā bhikkhusaṅghena saddhim opāsādaṁ anuppatto, opāsāde viharati uttarena opāsādaṁ devavane sālavane. Tam kho pana bhavantam gotamam evam kalyāṇo kittisaddo abbhuggato – ‘iti so bhagavā arahaṁ sammāsambuddho vijjācaraṇasampanno sugato lokavidū anuttaro purisadammasārathi satthā devamanussānam buddho bhagavā’ti. Tamete bhavantam gotamam dassanāya gacchantī”ti. “Tena hi, bho khatte, yena opāsādakā brāhmaṇagahapatikā tenupasaṅkama; upasaṅkamitvā opāsādake brāhmaṇagahapatike evam vadehi – ‘caṅkī, bho, brāhmaṇo evamāha – āgamentu kira bhonto, caṅkīpi brāhmaṇo samaṇam gotamam dassanāya upasaṅkamissatī’”ti. “Evam, bho”ti kho so khatto caṅkissa brāhmaṇassa paṭissutvā yena opāsādakā brāhmaṇagahapatikā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā opāsādake brāhmaṇagahapatike etadavoca – “caṅkī, bho, brāhmaṇo evamāha – ‘āgamentu kira bhonto, caṅkīpi brāhmaṇo samaṇam gotamam dassanāya upasaṅkamissatī’”ti.

424. Tena kho pana samayena nānāverajjakānam brāhmaṇānam pañcamattāni brāhmaṇasatāni opāsāde paṭivasanti kenacideva karaṇīyena. Assosum kho te brāhmaṇā – “caṅkī kira brāhmaṇo samaṇam gotamam dassanāya upasaṅkamissati”ti. Atha kho te brāhmaṇā yena caṅkī brāhmaṇo tenupasaṅkamitū; upasaṅkamitvā caṅkīm brāhmaṇam etadavocum – “saccam kira bhavam caṅkī samaṇam gotamam dassanāya upasaṅkamissati”ti? “Evam kho me, bho, hoti – ‘ahaṇ samaṇam gotamam dassanāya upasaṅkamissamī’”ti. “Mā bhavam caṅkī samaṇam gotamam dassanāya upasaṅkami. Na arahati bhavam caṅkī samaṇam gotamam dassanāya upasaṅkamitum; samaṇotveva gotamo arahati bhavantam caṅkīm dassanāya upasaṅkamitum. Bhavañhi caṅkī ubhato sujāto mātito ca pitito ca samsuddhagahaṇiko yāva sattamā pitāmahayugā akkhitto anupakkuṭho jātivādena. Yampi bhavam caṅkī ubhato sujāto mātito ca pitito ca samsuddhagahaṇiko yāva sattamā pitāmahayugā akkhitto anupakkuṭho jātivādena, imināpaṅgena na arahati bhavam caṅkī samaṇam gotamam dassanāya upasaṅkamitum; samaṇotveva gotamo arahati bhavantam caṅkīm dassanāya upasaṅkamitum. Bhavañhi caṅkī adḍho mahaddhano mahābhogo...pe... bhavañhi caṅkī tiṇṇam vedānam pāragū sanighaṇḍuketubhānam sākkharappabhedānam itihāsapañcamānam, padako, veyyākaraṇo, lokāyatamatmahāpurisalakkhaṇesu anavayo...pe... bhavañhi caṅkī abhirūpo dassanīyo pāsādiko paramāya vanṇapokkharatāya samannāgato brahmavaṇṇī brahmavacchasī [brahmavaccasī (sī. pī.)] akhuddāvakāso dassanāya...pe... bhavañhi caṅkī sīlavā vuddhasīlī vuddhasīlena samannāgato...pe... bhavañhi caṅkī kalyāṇavāco kalyāṇavākkaraṇo poriyā vācāya samannāgato vissaṭṭhāya anelagalāya athassa viññāpaniyā...pe... bhavañhi caṅkī bahūnam ācariyapācariyo, tīṇi māṇavakasatāni mante vāceti...pe... bhavañhi caṅkī rañño pasenadissa kosalassa sakkato garukato mānito pūjito apacito...pe... bhavañhi caṅkī brāhmaṇassa pokkharasātissa sakkato garukato mānito pūjito apacito...pe... bhavañhi caṅkī opāsādam ajjhāvasati sattussadam satiṇakatṭhodakam sadhaññam rājabhoggam raññā pasenadinā kosalena dinnam rājadāyam brahmadeyyam. Yampi bhavam caṅkī opāsādam ajjhāvasati sattussadam satiṇakatṭhodakam sadhaññam rājabhoggam raññā pasenadinā kosalena dinnam rājadāyam brahmadeyyam, imināpaṅgena na arahati bhavam caṅkī samaṇam gotamam dassanāya upasaṅkamitum; samaṇotveva gotamo arahati bhavantam caṅkīm dassanāya upasaṅkamitu”nti.

425. Evam vutte, caṅkī brāhmaṇo te brāhmaṇe etadavoca – “tena hi, bho, mamapi sunātha, yathā mayameva arahāma tam samaṇam gotamam dassanāya upasaṅkamitum; natveva arahati so bhavam gotamo amhākam dassanāya upasaṅkamitum. Samaṇo khalu, bho, gotamo ubhato sujāto mātito ca pitito ca samsuddhagahaṇiko yāva sattamā pitāmahayugā akkhitto anupakkuṭho jātivādena. Yampi, bho, samaṇo gotamo ubhato sujāto mātito ca pitito ca samsuddhagahaṇiko yāva sattamā pitāmahayugā akkhitto anupakkuṭho jātivādena, imināpaṅgena na arahati so bhavam gotamo amhākam dassanāya upasaṅkamitum; atha kho mayameva arahāma tam bhavantam gotamam dassanāya upasaṅkamitum [ettha dī. ni. 1.304 aññampi guṇapadam dissati]. Samaṇo khalu, bho, gotamo pahūtam hiraññasuvaṇṇam ohāya pabbajito bhūmigatañca vehāsaṭṭhañca...pe... samaṇo khalu, bho, gotamo daharova samāno yuvā susukālakeso bhadrena yobbanena samannāgato paṭhamena vayasā agārasmā anagāriyam pabbajito...pe... samaṇo khalu, bho, gotamo akāmakānam mātāpitūnam assumukhānam rudantānam kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajito...pe... samaṇo khalu, bho, gotamo abhirūpo dassanīyo pāsādiko paramāya vanṇapokkharatāya samannāgato brahmavaṇṇī brahmavacchasī akhuddāvakāso dassanāya...pe... samaṇo khalu, bho, gotamo sīlavā ariyasīlī kusalasīlī kusalena sīlena samannāgato...pe... samaṇo khalu, bho, gotamo kalyāṇavāco kalyāṇavākkaraṇo poriyā vācāya samannāgato vissaṭṭhāya anelagalāya athassa viññāpaniyā...pe... samaṇo khalu, bho, gotamo bahūnam ācariyapācariyo...pe... samaṇo khalu, bho, gotamo khīṇakāmarāgo vigatacāpallo...pe... samaṇo khalu, bho, gotamo kammavādī kiriyavādī apāpapurekkhāro brahmaññāya pajāya...pe... samaṇo khalu, bho, gotamo uccā kulā pabbajito asambhinnā khattiyakulā...pe... samaṇo khalu, bho, gotamo adḍhā kulā pabbajito mahaddhanā mahābhogā...pe... samaṇam khalu, bho, gotamam tiroratṭhā tirojanapadā saṃpucchitum āgacchanti...pe... samaṇam khalu, bho, gotamam anekāni devatāsaḥassāni pānehi saraṇam gatāni...pe... samaṇam khalu, bho, gotamam evam kalyāṇo kittisaddo abbhuggato – ‘iti so bhagavā araham sammāsambuddho vijjācaraṇasampanno sugato lokavidū anuttaro purisadammasārathi sattā devamanussānam buddho bhagavā’ti...pe... samaṇo khalu, bho, gotamo dvattimśamahāpurisalakkhaṇehi samannāgato...pe... [etthāpi dī. ni. 1.304 aññānipi guṇapadānam

dissanti] samaṇam khalu, bho, gotamam rājā māgadho seniyo bimbisāro saputtadāro pāñehi saraṇam gato...pe... samaṇam khalu, bho, gotamam rājā pasenadi kosalo saputtadāro pāñehi saraṇam gato...pe... samaṇo khalu, bho, gotamo opāsādam anuppatto opāsāde viharati uttarena opāsādaṁ devavane sālavane. Ye kho te samaṇā vā brāhmaṇā vā amhākam gāmakkhettaṁ āgacchanti, atithī no te honti. Atithī kho panamhehi sakkātabbā garukātabbā mānetabbā pūjetabbā. Yampi samaṇo gotamo opāsādam anuppatto opāsāde viharati uttarena opāsādaṁ devavane sālavane, atithimhākam samaṇo gotamo. Atithi kho panamhehi sakkātabbo garukātabbo mānetabbo pūjetabbo. Imināpañgena na arahati so bhavam gotamo amhākam dassanāya upasaṅkamitum; atha kho mayameva arahāma tam bhavantam gotamam dassanāya upasaṅkamitum. Ettake kho aham, bho, tassa bphoto gotamassa vanne pariyāpuṇāmi, no ca kho so bhavam gotamo ettakavaṇo; aparimāṇavaṇo hi so bhavam gotamo. Ekamekenapi tena [**ekamekenapi bho (sī. syā. kam. pī.)**] aṅgena samannāgato na arahati, so, bhavam gotamo amhākam dassanāya upasaṅkamitum; atha kho mayameva arahāma tam bhavantam gotamam dassanāya upasaṅkamitunti. Tena hi, bho, sabbeva mayam samaṇam gotamam dassanāya upasaṅkamissāmā”ti.

426. Atha kho caṅkī brāhmaṇo mahatā brāhmaṇagaṇena saddhim yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavatā saddhim sammodi. Sammodanīyam katham sāraṇīyam vītisāretvā ekamantam nisīdi. Tena kho pana samayena bhagavā vuddhehi brāhmaṇehi saddhim kiñci kiñci katham sāraṇīyam vītisāretvā nisinno hoti. Tena kho pana samayena kāpaṭiko [**kāpaṭhiko (sī. pī.), kāpadiko (syā. kam.)**] nāma māṇavo daharo vuttasiro solasavassuddesiko jātiyā, tiṇam vedānam pāragū sanighaṇḍukeṭubhānam sākkharappabhedānam itihāsapāñcamānam, padako, veyyākaraṇo, lokāyatamahāpurisalakkhaṇesu anavayo tassam parīṣayaṁ nisinno hoti. So vuddhānam vuddhānam brāhmaṇānam bhagavatā saddhim mantayamānānam antarantarā katham opāteti. Atha kho bhagavā kāpaṭikam māṇavam apasādeti – “māyasmā bhāradvājo vuddhānam vuddhānam brāhmaṇānam mantayamānānam antarantarā katham opātetu. Kathāpariyosānam āyasmā bhāradvājo āgametū”ti. Evam vutte, caṅkī brāhmaṇo bhagavantam etadavoca – “mā bhavam gotamo kāpaṭikam māṇavam apasādesi. Kulaputto ca kāpaṭiko māṇavo, bahussuto ca kāpaṭiko māṇavo, pañđito ca kāpaṭiko māṇavo, kalyāṇavākkaraṇo ca kāpaṭiko māṇavo, pahoti ca kāpaṭiko māṇavo bhotā gotamena saddhim asmiṁ vacane paṭimantetu”nti. Atha kho bhagavato etadahosi – “addhā kho kāpaṭikassa [**etadahosi kāpaṭikassa (ka.)**] māṇavassa tevijjake pāvacane kathā [**katham (sī. ka.), katham (syā. kam. pī.)**] bhavissati. Tathā hi nam brāhmaṇā sampurekkharontī”ti. Atha kho kāpaṭikassa māṇavassa etadahosi – “yadā me samaṇo gotamo cakkhum upasam̄harissati, athāhaṁ samaṇam gotamam pañhaṁ pucchissāmī”ti. Atha kho bhagavā kāpaṭikassa māṇavassa cetasā cetoparivitakkamaññāya yena kāpaṭiko māṇavo tena cakkhūni upasam̄hāsi.

427. Atha kho kāpaṭikassa māṇavassa etadahosi – “samannāharati kho maṁ samaṇo gotamo. Yaṁnūnāhaṁ samaṇam gotamam pañhaṁ puccheyya”nti. Atha kho kāpaṭiko māṇavo bhagavantam etadavoca – “yadidam, bho gotama, brāhmaṇānam porāṇam mantapadam itihitihaparamparāya piṭakasampadāya, tattha ca brāhmaṇā ekaṁsenā niṭṭham gacchanti – ‘idameva saccam, moghamāñña’nti. Idha bhavam gotamo kimāhā”ti? “Kim pana, bhāradvāja, atthi koci brāhmaṇānam ekabrāhmaṇopī yo evamāha – ‘ahametaṁ jānāmi, ahametaṁ passāmi. Idameva saccam, moghamāñña’”nti? “No hidam, bho gotama”. “Kim pana, bhāradvāja, atthi koci brāhmaṇānam ekācariyopī, ekācariyapācariyopī, yāva sattamā ācariyamahayugāpi, yo evamāha – ‘ahametaṁ jānāmi, ahametaṁ passāmi. Idameva saccam, moghamāñña’”nti? “No hidam, bho gotama”. “Kim pana, bhāradvāja, yepi te brāhmaṇānam pubbakā isayo mantānam kattāro mantānam pavattāro yesamidam etarahi brāhmaṇā porāṇam mantapadam gītam pavuttam samihitam tadanugāyanti tadanubhāsanti bhāsitamanubhāsanti vācitamanuvācenti seyyathidam – aṭṭhako vāmako vāmadevo vessāmitto yamataggi aṅgīraso bhāradvājo vāsethō kassapo bhagu, tepi evamāhaṁsu – ‘mayametaṁ jānāma, mayametaṁ passāma. Idameva saccam, moghamāñña’”nti? “No hidam, bho gotama”.

“Iti kira, bhāradvāja, natthi koci brāhmaṇānam ekabrāhmaṇopī yo evamāha – ‘ahametaṁ jānāmi,

ahametam passāmi. Idameva saccam, moghamāñña'nti; natthi koci brāhmañānam ekācariyopi ekācariyapācariyopi, yāva sattamā ācariyamahayugāpi, yo evamāha – ‘ahametam jānāmi, ahametam passāmi. Idameva saccam, moghamāñña'nti; yepi te brāhmañānam pubbakā isayo mantānam kattāro mantānam pavattāro yesamidaṁ etarahi brāhmañā porāṇam mantapadaṁ gītaṁ pavuttam samihitaṁ tadanugāyanti tadanubhāsanti bhāsitamanubhāsanti vācitamanuvācenti seyyathidam – aṭṭhako vāmako vāmadevo vessāmitto yamataggi aṅgīraso bhāradvājo vāsetho kassapo bhagu, tepi na evamāhamṣu – ‘mayametam jānāma, mayametam passāma. Idameva saccam, moghamāñña'nti.

428. “Seyyathāpi, bhāradvāja, andhaveṇi paramparāsamsattā purimopi na passati majjhimopi na passati pacchimopi na passati; evameva kho, bhāradvāja, andhaveṇūpamam maññe brāhmañānam bhāsitam sampajjati – purimopi na passati majjhimopi na passati pacchimopi na passati. Tam kiṁ maññasi, bhāradvāja, nanu evam sante brāhmañānam amūlikā saddhā sampajjati”ti? “Na khvettha, bho gotama, brāhmañā saddhāyeva payirupāsanti, anussavāpettha brāhmañā payirupāsanti”ti. “Pubbeva kho tvam, bhāradvāja, saddham agamāsi, anussavam idāni vadesi. Pañca kho ime, bhāradvāja, dhammā diṭṭheva dhamme dvedhā vipākā. Katame pañca? Saddhā, ruci, anussavo, ākāraparivitakko, diṭṭhinijjhānakkhanti – ime kho, bhāradvāja, pañca dhammā diṭṭheva dhamme dvedhā vipākā. Api ca, bhāradvāja, susaddahitamyeva hoti, tañca hoti rittam tucchaṁ musā; no cepi susaddahitam hoti, tañca hoti bhūtam tacchaṁ anaññathā. Api ca, bhāradvāja, surucitamyeva hoti...pe... svānussutamyeva hoti...pe... suparivitakkamyeva hoti...pe... sunijjhāyitamyeva hoti, tañca hoti rittam tucchaṁ musā; no cepi sunijjhāyitam hoti, tañca hoti bhūtam tacchaṁ anaññathā. Saccamanurakkhatā, bhāradvāja, viññunā purisena nālamettha ekamseṇa niṭṭham gantum – ‘idameva saccam, moghamāñña’”ti.

429. “Kittāvatā pana, bho gotama, saccānurakkhaṇā hoti, kittāvatā saccamanurakkhati? Saccānurakkhaṇam mayam bhavantaṁ gotamaṁ pucchāmā”ti. “Saddhā cepi, bhāradvāja, purisassa hoti; ‘evam me saddhā’ti – iti vadām saccamanurakkhati [evameva sijjhātī iti vā, tam saccamanurakkhati (ka.)], natveva tāva ekamseṇa niṭṭham gacchati – ‘idameva saccam, moghamāñña’nti () [(ettāvatā kho bhāradvāja saccānurakkhaṇā hoti, ettāvatā saccamanurakkhati, ettāvatā ca mayam saccānurakkhaṇam paññāpema, na tveva tāva saccānubodho hoti) (sī. syā. kam. pī.)]. Ruci cepi, bhāradvāja, purisassa hoti...pe... anussavo cepi, bhāradvāja, purisassa hoti...pe... ākāraparivitakko cepi, bhāradvāja, purisassa hoti...pe... diṭṭhinijjhānakkhanti cepi, bhāradvāja, purisassa hoti; ‘evam me diṭṭhinijjhānakkhanti’ti – iti vadām saccamanurakkhati, natveva tāva ekamseṇa niṭṭham gacchati – ‘idameva saccam, moghamāñña’nti. Ettāvatā kho, bhāradvāja, saccānurakkhaṇā hoti, ettāvatā saccamanurakkhati, ettāvatā ca mayam saccānurakkhaṇam paññāpema; na tveva tāva saccānubodho hotī”ti.

430. “Ettāvatā, bho gotama, saccānurakkhaṇā hoti, ettāvatā saccamanurakkhati, ettāvatā ca mayam saccānurakkhaṇam pekkhāma. Kittāvatā pana, bho gotama, saccānubodho hoti, kittāvatā saccamanubujjhati? Saccānubodham mayam bhavantaṁ gotamaṁ pucchāmā”ti. “Idha [idha kira (syā. kam. ka.)], bhāradvāja, bhikkhu aññataram gāmaṁ vā nigamaṁ vā upanissāya viharati. Tamenam gahapati vā gahapatiputto vā upasaṅkamitvā tīsu dhammesu samannesati – lobhanīyesu dhammesu, dosanīyesu dhammesu, mohanīyesu dhammesu. Atthi nu kho imassāyasmato tathārūpā lobhanīyā dhammā yathārūpehi lobhanīyehi dhammehi pariyādinnacitto ajānam vā vadeyya – jānāmīti, apassam vā vadeyya – passāmīti, param vā tadaṭṭhāya samādapeyya yam paresam assa dīgharattam ahitāya dukkhāyāti? Tamenam samannesamāno evam jānāti – ‘natthi kho imassāyasmato tathārūpā lobhanīyā dhammā yathārūpehi lobhanīyehi dhammehi pariyādinnacitto ajānam vā vadeyya – jānāmīti, apassam vā vadeyya – passāmīti, param vā tadaṭṭhāya samādapeyya yam paresam assa dīgharattam ahitāya dukkhāya [dukkhāyāti (sabbattha)]. Tathārūpo [tathā (sī. syā. kam. pī.)] kho panimassāyasmato kāyasamācāro tathārūpo [tathā (sī. syā. kam. pī.)] vacīsamācāro yathā tam aluddhassa. Yam kho pana ayamāyasmā dhammam deseti, gambhīro so dhammo duddaso duranubodho santo paññito atakkāvacaro nipiṇo pañḍitavedanīyo; na so dhammo sudesiyo luddhenā””ti.

431. “Yato nam samannesamāno visuddham lobhanīyehi dhammehi samanupassati tato nam uttari samannesati dosanīyesu dhammesu. Atthi nu kho imassāyasmato tathārūpā dosanīyā dhammā yathārūpehi dosanīyehi dhammehi pariyādinnacitto ajānam vā vadeyya – jānāmīti, apassam vā vadeyya – passāmīti, param vā tadaṭṭhāya samādapeyya yam paresam assa dīgharattam ahitāya dukkhāyāti? Tamenam samannesamāno evam jānāti – ‘natthi kho imassāyasmato tathārūpā dosanīyā dhammā yathārūpehi dosanīyehi dhammehi pariyādinnacitto ajānam vā vadeyya – jānāmīti, apassam vā vadeyya – passāmīti, param vā tadaṭṭhāya samādapeyya yam paresam assa dīgharattam ahitāya dukkhāya. Tathārūpo kho panimassāyasmato kāyasamācāro tathārūpo vacīsamācāro yathā tam aduṭṭhassa. Yam kho pana ayamāyasmā dhammad deseti, gambhīro so dhammo duddaso duranubodho santo pañto atakkāvacaro nipoṇo pañditavedanīyo; na so dhammo sudesiyo duṭṭhenā”’ti.

432. “Yato nam samannesamāno visuddham dosanīyehi dhammehi samanupassati, tato nam uttari samannesati mohanīyesu dhammesu. Atthi nu kho imassāyasmato tathārūpā mohanīyā dhammā yathārūpehi mohanīyehi dhammehi pariyādinnacitto ajānam vā vadeyya – jānāmīti, apassam vā vadeyya – passāmīti, param vā tadaṭṭhāya samādapeyya yam paresam assa dīgharattam ahitāya dukkhāyāti? Tamenam samannesamāno evam jānāti – ‘natthi kho imassāyasmato tathārūpā mohanīyā dhammā yathārūpehi mohanīyehi dhammehi pariyādinnacitto ajānam vā vadeyya – jānāmīti, apassam vā vadeyya – passāmīti, param vā tadaṭṭhāya samādapeyya yam paresam assa dīgharattam ahitāya dukkhāya. Tathārūpo kho panimassāyasmato kāyasamācāro tathārūpo vacīsamācāro yathā tam amūlhassa. Yam kho pana ayamāyasmā dhammad deseti, gambhīro so dhammo duddaso duranubodho santo pañto atakkāvacaro nipoṇo pañditavedanīyo; na so dhammo sudesiyo mūlhenā”’ti.

“Yato nam samannesamāno visuddham mohanīyehi dhammehi samanupassati; atha tamhi saddham niveseti, saddhājāto upasaṅkamati, upasaṅkamanto payirupāsati, payirupāsanto sotam odahati, ohitasoto dhammad sunāti, sutvā dhammad dhāreti, dhatānam [dhāritānam (ka.)] dhammānam attham upaparikkhati, attham upaparikkhato dhammad nijjhānam khamanti, dhammanijjhānakkhantiyā sati chando jāyati, chandajāto ussahati, ussahitvā toleti, tulayitvā padahati, pahitatto samāno kāyena ceva paramasaccam sacchikaroti paññāya ca nam ativijjha passati. Ettāvatā kho, bhāradvāja, saccānubodho hoti, ettāvatā saccānubujjhati, ettāvatā ca mayam saccānubodham paññapema; na tveva tāva saccānuppatti hotī”’ti.

433. “Ettāvattā, bho gotama, saccānubodho hoti, ettāvatā saccānubujjhati, ettāvatā ca mayam saccānubodham pekkhāma. Kittāvatā pana, bho gotama, saccānuppatti hoti, kittāvatā saccānupāpuṇāti? Saccānuppattim mayam bhavantam gotamam pucchāmā”’ti. “Tesaṃye, bhāradvāja, dhammānam āsevanā bhāvanā bahulikammaṃ saccānuppatti hoti. Ettāvatā kho, bhāradvāja, saccānuppatti hoti, ettāvatā saccānupāpuṇāti, ettāvatā ca mayam saccānuppattim paññapemā”’ti.

434. “Ettāvatā, bho gotama, saccānuppatti hoti, ettāvatā saccānupāpuṇāti, ettāvatā ca mayam saccānuppattim pekkhāma. Saccānuppattiyā pana, bho gotama, katamo dhammo bahukāro? Saccānuppattiyā bahukāram dhammad mayam bhavantam gotamam pucchāmā”’ti. “Saccānuppattiyā kho, bhāradvāja, padhānam bahukāram. No cetam padaheyya, nayidam saccānupāpuṇeyya. Yasmā ca kho padahati tasmā saccānupāpuṇāti. Tasmā saccānuppattiyā padhānam bahukāra”’nti.

“Padhānassa pana, bho gotama, katamo dhammo bahukāro? Padhānassa bahukāram dhammad mayam bhavantam gotamam pucchāmā”’ti. “Padhānassa kho, bhāradvāja, tulāna bahukāra. No cetam tuleyya, nayidam padaheyya. Yasmā ca kho tuleti tasmā padahati. Tasmā padhānassa tulāna bahukāra”’ti.

“Tulanāya pana, bho gotama, katamo dhammo bahukāro? Tulanāya bahukāram dhammad mayam bhavantam gotamam pucchāmā”’ti. “Tulanāya kho, bhāradvāja, ussāho bahukāro. No cetam ussaheyya, nayidam tuleyya. Yasmā ca kho ussahati tasmā tuleti. Tasmā tulanāya ussāho bahukāro”’ti.

“Ussāhassa pana, bho gotama, katamo dhammo bahukāro? Ussāhassa bahukāram dhammam mayam bhavantam gotamam pucchāmā”ti. “Ussāhassa kho, bhāradvāja, chando bahukāro. No cetam chando jāyetha, nayidam ussaheyya. Yasmā ca kho chando jāyati tasmā ussahati. Tasmā ussāhassa chando bahukāro”ti.

“Chandassa pana, bho gotama, katamo dhammo bahukāro? Chandassa bahukāram dhammam mayam bhavantam gotamam pucchāmā”ti. “Chandassa kho, bhāradvāja, dhammanijjhānakkanti bahukārā. No cete dhammā nijjhānam khameyyum, nayidam chando jāyetha. Yasmā ca kho dhammā nijjhānam khamanti tasmā chando jāyati. Tasmā chandassa dhammanijjhānakkanti bahukārā”ti.

“Dhammanijjhānakkantiyā pana, bho gotama, katamo dhammo bahukāro? Dhammanijjhānakkantiyā bahukāram dhammam mayam bhavantam gotamam pucchāmā”ti. “Dhammanijjhānakkantiyā kho, bhāradvāja, atthūpaparikkhā bahukārā. No cetam attham upaparikkheyya, nayidam dhammā nijjhānam khameyyum. Yasmā ca kho attham upaparikkhati tasmā dhammā nijjhānam khamanti. Tasmā dhammanijjhānakkantiyā atthūpaparikkhā bahukārā”ti.

“Atthūpaparikkhāya pana, bho gotama, katamo dhammo bahukāro? Atthūpaparikkhāya bahukāram dhammam mayam bhavantam gotamam pucchāmā”ti. “Atthūpaparikkhāya kho, bhāradvāja, dhammadhāraṇā bahukārā. No cetam dhammam dhāreyya, nayidam attham upaparikkheyya. Yasmā ca kho dhammam dhāreti tasmā attham upaparikkhati. Tasmā atthūpaparikkhāya dhammadhāraṇā bahukārā”ti.

“Dhammadhāraṇāya pana, bho gotama, katamo dhammo bahukāro? Dhammadhāraṇāya bahukāram dhammam mayam bhavantam gotamam pucchāmā”ti. “Dhammadhāraṇāya kho, bhāradvāja, dhammassavanam bahukāram. No cetam dhammam suṇeyya, nayidam dhammam dhāreyya. Yasmā ca kho dhammam suṇāti tasmā dhammam dhāreti. Tasmā dhammadhāraṇāya dhammassavanam bahukāra”nti.

“Dhammassavanassa pana, bho gotama, katamo dhammo bahukāro? Dhammassavanassa bahukāram dhammam mayam bhavantam gotamam pucchāmā”ti. “Dhammassavanassa kho, bhāradvāja, sotāvadhānam bahukāram. No cetam sotam odaheyya, nayidam dhammam suṇeyya. Yasmā ca kho sotam odahati tasmā dhammam suṇāti. Tasmā dhammassavanassa sotāvadhānam bahukāra”nti.

“Sotāvadhānassa pana, bho gotama, katamo dhammo bahukāro? Sotāvadhānassa bahukāram dhammam mayam bhavantam gotamam pucchāmā”ti. “Sotāvadhānassa kho, bhāradvāja, payirupāsanā bahukārā. No cetam payirupāseyya, nayidam sotam odaheyya. Yasmā ca kho payirupāsatati tasmā sotam odahati. Tasmā sotāvadhānassa payirupāsanā bahukārā”ti.

“Payirupāsanāya pana, bho gotama, katamo dhammo bahukāro? Payirupāsanāya bahukāram dhammam mayam bhavantam gotamam pucchāmā”ti. “Payirupāsanāya kho, bhāradvāja, upasaṅkamanam bahukāram. No cetam upasaṅkameyya, nayidam payirupāseyya. Yasmā ca kho upasaṅkamati tasmā payirupāsatati. Tasmā payirupāsanāya upasaṅkamanam bahukāra”nti.

“Upasaṅkamanassa pana, bho gotama, katamo dhammo bahukāro? Upasaṅkamanassa bahukāram dhammam mayam bhavantam gotamam pucchāmā”ti. “Upasaṅkamanassa kho, bhāradvāja, saddhā bahukārā. No cetam saddhā jāyetha, nayidam upasaṅkameyya. Yasmā ca kho saddhā jāyati tasmā upasankamati. Tasmā upasaṅkamanassa saddhā bahukārā”ti.

435. “Saccānurakkhaṇam mayam bhavantam gotamam apucchimha, saccānurakkhaṇam bhavam gotamo byākāsi; tañca panamhākam ruccati ceva khamati ca tena camha attamanā. Saccānubodham mayam bhavantam gotamam apucchimha, saccānubodham bhavam gotamo byākāsi; tañca panamhākam

ruccati ceva khamati ca tena camha attamanā. Saccānuppattiṁ mayaṁ bhavantam gotamaṁ apucchimha, saccānuppattiṁ bhavaṁ gotamo byākāsi; tañca panamhākaṁ ruccati ceva khamati ca tena camha attamanā. Saccānuppattiyā bahukāraṁ dhammaṁ mayaṁ bhavantam gotamaṁ apucchimha, saccānuppattiyā bahukāraṁ dhammaṁ bhavaṁ gotamo byākāsi; tañca panamhākaṁ ruccati ceva khamati ca tena camha attamanā. Yamyadeva ca mayaṁ bhavantam gotamaṁ apucchimha tañtadeva bhavaṁ gotamo byākāsi; tañca panamhākaṁ ruccati ceva khamati ca tena camha attamanā. Mayañhi, bho gotama, pubbe evam jānāma – ‘ke ca muṇḍakā samaṇakā ibbhā kaṇhā bandhupādāpaccā, ke ca dhammassa aññatāro’ti? Ajanesi vata me bhavaṁ gotamo samaṇesu samaṇapemam, samaṇesu samaṇapasādaṁ, samaṇesu samaṇagāravam. Abhikkantaṁ, bho gotama...pe... upāsakaṁ mām bhavaṁ gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetam saraṇam gata’nti.

Caṅkīsuttam niṭhitam pañcamam.

6. Esukārīsuttam

436. Evam me sutam – ekam samayaṁ bhagavā sāvathiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho esukārī brāhmaṇo yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavatā saddhiṁ sammodi. Sammodanīyam kathaṁ sāraṇīyam vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho esukārī brāhmaṇo bhagavantaṁ etadavoca – “brāhmaṇā, bho gotama, catasso pāricariyā paññapenti – brāhmaṇassa pāricariyam paññapenti, khattiyassa pāricariyam paññapenti, vessassa pāricariyam paññapenti, suddassa pāricariyam paññapenti. Tatridam, bho gotama, brāhmaṇā brāhmaṇassa pāricariyam paññapenti – ‘brāhmaṇo vā brāhmaṇam paricareyya, khattiyo vā brāhmaṇam paricareyya, vesso vā brāhmaṇam paricareyya, suddo vā brāhmaṇam paricareyyā’ti. Idam kho, bho gotama, brāhmaṇā brāhmaṇassa pāricariyam paññapenti. Tatridam, bho gotama, brāhmaṇā khattiyassa pāricariyam paññapenti – ‘khattiyo vā khattiyam paricareyya, vesso vā khattiyam paricareyya, suddo vā khattiyam paricareyyā’ti. Idam kho, bho gotama, brāhmaṇā khattiyassa pāricariyam paññapenti. Tatridam, bho gotama, brāhmaṇā vessassa pāricariyam paññapenti – ‘vesso vā vessam paricareyya, suddo vā vessam paricareyyā’ti. Idam kho, bho gotama, brāhmaṇā vessassa pāricariyam paññapenti. Tatridam, bho gotama, brāhmaṇā suddassa pāricariyam paññapenti – ‘suddova suddam paricareyya. Ko panañño suddam paricarissatī’ti? Idam kho, bho gotama, brāhmaṇā suddassa pāricariyam paññapenti. Brāhmaṇā, bho gotama, imā catasso pāricariyā paññapenti. Idha bhavaṁ gotamo kimāhā’ti?

437. “Kim pana, brāhmaṇa, sabbo loko brāhmaṇānam etadabbhanujānāti – ‘imā catasso pāricariyā paññapentū’”ti [paññapentī (sī. ka.)]? “No hidam, bho gotama”. “Seyyathāpi, brāhmaṇa, puriso daliddo [daliddo (sī. syā. kam. pī.)] assako anālhiyo. Tassa akāmassa bilam olaggeyyum – ‘idam te, ambho purisa, māmsam khāditabbam, mūlañca anuppadātabba’nti. Evameva kho, brāhmaṇa, brāhmaṇā appatiññāya tesam samaṇabrahmaṇānam, atha ca panimā catasso pāricariyā paññapenti. Nāham, brāhmaṇa, ‘sabbam paricaritabba’nti vadāmi; nāham, brāhmaṇa, ‘sabbam na paricaritabba’nti vadāmi. Yam hissa, brāhmaṇa, paricarato pāricariyāhetu pāpiyo assa na seyyo, nāham tam ‘paricaritabba’nti vadāmi; yañca khvāssa, brāhmaṇa, paricarato pāricariyāhetu seyyo assa na pāpiyo tamaham ‘paricaritabba’nti vadāmi. Khattiyam cepi, brāhmaṇa, evam puccheyyum – ‘yam vā te paricarato pāricariyāhetu pāpiyo assa na seyyo, yam vā te paricarato pāricariyāhetu seyyo assa na pāpiyo; kmettha paricareyyāsi’ti, khattiyopi hi, brāhmaṇa, sammā byākaramāno evam byākareyya – ‘yañhi me paricarato pāricariyāhetu pāpiyo assa na seyyo, nāham tam paricareyyam; yañca kho me paricarato pāricariyāhetu seyyo assa na pāpiyo tamaham paricareyya’nti. Brāhmaṇam cepi, brāhmaṇa...pe... vessam cepi, brāhmaṇa...pe... suddam cepi, brāhmaṇa, evam puccheyyum – ‘yam vā te paricarato pāricariyāhetu pāpiyo assa na seyyo, yam vā te paricarato pāricariyāhetu seyyo assa na pāpiyo; kmettha paricareyyāsi’ti, suddopi hi, brāhmaṇa, sammā byākaramāno evam byākareyya – ‘yañhi me paricarato pāricariyāhetu pāpiyo assa na seyyo, nāham tam paricareyyam; yañca kho me paricarato pāricariyāhetu seyyo assa na pāpiyo tamaham paricareyya’nti. Nāham, brāhmaṇa, ‘uccākulīnatā seyyamso’ti vadāmi, na panāham, brāhmaṇa, ‘uccākulīnatā pāpiyamso’ti vadāmi; nāham, brāhmaṇa, ‘ulāravaṇṇatā

seyyamso’ti vadāmi, na panāham, brāhmaṇa, ‘ulāravaṇṇatā pāpiyamso’ti vadāmi; nāham, brāhmaṇa, ‘ulārabhogatā seyyamso’ti vadāmi, na panāham, brāhmaṇa, ‘ulārabhogatā pāpiyamso’ti vadāmi.

438. “Uccākulīnopi hi, brāhmaṇa, idhekacco pāṇātipātī hoti, adinnādāyī hoti, kāmesumicchācārī hoti, musāvādī hoti, pisuṇāvāco hoti, pharusāvāco hoti, samphappalāpī hoti, abhijjhālu hoti, byāpannacitto hoti, micchādiṭṭhi hoti. Tasmā ‘na uccākulīnatā seyyamso’ti vadāmi. Uccākulīnopi hi, brāhmaṇa, idhekacco pāṇātipātā paṭivirato hoti, adinnādānā paṭivirato hoti, kāmesumicchācārā paṭivirato hoti, musāvādā paṭivirato hoti, pisuṇāya vācāya paṭivirato hoti, pharusāya vācāya paṭivirato hoti, samphappalāpā paṭivirato hoti, anabhijjhālu hoti, abyāpannacitto hoti, sammādiṭṭhi hoti. Tasmā ‘na uccākulīnatā pāpiyamso’ti vadāmi.

439. “Ulāravaṇṇopī hi, brāhmaṇa...pe... ulārabhogopī hi, brāhmaṇa, idhekacco pāṇātipātī hoti... pe... micchādiṭṭhi hoti. Tasmā ‘na ulārabhogatā seyyamso’ti vadāmi. Ulārabhogopī hi, brāhmaṇa, idhekacco pāṇātipātā paṭivirato hoti...pe... sammādiṭṭhi hoti. Tasmā ‘na ulārabhogatā pāpiyamso’ti vadāmi. Nāham, brāhmaṇa, ‘sabbam paricaritabba’nti vadāmi, na panāham, brāhmaṇa, ‘sabbam na paricaritabba’nti vadāmi. Yaṁ hissa, brāhmaṇa, paricarato pāricariyāhetu saddhā vaḍḍhati, sīlam vaḍḍhati, sutam vaḍḍhati, cāgo vaḍḍhati, **paññā vaḍḍhati**, tamahaṁ ‘paricaritabba’nti (vadāmi. Yaṁ hissa, brāhmaṇa, paricarato pāricariyāhetu na saddhā vaḍḍhati, na sīlam vaḍḍhati, na sutam vaḍḍhati, na cāgo vaḍḍhati, na paññā vaḍḍhati, nāham tam ‘paricaritabba’nti) [() etthantare pāṭho sī. syā. kam. pī. potthakesu natthi] vadāmī”ti.

440. Evaṁ vutte, esukārī brāhmaṇo bhagavantaṁ etadavoca – “brāhmaṇā, bho gotama, cattāri dhanāni paññapenti – brāhmaṇassa sandhanam paññapenti, khattiyassa sandhanam paññapenti, vessassa sandhanam paññapenti, suddassa sandhanam paññapenti. Tatridam, bho gotama, brāhmaṇā brāhmaṇassa sandhanam paññapenti bhikkhācariyam; bhikkhācariyañca pana brāhmaṇo sandhanam atimaññamāno akiccakārī hoti gopova adinnam ādiyamānoti. Idam kho, bho gotama, brāhmaṇā brāhmaṇassa sandhanam paññapenti. Tatridam, bho gotama, brāhmaṇā khattiyassa sandhanam paññapenti dhanukalāpam; dhanukalāpañca pana khattiyo sandhanam atimaññamāno akiccakārī hoti gopova adinnam ādiyamānoti. Idam kho, bho gotama, brāhmaṇā khattiyassa sandhanam paññapenti. Tatridam, bho gotama, brāhmaṇā vessassa sandhanam paññapenti kasigorakkham; kasigorakkhañca pana vesso sandhanam atimaññamāno akiccakārī hoti gopova adinnam ādiyamānoti. Idam kho, bho gotama, brāhmaṇā vessassa sandhanam paññapenti. Tatridam, bho gotama, brāhmaṇā suddassa sandhanam paññapenti asitabyābhāṅgiṁ; asitabyābhāṅgiñca pana suddo sandhanam atimaññamāno akiccakārī hoti gopova adinnam ādiyamānoti. Idam kho, bho gotama, brāhmaṇā suddassa sandhanam paññapenti. Brāhmaṇā, bho gotama, imāni cattāri dhanāni paññapenti. Idha bhavam gotamo kimāhā”ti?

441. “Kim pana, brāhmaṇa, sabbo loko brāhmaṇānam etadabbhanujānāti – ‘imāni cattāri dhanāni paññapentū’”ti? “No hidam, bho gotama”. “Seyyathāpi, brāhmaṇa, puriso daliddo assako anālhiyo. Tassa akāmassa bilam olaggeyyum – ‘idam te, ambho purisa, māmsam khāditabbam, mūlañca anuppadātabba’nti. Evameva kho, brāhmaṇa, brāhmaṇā appaṭīññāya tesam samaṇabrāhmaṇānam, atha ca panimāni cattāri dhanāni paññapenti. Ariyam kho aham, brāhmaṇa, lokuttaram dhammaṁ purisassa sandhanam paññapemi. Porāṇam kho panassa mātāpettikam kulavamsam anussarato yattha yatheva attabhāvassa abhinibbatti hoti tena teneva saṅkhyam gacchati. Khattiyakule ce attabhāvassa abhinibbatti hoti ‘khattiyo’tveva saṅkhyam gacchati; brāhmaṇakule ce attabhāvassa abhinibbatti hoti ‘brāhmaṇo’tveva saṅkhyam gacchati; vessakule ce attabhāvassa abhinibbatti hoti ‘vesso’tveva saṅkhyam gacchati; suddakule ce attabhāvassa abhinibbatti hoti ‘suddo’tveva saṅkhyam gacchati. Seyyathāpi, brāhmaṇa, yamyadeva paccayam paṭicca aggi jalati tena teneva saṅkhyam gacchati. Kaṭṭhañce paṭicca aggi jalati ‘kaṭṭhaggi’tveva saṅkhyam gacchati; sakalikañce paṭicca aggi jalati ‘sakalikaggi’tveva saṅkhyam gacchati; tiṇañce paṭicca aggi jalati ‘tiṇagga’tveva saṅkhyam gacchati; gomayañce paṭicca aggi jalati ‘gomayaggi’tveva saṅkhyam gacchati. Evameva kho aham, brāhmaṇa,

ariyam lokuttaram dhammam purisassa sandhanam paññapemi. Porāṇam kho panassa mātāpettikam kulavāmsam anussarato yattha yatheva attabhāvassa abhinibbatti hoti tena teneva saṅkhyam gacchati.

“Khattiyakule ce attabhāvassa abhinibbatti hoti ‘khattiyo’tveva saṅkhyam gacchati; brāhmaṇakule ce attabhāvassa abhinibbatti hoti ‘brāhmaṇo’tveva saṅkhyam gacchati; vessakule ce attabhāvassa abhinibbatti hoti ‘vesso’tveva saṅkhyam gacchati; suddakule ce attabhāvassa abhinibbatti hoti ‘suddo’tveva saṅkhyam gacchati.

“Khattiyakulā cepi, brāhmaṇa, agārasmā anagāriyam pabbajito hoti, so ca tathāgatappaveditam dhammadvinayam āgamma pāṇātipātā paṭivirato hoti, adinnādānā paṭivirato hoti, abrahmacariyā paṭivirato hoti, musāvādā paṭivirato hoti, pisuṇāya vācāya paṭivirato hoti, pharusāya vācāya paṭivirato hoti, samphappalāpā paṭivirato hoti, anabhijjhālu hoti, abyāpannacitto hoti, sammādiṭṭhi hoti, ārādhako hoti nāyam dhammam kusalam.

“Brāhmaṇakulā cepi, brāhmaṇa, agārasmā anagāriyam pabbajito hoti, so ca tathāgatappaveditam dhammadvinayam āgamma pāṇātipātā paṭivirato hoti...pe... sammādiṭṭhi hoti, ārādhako hoti nāyam dhammam kusalam.

“Vessakulā cepi, brāhmaṇa, agārasmā anagāriyam pabbajito hoti, so ca tathāgatappaveditam dhammadvinayam āgamma pāṇātipātā paṭivirato hoti...pe... sammādiṭṭhi hoti, ārādhako hoti nāyam dhammam kusalam.

“Suddakulā cepi, brāhmaṇa, agārasmā anagāriyam pabbajito hoti, so ca tathāgatappaveditam dhammadvinayam āgamma pāṇātipātā paṭivirato hoti...pe... sammādiṭṭhi hoti, ārādhako hoti nāyam dhammam kusalam.

442. “Tam kiṁ maññasi, brāhmaṇa, brāhmaṇova nu kho pahoti asmiṁ padese averam abyābajjhām mettacittam bhāvetum, no khattiyo no vesso no suddo”ti? “No hidam, bho gotama. Khattiyopi hi, bho gotama, pahoti asmiṁ padese averam abyābajjhām mettacittam bhāvetum; brāhmaṇopi hi, bho gotama... vessopi hi, bho gotama... suddopi hi, bho gotama... sabbehi hi, bho gotama, cattāro vaṇṇā pahonti asmiṁ padese averam abyābajjhām mettacittam bhāvetu”nti. “Evameva kho, brāhmaṇa, khattiyakulā cepi agārasmā anagāriyam pabbajito hoti, so ca tathāgatappaveditam dhammadvinayam āgamma pāṇātipātā paṭivirato hoti...pe... sammādiṭṭhi hoti, ārādhako hoti nāyam dhammam kusalam.

“Brāhmaṇakulā cepi, brāhmaṇa... vessakulā cepi, brāhmaṇa... suddakulā cepi, brāhmaṇa, agārasmā anagāriyam pabbajito hoti, so ca tathāgatappaveditam dhammadvinayam āgamma pāṇātipātā paṭivirato hoti...pe... sammādiṭṭhi hoti, ārādhako hoti nāyam dhammam kusalam.

443. “Tam kiṁ maññasi, brāhmaṇa, brāhmaṇova nu kho pahoti sottisināniṁ ādāya nadīm gantvā rajojallam pavāhetum, no khattiyo no vesso no suddo”ti? “No hidam, bho gotama. Khattiyopi hi, bho gotama, pahoti sottisināniṁ ādāya nadīm gantvā rajojallam pavāhetum; brāhmaṇopi hi, bho gotama... vessopi hi, bho gotama ... suddopi hi, bho gotama... sabbehi hi, bho gotama, cattāro vaṇṇā pahonti sottisināniṁ ādāya nadīm gantvā rajojallam pavāhetu”nti. “Evameva kho, brāhmaṇa, khattiyakulā cepi agārasmā anagāriyam pabbajito hoti, so ca tathāgatappaveditam dhammadvinayam āgamma pāṇātipātā paṭivirato hoti...pe... sammādiṭṭhi hoti, ārādhako hoti nāyam dhammam kusalam.

“Brāhmaṇakulā cepi, brāhmaṇa... vessakulā cepi, brāhmaṇa... suddakulā cepi, brāhmaṇa, agārasmā anagāriyam pabbajito hoti, so ca tathāgatappaveditam dhammadvinayam āgamma pāṇātipātā paṭivirato hoti...pe... sammādiṭṭhi hoti, ārādhako hoti nāyam dhammam kusalam.

444. “Tam kiṁ maññasi, brāhmaṇa, idha rājā khattiyo muddhāvasitto nānājaccānam purisānam

purisatasatam sannipāteyya – ‘āyantu bhonto ye tattha khattiyakulā brāhmaṇakulā rājaññakulā uppannā sākassa vā sālassa vā salaṭassa vā candanassa vā padumakassa vā uttarāraṇīm ādāya aggim abhinibbattentu, tejo pātukarontu; āyantu pana bhonto ye tattha caṇḍalakulā nesādakulā venakulā rathakārakulā pukkusakulā uppannā sāpānadoṇiyā vā sūkaradoṇiyā vā rajakadoṇiyā vā eraṇḍakaṭṭhassa vā uttarāraṇīm ādāya aggim abhinibbattentu, tejo pātukarontū’’ti?

“Tam kiṁ maññasi, brāhmaṇa, yo evam̄ nu kho so khattiyakulā brāhmaṇakulā rājaññakulā uppannehi sākassa vā sālassa vā salaṭassa vā candanassa vā padumakassa vā uttarāraṇīm ādāya aggi abhinibbatto tejo pātukato so eva nu khvāssa aggi accimā ceva vaṇṇavā ca pabhassaro ca tena ca sakkā agginā aggikaraṇiyam kātum; yo pana so caṇḍalakulā nesādakulā venakulā rathakārakulā pukkusakulā uppannehi sāpānadoṇiyā vā sūkaradoṇiyā vā rajakadoṇiyā vā eraṇḍakaṭṭhassa vā uttarāraṇīm ādāya aggi abhinibbatto tejo pātukato svāssa aggi na ceva accimā na ca vannavā na ca pabhassaro na ca tena sakkā agginā aggikaraṇiyam kātu”nti? “No hidam̄, bho gotama. Yopi hi so, bho gotama, khattiyakulā brāhmaṇakulā rājaññakulā uppannehi sākassa vā sālassa vā salaṭassa vā candanassa vā padumakassa vā uttarāraṇīm ādāya aggi abhinibbatto tejo pātukato svāssa aggi accimā ceva vaṇṇavā ca pabhassaro ca tena ca sakkā agginā aggikaraṇiyam kātum; yopi so caṇḍalakulā nesādakulā venakulā rathakārakulā pukkusakulā uppannehi sāpānadoṇiyā vā sūkaradoṇiyā vā rajakadoṇiyā vā eraṇḍakaṭṭhassa vā uttarāraṇīm ādāya aggi abhinibbatto tejo pātukato svāssa aggi accimā ceva vaṇṇavā ca pabhassaro ca tena ca sakkā agginā aggikaraṇiyam kātum. Sabbopi hi, bho gotama, aggi accimā ceva vaṇṇavā ca pabhassaro ca sabbenapi sakkā agginā aggikaraṇiyam kātu”nti.

“Evameva kho, brāhmaṇa, khattiyakulā cepi agārasmā anagāriyam pabbajito hoti, so ca tathāgatappaveditam dhammavinayam āgamma pāṇātipāṭa paṭivirato hoti...pe... sammādiṭṭhi hoti, ārādhako hoti ñāyam dhammaṁ kusalaṁ. Brāhmaṇakulā cepi, brāhmaṇa... vessakulā cepi, brāhmaṇa... suddakulā cepi, brāhmaṇa, agārasmā anagāriyam pabbajito hoti, so ca tathāgatappaveditam dhammavinayam āgamma pāṇātipāṭa paṭivirato hoti, adinnādānā paṭivirato hoti, abrahmacariyā paṭivirato hoti, musāvādā paṭivirato hoti, pisuṇāya vācāya paṭivirato hoti, pharusāya vācāya paṭivirato hoti, samphappalāpā paṭivirato hoti, anabhijjhālu hoti, abyāpannacitto hoti, sammādiṭṭhi hoti, ārādhako hoti ñāyam dhammaṁ kusala”nti.

Evam̄ vutte, esukārī brāhmaṇo bhagavantam etadavoca – “abhippantam, bho gotama, abhippantam, bho gotama...pe... upāsakanam̄ maṇi bhavam̄ gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetam̄ saraṇam̄ gata”nti.

Esukārīsuttam niṭṭhitam chaṭṭham.

7. Dhanañjānisuttam

445. Evam̄ me sutam̄ – ekam̄ samayam̄ bhagavā rājagahe viharati veļuvane kalandakanivāpe. Tena kho pana samayena āyasmā sāriputto dakkhiṇāgirisim̄ cārikam̄ carati mahatā bhikkhusaṅghena saddhim̄. Atha kho aññataro bhikkhu rājagahe vassamvuṭṭho [vassamvuṭṭho (sī. syā. kam. pī.)] yena dakkhiṇāgiri yenāyasmā sāriputto tenupasānkami; upasānkamitvā āyasmatā sāriputtena saddhim̄ sammodi. Sammodaniyam katham̄ sāraṇiyam vītisāretvā ekamantam̄ nisīdi. Ekamantam̄ nisinnam̄ kho tam bhikkhum̄ āyasmā sāriputto etadavoca – “kaccāvuso, bhagavā arogo ca balavā cā”ti? “Arogo cāvuso, bhagavā balavā cā”ti. “Kacci panāvuso, bhikkhusaṅgho arogo ca balavā cā”ti? “Bhikkhusaṅgho kho, āvuso, arogo ca balavā cā”ti. “Ettha, āvuso, taṇḍulapālidvārāya dhanañjāni [dhanañjāni (sī. pī.)] nāma brāhmaṇo atthi. Kaccāvuso, dhanañjāni brāhmaṇo arogo ca balavā cā”ti? “Dhanañjānipi kho, āvuso, brāhmaṇo arogo ca balavā cā”ti. “Kacci panāvuso, dhanañjāni brāhmaṇo appamatto”ti? “Kuto panāvuso, dhanañjānissa brāhmaṇassa appamādo? Dhanañjāni, āvuso, brāhmaṇo rājānam̄ nissāya brāhmaṇagahapatike vilumpati, brāhmaṇagahapatike nissāya rājānam̄ vilumpati. Yāpissa bhariyā saddhā saddhakulā ānītā sāpi kālaṅkatā; aññāssa bhariyā assaddhā assaddhakulā ānītā”. “Dussutam̄ vatāvuso, assumha, dussutam̄ vatāvuso, assumha; ye mayam̄ dhanañjāni brāhmaṇam̄

pamattam assumha. Appeva ca nāma mayaṁ kadāci karahaci dhanañjāninā brāhmaṇena saddhiṁ samāgaccheyyāma, appeva nāma siyā kocideva kathāsallāpo”ti?

446. Atha kho āyasmā sāriputto dakkhiṇāgirismiṁ yathābhiraṇtaṁ viharitvā yena rājagahaṁ tena cārikam pakkāmi. Anupubbena cārikam caramāno yena rājagahaṁ tadavasari. Tatra sudam̄ āyasmā sāriputto rājagahe viharati veluvane kalandakanivāpe. Atha kho āyasmā sāriputto pubbañhasamayam nivāsetvā pattacīvaraṁdāya rājagahaṁ piṇḍāya pāvisi. Tena kho pana samayena dhanañjāni brāhmaṇo bahinagare gāvo goṭthe duhāpeti. Atha kho āyasmā sāriputto rājagahe piṇḍāya caritvā pacchābhuttam̄ piṇḍapātapaṭikkanto yena dhanañjāni brāhmaṇo tenupasaṅkami. Addasā kho dhanañjāni brāhmaṇo āyasmantaṁ sāriputtam̄ dūratova āgacchantaṁ. Disvāna yenāyasmā sāriputto tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā āyasmantaṁ sāriputtam̄ etadavoca – “ito, bho sāriputta, payo, pīyatam̄ tāva bhattassa kālo bhavissatī”ti. “Alam̄, brāhmaṇa. Kataṁ me ajja bhattakiccaṁ. Amukasmiṁ me rukkhamūle divāvihāro bhavissati. Tattha āgaccheyyāsī”ti. “Evam̄, bho”ti kho dhanañjāni brāhmaṇo āyasmato sāriputtassa paccassosi. Atha kho dhanañjāni brāhmaṇo pacchābhuttam̄ bhuttapātarāso yenāyasmā sāriputto tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā āyasmataṁ sāriputtena saddhiṁ sammodi. Sammodanīyam katham̄ sāraṇīyam vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnam̄ kho dhanañjānim brāhmaṇam̄ āyasmā sāriputto etadavoca – “kaccāsi, dhanañjāni, appamatto”ti? “Kuto, bho sāriputta, amhākaṁ appamādo yesam̄ no mātāpitaro posetabbā, puttadāro posetabbo, dāsakammakarā posetabbā, mittāmaccānam̄ mittāmaccakaraṇīyam kātabbam̄, nātisālohitānam̄ nātisālohitakaraṇīyam kātabbam̄, atithīnam atithikaraṇīyam kātabbam̄, pubbapetānam̄ pubbapetakaraṇīyam kātabbam̄, devatānam̄ devatākaraṇīyam kātabbam̄, rañño rājakaraṇīyam kātabbam̄, ayampi kāyo pīnetabbo brūhetabbo”ti?

447. “Tam̄ kiṁ maññasi, dhanañjāni, idhekacco mātāpitūnam̄ hetu adhammacārī visamacārī assa, tamenam̄ adhammacariyāvisamacariyāhetu nirayaṁ nirayapālā upakaḍḍheyum. Labheyya nu kho so ‘aham̄ kho mātāpitūnam̄ hetu adhammacārī visamacārī ahosim̄, mā maṁ nirayaṁ nirayapālā’ti, mātāpitaro vā panassa labheyyum ‘eso kho amhākaṁ hetu adhammacārī visamacārī ahosi, mā nam̄ nirayaṁ nirayapālā’”ti? “No hidam̄, bho sāriputta. Atha kho nam̄ vikkandantam̄yeva niraye nirayapālā pakkhipeyyum”.

“Tam̄ kiṁ maññasi, dhanañjāni, idhekacco puttadārassa hetu adhammacārī visamacārī assa, tamenam̄ adhammacariyāvisamacariyāhetu nirayaṁ nirayapālā upakaḍḍheyum. Labheyya nu kho so ‘aham̄ kho puttadārassa hetu adhammacārī visamacārī ahosim̄, mā maṁ nirayaṁ nirayapālā’ti, puttadāro vā panassa labheyyum ‘eso kho amhākaṁ hetu adhammacārī visamacārī ahosi mā nam̄ nirayaṁ nirayapālā’”ti? “No hidam̄, bho sāriputta. Atha kho nam̄ vikkandantam̄yeva niraye nirayapālā pakkhipeyyum”.

“Tam̄ kiṁ maññasi, dhanañjāni, idhekacco dāsakammakaporisassa hetu adhammacārī visamacārī assa, tamenam̄ adhammacariyāvisamacariyāhetu nirayaṁ nirayapālā upakaḍḍheyum. Labheyya nu kho so ‘aham̄ kho dāsakammakaporisassa hetu adhammacārī visamacārī ahosim̄, mā maṁ nirayaṁ nirayapālā’ti, dāsakammakaporisā vā panassa labheyyum ‘eso kho amhākaṁ hetu adhammacārī visamacārī ahosi, mā nam̄ nirayaṁ nirayapālā’”ti? “No hidam̄, bho sāriputta. Atha kho nam̄ vikkandantam̄yeva niraye nirayapālā pakkhipeyyum”.

“Tam̄ kiṁ maññasi, dhanañjāni, idhekacco nātisālohitānam̄ hetu adhammacārī visamacārī assa,

tamenam adhammacariyāvisamacariyāhetu nirayaṁ nirayapālā upakaḍḍheyum. Labheyya nu kho so ‘aham kho nātisālohitānam hetu adhammacārī visamacārī ahosiṁ, mā maṁ nirayaṁ nirayapālā’ti, nātisālohitā vā panassa labheyyum ‘eso kho amhākam hetu adhammacārī visamacārī ahosi, mā naṁ nirayaṁ nirayapālā’’ti? “No hidam, bho sāriputta. Atha kho naṁ vikkandantamyeva niraye nirayapālā pakkhipeyyum”.

“Tam kiṁ maññasi, dhanañjāni, idhekacco atithinam hetu adhammacārī visamacārī assa, tamenam adhammacariyāvisamacariyāhetu nirayaṁ nirayapālā upakaḍḍheyum. Labheyya nu kho so ‘aham kho atithinam hetu adhammacārī visamacārī ahosiṁ, mā maṁ nirayaṁ nirayapālā’ti, atithi vā panassa labheyyum ‘eso kho amhākam hetu adhammacārī visamacārī ahosi, mā naṁ nirayaṁ nirayapālā’’ti? “No hidam, bho sāriputta. Atha kho naṁ vikkandantamyeva niraye nirayapālā pakkhipeyyum”.

“Tam kiṁ maññasi, dhanañjāni, idhekacco pubbapetānam hetu adhammacārī visamacārī assa, tamenam adhammacariyāvisamacariyāhetu nirayaṁ nirayapālā upakaḍḍheyum. Labheyya nu kho so ‘aham kho pubbapetānam hetu adhammacārī visamacārī ahosiṁ, mā maṁ nirayaṁ nirayapālā’ti, pubbapetā vā panassa labheyyum ‘eso kho amhākam hetu adhammacārī visamacārī ahosi, mā naṁ nirayaṁ nirayapālā’’ti? “No hidam, bho sāriputta. Atha kho naṁ vikkandantamyeva niraye nirayapālā pakkhipeyyum”.

“Tam kiṁ maññasi, dhanañjāni, idhekacco devatānam hetu adhammacārī visamacārī assa, tamenam adhammacariyāvisamacariyāhetu nirayaṁ nirayapālā upakaḍḍheyum. Labheyya nu kho so ‘aham kho devatānam hetu adhammacārī visamacārī ahosiṁ, mā maṁ nirayaṁ nirayapālā’ti, devatā vā panassa labheyyum ‘eso kho amhākam hetu adhammacārī visamacārī ahosi, mā naṁ nirayaṁ nirayapālā’’ti? “No hidam, bho sāriputta. Atha kho naṁ vikkandantamyeva niraye nirayapālā pakkhipeyyum”.

“Tam kiṁ maññasi, dhanañjāni, idhekacco rañño hetu adhammacārī visamacārī assa, tamenam adhammacariyāvisamacariyāhetu nirayaṁ nirayapālā upakaḍḍheyum. Labheyya nu kho so ‘aham kho rañño hetu adhammacārī visamacārī ahosiṁ, mā maṁ nirayaṁ nirayapālā’ti, rājā vā panassa labheyya ‘eso kho amhākam hetu adhammacārī visamacārī ahosi, mā naṁ nirayaṁ nirayapālā’’ti? “No hidam, bho sāriputta. Atha kho naṁ vikkandantamyeva niraye nirayapālā pakkhipeyyum”.

“Tam kiṁ maññasi, dhanañjāni, idhekacco kāyassa pīṭanāhetu brūhanāhetu adhammacārī visamacārī assa, tamenam adhammacariyāvisamacariyāhetu nirayaṁ nirayapālā upakaḍḍheyum. Labheyya nu kho so ‘aham kho kāyassa pīṭanāhetu brūhanāhetu adhammacārī visamacārī ahosiṁ, mā maṁ nirayaṁ nirayapālā’ti, pare vā panassa labheyyum ‘eso kho kāyassa pīṭanāhetu brūhanāhetu adhammacārī visamacārī ahosi, mā naṁ nirayaṁ nirayapālā’’ti? “No hidam, bho sāriputta. Atha kho naṁ vikkandantamyeva niraye nirayapālā pakkhipeyyum”.

448. “Tam kiṁ maññasi, dhanañjāni, yo vā mātāpitūnam hetu adhammacārī visamacārī assa, yo vā mātāpitūnam hetu dhammacārī samacārī assa; katamam seyyo”ti? “Yo hi, bho sāriputta, mātāpitūnam hetu adhammacārī visamacārī assa, na tam seyyo; yo ca kho, bho sāriputta, mātāpitūnam hetu dhammacārī samacārī assa, tadevettha seyyo. Adhammacariyāvisamacariyāhi, bho sāriputta, dhammacariyāsamacariyā seyyo”ti. “Atthi kho, dhanañjāni, aññesam hetukā dhammikā kammantā, yehi sakkā mātāpitaro ceva posetum, na ca pāpakammaṁ kātum, puññañca paṭipadām paṭipajjitum.

“Tam kiṁ maññasi, dhanañjāni, yo vā puttadārassa hetu adhammacārī visamacārī assa, yo vā puttadārassa hetu dhammacārī samacārī assa; katamam seyyo”ti? “Yo hi, bho sāriputta, puttadārassa hetu adhammacārī visamacārī assa, na tam seyyo; yo ca kho, bho sāriputta, puttadārassa hetu dhammacārī samacārī assa, tadevettha seyyo. Adhammacariyāvisamacariyāhi, bho sāriputta, dhammacariyāsamacariyā seyyo”ti. “Atthi kho, dhanañjāni, aññesam hetukā dhammikā kammantā yehi

sakkā puttadārañceva posetum, na ca pāpakammam kātum, puññañca pañipadam pañipajjitum.

“Tam kiṁ maññasi, dhanañjāni, yo vā dāsakammakaraporisassa hetu adhammacārī visamacārī assa, yo vā dāsakammakaraporisassa hetu dhammacārī samacārī assa; katamañ seyyo”ti? “Yo hi, bho sāriputta, dāsakammakaraporisassa hetu adhammacārī visamacārī assa, na tam seyyo; yo ca kho, bho sāriputta, dāsakammakaraporisassa hetu dhammacārī samacārī assa, tadevettha seyyo.

Adhammacariyāvisamacariyāhi, bho sāriputta, dhammacariyāsamacariyā seyyo”ti. “Atthi kho, dhanañjāni, aññesam hetukā dhammikā kammantā, yehi sakkā dāsakammakaraporise ceva posetum, na ca pāpakammam kātum, puññañca pañipadam pañipajjitum.

“Tam kiṁ maññasi, dhanañjāni, yo vā mittāmaccānañ hetu adhammacārī visamacārī assa, yo vā mittāmaccānañ hetu dhammacārī samacārī assa; katamañ seyyo”ti? “Yo hi, bho sāriputta, mittāmaccānañ hetu adhammacārī visamacārī assa, na tam seyyo; yo ca kho, bho sāriputta, mittāmaccānañ hetu dhammacārī samacārī assa, tadevettha seyyo. Adhammacariyāvisamacariyāhi, bho sāriputta, dhammacariyāsamacariyā seyyo”ti. “Atthi kho, dhanañjāni, aññesam hetukā dhammikā kammantā, yehi sakkā mittāmaccānañceva mittāmaccakaraṇīyañ kātum, na ca pāpakammam kātum, puññañca pañipadam pañipajjitum.

“Tam kiṁ maññasi, dhanañjāni, yo vā nātisālohitānañ hetu adhammacārī visamacārī assa, yo vā nātisālohitānañ hetu dhammacārī samacārī assa; katamañ seyyo”ti? “Yo hi, bho sāriputta, nātisālohitānañ hetu adhammacārī visamacārī assa, na tam seyyo; yo ca kho, bho sāriputta, nātisālohitānañ hetu dhammacārī samacārī assa, tadevettha seyyo. Adhammacariyāvisamacariyāhi, bho sāriputta, dhammacariyāsamacariyā seyyo”ti. “Atthi kho, dhanañjāni, aññesam hetukā dhammikā kammantā, yehi sakkā nātisālohitānañceva nātisālohitakaraṇīyañ kātum, na ca pāpakammam kātum, puññañca pañipadam pañipajjitum.

“Tam kiṁ maññasi, dhanañjāni, yo vā atithīnañ hetu adhammacārī visamacārī assa, yo vā atithīnañ hetu dhammacārī samacārī assa; katamañ seyyo”ti? “Yo hi, bho sāriputta, atithīnañ hetu adhammacārī visamacārī assa, na tam seyyo; yo ca kho, bho sāriputta, atithīnañ hetu dhammacārī samacārī assa, tadevettha seyyo. Adhammacariyāvisamacariyāhi, bho sāriputta, dhammacariyāsamacariyā seyyo”ti. “Atthi kho, dhanañjāni, aññesam hetukā dhammikā kammantā, yehi sakkā atithīnañceva atithikaraṇīyañ kātum, na ca pāpakammam kātum, puññañca pañipadam pañipajjitum.

“Tam kiṁ maññasi, dhanañjāni, yo vā pubbapetānañ hetu adhammacārī visamacārī assa, yo vā pubbapetānañ hetu dhammacārī samacārī assa; katamañ seyyo”ti? “Yo hi, bho sāriputta, pubbapetānañ hetu adhammacārī visamacārī assa, na tam seyyo; yo ca kho, bho sāriputta, pubbapetānañ hetu dhammacārī samacārī assa, tadevettha seyyo. Adhammacariyāvisamacariyāhi, bho sāriputta, dhammacariyāsamacariyā seyyo”ti. “Atthi kho, dhanañjāni, aññesam hetukā dhammikā kammantā, yehi sakkā pubbapetānañceva pubbapetakaraṇīyañ kātum, na ca pāpakammam kātum, puññañca pañipadam pañipajjitum.

“Tam kiṁ maññasi, dhanañjāni, yo vā devatānañ hetu adhammacārī visamacārī assa, yo vā devatānañ hetu dhammacārī samacārī assa; katamañ seyyo”ti? “Yo hi, bho sāriputta, devatānañ hetu adhammacārī visamacārī assa, na tam seyyo; yo ca kho, bho sāriputta, devatānañ hetu dhammacārī samacārī assa, tadevettha seyyo. Adhammacariyāvisamacariyāhi, bho sāriputta, dhammacariyāsamacariyā seyyo”ti. “Atthi kho, dhanañjāni, aññesam hetukā dhammikā kammantā, yehi sakkā devatānañceva devatākaraṇīyañ kātum, na ca pāpakammam kātum, puññañca pañipadam pañipajjitum.

“Tam kiṁ maññasi, dhanañjāni, yo vā rañño hetu adhammacārī visamacārī assa, yo vā rañño hetu

dhammacārī samacārī assa; katamam seyyo”ti? “Yo hi, bho sāriputta, rañño hetu adhammacārī visamacārī assa, na tam seyyo; yo ca kho, bho sāriputta, rañño hetu dhammacārī samacārī assa, tadevettha seyyo. Adhammacariyāvisamacariyāhi, bho sāriputta, dhammacariyāsamacariyā seyyo”ti. “Atthi kho, dhanañjāni, aññesam hetukā dhammadikā kammantā, yehi sakkā rañño ceva rājakaraṇyam kātum, na ca pāpakammañ kātum, puññañca paṭipadam paṭipajjitum.

“Tam kiñ maññasi, dhanañjāni, yo vā kāyassa pīñanāhetu brūhanāhetu adhammacārī visamacārī assa, yo vā kāyassa pīñanāhetu brūhanāhetu dhammacārī samacārī assa; katamam seyyo”ti? “Yo hi, bho sāriputta, kāyassa pīñanāhetu brūhanāhetu adhammacārī visamacārī assa, na tam seyyo; yo ca kho, bho sāriputta, kāyassa pīñanāhetu brūhanāhetu dhammacārī samacārī assa, tadevettha seyyo. Adhammacariyāvisamacariyāhi, bho sāriputta, dhammacariyāsamacariyā seyyo”ti. “Atthi kho, dhanañjāni, aññesam hetukā dhammadikā kammantā, yehi sakkā kāyañceva pīñetum brūhetum, na ca pāpakammañ kātum, puññañca paṭipadam paṭipajjitu”nti.

449. Atha kho dhanañjāni brāhmaṇo āyasmato sāriputtassa bhāsitam abhinanditvā anumoditvā uṭṭhayāsanā pakkāmi. Atha kho dhanañjāni brāhmaṇo aparena samayena ābādhiko ahosi dukkhito bālhagilāno. Atha kho dhanañjāni brāhmaṇo aññataram purisam āmantesi – ‘ehi tvam, ambho purisa, yena bhagavā tenupasañkama; upasañkamitvā mama vacanena bhagavato pāde sirasā vandāhi – ‘dhanañjāni, bhante, brāhmaṇo ābādhiko dukkhito bālhagilāno. So bhagavato pāde sirasā vandatī’ti. Yena cāyasmā sāriputto tenupasañkama; upasañkamitvā mama vacanena āyasmato sāriputtassa pāde sirasā vandāhi – ‘dhanañjāni, bhante, brāhmaṇo ābādhiko dukkhito bālhagilāno. So āyasmato sāriputtassa pāde sirasā vandatī’ti. Evañca vadēhi – ‘sādhu kira, bhante, āyasmā sāriputto yena dhanañjānissa brāhmaṇassa nivesanam tenupasañkamatu anukampam upādāyā”ti. “Evañ, bhante”ti kho so puriso dhanañjānissa brāhmaṇassa paṭissutvā yena bhagavā tenupasañkami; upasañkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinno kho so puriso bhagavantam etadavoca – “dhanañjāni, bhante, brāhmaṇo ābādhiko dukkhito bālhagilāno. So bhagavato pāde sirasā vandatī”ti. Yena cāyasmā sāriputto tenupasañkami; upasañkamitvā āyasmantam sāriputtam abhivādetvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinno kho so puriso āyasmantam sāriputtam etadavoca – “dhanañjāni, bhante, brāhmaṇo ābādhiko dukkhito bālhagilāno. So āyasmato sāriputtassa pāde sirasā vandati, evañca vadeti – ‘sādhu kira, bhante, āyasmā sāriputto yena dhanañjānissa brāhmaṇassa nivesanam tenupasañkamatu anukampam upādāyā”ti. Adhivāsesi kho āyasmā sāriputto tuṇhībhāvena.

450. Atha kho āyasmā sāriputto nivāsetvā pattacīvaramādāya yena dhanañjānissa brāhmaṇassa nivesanam tenupasañkami; upasañkamitvā paññatte āsane nisīdi. Nisajja kho āyasmā sāriputto dhanañjānim brāhmaṇam etadavoca – ‘kacci te, dhanañjāni, khamanīyam, kacci yāpanīyam? Kacci dukkhā vedanā paṭikkamanti, no abhikkamanti? Patikkamosānam paññāyati, no abhikkamo”ti? “Na me, bho sāriputta, khamanīyam na yāpanīyam. Bālhā me dukkhā vedanā abhikkamanti, no paṭikkamanti. Abhikkamosānam paññāyati, no paṭikkamo. Seyyathāpi, bho sāriputta, balavā puriso tiñhena sikharena muddhani [muddhānam (sī. syā. kam. pī.)] abhimattheyya; evameva kho, bho sāriputta, adhimattā vātā muddhani ca ühananti. Na me, bho sāriputta, khamanīyam, na yāpanīyam. Bālhā me dukkhā vedanā abhikkamanti, no paṭikkamanti. Abhikkamosānam paññāyati, no paṭikkamo. Seyyathāpi, bho sāriputta, balavā puriso dalhena varattakkhañdena [varattabandhanena (sī. pī.)] sīse sīsaveñham dadeyya; evameva kho, bho sāriputta, adhimattā sīse sīsavedanā. Na me, bho sāriputta, khamanīyam na yāpanīyam. Bālhā me dukkhā vedanā abhikkamanti, no paṭikkamanti. Abhikkamosānam paññāyati, no paṭikkamo. Seyyathāpi, bho sāriputta, dakkho goghātako vā goghātakantevāsī vā tiñhena govikantanena kucchim parikanteyya; evameva kho, bho sāriputta, adhimattā vātā kucchim parikantanti. Na me, bho sāriputta, khamanīyam, na yāpanīyam. Bālhā me dukkhā vedanā abhikkamanti, no paṭikkamanti. Abhikkamosānam paññāyati, no paṭikkamo. Seyyathāpi, bho sāriputta, dve balavanto purisā dubbalataram purisam nānābāhāsu gahetvā aṅgārakāsuyā santāpeyyum samparitāpeyyum; evameva kho, bho sāriputta, adhimatto kāyasmim dāho. Na me, bho sāriputta, khamanīyam na yāpanīyam. Bālhā me dukkhā vedanā abhikkamanti, no paṭikkamanti. Abhikkamosānam paññāyati, no paṭikkamo”ti.

451. “Tam kiṁ maññasi, dhanañjāni, katamam̄ seyyo – nirayo vā tiracchānayoni vā”ti? “Nirayā, bho sāriputta, tiracchānayoni seyyo”ti. “Tam kiṁ maññasi, dhanañjāni, katamam̄ seyyo – tiracchānayoni vā pettivisayo vā”ti? “Tiracchānayoniyā, bho sāriputta, pettivisayo seyyo”ti. “Tam kiṁ maññasi, dhanañjāni, katamam̄ seyyo – pettivisayo vā manussā vā”ti? “Pettivisayā, bho sāriputta, manussā seyyo”ti. “Tam kiṁ maññasi, dhanañjāni, katamam̄ seyyo – manussā vā cātumahārājikā [cātumahārājikā (sī. syā. kam. pī.)] vā devā”ti? “Manussehi, bho sāriputta, cātumahārājikā devā seyyo”ti. “Tam kiṁ maññasi, dhanañjāni, katamam̄ seyyo – cātumahārājikā vā devā tāvatiṁsā vā devā”ti? “Cātumahārājikehi, bho sāriputta, devehi tāvatiṁsā devā seyyo”ti. “Tam kiṁ maññasi, dhanañjāni, katamam̄ seyyo – tāvatiṁsā vā devā yāmā vā devā”ti? “Tāvatiṁsehi, bho sāriputta, devehi yāmā devā seyyo”ti. “Tam kiṁ maññasi, dhanañjāni, katamam̄ seyyo – yāmā vā devā tusitā vā devā”ti? “Yāmehi, bho sāriputta, devehi tusitā devā seyyo”ti. “Tam kiṁ maññasi, dhanañjāni, katamam̄ seyyo – tusitā vā devā nimmānaratī vā devā”ti? “Tusitehi, bho sāriputta, devehi nimmānaratī devā seyyo”ti. “Tam kiṁ maññasi, dhanañjāni, katamam̄ seyyo – nimmānaratī vā devā paranimmitavasavattī vā devā”ti? “Nimmānaratīhi, bho sāriputta, devehi paranimmitavasavattī devā seyyo”ti. “Tam kiṁ maññasi, dhanañjāni, katamam̄ seyyo paranimmitavasavattī vā devā brahmaloko vā”ti? “Brahmaloko’ti [bhavaṁ sāriputto āhāti, katamam̄ sāriputto āha brahmalokoti. (ka.)] – bhavaṁ sāriputto āha; ‘brahmaloko’ti – bhavaṁ sāriputto āhā”ti [bhavaṁ sāriputto āhāti, katamam̄ sāriputto āha brahmalokoti. (ka.)].

Atha kho āyasmato sāriputtassa etadahosi – “ime kho brāhmaṇā brahmalokādhimuttā. Yaṁnūnāham̄ dhanañjānissa brāhmaṇassa brahmānam̄ sahabyatāya maggam̄ deseyya”nti. “Brahmānam̄ te, dhanañjāni, sahabyatāya maggam̄ desessāmi; tam̄ sunāhi, sādhukam̄ manasi karohi, bhāsissāmī”ti. “Evam̄, bho”ti kho dhanañjāni brāhmaṇo āyasmato sāriputtassa paccassosi. Āyasmā sāriputto etadavoca – “katamo ca, dhanañjāni, brahmānam̄ sahabyatāya maggo? Idha, dhanañjāni, bhikkhu mettāsaṅgatena cetasā ekam̄ disam̄ pharitvā viharati, tathā dutiyam̄, tathā tatiyam̄, tathā catuttham̄; iti uddhamadho tiriyam̄ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantam̄ lokam̄ mettāsaṅgatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyābajjhena pharitvā viharati. Ayaṁ kho, dhanañjāni, brahmānam̄ sahabyatāya maggo”ti. Atha kho āyasmā sāriputto dhanañjāniṁ brāhmaṇam̄ sati uttarikaraṇīye hīne brahmaloke patiṭṭhāpetvā uṭṭhāyāsanā pakkanto”ti. Atha kho āyasmā sāriputto dhammaṁ sahabyatāya maggo”ti. Tena hi, bho sāriputta, mama vacanena bhagavato pāde sirasā vandāhi – ‘dhanañjāni, bhante, brāhmaṇo ābādhiko dukkhito bālhagilāno. So bhagavato pāde sirasā vandatī’ti. Atha kho āyasmā sāriputto dhanañjāniṁ brāhmaṇam̄ sati uttarikaraṇīye hīne brahmaloke patiṭṭhāpetvā uṭṭhāyāsanā pakkanto”ti? “Mayham̄ kho, bhante, evam̄ ahosi – ‘ime kho brāhmaṇā brahmalokādhimuttā, yaṁnūnāham̄ dhanañjānissa brāhmaṇassa brahmānam̄ sahabyatāya maggam̄ deseyya’nti. “Kālāṅkatoca [kālāṅkatova (syā. kam. ka.)], sāriputta, dhanañjāni brāhmaṇo, brahmalokañca upapanno”ti.

452. “Puna caparam̄, dhanañjāni, bhikkhu karuṇāsaṅgatena cetasā...pe... muditāsaṅgatena cetasā... upekkhāsaṅgatena cetasā ekam̄ disam̄ pharitvā viharati, tathā dutiyam̄, tathā tatiyam̄, tathā catuttham̄; iti uddhamadho tiriyam̄ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantam̄ lokam̄ upekkhāsaṅgatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyābajjhena pharitvā viharati. Ayaṁ kho, dhanañjāni, brahmānam̄ sahabyatāya maggo”ti. Tena hi, bho sāriputta, mama vacanena bhagavato pāde sirasā vandāhi – ‘dhanañjāni, bhante, brāhmaṇo ābādhiko dukkhito bālhagilāno. So bhagavato pāde sirasā vandatī’ti. Atha kho āyasmā sāriputto dhanañjāniṁ brāhmaṇam̄ sati uttarikaraṇīye hīne brahmaloke patiṭṭhāpetvā uṭṭhāyāsanā pakkanto”ti. “Kim pana tvam̄ sāriputta dhanañjāniṁ brāhmaṇam̄ sati uttarikaraṇīye hīne brahmaloke patiṭṭhāpetvā uṭṭhāyāsanā pakkanto”ti? “Mayham̄ kho, bhante, evam̄ ahosi – ‘ime kho brāhmaṇā brahmalokādhimuttā, yaṁnūnāham̄ dhanañjānissa brāhmaṇassa brahmānam̄ sahabyatāya maggam̄ deseyya’nti. “Kālāṅkatoca [kālāṅkatova (syā. kam. ka.)], sāriputta, dhanañjāni brāhmaṇo, brahmalokañca upapanno”ti.

Dhanañjānisuttam̄ niṭṭhitam̄ sattamam̄.

8. Vāsetṭhasuttam

454. Evaṁ me sutam – ekam samayam bhagavā icchānaṅgale [icchānaṅkale (sī. pī.)] viharati icchānaṅgalavanasaṇḍe. Tena kho pana samayena sambahulā abhiññatā abhiññatā brāhmaṇamahāsālā icchānaṅgale paṭivasantī, seyyathidam – caṅkī brāhmaṇo, tārukko brāhmaṇo, pokkharasāti brāhmaṇo, jāṇussoṇī [jāṇussoṇī (pī), jāṇusonī (ka.)] brāhmaṇo, todeyyo brāhmaṇo, aññe ca abhiññatā abhiññatā brāhmaṇamahāsālā. Atha kho vāsetṭhabhāradvājānam māṇavānam jaṅghāvihāram anucaṅkamantānam anuvicarantānam [anucaṅkamamānānam anuvicaramānānam (sī. pī.)] ayamantarākathā udapādi – “kathaṁ, bho, brāhmaṇo hotī”ti? Bhāradvājo māṇavo evamāha – “yato kho, bho, ubhato sujāto mātito ca pitito ca saṃsuddhagahaṇiko yāva sattamā pitāmahayugā akkhitto anupakkuttho jātivādena – ettāvatā kho, bho, brāhmaṇo hotī”ti. Vāsetṭho māṇavo evamāha – “yato kho, bho, sīlavā ca hoti vattasampanno [vatasampanno (pī.)] ca – ettāvatā kho, bho, brāhmaṇo hotī”ti. Neva kho asakkhi bhāradvājo māṇavo vāsetṭham māṇavām saññāpetum, na pana asakkhi vāsetṭho māṇavo bhāradvājam māṇavām saññāpetum. Atha kho vāsetṭho māṇavo bhāradvājam māṇavām āmantesi – “ayaṁ kho, bho bhāradvāja, samaṇo gotamo sakyaputto sakyakulā pabbajito icchānaṅgale viharati icchānaṅgalavanasaṇḍe. Tam kho pana bhavantam gotamām evam kalyāṇo kittisaddo abbhuggato – ‘itipi so bhagavā arahaṁ sammāsambuddho vijjācaranāsampanno sugato lokavidū anuttaro purisadammasārathi satthā devamanussānam buddho bhagavā’ti. Āyāma, bho bhāradvāja, yena samaṇo gotamo tenupasaṅkamissāma; upasaṅkamityā samaṇām gotamām etamattham pucchissāma. Yathā no samaṇo gotamo byākarissati tathā nam dhāressāmā”ti. “Evaṁ, bho”ti kho bhāradvājo māṇavo vāsetṭhassa māṇavassa paccassosi.

455. Atha kho vāsetṭhabhāradvājā māṇavā yena bhagavā tenupasaṅkamim̄su; upasaṅkamitvā bhagavatā saddhiṁ sammodim̄su. Sammodanīyām kathaṁ sāraṇīyām vītisāretvā ekamantam nisīdim̄su. Ekamantam nisinno kho vāsetṭho māṇavo bhagavantam gāthāhi ajjhabhāsi –

“Anuññātapaṭiññatā, tevijjā mayamasmubho;
Ahaṁ pokkharasātissa, tārukkhassāyām māṇavo.

“Tevijjānam yadakkhātam, tatra kevalinosmase;
Padakasmā veyyākaraṇā [no byākaraṇā (syā. kam. ka.)], jappe ācariyasādisā;
Tesam no jātivādasmim, vivādo atthi gotama.

“Jātiyā brāhmaṇo hoti, bhāradvājo iti bhāsatī;
Ahañca kammunā [kammanā (sī. pī.)] brūmi, evam jānāhi cakkhuma.

“Te na sakkomaññāpetum [saññāpetum (pī.), saññāpetum (ka.)], aññamaññām mayam ubho;
Bhavantam puṭṭhumāgamā, sambuddham iti vissutam.

“Candaṁ yathā khayātītam, pecca pañjalikā janā;
Vandamānā namassanti, lokasmim gotamā.

“Cakkhuṁ loke samuppannam, mayam pucchāma gotamā;
Jātiyā brāhmaṇo hoti, udāhu bhavati kammunā [kammanā (sī. pī.)];
Ajānatam no pabrūhi, yathā jānemu brāhmaṇa”nti.

456. “Tesam vo ahaṁ byakkissaṁ, (vāsetṭhāti bhagavā)
Anupubbam yathātatham;
Jātivibhaṅgam pāṇānam, aññamaññāhi jātiyo.

“Tiṇarukkhepi jānātha, na cāpi patijānare;
Liṅgam jātimayam tesam, aññamaññā hi jātiyo.

“Tato kīte paṭaṅge ca, yāva kunthakipillike;
Liṅgam jātimayaṁ tesam, aññamaññā hi jātiyo.

“Catuppadepi jānātha, khuddake ca mahallake;
Liṅgam jātimayaṁ tesam, aññamaññā hi jātiyo.

“Pādudarepi jānātha, urage dīghapiṭṭhike;
Liṅgam jātimayaṁ tesam, aññamaññā hi jātiyo.

“Tato macchepi jānātha, udake vārigocare;
Liṅgam jātimayaṁ tesam, aññamaññā hi jātiyo.

“Tato pakkhīpi jānātha, pattayāne vihaṅgame;
Liṅgam jātimayaṁ tesam, aññamaññā hi jātiyo.

“Yathā etāsu jātīsu, liṅgam jātimayaṁ puthu;
Evaṁ natthi manussesu, liṅgam jātimayaṁ puthu.

“Na kesehi na sīsehi, na kaṇhehi na akkhīhi;
Na mukhena na nāsāya, na oṭṭhehi bhamūhi vā.

“Na gīvāya na amsehi, na udarena na piṭṭhiyā;
Na soṇiyā na urasā, na sambādhe na methune [na sambādhā na methunā (ka.)].

“Na hatthehi na pādehi, naṅgulīhi nakhehi vā;
Na jaṅghāhi na ūrūhi, na vaṇṇena sarena vā;
Liṅgam jātimayaṁ neva, yathā aññāsu jātisu.

457. “Paccattañca sarīresu [paccattam̄ sasarīresu (sī. pī.)], manussesvetam na vijjati;
Vokārañca manussesu, samaññāya pavuccati.

“Yo hi koci manussesu, gorakkham upajīvati;
Evaṁ vāsetṭha jānāhi, kassako so na brāhmaṇo.

“Yo hi koci manussesu, puthusippena jīvati;
Evaṁ vāsetṭha jānāhi, sippiko so na brāhmaṇo.

“Yo hi koci manussesu, vohāram upajīvati;
Evaṁ vāsetṭha jānāhi, vāṇijo so na brāhmaṇo.

“Yo hi koci manussesu, parapessena jīvati;
Evaṁ vāsetṭha jānāhi, pessako [pessiko (sī. syā. kam. pī.)] so na brāhmaṇo.

“Yo hi koci manussesu, adinnam upajīvati;
Evaṁ vāsetṭha jānāhi, coro eso na brāhmaṇo.

“Yo hi koci manussesu, issattham upajīvati;
Evaṁ vāsetṭha jānāhi, yodhājīvo na brāhmaṇo.

“Yo hi koci manussesu, porohiccena jīvati;

Evaṁ vāsetṭha jānāhi, yājako so na brāhmaṇo.

“Yo hi koci manussesu, gāmaṇi raṭṭhañca bhuñjati;
Evaṁ vāsetṭha jānāhi, rājā eso na brāhmaṇo.

“Na cāham brāhmaṇam brūmi, yonijam mattisambhavam;
Bhovādi [bhovādī (syā. kam.)] nāma so hoti, sace hoti sakiñcano;
Akiñcanam anādānam, tamaham brūmi brāhmaṇam.

- 458.** “Sabbasamyojanam chetvā, yo ve na paritassati;
Saṅgātigam visamyyuttam [visaññuttam (ka.)], tamaham brūmi brāhmaṇam.

“Chetvā naddhim [naddhim (sī. pī.)] varattañca, sandānam sahanukkamaṇi;
Ukkhittapaligham buddham, tamaham brūmi brāhmaṇam.

“Akkosam vadhabandhañca, aduṭṭho yo titikkhati;
Khantibalam balānikam, tamaham brūmi brāhmaṇam.

“Akkodhanam vatavantam, sīlavantam anussadam;
Dantam antimasārīram, tamaham brūmi brāhmaṇam.

“Vāripokkharapatteva, āraggeriva sāsapo;
Yo na limpati kāmesu, tamaham brūmi brāhmaṇam.

“Yo dukkhassa pajānāti, idheva khayamattano;
Pannabhāraṇam visamyyuttam, tamaham brūmi brāhmaṇam.

“Gambhīrapaññam medhāviṇi, maggāmaggassa kovidam;
Uttamatthamanuppattam, tamaham brūmi brāhmaṇam.

“Asamsaṭṭham gahaṭṭhehi, anāgārehi cūbhayam;
Anokasārimappiccham, tamaham brūmi brāhmaṇam.

“Nidhāya danḍam bhūtesu, tasesu thāvaresu ca;
Yo na hanti na ghāteti, tamaham brūmi brāhmaṇam.

“Aviruddham viruddhesu, attadanḍesu nibbutam;
Sādānesu anādānam, tamaham brūmi brāhmaṇam.

“Yassa rāgo ca doso ca, māno makkho ca ohito;
Sāsaporiva āraggā, tamaham brūmi brāhmaṇam.

- 459.** “Akakkasam viññāpaniṇi, giram saccaṇi udīraye;
Yāya nābhisaṭṭje kiñci, tamaham brūmi brāhmaṇam.

“Yo ca dīgham va rassam vā, aṇum thūlam subhāsubham;
Loke adinnam nādeti [nādiyati (sī. pī.)], tamaham brūmi brāhmaṇam.

“Āsā yassa na vijjanti, asmiṇi loke paramhi ca;
Nirāsāsam [nirāsayam (sī. pī.)] visamyyuttam, tamaham brūmi brāhmaṇam.

“Yassālayā na vijjanti, aññāya akathaṅkathim;
Amatogadhaṁ anuppattam, tamahaṁ brūmi brāhmaṇam.

“Yodhapuññañca pāpañca, ubho saṅgam upaccagā;
Asokaṁ virajam suddham, tamahaṁ brūmi brāhmaṇam.

“Candaṁ va vimalaṁ suddham, vippasannam anāvilam;
Nandibhavaparikkhīṇam, tamahaṁ brūmi brāhmaṇam.

“Yo imam palipatham duggam, saṁsāram mohamaccagā;
Tiṇṇo pāraṅgato jhāyī, anejo akathaṅkathi;
Anupādāya nibbuto, tamahaṁ brūmi brāhmaṇam.

“Yodhakāme pahantvāna [pahatvāna (sī.)], anāgāro paribbaje;
Kāmabhavaparikkhīṇam, tamahaṁ brūmi brāhmaṇam.

“Yodhataṇhaṁ pahantvāna, anāgāro paribbaje;
Taṇhābhavaparikkhīṇam, tamahaṁ brūmi brāhmaṇam.

“Hitvā mānusakaṁ yogam, dibbaṁ yogam upaccagā;
Sabbayogavisaṁyuttam, tamahaṁ brūmi brāhmaṇam.

“Hitvā ratiñca aratiṁ, sītībhūtam nirūpadhiṁ;
Sabbalokābhībhūmī vīraṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇam.

“Cutiṁ yo wedi sattānam, upapattiñca sabbaso;
Asattam sugataṁ buddham, tamahaṁ brūmi brāhmaṇam.

“Yassa gatiṁ na jānanti, devā gandhabbamānusā;
Khīṇāsavām arahantaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇam.

“Yassa pure ca pacchā ca, majjhe ca natthi kiñcanam;
Akiñcanam anādānam, tamahaṁ brūmi brāhmaṇam.

“Usabham pavaram vīraṁ, mahesim vijitāvinam;
Anejam nhātakam [nahātakam (sī. pī.)] buddham, tamahaṁ brūmi brāhmaṇam.

“Pubbenivāsam yo wedi, saggāpāyañca passati;
Atho jātikkhayam patto, tamahaṁ brūmi brāhmaṇam.

460. “Samaññā hesā lokasmim, nāmagottam pakappitam;
Sammuccā samudāgataṁ, tattha tattha pakappitam.

“Dīgharattānusayitaṁ, diṭṭhigatamajānataṁ;
Ajānanta no [ajānanta noti ajānanta eva (tīkā)] pabrunti [pabruvanti (sī. pī.)], jātiyā hoti
brāhmaṇo.

“Na jaccā brāhmaṇo [vasalo (syā. kam. ka.)] hoti, na jaccā hoti abrāhmaṇo [brāhmaṇo (syā. kam. ka.)];
Kammunā brāhmaṇo [vasalo (syā. kam. ka.)] hoti, kammunā hoti abrāhmaṇo [brāhmaṇo (syā. kam. ka.)].

“Kassako kammunā hoti, sippiko hoti kammunā;
Vāñijo kammunā hoti, pessako hoti kammunā.

“Coropi kammunā hoti, yodhājīvopi kammunā;
Yājako kammunā hoti, rājāpi hoti kammunā.

“Evametam yathābhūtam, kammaṁ passanti pañditā;
Paṭiccasamuppādadassā, kammavipākakovidā.

“Kammunā vattati loko, kammunā vattati pajā;
Kammanibandhanā sattā, rathassāñīva yāyato.

“Tapena brahmacariyena, samyamena damena ca;
Etena brāhmaṇo hoti, etam brāhmaṇamuttamam.

“Tīhi vijjāhi sampanno, santo khīṇapunabbhavo;
Evam vāsetṭha jānāhi, brahmā sakko vijānata”nti.

461. Evam vutte, vāsetṭhabhāradvājā māṇavā bhagavantam etadavocum – “abhikkantaṁ, bho gotama, abhikkantaṁ, bho gotama! Seyyathāpi, bho gotama, nikujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannaṁ vā vivareyya, mūlhassa vā maggam ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotam dhāreyya – cakkhumanto rūpāni dakkhantī – evamevaṁ bhotā gotamena anekapariyāyena dhammo pakāsito. Ete mayam bhavantam gotamam saraṇam gacchāma dhammañca bhikkhusaṅghañca. Upāsake no bhavaṁ gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇam gate”ti.

Vāsetṭhasuttam niṭṭhitam atṭhamam.

9. Subhasuttam

462. Evam me sutam – ekam samayaṁ bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena subho māṇavo todeyyaputto sāvatthiyam paṭivasati aññatarassa gahapatissa nivesane kenacideva karaṇīyena. Atha kho subho māṇavo todeyyaputto yassa gahapatissa nivesane paṭivasati tam gahapatim etadavoca – “sutam metaṁ, gahapati – ‘avivittā sāvatthī arahantehī’ti. Kam nu khvajja samaṇam vā brāhmaṇam vā payirupāseyyāmā”ti? “Ayam, bhante, bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tam, bhante, bhagavantam payirupāsassū”ti. Atha kho subho māṇavo todeyyaputto tassa gahapatissa paṭissutvā yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavatā saddhiṇ sammodi. Sammodanīyam kathaṁ sāraṇīyam vītisāretvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinno kho subho māṇavo todeyyaputto bhagavantam etadavoca – “brāhmaṇā, bho gotama, evamāhaṁsu – ‘gahaṭho ārādhako hoti nāyam dhammam kusalam, na pabbajito ārādhako hoti nāyam dhammam kusala’nti. Idha bhavaṁ gotamo kimāhā”ti?

463. “Vibhajjavādo kho ahmettha, māṇava; nāhamettha ekamṣavādo. Gihissa vāham, māṇava, pabbajitassa vā micchāpaṭipattiṁ na vanṇemi. Gihī vā hi, māṇava, pabbajito vā micchāpaṭipanno micchāpaṭipattādhikaraṇahetu na ārādhako hoti nāyam dhammam kusalam. Gihissa vāham, māṇava, pabbajitassa vā sammāpaṭipattiṁ vanṇemi. Gihī vā hi, māṇava, pabbajito vā sammāpaṭipanno sammāpaṭipattādhikaraṇahetu ārādhako hoti nāyam dhammam kusala”nti.

“Brāhmaṇā, bho gotama, evamāhaṁsu – ‘mahaṭhamidam mahākiccam mahādhikaraṇam mahāsamārambham gharāvāsakammaṭhānam mahapphalam hoti; appaṭhamidam appakiccam appādhikaraṇam appasamārambham pabbajā kammaṭhānam appaphalam hotī’ti. Idha bhavaṁ gotamo kimāhā”ti.

“Etthāpi kho aham, māṇava, vibhajjavādo; nāhamettha ekaṁsavādo. Atthi, māṇava, kammaṭṭhānam mahaṭṭham mahākiccam mahādhikaraṇam mahāsamārambhām vipajjamānam appaphalam hoti; atthi, māṇava, kammaṭṭhānam mahaṭṭham mahākiccam mahādhikaraṇam mahāsamārambhām sampajjamānam mahapphalam hoti; atthi, māṇava, kammaṭṭhānam appaṭṭham appakiccam appādhikaraṇam appasamārambhām vipajjamānam appaphalam hoti; atthi, māṇava, kammaṭṭhānam appaṭṭham appakiccam appādhikaraṇam appasamārambhām sampajjamānam mahapphalam hoti. Katamañca, māṇava, kammaṭṭhānam mahaṭṭham mahākiccam mahādhikaraṇam mahāsamārambhām vipajjamānam appaphalam hoti? Kasi kho, māṇava, kammaṭṭhānam mahaṭṭham mahākiccam mahādhikaraṇam mahāsamārambhām vipajjamānam appaphalam hoti. Katamañca, māṇava, kammaṭṭhānam mahaṭṭham mahākiccam mahādhikaraṇam mahāsamārambhām sampajjamānam mahapphalam hoti? Kasiyeva kho, māṇava, kammaṭṭhānam mahaṭṭham mahākiccam mahādhikaraṇam mahāsamārambhām sampajjamānam mahapphalam hoti. Katamañca, māṇava, kammaṭṭhānam appaṭṭham appakiccam appādhikaraṇam appasamārambhām vipajjamānam appaphalam hoti? Vanijjā kho, māṇava, kammaṭṭhānam appaṭṭham appakiccam appādhikaraṇam appasamārambhām vipajjamānam appaphalam hoti. Katamañca māṇava, kammaṭṭhānam appaṭṭham appakiccam appādhikaraṇam appasamārambhām sampajjamānam mahapphalam hoti? Vanijjāyeva kho, māṇava, kammaṭṭhānam appaṭṭham appakiccam appādhikaraṇam appasamārambhām sampajjamānam mahapphalam hoti.

464. “Seyyathāpi, māṇava, kasi kammaṭṭhānam mahaṭṭham mahākiccam mahādhikaraṇam mahāsamārambhām vipajjamānam appaphalam hoti; evameva kho, māṇava, gharāvāsakammaṭṭhānam mahaṭṭham mahākiccam mahādhikaraṇam mahāsamārambhām vipajjamānam appaphalam hoti. Seyyathāpi, māṇava, kasiyeva kammaṭṭhānam mahaṭṭham mahākiccam mahādhikaraṇam mahāsamārambhām sampajjamānam mahapphalam hoti; evameva kho, māṇava, gharāvāsakammaṭṭhānam mahaṭṭham mahākiccam mahādhikaraṇam mahāsamārambhām sampajjamānam mahapphalam hoti. Seyyathāpi, māṇava, vanijjā kammaṭṭhānam appaṭṭham appakiccam appādhikaraṇam appasamārambhām vipajjamānam appaphalam hoti; evameva kho, māṇava, pabbajjā kammaṭṭhānam appaṭṭham appakiccam appādhikaraṇam appasamārambhām vipajjamānam appaphalam hoti. Seyyathāpi, māṇava, vanijjāyeva kammaṭṭhānam appaṭṭham appakiccam appādhikaraṇam appasamārambhām sampajjamānam mahapphalam hoti; evameva kho, māṇava, pabbajjā kammaṭṭhānam appaṭṭham appakiccam appādhikaraṇam appasamārambhām sampajjamānam mahapphalam hoti”ti.

“Brāhmaṇā, bho gotama, pañca dhamme paññapenti puññassa kiriyāya, kusalassa ārādhanāyā”ti.
 “Ye te, māṇava, brāhmaṇā pañca dhamme paññapenti puññassa kiriyāya, kusalassa ārādhanāya – sace te agaru – sādhu te pañca dhamme imasmīm parisati bhāsassū”ti. “Na kho me, bho gotama, garu yathassu bhavanto vā nisinno bhavantarūpo vā”ti [*Nisinnā bhavantarūpā vāti (sī. syā. kam. pī.)*]. “Tena hi, māṇava, bhāsassū”ti. “Saccam kho, bho gotama, brāhmaṇā paṭhamam dhammaṁ paññapenti puññassa kiriyāya, kusalassa ārādhanāya. Tapam kho, bho gotama, brāhmaṇā dutiyam dhammaṁ paññapenti puññassa kiriyāya, kusalassa ārādhanāya. Brahmacariyam kho, bho gotama, brāhmaṇā tatiyam dhammaṁ paññapenti puññassa kiriyāya, kusalassa ārādhanāya. Ajjhenaṁ kho, bho gotama, brāhmaṇā catuttham dhammaṁ paññapenti puññassa kiriyāya, kusalassa ārādhanāya. Cāgaṁ kho, bho gotama, brāhmaṇā pañcamam dhammaṁ paññapenti puññassa kiriyāya, kusalassa ārādhanāya. Brāhmaṇā, bho gotama, ime pañca dhamme paññapenti puññassa kiriyāya, kusalassa ārādhanāyāti. Idha bhavam gotamo kimāhā”ti?

465. “Kim pana, māṇava, atthi koci brāhmaṇānam ekabrāhmaṇopi yo evamāha – ‘aham imesaṁ pañcannam dhammānam sayam abhiññā sacchikatvā vipākam pavedemī’”ti? “No hidam, bho gotama”. “Kim pana, māṇava, atthi koci brāhmaṇānam ekācariyopi ekācariyapācariyopi yāva sattamā ācariyamahayugāpi yo evamāha – ‘aham imesaṁ pañcannam dhammānam sayam abhiññā sacchikatvā vipākam pavedemī’”ti? “No hidam, bho gotama”. “Kim pana, māṇava, yepi te brāhmaṇānam pubbakā isayo mantānam kattāro mantānam pavattāro yesamidam etarahi brāhmaṇā porāṇam mantapadaṁ gītam pavuttaṁ samihitam tadanugāyanti tadanubhāsanti bhāsitamanubhāsanti vācitamanuvācenti,

seyyathidam – aṭṭhako vāmako vāmadevo vessāmitto yamataggi aṅgīraso bhāradvājo vāsetṭho kassapo bhagu, tepi evamāhaṁsu – ‘mayam imesam pañcannam dhammānam sayam abhiññā sacchikatvā vipākam pavedemā’”ti? ‘No hidam, bho gotama’.

“Iti kira, mānavo, natthi koci brāhmaṇānam ekabrāhmaṇopī yo evamāha – ‘aham imesam pañcannam dhammānam sayam abhiññā sacchikatvā vipākam pavedemā’ti; natthi koci brāhmaṇānam ekācariyopi ekācariyapācariyopi yāva sattamā ācariyamahayugāpi yo evamāha – ‘aham imesam pañcannam dhammānam sayam abhiññā sacchikatvā vipākam pavedemā’ti; yepi te brāhmaṇānam pubbakā isayo mantānam kattāro mantānam pavattāro, yesamidam etarahi brāhmaṇā porāṇam mantapadam gītaṁ pavuttam samihitam, tadanugāyanti tadanubhāsanti bhāsitamanubhāsanti vācitamanuvācenti, seyyathidam – aṭṭhako vāmako vāmadevo vessāmitto yamataggi aṅgīraso bhāradvājo vāsetṭho kassapo bhagu. Tepi na evamāhaṁsu – ‘mayam imesam pañcannam dhammānam sayam abhiññā sacchikatvā vipākam pavedemā’ti.

“Seyyathāpi, mānavo, andhaveṇi paramparāsaṁsattā purimopi na passati majjhimopi na passati pacchimopi na passati; evameva kho, mānavo, andhaveṇūpamaṁ maññe brāhmaṇānam bhāsitam sampajjati – purimopi na passati majjhimopi na passati pacchimopi na passatī”ti.

466. Evaṁ vutte, subho mānavo todeyyaputto bhagavatā andhaveṇūpamena vuccamāno kupito anattamano bhagavantamyeva khūmiento bhagavantamyeva vambhento bhagavantamyeva vadamāno – ‘samaṇo gotamo pāpito bhavissatī’ti bhagavantam etadavoca – “brāhmaṇo, bho gotama, pokkharasāti opamañño subhagavaniko evamāha – ‘evameva panidhekacce [panimeke (sabbattha)] samaṇabrahmaṇā uttarimanussadhammā alamariyañāṇadassanavisesam paṭijānanti. Tesamidam bhāsitam hassakaṁyeva sampajjati, nāmakamyeva sampajjati, rittakamyeva sampajjati, tucchakamyeva sampajjati. Kathañhi nāma manussabhūto uttarimanussadhammā alamariyañāṇadassanavisesam ñassati vā dakkhati vā sacchi vā karissatī – netam ṭhānam vijjatī””ti?

“Kīm pana, mānavo, brāhmaṇo pokkharasāti opamañño subhagavaniko sabbesamyeva samaṇabrahmaṇānam cetasā ceto paricca pajānātī”ti? “Sakāyapi hi, bho gotama, puṇṇikāya dāsiyā brāhmaṇo pokkharasāti opamañño subhagavaniko cetasā ceto paricca na pajānāti, kuto pana sabbesamyeva samaṇabrahmaṇānam cetasā ceto paricca pajānissatī”ti?

“Seyyathāpi, mānavo, jaccandho puriso na passeyya kaṇhasukkāni rūpāni, na passeyya nīlakāni rūpāni, na passeyya pītakāni rūpāni, na passeyya lohitakāni rūpāni, na passeyya mañjiṭṭhakāni rūpāni, na passeyya samavisamam, na passeyya tārakarūpāni, na passeyya candimasūriye. So evam vadeyya – ‘natthi kaṇhasukkāni rūpāni, natthi kaṇhasukkānam rūpānam dassāvī; natthi nīlakāni rūpāni, natthi nīlakānam rūpānam dassāvī; natthi pītakāni rūpāni, natthi pītakānam rūpānam dassāvī; natthi lohitakāni rūpāni, natthi lohitakānam rūpānam dassāvī; natthi mañjiṭṭhakāni rūpāni, natthi mañjiṭṭhakānam rūpānam dassāvī; natthi samavisamam, natthi samavisamassa dassāvī; natthi tārakarūpāni, natthi tārakarūpānam dassāvī; natthi candimasūriyā, natthi candimasūriyānam dassāvī. Ahametam na jānāmi, ahametam na passāmi; tasmā tam natthī”ti. Sammā nu kho so, mānavo, vadamāno vadeyyā”ti?

“No hidam, bho gotama. Atthi kaṇhasukkāni rūpāni, atthi kaṇhasukkānam rūpānam dassāvī; atthi nīlakāni rūpāni, atthi nīlakānam rūpānam dassāvī; atthi pītakāni rūpāni, atthi pītakānam rūpānam dassāvī; atthi lohitakāni rūpāni, atthi lohitakānam rūpānam dassāvī; atthi mañjiṭṭhakāni rūpāni, atthi mañjiṭṭhakānam rūpānam dassāvī; atthi samavisamam, atthi samavisamassa dassāvī; atthi tārakarūpāni, atthi tārakarūpānam dassāvī; atthi candimasūriyā, atthi candimasūriyānam dassāvī. ‘Ahametam na jānāmi, ahametam na passāmi; tasmā tam natthī”ti; na hi so, bho gotama, sammā vadamāno vadeyyā”ti.

“Evameva kho, mānavo, brāhmaṇo pokkharasāti opamañño subhagavaniko andho acakkhuko. So vata uttarimanussadhammā alamariyañāṇadassanavisesam ñassati vā dakkhati vā sacchi vā karissatī –

netam thānam vijjati”.

467. “Tam kiṁ maññasi, māṇava, ye te kosalakā brāhmaṇamahāsālā, seyyathidam – caṅkī brāhmaṇo tārukko brāhmaṇo pokkharasātī brāhmaṇo jāṇussoṇi brāhmaṇo pītā ca [vā (sī. syā. kam. pī.)] te todeyyo, katamā nesam seyyo [seyyā (syā. kam.)], yam vā te sammuccā [sammusā (sī. pī.)] vācam bhāseyyum yam vā asammuccā”ti? “Sammuccā, bho gotama”.

“Katamā nesam seyyo, yam vā te mantā vācam bhāseyyum yam vā amantā”ti? “Mantā, bho gotama”.

“Katamā nesam seyyo, yam vā te paṭisaṅkhāya vācam bhāseyyum yam vā appaṭisaṅkhāyā”ti? “Paṭisaṅkhāya, bho gotama”.

“Katamā nesam seyyo, yam vā te atthasamhitam vācam bhāseyyum yam vā anatthasamhitā”nti? “Atthasamhitam, bho gotama”.

“Tam kiṁ maññasi, māṇava, yadi evam sante, brāhmaṇena pokkharasātinā opamaññena subhagavanikena sammuccā vācā bhāsitā asammuccā”ti [asammusā vāti (pī.) evamitarapañhattayepi vāsaddena saha dissati]? “Asammuccā, bho gotama”.

“Mantā vācā bhāsitā amantā vā”ti? “Amantā, bho gotama”.

“Paṭisaṅkhāya vācā bhāsitā appaṭisaṅkhāyā”ti? “Appaṭisaṅkhāya, bho gotama”.

“Atthasamhitā vācā bhāsitā anatthasamhitā”ti? “Anatthasamhitā, bho gotama”.

“Pañca kho ime, māṇava, nīvaraṇā. Katame pañca? Kāmacchandanīvaraṇam, byāpādanīvaraṇam, thīnamiddhanīvaraṇam uddhaccakukkuccanīvaraṇam, vicikicchānīvaraṇam – ime kho, māṇava, pañca nīvaraṇā. Imehi kho māṇava, pañcahi nīvaraṇehi brāhmaṇo pokkharasātī opamañño subhagavaniko āvuto nivuto ophuṭo [ovuto (sī.), ophuto (syā. kam. pī.)] pariyonaddho. So vata uttarimanussadhammā alamariyaññadassananavisesam ñassati vā dakkhati vā sacchi vā karissatīti – netam thānam vijjati.

468. “Pañca kho ime, māṇava, kāmaguṇā. Katame pañca? Cakkhuviññeyyā rūpā iṭṭhā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasamhitā rajaṇīyā, sotaviññeyyā saddā...pe... ghānaviññeyyā gandhā... jivhā viññeyyā rasā... kāyaviññeyyā phoṭṭhabbā iṭṭhā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasamhitā rajaṇīyā – ime kho, māṇava, pañca kāmaguṇā. Imehi kho, māṇava, pañcahi kāmaguṇehi brāhmaṇo pokkharasātī opamañño subhagavaniko gathito mucchito ajjhopanno anādīnavadassāvī anissaraṇapañño paribhuñjati. So vata uttarimanussadhammā alamariyaññadassananavisesam ñassati vā dakkhati vā sacchi vā karissatīti – netam thānam vijjati.

“Tam kiṁ maññasi, māṇava, yam vā tiṇakaṭṭhupādānam paṭicca aggim jāleyya yam vā nissaṭṭhatiṇakaṭṭhupādānam aggim jāleyya, katamo nu khvāssa aggi accimā ceva vaṇṇavā ca pabhassaro cā”ti? “Sace tam, bho gotama, thānam nissaṭṭhatiṇakaṭṭhupādānam aggim jāletum, svāssa aggi accimā ceva vaṇṇavā ca pabhassaro cā”ti. “Aṭṭhānam kho etam, māṇava, anavakāso yam nissaṭṭhatiṇakaṭṭhupādānam aggim jāleyya aññatra iddhimatā. Seyyathāpi, māṇava, tiṇakaṭṭhupādānam paṭicca aggi jalati tathūpamāham, māṇava, imam pītim vadāmi yāyam pīti pañca kāmaguṇe paṭicca. Seyyathāpi, māṇava, nissaṭṭhatiṇakaṭṭhupādāno [nissaṭṭhatiṇakaṭṭhupādānam paticca (sī. pī. ka.)] aggi jalati tathūpamāham, māṇava, imam pītim vadāmi yāyam pīti aññatreva kāmehi aññatra akusalehi dhammehi.

“Katamā ca, māṇava, pīti aññatreva kāmehi aññatra akusalehi dhammehi? Idha, māṇava, bhikkhu

vivicceva kāmehi...pe... pañhamāṇ jhānaṁ upasampajja viharati. Ayampi kho, māṇava, pīti aññatreva kāmehi aññatra akusalehi dhammadhehi. Puna caparam, māṇava, bhikkhu vitakkavicārānam vūpasamā...pe... dutiyam jhānaṁ upasampajja viharati. Ayampi kho, māṇava, pīti aññatreva kāmehi aññatra akusalehi dhammadhehi.

469. “Ye te, māṇava, brāhmaṇā pañca dhamme paññapenti puññassa kiriyaṁ kusalassa ārādhanāya, katamettha [kamettha (ka. sī. syā. kam. pī.)] brāhmaṇā dhammaṁ mahapphalataram paññapenti puññassa kiriyaṁ kusalassa ārādhanāyā”ti? “Yeme, bho gotama, brāhmaṇā pañca dhamme paññapenti puññassa kiriyaṁ kusalassa ārādhanāya, cāgamettha brāhmaṇā dhammaṁ mahapphalataram paññapenti puññassa kiriyaṁ kusalassa ārādhanāyā”ti.

“Tam ki maññasi, māṇava, idha aññatarassa brāhmaṇassa mahāyañño paccupatthito assa. Atha dve brāhmaṇā āgaccheyyūm – ‘itthannāmassa brāhmaṇassa mahāyaññam anubhavissāmā’ti. Tatrekassa [tatthekassa (pī.)] brāhmaṇassa evamassa – ‘aho vata! Ahameva labheyyaṁ bhattachage aggāsanam aggodakam aggapiṇḍam, na añño brāhmaṇo labheyya bhattachage aggāsanam aggodakam aggapiṇḍam’nti. Thānam kho panetam, māṇava, vijjati yam añño brāhmaṇo labheyya bhattachage aggāsanam aggodakam aggapiṇḍam, na so brāhmaṇo labheyya bhattachage aggāsanam aggodakam aggapiṇḍam. ‘Añño brāhmaṇo labhati bhattachage aggāsanam aggodakam aggapiṇḍam, nāham labhāmi bhattachage aggāsanam aggodakam aggapiṇḍam’nti – iti so kupito hoti anattamano. Imassa pana, māṇava, brāhmaṇā kiṁ vipākam paññapenti”ti? “Na khvettha, bho gotama, brāhmaṇā evam dānam denti – ‘iminā paro kupito hotu anattamano’ti. Atha khvettha brāhmaṇā anukampājātikamyeva [anukampajātikamyeva (syā. kam. ka.)] dānam denti”ti. “Evam sante, kho, māṇava, brāhmaṇānam idam chattham puññakiriyavatthu hoti – yadidam anukampājātika”ti. “Evam sante, bho gotama, brāhmaṇānam idam chattham puññakiriyavatthu hoti – yadidam anukampājātika”ti.

“Ye te, māṇava, brāhmaṇā pañca dhamme paññapenti puññassa kiriyaṁ kusalassa ārādhanāya, ime tvam pañca dhamme kattha bahulaṁ samanupassasi – gahaṭthesu vā pabbajitesu vā”ti? “Yeme, bho gotama, brāhmaṇā pañca dhamme paññapenti puññassa kiriyaṁ kusalassa ārādhanāya, imāham pañca dhamme pabbajitesu bahulaṁ samanupassāmi appam gahaṭthesu. Gahaṭho hi, bho gotama, mahaṭho mahākicco mahādhikaraṇo mahāsamārambho, na satataṁ samitaṁ saccavādī hoti; pabbajito kho pana, bho gotama, appaṭho appakicco appādhikaraṇo appasamārambho, satataṁ samitaṁ saccavādī hoti. Gahaṭho hi, bho gotama, mahaṭho mahākicco mahādhikaraṇo mahāsamārambho na satataṁ samitaṁ tapassī hoti... brahmacārī hoti... sajjhāyabahulo hoti... cāgabahulo hoti; pabbajito kho pana, bho gotama, appaṭho appakicco appādhikaraṇo appasamārambho satataṁ samitaṁ tapassī hoti... brahmacārī hoti... sajjhāyabahulo hoti... cāgabahulo hoti. Yeme, bho gotama, brāhmaṇā pañca dhamme paññapenti puññassa kiriyaṁ kusalassa ārādhanāya, imāham pañca dhamme pabbajitesu bahulaṁ samanupassāmi appam gahaṭthesū”ti.

“Ye te, māṇava, brāhmaṇā pañca dhamme paññapenti puññassa kiriyaṁ kusalassa ārādhanāya cittassāham ete parikkhāre vadāmi – yadidam cittam averam abyābajjhām tassa bhāvanāya. Idha, māṇava, bhikkhu saccavādī hoti. So ‘saccavādīmhi’ti labhati atthavedam, labhati dhammavedam, labhati dhammūpasamhitam pāmojjam. Yam tam kusalūpasamhitam pāmojjam, cittassāham etam parikkhāram vadāmi – yadidam cittam averam abyābajjhām tassa bhāvanāya. Idha, māṇava, bhikkhu tapassī hoti... pe... brahmacārī hoti... pe... sajjhāyabahulo hoti... pe... cāgabahulo hoti. So ‘cāgabahulomhi’ti labhati atthavedam, labhati dhammavedam, labhati dhammūpasamhitam pāmojjam. Yam tam kusalūpasamhitam pāmojjam, cittassāham etam parikkhāram vadāmi – yadidam cittam averam abyābajjhām tassa bhāvanāya. Ye te māṇava, brāhmaṇā, pañca dhamme paññapenti puññassa kiriyaṁ kusalassa ārādhanāya, cittassāham ete parikkhāre vadāmi – yadidam cittam averam abyābajjhām tassa bhāvanāyā”ti.

470. Evam vutte, subho māṇavo todeyyaputto bhagavantam etadavoca – “sutam metam, bho

gotama – ‘samaṇo gotamo brahmānam sahabyatāya maggam jānātī’’ti.

“Tam kiṁ maññasi, māṇava, āsanne ito naṭakāragāmo, na yito dūre naṭakāragāmo”’ti?

“Evam, bho, āsanne ito naṭakāragāmo, na yito dūre naṭakāragāmo”’ti.

“Tam, kiṁ maññasi māṇava, idhassa puriso naṭakāragāme jātavaddho [jātavaḍḍho (syā. kam. ka.)]; tamenam naṭakāragāmato tāvadeva avasaṭam [apasakkam (syā. kam. ka.)] naṭakāragāmassa maggam puccheyyam; siyā nu kho, māṇava, tassa purisassa naṭakāragāme jātavaddhassa naṭakāragāmassa maggam puṭṭhassa dandhāyitattam vā vitthāyitattam vā”’ti?

“No hidam, bho gotama”.

“Tam kissa hetu”?

“Amu hi, bho gotama, puriso naṭakāragāme jātavaddho. Tassa sabbāneva naṭakāragāmassa maggāni suviditāni”’ti. “Siyā nu kho, māṇava, tassa purisassa naṭakāragāme jātavaddhassa naṭakāragāmassa maggam puṭṭhassa dandhāyitattam vā vitthāyitattam vāti, na tveva tathāgatassa brahmaṭokaṁ vā brahmaṭokagāminim vā paṭipadām puṭṭhassa dandhāyitattam vā vitthāyitattam vā. Brahmānañcāham, māṇava, pajānāmi brahmaṭokañca brahmaṭokagāminiñca paṭipadām; yathāpaṭipanno ca brahmaṭokaṁ upapanno tañca pajānāmī”’ti.

“Sutam metaṁ, bho gotama – ‘samaṇo gotamo brahmānam sahabyatāya maggam deseti’’ti. Sādhu me bhavaṁ gotamo brahmānam sahabyatāya maggam desetū”’ti.

“Tena hi, māṇava, suṇāhi, sādhukam manasi karohi, bhāsiṣṣāmī”’ti. “Evam bho”’ti kho subho māṇavo todeyyaputto bhagavato paccassosi. Bhagavā etadavoca –

471. “Katamo ca, māṇava, brahmānam sahabyatāya maggo? Idha, māṇava, bhikkhu mettāsaḥagatena cetasā ekam disam pharitvā viharati, tathā dutiyam, tathā tatiyam, tathā catuttham; iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantam lokam mettāsaḥagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyābajjhena pharitvā viharati. Evam bhāvitāya kho, māṇava, mettāya cetovimuttiyā yaṁ pamāṇakataṁ kammam na tam tatrāvasissati, na tam tatrāvatiṭṭhati. Seyyathāpi, māṇava, balavā saṅkhadhamo appakasireneva cātuddisā viññāpeyya [evameva kho māṇava evam bhāvitāya mettāya (sī. syā. kam. pī. dī. ni. 1.556) tathāpi idha pāṭhoyeva upamāya saṃsandiyamāno paripuṇo viya dissati]; evameva kho, māṇava...pe... evam bhāvitāya kho, māṇava, mettāya [evameva kho māṇava evam bhāvitāya mettāya (sī. syā. kam. pī. dī. ni. 1.556) tathāpi idha pāṭhoyeva upamāya saṃsandiyamāno paripuṇo viya dissati] cetovimuttiyā yaṁ pamāṇakataṁ kammam na tam tatrāvasissati, na tam tatrāvatiṭṭhati. Ayampi kho, māṇava, brahmānam sahabyatāya maggo. “Puna caparam, māṇava, bhikkhu karuṇāsaḥagatena cetasā...pe... muditāsaḥagatena cetasā...pe... upekkhāsaḥagatena cetasā ekam disam pharitvā viharati, tathā dutiyam, tathā tatiyam, tathā catuttham; iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantam lokam upekkhāsaḥagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyābajjhena pharitvā viharati. Evam bhāvitāya kho, māṇava, upekkhāya cetovimuttiyā yaṁ pamāṇakataṁ kammam na tam tatrāvasissati, na tam tatrāvatiṭṭhati. Seyyathāpi, māṇava, balavā saṅkhadhamo appakasireneva cātuddisā viññāpeyya; evameva kho, māṇava...pe... evam bhāvitāya kho, māṇava, upekkhāya cetovimuttiyā yaṁ pamāṇakataṁ kammam na tam tatrāvasissati, na tam tatrāvatiṭṭhati. Ayampi kho, māṇava, brahmānam sahabyatāya maggo”’ti.

472. Evam vutte, subho māṇavo todeyyaputto bhagavantam etadavoca – “abhippantam, bho gotama, abhippantam, bho gotama! Seyyathāpi, bho gotama, nikkujjitam vā ukkujjeyya, paṭicchannam

vā vivareyya, mūlhassa vā maggam ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotam dhāreyya – cakkhumanto rūpāni dakkhantīti – evamevam bhotā gotamena anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esāham bhavantam gotamam saraṇam gacchāmi dhammañca bhikkhusaṅghañca. Upāsakañ mam bhavam gotamo dhāretu ajjatagge pāñupetam saraṇam gatam. Handa, ca dāni mayam, bho gotama, gacchāma; bahukiccā mayam bahukaraṇiyā”ti. “Yassadāni tvam, māṇava, kālañ maññasī”ti. Atha kho subho māṇavo todeyyaputto bhagavato bhāsitam abhinanditvā anumoditvā utthāyāsanā bhagavantam abhivādetvā padakkhiṇam katvā pakkāmi.

Tena kho pana samayena jāṇussoṇi brāhmaṇo sabbasetena vaṭavābhiraṭhena [valabhiṛathena (sī.)] sāvatthiyā niyyāti divā divassa. Addasā kho jāṇussoṇi brāhmaṇo subhañ māṇavam todeyyaputtam dūratova āgacchantañ. Disvāna subhañ māṇavam todeyyaputtam etadavoca – “handa, kuto nu bhavam bhāradvājo āgacchati divā divassā”ti? “Ito hi kho ahañ, bho, āgacchāmi samaṇassa gotamassa santikā”ti. “Tām kiñ maññasī, bhavam bhāradvājo, samaṇassa gotamassa paññāveyyattiyam pañđito maññeti”? “Ko cāhañ, bho, ko ca samaṇassa gotamassa paññāveyyattiyam jānissāmi? Sopi nūnassa tādisova yo samaṇassa gotamassa paññāveyyattiyam jāneyyā”ti. “Uṭārāya khalu, bhavam bhāradvājo, samaṇam gotamam pasamṣaya pasamṣatī”ti. “Ko cāhañ, bho, ko ca samaṇam gotamam pasamṣissāmi? Pasatthapasatthova so bhavam gotamo settho devamanussānam. Ye cime, bho, brāhmaṇā pañca dhamme paññapenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāya; cittasete samaṇo gotamo parikkhāre vadeti – yadidam cittam averam abyābajjhām tassa bhāvanāyā”ti.

Evam vutte, jāṇussoṇi brāhmaṇo sabbasetā vaṭavābhiraṭhā orohitvā ekamṣam uttarāsaṅgam karitvā yena bhagavā tenañjaliñ paññametvā udānam udānesi – “lābhā rañño pasenadissa kosalassa, suladdhalābhā rañño pasenadissa kosalassa yassa vijite tathāgato viharati araham sammāsambuddho”ti.

Subhasuttam niṭṭhitam navamam.

10. Saṅgāravasuttam

473. Evam me sutam – ekam samayam bhagavā kosalesu cārikam carati mahatā bhikkhusaṅghena saddhiñ. Tena kho pana samayena dhanañjānī [dhānañjānī (sī. pī.)] nāma brāhmaṇī cañcalikappe [mañḍalakappe (sī.), paccalakappe (syā. kam.), candalakappe (pī.)] paṭivasati abhippasannā buddhe ca dhamme ca saṅghe ca. Atha kho dhanañjānī brāhmaṇī upakkhalitvā tikkhattum udānam udānesi – “namo tassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa. Namo tassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa. Namo tassa bhagavato arahato sammāsambuddhassā”ti.

Tena kho pana samayena saṅgāravo nāma māṇavo cañcalikappe paṭivasati tiṇñam vedānam pāragū sanighaṇḍukeṭubhānam sākkharappabhedañānam itihāsapañcamānam, padako, veyyākaraṇo, lokāyatamatāhāpurisalakkhaṇesu anavayo. Assosi kho saṅgāravo māṇavo dhanañjāniyā brāhmaṇiyā evam vācam bhāsamānāya. Sutvā dhanañjāniyā brāhmaṇī etadavoca – “avabhūtāva ayañ [avabhūtā cayañ (sī. syā. kam. pī.)] dhanañjānī brāhmaṇī, parabhūtāva ayañ [parabhūtā cayañ (sī. syā. kam. pī.)] dhanañjānī brāhmaṇī, vijjamānānam (tevijjānānam) [() sī. syā. kam. pī. potthakesu natthi] brāhmaṇānam, atha ca pana tassa muṇḍakassa samaṇakassa vaṇṇam bhāsissati”ti [bhāsatīti (sī. syā. kam. pī.)]. “Na hi pana tvam, tāta bhadramukha, tassa bhagavato sīlapaññānam jānāsi. Sace tvam, tāta bhadramukha, tassa bhagavato sīlapaññānam jāneyyāsi, na tvam, tāta bhadramukha, tam bhagavantam akkositabbam paribhāsitatbam maññeyyāsi”ti. “Tena hi, bhoti, yadā samaṇo gotamo cañcalikappam anuppatto hoti atha me āroceyyāsi”ti. “Evam, bhadramukhā”ti kho dhanañjānī brāhmaṇī saṅgāravassa māṇavassa paccassosi.

Atha kho bhagavā kosalesu anupubbena cārikam caramāno yena cañcalikappañ tadavasari. Tatra sudam bhagavā cañcalikappe viharati todeyyānam brāhmaṇānam ambavane. Assosi kho dhanañjānī brāhmaṇī – “bhagavā kira cañcalikappañ anuppatto, cañcalikappe viharati todeyyānam brāhmaṇānam

ambavane”ti. Atha kho dhanañjānī brāhmaṇī yena saṅgāravo māṇavo tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā saṅgāravam māṇavaṁ etadavoca – “ayam, tāta bhadramukha, so bhagavā cañcalikappam anuppatto, cañcalikappe viharati todeyyānam brāhmaṇānam ambavane. Yassadāni, tāta bhadramukha, kālam maññasī”ti.

474. “Evaṁ, bho”ti kho saṅgāravo māṇavo dhanañjāniyā brāhmaṇiyā paṭissutvā yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavatā saddhiṁ sammodi. Sammodanīyam kathaṁ sāraṇīyam vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisino kho saṅgāravo māṇavo bhagavantam etadavoca – “santi kho, bho gotama, eke samaṇabrāhmaṇā diṭṭhadhammābhiññāvosānapāramippattā, ādibrahmacariyam paṭijānanti. Tatra, bho gotama, ye te samaṇabrāhmaṇā diṭṭhadhammābhiññāvosānapāramippattā, ādibrahmacariyam paṭijānanti, tesam bhavam gotamo katamo”ti? “Diṭṭhadhammābhiññāvosānapāramippattā, ādibrahmacariyam paṭijānāntānampi kho aham, bhāradvāja, vemattam vadāmi. Santi, bhāradvāja, eke samaṇabrāhmaṇā anussavikā. Te anussavena diṭṭhadhammābhiññāvosānapāramippattā, ādibrahmacariyam paṭijānanti; seyyathāpi brāhmaṇā tevijjā. Santi pana, bhāradvāja, eke samaṇabrāhmaṇā kevalam saddhāmattakena diṭṭhadhammābhiññāvosānapāramippattā, ādibrahmacariyam paṭijānanti; seyyathāpi takkī vīmaṇsī. Santi, bhāradvāja, eke samaṇabrāhmaṇā pubbe ananussutesu dhammesu sāmaṇyeva dhammam abhiññāya diṭṭhadhammābhiññāvosānapāramippattā, ādibrahmacariyam paṭijānanti. Tatra, bhāradvāja, ye te samaṇabrāhmaṇā pubbe ananussutesu dhammesu sāmaṇyeva dhammam abhiññāya diṭṭhadhammābhiññāvosānapāramippattā, ādibrahmacariyam paṭijānanti, tesāhamasmi. Tadamināpetam, bhāradvāja, pariyyāena veditabbam, yathā ye te samaṇabrāhmaṇā pubbe ananussutesu dhammesu sāmaṇyeva dhammam abhiññāya diṭṭhadhammābhiññāvosānapāramippattā, ādibrahmacariyam paṭijānanti, tesāhamasmi.

475. “Idha me, bhāradvāja, pubbeva sambodhā anabhisambuddhassa bodhisattasseva sato etadahosi – ‘sambādho gharāvāso rajāpatho, abbhokāso pabbajjā. Nayidaṁ sukaram agāram ajjhāvasatā ekantaparipuṇṇam ekantaparisuddham saṅkhalikhitaṁ brahmacariyam caritum. Yaṁnūnāhaṁ kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajeyya’nti. So kho aham, bhāradvāja, aparena samayena daharova samāno susukālakeso bhadrena yobbanena samannāgato paṭhamena vayasā akāmakānaṁ mātāpitūnaṁ assumukhānaṁ rudantānaṁ kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajim. So evam pabbajito samāno kiñkusala�avesī anuttaram santivarapadam pariyesamāno yena ālāro kālāmo tenupasaṅkamim; upasaṅkamitvā ālāram kālāmaṁ etadavocam – ‘icchāmaham, āvuso kālāma, imasmin dhammadvinaye brahmacariyam caritu’nti. Evaṁ vutte, bhāradvāja, ālāro kālāmo maṁ etadavoca – ‘viharatāyasmā. Tādiso ayaṁ dhammo yattha viññū puriso nacirasseva sakam ācariyakam sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja vihareyyā’ti. So kho aham, bhāradvāja, nacirasseva khippameva tam dhammam pariyyāpuṇim. So kho aham, bhāradvāja, tāvatakeneva oṭṭhapahatamattena lāpitalāpanamattena ‘ñānavādañca vadāmi, theravādañca jānāmi, passām’ti ca paṭijānāmi, ahañceva aññe ca. Tassa mayham, bhāradvāja, etadahosi – ‘na kho ālāro kālāmo imam dhammam kevalam saddhāmattakena sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharāmīti pavedeti; addhā ālāro kālāmo imam dhammam jānam passam viharatī’ti.

“Atha khvāhaṁ, bhāradvāja, yena ālāro kālāmo tenupasaṅkamim; upasaṅkamitvā ālāram kālāmam etadavocam – ‘kittāvatā no, āvuso kālāma, imam dhammam sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharāmīti pavedesi’ti? Evaṁ vutte, bhāradvāja, ālāro kālāmo ākiñcaññāyatanaṁ pavedesi. Tassa mayham, bhāradvāja, etadahosi – ‘na kho ālārasseva kālāmassa atthi saddhā, mayhampatthi saddhā; na kho ālārasseva kālāmassa atthi vīriyam...pe... sati... samādhī... paññā, mayhampatthi paññā. Yaṁnūnāhaṁ yaṁ dhammam ālāro kālāmo sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharāmīti pavedeti tassa dhammassa sacchikiriyāya padaheyya’nti. So kho aham, bhāradvāja, nacirasseva khippameva tam dhammam sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja vihāsiñ. Atha khvāhaṁ, bhāradvāja, yena ālāro kālāmo tenupasaṅkamim; upasaṅkamitvā ālāram kālāmaṁ etadavocam – ‘ettāvatā no, āvuso kālāma,

imam dhammam sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja pavedesi'ti? 'Ettāvatā kho aham, āvuso, imam dhammam sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja pavedem'i'ti. 'Ahampi kho, āvuso, ettāvatā imam dhammam sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharāmī'ti. 'Lābhā no, āvuso, suladdham no, āvuso, ye mayam āyasmantaṁ tādisaṁ sabrahmacārīṁ passāma. Iti yāhaṁ dhammam sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja pavedemi tam tvam dhammam sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharasi; yam tvam dhammam sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharasi tamaham dhammam sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja pavedemi. Iti yāhaṁ dhammam jānāmi tam tvam dhammam jānāsi, yam tvam dhammam jānāsi tamaham dhammam jānāmi. Iti yādiso aham tādiso tuvam, yādiso tuvam tādiso aham. Ehi dāni, āvuso, ubhova santā imam gaṇam pariharāmā'ti. Iti kho, bhāradvāja, ālāro kālāmo ācariyo me samāno attano antevāsiṁ mām samānam attanā samasamām thapesi, ulārāya ca mām pūjāya pūjesi. Tassa mayham, bhāradvāja, etadahosi – 'nāyam dhammo nibbidāya na virāgāya na nirodhāya na upasamāya na abhiññāya na sambodhāya na nibbānāya saṁvattati, yāvadeva ākiñcaññāyatanūpapatti'yā'ti. So kho aham, bhāradvāja, tam dhammam analaṅkaritvā tasmā dhammā nibbijja apakkamim.

476. "So kho aham, bhāradvāja, kiṁkusala�avesī anuttaram santivarapadaṁ pariyesamāno yena udako rāmaputto tenupasaṅkamim; upasaṅkamitvā udakam rāmaputtam etadavocam – 'icchāmaham, āvuso [passa ma. ni. 1.278 pāsarāsisutte], imasmin dhammadvinaye brahmacariyam caritu'nti. Evaṁ vutte, bhāradvāja, udako rāmaputto mām etadavoca – 'viharatāyasmā. Tādiso ayam dhammo yatha viññū puriso nacirasseva sakam ācariyakam sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja vihareyyā'ti. So kho aham, bhāradvāja, nacirasseva khippameva tam dhammam pariyāpuṇim. So kho aham, bhāradvāja, tāvatakena oṭṭhapahatamattena lapitalāpanamattena 'ñāṇavādañca vadāmi, theravādañca jānāmi, passāmī'ti ca paṭijānāmi, ahañceva aññe ca. Tassa mayham, bhāradvāja, etadahosi – 'na kho rāmo imam dhammam kevalam saddhāmattakena sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharāmīti pavedesi; addhā rāmo imam dhammam jānam passam vihāsi'ti. Atha khvāham, bhāradvāja, yena udako rāmaputto tenupasaṅkamim; upasaṅkamitvā udakam rāmaputtam etadavocam – 'kittāvatā no, āvuso, rāmo imam dhammam sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharāmīti pavedesi'ti? Evaṁ vutte, bhāradvāja, udako rāmaputto nevasaññāsaññāyatanam pavedesi. Tassa mayham, bhāradvāja, etadahosi – 'na kho rāmasseva ahosi saddhā, mayhampatthi saddhā; na kho rāmasseva ahosi viriyam... pe... sati... samādhi... paññā, mayhampatthi paññā. Yamnūnāham yam dhammam rāmo sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharāmīti pavedesi tassa dhammassa sacchikiriyāya padaheyya'nti. So kho aham, bhāradvāja, nacirasseva khippameva tam dhammam sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja vihāsim.

"Atha khvāham, bhāradvāja, yena udako rāmaputto tenupasaṅkamim; upasaṅkamitvā udakam rāmaputtam etadavocam – 'ettāvatā no, āvuso, rāmo imam dhammam sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja pavedesi'ti? 'Ettāvatā kho, āvuso, rāmo imam dhammam sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja pavedesi'ti. 'Ahampi kho, āvuso, ettāvatā imam dhammam sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharāmī'ti. 'Lābhā no, āvuso, suladdham no, āvuso, ye mayam āyasmantaṁ tādisaṁ sabrahmacārīṁ passāma. Iti yam dhammam rāmo sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja pavedesi tam tvam dhammam sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharasi; yam tvam dhammam sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharasi tam dhammam rāmo sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja pavedesi. Iti yam dhammam rāmo abhiññāsi tam tvam dhammam jānāsi, yam tvam dhammam jānāsi tam dhammam rāmo abhiññāsi. Iti yādiso rāmo ahosi tādiso tuvam, yādiso tuvam tādiso rāmo ahosi. Ehi dāni, āvuso, tuvam imam gaṇam pariharā'ti. Iti kho, bhāradvāja, udako rāmaputto sabrahmacārī me samāno ācariyatāhane mām thapesi, ulārāya ca mām pūjāya pūjesi. Tassa mayham, bhāradvāja, etadahosi – 'nāyam dhammo nibbidāya na virāgāya na nirodhāya na upasamāya na abhiññāya na sambodhāya na nibbānāya saṁvattati, yāvadeva nevasaññāsaññāyatanūpapatti'yā'ti. So kho aham, bhāradvāja, tam dhammam analaṅkaritvā tasmā dhammā nibbijja apakkamim.

477. "So kho aham, bhāradvāja, kiṁkusala�avesī anuttaram santivarapadaṁ pariyesamāno magadhesu anupubbena cārikam caramāno yena uruveļā senānigamo tadavasariṁ. Tatthaddasam

ramaṇīyam bhūmibhāgam, pāsādikañca vanasañdam, nadiñca sandantiṁ setakaṁ supatittham ramaṇīyam, samantā ca gocaragāmaṁ. Tassa mayhaṁ, bhāradvāja, etadahosi – ‘ramaṇīyo vata, bho, bhūmibhāgo, pāsādiko ca vanasañdo, nadī ca sandati setakā supatitthā ramaṇīyā, samantā ca gocaragāmo. Alām vatidaṁ kulaputtassa padhānathikassa padhānāyā’ti. So kho aham, bhāradvāja, tattheva nisīdiṁ – ‘alamidam padhānāyā’ti. Apissu maṁ, bhāradvāja, tisso upamā paṭibhaṁsu anacchariyā pubbe assutapubbā.

“Seyyathāpi, bhāradvāja, allam kaṭṭham sasneham udake nikkhittam. Atha puriso āgaccheyya uttarāraṇiṁ ādāya – ‘aggim abhinibbattessāmi, tejo pātukarissāmī’ti. Tam kiṁ maññasi, bhāradvāja, api nu so puriso amum allam kaṭṭham sasneham udake nikkhittam uttarāraṇiṁ ādāya abhimanthento aggim abhinibbatteyya, tejo pātukareyyā’ti? “No hidam, bho gotama. Tam kissa hetu? Aduñhi, bho gotama, allam kaṭṭham sasneham, tañca pana udake nikkhittam; yāvadeva ca pana so puriso kilamathassa vighātassa bhāgī assā”ti. “Evameva kho, bhāradvāja, ye hi keci samañā vā brāhmaṇā vā kāyena ceva cittena ca kāmehi avūpakaṭṭhā viharanti, yo ca nesam kāmesu kāmacchando kāmasneho kāmamucchā kāmapipāsā kāmapariłāho so ca ajjhattam na suppahīno hoti na suppaṭippassaddho, opakkamikā cepi te bhonto samañabrahmaṇā dukkhā tibbā kharā kaṭukā vedanā vedayanti, abhabbāva te nānāya dassanāya anuttarāya sambodhāya. No capi te bhonto samañabrahmaṇā opakkamikā dukkhā tibbā kharā kaṭukā vedanā vedayanti abhabbāva te nānāya dassanāya anuttarāya sambodhāya. Ayaṁ kho maṁ, bhāradvāja, paṭhamā upamā paṭibhāsi anacchariyā pubbe assutapubbā.

478. “Aparāpi kho maṁ, bhāradvāja, dutiyā upamā paṭibhāsi anacchariyā pubbe assutapubbā. Seyyathāpi, bhāradvāja, allam kaṭṭham sasneham ārakā udakā thale nikkhittam. Atha puriso āgaccheyya uttarāraṇiṁ ādāya – ‘aggim abhinibbattessāmi, tejo pātukarissāmī’ti. Tam kiṁ maññasi, bhāradvāja, api nu so puriso amum allam kaṭṭham sasneham ārakā udakā thale nikkhittam uttarāraṇiṁ ādāya abhimanthento aggim abhinibbatteyya tejo pātukareyyā’ti? “No hidam, bho gotama. Tam kissa hetu? Aduñhi, bho gotama, allam kaṭṭham sasneham, kiñcāpi ārakā udakā thale nikkhittam; yāvadeva ca pana so puriso kilamathassa vighātassa bhāgī assā”ti. “Evameva kho, bhāradvāja, ye hi keci samañā vā brāhmaṇā vā kāyena ceva cittena ca kāmehi vūpakaṭṭhā viharanti, yo ca nesam kāmesu kāmacchando kāmasneho kāmamucchā kāmapipāsā kāmapariłāho so ca ajjhattam na suppahīno hoti na suppaṭippassaddho, opakkamikā cepi te bhonto samañabrahmaṇā dukkhā tibbā kharā kaṭukā vedanā vedayanti, abhabbāva te nānāya dassanāya anuttarāya sambodhāya. No capi te bhonto samañabrahmaṇā opakkamikā dukkhā tibbā kharā kaṭukā vedanā vedayanti, abhabbāva te nānāya dassanāya anuttarāya sambodhāya. Ayaṁ kho maṁ, bhāradvāja, dutiyā upamā paṭibhāsi anacchariyā pubbe assutapubbā.

479. “Aparāpi kho maṁ, bhāradvāja, tatiyā upamā paṭibhāsi anacchariyā pubbe assutapubbā. Seyyathāpi, bhāradvāja, sukkham kaṭṭham kolāpam ārakā udakā thale nikkhittam. Atha puriso āgaccheyya uttarāraṇiṁ ādāya – ‘aggim abhinibbattessāmi, tejo pātukarissāmī’ti. Tam kiṁ maññasi, bhāradvāja, api nu so puriso amum sukkham kaṭṭham kolāpam ārakā udakā thale nikkhittam uttarāraṇiṁ ādāya abhimanthento aggim abhinibbatteyya, tejo pātukareyyā’ti? “Evam bho gotama. Tam kissa hetu? Aduñhi, bho gotama, sukkham kaṭṭham kolāpam, tañca pana ārakā udakā thale nikkhitta”nti. “Evameva kho, bhāradvāja, ye hi keci samañā vā brāhmaṇā vā kāyena ceva cittena ca kāmehi vūpakaṭṭhā viharanti, yo ca nesam kāmesu kāmacchando kāmasneho kāmamucchā kāmapipāsā kāmapariłāho so ca ajjhattam suppahīno hoti suppaṭippassaddho, opakkamikā cepi te bhonto samañabrahmaṇā dukkhā tibbā kharā kaṭukā vedanā vedayanti, bhabbāva te nānāya dassanāya anuttarāya sambodhāya. No capi te bhonto samañabrahmaṇā opakkamikā dukkhā tibbā kharā kaṭukā vedanā vedayanti, bhabbāva te nānāya dassanāya anuttarāya sambodhāya. Ayaṁ kho maṁ, bhāradvāja, tatiyā upamā paṭibhāsi anacchariyā pubbe assutapubbā. Imā kho maṁ, bhāradvāja, tisso upamā paṭibhaṁsu anacchariyā pubbe assutapubbā.

480. “Tassa mayhaṁ, bhāradvāja, etadahosi – ‘yamnūnāham dantebhidantamādhāya, jivhāya tālum āhacca, cetasā cittam abhiniggaṇheyam abhinippileyyam abhisantapeyya’nti. So kho aham, bhāradvāja, dantebhidantamādhāya, jivhāya tālum āhacca, cetasā cittam abhiniggaṇhāmi abhinippilemi

abhisantāpemi. Tassa mayham, bhāradvāja, dantebhidantamādhāya, jivhāya tālum āhacca, cetasā cittam abhiniggañhato abhinippīlayato abhisantāpayato kacchehi sedā mucanti. Seyyathāpi, bhāradvāja, balavā puriso dubbalataram purisam sīse vā gahetvā khandhe vā gahetvā abhiniggañheyya abhinippīleyya abhisantāpeyya, evameva kho me, bhāradvāja, dantebhidantamādhāya, jivhāya tālum āhacca, cetasā cittam abhiniggañhato abhinippīlayato abhisantāpayato kacchehi sedā mucanti. Āraddham kho pana me, bhāradvāja, vīriyam hoti asallīnam, upaṭhitā sati asammuṭṭhā; sāraddho ca pana me kāyo hoti appaṭippassaddho, teneva dukkhappadhbānena padhbānbhitunnassa sato.

481. “Tassa mayham, bhāradvāja, etadahosi – ‘yamnūnāham appāṇakamyeva jhānam jhāyeyya’nti. So kho aham, bhāradvāja, mukhato ca nāsato ca assāsapassāsē uparundhiṁ. Tassa mayham, bhāradvāja, mukhato ca nāsato ca assāsapassāsesu uparuddhesu kaṇṭasotehi vātānam nikhamantānam adhimatto saddo hoti. Seyyathāpi nāma kammāragaggariyā dhamamānāya adhimatto saddo hoti, evameva kho me, bhāradvāja, mukhato ca nāsato ca assāsapassāsesu uparuddhesu kaṇṭasotehi vātānam nikhamantānam adhimatto saddo hoti. Āraddham kho pana me, bhāradvāja, vīriyam hoti asallīnam, upaṭhitā sati asammuṭṭhā; sāraddho ca pana me kāyo hoti appaṭippassaddho, teneva dukkhappadhbānena padhbānbhitunnassa sato.

“Tassa mayham, bhāradvāja, etadahosi – ‘yamnūnāham appāṇakamyeva jhānam jhāyeyya’nti. So kho aham, bhāradvāja, mukhato ca nāsato ca kaṇṭato ca assāsapassāsē uparundhiṁ. Tassa mayham, bhāradvāja, mukhato ca nāsato ca kaṇṭato ca assāsapassāsesu uparuddhesu adhimattā vātā muddhani ūhananti. Seyyathāpi, bhāradvāja, balavā puriso, tiñhena sikharena muddhani abhimatheyya, evameva kho me, bhāradvāja, mukhato ca nāsato ca kaṇṭato ca assāsapassāsesu uparuddhesu adhimattā vātā muddhani ūhananti. Āraddham kho pana me, bhāradvāja, vīriyam hoti asallīnam, upaṭhitā sati asammuṭṭhā; sāraddho ca pana me kāyo hoti appaṭippassaddho, teneva dukkhappadhbānena padhbānbhitunnassa sato.

“Tassa mayham, bhāradvāja, etadahosi – ‘yamnūnāham appāṇakamyeva jhānam jhāyeyya’nti. So kho aham, bhāradvāja, mukhato ca nāsato ca kaṇṭato ca assāsapassāsē uparundhiṁ. Tassa mayham, bhāradvāja, mukhato ca nāsato ca kaṇṭato ca assāsapassāsesu uparuddhesu adhimattā sīse sīsvedanā honti. Seyyathāpi, bhāradvāja, balavā puriso dañhena varattakkhañdena sīse sīsvedanā dadeyya, evameva kho, bhāradvāja, mukhato ca nāsato ca kaṇṭato ca assāsapassāsesu uparuddhesu adhimattā sīse sīsvedanā honti. Āraddham kho pana me, bhāradvāja, vīriyam hoti asallīnam, upaṭhitā sati asammuṭṭhā; sāraddho ca pana me kāyo hoti appaṭippassaddho, teneva dukkhappadhbānena padhbānbhitunnassa sato.

“Tassa mayham, bhāradvāja, etadahosi – ‘yamnūnāham appāṇakamyeva jhānam jhāyeyya’nti. So kho aham, bhāradvāja, mukhato ca nāsato ca kaṇṭato ca assāsapassāsē uparundhiṁ. Tassa mayham, bhāradvāja, mukhato ca nāsato ca kaṇṭato ca assāsapassāsesu uparuddhesu adhimattā vātā kucchim parikantanti. Seyyathāpi, bhāradvāja, dakkho goghātako vā goghātakantevāsi vā tiñhena govikantanena kucchim parikaneyya, evameva kho me, bhāradvāja, mukhato ca nāsato ca kaṇṭato ca assāsapassāsesu uparuddhesu adhimattā vātā kucchim parikantanti. Āraddham kho pana me, bhāradvāja, vīriyam hoti asallīnam upaṭhitā sati asammuṭṭhā; sāraddho ca pana me kāyo hoti appaṭippassaddho, teneva dukkhappadhbānena padhbānbhitunnassa sato.

“Tassa mayham, bhāradvāja, etadahosi – ‘yamnūnāham appāṇakamyeva jhānam jhāyeyya’nti. So kho aham, bhāradvāja, mukhato ca nāsato ca kaṇṭato ca assāsapassāsē uparundhiṁ. Tassa mayham, bhāradvāja, mukhato ca nāsato ca kaṇṭato ca assāsapassāsesu uparuddhesu adhimatto kāyasmim dāho hoti. Seyyathāpi, bhāradvāja, dve balavanto purisā dubbalataram purisam nānābhāhsu gahetvā aṅgārakāsuyā santāpeyyum samparitāpeyyum, evameva kho me, bhāradvāja, mukhato ca nāsato ca kaṇṭato ca assāsapassāsesu uparuddhesu adhimatto kāyasmim dāho hoti. Āraddham kho pana me, bhāradvāja, vīriyam hoti asallīnam, upaṭhitā sati asammuṭṭhā, sāraddho ca pana me kāyo hoti

appaṭippassaddho, teneva dukkhappadhbhanena padhbhanābhitanassa sato. Apissu maṁ, bhāradvāja, devatā disvā evamāhaṁsu – ‘kālaṅkato samaṇo gotamo’ti. Ekaccā devatā evamāhaṁsu – ‘na kālaṅkato samaṇo gotamo, api ca kālaṅkaroti’ti. Ekaccā devatā evamāhaṁsu – ‘na kālaṅkato samaṇo gotamo, nāpi kālaṅkaroti; arahaṁ samaṇo gotamo, vihārotveva so arahato evarūpo hotī’ti.

“Tassa mayhaṁ, bhāradvāja, etadahosi – ‘yamnūnāham sabbaso āhārupacchedāya paṭipajjeyya’nti. Atha kho maṁ, bhāradvāja, devatā upasaṅkamitvā etadavocum – ‘mā kho tvam, mārisa, sabbaso āhārupacchedāya paṭipajji. Sace kho tvam, mārisa, sabbaso āhārupacchedāya paṭipajjissasi, tassa te mayaṁ dibbaṁ ojaṁ lomakūpehi ajjhohāressāma. Tāya tvam yāpessasi’ti. Tassa mayhaṁ, bhāradvāja, etadahosi – ‘ahañceva kho pana sabbaso ajajjitaṁ paṭijāneyyam, imā ca me devatā dibbaṁ ojam lomakūpehi ajjhohāreyyam, tāya cāhaṁ yāpeyyam. Tam mamassa musā’ti. So kho aham, bhāradvāja, tā devatā paccācikkhāmi, ‘hala’nti vadāmi.

“Tassa mayhaṁ, bhāradvāja, etadahosi – ‘yamnūnāham thokam thokam āhāram āhāreyyam pasatam pasatam, yadi vā muggayūsam, yadi vā kulatthayūsam, yadi vā kaṭayayūsam, yadi vā hareñukayūsa’nti. So kho aham, bhāradvāja, thokam thokam āhāram āhāresim pasatam pasatam, yadi vā muggayūsam, yadi vā kulatthayūsam, yadi vā kaṭayayūsam, yadi vā hareñukayūsam. Tassa mayhaṁ, bhāradvāja, thokam thokam āhāram āhārayato pasatam pasatam, yadi vā muggayūsam, yadi vā kulatthayūsam, yadi vā kaṭayayūsam, yadi vā hareñukayūsam, adhīmattakasimānam patto kāyo hoti. Seyyathāpi nāma āsītikapabbāni vā kālapabbāni vā, evamevassu me aṅgapaccāngāni bhavanti tāyevappāhāratāya; seyyathāpi nāma oṭṭhapadaṁ, evamevassu me ānisadaṁ hoti tāyevappāhāratāya; seyyathāpi nāma vaṭṭanāvālī, evamevassu me piṭṭhikanṭako uṇṇatāvanato hoti tāyevappāhāratāya; seyyathāpi nāma jarasālāya gopānasiyo oluggaviloggā bhavanti, evamevassu me phāsuļiyo oluggaviloggā bhavanti tāyevappāhāratāya; seyyathāpi nāma gambhīre udapāne udakatārakā gambhīragatā okkhāyikā dissanti, evamevassu me akkhikūpesu akkhitārakā gambhīragatā okkhāyikā dissanti tāyevappāhāratāya; seyyathāpi nāma tittakālābu āmakacchinno vātāpena samphuṭito hoti sammilāto, evamevassu me sīsacchavi samphuṭitā hoti sammilātā tāyevappāhāratāya. So kho aham, bhāradvāja, ‘udaracchavim parimasissāmī’ti piṭṭhikanṭakamyeva parigganhāmi, ‘piṭṭhikanṭakam parimasissāmī’ti udaracchavimyeva parigganhāmi; yāvassu me, bhāradvāja, udaracchavi piṭṭhikanṭakam allīnā hoti tāyevappāhāratāya. So kho aham, bhāradvāja, ‘vaccam vā muttam vā karissāmī’ti tattheva avakujjo papatāmi tāyevappāhāratāya. So kho aham, bhāradvāja, imameva kāyaṁ assāsento pāṇīnā gattāni anumajjāmi. Tassa mayhaṁ, bhāradvāja, pāṇīnā gattāni anumajjato pūtimūlāni lomāni kāyasmā papatanti tāyevappāhāratāya. Apissu maṁ, bhāradvāja, manussā disvā evamāhaṁsu – ‘kālo samaṇo gotamo’ti. Ekacce manussā evamāhaṁsu – ‘na kālo samaṇo gotamo, sāmo samaṇo gotamo’ti. Ekacce manussā evamāhaṁsu – ‘na kālo samaṇo gotamo napi sāmo, manguracchavi samaṇo gotamo’ti; yāvassu me, bhāradvāja, tāva parisuddho chavivāṇo pariyoḍāto upahato hoti tāyevappāhāratāya.

482. “Tassa mayhaṁ, bhāradvāja, etadahosi – ‘ye kho keci atītamaddhānam samānā vā brāhmaṇā vā opakkamikā dukkhā tibbā kharā kaṭukā vedanā vedayiṁsu, etāvaparamam, nayito bhiyyo; yepi hi keci anāgatamaddhānam samānā vā brāhmaṇā vā opakkamikā dukkhā tibbā kharā kaṭukā vedanā vedayissanti, etāvaparamam, nayito bhiyyo; yepi hi keci etarahi samānā vā brāhmaṇā vā opakkamikā dukkhā tibbā kharā kaṭukā vedanā vedayanti, etāvaparamam, nayito bhiyyo. Na kho panāhaṁ imāya kaṭukāya dukkarakārikāya adhigacchāmi uttari manussadhammā alamariyañāṇadassanavisesam. Siyā nu kho añño maggo bodhāyā’ti? Tassa mayhaṁ bhāradvāja, etadahosi – ‘abhijānāmi kho panāhaṁ pitu sakkassa kammante sītāya jambucchāyāya nisinno vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkam savicāram vivekajam pītisukham paṭhamam jhānam upasampajja viharitā. Siyā nu kho eso maggo bodhāyā’ti? Tassa mayhaṁ, bhāradvāja, satānusāri viññāṇanā ahosi – ‘eseva maggo bodhāyā’ti. Tassa mayhaṁ, bhāradvāja, etadahosi – ‘kim nu kho aham tassa sukhassa bhāyāmi yaṁ tam sukhām aññatreva kāmehi aññatra akusalehi dhammehī’ti? Tassa mayhaṁ, bhāradvāja, etadahosi – ‘na kho aham tassa sukhassa bhāyāmi yaṁ tam sukhām aññatreva kāmehi aññatra akusalehi dhammehī’ti.

483. “Tassa mayham, bhāradvāja, etadahosi – ‘na kho tam sukaram sukhām adhigantum evam adhimattakasimānam pattakāyena. Yaṁnūnāham olārikām āhāram āhāreyyam odanakummāsa’nti. So kho aham, bhāradvāja, olārikām āhāram āhāresim odanakummāsam. Tena kho pana mām, bhāradvāja, samayena pañcavaggiyā bhikkhū paccupatthitā honti – ‘yam kho samaṇo gotamo dhammām adhigamissati tam no ārocessat’ti. Yato kho aham, bhāradvāja, olārikām āhāram āhāresim odanakummāsam, atha me te pañcavaggiyā bhikkhū nibbija pakkamīsu – ‘bāhulliko samaṇo gotamo padhānavibbhanto āvatto bāhullāyā’ti.

“So kho aham, bhāradvāja, olārikām āhāram āhāretvā balam gahetvā vivicceva kāmehi...pe... paṭhamām jhānam upasampajja vihāsim. Vitakkavicārānam vūpasamā ajjhattam sampaśādanām cetaso ekodibhāvām avitakkām avicāram samādhijam pītisukham dutiyam jhānam... tatiyam jhānam... catuttham jhānam upasampajja vihāsim.

“So evam samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte pubbenivāsānussatiñāṇaya cittam abhininnāmesim. So anekavihitam pubbenivāsam anussarāmi, seyyathidam – ekampi jātim dvepi jātiyo...pe... iti sākāram sauddesam anekavihitam pubbenivāsam anussarāmi. Ayaṁ kho me, bhāradvāja, rattiyā paṭhame yāme paṭhamā vijjā adhigatā, avijjā vihatā, vijjā uppannā; tamo vihato, āloko uppanno; yathā tam appamattassa ātāpino pahitattassa viharato.

484. “So evam samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte sattānam cutūpapātañāṇaya cittam abhininnāmesim. So dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passāmi cavamāne upapajjamāne hīne pañīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate yathākammūpage satte pajānāmi...pe... ayaṁ kho me, bhāradvāja, rattiyā majjhime yāme dutiyā vijjā adhigatā, avijjā vihatā, vijjā uppannā; tamo vihato, āloko uppanno; yathā tam appamattassa ātāpino pahitattassa viharato.

“So evam samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte āsavānam khayañāṇaya cittam abhininnāmesim. So ‘idam dukkha’nti yathābhūtam abbhaññāsim, ‘ayaṁ dukkhasamudayo’ti yathābhūtam abbhaññāsim, ‘ayaṁ dukkhanirodho’ti yathābhūtam abbhaññāsim, ‘ayaṁ dukkhanirodhagāminī patipadā’ti yathābhūtam abbhaññāsim; ‘ime āsavā’ti yathābhūtam abbhaññāsim, ‘ayaṁ āsavasamudayo’ti yathābhūtam abbhaññāsim, ‘ayaṁ āsavanirodho’ti yathābhūtam abbhaññāsim, ‘ayaṁ āsavanirodhagāminī patipadā’ti yathābhūtam abbhaññāsim. Tassa me evam jānato evam passato kāmāsavāpi cittam vimuccittha, bhavāsavāpi cittam vimuccittha, avijjāsavāpi cittam vimuccittha. Vimuttasmiṁ vimuttamiti nāṇam ahosi. ‘Khīṇā jāti, vusitam brahmacariyam, kataṁ karaṇīyam, nāparam itthattāyā’ti abbhaññāsim. Ayaṁ kho me, bhāradvāja, rattiyā pacchime yāme tatiyā vijjā adhigatā, avijjā vihatā, vijjā uppannā; tamo vihato, āloko uppanno; yathā tam appamattassa ātāpino pahitattassa viharato’ti.

485. Evam vutte, saṅgāravo māṇavo bhagavantam etadavoca – “atthitavataṁ [atthita vata (sī. syā. kam. pī.)] bhoto gotamassa padhānam ahosi, sappurisavatam [sappurisa vata (sī. syā. kam. pī.)] bhoto gotamassa padhānam ahosi; yathā tam arahato sammāsambuddhassa. Kiṁ nu kho, bho gotama, atthi devā’ti [adhidevāti (ka.) evam sabbesu ‘atthi devā’tipadesu]? ‘Thānaso metaṁ [kho panetam (syā. kam. ka.)], bhāradvāja, viditam yadidam – adhidevā’ti [atthi devāti (sī. syā. kam. pī.), atidevāti (?) evam sabbesu ‘adhidevā’tipadesu]. ‘Kiṁ nu kho, bho gotama, ‘atthi devā’ti puṭṭho samāno ‘thānaso metaṁ, bhāradvāja, viditam yadidam adhidevā’ti vadesi. Nanu, bho gotama, evam sante tucchā musā hotī’ti? ‘‘Atthi devā’ti, bhāradvāja, puṭṭho samāno ‘atthi devā’ti yo vadeyya, ‘thānaso me viditā’ti [thānaso viditā me viditāti (sī. syā. kam. pī.), thānaso me viditā atidevāti (?)] yo vadeyya; atha khvettha viññunā purisena ekaṁsenā niṭṭham gantabbam [gantum (ka.), gantum vā (syā. kam.)] yadidam – ‘atthi devā’’ti. ‘Kissa pana me bhavaṇ gotamo ādikeneva na byākāsi’ti [gotamo ādikeneva byākāsīti (ka.), gotamo atthi devāti na byākāsīti (?)]? ‘Uccena sammataṁ kho etam, bhāradvāja, lokasmiṁ yadidam – ‘atthi

devā””ti.

486. Evam vutte, saṅgāravo māṇavo bhagavantam etadavoca – “abхikkantam, bho gotama, abхikkantam, bho gotama! Seyyathāpi, bho gotama, nikujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannam vā vivareyya, mūlhassa vā maggam ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotam dhāreyya – cakkhumanto rūpāni dakkhantī – evamevaṁ bhotā gotamena anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esāham bhavantam gotamam saraṇam gacchāmi dhammañca bhikkhusaṅghañca. Upāsakanam mam bhavaṁ gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetam saraṇam gata”nti.

Saṅgāravasuttam niṭhitam dasamam.

Brāhmaṇavaggo niṭhito pañcamo.

Tassuddānam –

Brahmāyu selassalāyano, ghoṭamukho ca brāhmaṇo;
Caṅkī esu dhanañjāni, vāsethō subhagāravoti.

Idam vaggānamuddānam –

Vaggo gahapati bhikkhu, paribbājakanāmako;
Rājavaggo brāhmaṇoti, pañca majjhimaāgame.

Majjhimapaññāsakanam samattam.